القرآن العظيم

KUR'ÂN-I 'AZÎM

ve SORU EDATLI KELİME MÂNÂSI

İKİNCİ CİLT

6-10. Cüzler

(en-Nisâ Sûresi 148 – et-Tevbe Sûresi 93)

İsmailağa
Yayınevi

KUR'ÂN-I 'AZÎM

ve SORU EDATLI KELİME MÂNÂSI

(2. Cilt)

Hazırlayanlar
Ahmet Mahmut Ünlü
Ahmet Abdullah Kozlu
Yusuf Çelener

Redaksiyon ve Mizanpaj
Hasan Kuduoğlu

Baskı
1. Baskı: Mart 2022
2. Baskı: Mart 2023

ISBN
978-605-73821-0-8 (Tk)
978-605-73821-6-0 (2.c)

Siraç Yayınevi
Balat Mah. Murat Molla Sok. No: 10/1 34087
Fatih/İstanbul
Tel: 0 (212) 635 10 10 - 0 (552) 635 10 10
e-mail: iletisim@siracpazarlama.com
Yayıncı Sertifika No: 52684

Genel Dağıtım
İsmailağa Yayın Grubu

Online Satış
www.siracpazarlama.com

Baskı-Cilt
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Yolu No: 8
Davutpaşa-Zeytinburnu/İstanbul
Tel: 0 (212) 482 11 01 Matbaa Sertifika No: 49687

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

6. Cüz

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّٓوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَۜ
وَكَانَ اللّٰهُ سَم۪يعاً عَل۪يماً ﴿١٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 148

(لَا يُحِبُّ) **Sevmez,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), neyi? (اَلْجَهْرَ) **açıklamayı,** neyi? (بِالسُّٓوءِ) **kötülüğü,** o da neden olucu olduğu hâlde? (مِنَ الْقَوْلِ) **sözden,** yâni Allâh-u Te'âlâ çirkin sözün alenen söylenmesini sevmez, (اِلَّا مَنْ) **ancak o kimse**(nin açıklaması) **müstesnâ ki,** (ظُلِمَ) **zulme uğratıldı,** yâni haksızlığa uğrayan bir kimse, kendisine zulmeden bir kimseden yakınabilir, onun böyle yapması Allâh-u Te'âlâ indinde gazap olunmuş bir şey değildir, burada (مَنْ) ism-i mevsûlünün başında bir muzâf mahzûftur ki bunun takdîri (اِلَّا جَهْرَ مَنْ ظُلِمَ) demektir, (وَكَانَ) **ve dâimâ oldu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir oldu? (سَم۪يعاً) **ziyâde işitici,** yâni bütün mesmû'âtı (işitilenleri) hakkıyla işittiğine göre mazlum ile zâlimin sözlerini haydi haydi işiticidir, daha kimdir oldu? (عَل۪يماً) **ziyâde bilici,** yâni bütün mâlûmâtı hakkıyla bilmektedir ki, mazlum ile zâlimin hâli de bu cümledendir.

Meâl-i Şerîf - 148

148- Zulme uğratılan kimse(nin, zâlime karşı açıkça yaptığı bedduâsı ve ondan şikâyetlenmesi) **dışında Allâh kimsenin kötü sözü açıklamasını sevmez. Zâten Allâh** (mazlumun sözlerini) **dâimâ** (çok iyi işiten bir) **Semî'** **ve** (zâlimin zulmünü hakkıyla bilen bir) **Alîm olmuştur.**

اِنْ تُبْدُوا خَيْراً اَوْ تُخْفُوهُ اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُٓوءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوّاً قَد۪يراً ﴿١٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 149

(اِنْ تُبْدُوا) **Eğer açıklarsanız,** neyi? (خَيْرًا) **bir hayrı,** yâni namaz, oruç, sadaka gibi bir iyiliği açıkça yaparsanız, (اَوْ تُخْفُوهُ) **yâhut gizlerseniz,** neyi? (هُ) **onu,** (اَوْ تَعْفُوا) **yâhut affederseniz** (görmeyip geçerseniz), neden? (عَنْ سُوءٍ) **bir kötülükten,** yâni size karşı işlenen bir fenâlığı açıklamaz ve sâhibinin yüzüne vurmayıp bağışlarsanız şüphesiz ki bu sizin için çok hayırlı olur, burada bir cevap mahzûftur ki takdîri (فَالْعَفْوُ خَيْرٌ) "Af daha hayırlıdır" şeklindedir, bundan dolayı peşi sıra gelen (فَ) harfi, ta'lîliyye olarak tefsir edilmiştir, (فَاِنَّ اللّٰهَ) **zîrâ şüphesiz Allâh,** (كَانَ) **dâimâ oldu,** kimdir oldu? (عَفُوًّا) **ziyâdesiyle affedici,** daha kimdir oldu? (قَدِيرًا) **son derece kudret sâhibi,** yâni Allâh-u Te'âlâ, intikam almaya kemâl-i kudretiyle (son derece güçlü olmasıyla) birlikte, günahkârları çokça affettiğine göre, siz de Allâh-u Te'âlâ'nın ahlâkını takınarak size zulmedenleri affedin.

Meâl-i Şerîf - 149

149- (Sözlü veyâ fiilî olarak) **herhangi bir hayrı açıklarsanız yâhut onu gizlerseniz** (ve herhangi bir iyiliği açıkça veyâ gizlice yaparsanız) **ya da** (size karşı işlenen) **bir kötülüğü affederseniz** (elbette bu sizin için çok hayırlı olur), **zîrâ şüphesiz ki Allâh** (günahkârları) **dâimâ** (çokça affeden bir) **Afüvv ve** (dilediğinde onlara da size de cezâ vermeye hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr olmuştur.**

اِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا
بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ
وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 150

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (يَكْفُرُونَ) **inkâr ederler,** kimi? (بِاللّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ'y)**ı,** daha? (وَرُسُلِهِ) **ve rasüllerini,** daha ne yaparlar? (وَيُرِيدُونَ) **ve isterler,** neyi? (اَنْ يُفَرِّقُوا) **ayırım yapmalarını,** yâni îmân husûsunda ayırım yapmak istiyorlar, nerede? (بَيْنَ اللّٰهِ) **Allâh**(a îmân)**ın arası ile,** daha? (وَرُسُلِهِ) **ve rasüllerinin** (arasında), daha ne yaparlar? (وَيَقُولُونَ) **ve derler,** (نُؤْمِنُ) **îmân ederiz,** kime? (بِبَعْضٍ) (peygamberlerden) **bir kısm**(ın)**a,** daha? (وَنَكْفُرُ) **ve inkâr ederiz,** kimi? (بِبَعْضٍ) **diğer bir kısmı,** daha ne yaparlar? (وَيُرِيدُونَ) **ve isterler,** neyi? (اَنْ يَتَّخِذُوا) **edinmelerini,** nerede? (بَيْنَ ذٰلِكَ) **işte sana! Bunlar arasında,** yâni îmân ile inkâr arasında, neyi? (سَبِيلًا) **bir yolu.** Bu âyet-i kerîmedeki (اِنَّ)

harfinin haberi, bundan sonraki âyet-i celîlede zikredilen mübtedâ haber cümlesidir ki mânâ: "İşte sana! Onlar, gerçek mânâda kâfirlerdir" şeklindedir.

Meâl-i Şerîf - 150

150- Şüphesiz o (Yahûdî ve Hristiyanlara mensup) **kimseler ki; Allâh'ı ve rasüllerini inkâr ederler ve Allâh ile rasülleri arasında ayırım yapmak isterler de: "**(Peygamberlerle kitaplardan) **bir kısm**(ın)**a inanırız, bir kısmı**(nı) **inkâr ederiz" derler ve** (Habîbim!) **işte sana! Onlar, bu** (anlatıla)**n** (küfürle îmân yol)**lar**(ı) **arasında** (bâtıl) **bir yol edinmek isterler.**

أُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّاۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 151

(أُولٰٓئِكَ) (Habîbim!) **İşte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimdirler? (اَلْكَافِرُونَ) **kâfirlerin ta kendileridir,** yâni onların îmân diye adlandırarak kendilerine Müslüman ismi takmalarına hiçbir îtibâr yoktur, burada bir (حَقَّ) fiili mahzûftur ki buna göre mânâ şöyledir: "Onların kâfirlikte zirveye ulaşmış olmaları hak oldu", ne ile? (حَقًّا) **hak olmakla,** bu mânâ, (حَقًّا) kelimesinin mef'ûl-ü mutlak olmasına göre verilmiştir, ama bu kelimenin (اَلْكَافِرُونَ) kelimesinin mastarına sıfat olduğunu kabûl etmek de câizdir ki, o zaman mânâ: "Onlar, gerçek mânâda bir inkâr ile kâfir olanlardır" demek olur. Bu âyet-i celîle, önceki âyet-i kerîmenin haberidir. Buna göre mânâ: "Allâh'ı ve rasüllerini inkâr edenler, işte onlar hakîkî mânâda kâfirlerdir" demektir, (وَاَعْتَدْنَا) **ve Biz hazırladık,** kim için? (لِلْكَافِرِينَ) **o kafirler için,** neyi? (عَذَابًا) **büyük bir azâbı,** öyle azap ki, (مُهِينًا) **çok alçak edici,** yâni Biz, izzet ve şerefi inkârda arayan o kâfirlere, tam tersine kendilerini çok alçak edici büyük bir azap hazırlamışızdır.

Meâl-i Şerîf - 151

151- (Habîbim!) **İşte sana! Ancak onlar hakîkaten kâfirlerin ta kendileridir. Biz de** (izzet ve şerefi inkârda arayan) **o kâfirler için çok alçaltıcı pek büyük bir azap hazırlamışızdır.**

Bu âyet-i celîlelerden anlaşıldığı üzere; peygamberlerin birine dahî inanmayarak aralarında ayırım gözetenler gerçek mânâda kâfirlerdir. Dolayısıyla günümüzdeki bâzı âlim geçinen kimselerin Bakara Sûresi'nin 62. âyet-i kerîmesinde zikredilen "Allâh'a ve âhiret gününe îmân", bir de "Sâlih amel işlemek" şartlarıyla yetinerek, peygamberlerin tümüne îmân şartı gözetmeksizin Yahûdî ve Hristiyanların da cennete gireceklerini söylemeleri öyle bir dalâlettir ki, asr-ı saâdetten günümüze değin hiçbir Müslüman böyle bir şey söylememiş ve bu fikirde bulunmamıştır.

Bilindiği üzere; Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri arasında hiçbir çelişki söz konusu olamaz. Ama bu husus, âyetlerin tamâmı birlikte değerlendirildiği zaman meydana çıkar. Yoksa bir âyette bulunan bâzı şartlarla yetinip, diğer âyetlerde bulunan şartları göz ardı etmek, insanı inanç ve amel yönünden büyük yanlışlara götürür. Nitekim burada; Allâh'a îmândan sonra, peygamberlere îmân şartı özellikle belirtilmiş ve onlardan hiçbiri arasında îmân bakımından ayırım yapmamak gerektiği, aksi takdirde kişinin hakîkî mânâda kâfir olacağı ifâde edilmiştir. Bir sonraki âyet-i kerîmede de, peygamberler arasında ayırım yapmadan hepsine îmân edenlere mükâfât verileceği açıkça zikredilmiştir.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* gibi en büyük peygambere îmân etmedikleri için Allâh-u Te'âlâ'nın kâfir olarak nitelediği ve alçaltıcı azap tehdîdinde bulunduğu kâfirleri, özellikle Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e düşmanlık ve hakārette ileri giden Yahûdî ve Hristiyanları cennetle müjdelemek, hem de bunu Kur'ân-ı Kerîm'in bu konudaki sarîh beyanlarına rağmen yapmak, kişinin îmânını sağlam bırakmayacak bir îmân tehlikesidir.

Bu konuda farklı bilgiler için bakınız: *el-Bakara Sûresi:62; el-A'râf Sûresi:158*

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ
اُو۬لٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْت۪يهِمْ اُجُورَهُمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوراً رَح۪يماً ﴿١٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 152

(وَالَّذ۪ينَ) **Ama o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَرُسُلِه۪) **rasüllerine,** daha? (وَلَمْ يُفَرِّقُوا) **ve ayırım yapmadılar,** nerede? (بَيْنَ اَحَدٍ) **hiçbiri**(sinin) **arasında,** öyle biri ki, kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni Ehl-i Kitap'ın kâfirleri yaptığı gibi, peygamberlerin arasında ayırım yapmadan hepsine birden inananlar var ya, (اُو۬لٰٓئِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Onlar** (bu yüce sıfatlarla mevsuf olanlar), (سَوْفَ يُؤْت۪ي) **muhakkak verecektir,** kime? (هِمْ) **onlara,** yâni Allâh-u Te'âlâ onlara verecektir, neyi? (اُجُورَهُمْ) **ecirlerini,** yâni kendilerine söz verilen sevapları, burada geçen: (سَوْفَ يُؤْت۪يهِمْ) cümlesi, (اُو۬لٰٓئِكَ) kelimesinin haberi, mübtedâ-haber ise, cümle-i ismiyye olarak, (وَالَّذ۪ينَ) kelimesinin haberidir. Buna göre mânâ: "Allâh'a ve rasüllerinden hiçbirisinin arasını ayırmadan hepsine inananlar, işte onlar, Allâh(-u Te'âlâ'n)ın mükâfatlarını vereceği kimselerdir" demek olur, (وَكَانَ) **ve dâimâ oldu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir oldu? (غَفُوراً) **ziyâde mağfiret edici,** yâni bu sıfatlara sâhip olanların geçmiş günahlarını bağışlayıcı, daha kimdir oldu? (رَح۪يماً) **ziyâde acıyıcı,** yâni Allâh-u Te'âlâ onları çok esirgediğinden, sevaplarını katlar ve vaad olunduklarından fazlasını onlara verir.

Meâl-i Şerîf - 152

152- Ama o kimseler ki; Allâh'a ve rasüllerine îmân etmiştirler, o (gönderilmiş ola)**nlardan hiçbirinin arasında ayırım da yapmamıştırlar, işte sana! Onlar ki, O** (Rableri) **onlara ecirlerini mutlaka verecektir.**

Zâten Allâh (bu kullarının evvelce yaptıkları günahları) **dâimâ** (çokça bağışlayan bir) **Ğafûr ve** (kendilerine ziyâde acıdığı için sevaplarını kat kat artıran bir) **Rahîm olmuştur.**

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ
فَقَالُٓوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْۚ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ
الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَۚ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 153

(يَسْـَٔلُ) **İstiyor,** kimden? (كَ) (Habîbim!) **senden,** kim? (اَهْلُ الْكِتَابِ) **Ehl-i Kitap,** neyi? (اَنْ تُنَزِّلَ) **indirmeni,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** neyi indirmeni? (كِتَابًا) **bir kitabı,** öyle kitap ki, nereden inici? (مِنَ السَّمَٓاءِ) **gökten,** (فَقَدْ سَاَلُوا) **muhakkak istemiştiler,** kimden? (مُوسٰٓى) **Mûsâ'dan,** neyi? (اَكْبَرَ) **daha büyüğünü,** neden daha büyük? (مِنْ ذٰلِكَ) **işte sana! Bundan,** bu cümle gizli bir şartın cevâbıdır ki takdîri (اِنِ اسْتَكْبَرْتَ مَا سَاَلُوا مِنْكَ) şeklindedir, buna göre mânâ şöyledir: Habîbim! Eğer sen, senden istediklerini büyük gördüysen, onların geçmişleri, daha büyüğünü Mûsâ *(Aleyhisselâm)*dan istemişlerdi de, (فَقَالُٓوا) **demişlerdi,** (اَرِ) **göster,** kime? (نَا) **bize,** kimi? (اللّٰهَ) **Allâh**(-u Te'âlâ'y)**ı,** biz ne olduğumuz hâlde? (جَهْرَةً) **açıkça görenler olarak,** bu mânâ bu kelimenin birinci mef'ûl olan (نَا) zamirinden hâl olmasına göre verilmiştir. İkinci mef'ûlden hâl olma ihtimâli de vardır ki, buna göre mânâ: "Allâh(-u Te'âlâ) âşikâre olduğu hâlde" demektir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir. Bu kelimenin, ru'yetten ibâret olan gizli bir mastara sıfat olması da câiz görülmüştür ki, o zaman mânâ: "Onu bize göster ki açık bir görüşle görelim" demektir, (فَاَخَذَتْ) **hemen yakaladı** (çarptı), kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (اَلصَّاعِقَةُ) **yıldırım,** ne sebebiyle? (بِظُلْمِهِمْ) **zulümleri sebebiyle** (ki o zulümleri de, kendileri hakkında imkânsız olan bir şeyi inadına istemeleridir), (ثُمَّ اتَّخَذُوا) **sonra** (ilâh) **edindiler,** neyi? (اَلْعِجْلَ) **o buzağıyı,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْ) **geldikten sonra,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (اَلْبَيِّنَاتُ) **o çok açık deliller,** yâni Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın, asâ, beyaz el ve denizi yarması gibi ortaya koyduğu mûcizeler, (فَعَفَوْنَا) **nihâyet affettik** (görmezden gelip vazgeçtik), neden? (عَنْ ذٰلِكَ) **işte sana! Bundan,** yâni tevbe ettikleri zaman buzağıya tapmalarına cezâ vermekten vazgeçtik, daha ne yaptık? (وَاٰتَيْنَا) **ve Biz verdik,** kime? (مُوسٰى) **Mûsâ'ya,** neyi verdik? (سُلْطَانًا) **büyük bir tasallutu,** yâni musallat olma gücü, öyle bir tasallut ki, (مُبِينًا) **çok açık,** işte

o da tevbelerinin kabûlü için kendilerini öldürmelerini emretme yetkisini Allâh-u Te'âlâ'nın Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a vermiş olmasıdır. Burada geçen "Sultân" kelimesine "Güçlü bir delil" mânâsı da verilmiştir ki meâl-i şerîfte verilen mânâ buna göredir.

Meâl-i Şerîf - 153

153- (Habîbim!) **Ehl-i Kitap** (olan Yahûdî ve Hristiyanlar) **senden,** (dâvânı doğrulayan bir delil olarak) **üzerlerine gökten bir kitap indirmeni istiyor.**

İşte sana! Gerçekten onlar bundan daha büyüğünü de Mûsâ'dan istemiştiler ve: "Allâh'ı bize açıkça göster" demiştiler. Ama bu (istekte ısrarcı olarak işledikleri o) **zulümleri sebebiyle hemen onları yıldırım yakalayıvermişti.**

Sonra onlar kendilerine (Tevrât gibi büyük bir kitap ve Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın dokuz mûcizesi gibi) **çok açık deliller gelmesinin ardından** (Sâmirî'nin yaptığı) **o** (altın) **buzağıyı** (ilâh olarak) **kabullenmiştiler, işte sana! Nihâyet** (tevbe ettikleri zaman) **Biz bunu da affetmiştik ve Biz Mûsâ'ya** (kendisine muhâlefet edenlere karşı) **pek açık güçlü bir delil vermiştik** (ki güneş gibi parlayan beyaz ele sâhip olması, asâyı yılana dönüştürmesi ve denizi yarması bunlardan bâzısı idi).

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ
لَا تَعْدُوا فِى السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 154

(وَرَفَعْنَا) **Ve Biz kaldırdık,** nereye? (فَوْقَهُمْ) **onların üstüne,** neyi? (اَلطُّورَ) **Tûr'u,** ne sebebiyle? (بِمِيثَاقِهِمْ) **kuvvetli sözleri sebebiyle,** yâni söz vermelerini kuvvetlendirmek için veyâ korkup verdikleri sözü bozmamaları için onların başına Tûr Dağı'nı diktik, daha ne yaptık? (وَقُلْنَا) **ve dedik,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** yâni sahrada kaldıkları kırk senelik müddet bittikten sonra, Yûşâ *(Aleyhisselâm)*ın lisânı üzere Biz onlara dedik, ne dedik? (اُدْخُلُوا) **girin,** nereden? (اَلْبَابَ) **o kapıdan,** yâni Kudüs şehrinin Erîhâ kapısından, ne olduğunuz hâlde girin? (سُجَّدًا) **secde edici kimseler olarak,** yâni baş eğerek eğilici olduğunuz hâlde veyâ Allâh-u Te'âlâ'ya şükür mâhiyetinde alınlarınız üzere secde edici olduğunuz hâlde, daha? (وَقُلْنَا) **ve biz dedik,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** yâni Dâvûd *(Aleyhisselâm)* vâsıtasıyla onlara dedik, ne dedik? (لَا تَعْدُوا) **haddi aşmayın,** yâni size haram edilmişken

balık avlayarak mübah olan sınırı geçmeyin, nerede? (فِى السَّبْتِ) **cumartesi** (günün)**de,** (وَاَخَذْنَا) **ve Biz aldık,** kimden? (مِنْهُمْ) **onlardan,** neyi? (مِيثَاقًا) **kuvvetli bir sözü,** öyle söz ki, (غَلِيظًا) **çok ağır** (ve sağlam).

Meâl-i Şerîf - 154

154- Ayrıca Biz (gönderdiğimiz kitaptaki hükümlerle amel edeceklerine dâir vermiş oldukları) **kesin sözleri**(ne uymamaları) **sebebiyle onların üzerine Tûr'u kaldırmış ve onlara:** "(Eğilerek) **secde eden kimseler hâlinde o** (Erîhâ) **kapı**(sın)**dan** (Kudüs'e) **girin" buyurmuştuk.**

Yine Biz (Dâvûd *(Aleyhisselâm)* vâsıtasıyla) **onlara: "Cumartesi** (günün)**de** (size haram kılınmışken balık avlayarak) **haddi aşmayın" buyurmuştuk ve onlardan** (bu hükümlere riâyet edeceklerine dâir) **pek ağır ve kuvvetli bir söz almıştık.**

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 155

(فَبِمَا نَقْضِهِمْ) **İşte bozmaları sebebiyle,** neyi? (مِيثَاقَهُمْ) **kuvvetli sözlerini,** daha ne yapmaları sebebi ile? (وَكُفْرِهِمْ) **ve inkâr etmeleri sebebi ile,** neyi? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerini,** daha ne yapmaları sebebi ile? (وَقَتْلِهِمْ) **ve öldürmeleri sebebi ile,** kimleri? (الْاَنْبِيَاءَ) **peygamberleri,** ne oldukları hâlde? (بِغَيْرِ حَقٍّ) **hak**(ka dayalı meşrû bir gerekçesi) **olmay**(ıp kendilerince de zulüm sayıl)**an bir şey ile mültebis** (iç içe) **oldukları hâlde,** yâni kendileri de haksız olduklarını bildikleri hâlde peygamberleri öldürmeleri sebebiyle, daha ne yapmaları sebebi ile? (وَقَوْلِهِمْ) **ve demeleri sebebi ile,** ne demeleri? (قُلُوبُنَا) **bizim kalplerimiz,** nedir? (غُلْفٌ) **kılıflıdır.** Âyet-i celîlenin başında geçen (بَا) harfi sebebiyet için olup, müteallakı, muahhar olan (لَعَنَّاهُمْ) kelimesidir ki buna göre mânâ: "Bu zikredilenler sebebiyle Biz onlara lânet ettik" demektir. Mevlâ Te'âlâ onların bu sözlerini reddetmek üzere şöyle buyuruyor: (بَلْ طَبَعَ) **hayır** (iş sizin bildiğiniz gibi değildir, bilakis) **mühür vurdu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), ne üzerine? (عَلَيْهَا) **onlar**(ın kalpleri) **üzerine,** ne sebeple? (بِكُفْرِهِمْ) **inkâr etmeleri sebebiyle,** (فَلَا يُؤْمِنُونَ) **artık îmân edemezler,** (اِلَّا قَلِيلًا) **ancak pek az** (bir şeye îmân ederler ki, o da sâdece Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın peygamberliğini tasdîk etmekten ibârettir, ama bu da kendilerine hiçbir şey ifâde edecek değildir.

Çünkü birini inkâr hepsini inkârdır. Bu mânâ (قَلِيلًا) kelimesinin, gizli bir masdar olan (اِيمَانًا) kelimesinin sıfatı olmak üzere mensûb olmasına göre verilmiştir. Yâhut bu kelime gizli bir (زَمَانًا) kelimesinin sıfatıdır ki, buna göre takdîr; (اِلَّا زَمَانًا قَلِيلًا) şeklinde olup mânâ: "Onlar pek az bir zaman îmân ederler" demektir veyâ bu kelime (لَا يُؤْمِنُونَ) cümlesinin zamîrinden istisnâ olmak üzere mensuptur ki o zaman mânâ: "Onlardan pek azı müstesnâ çoğu îmân etmezler" demek olur.

Meâl-i Şerîf - 155

155- İşte (Allâh-u Te'âlâ'nın sınırlarını aşmayacaklarına dâir verdikleri) **kuvvetli sözlerini bozmaları, Allâh'ın** (peygamberlerinin doğruluğuna delâlet eden) **âyetlerini inkâr etmeleri, hak**(ka dayalı meşrû bir gerekçesi) **olmay**(ıp kendilerince de zulüm sayıl)**an bir nedenle** (bâzı) **peygamberleri öldürmeleri ve: "Bizim kalplerimiz** (yapılan vaaz-u nasîhatlere karşı kapalı ve) **kılıflı şeylerdir" demeleri sebebiyle** (onları lânetlemişizdir)**. Doğrusu** (onlara vaaz-u nasîhatin kâr etmemesi, yaratılıştan perdeli ve mühürlü olduklarından dolayı değildir. Bilakis) **Allâh kâfirlik** (yolunu seçme)**leri sebebiyle** (sonradan) **onlar**(ın kalpleri) **üzerine mühür vurmuştur. Artık** (Abdullâh ibnü Selâm gibi) **bir azınlık dışında onlar**(ın çoğu) **îmân edemezler.** */(Dînî konularda)* ***pek az şey dışında*** *(birçok hükme)* ***inanamazlar./***

وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًاۙ ﴿١٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 156

Daha ne sebebiyle onları lânetledik? (وَبِكُفْرِهِمْ) **ve kâfir olmaları sebebiyle,** daha? (وَقَوْلِهِمْ) **ve söylemeleri,** kimin aleyhine? (عَلٰى مَرْيَمَ) **Meryem'in aleyhine,** neyi? (بُهْتَانًا) **bir iftirâyı,** öyle iftirâ ki, (عَظِيمًا) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 156

156- Yine onların (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*dan sonra, Îsâ ve Muhammed *(Salevâtullâhi Alâ Nebiyyinâ ve Aleyhim Ecma'în)* gibi peygamberleri inkâr ederek) **kâfir olmaları ve Meryem'in aleyhine** (zinâ suçu isnâd ederek) **pek büyük bir iftirâ söylemeleri yüzünden** (kendilerini lânete müstehak kıldık).

وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِۚ وَمَا قَتَلُوهُ
وَمَا صَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْۜ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُۜ
مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًاۙ ﴿١٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 157

Daha ne sebepten onları lânetledik? (وَقَوْلِهِمْ) **ve demeleri sebebiyle,** ne demeleri? (اِنَّا) **muhakkak biz,** (قَتَلْنَا) **öldürdük,** kimi? (اَلْمَسِيحَ) **Mesîh'i,** ondan bedel? (عِيسَى) **Îsâ'yı,** öyle Îsâ ki, (اِبْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** daha öyle Îsâ ki? (رَسُولَ اللهِ) **Allâh'ın Rasûlü,** (وَمَا قَتَلُوهُ) **hâlbuki öldür(e)mediler,** kimi? (هُ) **onu,** daha? (وَمَا صَلَبُوهُ) **as(a)madılar da,** kimi? (هُ) **onu,** (وَلٰكِنْ شُبِّهَ) **lâkin iyice benzetildi,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** yâni çarmıha gerilen adamın sûreti Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın sûretine benzetildi ve tamâmen onun kılığına sokuldu, (وَاِنَّ الَّذِينَ) **ve muhakkak o kimseler ki,** (اِخْتَلَفُوا) **ihtilâfa düştüler,** nerede? (فِيهِ) **onun hakkında,** yâni Îsâ *(Aleyhisselâm)* hakkında ihtilâfa düşenler, neredediler? (لَفِي شَكٍّ) **elbette büyük bir şek** (şüphe ve tereddüt) **içindedirler,** öyle şüphe ki neden neş'et edici? (مِنْهُ) **ondan,** yâni onu öldürüp öldürmediklerinden, (مَا لَهُمْ) **onlar için yoktur,** kim hakkında? (بِهِ) **onun** (öldürülmesi) **hakkında,** ne yoktur? (مِنْ عِلْمٍ) **hiçbir bilgi,** (اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ) **ancak tamâmen zanna uymak,** yâni bu hususta kupkuru bir zanna uymak dışında hiçbir sağlam bilgileri yoktur, (وَمَا قَتَلُوهُ) **ve öldürmediler,** kimi? (هُ) **onu** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı), öyle bir öldürme ki? (يَقِينًا) **kesin bir şekilde,** yâni öldürdüklerine kanâat getiremediler, hep şüphe içinde kaldılar. Bu mânâ, bu kelimenin (قَتْلًا) şeklinde takdîr edilen bir mef'ûl-ü mutlak için sıfat düşmesine göre verilmiştir.

Meâl-i Şerîf - 157

157- Bir de onların: "Biz Allâh'ın Rasûlü (bilinen) **Meryem oğlu Îsâ Mesîh'i gerçekten öldürdük" demeleri sebebiyle** (onların kalplerini mühürledik).

Hâlbuki onlar onu öldür(e)**mediler ve onu as**(a)**madılar velâkin onlar**(ın kafalarını karıştırmak) **için** (onu öldürmeye gönderdikleri Yahûdî'nin şekli, Allâh tarafından Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın sûretine) **iyice benzetildi** (de, onu çarmıha gerince Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı astık sandılar).

Ama şüphesiz o (Yahûdî ve Hristiyanlara mensup) **kimseler ki onun** (öldürülüp öldürülmediği) **hakkında ihtilâfa düşmüştürler; elbette onlar on**(un asılmış olup olmadığın)**dan büyük bir şüphe içindedirler.**

Kendileri için bu hususta tamâmen zanna (ve tahmîne) **uymaktan başka** (gerçek inanç ifâde eden) **hiçbir ilim yoktur. Zâten onlar onu** (öldürdüklerini söylüyorlarsa da, kendilerince kesinkes ve) **yakînen öldürmüş de değildirler.**

بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَز۪يزاً حَك۪يماً ﴿١٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 158

(بَلْ رَفَعَ) **Bilakis yükseltti,** kimi? (هُ) **onu** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı), kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kime? (اِلَيْهِ) **Kendisin**(in ulaşılmaz mülkü olan gökler)**e,** (وَكَانَ) **ve dâimâ oldu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir oldu? (عَز۪يزاً) **çok izzet sâhibi,** daha kimdir oldu? (حَك۪يماً) **ziyâde hikmet sâhibi.**

Meâl-i Şerîf - 158

158- Doğrusu Allâh onu Kendisin(in ulaşılmaz mülkü olan gökler)**e yükseltmiştir. Zâten Allâh** (istediğinin gerçekleşmesine engel olunamayacak derecede güçlü olduğundan, Îsâ *(Aleyhisselâm)*a saldıran Yahûdîlerden intikam almaya) **dâimâ** (muktedir bir) **Azîz ve** (onu göklere yükseltme gibi kararlarında hikmet sâhibi bir) **Hakîm olmuştur.**

Bu âyet-i kerîmelerden anlaşıldığı üzere; Yahûdîler Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı öldürememişlerdir, dolayısıyla çarmıha gerilen kişi, onu öldürmek üzere gönderdikleri Yahûdî'dir ki, Allâh-u Te'âlâ onun yüzünü Îsâ *(Aleyhisselâm)*a benzeterek, Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı da diri bir hâlde göklere kaldırarak bu konuyu onlar için içinden çıkılmaz bir hâle sokmuştur. Bu yüzden Hristiyanlar da büyük çelişkidedirler, zîrâ onlar da Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın çarmıha gerilerek öldürüldüğü gibi yanlış bir inanca sâhiptirler. Allâh-u Te'âlâ'nın Müslümanlara lütfettiği doğru inanç ise, Hasen *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte buyrulduğu üzere: "Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın ölmemiş olduğu ve kıyâmetten önce tekrar döneceği" *(et-Taberî, rakam:7129, 3/288)* şeklindedir ki bir sonraki âyet bunu açıkça ifâde etmektedir.

وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِه۪ قَبْلَ مَوْتِه۪ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَه۪يداً ﴿١٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 159

(وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ) **Ehl-i Kitap'tan hiçbir fert yoktur,** yâni Kitap Ehli olan Yahûdî ve Hristiyanlardan her biri, (اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ) **andolsun ki; mutlaka îmân edecektir,** kime? (بِه۪) **ona,** yâni Îsâ *(Aleyhisselâm)*a, neden evvel? (قَبْلَ مَوْتِه۪) **onun ölümünden önce,** yâni Ehl-i Kitap'tan her biri Îsâ *(Aleyhisselâm)* ölmeden önce mutlaka ona îmân edecektir, (وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününde ise,** (يَكُونُ) **o** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*) **olacaktır,** kimin aleyhine? (عَلَيْهِمْ) **onların aleyhine,** yâni Ehl-i Kitap'ın aleyhine, nedir olacaktır? (شَه۪يداً) **tam bir şâhit.**

Meâl-i Şerîf - 159

159- Andolsun ki; Ehl-i Kitap (olan Yahûdî ve Hristiyanlar)**dan hiçbiri hâriç olmamak üzere** (hepsi de Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın) **ölümünden önce** (kıyâmete yakın yeryüzüne indiğinde) **mutlaka o**(nun, Allâh'ın oğlu değil de,

kulu ve Rasûlü olduğu)**na îmân ede**(rek İslâm'a gire)**cektir. Kıyâmet gününde ise o** (Îsâ *(Aleyhisselâm)* kendisini inkâr etmiş Yahûdîlerin ve ona ilâhlık pâyesi vermiş olan Hristiyanların kâfir olduklarına dâir) **onlar aleyhine bir şâhit olacaktır.**

Bu âyet-i kerîme: "Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın vefâtından önce Ehl-i Kitap'ın tamâmının ona Allâh'ın kulu ve Rasûlü olarak doğru bir inançla îmân edeceğini" bildirmesi hasebiyle "Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın âhir zamanda Deccâl'i öldürmek ve Hazret-i Mehdî'ye yardım ederek İslâm'ı dünyâya hâkim kılmak için gökten ineceği" îtikādının doğruluğuna delâlet etmektedir. Nitekim Ebû Hureyre *(Radıyallâhu Anh)*ın bu âyeti bu mânâ üzere tefsîr ettiği Buhârî ve Müslim'de zikredilmiştir. *(el-Buhârî, rakam:3448, 4/168; Müslim, rakam:155, 1/135)*

İmâm-ı Taberî *(Rahimehullâh)* bu husustaki rivâyetleri sayfalarca zikrettikten sonra netîce olarak; bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde vârid olan kavillerin doğrusunun bu görüş olduğuna hükmetmiş ve tercih sebebi olarak birçok delil serdetmiştir. *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 7/663-667, 672; el-Mâtürîdî, et-Te'vîlât, 3/411; İbnü Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm, 2/452)*

Zîrâ Îsâ *(Aleyhisselâm)* indiğinde İslâm dîninden başka bir dînin kalmayacağı sahîh hadîs-i şerîflerde bildirilmiştir. *(Ebû Dâvûd, es-Sünne:13, rakam:4324, 4/117; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:9632, 15/398)*

Zâten Îsâ *(Aleyhisselâm)* da peygamberlik vasfıyla değil, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ümmet olma şerefini elde etmek üzere inecektir.

فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ
وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ كَثِيراًۙ ﴿١٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 160

(فَبِظُلْمٍ) **İşte büyük bir zulüm sebebiyle,** öyle zulüm ki kimden sâdır olan? (مِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden ki,** (هَادُوا) **Yahûdî oldular,** yâni Yahûdîlerin büyük zulmü yüzünden, (حَرَّمْنَا) **Biz haram kıldık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** neyi? (طَيِّبَاتٍ) **birtakım lezzetli şeyleri,** öyle şeyler ki, (اُحِلَّتْ) **helâl kılınmıştı,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** daha ne sebebiyle? (وَبِصَدِّهِمْ) **ve engellemeleri sebebiyle,** neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** kimi? (كَثِيراً) **birçoğunu,** bu kelime gizli bir (نَاسٌ) kelimesine sıfat düşerse mânâ: "Birçok insanları Allâh'ın yolundan engellemeleri" demek olur. Gizli bir (صَدًّا) mastarının sıfatı olmasına göre ise mânâ: "Çokça engellemeleri" demek olur. Gizli bir (زَمَاناً) kelimesine sıfat düşmesi takdîrinde de: "Çok zaman Allâh'ın yolundan engellemeleri" anlamına gelir.

Meâl-i Şerîf - 160

160- İşte o Yahûdî olmuş kimselerin (buzağıyı ilâh edinme ve inanmaları için Allâh'ı görme şartı koşmaları gibi) **büyük bir zulmü nedeniyle ve Allâh'ın yolundan birçoklarını menetmeleri */Allâh'ın yolundan çokça engellemeleri/* sebebiyle** (evvelce) **kendileri için helâl edilmiş olan birçok lezzetli şeyleri onlara haram etmiştik.**

وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِۜ
وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿١٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 161

Daha ne sebeple onlara birtakım güzel şeyleri haram kıldık? (وَاَخْذِهِمْ) **ve almaları sebebiyle,** neyi? (اَلرِّبٰوا) **fâizi,** (وَقَدْ نُهُوا) **hâlbuki nehyolunmuşlardı,** yâni yasaklanmışlardı, neden? (عَنْهُ) **ondan,** daha ne sebebiyle? (وَاَكْلِهِمْ) **ve yemeleri sebebiyle,** neyi? (اَمْوَالَ النَّاسِ) **insanların mallarını,** ne ile? (بِالْبَاطِلِ) **bâtıl** (ve haksız yollar) **ile,** (وَاَعْتَدْنَا) **ve Biz hazırladık,** kim için? (لِلْكَافِرِينَ) **kâfirler için,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** neyi hazırladık? (عَذَابًا) **büyük bir azâbı,** öyle azap ki, (اَلِيمًا) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 161

161- Kendisinden kesinlikle nehyolunmuşlarken fâiz almaları ve insanların mallarını (rüşvet gibi haksız ve) **bâtıl** (yollar) **ile yemeleri nedeniyle de** (cezâ olarak birçok lezzetli şeyden kendilerini mahrum bırakmıştık).

Ayrıca Biz içlerinden (tevbe edip îmân edenlere değil de) **kâfir**(likte ısrâr eden)**lere** (âhirette tatmaları için) **çok acı verici pek büyük bir azâb**(ı şimdiden) **hazırladık.**

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ اُو۬لٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 162

(لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ) **Lâkin râsih** (ve derinleşmiş) **olanlar,** nerede? (فِى الْعِلْمِ) **ilimde,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** daha? (وَالْمُؤْمِنُونَ) **müminler,** ne oldukları hâlde? (يُؤْمِنُونَ) **îmân eder oldukları hâlde,** neye? (بِمَٓا) **o şeye** (Kur'ân-ı Kerîm'e) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** daha neye îmân ettikleri hâlde? (وَمَٓا) **o şeye** (geçmiş kitaplara) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kimden önce? (مِنْ قَبْلِكَ) **senden önce,** daha kimi özellikle kastederim? (وَالْمُقِيمِينَ) **ve hakkıyla kılanları,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** yâni namazı dosdoğru kılanları, özellikle methederim ve kastederim. Burada (وَالْمُقِيمِينَ) kelimesi mahzûf medh fiilinin mef'ûlü olmak

üzere mensuptur, daha kimler? (وَالْمُؤْتُونَ) **verenler,** neyi? (اَلزَّكٰوةَ) **zekâtı,** daha kimler? (وَالْمُؤْمِنُونَ) **ve îmân edenler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالْيَوْمِ) **ve o güne,** öyle günkü, (الْاٰخِرِ) **son olucu,** yâni o dünyâ günlerinin sonunda gelip ebedî devâm edecek olan kıyâmet gününe, (اُولٰٓئِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Onlar,** (سَنُؤْتِي) **muhakkak Biz vereceğiz,** kime? (هِمْ) **onlara,** neyi? (اَجْرًا) **çok değerli bir ecri,** öyle ecir ki, (عَظِيمًا) **pek büyük,** buradaki (اُولٰٓئِكَ) mübtedâ, (سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا) cümlesi ise onun haberi olup mübtedâ-haber birlikte cümle-i ismiyenin tamâmı (اَلرَّاسِخُونَ) kelimesinin haberidir. Ama (اَلرَّاسِخُونَ) kelimesinin haberinin (يُؤْمِنُونَ) cümlesi olması da câizdir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir.

Meâl-i Şerîf - 162

162- (Habîbim!) **Lâkin içlerinden** (Abdullâh ibnü Selâm ve arkadaşları gibi) **ilimde** (derinleşerek üstün seviyeye ulaşmış) **râsih kimseler ve** (Allâh'a da tüm peygamberlerine de îmân etmiş olan) **müminler sana indirilmiş olan** (Kur'ân)**a da, senden önce indirilmiş bulunan** (kitap)**lara da îmân ederler. Hele o namazı hakkıyla kılanları** (özellikle methederim)! **Zekâtı verenlerle, Allâh'a ve o** (dünyâ günlerinin) **son**(unda gelip ebedî devâm edecek mahşer) **gün**(ün)**e îmân edenler ise; işte sana! Onlar, gerçekten de Biz onlara çok değerli pek büyük bir ecir** (ve mükâfât) **vereceğiz.**

اِنَّٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ كَمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖۚ
وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ
وَعٖيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَۚ وَاٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ زَبُورًاۚ ﴿١٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 163

(اِنَّٓا) **Muhakkak Biz,** (اَوْحَيْنَٓا) **vahiyde bulunduk,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** ne gibi? (كَمَٓا اَوْحَيْنَٓا) **vahiyde bulunduğumuz gibi,** kime? (اِلٰى نُوحٍ) **Nûh'a,** daha? (وَالنَّبِيّٖنَ) **ve peygamberlere,** öyle peygamberler ki kimden sonra olucu? (مِنْ بَعْدِهٖ) **ondan** (Nûh *(Aleyhisselâm)*dan) **sonra,** daha ne gibi? (وَاَوْحَيْنَٓا) **ve vahiyde bulunduğumuz gibi,** kime? (اِلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ) **İbrâhîm'e,** daha? (وَاِسْمٰعٖيلَ) **ve İsmâ'îl'e,** daha? (وَاِسْحٰقَ) **ve İshâk'a,** daha? (وَيَعْقُوبَ) **ve Ya'kûb'a,** daha? (وَالْاَسْبَاطِ) **ve o**(nların) **torunlar**(ın)**a,** daha? (وَعٖيسٰى) **ve Îsâ'ya,** daha? (وَاَيُّوبَ) **ve Eyyûb'e,** daha? (وَيُونُسَ) **ve Yûnus'a,** daha? (وَهٰرُونَ) **ve Hârûn'a,** daha? (وَسُلَيْمٰنَ) **ve Süleymân'a,** daha ne gibi sana vahyettik? (وَاٰتَيْنَا) **ve verdiğimiz gibi,** kime? (دَاوُ۫دَ) **Dâvûd'a,** neyi? (زَبُورًا) **Zebûr'u.**

Meâl-i Şerîf - 163

163- (Habîbim!) **Şüphesiz ki Biz Nûh'a ve ondan sonraki** (Hûd, Sâlih, Şu'ayb ve diğer) **peygamberlere vahiyde bulunduğumuz gibi, İbrâhîm'e, İsmâ'îl'e İshâk'a, Ya'kûb'a, o** (İbrâhîm ile İshâk *(Aleyhimesselâm)*ın) **torunlar**(ı olan on iki boydan peygamber olanlar)**a, Îsâ'ya, Eyyûb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a vahiyde bulunduğumuz gibi, Dâvûd'a Zebûr'u verdiğimiz gibi sana da vahiyde bulunduk.**

(Dolayısıyla vahye mazhariyette senin durumun onlardan farklı değildir. Allâh bunlardan hiçbirine topluca bir kitap indirmemiştir. O hâlde müşriklerin, senden böyle bir talepte bulunmalarının ne mânâsı olabilir?!)

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ
وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوسٰى تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 164

Daha ne gibi sana vahiyde bulunduk? (وَرُسُلًا) **ve birtakım rasüllere** (vahiyde bulunduğumuz gibi)**,** burada bir fiil ve harf-i cer hazfedilmiştir ki takdîr-i kelâm: (وَاَوْحَيْنَا اِلٰى رُسُلٍ) şeklindedir, *(Ebû Hafs en-Nesefî, et-Teysîr, 5/262)* öyle rasüller ki, (قَدْ قَصَصْنَا) **muhakkak anlattık,** kimi? (هُمْ) **onları**(n kıssalarını)**,** kime? (عَلَيْكَ) **sana,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** yâni bu sûre indirilmeden evvel, daha kimlere vahiyde bulunduk? (وَرُسُلًا) **ve birtakım rasüllere,** öyle rasüller ki, (لَمْ نَقْصُصْ) **anlatmadık,** kimi? (هُمْ) **onları,** kime? (عَلَيْكَ) **sana,** (وَكَلَّمَ) **ve konuştu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ)**,** kiminle? (مُوسٰى) **Mûsâ ile,** nasıl bir konuşma ile? (تَكْلِيمًا) (vâsıtasız olan) **özel bir konuşma ile.**

Meâl-i Şerîf - 164

164- Yine bu (sûrenin indiriliş zamânı)**ndan önce nice rasüllere** (vahiy gönderdik) **ki Biz sana gerçekten onları**(n kıssalarını) **anlatmışızdır, ayrıca birçok rasüllere** (de vahiy gönderdik) **ki Biz sana onları**(n hâllerini) **anlatmamışızdır. Allâh Mûsâ ile de** (vâsıtasız olan) **özel bir konuşmayla mükâlemede bulunmuştur.**

Bu âyet-i kerîmeden anlaşıldığına göre; Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikredilmeyen birtakım peygamberler mevcuttur, ancak bu konuda bir sayı bildirilmediğinden farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İmâm-ı Kurtubî'nin beyânı vechile; peygamberlerin sayısı hakkında rivâyet edilen hadîs-i şerîflerin en sahîhi, Ebû Zerr *(Radıyallâhu Anh)*ın hadîsidir. Nitekim bir kere Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* mescitte tek başına oturuyorken Ebû Zerr *(Radıyallâhu Anh)* yanına girmiş ve kendisine nebîlerin sayısını sormuştur, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de: "Yüz yirmi dört bin" buyurmuş, içlerinden rasüllerin sayısını sorunca da: "Büyük bir topluluk olarak üç yüz on üçtür" buyurmuştur. *(el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:4166, 2/652)*

Lâkin sayı konusu îtikâda taalluk etmediğinden dolayı, Allâh-u Te'âlâ'nın gönderdiği nebî ve rasüllerin tamâmına inanılıp, belirli sayılar üzerinde takılıp kalmamak lâzımdır. Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri açıklanmış olan peygamberler yirmi beş tâne olup bunlar; Âdem, İdrîs, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhîm, İsmâ'îl, İshâk, Ya'kûb, Yûsuf, Eyyûb, Şu'ayb, Lût, Yahyâ, Zekeriyyâ, Mûsâ, Hârûn, Dâvûd, Süleymân, Yûnus, İlyâs, Elyesa', Zülkifl, Îsâ ve Muhammed *(Salevâtüllâhi Alâ Nebiyyinâ ve Aleyhim Ecma'în)* hazarâtıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri geçen Uzeyr, Lukmân, Zülkarneyn, Tübba' ve Kehf Sûresi'nde kıssası zikredilen Hızır *(Aleyhimüsselâm)*ın peygamberlikleri ise ihtilaflı olduğundan bu konularda tartışmaya girmekten sakınmak gerekir.

رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِۜ
وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزاً حَكِيماً ﴿١٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 165

Kendilerine vahiy gönderdiğimiz rasüllerden bedel? (رُسُلاً) **birtakım rasüllere** (de vahiy gönderdik), ne oldukları hâlde? (مُبَشِّرِينَ) **müjdeleyici oldukları hâlde,** daha? (وَمُنْذِرِينَ) **ve uyarıcı oldukları hâlde,** niçin gönderdik? (لِئَلَّا يَكُونَ) **olmasın diye,** kim için? (لِلنَّاسِ) **insanlar için,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** yâni Allâh'a karşı insanlar için kalmasın diye, ne? (حُجَّةٌ) **bir huccet,** yâni özür diye ileri sürecekleri bir delil, kimlerden sonra? (بَعْدَ الرُّسُلِ) **o rasüllerden sonra,** (وَكَانَ) **ve dâimâ oldu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir oldu? (عَزِيزاً) **çok izzet sâhibi,** daha kimdir oldu? (حَكِيماً) **ziyâde hikmet sâhibi.**

Meâl-i Şerîf - 165

165- Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olan birçok rasüllere (de vahiy yolladık, tâ) **ki o rasüllerin** (gönderilişinin) **ardından insanlar için** ("Bize bir elçi gönderseydin de, bizi gaflet uykusundan uyarıp gerekenleri öğreteydi" gibi laflarla) **Allâh'a karşı** (öne sürebilecekleri) **bir delil** (ve mâzeret) **bulunmasın.**

Zâten Allâh (inkâra cezâ verme husûsunda) **dâimâ** (üstün güce sâhip olan bir) **Azîz ve** (her işinde hikmet sâhibi olduğu için, uyarıcı olarak peygamberler gönderip her birine farklı bir mûcize veren bir) **Hakîm olmuştur.**

لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَٓا اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهٖۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيداً ﴿١٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 166

(لٰكِنِ اللّٰهُ) **Lâkin Allâh,** (يَشْهَدُ) **şâhitlik eder,** neye? (بِمَٓا) **o şeye ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** burada câr mecrur (يَشْهَدُ) fiiline taalluk etmektedir,

buna göre (بِ) harfi sıladır, lâfzı güzelleştirmek için getirilmiştir, mânâya tesiri yoktur. *(el-Alûsî)* Yâni Allâh-u Te'âlâ sana indirdiği Kur'ân hakkında şâhitlik eder ki, (اَنْزَلَ) **indirmiştir,** neyi? (هُ) **onu,** ne ile? (بِعِلْمِه) **Kendi ilmiyle,** yâni Kendisinden başkasının bilemeyeceği husûsî ve hatâsız bir ilimle, daha? (وَالْمَلٰئِكَةُ) **melekler de,** ne yaparlar? (يَشْهَدُونَ) **şâhitlik ederler,** yâni senin peygamberliğinin doğruluğuna şehâdet ederler, (وَكَفٰى) **zâten yeterli olmuştur,** kim? (بِاللّٰهِ) **Allâh,** kim olarak? (شَهِيداً) **hakîkî bir şâhit olarak.**

Meâl-i Şerîf - 166

166- (Onlar Kur'ân-ı Kerîm'in Allâh tarafından indirildiğini inkâr ettikleri için sana gözleri önünde topyekûn bir kitap indirilmesini talep etmektedirler) **lâkin Allâh sana indirmiş olduğu** (Kur'ân nâmındaki) **o şey**(in gerçekliğin)**e dâir şâhitlik etmektedir ki; O onu Kendi**(sine mahsus olan dosdoğru) **ilmiyle indirmiştir.** (Buna dâir) **melekler de şâhitlikte bulunmaktadırlar.** (Kimse şâhit olmasa da) **zâten hakîkî bir şâhit olarak Allâh yeterli olmuştur.**

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالاً بَعِيداً ﴿١٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı- 167

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** daha? (وَصَدُّوا) **ve alıkoydular,** yâni insanları engellediler, neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** (قَدْ ضَلُّوا) **muhakkak saptılar,** ne ile? (ضَلَالاً) **bir sapıtma ile,** öyle sapıtma ki, (بَعِيداً) (doğru yoldan) **çok uzak.**

Meâl-i Şerîf - 167

167- Şüphesiz o (Yahûdî olan) **kimseler ki** (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i inkâr ederek) **kâfir olmuşturlar ve** ("Biz kitabımızda onun peygamberliğine dâir bir delil bulamıyoruz" diyerek insanları) **Allâh'ın yolundan engellemiştirler; gerçekten de onlar** (hem sapıtmayı hem de saptırmayı cemettikleri için, dönüşü düşünülemeyecek şekilde) **pek uzak bir sapıtma ile** (hak yoldan) **sapmıştırlar.**

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقاً ﴿١٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 168

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** daha? (وَظَلَمُوا) **ve zulmettiler,** yâni Rasûlullah *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* in yüce sıfatlarını gizleyip

nübüvvetini inkâr ederek zâlim oldular, (لَمْ يَكُنْ) **olmadı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** nedir olmadı? (لِيَغْفِرَ) **aslâ mağfirette bulunur** (olmadı), yâni günahlarını bağışlar olmadı, kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** daha nedir olmadı? (وَلَا لِيَهْدِيَ) **ve aslâ hidâyet edecek de olmadı,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereye? (طَرِيقًا) **bir yola.**

Meâl-i Şerîf - 168

168- O kimseler ki kâfir olmuşturlar ve (nübüvvetini inkâr ederek Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e haksızlık yapmış ve insanların ona inanmasına mâni olarak tüm halka) **zulmetmiştirler; şüphesiz ki Allâh** (bu kâfirliklerinde ısrâr ettikleri sürece) **onları aslâ bağışlayacak da değildir ve onları** (kurtuluşa ulaştıran) **bir yola hidâyet edecek de değildir.**

اِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًاۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 169

(اِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ) **Ancak cehennemin yoluna** (onları ulaştıracaktır), ne oldukları hâlde? (خَالِدِينَ) **sonsuz kalıcı oldukları hâlde,** nerede? (فِيهَا) **onun içerisinde,** ne kadar? (اَبَدًا) **ebediyyen,** (وَكَانَ) **ve oldu,** ne? (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bu,** yâni onlara ebediyyen azap etmek, kime göre? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a göre,** nedir oldu? (يَسِيرًا) **çok kolay bir şey.**

Meâl-i Şerîf - 169

169- (Bu durumda Allâh onları) **ancak sonsuza kadar içerisinde ebedî kalacakları cehennemin yoluna** (kavuşturur). **İşte sana!** (Habîbim!) **Zâten bu** (kimselere cehennemde ebediyyen azap etmek) **Allâh'a göre pek kolay bir şey olmuştur.**

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْۜ
وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 170

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ) **Ey insanlar!** (قَدْ جَٓاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اَلرَّسُولُ) **o Rasûl** (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*), ne ile? (بِالْحَقِّ) **hak ile,** bu mânâ, (بَا) harfinin mülâbeset için olmasına göredir, ta'diyet için olması da câizdir ki, buna göre mânâ: "O Rasûl size hakkı getirdi" demektir. Sebebiyet için de olabilir ki, o zaman mânâ: "O Rasûl size hakkı ikāme etmek için geldi" demek olur, kim tarafından gönderildiği hâlde? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (فَاٰمِنُوا)

öyleyse îmân edin (ve kastedin), neyi? (خَيْرًا) **bir hayrı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** yâni o Rasûl'e ve onun getirdiği hakka inanarak kendiniz için hayırlı bir iş yapmış olun. Bu mânâ: (خَيْرًا) kelimesinin hazfedilen bir fiil ile mensûb olmasına göre verilmiştir ki, takdîri (وَاقْصِدُوا وَافْعَلُوا خَيْرًا لَكُمْ) demektir. İmâm-ı Halîl ve Sîbeveyh bu görüştedir. İmâm-ı Ferrâ'ya göre ise: (خَيْرًا) kelimesi gizli bir mastarın sıfatıdır. Buna göre mânâ: (اِيمَانًا خَيْرًا لَكُمْ) "Sizin için hayırlı olan bir îmân ile îmân edin" demektir, (وَاِنْ تَكْفُرُوا) **ama eğer inkâr ederseniz,** bu şartın cevâbı mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (وَاِنْ تَكْفُرُوا فَهُوَ قَادِرٌ عَلٰى تَعْذِيبِكُمْ) şeklindedir ki buna göre mânâ: "Siz Allâh'ı inkâr ederseniz, O, bu yüzden size azap etmeye Kādir'dir" demek olur. Zâten bundan sonra gelen (فَا) harfi, ta'lîliyye için olup bu mahzûfa delâlet etmektedir, (فَاِنَّ لِلّٰهِ) **çünkü şüphesiz Allâh'a âittir,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** neredemir? (فِى السَّمٰوَاتِ) **göklerdedir,** daha neredemir? (وَالْاَرْضِ) **yerdedir,** (وَكَانَ) **ve dâimâ oldu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir oldu? (عَلِيمًا) **ziyâde bilici,** daha kimdir oldu? (حَكِيمًا) **ziyâde hikmet sâhibi.**

Meâl-i Şerîf - 170

170- Ey insanlar! Muhakkak o Rasûl size Rabbinizden (gönderilmiş bir) **hakk** (olan İslâm'ı ve Kur'ân)**ı getirmiştir. Artık îmân edin! Sizin için hayırlı olanı** (tercih edin)**! Ama inkâr ederseniz** (Allâh'a bir zarar veremezsiniz), **şüphesiz ki göklerde ve yerde bulunanlar sâdece Allâh'a âittir.** (Böyle bir Zât sizin îmân etmenizden fayda görmeyeceği gibi, inkârınızdan da zarar görmez.)

Zâten Allâh (inananı da inkâr edeni de) **dâimâ** (çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (müminle kâfirin karşılıklarını eşit olarak vermeyecek derecede hikmet sâhibi bir) **Hakîm olmuştur.**

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فٖى دٖينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّۜ اِنَّمَا الْمَسٖيحُ عٖيسَى
ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُۚ اَلْقٰيهَٓا اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُۘ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖۚ وَلَا تَقُولُوا
ثَلٰثَةٌۜ اِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْۜ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌۜ سُبْحَانَهُٓ اَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌۢ لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ
وَمَا فِى الْاَرْضِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكٖيلًا ﴿١٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 171

(يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ) **Ey Ehl-i Kitap!** (لَا تَغْلُوا) **haddi** (ve hakkı) **aşmayın,** ne hususta? (فٖى دٖينِكُمْ) **dîninizhusûsunda,** daha? (وَلَا تَقُولُوا) **ve söylemeyin** kime karşı?

(عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** yâni Allâh'a eş ve çocuk isnâd ederek O'nun hakkında bâtıl sözler söylemeyin, (اِلَّا الْحَقَّ) **ancak o hakk** (olan evlattan münezzeh olma îtikādın)ı (dillendirin), (اِنَّمَا الْمَسِيحُ) **Mesîh ancak,** ondan bedel? (عِيسَى) **İsâ,** öyle Îsâ ki, (اِبْنُ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** yâni Meryem'in oğlu Îsâ Mesîh ancak ve ancak, kimdir? (رَسُولُ اللّٰهِ) **Allâh'ın Rasûlü'dür,** daha kimdir? (وَكَلِمَتُهُ) **ve O'nun kelimesidir,** yâni (كُنْ) "Vâr ol" kelimesinin eseri olarak, alışılagelenin dışında babasız meydana gelmiştir, o Îsâ ne olduğu hâlde? (اَلْقٰيهَا) **ilkā etmiş olduğu hâlde,** yâni Allâh-u Te'âlâ bırakmış ve ulaştırmış olduğu hâlde, neyi? (هَا) **onu,** yâni o kelimeyi, kime? (اِلٰى مَرْيَمَ) **Meryem'e,** Îsâ daha kimdir? (وَرُوحٌ) **ve bir ruhtur,** öyle ruh ki kimden olucu? (مِنْهُ) **O'ndan,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın Zâtına âit olan hayat verme sıfatıyla vâsıtasız olarak yaratıp beden kisvesine büründürdüğü bir ruhtur, (فَاٰمِنُوا) **o hâlde îmân edin,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَرُسُلِهِ) **ve rasüllerine,** (وَلَا تَقُولُوا) **ve demeyin,** ne demeyin? (ثَلٰثَةٌ) (ilâhlar) **üçtür,** burada bir mübtedâ mahzûftur ki takdîri (اَلْاٰلِهَةُ ثَلٰثَةٌ) şeklindedir. (اِنْتَهُوا) (şirkten) **vazgeçin,** ve neyi kastedin? (خَيْرًا) **hayırlı olanı,** burada bir fiil mahzûftur ki takdîri şöyledir: (وَاقْصِدُوا خَيْرًا لَكُمْ) yâni üç ilâh sözünden vazgeçin ve hayırlı olanı yapın, kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (اِنَّمَا اللّٰهُ) **ancak Allâh,** kimdir? (اِلٰهٌ) **büyük bir İlâh'tır,** öyle ilâh ki, (وَاحِدٌ) **bir tek,** (سُبْحَانَهُ) **O'nu tesbîh** (ve tenzîh) **ile** (takdîs eder ve uzak tutarım), neden? (اَنْ يَكُونَ) **olmasından,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** ne? (وَلَدٌ) **bir çocuk,** (لَهُ) **ancak O'na âittir,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** nerededir? (فِي السَّمٰوَاتِ) **göklerdedir,** daha? (وَمَا) **o şeyler de ki,** nerededir? (فِي الْاَرْضِ) **yerdedir,** yâni göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'na âittir, (وَكَفٰى) **ve yeterli olmuştur,** kim? (بِاللّٰهِ) **Allâh,** kim olarak? (وَكِيلًا) **bir Vekîl olarak.**

Meâl-i Şerîf - 171

171- Ey Kitap Ehli (olan Yahûdî ve Hristiyanlar)! (Îsâ *(Aleyhisselâm)*a "Veled-i zinâ" deyip alçaltarak yâhut "Allâh'ın oğlu" demekle haddinden fazla yükselterek) **dîninizi hakkında haddi aşmayın ve** (eş ve evlattan münezzehlik inancından ibâret olan) **o haktan başka bir şeyi Allâh'a karşı söylemeyin.**

Meryem oğlu Îsâ Mesîh (Allâh'ın oğlu değildir) **ancak Allâh'ın elçisidir, O'nun Meryem'e bırakmış olduğu** ("Vâr ol!") **kelimesi**(nin bir tezâhürü) **ve O'n**(un Zâtına âit olan hayat verme sıfatın)**dan** (vâsıtasız olarak yaratıp beden kisvesine büründürdüğü) **bir ruhtur.** (Ne var ki; diğer insanlardan farklı olarak babasız bir şekilde yaratılmıştır.)

Öyleyse Allâh'a ve rasüllerine îmân edin ve: "(İlâhlar) **üçtür" demeyin. Artık** (teslis inancınızdan) **vazgeçin de sizin için hayırlı olanı** (seçin)!

Ancak Allâh tek bir İlâh'tır. Kendisine âit bir çocuk bulunmasından O'nu tesbîh ile (tenzîh eder ve her türlü kusurdan son derece uzak olduğunu ikrâr ederiz)!

Göklerde bulunanlar ve yerde olanlar sâdece O'na âittir (dolayısıyla kimse O'nun evlâdı olamaz. Olsa olsa kulu olur). **Zâten** (bütün âlemleri gözetip koruyan) **bir Vekîl olarak Allâh yeterli olmuştur.**

Allâh-u Te'âlâ Kur'ân-ı Kerîm'de İmrân kızı Meryem dışında hiçbir kadını ismen zikretmemiş, ancak "Meryem" adını otuz küsûr yerde belirtmiştir ki, ulemâ bunun hikmeti hakkında birkaç görüş zikretmişlerdir:

a) Soylu kimseler, insanların ortasında hanımlarının isimlerini açıkça söylemeyip bâzı tâbirlerle kinâye yollu zikrederler ama câriyelerinin adının mecliste anılmasını çirkin saymazlardı, Hristiyanlar Meryem ve oğlu hakkında, Allâh'ın hanımı ve oğlu şeklinde iftirâlar yapınca Allâh-u Te'âlâ, Meryem adını açıkça zikretmek sûretiyle onlara: "Siz kendi hanımlarınızın ismini açıklamaktan utanırken, Meryem Benim eşim olsaydı Ben onun adını size açıklar mıydım?" buyurmak istemiştir.

b) Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın babası olmadığına inanmak îmân şartlarından biri olması hasebiyle, onun adı Kur'ân-ı Kerîm'de dâimâ annesine nisbetle tekrarlanmıştır ki, böylece onun babasının olmayışı ve lânetli Yahûdîlerin iftirâlarından tertemiz olduğu vurgulanmış olmaktadır.

Âyet-i celîlede geçen "O'ndan bir ruh" ifâdesinden, Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın Allâh'tan bir parça olduğu gibi bir mânâ aslâ çıkartılamaz.

Zîrâ Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın yaratılışı diğer insanlarınkiyle benzer biçimde olmamıştır, lâkin o, Allâh-u Te'âlâ'nın emriyle Cebrâîl *(Aleyhisselâm)*ın Hazret-i Meryem'in yakasına üflemesiyle yaratılmıştır ki, bu hususta da kendisi tek değildir, nitekim Âdem *(Aleyhisselâm)* hem annesiz, hem de babasız olarak yaratılmıştır. Bu yüzden: "Ona rûhumdan üfledim" *(el-Hıcr Sûresi:29'dan)* tâbiri Âdem *(Aleyhisselâm)* hakkında da kullanılmıştır.

Dolayısıyla "Allâh'tan bir ruh" olma vasfı, aslâ "Allâh'tan bir parça olma" mânâsı taşımamakta, sâdece "Allâh'ın emriyle hârikulâde biçimde yaratılmış olma" anlamına gelmektedir. Nitekim âyet-i kerîmede geçen: "Allâh'ın kelimesi" tâbiri de Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın, Allâh-u Te'âlâ'nın "Vâr ol" kelimesiyle mûcizevî bir şekilde yaratılmış olduğu hakîkatini açıklamaktadır.

Bu âyet-i celîlede geçen: "İlâhlar üçtür demeyin" ifâdesiyle, Hristiyanların teslîs akîdesi reddedilmiştir. Zâten onların bu husustaki görüşleri çok çelişkili ve kapalıdır. Ancak anlaşılan şudur ki; onlar Allâh'ı cevher olarak tek kabûl etseler de bu cevheri üç uknûm (asıl ve esas) diye adlandırdıkları üç sıfatla vasıflanmış bir zat olarak değerlendirmişler, lâkin bu üç sıfatın her birini de başlı başına bir zât gibi addetmişlerdir.

Çünkü onlar bu sıfatların Îsâ'ya da Meryem'e de *(Aleyhimesselâm)* hulûl etmesini câiz görmüşlerdir. Dolayısıyla onlar "Varlık", "Dirilik" ve "Bilmek" diye adlandırdıkları üç uknûmu, kendi başına durabilen ayrı ayrı zatlar olarak kabûl etmiş ve "Baba", "Oğul" ve "Rûhu'l-kudüs" tâbirleriyle bu üç uknûmu kastederek kesinlikle kâfir olmuşlardır.

İşte bu âyet-i kerîme onların üç uknûm ile üç ilâhı kastettiklerini ifâde buyurarak kendilerini bu teslîs inancından nehyetmiştir.

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَۜ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 172

(لَنْ يَسْتَنْكِفَ) **Aslâ kaçınmaz,** kim? (اَلْمَسِيحُ) **Mesîh,** yâni Îsâ *(Aleyhisselâm)*, neden? (اَنْ يَكُونَ) **olmaktan,** nedir olmaktan? (عَبْدًا) **bir kul,** kim için? (لِلّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ) **için,** daha kimler kaçınmaz? (وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ) **melekler de kaçınmaz,** öyle melekler ki, (اَلْمُقَرَّبُونَ) **mukarrebler,** yâni ne Îsâ *(Aleyhisselâm)*, ne de Allâh'a mânen en yakın kılınan melekler Allâh'a kul olmaktan aslâ geri durmazlar, (وَمَنْ) **zâten her kim,** (يَسْتَنْكِفْ) **kaçınırsa,** neden? (عَنْ عِبَادَتِهِ) **O'na kulluktan** (Allâh'a itâat etmekten), daha? (وَيَسْتَكْبِرْ) **kibirlenirse** (ve kendini büyük görürse), (فَسَيَحْشُرُ) **artık elbette haşredecektir,** yâni toplayacaktır, kimi? (هُمْ) **onları,** kime? (اِلَيْهِ) **Kendisin**(nin bütün kulları hesâba çekeceği mahşer)**e,** ne oldukları hâlde? (جَمِيعًا) **hep birlikte oldukları hâlde.**

Meâl-i Şerîf - 172

172- Ne Mesîh (Îsâ *(Aleyhisselâm)*), **ne de o** (Cibrîl, Mikâîl ve İsrâfîl *(Aleyhimüsselâm)* gibi Allâh-u Te'âlâ'ya ziyâde yakın kılınan) **mukarreb melekler Allâh'a âit bir kul olmaktan aslâ kaçınmaz**(lar). **Zâten kim O'na kulluktan kaçınır ve büyüklenirse muhakkak ki O onları hep birlikte Kendisin**(nin bütün kulları hesâba çekeceği mahşer)**e toplayacak** (ve hak ettikleri cezâya çarptıracak)**tır.**

فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِۚ وَاَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيمًاۙ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 173

(فَاَمَّا الَّذِينَ) **Artık o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَعَمِلُوا) **ve işlediler,** neyi? (اَلصَّالِحَاتِ) **sâlih** (ve iyi) **amelleri,** (فَيُوَفِّى) **işte O** (Allâh-u Te'âlâ) **tastamam ödeyecektir,** kime? (هِمْ) **onlara,** neyi? (اُجُورَهُمْ) **ecirlerini** (ve sevaplarını), daha ne yapacak? (وَيَزِيدُ) **ve ziyâdede bulunacaktır** (fazlasını verecektir), kime? (هُمْ) **onlara,** neden ziyâdede bulunacak? (مِنْ فَضْلِهِ) **fazlından** (kereminden ve cömertliğinden), (وَاَمَّا الَّذِينَ) **ama o kimseler ki,** (اِسْتَنْكَفُوا) **kaçındılar** (Allâh'a

kulluktan geri durdular), daha? (وَاسْتَكْبَرُوا) **ve kibirlendiler,** (فَيُعَذِّبُ) **azap edecektir,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne ile? (عَذَابًا) **büyük bir azap ile,** öyle azap ki, (اَلِيمًا) **çok elem** (acı) **verici,** (وَلَا يَجِدُونَ) **ve bulamayacaklar,** kim için? (لَهُمْ) **kendileri için,** kimden başka olduğu hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** kimi? (وَلِيًّا) **hiçbir dostu,** daha? (وَلَا نَصِيرًا) **bir yardımcı da bulamayacaklar.**

Meâl-i Şerîf - 173

173- Artık o kimselere gelince ki; (îmân şartlarına şüphesiz bir şekilde) **îmân etmiştirler ve** (namaz, oruç, hac, zekât gibi) **sâlih ameller işlemiştirler; işte O** (Allâh-u Te'âlâ) **onlara** (hak ettikleri sevap ve) **ecirlerini tastamam verecektir ve kendilerine fazl**(-u ihsân)**ından** (kat kat ilâvede ve) **ziyâdede bulunacaktır.**

Ama o kimseler ki (Allâh'a ibâdetten) **kaçınmıştırlar ve kibirlenmiştirler; işte O onlara da çok acı verici büyük bir azap ile azap edecektir ve onlar kendileri için Allâh'tan başka hiçbir dost bulamayacaklardır, hiçbir yardımcı da bulamayacaklardır.**

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿١٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 174

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ) **Ey insanlar!** (قَدْ جَٓاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (بُرْهَانٌ) **büyük bir burhan** (huccet, delil, yol gösterici rehber Muhammed *(Aleyhisselâm)*), o burhân kim tarafından gönderilmiş olduğu hâlde? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (وَاَنْزَلْنَٓا) **ve Biz indirdik,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** neyi? (نُورًا) **büyük bir nûru,** öyle nur ki, (مُبِينًا) **apaçık.** Bu mânâ: (مُبِينٌ) kelimesinin, lâzım olan (اَبَانَ) fiilinden alınmasına göredir, müte'addî kabûl edildiğinde ise, helâl ve haramı açıklayıcı anlamına gelir.

Meâl-i Şerîf - 174

174- Ey insanlar! Gerçekten size Rabbinizden büyük bir burhân (olarak, inkârcıları âciz bırakacak mûcizeler gösteren o Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*) **gelmiştir. Ayrıca Biz size** (âyetlerinin mânâları) **çok açık** */(doğru hükümleri)* ***açıklayıcı/*** **büyük bir nûr** (olan Kur'ân'ı) **indirmişizdir.**

فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍۙ وَيَهْدِيهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًاۜ ﴿١٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 175

(فَاَمَّا الَّذِينَ) **Artık o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha ne yaptılar? (وَاعْتَصَمُوا) **sımsıkı sarıldılar,** kime? (بِهِ) **o** (Kur'â)**na,** (فَسَيُدْخِلُ) **yakında muhakkak** (Allâh-u Te'âlâ) **girdirecektir,** kimi? (هُمْ) **onları,** neyin içerisine? (فِى رَحْمَةٍ) **büyük bir rahmetin** (mahalli olan cennetin) **içine,** öyle rahmet ki kimden olucu? (مِنْهُ) **O'ndan** (Allâh-u Te'âlâ'dan) **olucu,** daha nereye girdirecektir? (وَفَضْلٍ) **ve bir fazlın** (ve lütf-u keremin eseri olan nîmetler) **içine,** daha? (وَيَهْدِى) **ve hidâyet edecektir,** kimi? (هِمْ) **onları,** kime? (اِلَيْهِ) **Kendisine,** Kendisinden bedel? (صِرَاطًا) **bir yola,** öyle yol ki, (مُسْتَقِيمًا) **dosdoğru olucu.**

Meâl-i Şerîf - 175

175- Artık o kimselere gelince ki; onlar Allâh'a îmân etmiştirler ve o (Kur'â)**na sımsıkı sarılmıştırlar, işte onları da Kendi tarafından yüce bir rahmet** (mahalli olan cennet)**in ve üstün bir fazlın** (eseri olan sonsuz nîmetlerin) **içine muhakkak girdirecektir ve onları Kendisine yönelen dosdoğru bir yola ulaştıracaktır.**

يَسْتَفْتُونَكَۜ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِى الْكَلَالَةِۜ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ
وَلَهُٓ اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَۚ وَهُوَ يَرِثُهَٓا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌۜ فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ
فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَۜ وَاِنْ كَانُوٓا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَٓاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِۜ
يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّواۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 176

(يَسْتَفْتُونَ) **Fetvâ istiyorlar,** kimden? (كَ) (Habîbim!) **senden,** (قُلْ) **de ki,** (اللّٰهُ) **Allâh,** (يُفْتِى) **fetvâ veriyor,** kime? (كُمْ) **size,** ne hususta? (فِى الْكَلَالَةِ) **kelâle husûsunda,** yâni babası ve çocuğu olmayanın mîrâsı hakkında, (اِنِ امْرُؤٌا) **eğer bir er kişi,** (هَلَكَ) **ölürse,** öyle bir kimse ki, (لَيْسَ) **olmadı,** kim için? (لَهُ) **onun için,** ne? (وَلَدٌ) **bir çocuk,** (وَلَهُ) **hâlbuki onun için vardır,** ne? (اُخْتٌ) **bir kız kardeş,** (فَلَهَا) **işte onun için vardır,** yâni kız kardeş için vardır, ne? (نِصْفُ مَا) **o şeyin yarısı ki,** (تَرَكَ) **terk etti,** yâni o kişinin bıraktığı mîrâsın yarısı kız kardeşine kalır, (وَهُوَ) **ama o kişi** (ölmeyip de kız kardeşi ölseydi o zaman), (يَرِثُ) **o vâris olur,** kime? (هَا) **ona** (kız kardeşine), (اِنْ لَمْ يَكُنْ) **eğer bulunmadıysa,** kim için? (لَهَا) **onun için,** ne? (وَلَدٌ) **bir çocuk,** yâni o kişi yaşayıp, kız kardeşi öldüğünde ise, kız kardeşinin hiçbir çocuğu bulunmadığı takdirde, o kişi

ölen kız kardeşinin bıraktığının tamâmını alır, (فَاِنْ كَانَتَا) **ama eğer o ikisi** (kardeşlikle vâris olan o kızlar) **olurlarsa,** nedir olurlarsa? (اثْنَتَيْنِ) **iki kız,** (فَلَهُمَا) **işte o ikisi için vardır,** ne? (الثُّلُثَانِ) **üçte iki,** neden? (مِمَّا) **o şeyden ki,** (تَرَكَ) **terk etti,** yâni o iki kız kardeş, ölenin bıraktığının üçte ikisini alırlar, (وَاِنْ كَانُوا) **ama eğer onlar** (mîrasçılar) **oldu iseler,** nedir oldu iseler? (اِخْوَةً) **birçok kardeşler,** onlardan bedel? (رِجَالًا) **erkekler,** daha? (وَنِسَاءً) **ve kadınlar,** yâni erkek kız karışık daha fazla kardeş bulunduğu takdirde, (فَلِلذَّكَرِ) **artık erkek için vardır,** ne? (مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ) **iki dişinin payının misli,** yâni bir erkek iki kadın hissesi kadar alır, (يُبَيِّنُ) **iyice beyanda bulunuyor,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** yâni Allâh-u Te'âlâ şerîatının bütün hükümlerini ve özellikle kelâlenin hükmünü size tam mânâsıyla açıklıyor, niçin? (اَنْ تَضِلُّوا) **sapıtmanızı istemediği için,** bu mânâ Basralıların görüşüne göre verilmiştir ki, burada bir muzâf hazfedilmiştir, bunun takdîri (كَرَاهَةَ اَنْ تَضِلُّوا) demektir. Kûfelilere göreyse, buradaki (اَنْ) harfinden evvel (لَامْ), sonuna ise (لَا) harfi takdîr edilir ki buna göre mânâ: (لِاَنْ لَا تَضِلُّوا) "Sapıtmamanız için Allâh-u Te'âlâ size bu açıklamaları yapıyor" demek olur, (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** neyi? (بِكُلِّ شَيْءٍ) **her şeyi,** kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde bilicidir,** bundan dolayı sizlere hayâtınız ve memâtınız (ölümünüz) ile ilgili hükümleri açıklamaktadır.

Meâl-i Şerîf - 176

176- (Habîbim!) **Senden fetvâ istiyorlar. De ki:** "(Babası ve çocuğu olmayanın mîrâsı anlamına gelen) **kelâle husûsunda Allâh size fetvâ veriyor. Eğer kendisine âit çocuk bulunmayan bir er kişi ölürse, onun** (ana-baba bir yâhut baba) **bir kız kardeşi de varsa, işte onun** (mîras olarak) **bırakmış olduğu şeyin yarısı o** (bacısı)**na âittir. Ama** (bunun aksi olur da kız kardeş ölür, erkek kalırsa ve) **o** (bacısı)**na âit bir çocuk bulunmuyorsa, o** (erkek) **on**(un bıraktıklarının tamâmın)**a vâris olur.**

Fakat o ikisi iki kız (kardeş veyâ daha fazla) **olurlarsa, artık** (onların yaşına başına bakılmaksızın, erkek kardeşlerinin) **bırakmış olduğu şeyden üçte ikisi o ikisine âittir. Eğer** (sâdece kardeşliğe dayalı olarak birbirlerine vâris olan) **o kişiler erkekler ve kadınlar hâlinde birçok kardeşler ise, bu durumda erkek için iki dişinin payının misli** (kadar mîrastan hak) **vardır. Allâh** (hak olan hükümleri hakkında) **sizin için iyice beyanda bulunuyor, tâ ki** (bu gibi meselelerde doğrudan) **sapmayasınız. Zâten Allâh** (kullarının hayatlarında da, ölümlerinden sonra da haklarında hayırlı olan şeyler dâhil) **her şeyi** (yaratılmadan önce de, yaratıldıktan sonra da gerçek mânâda bilen bir) **Alîm'dir."**

سُورَةُ الْمَائِدَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَعِشْرُونَ اٰيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

BEŞİNCİ SÛRE-İ CELÎLE

el-MÂİDE SÛRE-İ CELÎLESİ

Medenî'dir (Medîne-i Münevvere döneminde inmiştir).
Yüz yirmi âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm (olan) **Allâh'ın ismiyle!**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ
غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُر۪يدُ ﴿١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 1

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (اَوْفُوا) **îfâ edin** (yerine getirin), neyi? (بِالْعُقُودِ) **akitleri,** yâni yemin, nikâh ve alışveriş gibi bağlandığınız sözleri, (اُحِلَّتْ) **helâl kılındı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** ne? (بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ) **hayvanların davarları,** yâni koyun, keçi, sığır ve deve cinsinden olan hayvanlar, (اِلَّا مَا) **ancak o şey müstesnâ ki,** (يُتْلٰى) **art arda okunacak,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** yâni kendiliğinden ölmüş hayvan gibi, aşağıda bildirilecek olanlar müstesnâ, ne olduğunuz hâlde size helâl kılındı? (غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ) **avlanmayı helâl sayıcı kimseler olmadığınız hâlde,** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki de siz,** kimsiniz? (حُرُمٌ) **ihramlı kimseler,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh**(-u Te'âlâ), (يَحْكُمُ) **hükmeder,** neye? (مَا) **o şeye ki,** (يُر۪يدُ) **diliyor.**

Meâl-i Şerîf - 1

1- Ey îmân etmiş olan kimseler! (Gözetilmesi Allâh tarafından size gerekli kılınan helâl ve haram hükümleriyle alâkalı, bir de sizin kendi aranızda vefâ sözü verdiğiniz emânetler ve muâmelelerle ilgili tüm) **akitleri**(n gereğini) **yerine getirin. Siz ihramlı kişilerken avı helâl saymayan** (ve avlanmayan) **kimseler olarak** (hareket ettikten sonra), **hayvanların davarları** (olan; deve, sığır, koyun ve keçi türleri) **sizin için helâl kılınmıştır. Ancak** (Kur'ân'da haramlığı hakkında) **sizin üzerinize** (âyet) **okunacak olanlar müstesnâ!**

Şüphesiz ki Allâh (serbest kılacağı ve yasak edeceği şeyler husûsunda) **dilediği şeye hükmeder** (ve kimse itirâz edemez).

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 2

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تُحِلُّوا) **helâl saymayın,** neyi? (شَعَٓائِرَ اللّٰهِ) **Allâh'ın şe'âirini,** yâni Kendi dîninin hükümlerinin tatbîk edilmesi için belirlediği nişanlarını, özellikle hac ibâdetlerinin icrâ edildiği kutsal mekânlara hürmetsizlik etmeyin, daha? (وَلَا الشَّهْرَ) **o ayları da helâl saymayın,** öyle aylar ki, (اَلْحَرَامَ) **haram,** yâni kendisinde harp yasaklanmış olan dört ayda savaş başlatarak veyâ haram bir ayın hürmet vasfını diğer aya aktararak onların da yasaklığını bozmayın, daha? (وَلَا الْهَدْيَ) (Kâ'be'ye hediye edilen) **kurbanlıkları da helâl saymayın,** daha? (وَلَا الْقَلَٓائِدَ) (kurbanlıkları nişanlamak için takılan) **gerdanlıkları bile helâl saymayın,** daha? (وَلَٓا اٰمِّينَ) **kasteden kimseler**(e taarruz etmey)**i de helâl saymayın,** neyi kasteden? (اَلْبَيْتَ) **o Beyt'i,** öyle Beyt ki, (اَلْحَرَامَ) **haram olan,** yâni kendisinde bulunanlara herhangi bir şekilde eziyet etmek yasak olan Kâ'be-i Muazzama'yı hac veyâ umre niyetiyle kastedip gelenlere de hiçbir şekilde zarar vermeyin, ne oldukları hâlde gelenler? (يَبْتَغُونَ) **talep eder oldukları hâlde,** neyi? (فَضْلًا) **büyük bir fazlı,** yâni hac yolculuğunda alışveriş yaparak elde edecekleri ticâret ve kârı, öyle fazlı ki kimden olucu? (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rablerinden olucu,** daha neyi talep eder oldukları hâlde? (وَرِضْوَانًا) **büyük bir rızâyı,** yâni Rableri olan Allâh-u Te'âlâ'nın büyük bir lütfunu ve rızâsını arayarak Kâ'be'ye gelenlerle harp etmeyi veyâ onlara eziyet etmeyi helâl saymayın, (وَاِذَا حَلَلْتُمْ) **ihramdan çıktığınız zaman,** (فَاصْطَادُوا) **artık avlanın,** yâni ihram yasağı ortadan kaltığı için av yapmanızda bir sakınca yoktur, (وَلَا يَجْرِمَنَّ) **ama sakın sevketmesin,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne? (شَنَاٰنُ قَوْمٍ) **bir kavme şiddetli öfke**(niz), yâni bir topluma karşı beslediğiniz kin, niçin olan kızgınlığınız? (اَنْ صَدُّو) **menettikleri için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nereden? (عَنِ الْمَسْجِدِ) **o mescitten,** öyle mescit ki, (اَلْحَرَامِ) **haram olan,** yâni

kendisinde bulunanlara eziyet etmek haram kılınmış olan Mescid-i Harâm'ı ziyâretten ve umre için tavâf etmekten sizi engelledikleri için bir topluma karşı olan nefretiniz sizi sürüklemesin, neye? (اَنْ تَعْتَدُوا) **haddi aşmanıza,** yâni onlara zulmetmenize, (وَتَعَاوَنُوا) **ve yardımlaşın,** ne üzere? (عَلَى الْبِرِّ) **iyilik etmek üzere,** daha? (وَالتَّقْوٰى) **ve takvâ üzere,** yâni Allâh'ın yasaklarından sakınma hakkında birbirinize yardım edin, daha? (وَلَا تَعَاوَنُوا) **ve yardımlaşmayın,** ne üzerine? (عَلَى الْاِثْمِ) **günah üzerine,** daha? (وَالْعُدْوَانِ) **ve haddi aşma üzerine,** daha? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh**(-u Te'âlâ'nın yasakların)**dan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** kimdir? (شَدِيدُ الْعِقَابِ) **azâbı çok şiddetli olan Zâttır.**

Meâl-i Şerîf - 2

2- Ey îmân etmiş olan kimseler! Allâh'ın (dîninin icrâsı için tâyin ettiği) **nişanların**(a, özellikle de hac ibâdetinin icrâ edildiği kutsal mekânlardaki vazîfelere riâyet etmeyerek onlara saygısızlığ)**ı da, o** (kendilerinde savaş yapmak) **haram** (kılınmış olan receb, zülka'de, zülhıcce ve muharremden ibâret) **aylar**(da savaş yaparak veyâ onlardan birinin haramlığını helâl bir aya aktararak onlara saygısızlığ)**ı da, kurbanlıklar**(a saldırmay)**ı da,** (kurbanlıkları belirlemek üzere boyunlarına takılan) **gerdanlıklar**(a dokunmay)**ı bile ve** (hac yolculuğunda alışveriş yapmak üzere) **Rablerinden** (almış oldukları müsâade ile elde edecekleri) **bir lütfu** (ticâret ve kârı) **ve rızâyı** (İlâhî hoşnutluğu) **arayan kimseler olarak** (hac veyâ umre niyetiyle) **o Beyt-i Harâm'ı** (ziyâreti) **kastedenler**(e hücûm etmey)**i de helâl saymayın.**

İhramdan çıktığınız da ise artık (isterseniz) **avlanın.** (Hudeybiye senesi) **sizi Mescid-i Harâm**(da umre yapmak)**dan engellediler diye bir kavme olan şiddetli öfke**(niz) **aslâ sizi** (onlardan intikam alma konusunda) **haddi aşmanıza sevk etmesin. Böylece siz** (bağışlama ve göz yumma gibi birtakım) **iyilik**(leri) **yapma ve** (haramlardan sakınma vasfı olan) **takvâ üzere yardımlaşın.**

Ama (zulüm yapmak gibi) **günah** (yolunda) **ve** (intikamda) **haddi aşmak üzere yardımlaşmayın ve** (koyduğu sınırları aşma husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının. Şüphesiz ki Allâh,** (emrine isyân edenlere karşı) **azap** (ve intikām)**ı çok şiddetli olan Zâttır.**

Âyet-i kerîmede geçen: "Şe'âir", kelimesi "Şa'îre" kelimesinin çoğuludur ki; herhangi bir şeye nişan kılınan şeye şa'îre denir. Burada kastedilen mânâ hakkında farklı görüşler varsa da, genel mânâda Allâh-u Te'âlâ'nın kullarına farz kıldığı tüm mükellefiyetler, özellikle de hacla ilgili ibâdetler, onların icrâ mekânları, bâhusus Safâ ve Merve tepeleri ve Kâ'be'ye gönderilen kurbanlıklar, âyet-i kerîme içinde geçen diğer hükümlerle münâsebet arz etmektedir.

"Haram aylar"; zülka'de, zülhıcce, muharrem ve receb aylarından ibâret dört aydır ki bunların birinin haramlığının başka bir aya aktarılması ve bunlarda savaş yapılması yasaklanmıştır.

"Hedy"; Harem bölgesinde kesilmek üzere oraya gönderilen deve, sığır, koyun ve keçi gibi davarlardır.

"Kalâid" ise; nalın veyâ ağaç kabuğu gibi şeylerden mâmul olup deve ve diğer kurbanlıkların boyunlarına bağlanan şeylerdir ki burada maksat; boynuna gerdanlık takılarak alâmetlenmiş kurbanlıklara özellikle îtinâ gösterilmesine dikkat çekmektir.

Böylece sanki "Kurbanlıklar şöyle dursun, onların gerdanlıklarına bile hürmetsizlik yapmayın" buyrulmuş olmaktadır.

"Kâ'be'yi ziyâret kastedenlere de hürmetsizlik yapmayın" ifâdesinden, özellikle Müslümanların kastedilmesi durumunda burada bir nesh söz konusu olmaz. Bu durumda onların aradıkları "Fazl (kâr)"; hac yolculuğunda yaptıkları meşrû ticâret olarak değerlendirilir ve böylece kendilerinin ticâretine mâni olunmaması emredilmiş olur.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ وَالْمُنْخَنِقَةُ
وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ
وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ
وَاخْشَوْنِۜ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ
دِيناًۜ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 3

(حُرِّمَتْ) **Haram kılındı,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne? (اَلْمَيْتَةُ) **o** (boğazlanmaksızın canı kendiliğinden çıkan) **ölü**(nün etini yemek), daha? (وَالدَّمُ) **o** (hayvan boğazlanırken atılarak çıkan) **kan,** daha? (وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ) **domuz eti,** daha? (وَمَٓا) **ve o şey ki,** (اُهِلَّ) (kesimi ânında) **ses yükseltildi,** kim için? (لِغَيْرِ اللّٰهِ) **Allâh'ın gayrı için,** neyle ses yükseltildi? (بِهٖ) **onunla,** yâni o kesilirken Allâh'tan başkasının adı anılan, daha? (وَالْمُنْخَنِقَةُ) **boğulmuş,** daha? (وَالْمَوْقُوذَةُ) **ve** (taş, ağaç gibi şeylerle) **vurulmuş,** daha? (وَالْمُتَرَدِّيَةُ) **ve yukarıdan yuvarlanmış,** daha? (وَالنَّطِيحَةُ) **ve** (bir başka hayvan tarafından) **boynuzlanmış,** daha? (وَمَٓا) **ve o şey ki,** (اَكَلَ) **yedi,** ne? (السَّبُعُ) **yırtıcı,** yâni yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanarak ölmüş hayvanların etlerini yemek size haram kılındı, (اِلَّا مَا) **ancak o şey müstesnâ ki,** (ذَكَّيْتُمْ) **kestiniz,** yâni henüz canı çıkmadan yetişip kestiğiniz hayvanlar müstesnâ, daha? (وَمَا) **ve o şey ki,** (ذُبِحَ) **kesildi,** ne üzerine? (عَلَى النُّصُبِ) (kendilerine tapınılsın diye) **dikili taşlar üzerine,** yâni putlar adına kesilen hayvanların etlerinden yemek size haram kılındı, daha ne haram kılındı? (وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا) **ve kısmet aramanız,** ne ile? (بِالْاَزْلَامِ) **fal oklarıyla,** (ذٰلِكُمْ) (ey Müslümanlar!) **işte size!** (Bütün) **bu**(nlar), nedir? (فِسْقٌ) **büyük bir**

fâsıklıktır, yâni bu haramları tümünü veyâ herhangi birini işlemek Allâh'ın yolundan çıkmak)**tır,** (اَلْيَوْمَ) **işte bugün,** (يَئِسَ) **ümit kesti,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kişiler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** neden ümit kestiler? (مِنْ دِينِكُمْ) **dîniniz**(i yok etmek)**den,** (فَلَا تَخْشَوْ) **artık korkmayın,** kimden? (هُمْ) **onlardan,** (وَاخْشَوْ) **ve korkun,** kimden? (نِ) **Benden,** (اَلْيَوْمَ) **işte bugün,** (اَكْمَلْتُ) **ikmâl ettim** (kemâle erdirdim), kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neyi? (دِينَكُمْ) **dîninizi,** daha? (وَاَتْمَمْتُ) **ve tamamladım,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (نِعْمَتِي) **nîmetimi,** (وَرَضِيتُ) **ve râzı oldum,** kim için? (لَكُمُ) **sizin için,** neye? (اَلْاِسْلَامَ) **İslâm'a,** ne cihetinden? (دِينًا) **din cihetinden,** (فَمَنِ) **artık her kim,** (اُضْطُرَّ) **mecbur bırakılırsa,** nerede? (فِي مَخْمَصَةٍ) **son derece açlık** (durumun)**da,** ne olduğu hâlde? (غَيْرَ مُتَجَانِفٍ) **meyledici biri olmadığı hâlde,** neye? (لِاِثْمٍ) **bir günaha,** yâni açlıktan ölecek duruma gelen kimse lezzetlenmek niyetiyle olmayıp, ruhsat miktârını geçmeden, ölmeyecek kadar o haram etlerden yiyebilir, (فَاِنَّ اللّٰهَ) **çünkü şüphesiz Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **çok acıyıdır.**

Meâl-i Şerîf - 3

3- O (boğazlanmaksızın canı kendiliğinden çıkan) **ölü**(nün eti) **de, o** (hayvan boğazlanırken atılarak çıkan) **kan da, domuz eti de, kendisiyle ilgili** (kesim yapılırken) **Allâh'tan başkası için ses yükseltilmiş olanlar**(ın etlerinden tatmak) **da, ayrıca** (canı çıkmadan yetişip İslâmî usullere göre) **kesmiş olduklarınız dışında; boğulmuş da** (ölmüş), (taş, ağaç gibi şeylerle) **vurulmuş da** (ölmüş), **yukarıdan** (aşağıya yâhut kuyu gibi bir yere) **yuvarlanmış da** (ölmüş), (başka bir hayvan tarafından) **boynuzlanmış da** (ölmüş) **ve yırtıcı hayvanın ye**(yip telef et)**miş oldukları ile** (kendilerine tapınılsın diye) **dikili taşlar**(ın ve putların adı) **üzere boğazlanmış olanlar**(ın etlerini yemeniz haram kılındığı gibi), **ayrıca fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılınmıştır. İşte size! Bu** (haramlardan istifâde etmeniz, özellikle de fal oklarıyla kısmet aramanız), **büyük bir fâsıklıktır** (ve Allâh'a itâatten çıkıştır).

O kâfir olmuş kimseler işte (vedâ haccının yapıldığı) **bu** (Arefe) **gün**(ü) **sizin dîniniz**(i iptâl etme heveslerin)**den ümîdi kesmiştir. Artık onlar**(ın size gâlip olmaların)**dan korkmayın da Ben**(im emrime karşı gelmeniz durumunda başınıza gelecekler)**den korkun.**

İşte bugün sizin için dîniniz(le alâkalı hükümleri bildirmey)**i kemâle erdirdim,** (Mekke fethini nasip edip, dîninizi bütün bâtıl dinlere üstün kılarak) **üzerinize nîmetimi tamamladım ve sizin için din olarak** (ancak) **İslâm'a râzı oldum.**

Artık her kim büyük bir açlık (durumun)**da** (çâresiz kalıp, bu yasak olan şeylerden herhangi birini yemeye) **mecbur bırakılırsa,** (ölmeyecek kadar yeme haddini aşma ve lezzetlenmek için yeme gibi) **bir günaha meyledici biri olmayarak** (bunlardan yediği takdirde azâbı hak etmez)**!**

(Çünkü) **şüphesiz ki Allâh** (zarûret yüzünden kulunun işlediği yasakları çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (son derece merhamet sâhibi olduğu için mâzura mahzûru serbest kılmış olan bir) **Rahîm'dir.**

Bu âyet-i celîle hicretin onuncu yılında Vedâ Haccı'nın cumâ gününe denk geldiği arefe gününde ikindiden sonra nâzil olmuş ve vahyin ağırlığından dolayı Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in devesi çökecek hâle gelmiştir.

Yahûdîlerden biri, Ömer *(Radıyallâhu Anh)*a gelerek: "Sizin kitabınızda bir âyet var ki; o, biz Yahûdîler cemâatine inmiş olsaydı elbette o günü bayram edinirdik" dediğinde, Ömer *(Radıyallâhu Anh)* ona o âyetin hangi âyet olduğunu sormuş, o: "Bugün, sizin için dîninizi kemâle erdirdim, üzerinize nîmetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim" âyetini okuyunca Ömer *(Radıyallâhu Anh)*: "Şüphesiz ki ben onun ne zaman indirildiğini, nerede indirildiğini ve indirildiği sırada Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in nerede olduğunu biliyorum. O âyet arefe günü indirilmiştir ki; vallâhi o gün biz Arafat'ta idik" buyurarak o günün zâten bayram olduğuna işâret etmiştir.

Bundan dolayı İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*: "Bu âyet (bir değil, iki) bayram gününde; cumâ gününde ve arefe gününde nâzil oldu" demiştir. *(el-Buhârî, et-Tefsîr:109, rakam:4330, 4/1683; et-Tirmizî, et-Tefsîr:6, rakam:3043-3044, 5/250)*

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَٓا اُحِلَّ لَهُمْۜ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۙ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ
مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُۘ فَكُلُوا مِمَّٓا اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ
وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 4

(يَسْـَٔلُونَ) **Sorarlar,** kime? (كَ) (Habîbim!) **sana,** (مَاذَٓا) **ne şey,** (اُحِلَّ) **helâl kılındı,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** yâni kullarım sana kendilerine hangi şeylerin helâl kılındığını soruyorlar, (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (اُحِلَّ) **helâl kılındı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** ne? (الطَّيِّبَاتُ) **bütün tertemiz şeyler,** daha? (وَمَا) **ve o şey**(in avladığı) **ki,** (عَلَّمْتُمْ) **öğrettiniz,** o şeyler de neden olucu? (مِنَ الْجَوَارِحِ) **avcı hayvanlardan,** ne olduğunuz hâlde öğrettiniz? (مُكَلِّبِينَ) **yetiştirici kimseler olduğunuz hâlde,** daha ne olduğunuz hâlde? (تُعَلِّمُونَ) **öğretirsiniz,** kime? (هُنَّ) **onlara,** neden? (مِمَّا) **o şeylerin bir kısmından ki,** (عَلَّمَ) **öğretti,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın size öğrettiği öğretme ve yetiştirme yollarıyla onları eğitirsiniz, (فَكُلُوا) **öyleyse yiyin,** neden? (مِمَّا) **o şeyden ki,** (اَمْسَكْنَ) **o** (avcı hayva)**nlar tuttular,** kim adına? (عَلَيْكُمْ) **sizin adınıza,** yâni sizin

için yakaladıklarından yiyin, (وَاذْكُرُوا) **ve zikredin,** yâni anın, neyi? (اِسْمَ اللّٰهِ) **Allâh'ın adını,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni avcı olarak yetiştirdiğiniz hayvanları avın üzerine yollarken besmele çekip de salıverin, daha? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** kimdir? (سَرِيعُ الْحِسَابِ) **hesap görmesi pek çabuk olan Zâttır.**

Meâl-i Şerîf - 4

4- (Habîbim!) **Sana kendileri için nelerin helâl kılınmış olduğunu soruyorlar. De ki:** "(Selîm tabîatların kendisinden iğrenmediği) **bütün temiz şeyler size helâl kılınmıştır. O avcı hayvanlar ki; Allâh'ın size** (avcılıkla ilgili) **bildirmiş olduğu şeylerden bir kısmıyla eğitici kimseler olarak onları** (avlanma usûlüne dâir) **öğretmiş** (ve eğitmiş) **bulunuyorsunuz, işte onların** (avladıkları içerisinden, kendileri yemeyip ancak) **sizin adınıza tutmuş oldukları şeylerden yiyin ve** (hayvanı salarken) **onun üzerine Allâh'ın ismini anın** */(ava ölmeden yetişirseniz)* ***onun üzerine Allâh'ın ismini zikredin/*** **ve Allâh'tan hakkıyla sakının** (ki haramlarına düşmeyesiniz)! **Şüphesiz ki Allâh, hesâbı çok çabuk gören Zâttır** (ve ufak büyük her şeyden dolayı sizi hesâba çekecektir)."

اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۜ وَطَعَامُ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْۖ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْۘ
وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَٓا
اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذ۪ٓي اَخْدَانٍۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْا۪يمَانِ
فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۘ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ﴿٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 5

(اَلْيَوْمَ) **Bugün,** (اُحِلَّ) **helâl kılındı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** ne? (اَلطَّيِّبَاتُ) **bütün tertemiz şeyler,** (وَطَعَامُ الَّذِينَ) **o kimselerin yemeği ki,** (اُو۫تُوا) **verildiler,** yâni Biz onlara verdik, neyi? (اَلْكِتَابَ) **kitabı,** yâni kendilerine kitap verilen Yahûdî ve Hristiyanların yiyeceği, nedir? (حِلٌّ) **helâldir,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَطَعَامُكُمْ) **sizin de yemeğiniz,** nedir? (حِلٌّ) **helâldir,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (وَالْمُحْصَنَاتُ) **o** (zinâdan ve kölelikten) **korunmuş olan kadınlar,** kimden oldukları hâlde? (مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ) **îmân edici kadınlardan,** daha? (وَالْمُحْصَنَاتُ) **ve o** (zinâdan ve kölelikten) **korunmuş olan kadınlar,** kimden oldukları hâlde? (مِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden ki,** (اُو۫تُوا) **verildiler,** yâni Biz kendilerine verdik, neyi? (اَلْكِتَابَ) **kitabı,** kimden önce oldukları hâlde? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önce,** yâni zinâya

sapmayan mümin kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilen Yahûdî ve Hristiyanlardan iffetli kadınlar da sizin için helâldir, ne zaman? (اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ) **verdiğiniz zaman,** kime? (هُنَّ) **o kadınlara,** neyi? (اُجُورَهُنَّ) **ecirlerini,** yâni mehirlerini, ne olduğunuz hâlde? (مُحْصِنِينَ) (kendilerini zinâdan) **koruyucu kimseler olarak,** öyle koruyan kimseler ki, (غَيْرَ مُسَافِحِينَ) (açıkça) **zinâ yapıcı olmayanlar,** (وَلَا مُتَّخِذٖٓى اَخْدَانٍ) **ve gizli dostlar** (metresler) **edinici olmayanlar,** (وَمَنْ) **ama her kim,** (يَكْفُرْ) **inkâr ederse,** neyi? (بِالْاِيمَانِ) **îmânı,** yâni her kim inanılacak şeyleri inkâr ederse, (فَقَدْ حَبِطَ) **muhakkak boşa gitmiştir** ne? (عَمَلُهُ) **onun ameli,** (وَهُوَ) **ve o,** nerede? (فِى الْاٰخِرَةِ) **âhirette,** kimlerdendir? (مِنَ الْخَاسِرِينَ) **hüsran** (ziyan)a **uğrayanlardandır.**

Meâl-i Şerîf - 5

5- İşte bugün bütün temiz şeyler sizin için helâl kılınmıştır. O kendilerine kitap verilmiş olan (Yahûdî ve Hristiyan) **kimselerin** (Allâh'ın adını anıp, başkasının adını anmadan kestikleri hayvanlardan yaptıkları) **yemekleri sizin için helâldir. Sizin yemekleriniz de onlar için helâldir.** (Dolayısıyla onları yedirmenizde ve kendilerine satış yapmanızda bir vebâl yoktur.)

Bir de o (zinâdan ve kölelikten) **korunmuş olan îmânlı kadınlarla, sizden önce kendilerine kitap verilmiş olan o** (fuhuştan) **korunmuş** (nâmuslu ve hür) **kadınlar** (var ya); **kendilerine mehirlerini verdiğiniz zaman,** (kendinizi fuhuştan) **koruyan kimseler; açıkça zinâ etmeyenler ve gizli dostlar edinmeyen kişiler olarak** (hareket ederseniz onlarla evlenmeniz de size meşrû edilmiştir)**!**

Ama her kim (helâl ve haramlarla ilgili hükümler dâhil İslâm'ın herhangi bir kāidesini tasdîk etmesi gerektiğini ve ona) **îmânı inkâr ederse, muhakkak onun** (dünyâda iyilik adına işlemiş olduğu tüm) **amel**(lerinin ecirler)**i boşa gitmiştir. Ayrıca o,** (îmânsızlık üzere ölmesi durumunda cenneti kaybedip cehenneme gireceği için) **âhirette** (en büyük zarar ve) **hüsrâna uğrayanlardan** (olacak)**dır.**

Burada geçen "Zinâdan ve kölelikten korunmuş olma" şartını aramak müstehabdır. Nitekim Müslüman câriyelerle ve nâmusunu korumayanlarla evlenenin nikâhı da sahîhtir. *(en-Nesefî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/237)*

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى
اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا

صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ
وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 6

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (اِذَا قُمْتُمْ) **kalk**(mayı arzula)**dığınız zaman,** neye? (اِلَى الصَّلٰوةِ) **namaza,** eğer abdestsizseniz ne yapın? (فَاغْسِلُوا) **yıkayın,** neyi? (وُجُوهَكُمْ) **yüzlerinizi,** daha? (وَاَيْدِيَكُمْ) **ellerinizi,** nereye kadar? (اِلَى الْمَرَافِقِ) **dirseklere kadar,** daha ne yapın? (وَامْسَحُوا) **ve meshedin,** neyi? (بِرُؤُسِكُمْ) **başlarınızı,** daha neyi yıkayın? (وَاَرْجُلَكُمْ) **ve ayaklarınızı,** nereye kadar? (اِلَى الْكَعْبَيْنِ) **iki topuğa kadar,** (وَاِنْ كُنْتُمْ) **ama eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (جُنُبًا) **cünüpler,** (فَاطَّهَّرُوا) **iyice temizlenin** (boy abdesti alarak gusledin), (وَاِنْ كُنْتُمْ) **ve eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (مَرْضٰى) **hastalar,** daha? (اَوْ عَلٰى سَفَرٍ) **yâhut bir yolculuk üzere,** daha? (اَوْ جَاءَ) **yâhut geldiyse,** kim? (اَحَدٌ) **bir kimse,** öyle kimse ki? (مِنْكُمْ) **sizden,** nereden geldiyse? (مِنَ الْغَائِطِ) (abdest bozmak için açılmış) **o çukur yerden,** daha? (اَوْ لٰمَسْتُمُ) **yâhut birbirinize dokunduysanız,** kiminle? (اَلنِّسَاءَ) **kadınlarla,** yâni onlarla cinsî münâsebette bulunduysanız da, (فَلَمْ تَجِدُوا) **bulamadıysanız,** neyi? (مَاءً) **bir suyu,** ne yapın? (فَتَيَمَّمُوا) **kastedin,** yâni teyemmüm yapmak için yönelin, neye? (صَعِيدًا) **bir toprağa,** öyle toprak ki, (طَيِّبًا) **tertemiz,** (فَامْسَحُوا) **artık meshedin** (sürün), neye? (بِوُجُوهِكُمْ) **yüzlerinize,** daha? (وَاَيْدِيكُمْ) **ve ellerinize,** neden? (مِنْهُ) **o** (yerin toprağı)**ndan bir parçaya,** (مَا يُرِيدُ) **istemez,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (لِيَجْعَلَ) **aslâ yapmayı,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (مِنْ حَرَجٍ) **en ufak bir güçlüğü,** (وَلٰكِنْ يُرِيدُ) **velâkin ister,** neyi? (لِيُطَهِّرَ) **tertemiz etmeyi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** daha? (وَلِيُتِمَّ) **ve tamamlamayı,** neyi? (نِعْمَتَهُ) **nîmetini,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (لَعَلَّكُمْ) **umulur ki siz** (تَشْكُرُونَ) **şükredersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 6

6- Ey îmân etmiş olan kimseler! Namaza kalk(mayı arzula)**dığınız zaman** (eğer abdestsizseniz), **yüzlerinizi ve dirseklere kadar** (kaplayıcı şekilde) **ellerinizi yıkayın. Başlarınızı mesh edin, ayaklarınızı da iki topuğa kadar** (kapsayıcı şekilde yıkayın).

Eğer (namaz kılmanız gerektiğinde) **cünüp kimselerseniz, iyice temizlen**(mek için boy abdesti alarak gusled)**in. Ama siz** (suyu kullanmanıza mâni olacak bir şekilde) **hasta kimseler yâhut bir yolculuk üzere** (bulunanlar) **olduysanız veyâ sizden biri** (def-i hâcet yapmak için yapılan)

o çukur yerden geldiyse ya da kadınlarla (cimâ ederek) **birbirinize dokunduysanız ve** (abdest veyâ gusül almak için) **bir su bulamadıysanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin de yüzlerinizi ve ellerinizi onun bir kısmıyla** (kaplar şekilde sıvazlayarak) **meshedin.**

Allâh (sizi abdest, gusül ve teyemmüm gibi vazîfelerle mükellef tutarak) **sizin üzerinize en ufak bir güçlük aslâ yüklemek istemiyor velâkin O sizi iyice temizlemek ve üzerinize nîmetini tamamlamak istiyor, tâ ki siz** (nîmetlerine karşı O'na hakkıyla) **şükredesiniz.**

Âyet-i kerîmenin zâhirî ifâdesinden, namaza kalkılmak istendiği her sefer abdest alınmasının gerekliliği gibi bir mânâ anlaşılmaktaysa da ulemâ, hadîs-i şerîflerin beyânından ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in tatbîkâtından yola çıkarak buradaki mânânın: "Siz abdestsizken namaza kalkmak istediğiniz zaman abdest alın" şeklinde olduğuna karar vermişlerdir.

Nitekim Ebû Hureyre *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Sizin biriniz abdest bozduğunda, abdest alıncaya kadar Allâh onun namazını kabûl etmez" buyurmuştur. *(el-Buhârî, el-Hıyel:2, rakam:6554, 6/2551; et-Tirmizî, et-Tahâre:56, rakam:76, 1/110)*

Bu âyet-i kerîmenin Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e bir ruhsat mâhiyetinde inmiş olduğu da rivâyetler arasındadır. Nitekim Abdullâh ibnü Hanzale *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edildiğine göre; evvelce Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* abdestli olsun olmasın her namaz için abdest almakla emrolunmuştu. Bu ona zahmet verince her namaz ânında misvak kullanmakla emrolundu ve abdestsizlik hâli dışında abdest alma mecburiyeti kaldırıldı. *(Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:22019, 8/223; ed-Dârimî, es-Sünen, et-Tahâre:3, rakam:663, 1/177)*

Abdestin dört farzının îzâhı ve abdest almanın fazîletiyle ilgili hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 6/293-324*

Allâh-u Te'âlâ abdestin beyânından sonra guslün sebebini ve şeklini açıklamıştır ki, buna göre guslün sebebi cünüplük olarak belirtilmiştir.

Allâh-u Te'âlâ abdesti anlatırken yıkamayı bâzı uzuvlara tahsis etmiş, guslün beyânında ise, "İyice temizlenin" ifâdesine yer vermiştir ki bu, belli bir uzva tahsis edilmeksizin genel mânâda tüm bedenin yıkanmasına dâir bir emirdir. Lâkin suyu ulaştırmanın çok güç olacağı göz içi gibi yerler ve iç organlar yıkama hükmünden hâriç tutulmuş ama yıkanmasında zorluk ve zarar bulunmayan ağız ve burun içi gibi yerlerin yıkanması farz kılınmıştır.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* gusül konusunda çok titiz davranmış ve bu konuda ümmetini uyarmıştır. Nitekim Ebû Hureyre *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Şüphesiz ki her bir tüyün altında cünüplük vardır, öyleyse kılları yıkayın ve deriyi iyice temizleyin" *(Ebû Dâvûd, et-Tahâre:98, rakam:248, 1/115; et-Tirmizî, et-Tahâre:78, rakam:106, 1/178)* buyurmuş, Hazret-i Alî *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen diğer bir hadîs-i şerîfinde de: "Her kim kıl kadar yeri dahî yıkamayıp cünüp bırakırsa, kendisine ateşte şöyle şöyle azap edilir" buyurmuştur. *(Ebû Dâvûd, et-Tahâre:98, rakam:249, 1/115; İbnü Mâce, et-Tahâre:106, rakam:599, 1/196)*

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذ۪ي وَاثَقَكُمْ بِه۪ٓۙ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۘ
وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 7

(وَاذْكُرُوا) **Ve hatırlayın,** neyi? (نِعْمَةَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nîmetini,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** daha? (وَمِيثَاقَهُ) **ve O'nun kuvvetli sözünü,** (الَّذِي) **öyle söz ki,** (وَاثَقَ) **sağlamca sözleşti,** kiminle? (كُمْ) **sizinle,** ne ile sözleşti? (بِهِ) **onunla,** ne vakit? (اِذْ قُلْتُمْ) **dediğiniz vakit,** ne dediğinizde? (سَمِعْنَا) **işittik,** daha? (وَاَطَعْنَا) **ve itâat ettik,** Allâh'ın nîmetini hatırlayın, daha ne yapın? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde bilicidir,** neyi? (بِذَاتِ الصُّدُورِ) **göğüslerin sâhip olduğu şeyleri,** yâni kalplerin içindekini.

Meâl-i Şerîf - 7

7- Ayrıca siz Allâh'ın sizin üzerinizde bulunan (İslâm) **nîmetini ve kendisiyle alâkalı sizinle sağlamca sözleştiği o kuvvetli sözünü hatırlayın ki, hani siz: "İşittik ve itâat ettik" demiştiniz.**

Bir de (nîmetleri unutma ve söz bozma gibi konularda) **Allâh'tan hakkıyla sakının. Çünkü şüphesiz Allâh, göğüslerin sâhip olduğu şeyleri** (kalplerin barındırdığı tüm sırları, niyet ve inançları hakkıyla bilen ve bundan dolayı herkese hak ettiği cezâyı verecek olan bir) **Alîm'dir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَٓاءَ بِالْقِسْطِۘ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُواۜ اِعْدِلُواۜ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰىۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 8

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (كُونُوا) **olun,** kimler olun? (قَوَّامِينَ) **dimdik ayakta duranlar,** kim için? (لِلّٰهِ) **Allâh için,** yâni Allâh için hakkı ayakta tutan kimseler olun, daha kimler olun? (شُهَدَٓاءَ) **şâhitler,** ne ile? (بِالْقِسْطِ) **adâletle,** (وَلَا يَجْرِمَنَّ) **ve sakın sevk etmesin,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne? (شَنَاٰنُ قَوْمٍ) **bir kavme karşı şiddetli kızgınlık,** yâni bir toplumu sevmemeniz, neye sevk etmesin? (عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوا) **adâletli olmamanıza,** yâni bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi onlar hakkında âdil davranmamaya itmesin, (اِعْدِلُوا) **adâletli olun,** (هُوَ) **o,** (اَقْرَبُ) **daha yakındır,** ne için? (لِلتَّقْوٰى) **takvâ için,** yâni kalpte takvâ bulunduğuna delâlet etme bakımından en yakın alâmettir, Allâh için adâletli şâhitler olun, daha ne yapın? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** kimdir? (خَبِيرٌ) **ziyâde haberdârdır,** neden? (بِمَا) **o şeylerden ki,** (تَعْمَلُونَ) **işliyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 8

8- Ey îmân etmiş olan kimseler! Allâh için (îfâ edilmesi gereken hakları yerine getirmek üzere) **dimdik ayakta duranlar ve adâletle şâhitlik eden kimseler olun.**

Bir kavme olan şiddetli öfke(niz) **de aslâ sizi** (onlar hakkında) **âdil davranmamanıza sevk etmesin.** (Dosta da düşmana da) **adâletli olun. O** (adâlet), (kalpte bulunan Allâh korkusuna ve) **takvâya** (delâlet eden) **en yakın** (nişan)**dır.**

Ayrıca siz (emir ve yasaklarına riâyetsizlik husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının. Şüphesiz ki Allâh yapmakta olduklarınızı**(n görünen ve görünmeyen tüm yönlerini çok iyi bilip karşılığını verecek olan bir) **Habîr'dir.**

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۙ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 9

(وَعَدَ) **Vaad etti** (söz verdi), kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kime? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimselere ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَعَمِلُوا) **ve işlediler,** neyi? (اَلصَّالِحَاتِ) **sâlih amelleri,** neyi vaad etti? (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne? (مَغْفِرَةٌ) **büyük bir mağfiret,** daha? (وَاَجْرٌ) **ve değerli bir mükâfât,** öyle mükâfât ki, (عَظ۪يمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 9

9- Allâh (Kendisine ve dînine) **îmân etmiş olan kimselere ve** (adâlet ve takvânın da içinde bulunduğu) **sâlih amelleri işlemiş bulunanlara** (şu müjdeyi) **vaad etmiştir ki; onlar için büyük bir mağfiret** (bağışlanma) **ve çok kıymetli büyük bir ecir** (ve sevap) **vardır.**

وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 10

(وَالَّذ۪ينَ) **Ve o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** daha? (وَكَذَّبُوا) **ve tekzîb ettiler** (yalanladılar), neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** kimdirler? (اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ) **şiddetle tutuşturulmuş o** (cehennem) **ateşin**(in) **ashâbıdır.**

Meâl-i Şerîf - 10

10- Ama o kimseler ki; kâfir olmuşturlar ve Bizim âyetlerimizi yalan saymışlardır; işte sana! Ancak onlar, şiddetle tutuşturulmuş o (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz arkadaşlarıdır.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ
اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 11

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (اُذْكُرُوا) **hatırlayın,** neyi? (نِعْمَةَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nîmetini,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne vakitteki nîmeti? (اِذْ هَمَّ) **kastettiği zaman,** kim? (قَوْمٌ) **bir kavim,** neyi? (اَنْ يَبْسُطُٓوا) **uzatmalarını,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** neyi? (اَيْدِيَهُمْ) **ellerini,** (فَكَفَّ) **hemen menetti** (Allâh-u Te'âlâ çekti), neyi? (اَيْدِيَهُمْ) **ellerini,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** Allâh'ın nîmetini hatırlayın, daha ne yapın? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** (وَعَلَى اللّٰهِ) **ve ancak Allâh'a,** (فَلْيَتَوَكَّلِ) **tevekkül etsin** (güvensin), kim? (اَلْمُؤْمِنُونَ) **müminler.**

Meâl-i Şerîf - 11

11- Ey îmân etmiş olan kimseler! Allâh'ın sizin üzerinizde bulunan nîmetini hatırlayın. Hani (Yahûdî ve müşriklerden) **bir topluluk size** (zarar vermek ve sizi öldürmek için) **ellerini uzatmalarını kastetmişlerdi de, Allâh hemen onların ellerini sizden engellemişti.**

Bir de siz (emir ve yasaklarını uygulama husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının. Zâten Müminler** (kâfirlerin hîlelerine karşı) **ancak Allâh'a** (güvenip) **tevekkül etsin**(ler). (Zîrâ hayırları ulaştırmak ve şerleri savuşturmak husûsunda Allâh kâfîdir!)

İslâm'ın ilk yıllarında müşrikler gâlip, Müslümanlarsa mağlup durumda iken, müşrikler devamlı Müslümanlara zarar vermek, onları öldürmek ve mallarını mülklerini yağmalamak istiyorlardı. Allâh-u Te'âlâ İslâm'ı güçlendirip Müslümanların kuvvetini artırarak müşriklerin kötü arzularını boşa çıkardı. İşte Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede kendilerine verdiği bu nîmeti müminlere hatırlatarak onlara takvâyı emretmiş ve İslâm'ı yaşarken kimseden korkmayıp sâdece Kendisine tevekkülde bulunmalarını onlardan istemiştir.

Âyet-i kerîmenin özel birtakım hâdiseler hakkında, bâhusus Yahûdîlerin, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e sûikastı hakkında inmiş olduğuna dâir rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 6/370-373*

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مٖيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَۚ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقٖيبًاۜ وَقَالَ اللّٰهُ اِنّٖي مَعَكُمْۜ
لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلٖي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا
حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ فَمَنْ كَفَرَ
بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّبٖيلِ ﴿١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 12

(وَلَقَدْ) **Andolsun ki; elbette muhakkak,** (اَخَذَ) **almıştı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (مِيثَاقَ بَنِى اِسْرَآئِيلَ) **İsrâîloğullarının kuvvetli sözünü,** (وَبَعَثْنَا) **ve Biz göndermiştik,** kimlerden? (مِنْهُمُ) **onlardan,** kimleri? (اِثْنَىْ عَشَرَ) **on ikiyi,** ne cihetinden? (نَقِيبًا) **nakîb cihetinden** (kefil ve müfettiş olarak), (وَقَالَ) **ve buyurmuştu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne buyurmuştu? (اِنِّى) **muhakkak Ben,** (مَعَكُمْ) **sizinle berâberim,** (لَئِنْ اَقَمْتُمُ) **kasem olsun ki, eğer hakkıyla kılarsanız,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **namazı,** daha? (وَاٰتَيْتُمُ) **ve verirseniz,** neyi? (اَلزَّكٰوةَ) **zekâtı,** daha? (وَاٰمَنْتُمْ) **ve îmân ederseniz,** kime? (بِرُسُلِى) **Benim rasüllerime,** daha? (وَعَزَّرْتُمُو) **kuvvetle yardım ederseniz,** kime? (هُمْ) **onlara,** daha? (وَاَقْرَضْتُمُ) **ve ödünç verirseniz,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** ne ile? (قَرْضًا) **bir ödünç vermekle,** öyle ödünç vermek ki, (حَسَنًا) **güzel,** (لَاُكَفِّرَنَّ) **yemin olsun ki; elbette örterim,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** neyi? (سَيِّئَاتِكُمْ) **kötü işlerinizi,** daha? (وَلَاُدْخِلَنَّ) **ve andolsun ki; elbette girdiririm,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nereye? (جَنَّاتٍ) **cennetlere,** öyle cennetler ki, (تَجْرِى) **sürekli akar,** nereden? (مِنْ تَحْتِهَا) **onların** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından,** ne? (اَلْاَنْهَارُ) **ırmaklar,** (فَمَنْ) **artık her kim,** (كَفَرَ) **kâfir olursa,** neden sonra? (بَعْدَ ذٰلِكَ) **işte sana! Bundan** (bu büyük müjde kendisine bağlı olan kuvvetli sözleşmeden) **sonra,** o kişi kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** (فَقَدْ ضَلَّ) **muhakkak sapmıştır.** neden? (سَوَآءَ السَّبِيلِ) **yolun doğrusundan.**

Meâl-i Şerîf - 12

12- Andolsun ki; elbette Allâh (Kendisinden başkasına tapmayacaklarına ve emirlerine karşı gelmeyeceklerine dâir) **gerçekten İsrâîloğullarının kuvvetli sözünü almıştı. Ayrıca Biz** (kabîlelerini denetlemek üzere şâhit ve müfettiş olarak) **onların içinden on iki nakîb göndermiştik.**

Böylece Allâh (onlara) **buyurmuştu ki: "Şüphesiz Ben** (yardım cihetinden) **sizinle berâberim. Andolsun ki; eğer namazı dosdoğru kılarsanız, zekâtı verirseniz, rasüllerime îmân ederseniz, onları büyük tutarsanız** ***/kendilerine yardım ederseniz/*** **ve** (hayır yollarına harcamak sûretiyle) **Allâh'a güzel bir ödünçle borç verirseniz, yemin olsun ki;** (yapmış olduğunuz) **kötü işlerinizi elbette sizden örterim ve kasem olsun ki; muhakkak sizleri** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmakta olan pek kıymetli cennetlere girdiririm.**

(Ey muhâtap!) **İşte sana! Artık bundan sonra içinizden her kim** (sayılan şartlardan birini) **inkârda bulunursa, muhakkak ki o kişi yolun doğrusundan sapmıştır** ***/düz yolda sapıtmıştır/."***

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 13

(فَبِمَا نَقْضِهِمْ) **İşte bozmaları sebebiyle,** neyi? (مِيثَاقَهُمْ) **kuvvetli sözlerini,** (لَعَنَّا) **lânetledik,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَجَعَلْنَا) **ve yaptık,** neyi? (قُلُوبَهُمْ) **onların kalplerini,** ne yaptık? (قَاسِيَةً) **kaskatı,** (يُحَرِّفُونَ) **onlar değiştirirler,** neyi? (الْكَلِمَ) **kelimeleri,** nereden? (عَنْ مَوَاضِعِهِ) **yerlerinden,** daha ne yaptılar? (وَنَسُوا) **ve unuttular,** yâni terk ettiler, neyi? (حَظًّا) **büyük bir nasîbi,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (ذُكِّرُوا) **öğütlendiler,** ne ile? (بِهِ) **onunla,** yâni onlar vaaz-u nasîhat olundukları Tevrât hükümlerinden önemli bir kısmı da unuttular, (وَلَا تَزَالُ) **ve sen zâil olmayacaksın** (Habîbim! Sen dâim olacaksın), nedir olmaya? (تَطَّلِعُ) **sen muttali olmaya,** neye? (عَلَى خَائِنَةٍ) **bir hâinliğe,** öyle hâinlik ki kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (إِلَّا قَلِيلًا) **ancak pek azı müstesnâ,** öyle azınlık ki kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni içlerinden pek azı hâriç birçoklarından dâimâ bir hâinlik göreceksin, (فَاعْفُ) **o hâlde affet,** yâni vazgeç, kimden? (عَنْهُمْ) **onlar**(ı günahlarına karşılık cezâlandırmak)**dan,** daha ne yap? (وَاصْفَحْ) **görmezlikten gel,** (إِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** (يُحِبُّ) **sever,** kimleri? (الْمُحْسِنِينَ) **muhsin** (iyilik eden) **kimseleri.**

Meâl-i Şerîf - 13

13- Buna rağmen kuvvetli sözlerini bozmaları sebebiyle Biz kendilerini lânetledik (rahmet sahamızdan çıkardık) **ve kalplerini** (âyet ve uyarılardan etkilenmeyecek şekilde) **kaskatı yaptık.**

Onlar(ın kalbinin katılığı o dereceye vardı ki, Allâh'ın) **kelimeleri**(ni ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i târif eden âyetlerini, ayrıca işlerine gelmeyen ağır hükümlerden bahseden kelâmlarını) **sürekli yerlerinden değiştiriyorlardı.** (Allâh'ın kelâmını değiştirme ve O'na iftirâda bulunma katılığından daha büyük kasvet ne olabilir?!)

Böylece onlar (Tevrât'ta) **kendisiyle öğütlendikleri şeylerden büyük bir nasîbi de bırakmış oldular.** /*(Kalplerinin katılık ve bozukluğu yüzünden Tevrât'ı değiştirmelerinin uğursuzluğu üzerlerine çökerek hâfızaları bozuldu da)* ***kendisiyle öğütlenmiş oldukları şeylerden bir*** *(kısım)* ***nasîbi unuttular.*** *(Zîrâ günah işlemek insana bâzı bildiklerini unutturur.)*/

(Habîbim!) **Artık sen içlerinden pek azı müstesnâ olmak üzere onlardan** (meydana gelecek) **bir hâinliğe** (ve söz bozmaya) ***/hâin bir topluluğa/ hâince işlere/*** **dâimâ rastlamakta olacaksın.**

(Çünkü bu türlü aldatmalar onlara geçmişlerinden mîras kalan bir tabiattır.) **Yine de onlar**(ı cezâlandırmak)**dan** (vaz)**geç ve görmezden gel. Zîrâ şüphesiz ki Allâh güzel davranışta bulunanları sever** (ve onları mükâfatlandırır).

Âyet-i kerîmenin son cümlesinde geçen; kâfirlerin yaptıkları hâinlikleri bağışlayıp görmezlikten gelmeyi ifâde eden afv-ü safh emrinden anlaşılması gereken hüküm hakkında müfessirler üç görüş beyân etmişlerdir:

a) Tevbe edip îmân etmeleri durumunda, geçmişte yaptıklarıyla cezâlandırılmamaları,

b) Antlaşmayı kabûl edip cizyeye bağlanmaları hâlinde dokunulmazlık kazanmaları,

c) Bu hükmün, cihâdı emreden âyet-i kerîmelerle neshedilip geçersiz kılınması. *(el-Beyzâvî, Hâzin, en-Nesefî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/253)*

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى اَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهٖ فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 14

(وَمِنَ الَّذِينَ) **O kimselerden de ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّا) **muhakkak biz,** kimleriz? (نَصَارٰى) **Nasrânîleriz** (Hristiyanlarız), yâni Hristiyanız diyenlerden de, (اَخَذْنَا) **almıştık,** neyi? (مِيثَاقَهُمْ) **kuvvetli sözlerini,** (فَنَسُوا) **ama onlar da unuttular,** yâni terk ettiler, neyi? (حَظًّا) **bir nasîbi,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (ذُكِّرُوا) **öğütlendiler,** ne ile? (بِهٖ) **onunla,** (فَاَغْرَيْنَا) **Biz de yapıştırdık,** nerede? (بَيْنَهُمُ) **onların arasında,** neyi? (الْعَدَاوَةَ) **düşmanlığı,** daha? (وَالْبَغْضَاءَ) **ve buğzu** (kin ve nefreti), ne zamâna kadar? (اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününe kadar,** (وَسَوْفَ يُنَبِّئُ) **ve yakında haber verecektir,** kime? (هُمُ) **onlara,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), neyi? (بِمَا) **o şeyi ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَصْنَعُونَ) **sanat hâlinde yapar oldular.**

Meâl-i Şerîf - 14

14- "Gerçekten biz Nasrânîleriz" demiş olan kimselerden de (Yahûdîlerden aldığımız gibi, Allâh'a ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* dâhil tüm peygamberlere inanacaklarına dâir) **kuvvetli sözlerini almıştık. Ama onlar kendisiyle öğütlenmiş oldukları** (emir ve yasaklara âit) **şeylerden büyük bir hisseyi hemen bırakıverdiler. Biz de düşmanlık ve nefreti kıyâmet gününe kadar onların arasına yapıştırdık.**

Yakında Allâh onlara (dünyâdayken) **sanat hâlinde yapmakta bulunmuş oldukları** (söz bozma ve emirleri kırma gibi kötü) **şeyleri**(n gerçek yüzünü) **tam mânâsıyla haber verecektir.**

Âyet-i celîlede, Hristiyanların da Yahûdîler gibi Allâh-u Te'âlâ'ya verdikleri sözleri bozduklarına temâs edilmiştir. Burada "Nasârâdan" buyrulmayıp, "Biz Nasârâyız diyenlerden" buyrulması mânidardır. Zîrâ böylece onların nasrâniyet dîni üzere olduklarını iddiâ ettikleri, fakat dinlerinin gereğince amel etmedikleri için, özellikle de Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i müjdeleyen İncîl'e ters düştüklerinden dolayı hakîkî din üzere olmadıkları açıklanmak istenmiştir.

Ayrıca burada Hristiyanların, kendilerine "Allâh'ın yardımcıları" anlamına gelen "Nasârâ" lakabını taktıklarına, fakat yaptıkları işin Allâh'a değil, şeytana yardım olduğuna işâret edilmiştir. Dolayısıyla âyet-i celîleden maksat; Allâh'a yardım husûsunda kendilerinden alınan sözü bozdukları için Hristiyanları kınamaktır.

Burada aralarına kin ve nefret sokulduğu bildirilen fırkalar, Yahûdî ve Hristiyanlar olabilir. Nitekim İmâm-ı Hasen *(Radıyallâhu Anh)* gibi birtakım müfessirler bu görüştedirler. Ama Rabî' *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen, Zeccâc ve Taberî *(Rahimehumellâh)* tarafından da tercih edilen görüşe göre; aralarına kin ve nefret sokulan topluluklar Hristiyanlarıdır.

Nitekim bu âyet-i kerîmenin bir tezâhürü olarak Katolik, Ortodoks ve Protestan gibi Hristiyan fırkalarından her biri diğerlerini kâfir saymakta ve kendilerine has olan mâbetlerine girmelerine bile izin vermemektedirler.

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَث۪يراً مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ
وَيَعْفُوا عَنْ كَث۪يرٍۜ قَدْ جَٓاءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُب۪ينٌۙ ﴿١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 15

(يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ) **Ey Ehl-i Kitap!** (قَدْ جَٓاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (رَسُولُنَا) **Bizim Rasûlümüz,** ne olduğu hâlde? (يُبَيِّنُ) **iyice beyân eder olduğu hâlde,** kime? (لَكُمْ) **size,** neyi? (كَث۪يراً) **birçoğunu,** öyle birçoğu ki neden olucu? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تُخْفُونَ) **gizler oldunuz,** neden? (مِنَ الْكِتَابِ) **kitaptan,** yâni Tevrât ve İncîl'den gizlediğiniz birçok meseleleri size açıklayan Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* geldi, (وَيَعْفُوا) **ve affediyor,** neden? (عَنْ كَث۪يرٍ) **birçoğundan,** yâni birçok meseleyi yüzünüze vurarak sizi rezil etmekten vazgeçiyor, (قَدْ جَٓاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** ne? (نُورٌ) **büyük bir nur,** yâni Rasûlullah *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*, daha? (وَكِتَابٌ) **ve büyük bir kitap,** öyle kitap ki, (مُب۪ينٌ) **apaçık veyâ açıklayıcı.**

Meâl-i Şerîf - 15

15- Ey Kitap Ehli (olan Yahûdî ve Hristiyanlar)**! Gerçekten de size Rasûlümüz gelmiştir ki; o size kitap**(larınızın beyân etmiş olduğu; Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in tanıtımı ve recm âyeti gibi konular)**dan giz-**

lemekte bulunmuş olduğunuz şeylerin birçoğunu iyice açıklamaktadır, (açıklanması gerekmeyen meselelerin) **birçokların**(ı yüzünüze vurmak)-**dan da vazgeçmektedir.**

Muhakkak ki Allâh'tan size (karanlıkları aydınlatan) **büyük bir nûr** (sâhibi Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*) **ve** (gizli gerçekleri) **açıklayıcı /** *(mûcizesi)* ***apaçık/*** **pek yüce bir kitap** (olan Kur'ân-ı Kerîm) **gelmiştir.**

Yahûdî ve Hristiyanların kendi kitaplarında bulunan meselelerden gizlemiş oldukları konular, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in sıfatları, Tevrât'taki recm âyeti, İncîl'de Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın Ahmed *(Aleyhisselâm)*ı müjdelemesi gibi meselelerdir. Cumartesi günü balık avladıkları için maymuna döndürülen kimselerin kıssası da onların gizlediklerindendir.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in affettiği birçok konu ise; dînî bir mecbûriyet olmadıkça onları son derece rezil etmemek için açıklamadığı meselelerdir.

Nitekim Yahûdî ulemâsından biri bunu denemek üzere Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek konu açmış fakat Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ondan yüz çevirerek kendisine hiç cevap vermemiştir. Bunun üzerine o Yahûdî, arkadaşlarına: "Ben onu, söyledikleri̇nde doğru biri olarak görüyorum. Çünkü onun kitabında bizi rezil edecek şeyleri açıklamayacağı yazılmaktadır ki o da bu vasfa tam uygun hareket etti" demiştir.

يَهْدِى بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِهِ
وَيَهْدِيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 16

Daha öyle bir kitap ki, (يَهْدِى) **hidâyet eder,** ne ile? (بِهِ) **onunla** (Kur'ân-ı Kerîm'le), kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (مَنِ) **o kimseyi ki,** (اِتَّبَعَ) **hakkıyla tâbi oldu,** neye? (رِضْوَانَهُ) **O'nun rızâsına,** yâni rızâsını arayanları Allâh-u Te'âlâ Kur'ân-ı Kerîm sebebiyle kavuşturur, nereye? (سُبُلَ السَّلَامِ) **selâmet** (kurtuluş) **yollarına,** daha? (وَيُخْرِجُ) **ve çıkarır,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereden? (مِنَ الظُّلُمَاتِ) **karanlıklardan,** nereye? (اِلَى النُّورِ) **nûra,** ne ile? (بِاِذْنِهِ) **izni** (ve muvaffak kılması) **ile,** daha? (وَيَهْدِى) **ve hidâyet eder,** kimi? (هِمْ) **onları,** nereye? (اِلٰى صِرَاطٍ) **bir yola,** öyle yol ki, (مُسْتَقِيمٍ) **dosdoğru olucu.**

Meâl-i Şerîf - 16

16- Rızâsına (ulaştıracak inanç ve amellere) **hakkıyla tâbi olmuş kimseleri Allâh onun** (okuduğu Kur'ân)**la kurtuluş yollarına** ***/selâm*** *(olan Allâh-u Te'âlâ'n)**ın yollarına/*** **eriştirir ve Kendi izni** (ve dileyip muvaffak kılması) **ile onları** (kâfirliğin) **karanlıklar**(ın)**dan** (İslâm'ın) **nûr**(un)**a çıkarır, ayrıca kendilerini** (Zâtının rızâsına kavuşturacak olan) **dosdoğru bir yola eriştirir.**

لَقَدْ كَفَرَ الَّذٖينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسٖيحُ ابْنُ مَرْيَمَۜ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَسٖيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمٖيعًاۜ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 17

(لَقَدْ كَفَرَ) **Andolsun ki; elbette kâfir oldu,** kim? (اَلَّذٖينَ) **o kimseler ki,** (قَالُٓوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (هُوَ) **ancak o,** kimdir? (اَلْمَسٖيحُ) **Mesîh'tir,** öyle Mesîh ki, (اِبْنُ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (فَمَنْ) **öyleyse kim,** (يَمْلِكُ) **mâlik olabilir?!** kimden gelecek bir şeye? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan** (Allâh'ın emrinden), neye mâlik olabilir? (شَيْـًٔا) **bir şeye,** yâni Allâh'ın kudret ve irâdesine kim mâni olabilir?! (اِنْ اَرَادَ) **eğer dilerse,** neyi? (اَنْ يُهْلِكَ) **helâk etmeyi,** kimi? (اَلْمَسٖيحَ) **Mesîh'i,** öyle Mesîh ki, (اِبْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** daha? (وَاُمَّهُ) **ve annesini,** daha? (وَمَنْ) **ve o kimseleri ki,** neredediler? (فِي الْاَرْضِ) **yer**(yüzün) **de,** ne oldukları hâlde? (جَمٖيعًا) **topluca oldukları hâlde,** (وَلِلّٰهِ) **ve ancak Allâh içindir,** ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkiyeti,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerin,** daha? (وَمَا) **ve o şeylerin ki,** nerededir? (بَيْنَهُمَا) **o ikisinin** (göklerle yerlerin) **arasındadır,** (يَخْلُقُ) **O yaratır,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** neye karşı? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şeye karşı,** kimdir? (قَدٖيرٌ) **ziyâde gücü yetendir.**

Meâl-i Şerîf - 17

17- Andolsun ki; "Gerçekten Allâh, Meryem oğlu Mesîh'in ta kendisidir" demiş olan kimseler şüphesiz kâfir olmuştur.

(Habîbim! Bu iddiâda olanlara) **de ki: "Peki O** (Allâh-u Te'âlâ), **Meryem oğlu Mesîh'i de, annesini de, yerde bulunanları da topluca helâk etmek isterse, artık Allâh'tan** (zuhûr edecek bu yöndeki bir irâde ve kudreti geri çevirme husûsunda) **en ufak bir şeye kim mâlik olabilir?!** (Varlığı ve yokluğu İlâhî kudrete bağımlı olup, yok olmaya mahkûm olan yaratılmışların ilâhlıkla ne alâkası olabilir?!)"

Hâlbuki göklerin, yer(ler)**in ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti** (saltanat ve hükümrânlığı) **ancak Allâh'a âittir. O dilediğini yaratır.**

Zâten Allâh (Âdem *(Aleyhisselâm)*ı babasız ve annesiz, eşini annesiz, Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı ise babasız yaratmak dâhil) **her şeye** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.**

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُۜ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَۜ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۘ وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 18

(وَقَالَتِ) **Ve dedi,** kim? (اَلْيَهُودُ) **Yahûdîler,** daha? (وَالنَّصَارٰى) **ve Hristiyanlar,** ne dediler? (نَحْنُ) **biz,** kimleriz? (اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ) **Allâh'ın oğullarıyız,** daha? (وَاَحِبَّٓاؤُهُ) **ve sevdikleriyiz,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (فَلِمَ) **peki ya niçin?** (يُعَذِّبُ) **azap ediyor,** kime? (كُمْ) **size,** ne sebebiyle? (بِذُنُوبِكُمْ) **günahlarınız sebebiyle,** (بَلْ اَنْتُمْ) **bilakis siz,** kimsiniz? (بَشَرٌ) **bir beşersiniz** (insansınız), öyle beşer ki kimlerden olucu? (مِمَّنْ) **o kimseler içerisinden** (olucu) **ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** yâni iş sizin dediğiniz gibi değildir, doğrusu siz de O'nun yarattığı insanlardansınız, (يَغْفِرُ) **O mağfiret eder,** kim için? (لِمَنْ) **o kimse için ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** yâni dilediğini bağışlar, daha? (وَيُعَذِّبُ) **ve azap eder,** kime? (مَنْ) **o kimseye ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَلِلّٰهِ) **ve ancak Allâh içindir,** ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkiyeti,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerin,** daha? (وَمَا) **ve o şeylerin ki,** neredeler? (بَيْنَهُمَا) **o ikisinin arasındadır,** (وَاِلَيْهِ) **ve ancak O'nadır,** ne? (اَلْمَصِيرُ) **son dönüş.**

Meâl-i Şerîf - 18

18- Yahûdîler ve Hristiyanlar: "Biz Allâh'ın oğulları (olan Uzeyr ve Mesîh peygamberin mensupları)**yız ve O'nun sevdikleriyiz" dedi.**

(Habîbim! Bu iftirâcılara) **de ki:** "(Bu makamda olanın dokunulmazlık hakkı kazanması gerekir. Hâlbuki mağlubiyetler, esâretler ve maymuna, domuza dönüştürülme gibi sûretlerle Allâh size dünyâda defâatle azap etmiştir ki, âhirette de sayılı günler süresince de olsa, azâba uğrayacağınızı kendiniz bile îtirâf etmektesiniz. Eğer bu iddiânız doğruysa;) **peki ya niçin günahlarınız sebebiyle O size azap ediyor?!**

Doğrusu siz (diğer Âdemoğulları gibi) **O'nun yaratmış olduğu kimseler arasından birer beşersiniz** (bu nedenle iyilik ve kötülüklerinizin karşılığını göreceksiniz). **O** (Allâh-u Te'âlâ) **dilediği kimseyi bağışlar** (ki onlar, O'na ve peygamberlerine îmân edenlerdir). **İstediğine de azap eder** (ki, onlar da kâfirlikte kalanlardır).

Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti ancak Allâh'ındır. Son varış da ancak O'nadır. (Artık O, herkese karşılığını verecektir.)"

Yahûdî ve Hristiyanların, Allâh'ın oğulları ve dostları olduklarına dâir iddiâları, Uzeyr ile Îsâ *(Aleyhimesselâm)*a intisaplarıyla irtibatlıdır. Zîrâ Yahûdîler Uzeyr *(Aleyhisselâm)*ı, Hristiyanlar da Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı Allâh'ın oğlu olarak görmektedirler ve kendilerinin bu iki zâta bağlı olduklarını savunmaktadırlar.

Bir kralın yakınları başkalarına karşı övünürken: "Biz hükümdarlarız" diyerek, hükümdâra olan yakınlıklarını ortaya koydukları gibi, Yahûdî ve Hristiyanların da "Allâh'ın oğlu" olarak inandıkları bu iki zâta bağlılık açıklamaları, dolaylı olarak kendilerini de Allâh'ın oğulları ve dostları yerine koymalarını iktizâ etmiştir ki böylece onlar Allâh katında îtibarlı olduklarını ifâde etmek istemişlerdir.

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُولُوا مَا جَٓاءَنَا
مِنْ بَشٖيرٍ وَلَا نَذٖيرٍ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَشٖيرٌ وَنَذٖيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 19

(يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ) **Ey Ehl-i Kitap!** (قَدْ جَٓاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (رَسُولُنَا) **Bizim Rasûlümüz,** ne olduğu hâlde? (يُبَيِّنُ) **iyice açıklamada bulunduğu hâlde,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** yâni size şerîat hükümlerini açıklayan Muhammed Mustafâ *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* geldi, ne üzerine olduğu hâlde geldi? (عَلٰى فَتْرَةٍ) **bir fetret üzere,** öyle fetret ki kimden olucu? (مِنَ الرُّسُلِ) **rasüllerden,** yâni peygamberlerin arasının kesildiği bir sırada, niçin geldi? (اَنْ تَقُولُوا) **demeyesiniz için,** burada Kûfelilere göre (لَا) harfi mahzûftur ki takdîr-i kelâm şöyledir: (لِاَنْ لَا تَقُولُوا) "Demeyeseniz için", ne demeyesiniz için? (مَا جَٓاءَ) **gelmedi,** kime? (نَا) **bize,** kim? (مِنْ بَشٖيرٍ) **hiçbir müjdeci,** daha? (وَلَا نَذٖيرٍ) **ve hiçbir uyarıcı da** (gelici) **olmadı,** (فَقَدْ جَٓاءَ) **işte muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (بَشٖيرٌ) **ziyâde müjdeleyici biri,** daha? (وَنَذٖيرٌ) **ve hakkıyla uyarıcı biri,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** neye karşı? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şeye karşı,** kimdir? (قَدٖيرٌ) **hakkıyla kādirdir.**

Meâl-i Şerîf - 19

19- Ey Ehl-i Kitap! Gerçekten (insanlar) **rasüller**(i göndermemiz)**den bir** (kesiklik ve) **fetret üzere** (yaşıyorlar) **iken size Bizim Rasûlümüz gelmiştir ki, o size** (dînin hükümleri hakkında) **tam mânâsıyla açıklama yapmaktadır. Tâ ki siz: "Bize müjdeleyici biri gelmedi, uyarıda bulunan biri de** (bizi korkutucu) **olmadı" diyemeyesiniz.**

İşte muhakkak size büyük bir müjdeleyici ve tam bir uyarıcı (olan Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*) **gelmiştir. Allâh ise** (peygamberlerini peş peşe ve ara ara göndermek dâhil) **her şeye** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.**

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ ف۪يكُمْ اَنْبِيَٓاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًاۗ وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 20

(وَاِذْ قَالَ) **Dediği vakti de** (hatırla), kim? (مُوسٰى) **Mûsâ** *(Aleyhisselâm)*, kime? (لِقَوْمِه۪) **kavmine,** ne dediği vakti? (يَا قَوْمِ) **ey benim kavmim!** (اذْكُرُوا) **hatırlayın,** neyi? (نِعْمَةَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nîmetini,** kimin üzerinde olan nîmeti? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinizde,** ne vakitteki nîmeti? (اِذْ جَعَلَ) **gönderdiği vakitte,** kim içerisinde? (ف۪يكُمْ) **sizin içinizde,** kimleri? (اَنْبِيَٓاءَ) **birçok nebîleri**, daha? (وَجَعَلَ) **ve kıldığı vakitte**, kimi? (كُمْ) **sizi,** kimler? (مُلُوكًا) **melikler** (hükümdârlar), daha? (وَاٰتٰى) **ve verdiği vakitte,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (لَمْ يُؤْتِ) **vermedi,** kime? (اَحَدًا) **hiçbir kimseye,** öyle kimse ki? (مِنَ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerden.**

Meâl-i Şerîf - 20

20- (Habîbim! Yâd et) **bir zamânı da ki; Mûsâ kavmine demişti ki:**

"Ey kavmim! Allâh'ın sizin üzerinizde bulunan nîmet(ler)**ini hatırlayın; vaktâ ki O sizin içinizde birçok nebîler göndermişti, sizi** (Firavun'un köleliğinden kurtarıp) **hükümdârlar da yapmıştı ve o** (dönemdeki) **âlemlerden hiçbirine vermediği şeyleri size vermişti.** (Nitekim denizin yarılması ve bulutun gölge yapması gibi nîmetlerin sizden evvel kimseye verildiği duyulmamıştır.)

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّت۪ي كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِر۪ينَ ﴿٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 21

Mûsâ *(Aleyhisselâm)* sözlerine şöyle devâm etti: (يَا قَوْمِ) **Ey benim kavmim!** (اُدْخُلُوا) **girin,** nereye? (اَلْاَرْضَ) **o yere,** öyle yer ki, (اَلْمُقَدَّسَةَ) **mukaddes olan,** yâni şirkten ve günahlardan tertemiz olan Kuds-ü Şerîf toprağına, (اَلَّت۪ى) **öyle bir arâzi ki,** (كَتَبَ) **yazdı** (takdîr etti), kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَلَا تَرْتَدُّوا) **dönmeyin,** ne tarafa doğru olduğunuz hâlde? (عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ) **arkalarınıza doğru,** yâni düşmanlardan korkarak maksadınızdan dönmeyin, (فَتَنْقَلِبُوا) **sonra geri dönmüş olursunuz,** ne olduğunuz hâlde? (خَاسِر۪ينَ) **hüsrâna** (zarara) **uğrayanlar olarak.**

Meâl-i Şerîf - 21

21- Ey kavmim! Allâh'ın (Levh-i Mahfûz'da) **sizin** (meskeniniz olması) **için** (ayırıp) **yazmış olduğu o mukaddes** (ve kutsal Şâm arâzisinde bulunan Kuds-ü Şerîf) **toprağ**(ın)**a girin.**

(Orada bulunan azgın kimselerden korkarak) **arkalarınıza doğru** (gerisin) **geri dönmeyin, sonra** (dünyâ ve âhiret sevâbını) **kaybeden kimselere dönersiniz** */(iki cihan saâdetini)* ***kaybedenler olarak geri dönersiniz/.***"

Burada geçen "Arz-ı Mukaddese"nin neresi olduğu hakkında birkaç görüş varsa da, Katâde *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen Şâm toprakları görüşü, bütün mânâları içine almaktadır. Zîrâ Şâm denince, şu anda bilinen Şâm vilâyeti kastedilmeyip, Erîha, Dımeşk, Filistin ve Ürdün dâhil, Tûr Dağı ve civârına uzanan bölgenin tamâmı konu edilmektedir. *('Abdürezzâk, el-Musannef, 1/186; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 7/133)*

قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَۗ وَاِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوا مِنْهَاۚ فَاِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَاِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 22

(قَالُوا) **Dediler,** ne dediler? (يَا مُوسٰٓى) **ey Mûsâ!** (اِنَّ فِيهَا) **muhakkak orada vardır,** ne vardır? (قَوْمًا) **bir kavim,** öyle kavim ki, (جَبَّارِينَ) **cebbâr** (zorba)**lar,** (وَاِنَّا) **ve muhakkak biz,** (لَنْ نَدْخُلَ) **aslâ girmeyeceğiz,** nereye? (هَا) **oraya,** (حَتّٰى يَخْرُجُوا) **onlar çıkıncaya kadar,** nereden? (مِنْهَا) **oradan,** (فَاِنْ يَخْرُجُوا) **artık onlar çıkarlarsa,** nereden? (مِنْهَا) **oradan,** (فَاِنَّا) **hemen muhakkak biz,** kimleriz? (دَاخِلُونَ) **girici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 22

22- Onlar: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ki orada (zorba ve) **cebbarlar gürûhu var. Gerçekten kendileri** (savaşsız bir şekilde) **oradan çıkıncaya kadar biz oraya aslâ** (savaşıp da) **girmeyeceğiz.**

Artık eğer onlar (kendi başlarına) **oradan çıkacak olurlarsa, gerçekten biz** (o zaman onların ülkelerine) **girici kimseleriz" demişlerdi.**

Burada geçen cebbâr toplum Âd kavminin kalıntıları olan Amâlika'dan bir cemâat idiler ki, kendi asırlarında hiç kimsede olmayan boy ve kuvvet onlara mahsustu. Bu kıssanın tafsîlâtı için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 6/421-433*

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَۚ فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 23

(قَالَ) **Dedi,** kim? (رَجُلَانِ) **iki adam,** öyle iki adam ki kimlerden? (مِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden ki,** (يَخَافُونَ) **korkarlar,** yâni Allâh-u Te'âlâ'dan korkan iki kişi, daha öyle iki kişi ki, (اَنْعَمَ) **in'âm etti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kim üzerine? (عَلَيْهِمَا) **o ikisi üzerine,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın kendilerine in'âm ettiği iki kişi kavimlerine şecâat ve cesâret vermek için şöyle hitâb ettiler: (اُدْخُلُوا) **girin,** kim üzerine? (عَلَيْهِمُ) **onların üzerine,** nereden? (الْبَابَ) **o** (şehrin) **kapı**(sın)**dan,** (فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ) **artık girdiğiniz vakit,** nereye? (هُ) **ona** (o kapıdan içeriye), (فَاِنَّكُمْ) **şüphesiz siz,** kimlersiniz? (غَالِبُونَ) **gâlip kimseler,** (وَعَلَى اللّٰهِ) **ve ancak Allâh'a,** (فَتَوَكَّلُوا) **tevekkül edin,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (مُؤْمِنِينَ) **îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 23

23- (Bunun üzerine) **Allâh'ın kendilerine** (îmân ve sebât nîmetlerini) **ihsân etmiş olduğu** (Kâlib ve Yûşa' isimli) **o** (Allâh'ın emrine karşı gelmekten) **korkmakta bulunan kimselerden iki er kişi dedi ki: "Onların üzerine** (baskın yaparak kendilerine göz açtırmadan ve sahrâya çıkmalarına fırsat vermeden) **o** (şehrin) **kapı**(sın)**dan** (ansızın) **girin. İşte ondan** (içeri) **girdiğiniz anda gerçekten de siz gâlip kimselersiniz. Böylece ancak Allâh'a tevekkül edin. Eğer** (Allâh'ın sözüne) **îmân eden kimseler olduysanız** (böyle yapmanız gerekir, çünkü îmân her işte Allâh'a güvenmeyi gerektirir)**."**

قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَٓا اَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَٓا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 24

(قَالُوا) **Dediler,** ne dediler? (يَا مُوسٰى) **ey Mûsâ!** (اِنَّا) **muhakkak biz,** (لَنْ نَدْخُلَ) **aslâ girmeyeceğiz,** nereye? (هَا) **oraya,** ne zamâna kadar? (اَبَدًا) **uzun bir zaman,** ondan bedel? (مَا دَامُوا) **onlar dâim oldukça** (durdukça), nerede? (فِيهَا) **orada,** (فَاذْهَبْ) **o hâlde git,** kim? (اَنْتَ) **sen,** daha? (وَرَبُّكَ) **ve Rabbin,** (فَقَاتِلَا) **artık ikiniz savaşın,** (اِنَّا) **muhakkak biz,** nerede? (هٰهُنَا) **işte burada,** kimleriz? (قَاعِدُونَ) **oturucu kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 24

24- Onlar da: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ki onlar orada durduğu sürece biz oraya kesinlikle ebediyyen girmeyeceğiz. O hâlde sen Rabbinle birlikte git!

Artık ikiniz (onlarla) **savaşın. Gerçekten de biz işte burada oturucu kimseleriz" dediler.**

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْس۪ي وَاَخ۪ي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 25

(قَالَ) (Mûsâ *(Aleyihsselâm)*) **dedi,** ne dedi? (رَبِّ) **ey benim Rabbim!** (اِنّ۪ي) **muhakkak ben,** (لَٓا اَمْلِكُ) **mâlik** (ve sâhip) **olamıyorum,** (اِلَّا نَفْس۪ي) **ancak kendime,** daha? (وَاَخ۪ي) **ve kardeşime** (söz geçirebiliyorum), (فَافْرُقْ) **o hâlde sen ayırım yap,** nerede? (بَيْنَنَا) **bizim aramızda,** daha? (وَبَيْنَ الْقَوْمِ) **ve o kavmin arasında,** öyle kavim ki, (اَلْفَاسِق۪ينَ) **fâsık** (ve yoldan çıkmış)**lar.**

Meâl-i Şerîf - 25

25- O (zaman Mûsâ *(Aleyhisselâm)* üzüntü ve şikâyetini dile getirmek üzere): **"Ey Rabbim! Şüphesiz ki ben** (Senin dînine yardım için) **kendimden ve kardeşimden başkasına** (söz geçirme imkânına) **mâlik olamıyorum. Artık Sen bizim aramızla o** (yoldan çıkmış) **fâsıklar toplumu arasında ayırım yap** (da herkese hak ettiğini ver)**" dedi.**

قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَع۪ينَ سَنَةًۚ يَت۪يهُونَ فِي الْاَرْضِ
فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ۟ ﴿٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 26

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (فَاِنَّهَا) **muhakkak orası** (mukaddes toprak), nedir? (مُحَرَّمَةٌ) **haram kılınmıştır,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne kadar zaman? (اَرْبَع۪ينَ) **kırk,** ne cihetinden? (سَنَةً) **sene cihetinden,** (يَت۪يهُونَ) **şaşkın bir vaziyette dolaşacaklardır,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **o yerde,** yâni onlar oldukları yerde sersem sersem dolaşacaklardır, (فَلَا تَأْسَ) **artık sen mahzun olma,** kime karşı? (عَلَى الْقَوْمِ) **o kavme karşı,** öyle kavim ki, (اَلْفَاسِق۪ينَ) **o fâsıklar.**

Meâl-i Şerîf - 26

26- O (vakit Allâh-u Te'âlâ): **"**(Emrime karşı geldikleri için) **muhakkak orası**(nı fethetmek) **onlar üzerine kırk sene yasaklanmıştır. Onlar o** (bulundukları) **yerde şaşkınca dolaşacaklardır. Artık sen** ('Başlarına niye bu cezâlar geldi' diye) **o fâsıklar topluluğuna karşı mahzun olma.** (Çünkü onlar bunu hak ettiler)**" buyurdu.**

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّۢ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِۜ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَۜ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 27

(وَاتْلُ) **Ve art arda oku,** kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** neyi? (نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ) **Âdem'in iki oğlunun haberini,** ne olduğun hâlde oku? (بِالْحَقِّ) **hak ile mültebis olduğun hâlde,** yâni dosdoğru bir beyân ile, ne vakitteki haberini? (اِذْ قَرَّبَا) **ikisi de takdîm ettikleri vakit,** neyi? (قُرْبَانًا) **Allâh'a yaklaştıracak bir şeyi,** yâni kendilerini Allâh'a yaklaştıracak koç ve buğday gibi bir yakınlaşma vesîlesi takdim etmişlerdi de, (فَتُقُبِّلَ) **netîcede kabûl edilmişti,** kimden? (مِنْ اَحَدِهِمَا) **o ikisinin birinden,** daha? (وَلَمْ يُتَقَبَّلْ) **ve kabûl edilmemişti,** kimden? (مِنَ الْاٰخَرِ) **diğerinden,** (قَالَ) **dedi,** yâni kurbanı kabûl edilmeyen Kābîl diğer kardeşi Hâbîl'e dedi, ne dedi? (لَاَقْتُلَنَّ) **andolsun ki; elbette öldüreceğim,** kimi? (كَ) **seni,** (قَالَ) (diğeri de) **dedi,** ne dedi? (اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ) **ancak kabûl eder,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kimden? (مِنَ الْمُتَّقِينَ) **takvâ sâhiplerinden.**

Meâl-i Şerîf - 27

27- O (Ehl-i Kitap'tan seni kıskana)**nlara Âdem'in** (Hâbîl ve Kābîl ismindeki) **iki oğlunun haberini de** (dosdoğru ve) **hak** (bir beyân) **ile art arda oku. Hani o ikisi** (biri koç, diğeri buğday olmak üzere kendilerini) **Allâh'a yaklaştıracak bir şeyi takdîm etmişlerdi de, onların birinden** (bu kurbanı) **kabûl edilmiş, diğerindense kabûl edilmemişti.**

O (kurbanı kabûl edilmeyen Kābîl diğerine)**: "Andolsun ki; seni elbette öldüreceğim" demişti. O da demişti ki: "Allâh ancak takvâ sâhiplerinden** (kurbanlarını) **kabûl eder.** (Senin başına gelen benden değil, takvâyı terk ettiğindendir. Öyleyse sen beni ne diye öldüreceksin?!)

İbnü Abbâs ve İbnü Mes'ûd *(Radıyallâhu Anhüm)* gibi birçok sahâbeden nakledildiğine göre; Allâh-u Te'âlâ hikmeti gereği Âdem *(Aleyhisselâm)*a kız çocuklarıyla erkek çocuklarını evlendirmeyi meşrû etmişti. Havvâ anamız her hâmile kalışında bir kız bir oğlan doğuruyordu, böylece her erkek, kendi ikiziyle değil de diğer kardeşinin ikiziyle evlenebiliyordu. Netîcede Âdemoğulları dört kuşak sonra amca kızlarıyla evlenmeye başladığında kız kardeşlerle nikâh müsâadesi kaldırıldı.

Rivâyetlere göre; Âdem ile Havvâ *(Aleyhimesselâm)*ın yeryüzüne inişinden yüz sene kadar sonra birleşmeleri netîcesinde, önce Kābil ile ikizi İklîmâ bir batında, iki sene sonra da Hâbil ile ikizi Lübûdâ bir batında dünyâya gelmiştiler. Kābîl ziraatçılıkla, Hâbîl ise hayvancılıkla uğraşmaktaydı. Kābîl'in ikizi olan kız güzel olup, Hâbîl'in ikizi ise çirkin olduğundan Kābîl: "Ben benimle doğan kız kardeşimle evlenme hakkına daha çok sâhibim" diyerek, Hâbîl'in evleneceği kıza tâlip olunca Âdem *(Aleyhisselâm)* buna râzı olmadı.

Fakat Kābîl: "Bu söylediğin, Allâh'ın emri olmayıp senin kendi görüşündür" diyerek babasına îtirâz etti. Bunun üzerine Âdem *(Aleyhisselâm)* iki oğluna: "Allâh için birer kurban sunun, kimin kurbanı kabûl olursa o kızı onunla evlendireceğim" dedi.

Böylece Hâbîl *(Aleyhisselâm)*, sürüsü içindeki en sevdiği koyunu getirdi. Kābîl ise ekini içerisindeki en âdî buğdayları seçti, hattâ cimriliğinden dolayı gözüne çarpan büyük bir başağı ayırıp ovalayarak yedi. O zaman insanlar Allâh'a yaklaşmak için bir şey ortaya koyarlar, Allâh-u Te'âlâ da kabûl ettiğine ateş gönderir, kabûl olmayanı ise hâli üzere bırakırdı.

İşte o sırada gökten bir ateş inerek Hâbîl'in kurbanını yedi (yaktı kül etti), Kābîl'in kurbanına ise dokunmadı. Daha sonra âyet-i kerîmelerde beyân edilen olaylar gelişti ve böylece ilk insan kanı, hem de kardeşinin eliyle dökülmüş oldu. ***(et-Taberî, et-Tefsîr, 8/322; es-Sa'lebî, el-Keşf, 11/270-272; 'Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 5/359-363; İbnü 'Asâkîr, et-Târîh, 64/4; el-Beğavî, et-Tefsîr, 2/39; İbnü Kesîr, 3/76)***

لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَن۪ي مَٓا اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَۚ
اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 28

(Öldürülmek istenen Hâbîl *(Aleyhisselâm)* sözlerine şöyle devâm etti:) (لَئِنْ بَسَطْتَ) **Andolsun ki; eğer sen uzatırsan,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** neyi? (يَدَكَ) **elini,** niçin? (لِتَقْتُلَ) **öldüresin için,** kimi? (ن۪ي) **beni,** (مَٓا اَنَا) **ben olmadım,** nedir olmadım? (بِبَاسِطٍ) **aslâ uzatıcı biri,** neyi? (يَدِيَ) **elimi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** niçin? (لِاَقْتُلَ) **öldüreyim için,** kimi? (كَ) **seni,** (اِنّ۪ٓي) **muhakkak ben,** (اَخَافُ) **korkarım,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** öyle Allâh ki, (رَبَّ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerin Rabbi.**

Meâl-i Şerîf - 28

28- Andolsun ki; sen beni öldüresin diye elini bana uzatsan da, ben seni öldüreyim diye elimi sana aslâ uzatıcı biri değilim. Çünkü gerçekten ben âlemlerin Rabbi olan Allâh'tan korkmaktayım.

اِنّ۪ٓي اُر۪يدُ اَنْ تَبُٓوأَ بِاِثْم۪ي وَاِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِم۪ينَۚ ﴿٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 29

(اِنّ۪ٓي) **Muhakkak ben,** (اُر۪يدُ) **istiyorum,** neyi? (اَنْ تَبُٓوأَ) **yüklenmeni,** neyi? (بِاِثْم۪ي) **benim günahımı,** daha? (وَاِثْمِكَ) **senin günahını,** yâni ben istiyorum ki, sen hem beni öldürmenin günâhını, hem de senin ana-babaya isyan, haset ve kin tutma gibi evvelce işlediğin günahlarını yüklenesin de, (فَتَكُونَ) **nihâyet olasın,** kimlerden? (مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz adamlarından,** (وَذٰلِكَ) **ve işte sana! Ancak bu,** nedir? (جَزٰٓؤُا الظَّالِم۪ينَ) **zâlimlerin cezâsıdır.**

Meâl-i Şerîf - 29

29- Şüphesiz ben isterim ki; sen kendi (kurbanının kabûl edilmemesine neden olan ana-babaya isyan, haset ve kin gibi) **günah**(lar)**ınla birlikte benim günahımı** (ve beni öldürmenin cezâsını) **da yüklenesin ve böylece o** (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz adamlarından olasın. Ve işte sana! Zâlimlerin cezâsı ancak budur."**

Hâbîl'in, kardeşinin cehennemlik olmasını istemesi, onun Allâh'ın hükmünü reddetmesi sebebiyle kâfir olduğunu bilmesi hasebiyledir. Geniş îzâh için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 6/453-454*

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 30

(فَطَوَّعَتْ) **Nihâyet kolaylaştırdı,** kime? (لَهُ) **ona,** ne? (نَفْسُهُ) **nefsi,** neyi? (قَتْلَ اَخِيهِ) **kardeşini öldürmeyi,** (فَقَتَلَ) **o da öldürdü,** kimi? (هُ) **onu,** (فَاَصْبَحَ) **bu yüzden oldu,** kimlerden? (مِنَ الْخَاسِرِينَ) **hüsrâna** (maddî ve mânevî zarar ve ziyâna) **uğrayanlardan.**

Meâl-i Şerîf - 30

30- Nihâyet nefsi ona kardeşini öldürmeyi (süslü göstererek) **kolaylaştırdı da o onu öldürdü ve bu yüzden kendisi** (dînini de dünyâsını da) **kaybedenlerden oldu.**

فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِى الْاَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِى سَوْاَةَ اَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتٰى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِىَ سَوْاَةَ اَخِى فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 31

(فَبَعَثَ) **Sonra gönderdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (غُرَابًا) **bir kargayı,** öyle karga ki, (يَبْحَثُ) **eşeliyordu,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yerde,** niçin? (لِيُرِىَ) **göstersin için,** kime? (هُ) **ona,** neyi? (كَيْفَ يُوَارِى) **nasıl örteceğini,** neyi? (سَوْاَةَ اَخِيهِ) **kardeşinin** (cesedinin kokmaya başlaması ile ortaya çıkan) **kötü hâlini,** (قَالَ) **dedi,** yâni kātil olan Kābil, karganın böyle yaptığını görünce dedi, ne dedi? (يَا وَيْلَتٰى) **ey benim helâkim!** (Neredesin? Gel, tam senin zamânın. Yazıklar olsun bana!) (اَعَجَزْتُ) **âciz mi oldum?** neden? (اَنْ اَكُونَ) **olmamdan,** nedir olmamdan? (مِثْلَ هٰذَا) **işte şunun gibi,** ondan bedel? (اَلْغُرَابِ) **şu karga,** daha neden âciz mi oldum? (فَاُوَارِىَ) **örtmemden,** neyi? (سَوْاَةَ اَخِى) **kardeşimin** (cesedinin) **kötü hâlini,** (فَاَصْبَحَ) **artık oldu,** kimlerden? (مِنَ النَّادِمِينَ) **pişman olanlardan.**

Meâl-i Şerîf - 31

31- Sonra (kātil olan Kābîl, Hâbîl'in ölüsünü ne yapacağını bilmediği için şaşkın bir hâlde dolaşırken) **Allâh ona kardeşinin** (cesedinin kokmaya başlaması ile ortaya çıkan) **kötü hâlini nasıl örteceğini göstersin diye yeri eşeleyen bir karga gönderdi.**

O (Kābîl diri karganın ölü kargayı nasıl gömdüğünü görünce)**: "Ey benim helâkim!** (Neredesin? Gel, tam senin zamânın. Yazıklar olsun bana!) **Ben işte bu karga gibi olmamdan ve kardeşimin** (cesedinin) **kötü hâlini örtmemden âciz mi oldum?!" dedi. Artık o,** (kardeşini öldürdüğüne pişman olacağı yerde uzun süre onun cesedini sırtında taşıdığından ötürü) **pişman olan kimselerden oldu.**

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَۚ كَتَبْنَا عَلٰى بَن۪ٓى اِسْرَٓاۤئ۪لَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَم۪يعاًۜ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا النَّاسَ جَم۪يعاًۜ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِۘ ثُمَّ اِنَّ كَث۪يراً مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِى الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 32

(مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ) **İşte sana! Bundan dolayı,** (كَتَبْنَا) **yazdık** (hükmettik)**,** kim üzerine? (عَلٰى بَن۪ٓى اِسْرَٓاۤئ۪لَ) **İsrâîloğulları üzerine,** neyi? (اَنَّهُ) **gerçekten şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm şudur ki); (مَنْ) **her kim,** (قَتَلَ) **öldürürse,** kimi? (نَفْساً) **bir nefsi,** ne olduğu hâlde öldürürse? (بِغَيْرِ نَفْسٍ) **bir nefis mukābilinde olmaksızın,** yâni kısâsı gerektiren bir suç işlemeksizin, (اَوْ فَسَادٍ) **yâhut bir fesat** (ve bozgunculuk yapma gibi sebepler olmaksızın), nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** (فَكَاَنَّمَا قَتَلَ) **sanki o öldürmüş olur,** kimi? (النَّاسَ) **insanları,** ne oldukları hâlde? (جَم۪يعاً) **hep birden oldukları hâlde,** (وَمَنْ) **her kim de,** (اَحْيَا) **diriltirse,** neyi? (هَا) **onu** (bir canı), (فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا) **sanki o diriltmiş olur,** kimi? (النَّاسَ) **insanları,** ne oldukları hâlde? (جَم۪يعاً) **hep birden oldukları hâlde,** (وَلَقَدْ جَٓاءَتْ) **andolsun ki; elbette muhakkak geldi,** kime? (هُمْ) **onlara,** kimler? (رُسُلُنَا) **Bizim rasüllerimiz,** neyle? (بِالْبَيِّنَاتِ) **açık delillerle,** bu mânâ (بَا) harfinin mülâbeset için olmasına göre verilmiştir, (بَا) harfi ta'diyet için de olabilir ki meâl-i şerîfteki mânâ ona göre verilmiştir, (ثُمَّ اِنَّ كَث۪يراً) **sonra muhakkak birçokları,** öyle çokları ki kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** neden sonra? (بَعْدَ ذٰلِكَ) (ey muhâtap!) **işte sana! Bundan sonra,** yâni peygamberler gönderildikten sonra, nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** kimdirler? (لَمُسْرِفُونَ) **elbette haddi aşan kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 32

32- İşte sana (ey muhâtap)! **Bu** (şekilde Kābîl'in, Hâbîl'in canına kıyması)**ndan dolayı Biz** (öldürme suçunu çokça işleyen) **İsrâîloğulları üzerine şu önemli gerçeği** (bir hüküm olarak) **yazdık ki; her kim bir can mukābilinde** (kısas olunma gibi haklı bir gerekçe bulunmaksızın) **yâhut yer**(yüzün)**de bir fesat** (ve bozgunculuk anlamına gelen irtidât ve yol kesicilik gibi öldürülmesini mûcip bir neden) **olmaksızın** (haksız yere) **bir şahsı öldürürse, gerçekten de o, sanki insanları topluca öldürmüştür.**

(Bir insanın öldürülmesine engel olarak ve onu tehlikelerden kurtararak onun hayâtının devâmına sebebiyet vermek sûretiyle) **kim de onu diriltirse, sanki insanları tümüyle diriltmiştir.**

Andolsun ki; elbette (İsrâîloğulları hakkında bu hükmü yazmamızın ardından) **rasüllerimiz onlara** (bu cinâyetlerden uzak durmaları için) **gerçekten nice açık deliller getirmişti.**

Sonra işte sana! Bunun ardından (nice deliller gördükleri hâlde) **hiç şüphesiz ki içlerinden birçoğu elbette yer**(yüzün)**de** (bozgunculuk çıkartma ve insan öldürme suçlarında) **haddi aşıcı kimselerdir.**

Kısasın farziyeti bütün dinler ve milletler açısından umûmî bir hüküm olsa da, bu âyet-i kerîmede İsrâîloğulları hakkında konu edilen güçlü tehdit, İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; bir peygamberi veyâ adâletli bir devlet büyüğünü öldürenler hakkındadır. Diğer bir kavle göre ise; herhangi bir şahsı öldürenden bahsetmektedir.

Zîrâ tek bir canı öldürmenin bütün insanları öldürme gibi olduğunun açıklanması, haksız yere kasten adam öldürmenin cezâsını iyice anlatmaktadır ki, bunun gâyesi Yahûdîlerin bu büyük tehdîdi bilmelerine rağmen nebîleri ve rasülleri öldürmeye kalkışmalarına bir târizdir. Bu da onların kalplerinin son derece katılığının ve Allâh'tan uzaklıklarının en büyük delîlidir. *('Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 5/373-374)*

اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذ۪ينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُٓوا اَوْ يُصَلَّبُٓوا
اَوْ تُقَطَّعَ اَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِۜ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا
وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı- 33

(اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذ۪ينَ) **Ancak o kimselerin cezâsı ki,** (يُحَارِبُونَ) **harp ediyorlar,** kiminle? (اللّٰهَ) **Allâh ile,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü ile,** daha? (وَيَسْعَوْنَ) **koşuşturuyorlar,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** ne için? (فَسَادًا) **fesat** (ve bozgunluk çıkartmak) **için,** böyle yapanların cezâsı nedir? (اَنْ يُقَتَّلُٓوا) **öldürülmeleri,** daha? (اَوْ يُصَلَّبُٓوا) **yâhut asılmaları,** (اَوْ تُقَطَّعَ) **yâhut kesilmesi,** ne? (اَيْد۪يهِمْ) **elleri,**

daha? (وَاَرْجُلُهُمْ) **ve ayakları,** el ve ayakları ne olduğu hâlde? (مِنْ خِلَافٍ) **muhtelif** (çaprazlama) **olduğu hâlde,** (اَوْ يُنْفَوْا) **yâhut sürülmeleridir,** nereden? (مِنَ الْاَرْضِ) (bulundukları) **yerden,** (ذٰلِكَ) (ey muhâtap!) **işte sana! Bu** (sayılan hükümler), kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** nedir? (خِزْيٌ) **bir rüsvaylıktır,** nerede? (فِى الدُّنْيَا) **dünyâda,** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** nerede? (فِى الْاٰخِرَةِ) **âhirette,** ne vardır? (عَذَابٌ) **korkunç bir azap,** öyle azap ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 33

33- Allâh ve Rasûlü(nün dostları olan müminler) **ile harp etmekte olan** (ve insanların yollarını kesip mallarını çalan) **o** (îmânsız) **kişilerin ve** (Müslümanlardan da olsa) **yer**(yüzün)**de fesat** (ve bozgunculuk çıkartmak) **için koşuşturan kimselerin cezâsı** (sâdece öldürmekle yetinmişlerse) **ancak** (kısas yoluyla) **öldürülmeleri yâhut** (cinâyetle birlikte mal da gasbetmişlerse) **asılmaları veyâ** (cinâyet işlemeyip sâdece mal almışlarsa) **ellerinin ve ayaklarının çaprazdan kesilmesi ya da** (korkutmaktan başka bir şey yapmamışlarsa) **o** (zaman bulundukları) **yerden sürül**(üp hapse gönderil)**meleridir.**

(Ey muhâtap!) **İşte sana! Bu** (cezâlar), **dünyâda onlar için büyük bir** (alçaklık, rezillik ve) **rüsvaylıktır,** (günahlarının büyüklüğünden dolayı) **âhirette ise kendileri için çok dehşetli pek büyük bir azap vardır.**

Allâh-u Te'âlâ ile muhârebe yapılamayacağından dolayı burada Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine muhâlefet eden ve Rasûlü'nün hükümlerine başkaldırmış olan kimselerin cezâsı konu edilmiştir.

Nitekim Ukl ve Urayne kabîlelerinden birtakım insanlar Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek Müslüman olduklarını açıkladılar. Fakat sonra Medîne'nin havası kendilerine yaramayınca hastalanıp zayıflamaya başladılar ve ovaya develerin yanına gidip, onların sütlerinden içerek sağlıklarına kavuşmak için Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den izin istediler.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in müsâadesi üzere Kuba civârındaki zekât develerinin yanında bir müddet kalıp iyileşince dinden dönerek develerden birini boğazladılar, çobanlardan birinin ellerini ve ayaklarını kesip, diline ve gözlerine de diken batırarak ölünceye kadar kızgın güneşin altında bıraktılar, diğer develeri de alıp götürdüler.

Sağ kalan bir çobanın haberi üzerine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* yirmi kişilik bir müfrezeyi onların tâkibine gönderdi. Yakalanıp getirildiklerinde Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* onlara kısas yapılmasını emretti. Bunun üzerine o cânîlerin gözleri çıkarıldı, elleri ve ayakları kesildi ve ölünceye kadar o hâl üzere Harre tarafında bırakıldılar. *(el-Buhârî, el-Meğâzî:34, rakam:3956, 4/1535; ez-Zekât:67, rakam:1430, 2/546)*

Diğer kaynaklar için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 6/481-482*

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 34

(اِلَّا الَّذ۪ينَ) **Ancak o kimseler müstesnâ ki,** (تَابُوا) **tevbe ettiler,** yâni şirkten ve fesat çıkarmaktan vazgeçtiler, neden evvel? (مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا) **güç yetirmenizden evvel,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** yâni siz kendilerini ele geçirmeden tevbe edenlere bu cezâları vermeye hakkınız yoktur, (فَاعْلَمُوا) **artık bilin ki,** (اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَح۪يمٌ) **çok acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 34

34- Ancak o kimseler müstesnâ ki kendilerine (ulaşıp yakalamak için) **güç yetirmenizden önce** (kâfirlikten ve bozgunculuktan) **tevbe etmiştirler.** (Bu durumda kan sâhiplerinin kısas hakkı bâkiyse de, yöneticilerin, Allâh'ın hakkı olan had cezâsını uygulayarak onları öldürmeleri gerekmez.) **Artık bilin ki; Allâh gerçekten** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (onlardan cezâyı kaldıracak derecede merhamet sâhibi olan bir) **Rahîm'dir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُٓوا اِلَيْهِ الْوَس۪يلَةَ
وَجَاهِدُوا ف۪ي سَب۪يلِه۪ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 35

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (اِتَّقُوا) **sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** daha? (وَابْتَغُٓوا) **ve arayın,** kime? (اِلَيْهِ) **O'na,** neyi? (الْوَس۪يلَةَ) **vesîleyi,** yâni sizi O'nın rızâsına kavuşturacak aracılar arayın, daha? (وَجَاهِدُوا) **ve cihâd edin,** nerede? (ف۪ي سَب۪يلِه۪) **O'nun yolunda,** (لَعَلَّكُمْ) **muhakkak ki siz,** (تُفْلِحُونَ) **felâh** (kurtuluş)**a kavuşursunuz.**

Meâl-i Şerîf - 35

35- Ey îmân etmiş olan kimseler! Allâh'tan hakkıyla sakının (da O'nun kullarına eziyet etmeyin) **ve** (emirlerini tutmak, yasaklarından kaçmak ve dostlarını sevmek gibi amellerle sizi) **O'na** (yaklaştıracak) **vesîle**(ler) **arayın. Bir de** (Allâh-u Te'âlâ'nın görünen-görünmeyen tüm düşmanlarıyla harp etmek üzere) **O'nun yolunda cihâd edin, tâ ki siz** (dünyâ ve âhirette saâdet ve) **felâha kavuşabilesiniz.**

Bu âyet-i kerîme müminlere, kulu Rabbine yaklaştıracak vesîle aramalarını emretmektedir. Bu tevessül, kişinin namaz-oruç gibi sâlih amelleriyle olabileceği gibi, Allâh rızâsı için sevdiği nebîler ve velîlerin Allâh indindeki makamları hürmetiyle de yapılabilir.

Zâten: "Allâh için olan sevginin amellerin en üstünü olduğu" *(Ebû Dâvûd, es-Sünne:3, rakam:4599, 2/609)* hadîs-i şerîflerde bildirildiği için, bu tevessül yine kişinin kendi sâlih ameliyle yapılmış olmaktadır. Nitekim Âdem *(Aleyhisselâm)*ın, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* hürmetine mağfiret istemesi üzerine bağışlandığı sahîh hadîs-i şerîfte zikredilmiştir. *(el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:4228, 2/672)*

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in sağlığında ve vefâtından sonra sahâbenin ve sâlihlerin onun kıymetli şahsıyla, ayrıca sakal-ı şerîf ve hırka-i şerîf gibi mukaddes emânetleriyle tevessül ve teberrüklerinin meşrûiyetinin tafsîlatlı delilleri için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/13-66*

اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِه۪ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 36

(اِنَّ الَّذ۪ينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (لَوْ اَنَّ لَهُمْ) **eğer gerçekten onlar için olsaydı,** ne? (مَا) **o şey ki,** nerededir? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**dedir,** ne olduğu hâlde, (جَم۪يعًا) **hepsi birlikte olduğu hâlde,** daha? (وَمِثْلَهُ) **onun bir misli de,** ne ile berâber olduğu hâlde? (مَعَهُ) **onunla berâber olduğu hâlde,** ne için onları harcasalar? (لِيَفْتَدُوا) **fidye versinler için,** neyi? (بِه۪) **onu,** yâni sâhip oldukları her şeyi fidye verip kurtulsunlar için, neden kurtulsunlar? (مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününün azâbından,** (مَا تُقُبِّلَ) **kabûl olunmaz,** kimden? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (وَلَهُمْ) **üstelik onlar için vardır,** ne? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَل۪يمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 36

36- Şüphesiz o kimseler ki kâfir olmuşturlar; kıyâmet gününün azâbından dolayı kendisini fidye (olarak) **verebilmeleri için, yer**(yüzün)**de bulunanların tümü ve berâberinde bir misli daha onlara âit ol**(up hepsini verecek ol)**sa**(lar) **da, gerçekten de bu onlardan kabûl olunmayacaktır. Üstelik onlar için çok acı verici pek büyük bir azap vardır.**

يُر۪يدُونَ اَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِج۪ينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُق۪يمٌ ﴿٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 37

(يُر۪يدُونَ) **İsterler,** neyi? (اَنْ يَخْرُجُوا) **çıkmalarını,** neden? (مِنَ النَّارِ) **o** (cehennemdeki) **ateşten,** (وَمَا هُمْ) **hâlbuki onlar olmadılar,** nedir olmadılar? (بِخَارِج۪ينَ) **aslâ çıkıcı kimseler,** neden? (مِنْهَا) **ondan,** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** ne? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (مُق۪يمٌ) **devâm edici.**

Meâl-i Şerîf - 37

37- Onlar o (cehennemdeki) **ateşten çıkmak isteyecekler, oysa kendileri ondan aslâ çıkacak kimseler değildirler. Onlar için sürekli olan pek büyük bir azap da vardır.**

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا اَيْدِيَهُمَا جَزَآءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 38

(وَالسَّارِقُ) **Hırsızlık yapan erkek,** daha? (وَالسَّارِقَةُ) **hırsızlık yapan kadın,** (فَاقْطَعُوا) **kesin,** neyi? (اَيْدِيَهُمَا) **onların ellerini,** niçin? (جَزَآءً) **karşılık olsun için,** neye mukābil? (بِمَا كَسَبَا) **ikisinin de yaptıkları şeye karşılık,** daha niçin? (نَكَالًا) **caydırıcı bir azap olsun için,** öyle azap ki kimden olucu? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh**(-u Te'âlâ), kimdir? (عَزِيزٌ) **ziyâde izzet sâhibidir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **ziyâde hikmet sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 38

38- Hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadın(a gelince); **her ikisinin** (çalıp) **kazanmış oldukları şeye karşılık Allâh'tan bir cezâ ve caydırıcı bir azap olsun için ikisinin de** (sağ) **ellerini** (bileklerinden) **kesin! Zâten Allâh** (Kendi kānunlarına îtirâz edilemeyecek güce sâhip bir) **Azîz'dir,** (hırsızın kolunun kesilmesi gibi, teşrî ettiği tüm hükümlerde tam isâbet sâhibi bir) **Hakîm'dir.**

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 39

(فَمَنْ) **Artık her kim,** (تَابَ) **tevbe ederse,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ) **zulmünden sonra,** yâni hırsızlardan her kim o çalmasından sonra Allâh'a tevbe ederse, daha? (وَاَصْلَحَ) **ve ıslâh ederse,** yâni kul haklarını ödeyerek durumunu düzeltirse, (فَاِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (يَتُوبُ) **rücû eder,** yâni tevbesini kabûl etmek sûretiyle dönüş yapar, kime? (عَلَيْهِ) **ona,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **çok bağışlayıcıdır,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **ziyâde acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 39

39- Fakat (hırsızlardan) **her kim** (insanlara yaptığı bu) **zulmünün ardından tevbe eder ve** (kul haklarını ödeyerek işini) **düzeltirse, şüphesiz ki Allâh onun tevbesini kabûl eder.**

Çünkü gerçekten Allâh (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (bozuk hâllerini düzeltenlere ziyâde acıyan bir) **Rahîm'dir.**

Hırsızın elinin kesilmesini emreden bu hüküm; birçok münkir tarafından İslâm aleyhine kullanılan konuların başlıcalarındandır. İş kendilerine dokunduğunda hırsızın kafasını koparmaktan aşağı bir cezâya râzı olmayan bu kimseler; İslâm'ın, toplumun emniyeti için koyduğu böyle hikmetli bir hükme îtirâz ederek, bencilliklerini ortaya koymaktadırlar.

Nitekim bu kişiler, yolda bulduğunu alana yâhut açlıktan ölecek durumda olana dahî bu hükmün uygulandığı gibi görüşler ortaya atarak İslâm'ı kötülemekte ve böyle önemli bir konuyu basite indirmektedirler. Hâlbuki İslâm'ın diğer cezâları gibi bu hükmün uygulanması da ağırlaştırılmış birtakım şartlara bağlı olmakla birlikte, hafifletici birçok husus da Şâri' tarafından açıklanmıştır ki bu meseleleri; Rûhu'l-Furkān Tefsîri'nin 7/77-97'de tafsîlâtlı bir şekilde bulabilirsiniz.

Artık günümüzde hırsızlardan inim inim inleyen ve onlara verilen cezâları caydırıcı bulmayan, hapishâneleri de vazgeçirici olmaktan öte kötü yolda eğitici bulan okurlarımıza, Allâh'ın bu hükmünün hikmetini anlatmak için uzun söze hâcet olmasa gerektir!

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ
وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 40

(اَلَمْ تَعْلَمْ) (Habîbim!) **Bilmedin mi?!** neyi? (اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (لَهُ) **ancak O'na âittir,** ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkiyeti,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerin,** (يُعَذِّبُ) **azap eder,** kime? (مَنْ) **o kimseye ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** daha? (وَيَغْفِرُ) **ve mağfiret eder,** yâni günahlarını bağışlar, kim için? (لِمَنْ) **o kimse için ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** neye karşı? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şeye karşı,** nedir? (قَد۪يرٌ) **ziyâde gücü yetendir.**

Meâl-i Şerîf - 40

40- (Ey Habîbim ve ey muhâtap!) **Bilmedin mi ki; şüphesiz Allâh** (var ya); **göklerin ve yerin mülkiyeti sâdece O'na âittir.**

O dilediğine azap eder, dilediği içinse (günahlarını) **bağışlamada bulunur. Zâten Allâh** (azap etme ve bağışlama dâhil) **her şeye** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.**

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذ۪ينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ
وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْۚ وَمِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَر۪ينَۙ لَمْ يَأْتُوكَۜ
يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪ۚ يَقُولُونَ اِنْ اُو۫ت۪يتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُواۜ

وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْۜ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌۚ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 41

(يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ) **Ey o Rasûl!** (لَا يَحْزُنْ) **mahzun etmesin** (üzmesin), kimi? (كَ) **seni,** kim? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimseler ki,** (يُسَارِعُونَ) **koşuşuyorlar,** nerede? (فِي الْكُفْرِ) **kâfirlik içinde,** kimlerden oldukları hâlde? (مِنَ الَّذ۪ينَ) **o kimselerden ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اٰمَنَّا) **biz îmân ettik,** ne ile dediler? (بِاَفْوَاهِهِمْ) **ağızlarıyla,** (وَلَمْ تُؤْمِنْ) **hâlbuki îmân etmedi,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **kalpleri,** daha kimlerden oldukları hâlde? (وَمِنَ الَّذ۪ينَ) **ve o kimselerden ki,** (هَادُوا) **Yahûdî oldular,** yâni Yahûdî olanlardan kâfirlik içinde koşanların yaptıkları da seni üzmesin, onlar kimdirler? (سَمَّاعُونَ) **son derece dinleyici kimselerdir,** neyi? (لِلْكَذِبِ) **yalanı,** bu mânâ (لِلْكَذِبِ) terkîbinin (سَمَّاعُونَ) kelimesinin mef'ûl-ü bih ğayri sarîh olmasına göre verilmiştir. Ama buradaki lâm harfi, ta'lîl için de olabilir ki o zaman mânâ "(Senin sözlerine) yalan (yanlış şeyler katmak) için dikkatlice dinleyenlerdir" demek olur, daha kimdirler? (سَمَّاعُونَ) **ziyâde dinleyici kimselerdir,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (اٰخَر۪ينَ) **başkaları,** onlar kendilerinden olmayan Yahûdîler için onlar adına câsusluk yapmak üzere konuştuklarınızı dinlerler, o başkaları öyle bir kavim ki, (لَمْ يَأْتُوكَ) **gelmediler,** kime? (كَ) **sana,** daha öyle kavim ki, (يُحَرِّفُونَ) **değiştirirler,** neyi? (اَلْكَلِمَ) **kelimeleri,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪) **yerlerin**(e yerleştirildik)**den sonra,** ne oldukları hâlde değiştirirler? (يَقُولُونَ) **söyler oldukları hâlde,** ne söyle oldukları hâlde? (اِنْ اُو۫ت۪يتُمْ) **eğer verilirseniz,** yâni peygamber size verirse, neyi? (هٰذَا) **işte şunu** (şu fetvâyı), (فَخُذُوهُ) **hemen alın,** neyi? (هُ) **onu** (onu kabûl edip gereğince amel edin), (وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ) **ama eğer verilmezseniz,** yâni peygamber size vermezse, neyi? (هُ) **onu,** yâni size başka fetvâ verirse, (فَاحْذَرُوا) **hemen sakının** (onu kabûl etmeyin), Allâh-u Te'âlâ onlar hakkında şöyle buyurdu? (وَمَنْ) **ve her kim,** (يُرِدْ) **irâde ederse,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (فِتْنَتَهُ) **fitnesini,** yâni Allâh kimi saptırmak ve durumunu ortaya çıkararak rezil etmek isterse, (فَلَنْ تَمْلِكَ) (Habîbim!) **artık sen aslâ mâlik olamazsın,** kim için? (لَهُ) **o kimse için,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** yâni o kimsenin başına Allâh tarafından gönderilen fitneyi ve saptırmayı, buna mukābil âhirette gönderilecek azâbı defetmek için güç yetiremezsin, neye? (شَيْـًٔا) **hiçbir şeye,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Ancak onlar,** yâni anlatılan münâfık ve Yahûdîler, kimdir? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimselerdir ki,** (لَمْ يُرِدْ)

irâde etmedi, kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَنْ يُطَهِّرَ) **temizlemeyi,** neyi? (قُلُوبَهُمْ) **onların kalplerini,** (لَهُمْ) **onlar için vardır,** nerede? (فِى الدُّنْيَا) **dünyâda,** ne vardır? (خِزْىٌ) **büyük bir rüsvaylık,** daha? (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** nerede? (فِى الْاٰخِرَةِ) **âhirette,** ne vardır? (عَذَابٌ) **korkunç bir azap,** öyle azap ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 41

41- Ey o Rasûl(-i zîşânım)**! Kalpleri îmân etmediği hâlde dilleriyle "Îmân ettik" demiş olan o** (münâfık) **kişilerden ve o Yahûdî olmuş kimseler içerisinden, kendileri kâfirlik içinde** (alabildiğine) **koşuşan o kişiler**(in İslâm'a karşı takındıkları hîlekârca tutum) **seni üzmesin.**

(Bu kişiler hahamlarının uydurduğu) **yalanı çokça dinley**(ip kabûl ed)**enlerdir** */(senin sözlerine)* ***yalan*** *(yanlış şeyler katmak)* ***için dikkatlice dinleyenlerdir/,*** (kibir ve nefretlerinin aşırılığından dolayı) **sana gelmemiş diğer bir** (Yahûdî) **kavim** (hesâbına câsusluk yapıp, senden duyduklarını onlara bildirmek) **için de iyice dinleyenlerdir.**

Bu kişiler (kitaplarının) **kelimeleri**(ni Allâh tarafından) **konulan yerlerinden sonra** (oralardan kaydırıp) **değiştirirler ve** (sana fetvâ sormak için gönderdikleri kimselere)**: "İşte eğer size bu** (bizim verdiğimiz hüküm) **verilirse onu hemen alın. Eğer size bu** (fetvâ) **verilmezse** (kabûlünden) **sakının" derler.**

Zâten Allâh her kimin fitnesini (ve kötü yolu seçtiğini bildiği için onun sapıtmasını) **irâde ederse,** (Habîbim!) **artık sen onun için, Allâh'tan** (gelecek irâdeyi savuşturmak husûsunda) **aslâ hiçbir şeye mâlik olamazsın.**

İşte sana! Onlar ancak o kimselerdir ki; Allâh (kâfirliği seçtiklerini bildiği için) **onların kalplerini** (inkârdan) **temizlemeyi murâd etmemiştir. Üstelik onlar için dünyâda büyük bir rüsvaylık vardır. Bu kişiler için âhirette de pek büyük bir azap vardır.**

Tefsirlerde zikredildiğine göre; Hayber Yahûdîlerinin eşrâfından evlilik geçirmiş bir kadınla bir erkek zinâ ettiler. Tevrât'ta onların cezâsı recim idi. Yahûdîler onları recmetmek istemeyince: "Muhammed'in komşuları ve antlaşmalıları olan kardeşlerimiz Kureyzaoğullarına adam gönderip bu meseleyi sorduralım, zîrâ o, kolaylık içeren bir şerîatla gönderilmiş peygamberdir, eğer recimden başka bir cezâ verirse onu kabûl eder ve 'Peygamberlerinden birinin fetvâsıdır' diyerek onu Allâh nezdinde delil getiririz" deyip içlerinden bir cemâati yola çıkardılar ve onlara: "Eğer Muhammed size sopa cezâsını emredecek olursa kabûl edin, recmi emrederse ondan sakının" diyerek zinâ eden iki kişiyi de onlarla berâber gönderdiler.

Kureyza ve Nadîroğulları onlara "Ona sorarsanız size istemediğiniz şeyi emredecektir" dedilerse de, onların ısrârı üzerine Kâ'b ibnü Eşref'in de aralarında bulunduğu bir topluluk Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e geldiler. O kendilerine recim hükmünü verince bunu kabûl etmediler. O zaman Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* onlara Tevrât'taki hükmü sorunca "Biz zinâ edenleri rezil ederiz ve sopa cezâsına çarptırırız" dediler.

Bunun üzerine Yahûdî ulemâsından İslâm'ı kabûl etmiş olan Abdullâh ibnü Selâm *(Radıyallâhu Anh)*: "Yalan söylediniz, şüphesiz ki Tevrât'ta recim vardır" deyince Tevrât'ı getirip açtılar. O sırada içlerinden biri elini recim âyetinin üzerine koyarak öncesini ve sonrasını okurken orayı atlamak isteyince İbnü Selâm *(Radıyallâhu Anh)* ona: "Elini kaldır" dedi.

Elini kaldırınca recmi emreden âyeti orada gördüler ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in doğru söylediğini anladılar ve bu durum karşısında hakîkati gizleyemeyen kâfirler Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in hükmüne râzı olmak durumunda kaldılar, böylece o iki Yahûdî recmedildiler. *(el-Buhârî, el-Menâkıb:23, rakam:3436, 3/1330; Müslim, el-Hudûd:6, rakam:1700, 3/1327)*

İşte bu ve sonrasındaki iki âyet-i kerîme bu konuda nâzil olmuştur. Kıssanın tafsîlâtı için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/105-109*

Âyet-i celîlede geçen: "Onlar için dünyâda rüsvaylık vardır" cümle-i celîlesinin tefsîrinde müfessirler: "Bu hüküm dünyâda tahakkuk etmiştir nitekim bu yüzden münâfıklar dâimâ perdelerinin yırtılması (ve gizli kâfir olduklarının açığa çıkması) endişesiyle yaşarlar ve İslâm'ın yükselmesini gördükçe acı çekerler. Yahûdîlerse; yalan ve değiştirmeleri açığa çıktıkça bu rezâleti yaşarlar ve dâimâ Müslümanlara cizye ödemeye mahkûm kalırlar" demişlerdir.

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَاِنْ جَٓاؤُكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ
اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 42

Onlar kimdirler? (سَمَّاعُونَ) **Son derece dinleyici kimselerdir,** neyi? (لِلْكَذِبِ) **yalanı,** daha kimlerdir? (اَكَّالُونَ) **bolca yiyicilerdir,** neyi? (لِلسُّحْتِ) **haramı,** (فَاِنْ جَٓاؤُ) **artık eğer gelirlerse,** kime? (كَ) **sana,** (فَاحْكُمْ) **hüküm ver,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **aralarında,** (اَوْ اَعْرِضْ) **yâhut yüz çevir,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** (وَاِنْ تُعْرِضْ) **ve eğer yüz çevirirsen,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** (فَلَنْ يَضُرُّو) **aslâ zarar veremezler,** kime? (كَ) **sana,** ne ile? (شَيْـًٔا) **en ufak bir şeyle** (sana azıcık bir zarar da veremezler), (وَاِنْ حَكَمْتَ) **ama eğer hüküm verecek olursan,** (فَاحْكُمْ) **hüküm ver,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **aralarında,** ne ile? (بِالْقِسْطِ) **adâlet ile,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (يُحِبُّ) **sever,** kimi? (اَلْمُقْسِطِينَ) **adâletli kimseleri.**

Meâl-i Şerîf - 42

42- (Bu hâinler) **alabildiğine yalan dinleyenlerdir,** (rüşvet gibi) **haram**(lar)**ı bolca yiyenlerdir.**

(Habîbim!) **Eğer** (fetvâ sormak için) **sana gelirlerse** (dilersen) **aralarında hüküm ver yâhut onlar**(ın dâvâlarına bakmak)**dan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen** (düşmanlıklarından endişe etmene bir mahal yoktur. Çünkü) **sana hiçbir şeyle aslâ zarar da veremezler.**

Ama hüküm verecek olursan aralarında adâletle hüküm ver. Şüphesiz ki Allâh adâletli davrananları sever. (Onları korur ve şanlarını yüceltir.)

وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 43

(وَكَيْفَ) **Nasıl?** (يُحَكِّمُونَ) **hakem kılıyorlar,** kimi? (كَ) **seni,** (وَعِنْدَهُمْ) **hâlbuki onların yanında vardır,** ne? (اَلتَّوْرٰيةُ) **Tevrât,** ne olduğu hâlde? (فِيهَا) **onda bulunduğu hâlde,** ne? (حُكْمُ اللّٰهِ) **Allâh'ın hükmü,** (ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ) **sonra yüz çeviriyorlar,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Bundan sonra,** yâni senin hükmüne başvurduktan sonra, (وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ) **zâten işte sana! Bunlar olmadılar,** nedir olmadılar? (بِالْمُؤْمِنِينَ) **aslâ îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 43

43- (Habîbim!) **İşte sana!** (O Yahûdîler sana ve kitabına inanmadıkları hâlde) **seni nasıl hakem tâyin ediyorlar da, sonra bir de bunun ardından** (senin hükmüne teslîmiyetten) **yüz çevir**(ip gid)**iyorlar.**

Oysa (birçok hükmü tahrif etmelerine rağmen hâlâ) **Allâh'ın** (tahrif edilmemiş recm) **hükmü içerisinde bulunan Tevrât onların yanındadır** (ve onlar senin hükmünün kendi kitaplarındakine uygun olduğunu onda görmektedirler). **İşte sana! Zâten bunlar** (kendi kitaplarına bile) **aslâ îmân eden kimseler değillerdir.**

اِنَّٓا اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ اَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَٓاءَۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖى ثَمَنًا قَلِيلًاۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 44

(اِنَّٓا) **Muhakkak Biz,** (اَنْزَلْنَا) **indirdik,** neyi? (اَلتَّوْرٰيةَ) **Tevrât'ı,** ne olduğu hâlde? (فِيهَا) **onda bulunduğu hâlde,** ne? (هُدًى) **büyük bir hidâyet** (doğru yol rehberliği), daha? (وَنُورٌ) **tam bir nur,** (يَحْكُمُ) **hüküm verirdi,** ne ile? (بِهَا) **onunla,** kim? (اَلنَّبِيُّونَ) **nebîler,** (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (اَسْلَمُوا) (Allâh'ın hükümlerine

boyun eğerek) **teslîmiyet sâhibi oldular,** kim için hüküm verirlerdi? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (هَادُوا) **Yahûdî oldular,** daha kimler hüküm verirlerdi? (وَالرَّبَّانِيُّونَ) **ve Rabbânîler,** yâni rablerine bağlı olan zâhid kimseler, daha? (وَالْأَحْبَارُ) **ve âlimler,** ne sebebiyle hükmederlerdi? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (اسْتُحْفِظُوا) **korumaları istendi,** o korumaları istenen de ne olduğu hâlde? (مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ) **Allâh'ın kitabı olduğu hâlde,** daha ne sebebi ile? (وَكَانُوا) **ve olmaları sebebi ile,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine** (Allâh'ın kitabı üzerine), nedir olmaları? (شُهَدَاءَ) **şâhitler,** yâni o âlimler Tevrat'ın Allâh tarafından gönderilmiş olduğuna şâhit olmaları sebebiyle onunla hüküm veriyorlardı, Biz de onlara şöyle buyurmuştuk: (فَلَا تَخْشَوُا) **Artık** (ey hâkimler! Karar verirken) **korkmayın,** kimden? (النَّاسَ) **insanlardan,** daha ne buyurmuştuk? (وَاخْشَوْ) **korkun,** kimden? (نِ) **Benden,** (وَلَا تَشْتَرُوا) **satın almayın,** neye karşılık? (بِاٰيَاتِي) **Benim âyetlerime,** neyi satın almayın? (ثَمَنًا) **bir pahayı,** öyle paha ki, (قَلِيلًا) **pek az,** (وَمَنْ) **ve her kim,** (لَمْ يَحْكُمْ) **hüküm vermezse,** neyle? (بِمَا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (فَاُولٰئِكَ) (ey muhâtap!) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimdirler? (الْكَافِرُونَ) **kâfirlerdir.**

Meâl-i Şerîf - 44

44- Şüphesiz Tevrât'ı Biz indirdik ki; onun (tahrif edilmesinden önce) **içerisinde** (doğru yolu gösteren) **büyük bir hidâyet ve** (karanlıkta kalmış hükümleri açığa çıkaran) **tam bir nur bulunmakta idi.**

(Allâh'ın Tevrât'taki hükümlerine boyun eğerek) **teslîmiyet sâhibi olmuş o nebîlerle,** (dünyâya rağbetsiz olan zâhid ve tamâmen Allâh'a bağlı) **Rabbânî kişiler ve** (peygamberlerinin yolunu izleyen fakîh) **âlimler o** (Tevrât kitabının kā)**nunla**(rıyla) **Yahûdî olan kimselere hüküm veriyordu**(lar).

Şu sebeple ki; onlardan Allâh'ın kitabının (değiştirilip zâyi edilmekten) **korunması istenmişti ve** (kelimeler yerlerinden oynatılmasın diye) **kendileri onun üzerine** (gözcülük yapan) **şâhitler olmuşlardı.**

(Biz de onlara: ")**Artık** (ey hâkimler! Karar verirken) **insanlardan korkmayın, Benden korkun ve Benim âyetlerim**(de belirtilen hükümleri tatbik etmeniz)**e karşılık** (rüşvet, makam-mevki ve insanların hoşnutluğu gibi) **az bir pahayı satın almayın.**

Her kim de Allâh'ın indirmiş olduğu (kānunları inkâr edip hafife alarak onlar) **ile hüküm vermezse, işte sana! Ancak onlar kâfirlerin ta kendileridir**(" buyurmuştuk).

İbnü Abbâs ve Mücâhid *(Radıyallâhu Anhüm)*un beyanları vechile; âyet-i celîlenin son cümlesinde gizli bir kayıt mevcuttur ki bunun takdîri "Her kim Allâh'ın kitaplarını ve Kur'ân'ı reddederek ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in beyanlarını inkâr ederek Allâh-u Te'âlâ'nın indirdiğiyle hükmetmezse, işte o kimse kâfirdir" demektir.

Zîrâ Ehl-i Sünnet îtikādına göre; hiçbir günahı işlemek sâhibini kâfir etmez ama yaptığı günahı helâl kabûl ederek işleyenler kesinlikle kâfir olurlar. Dolayısıyla Allâh-u Te'âlâ'nın indirdiğinin dışındaki hükümleri doğru kabûl ederek ve onlarla hükmetmeyi helâl görerek böyle yapan kimseler âyet-i kerîmenin hükmüne dâhildirler.

Ama Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîflerde geçen bütün hükümleri kabûl ettikleri hâlde haram işlediklerini bilerek Allâh'ın indirdiğinden başkasıyla hüküm verenler, Müslümanların fâsıklarından olurlar ki; artık işleri Allâh'a kalmıştır, dilerse onları affeder, isterse kendilerine azap eder, azap etse de cehennemde ebedî kalmazlar.

Beğavî Tefsîri'nde ulemâdan nakledildiği üzere; bu hüküm, Allâh-u Te'âlâ'nın bir konudaki kesin hükmünü bildiği hâlde, açıkça ve kasten reddeden kimse hakkındadır. Yoksa bir hüküm kendisine gizli kaldığı için yâhut te'vîlinde yanlışlık yaptığından dolayı o hükmü reddeden kimse bu tehdîde dâhil değildir. Bu hususta geniş mâlûmât için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/138-141*

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِۙ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّۙ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌۜ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِه۪ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ
اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 45

(وَكَتَبْنَا) **Ve Biz** (farz olarak) **yazdık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **o** (Yahûdî ola)**nlar üzerine,** nerede? (فِيهَا) **onda** (Tevrât'ta), neyi? (اَنَّ النَّفْسَ) **şüphesiz ki can,** neye karşılıktır? (بِالنَّفْسِ) **cana karşılıktır,** daha? (وَالْعَيْنَ) **ve göz,** neye karşılıktır? (بِالْعَيْنِ) **göze karşılıktır,** daha? (وَالْاَنْفَ) **ve burun,** neye karşılıktır? (بِالْاَنْفِ) **burna karşılıktır,** daha? (وَالْاُذُنَ) **ve kulak,** neye karşılıktır? (بِالْاُذُنِ) **kulağa karşılıktır,** daha? (وَالسِّنَّ) **ve diş,** neye karşılıktır? (بِالسِّنِّ) **dişe karşılıktır,** daha? (وَالْجُرُوحَ) **yaralar da,** nedir? (قِصَاصٌ) **bir kısastır** (misliyle cezâlandırılır), (فَمَنْ) **artık her kim,** (تَصَدَّقَ) **bağışlarsa,** neyi? (بِه۪) **bunu** (kısas hakkını), (فَهُوَ) **o** (bağışlama), nedir? (كَفَّارَةٌ) **bir keffâret** (günahların bağışlanmasına bir vesîle)**dir,** kim için? (لَهُ) **onun için,** (وَمَنْ) **her kim de,** (لَمْ يَحْكُمْ) **hüküm vermezse,** ne ile? (بِمَا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (فَاُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الظَّالِمُونَ) **zâlimlerdir.**

Meâl-i Şerîf - 45

45- Biz o (Tevrât kitabı)**nda o** (Yahûdî ola)**nlar üzerine: "Gerçekten can cana, göz de göze, burun da buruna, kulak da kulağa, diş de dişe mukābil** (olarak kısas edilecek)**dir.**

(Kısas yapılması mümkün olan diğer uzuvlardaki) **yaralar da** (birbirleriyle) **kısas** (yapılmalı)**dır. Artık her kim** (hak sâhibi olduğu hâlde, kısas istemeyerek) **onu bağışlarsa işte o, kendisi**(nin günahları) **için bir keffârettir** (ve bağışlanma vesîlesidir)" **diye yazmıştık.**

Ama her kim Allâh'ın indirmiş olduğu (kısas ve diğer hükümler) **ile hüküm vermezse işte sana! Ancak onlar** (Allâh'ın şerîatına ters düşen kararlar verdikleri için, hem kendilerine, hem de hüküm verdikleri kimselere haksızlık yapan) **zâlimlerin ta kendileridir.**

وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 46

(وَقَفَّيْنَا) **Ve Biz tâbi kıldık,** ne üzerine? (عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ) **onların** (geçmiş peygamberlerin) **izleri üzerine,** kimi? (بِعِيسَى) **Îsâ'yı,** öyle Îsâ ki, (اِبْنِ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** yâni o peygamberlerin sonunda Îsâ'yı yolladık, ne olduğu hâlde? (مُصَدِّقًا) **tasdîk edici olduğu hâlde,** neyi? (لِمَا) **o şeyi ki,** nerededir? (بَيْنَ يَدَيْهِ) **iki elinin arasındadır,** yâni kendisinden öncedir, o da nedir? (مِنَ التَّوْرٰيةِ) **Tevrât'tır,** daha? (وَاٰتَيْنَا) **ve Biz verdik,** kime? (هُ) **ona,** neyi? (الْاِنْجِيلَ) **İncîl'i,** ne olduğu hâlde? (فِيهِ) **onda bulunduğu hâlde,** ne? (هُدًى) **tam bir hidâyet** (doğru yol) **rehberi,** daha? (وَنُورٌ) **ve büyük bir nur,** İncîl daha ne olduğu hâlde? (وَمُصَدِّقًا) **ve tasdîk edici olduğu hâlde,** neyi? (لِمَا) **o şeyi ki,** nerededir? (بَيْنَ يَدَيْهِ) **iki elinin arasındadır,** yâni kendisinden önce geçmiştir, o da nedir? (مِنَ التَّوْرٰيةِ) **Tevrât'tır,** daha ne olduğu hâlde? (وَهُدًى) **ve tam bir hidâyet olduğu hâlde,** daha? (وَمَوْعِظَةً) **ve büyük bir öğüt olduğu hâlde,** kim için? (لِلْمُتَّقِينَ) **müttakîler** (takvâ sahipleri) **için.**

Meâl-i Şerîf - 46

46- Biz Meryem oğlu Îsâ'yı da, öncesinde bulunan Tevrât'ı tasdîk eden biri olarak o (kendinden önce peygamber ola)**nların izleri üzere peşlerinden gönderdik.**

İçerisinde (doğru yolu gösteren) **büyük bir hidâyet ve** (gizli kalmış hükümleri açığa çıkaran) **muazzam bir nur bulunan ve öncesinde bulunan Tevrât'ı doğrulayan İncîl'i de** (peygamberliğini ispat etmek, bir de haramlardan sakınmak isteyen) **takvâ sâhipleri için tam bir hidâyet** (rehberi) **ve büyük bir öğüt olsun diye ona verdik.**

وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْج۪يلِ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ ف۪يهِۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 47

(وَلْيَحْكُمْ) **Ve hüküm versin,** kim? (اَهْلُ الْاِنْج۪يلِ) **İncîl ehli** (ona inananlar), neyle? (بِمَٓا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** nerede? (ف۪يهِ) **onda,** yâni İncîl ehli İncîl'e tâbi olsunlar da onda bulunan Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e îmân edip tâbi olma hükmüyle amel etsinler, (وَمَنْ) **ve her kim,** (لَمْ يَحْكُمْ) **hüküm vermezse,** ne ile? (بِمَٓا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (فَاُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الْفَاسِقُونَ) **fâsıklardır.**

Meâl-i Şerîf - 47

47- İncîl ehli de Allâh'ın onda (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in hak olduğu ve onun dînine tâbi olmak gerektiği husûsunda) **indirmiş olduğu** (hükümler) **ile hüküm versin. Zâten her kim Allâh'ın indirmiş olduğu şeyler ile hüküm vermezse, işte sana! Ancak onlar** (verdikleri kararlarda Allâh'ın şerîatının dışına çıkmış olan) **fâsıkların ta kendileridir.**

Ulemânın beyânına göre; bu âyet-i celîlenin mânâsı: "İncîl ehli, Allâh-u Te'âlâ'nın İncîl'de Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in peygamberliği hakkında indirdiği delillerle hükmetsin" demektir. Nitekim ileride gelecek: "Ey Ehl-i Kitap! Siz Tevrât'ı, İncîl'i ve Rabbinizden size indirilmiş olan Kur'ân'ı hakkıyla uygulamadıkça doğru bir şey üzere değilsiniz" *(el-Mâide Sûresi:68)* âyet-i kerîmesinde Yahûdî ve Hristiyanlara, Kur'ân'a uymadıkça hak yolu bulamayacakları açıkça bildirilmiştir.

Yine böylece: "Yanlarındaki Tevrât ve İncîl'de yazılı buldukları o Rasûl'e; o ümmî peygambere uyanlar... Ona inananlar, saygı gösterenler, kendisine yardım edenler ve onunla birlikte indirilmiş olan o (Kur'ân) nûr(un)a hakkıyla uyanlar, işte kurtuluşa erenler ancak onlardır" *(el-A'râf Sûresi:157)* kavl-i şerîfinde de, Ehl-i Kitap'ın Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e inanmadıkça ve Kur'ân'a tam mânâsıyla uymadıkça felah bulamayacakları açıklanmıştır.

Dolayısıyla bu âyet-i celîleden İncîl'in hâlâ yürürlükte olduğu ve Hristiyanlardan onunla amel etmeleri istendiği gibi bir mânâ aslâ anlaşılamaz. Zîrâ burada onlardan istenen şey, İncîl'in kendilerine müjdelemiş olduğu "Ahmed" adındaki âhir zaman peygamberinin getirdiği İslâm dînini kabullenmeleri ve ona indirilen kitabın hükümleriyle amel etmeleridir. *(el-Kurtubî, et-Tefsîr, 6/208; Ebu's-Su'ûd, İrşâdü'l-'akli's-selîm, 3/43; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 7/229)*

Zâten müfessirlerin bâzısına göre; bu âyet-i celîledeki hüküm, İncîl indirildiği vakitte yaşayan Ehl-i Kitap ile alâkalı olduğu için o zaman İncîl'in yürürlükte olduğu ve daha sonra Kur'ân'ın indirilişiyle neshedilişi nazar-ı îtibâra alındığında mânâ: "Biz İncîl'i indirdiğimizde onlara: 'İncîl ehli İncîl'de bulunanlarla hüküm versin' buyurmuştuk" şeklinde anlaşılacağından, burada bir emir değil de bir ihbâr (haber verme) söz konusudur ki bu durumda âyet-i celîleden İncîl'in yürürlükte olduğu mânâsı aslâ çıkarılamaz, zîrâ Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in şerîatı geçmiş bütün şerîatleri neshetmiştir. *(İbnü Kesîr, et-Tefsîr, 3/114; en-Nesefî, el-Medârik, el-Hâzin, Lübâbü't-te'vîl,-Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/295)*

وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 48

(وَاَنْزَلْنَا) **Ve Biz indirdik,** kime? (اِلَيْكَ) (Habîbim!) **sana,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **o kitabı,** ne ile mültebis olduğu hâlde? (بِالْحَقِّ) **hak ile** (iç içe olduğu hâlde), daha ne olduğu hâlde? (مُصَدِّقاً) **tasdîk edici** (doğrulayıcı) **olduğu hâlde,** neyi? (لِمَا) **o şeyi ki,** neredeđir? (بَيْنَ يَدَيْهِ) **iki elinin arasındadır,** yâni kendisinden öncedir, öncekiler ne olduğu hâlde? (مِنَ الْكِتَابِ) **kitaplar olduğu hâlde,** sana indirilen kitap daha ne olduğu hâlde? (وَمُهَيْمِناً) **ve şâhit olduğu hâlde,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni geçmiş kitapların doğruluğuna dâir, (فَاحْكُمْ) **o hâlde sen hüküm ver,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **onların arasında,** ne ile? (بِمَا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (وَلَا تَتَّبِعْ) **ve tâbi olma,** neye? (اَهْوَاءَهُمْ) **onların kötü arzularına,** burada bir kelime mahzûftur ki takdîri şöyledir: (وَلَا تَتَّبِعْ مُنْحَرِفاً) "Uzaklaşıcı olduğun hâlde tâbi olma!", neden uzaklaşıcı olduğun hâlde? (عَمَّا) **o şeyden ki,** (جَاءَ) **geldi,** kime? (كَ) **sana,** o da nedir? (مِنَ الْحَقِّ) **haktır,** (لِكُلٍّ) (ümmetlerden) **her biri için,** (جَعَلْنَا) **tâyin ettik,** öyle her biri ki kimden olucu? (مِنْكُمْ) **sizden,** ne tâyin ettik? (شِرْعَةً) **bir şerîat,** daha? (وَمِنْهَاجاً) **ve bir minhâc,** yâni din husûsunda maksada ulaştıracak âşikâr bir yol, (وَلَوْ شَاءَ) **ama eğer murâd etseydi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (لَجَعَلَ) **elbette yapardı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne yapardı? (اُمَّةً) **bir ümmet,** öyle ümmet ki, (وَاحِدَةً) **tek,** (وَلٰكِنْ) **velâkin** (bunu dilemedi), niçin? (لِيَبْلُوَ) **imtihan etsin için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne hakkında? (فِي مَا) **o şeyler hakkında ki,** (اٰتٰى) **verdi,** kime? (كُمْ) **size,** yâni farklı şerîatların her asra münâsip olan hükümlerinde sizi imtihan etmek isteyenin muâmelesine tâbi etsin diye sizi tek bir ümmet yapmayı murâd etmedi, aksine her döneme uygun farklı hükümler belirledi, (فَاسْتَبِقُوا) **öyleyse koşun,** neye? (اَلْخَيْرَاتِ) **hayırlı şeylere,** (اِلَى اللّٰهِ) **ancak Allâh'adır,** ne? (مَرْجِعُكُمْ) **dönüşünüz,** ne olduğunuz hâlde? (جَمِيعاً) **hep birlikte olduğunuz hâlde,** (فَيُنَبِّئُ) **artık O haber verecektir,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nerede? (فِيهِ) **onlar hakkında,** nedir oldunuz? (تَخْتَلِفُونَ) **ihtilâf edersiniz,** yâni ayrılığa düştüğünüz şeylerin gerçek yüzünü Allâh-u Te'âlâ size âhirette bildirecektir.

Meâl-i Şerîf - 48

48- (Habîbim!) **Biz sana da o kitabı; öncesinde bulunan kitapları tasdîk edici ve** (doğruluğuna dâir) **ona şâhitlik edici olarak hak**(kı ispat ve doğruyu yanlıştan ayırma hikmeti) **ile indirdik.**

Artık sen o (insa)**nlar arasında Allâh'ın** (sana Kur'ân'da) **indirmiş olduğu** (hükümler) **ile hüküm ver ve sana gelmiş olan haktan uzaklaşarak onların kötü arzularına uyma!**

(Ey insanlar!) **Sizden her biriniz için bir şerîat ve minhâc** (din husûsunda maksada ulaştıracak âşikâr bir yol) **tâyin ettik.**

Allâh murâd etseydi elbette sizi (tüm asırlarda aynı dinde birleşen) **tek bir ümmet yapardı. Lâkin size vermiş olduğu şeylerde** (ve farklı şerîatların her asra münâsip olan hükümlerinde) **sizi imtihan** (etmek isteyenin muâmelesine tâbi) **etsin diye** (bunu murâd etmedi, aksine her döneme uygun farklı hükümler belirledi)**!**

Öyleyse (ölüp de fırsatı kaçırmadan önce, Allâh'ın emrettiği) **hayırlı şeylere koşun. Zîrâ hep birlikte dönüşünüz ancak Allâh'a** (olacak)**dır. O da kendisi hakkında sürekli ihtilâf etmekte bulunmuş olduğunuz şeyler**(de kimin haklı kimin haksız olduğunu, dolayısıyla kimin hangi karşılığı hak ettiğin)**i size haber verecektir.**

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ
عَنْ بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَۜ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُص۪يبَهُمْ
بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْۜ وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 49

(وَاَنِ احْكُمْ) **Ve şunu da** (indirdik) **ki; hüküm ver,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **aralarında,** ne ile? (بِمَٓا) **o şeyle ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (وَلَا تَتَّبِعْ) **tâbi olma,** neye? (اَهْوَٓاءَهُمْ) **onların kötü arzularına,** (وَاحْذَرْ) **ve sakın,** kimden? (هُمْ) **onlardan,** onlardan bedel? (اَنْ يَفْتِنُو) **fitneye düşürmelerinden,** kimi? (كَ) **seni,** yâni seni saptırmalarından sakın, neden saptırmaları? (عَنْ بَعْضِ مَٓا) **o şeylerin bâzısından ki,** yâni onların biriyle bile amel etmenden ki, (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** (فَاِنْ تَوَلَّوْا) **artık eğer onlar yüz çevirirlerse,** yâni Allâh'ın sana indirdiği hükmü kabûl etmezlerse, (فَاعْلَمْ) **öyleyse sen bil,** neyi bil? (اَنَّمَا يُر۪يدُ) **ancak murâd ediyor,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَنْ يُص۪يبَ) **isâbet ettirmeyi,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ) **günahlarından bâzısını**(n cezâsını),

(وَاِنَّ كَثِيرًا) **zâten şüphesiz ki birçoğu,** öyle birçoğu ki kimden olucu? (مِنَ النَّاسِ) **insanlardan,** nedirler? (لَفَاسِقُونَ) **elbette fâsıklardır,** yâni Allâh'ın emrinden çıkan kimselerdir.

Meâl-i Şerîf - 49

49- Bir de (sana) **şunu** (vahyettik) **ki: "Onlar arasında Allâh'ın indirmiş olduğu şeylerle hüküm ver ve onların kötü isteklerine uyma, Allâh'ın sana indirmiş olduğu şeylerin birinden bile seni çevirirler diye de onlardan sakın!"**

Eğer onlar hâlâ (başka hükümler arayışına girip, Allâh'ın indirdiği kānunlardan) **yüz çevirirlerse, artık sen bil ki; Allâh ancak onlara günahlarının bir kısmını**(n cezâsını dünyâda da) **isâbet ettirmek murâd ediyor. Zâten gerçekten insanlardan birçoğu elbette** (Allâh tarafından tespit edilen hükümleri tatbik etme dâiresinden çıkmış) **fâsık kimselerdir.**

Müfessirler bu âyet-i celîlenin tefsîrinde şöyle demişlerdir: "Allâh-u Te'âlâ Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e tâbi olmaktan yüz çeviren Yahûdîlerden Nadîroğullarını sürgüne göndererek, Kureyzaoğullarını katlettirerek, Kaynukā', Hayber ve Fedek ahâlisini de mağlup ederek onlara bu günahlarının vebâlini âhiretten önce tattırmıştır. Günahlarının bir bölümünün cezâsı buysa, ya diğer günahlarının cezâsını bulduklarında hâlleri nice olacaktır?!"

اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَۜ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 50

(اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ) **Yoksa câhiliyet hükmünü mü?!** Yâni İslâm öncesi câhillik devrinin idâresini mi?! (يَبْغُونَ) **arıyorlar,** buradaki (فَ) harfi, makāmın gerektirdiği bir mukadder (gizli) cümleye atıf içindir ki bunun takdîri (اَيَتَوَلَّوْنَ عَنْ حُكْمِكَ) "Onlar senin verdiğin hükümden yüz çeviriyorlar da câhiliyet devrindeki hükmü mü arıyorlar?!" şeklindedir, (وَمَنْ) **hâlbuki kim?** nedir? (اَحْسَنُ) **daha güzeldir,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** ne cihetinden? (حُكْمًا) **hüküm cihetinden,** yâni yarattığı kulları yönetmek için koyduğu kararlar yönünden, o hükmün güzelliği kim için olduğu hâlde? (لِقَوْمٍ) **değerli bir kavim için,** öyle kavim ki? (يُوقِنُونَ) **yakînî bilgiye sâhip oluyorlar,** yâni hüküm bakımından Allâh'tan daha ziyâde güzel biri bulunmadığı mefhûmu, işleri ince düşünüp, eşyânın hakîkatına muttalî olup şüphesiz bilgiye sâhip olanlar içindir, diğerleri ise bunu bilmezler. Bu mânâ: (لِقَوْمٍ)deki (لَامْ) harfinin, beyân için olmasına göre verilmiştir. Burada (لَامْ) harfi, (عِنْدَ) kelimesi mânâsında olursa, takdîr: "Şüphesiz bilgiye sâhip olan bir kavim nezdinde bu böyledir" demektir.

Meâl-i Şerîf - 50

50- Yoksa onlar (Allâh'ın sana indirdiği hükümleri kabulden yüz çevirip de) **hâlâ** (İslâm öncesi) **câhiliyet** (döneminin, nefsânî arzulara göre yamulmaya müsâit bulunan bâtıl) **hükmünü mü arıyorlar?!**

Hâlbuki (gerçeklere ulaşmak için fikir yorarak meselelerin iç yüzü hakkında) **şüphesiz bir bilgiye sâhip olan değerli bir toplum için, hüküm** (ve kānun koyma) **yönünden kim Allâh'tan daha güzel** (yönetici)**dir?!**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰٓى اَوْلِيَٓاءَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ وَمَنْ
يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 51

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تَتَّخِذُوا) **edinmeyin,** kimi? (اَلْيَهُودَ) **Yahûdîleri,** daha? (وَالنَّصَارٰٓى) **ve Hristiyanları,** kimler? (اَوْلِيَٓاءَ) **dostlar,** (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** kimdir? (اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın velîleridir,** yâni onlar birbirlerinin dostlarıdır, sizinle dost olmazlar, (وَمَنْ) **ve her kim,** (يَتَوَلَّ) **dost edinirse,** kimi? (هُمْ) **onları,** o dost edinen de kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** (فَاِنَّهُ) **artık şüphesiz o,** kimdendir? (مِنْهُمْ) **onlardandır,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez,** yâni dosdoğru yola kavuşturmaz, kimi? (اَلْقَوْمَ) **o kavmi,** öyle kavim ki, (اَلظَّالِمِينَ) **zulmediciler,** yâni kâfirlerle dostluk ederek kendilerine yazık eden bir topluluğa Allâh-u Te'âlâ doğru yolu göstermez.

Meâl-i Şerîf - 51

51- Ey îmân etmiş olan kimseler! Yahûdîleri ve Hristiyanları (kendiniz için güvenecek, yardım edip yardım isteyecek ve ahbap gibi geçinecek) **dostlar edinmeyin.** (Çünkü) **onların bir kısmı** (size karşı) **diğer bir kısmın dostlarıdır.**

Ama içinizden kim onları dost edinirse, artık şüphesiz ki o da onlardan (sayılacak)**dır. Gerçekten Allâh** (kâfirlerle dostluk kurarak hem kendilerine hem de müminlere haksızlık yapmış olan) **o zâlimler toplumunu** (doğruyu bulmaya) **hidâyet etmez.**

فَتَرَى الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰٓى اَنْ تُصِيبَنَا دَٓائِرَةٌ فَعَسَى
اللّٰهُ اَنْ يَاْتِىَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَٓا اَسَرُّوا فٖٓى اَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ﴿٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 52

(فَتَرَى) **İşte sen görürsün,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (فِى قُلُوبِهِمْ) **onların kalplerinde vardır,** ne vardır? (مَرَضٌ) **bir nevî hastalık,** yâni münafıklık, nedir oldukları hâlde görürsün? (يُسَارِعُونَ) **koşuşuyorlar,** kimler hakkında? (فِيهِمْ) **onlar hakkında,** yâni Müslümanlara karşı Yahûdîlerle dostluk hakkında, ne oldukları hâlde koşuşuyorlar? (يَقُولُونَ) **dedikleri hâlde,** ne dedikleri hâlde? (نَخْشَى) **biz korkuyoruz,** neden? (اَنْ تُصِيبَ) **isâbet etmesinden,** kime? (نَا) **bize,** ne? (دَائِرَةٌ) **dönüp dolaşan bir felâket,** yâni içinde bulunduğumuz iyi hâli tersine döndürecek bir hâdise, (فَعَسَى) **artık kesin oldu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** ne yapacak? (اَنْ يَاْتِىَ) **getirecek,** neyi? (بِالْفَتْحِ) **bir fethi,** daha? (اَوْ اَمْرٍ) **yâhut bir emri,** öyle emir ki kim tarafından olucu? (مِنْ عِنْدِهِ) **Kendi tarafından,** yâni Allâh'ın Kendi nezdinden bir fetih ve zafer yâhut münâfıkların sırlarını açığa vurarak onların katline ferman buyuracak bir emir vermesi kesinlikle olacaktır da, (فَيُصْبِحُوا) **netîcede onlar olacaklardır,** neye karşı? (عَلَى مَا) **o şeye karşı ki,** (اَسَرُّوا) **gizlediler,** nerede? (فِى اَنْفُسِهِمْ) **kendi içlerinde,** yâni o münâfıklar içlerinde gizledikleri inkâr ve şüpheden dolayı olacaklar, nedir olacaklar? (نَادِمِينَ) **nedâmet ediciler,** yâni pişmanlık duyan kimseler.

Meâl-i Şerîf - 52

52- (Habîbim!) **Böylece sen kalplerinde** (münâfıklık gibi) **bir tür hastalık bulunan o** (Abdullâh ibnü Übeyy gibi) **kimselerin o** (kâfir ola)**nlar**(a dostluk ve destek faaliyetleri) **hakkında koşuştuklarını görürsün.**

(Bir yandan da) **onlar** (özür beyân etmek üzere): **"**(Kâfirlerin kazanması hâlinde bugünkü durumu tersine çevirecek) **dönüp dolaşan bir felâket bize isâbet eder diye korkuyoruz" derler. Artık Allâh kesinlikle** (Müslümanların lehine) **bir fetih ya da** (münâfıkların iç yüzünü ortaya çıkarıp onların öldürülmesiyle alâkalı) **Kendi nezdinden bir emir getirecek de böylece onlar içlerinde gizlemiş oldukları** (bu şüphecilik ve kâfirlik gibi kötü) **şeylere karşı pişmanlık duyan kimseler olacaklardır.**

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَهٰٓؤُلَٓاءِ الَّذِينَ اَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْۙ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْۜ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 53

(وَيَقُولُ) **Ve diyecektir,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** müminler münâfıklar hakkında ne diyecekler? (اَهٰٓؤُلَٓاءِ) **işte bunlar mı,** kimlerdir?

(اَلَّذ۪ينَ) **o kimselerdir ki,** (اَقْسَمُوا) **yemin ettiler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** ne ile? (جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ) **yeminlerinin en kuvvetlisiyle,** ne diye yemin ettiler? (اِنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** nedirler? (لَمَعَكُمْ) **elbette sizinle berâberdirler,** (حَبِطَتْ) **boşa gitti,** ne? (اَعْمَالُهُمْ) **onların amelleri,** yâni münâfıkların gösteriş için yaptıkları bütün iyi amelleri, (فَاَصْبَحُوا) **bu sebeple oldular,** nedir oldular? (خَاسِر۪ينَ) **hüsrâna uğrayıcılar,** yâni zarar eden kimseler.

Meâl-i Şerîf - 53

53- Îmân etmiş olan kimseler de (o fetih geldiği zaman birbirlerine münâfıkları göstererek, onların hâllerinden şaşkınlıklarını ifâde etmek üzere): **"İşte bunlar, sizinle mutlaka berâber olduklarına dâir yeminlerinin en kuvvetlisiyle gerçekten Allâh'a and etmiş olan kimseler miydi?!" diyecek** (ve böylece Allâh'ın kendilerine bahşetmiş olduğu ihlâs nîmetine hamdedecekler)**dir.** (İşte) **bunların** (inanarak değil de, gösteriş için yaptıkları bütün iyi) **amelleri boşa gitmiştir, bu sebeple de onlar hüsrâna uğrayan** (ve iki cihanı da kaybeden) **kimseler olmuşturlar.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ د۪ينِه۪ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُٓ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِر۪ينَۘ يُجَاهِدُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَٓائِمٍۜ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ ﴿٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 54

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (مَنْ) **her kim,** (يَرْتَدَّ) **geri dönerse,** kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** neden dönerse? (عَنْ د۪ينِه۪) **dîninden,** (فَسَوْفَ يَأْت۪ي) **muhakkak getirecektir,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (بِقَوْمٍ) **çok değerli bir kavmi,** öyle kavim ki, (يُحِبُّ) **O seviyor,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha nasıl bir kavim? (وَيُحِبُّونَ) **onlar da seviyorlar,** kimi? (هُ) **O'nu,** daha öyle bir kavim ki, (اَذِلَّةٍ) **mütevâziler,** kimlere karşı? (عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ) **müminlere karşı,** yine öyle kavim ki, (اَعِزَّةٍ) **sertler** (vakarlı ve onurlu), kime karşı? (عَلَى الْكَافِر۪ينَ) **kâfirlere karşı,** yine öyle kavim ki, (يُجَاهِدُونَ) **cihâd ederler,** nerede? (ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** daha? (وَلَا يَخَافُونَ) **ve korkmazlar,** neden? (لَوْمَةَ لَٓائِمٍ) **hiçbir tenkitçinin kınamasından,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bu!** nedir? (فَضْلُ اللّٰهِ) **ancak Allâh'ın fazlıdır,** (يُؤْت۪ي) **verir,** neyi? (هِ) **onu,** kime? (مَنْ) **o kimseye ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (وَاسِعٌ) **Vâsi'dir,** yâni her türlü geniş imkâna mâlik olan ve sâhip olduğu şeylerin bitmesinden korkmayan bir Zâttır, daha kimdir? (عَل۪يمٌ) **hakkıyla bilendir.**

Meâl-i Şerîf - 54

54- Ey îmân etmiş olan kimseler! İçinizden her kim (İslâm) **dîninden** (ayrılıp, eski kâfirliğine) **geri dönerse,** (şunu iyi bilsin ki Allâh'a hiçbir zarar veremez. Çünkü Allâh'ın ona ihtiyâcı yoktur. Nitekim) **yakında muhakkak Allâh** (onları helâk ettikten sonra yerlerine) **öyle değerli bir toplum getirecektir ki; O onları sevmektedir, onlar da O'nu sevmektedirler, müminlere karşı çok tevâzuludurlar, kâfirlere karşı çok serttirler, onlar Allâh yolunda cihâd ederler ve hiçbir tenkitçinin en ufak bir kınamasından korkmazlar.**

(Habîbim!) **İşte sana! Bu** (üstün sıfatlar)**, ancak Allâh'ın fazl**(-u ihsân)**ıdır ki onu dilediği kimseye verir. Zâten Allâh** (her türlü geniş imkâna mâlik olan ve sâhip olduğu şeylerin bitmesinden korkmayan bir) **Vâsi'dir,** (lütfuna kimin lâyık olduğu husûsu dâhil, her şeyi bilen bir) **Alîm'dir.**

Kurtubî ve Hâzin gibi mûteber tefsirlerde zikredildiği üzere; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* vefât edince Medîne ve Mekke ehliyle, Abdikaysoğullarından olan Bahreyn ehlinin dışındaki bütün Araplar irtidâd ettiler. Lâkin bunların dinden dönmeleri iki kısım üzere oldu. Bir kısmı şerîat hükümlerinin tümünü terk ederek dinden çıktılar, Ebû Bekr *(Radıyallâhu Anh)* da Hâlid ibnü Velîd *(Radıyallâhu Anh)*ı ordularıyla birlikte onların üzerine gönderdi.

Diğer birtakımları ise: "Namaz kılarız, oruç tutarız ama zekât vermeyiz. Allâh bizim mallarımızı gasp edemez" diyerek zekâtın farziyetini inkâr ettikleri için mürted oldular. Bunun üzerine Ebû Bekr *(Radıyallâhu Anh)* onlarla harp etmek isteyince sahâbe-i kirâm, kıble ehliyle savaşı hoş karşılamadılar.

Fakat Ebû Bekr *(Radıyallâhu Anh)*: "Vallâhi namazla zekâtın arasını ayıranlarla harbedeceğim. Yemin olsun ki; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ödedikleri bir keçi yavrusunu bile bana vermeyecek olurlarsa onlarla harbederim ve kimse gelmese tek başıma giderim" buyurarak birtakım orduları bu kabîlelerin üzerine yolladı.

Böylece hepsi zekâtı kabûl ettiler. Bundan dolayı Ebû Husayn *(Radıyallâhu Anh)*: "Peygamberlerden sonra Ebû Bekr *(Radıyallâhu Anh)*dan daha üstün kimse doğmadı. Muhakkak ki o, mürtedlerle savaşma konusunda bir peygamber vazîfesi yaptı" demiştir. *(el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/61)*

Bu âyet-i kerîmede mürtedlerin yerine getirileceği vaad edilen ve üstün sıfatlarla methedilen kavmin; ensâr, Yemen ehli, Farslar ve Türkler olduğuna dâir mâlûmât için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/200-207*

اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 55

(اِنَّمَا وَلِيُّكُمْ) **Sizin velîniz** (ve dostunuz) **ancak,** kimdir? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ)-**dır,** daha kimdir? (وَرَسُولُهُ) **ve Rasûlü'dür,** daha kimdir? (وَالَّذِينَ) **ve o kimselerdir ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** onlardan bedel? (اَلَّذِينَ) **öyle kimselerdir ki,** (يُقِيمُونَ)

dosdoğru kılarlar, neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (beş vakit olan farz) **namazı,** daha? (وَيُؤْتُونَ) **ve verirler,** neyi? (اَلزَّكٰوةَ) **zekâtı,** ne oldukları hâlde? (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** nedirler? (رَاكِعُونَ) **rükû edicidirler.**

Meâl-i Şerîf - 55

55- (Ey Müslümanlar!) **Sizin velîniz** (ve asıl dostunuz) **ancak Allâh'tır, O'nun** (dostluğuna tâbi olarak, O'ndan sonra gelen dostlarınız da) **Rasûlü'dür ve îmân etmiş olan o kimselerdir ki; onlar o** (beş vakit olan farz) **namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirler, bir de onlar** (Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine karşı tam bir teslîmiyetle) **boyun eğici kimselerdir.**

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 56

(وَمَنْ) **Her kim de,** (يَتَوَلَّ) **dost edinirse,** kimi? (اَللّٰهَ) **Allâh'ı,** daha? (وَرَسُولَهُ) **Rasûlü'nü,** daha? (وَالَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** (فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ) **işte şüphesiz Allâh'ın hizbi** (taraftarları), (هُمْ) **ancak onlar,** kimdir? (اَلْغَالِبُونَ) **gâlip kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 56

56- Her kim de Allâh'ı, O'nun Rasûlü'nü ve îmân etmiş olan o kimseleri dost edinirse, şüphesiz ki (onlar Allâh'ın taraftarlarıdır ki) **işte Allâh'ın hızbi** (olan bu kişiler); **ancak onlar gâlip** (gelecek)**lerdir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَٓاءَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 57

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تَتَّخِذُوا) **edinmeyin,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (اِتَّخَذُوا) **edindiler,** neyi? (دِينَكُمْ) **sizin dîninizi,** ne edindiler? (هُزُوًا) **bir eğlence** (konusu), daha ne edindiler? (وَلَعِبًا) **bir oyun,** kimlerden oldukları hâlde? (مِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden ki,** (اُوتُوا) **verildiler,** yâni Allâh onlara verdi, neyi? (اَلْكِتَابَ) **kitabı,** kimden önce oldukları hâlde? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önce,** daha kimleri edinmeyin? (وَالْكُفَّارَ) **kâfirleri de,** neler edinmeyin? (اَوْلِيَٓاءَ) **dostlar,** (وَاتَّقُوا) **ve iyice sakının,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (مُؤْمِنِينَ) **îmân ediciler.**

Meâl-i Şerîf - 57

57- Ey îmân etmiş olan kimseler! O sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan dîniniz(le ilgili meseleler)**i bir eğlence ve bir oyun** (malzemesi) **edinmiş bulunanları da,** (diğer) **kâfirleri de dostlar edinmeyin ve** (kâfirlerle dostluk husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının.**

Eğer (gerçek mânâda) **mümin kimseler olduysanız** (kâfirlerle dostluktan el çekmeniz gerekir. Zîrâ hakîkî îmân din düşmanlarını dost edinmekle bağdaşmaz).

وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُواً وَلَعِباًۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 58

(وَاِذَا نَادَيْتُمْ) **Ve birbirinizi seslediğinizde,** neye? (اِلَى الصَّلٰوةِ) **o** (beş vakit olan farz) **namaza,** yâni ezan okuyarak birbirinizi namaza dâvet ettiğinizde, (اِتَّخَذُو) (kâfirler) **edinirler,** neyi? (هَا) **onu** (namazı ve ezanı), ne edinirler? (هُزُواً) **bir eğlence,** daha? (وَلَعِباً) **ve bir oyun,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bu** (şekilde hareket etmeleri), ne sebepledir? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebeple ki gerçekten onlar,** kimdirler? (قَوْمٌ) **bir kavimdirler,** öyle kavim ki, (لَا يَعْقِلُونَ) **akıllarını kullanmazlar.**

Meâl-i Şerîf - 58

58- Birbirinizi (ezanla) **namaza seslediğinizde ise** (o kâfirler) **onu** (ezanı ve namazı) **bir eğlence ve bir oyun** (vesîlesi) **edinirler.**

(Habîbim!) **İşte sana! Bu** (şekilde alay etmeleri)**, şu sebepledir ki gerçekten onlar öyle** (kötü) **bir toplumdurlar ki akıllarını kullanmazlar.** (Zîrâ akıl bu gibi yanlışlardan insanı engellediği gibi beyinsizlik de, hakkı bilmemeye ve onunla dalga geçmeye sebep olur.)

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in müezzini ezan okuyup Müslümanlar namaza kalktığında Yahûdîler: "Kalktılar, kalkamaz olasıcalar" dediler.

Onları rükû ve secde yaparken gördüklerinde de alay edip gülmeye başladılar, işte bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirdi. Bu yüzden ulemâ: "Ezan sırf rüyâ ile değil, Kur'ân'ın açık nassıyla da sâbittir" demişlerdir.

Âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzûlüyle ilgili farklı rivâyetler; ezanla ilgili görülen rüyâlar; ezanla ilgili bâzı hükümler; ezan ve müezzinliğin fazîleti hakkındaki hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/239-258*

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْنَا
وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُۙ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 59

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (يَا اَهْلَ الْكِتَابِ) **ey Ehl-i Kitap!** (هَلْ تَنْقِمُونَ) **siz beğenmiyorsunuz,** kimden? (مِنَّا) **bizden,** yâni siz bizim hiçbir şeyimizi reddetmiyorsunuz, (اِلَّا اَنْ اٰمَنَّا) **ancak îmân etmiş olmamızı,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَمَا) **ve o şeye** (Kur'ân'a) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْنَا) **bize,** daha neye inanmamızı? (وَمَا) **ve o şeylere ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** neden önce olduğu hâlde? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** yâni siz bizim ancak Kur'ân'a ve o indirilmeden önce indirilen diğer kitaplara inanmamızı ayıplıyorsunuz, niçin ayıplıyorsunuz? (وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ) **çünkü şüphesiz sizin çoğunuz,** kimlersiniz? (فَاسِقُونَ) **fâsık kimselersiniz,** burada geçen (اَنَّ) harfinden önce bir (لَامْ) harfi mahzûftur. *(el-Âlûsî, 7/278)*

Meâl-i Şerîf - 59

59- (Habîbim!) **De ki: "Ey Kitap Ehli! Siz bizim ancak Allâh'a, bize indirilmiş olan** (Kur'ân)**a ve daha önce indirilmiş bulunan** (tüm kitap)-**lara îmân etmiş olmamızı beğenmiyorsunuz, bir de** (dînimizi beğenmemeniz) **şu nedenle**(dir) **ki; ekserîniz** (Müslüman olmadığı için) **gerçekten** (yoldan çıkmış) **fâsık kimselersiniz."**

قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ
الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 60

(قُلْ) (Habîbim! O Yahûdîlerin her birine) **söyle,** ne söyle? (هَلْ اُنَبِّئُ) **haber vereyim mi?** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِشَرٍّ) **şerli olanı,** neden? (مِنْ ذٰلِكَ) **işte sana! Bundan** (bu beğenmediğiniz dînimizden), ne cihetinden kötü? (مَثُوبَةً) **cezâ cihetinden,** kim nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh nezdinde,** yâni bizim dînimiz hâlis hayr ise de size göre bile bizim dînimizden cezâsı daha kötü olan bir şeyi size bildireyim mi? o şerli olan da nedir? (مَنْ) **o kimsedir ki,** yâni o kimsenin çarptırıldığı cezâdır ki, (لَعَنَ) **lânet etti,** kime? (هُ) **ona,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** daha? (وَغَضِبَ) **ve gazap indirdi,** kimin üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** daha? (وَجَعَلَ) **ve yaptı,** kimden? (مِنْهُمُ) **onlardan,** neler yaptı? (اَلْقِرَدَةَ) **maymunlar,** daha? (وَالْخَنَازِيرَ) **ve domuzlar,** daha o kimsenin cezâsıdır ki, (وَعَبَدَ) **ve taptı,** neye? (اَلطَّاغُوتَ) **tâğûta,** yâni buzağı, şeytan ve kâhinler gibi, Allâh'a mâsiyet uğrunda kendisine itâat edilen şeylere, (اُولٰئِكَ) **işte sana! Onlar,** nedirler? (شَرٌّ) **daha kötüdür,** yâni diğer

kâfirlere nispetle, ne cihetinden? (مَكَانًا) **yer cihetinden,** daha nedirler? (وَاَضَلُّ) **ve daha ziyâde sapıcıdırlar,** neden? (عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ) **yolun doğrusundan.**

Meâl-i Şerîf - 60

60- (Habîbim! Müslümanlara: "Sizin dîninizden daha şerli bir din bilmiyoruz" diyen o Yahûdîlerden her birine) **de ki: "İşte sana!** (Hoş görmediğiniz îmânımızdansa) **Allâh nezdinde cezâsı** (sizce de) **bundan şerli olan bir şeyi size haber vereyim mi?!** (Cumartesi yasağını ihlâl eden ve Îsâ *(Aleyhisselâm)*a gelen sofrayı inkâr eden Yahûdîler içerisinden) **o kimse**(lerin cezâsı daha şerlidir) **ki; Allâh ona lânet etmiştir, üzerine gazap indirmiştir, onlardan bir kısmını**(n sûretlerini değiştirerek) **maymunlar ve domuzlar yapmıştır ve o kişi** (buzağı, şeytan ve kâhinler gibi, Allâh'a mâsiyet uğrunda kendisine itâat edilen) **tâğûta tapmıştır, işte sana! O** (melû)**nlar,** (diğer kâfirlere nispetle) **konum bakımından daha kötüdür**(ler) **ve yolun doğrusundan en çok sapan**(lar)**dır."**

وَاِذَا جَٓاؤُ۫كُمْ قَالُٓوا اٰمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِه۪ۜ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 61

(وَاِذَا جَٓاؤُ۫) **Ve geldikleri vakitte,** kime? (كُمْ) **size,** (قَالُٓوا) **derler,** ne derler? (اٰمَنَّا) **îmân ettik,** (وَقَدْ دَخَلُوا) **hâlbuki muhakkak** (onlar sizin yanınıza) **girdiler,** ne ile? (بِالْكُفْرِ) **kâfirlik ile,** (وَهُمْ) **yine hâlbuki onlar,** (قَدْ خَرَجُوا) **muhakkak çıktılar,** ne ile? (بِه) **onunla,** yâni sizin yanınıza kâfir olarak girdikleri gibi kâfirlikle çıktılar, (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَكْتُمُونَ) **gizlerler.**

Meâl-i Şerîf - 61

61- (Ey Müslümanlar! Yanınıza münâfıkça sokulan Yahûdîler ve diğer münâfıklar) **size geldikleri zaman: "Biz** (size gelen dîne) **îmân ettik" derler. Hâlbuki onlar** (sizin yanınıza) **muhakkak kâfirlikle girmiştirler ve yine kendileri şüphesiz onunla çıkmıştırlar. Ama Allâh onların sürekli gizlemekte bulunmuş oldukları** (kâfirlik ve münâfıklık gibi) **şeyleri çok iyi bilendir.**

وَتَرٰى كَث۪يرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَۜ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 62

(وَتَرٰى) **Ve** (Habîbim!) **sen görürsün,** kimi? (كَثِيرًا) **birçoğunu,** öyle çoklar ki kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne oldukları hâlde görürsün? (يُسَارِعُونَ) **koşuşur oldukları hâlde,** nerede? (فِى الْاِثْمِ) **günahlarda,** daha? (وَالْعُدْوَانِ) **ve zulümlerde,** daha? (وَاَكْلِهِمُ) **ve yemelerinde,** neyi? (اَلسُّحْتَ) **haramı,** (لَبِئْسَ) **andolsun ki; elbette ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 62

62- (Habîbim!) **Onlardan birçoğunu görürsün ki** (yalan gibi büyük) **günahlar, zulümler ve** (özellikle) **haram yemeleri içerisinde koşuşmaktadırlar. Onların sürekli yapmakta bulunmuş oldukları o şey, andolsun ki; elbette ne kötü olmuştur.**

لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 63

(لَوْلَا يَنْهٰى) **Nehyetseydi ya,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اَلرَّبَّانِيُّونَ) **rablerine bağlı** (âbid) **kimseler,** daha? (وَالْاَحْبَارُ) **ve âlimler,** neden nehyetseydi? (عَنْ قَوْلِهِمُ) **söylemelerinden,** neyi? (اَلْاِثْمَ) **günah** (olan yalan)**ı,** daha neden? (وَاَكْلِهِمُ) **ve yemelerinden,** neyi? (اَلسُّحْتَ) **haramı,** (لَبِئْسَ) **andolsun ki; elbette ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَصْنَعُونَ) **sanat hâlinde yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 63

63- (Allâh'a bağlı geçinen) **o rabbânî kimseler ve âlimler onları günah** (olan yalan)**ı söylemelerinden, bir de** (rüşvet ve fâiz gibi) **haramı yemelerinden nehyetseydi ya! Onların sanat hâlinde sürekli işlemiş oldukları bu** (nemelâzımcılık) **iş**(i)**, kasem olsun ki; gerçekten ne kötü olmuştur.**

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ
كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُ وَيَسْعَوْنَ فِى
الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 64

(وَقَالَتِ) **Ve dedi,** kim? (الْيَهُودُ) **Yahûdîler,** ne dediler? (يَدُ اللّٰهِ) **Allâh'ın yedi,** yâni verme sıfatı, nedir? (مَغْلُولَةٌ) **bağlıdır** (sıkıdır), (غُلَّتْ) **bağlansın,** ne? (اَيْدِيهِمْ) **elleri,** daha? (وَلُعِنُوا) **ve lânetlensinler,** ne sebebiyle? (بِمَا قَالُوا) **dedikleri** (bu söz) **sebebiyle,** (بَلْ يَدَاهُ) (hayır, iş onların anladıkları gibi değildir) **bilakis O'nun iki yedi,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın cömertlik ve nîmet vermesini temsîl eden iki sıfatı, nedir? (مَبْسُوطَتَانِ) **geniş tutulmuşturlar,** (يُنْفِقُ) **infâk eder** (verir), ne olduğu hâlde? (كَيْفَ يَشَاءُ) **dilediği hâl üzere olduğu hâlde,** (وَلَيَزِيدَنَّ) **ve andolsun ki; elbette muhakkak artırır,** kimi? (كَثِيرًا) **birçoğunu,** öyle kimseler ki, (مِنْهُمْ) **onlardan olucu,** yâni onlardan birçoğunu artırır, ne? (مَا) **o şey** (Kur'ân-ı Kerîm) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** kimden? (مِنْ رَبِّكَ) **Rabbinden,** neyi artırır? (طُغْيَانًا) (onların) **azgınlığı**(nı), daha? (وَكُفْرًا) **ve kâfirliği**(ni), (وَاَلْقَيْنَا) **ve Biz bıraktık,** nereye? (بَيْنَهُمُ) **onların arasına,** neyi? (الْعَدَاوَةَ) **düşmanlığı,** daha? (وَالْبَغْضَاءَ) **ve kini,** ne zamâna kadar? (اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününe kadar,** (كُلَّمَا اَوْقَدُوا) **ne zaman tutuşturdularsa,** neyi? (نَارًا) **bir ateşi,** ne için? (لِلْحَرْبِ) **harb için,** (اَطْفَاَ) **söndürdü,** neyi? (هَا) **onu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (وَيَسْعَوْنَ) **ve çalışırlar,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** niçin? (فَسَادًا) **fesat** (bozgunculuk çıkartmak) **için,** (وَاللّٰهُ) **Allâh ise,** (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimi? (الْمُفْسِدِينَ) **fesat** (ve bozgun) **çıkaranları.**

Meâl-i Şerîf - 64

64- (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* gönderilinceye kadar insanların en zengini olan Yahûdîler, onu inkâr ettikleri zaman, Allâh tarafından bir belâ olarak darlığa düşürülünce, içlerinden Fenhâs ve onun sözüne râzı olan) **Yahûdîler: "Allâh'ın yedi** (ve nîmet verme sıfatı) **bağlı** (ve sıkı)**dır" dedi.**

(Fakirlik, cimrilik ve esirlik çekerek) **elleri bağlanasıcalar ve söylemiş oldukları şey yüzünden lânet olasıcalar!**

Hayır! O'nun iki yedi de (cömertlik ve nîmet vermesini temsîl eden iki sıfatı da) **geniş tutulmuştur ki, O dilediği şekilde infâk eder** (istediğine istediği kadar verir).

Andolsun ki; sana Rabbinden indirilmiş olan o şey(i; dîni ve kitabı inkâr) **elbette onlardan birçoğunu azgınlık ve kâfirlik bakımından artıracaktır. Biz de** (buna mukābil) **onların arasına kıyâmet gününe kadar** (devâm edecek) **bir düşmanlık ve kin bıraktık.** (Bu yüzden onlar zâhiren toplu görünseler de, aslâ kalpleri ve sözleri birleşmeyecektir.)

Onlar her ne zaman (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ve diğer insanlara) **harp için bir ateş yakmışlar** (ve bir fitne çıkartmışlar)**sa Allâh onu söndürmüştür.**

Onlar yer(yüzün)**de** (hîlekârlık, harp çıkartma, fitne uyandırma ve İslâm'ı zayıflatma gibi) **fesat**(ları körüklemek) **için çalışırlar. Allâh ise fesat çıkaran o kimseleri sevmez** (onların bu işine rızâ göstermez)!

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 65

(وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ) **Eğer Ehl-i Kitap,** yâni Yahûdîler ve Hristiyanlar, (اٰمَنُوا) (Kur'ân'a) **îmân etseydiler,** daha? (وَاتَّقَوْا) **ve** (Allâh'ın haramlarından sakınarak) **takvâ sâhibi olsaydılar,** (لَكَفَّرْنَا) **elbette örterdik,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** neyi? (سَيِّـَٔاتِهِمْ) **kötü işlerini,** daha? (وَلَاَدْخَلْنَا) **ve elbette girdirirdik,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereye? (جَنَّاتِ النَّعِيمِ) **na'îm cennetlerine** (nîmetlerle dolu cennetlere).

Meâl-i Şerîf - 65

65- Şüphesiz ki Ehl-i Kitap (olan Yahûdî ve Hristiyanlar Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ve getirdiklerine) **îmân etselerdi ve** (günahlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olsalardı, kötü işlerini kendilerinden elbette örterdik ve kendilerini kesinlikle** (nîmetlerle dolu) **o na'îm cennetlerine girdirirdik.**

Ulemânın beyânı vechile; Ehl-i Kitap'tan olan bir kimsenin, İslâm'a girmedikçe cennete giremeyeceği husûsunda bu âyet-i kerîme nass teşkil etmektedir. Zîrâ Ehl-i Kitap oldukları beyân edildikten sonra îmân şartının getirilmesi ve cennete girmelerinin buna bağlanması; Allâh'a, kendi kitaplarına ve âhirete îmân dışında başka bir şeye daha inanma şartı getirmektedir ki bu da "Son peygambere îmân"dan ibârettir. Yoksa zâten inanmakta oldukları şeylere îmân gibi bir şartın onlara koşmanın ne mânâsı olabilir?! *(el-Beyzâvî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/316)*

وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 66

(وَلَوْ اَنَّهُمْ) **Ve eğer onlar,** (اَقَامُوا) **ikāme etselerdi,** yâni dosdoğru tatbik etselerdi, neyi? (التَّوْرٰيةَ) **Tevrât'ı,** daha? (وَالْاِنْجِيلَ) **ve İncîl'i,** daha? (وَمَا) **ve o şeyi** yâni Kur'ân-ı Kerîm'i **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** kim tarafından

olduğu hâlde indirildi? (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rablerinden,** (لَاَكَلُوا) **elbette yerlerdi,** nereden? (مِنْ فَوْقِهِمْ) **üstlerinden,** daha? (وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ) **ve ayaklarının altlarından,** yâni göklerden ve yerden rızık kapıları kendilerine açılırdı, (مِنْهُمْ) **onlardan vardır,** ne? (اُمَّةٌ) **çok iyi bir ümmet,** öyle ümmet ki? (مُقْتَصِدَةٌ) **mûtedil,** yâni Müslüman olarak doğru ve orta yolu bulmuş, (وَكَثِيرٌ) **ama birçokları,** kimlerden olduğu hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (سَاءَ) **ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (يَعْمَلُونَ) **yapıyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 66

66- Eğer gerçekten onlar (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in) **Tevrât ve İncîl**(deki sıfatlarıyla ilgili âyetlere îmân ederek İslâm'a girmeyi kabûl etselerd)**i, bir de Rablerinden kendilerine indirilmiş olan** (Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmın)**ı** (gerektiği şekilde uygulayarak) **gerçekten ayakta tutsalardı, elbette üstlerinden** (aşağı boşaltılacak yağmur sebebiyle yetişecek) **ve ayaklarının altından** (bitecek türlü türlü meyve ve sebzeleri zahmetsiz şekilde bolca) **yerlerdi.**

Gerçi onların bir kısmı (Müslüman olarak doğru ve) **orta yolu bulmuş çok iyi bir ümmettir. Onlardan birçoğu ise; yapmakta oldukları** (hakkı tahrif, inatçılık ve aşırı düşmanlık gibi) **şeyler ne kötü olmuştur.**

Bu âyet-i kerîmede methedilen Ehl-i Kitap arasındaki hidâyet ehlinden maksat; Yahûdî âlimlerinden Abdullâh ibnü Selâm ve arkadaşları gibi, Hristiyan önderlerinden de Necâşî ve ashâbı gibi Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e îmân edenlerdir. *(el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 7/303-304)*

يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۜ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۜ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 67

(يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ) **Ey o Rasûl!** (بَلِّغْ) **tebliğ et** (duyur), neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** kimden olduğu hâlde? (مِنْ رَبِّكَ) **Rabbinden,** (وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ) **ama eğer** (bunu) **yapmazsan,** (فَمَا بَلَّغْتَ) **tebliğ etmiş olmazsın,** neyi? (رِسَالَتَهُ) **O'nun risâletini,** yâni Allâh'ın elçilik vazîfesini, (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** (يَعْصِمُ) **koruyacaktır,** kimi? (كَ) **seni,** kimden? (مِنَ النَّاسِ) **insanlar**(ın zararların)**dan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (لَا يَهْدِي) **hidâyet etmez,** yâni maksatlarına ulaştırmaz, kimi? (اَلْقَوْمَ) **o kavmi,** öyle kavim ki, (اَلْكَافِرِينَ) **kâfirler.**

Meâl-i Şerîf - 67

67- Ey Rasûl(-ü zîşân)**! Rabbinden sana indirilmiş olan** (hükümlerin tamâmın)**ı** (kimseden çekinmeden) **tebliğ et!**

Eğer (bunu) **yapmazsan, O'nun risâlet** (ve elçilik görevinden hiçbir)**ini** (yerine getirmiş ve insanlara) **ulaştırmış olmazsın.** (Zîrâ sana vahyedilenlerden hiçbirinin îfâsı diğerinden aşağı tutulamaz. Sen bu vazîfeyi yerine getirirken elbette kâfirler sana zarar vermeye çalışacaklardır. Fakat) **Allâh da seni insanlar**(ın zararın)**dan koruyacaktır. Şüphesiz ki Allâh o kâfirler topluluğunu** (senin hakkında düşündükleri hîleler husûsunda) **maksatlarına eriştirmeyecektir.**

Âişe *(Radıyallâhu Anhâ)* şöyle anlatmıştır: "Bir gece Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* düşman saldırısından endişe ederek uyuyamayınca: 'Keşke ashâbımdan sâlih bir kişi beni korusaydı' buyurdu. Tam o sırada bir silah sesi işittik. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: 'O kimdir?' diye sorunca, sesin sâhibi: 'Yâ Rasûlellâh! Ben Sa'd ibnü Ebî Vakkâsım, seni korumaya geldim' dedi. Bunun üzerine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* rahat bir şekilde uyudu." *(el-Buhârî, et-Temennî:4, rakam:6804, 6/2642; Müslim, Fezâilü's-sahâbe:5, rakam:2410, 4/1875)*

Abdullâh ibnü Şakîk *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; bu âyet-i kerîme ininceye kadar sahâbeden birtakımları Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i tâkip edip koruyorlardı. Ama bu âyet-i kerîmeden sonra Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Ey insanlar! (Artık beni korumanıza hâcet yok) gideceğiniz yerlere gidin. Şüphesiz ki Allâh beni insanlardan korumuştur" buyurdu. *(et-Tirmizî, et-Tefsîr:6, rakam:3046, 5/251)*

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ
وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْۜ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ طُغْيَاناً وَكُفْراًۚ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 68

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ) **ey Kitap Ehli** (olan Yahûdî ve Hristiyanlar)! (لَسْتُمْ) **siz olmadınız,** ne üzerine? (عَلٰى شَيْءٍ) **hiçbir şey üzerine** (şey denilmeye lâyık mûteber bir din üzere değilsiniz), ne zamâna kadar? (حَتّٰى تُقِيمُوا) **siz ikāme** (ve tatbik) **edinceye kadar,** neyi? (التَّوْرٰيةَ) **Tevrât'ı,** daha? (وَالْاِنْجِيلَ) **ve İncîl'i,** daha? (وَمَٓا) **ve o şeyi** (Kur'ân-ı Kerîm'i) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** kimden olduğu hâlde? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (وَلَيَزِيدَنَّ) **ve andolsun ki; elbette muhakkak artırır,** kimi? (كَثِيراً) **birçoğunu,** öyle kimseler ki, (مِنْهُمْ) **onlardan olucu,** yâni onlardan birçoğunu artırır, ne? (مَٓا) **o şey** (Kur'ân-ı Kerîm) **ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** kimden? (مِنْ رَبِّكَ) **Rabbinden,** neyi artırır? (طُغْيَاناً) (onların) **azgınlığı**(nı), daha? (وَكُفْراً) **ve kâfirliği**(ni), (فَلَا تَأْسَ) **artık sen üzülme,** kime karşı? (عَلَى الْقَوْمِ) **o kavme karşı,** öyle kavim ki, (الْكَافِرِينَ) **kâfirler.**

Meâl-i Şerîf - 68

68- (Habîbim!) **De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Siz** (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e îmân edip, hükümlerine boyun eğmek sûretiyle) **Tevrât'ı, İncîl'i ve**

Rabbinizden size indirilmiş olan (Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmın)ı (doğruca icrâ ederek) **ayakta tutuncaya kadar** (din adına mûteber sayılacak) **hiçbir şey üzere değilsiniz."**

Andolsun ki; sana Rabbinden indirilmiş olan o şey(i inkâr) **elbette onlardan birçoğunu azgınlık ve kâfirlik bakımından artıracaktır. Artık sen** (hakkı tebliğ ettikçe onların gâvurlukları artıyor diye) **o kâfirler toplumuna karşı tasalanma.** (Zîrâ bunun zararı sana değil, kendilerine dönecektir.)

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِؤُنَ وَالنَّصَارٰى مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 69

(إِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o** (münâfık) **kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân etti**(k dedi)**ler,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (هَادُوا) **Yahûdî oldular,** daha? (وَالصَّابِؤُنَ) **ve Sâbiîler,** yâni Nûh ile İbrâhîm *(Aleyhimesselâm)* döneminde yaşayıp onların dîni üzere bulunanlar, daha? (وَالنَّصَارٰى) **ve Hristiyanlar,** onlardan bedel? (مَنْ) **o kimse ki,** (اٰمَنَ) **îmân etti,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالْيَوْمِ) **ve güne,** öyle gün ki, (الْاٰخِرِ) **son olucu,** yâni bunlardan her kim Allâh'a ve âhiret gününe inanırsa, daha? (وَعَمِلَ) **ve işlerse,** neyi? (صَالِحًا) **sâlih** (ve iyi) **bir ameli,** (فَلَا خَوْفٌ) **artık hiçbir korku yoktur,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** (وَلَا هُمْ) **ve ancak onlar olmadılar,** nedir olmadılar? (يَحْزَنُونَ) **mahzun olurlar,** yâni onlar üzülecek de değillerdir.

Meâl-i Şerîf - 69

69- Şüphesiz o kimseler ki (geçmiş peygamberlerin döneminde bulunup onların dînine) **îmân etmiştirler ve** (özellikle) **o kimseler ki Yahûdî** (olarak, yeni bir şerîat gelinceye kadar Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın tahrîf edilmemiş ve neshe uğramamış olan şerîatına tâbi) **olmuşturlar, bir de o** (Nûh ile İbrâhîm *(Aleyhimesselâm)* döneminde yaşayıp onların dîni üzere bulunan) **Sâbiîler ve ayrıca** (Kur'ân gelinceye kadar Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın, râhipler tarafından değiştirilmemiş olan dînine uyan) **Hristiyanlar** (var ya); (bunlardan) **her kim** (o günkü şerîatın emrine göre) **Allâh'a ve o** (dünyâ günlerinin) **son**(unda gelip ebedî devâm edecek olan mahşer) **gün**(ün)**e îmân etmiş, ayrıca** (namaz, oruç, hac, zekât gibi) **sâlih bir amel de işlemişse, artık** (kâfirlerin korkuya düşeceği o kıyâmet gününde) **onlar üzerine hiçbir korku yoktur ve** (günahkârlar kaçırdıkları mükâfatlara üzülecekleri zaman) **ancak onlar mahzun olmayacaklardır.**

Bu ve benzeri âyet-i celîleleri mânen tahrif ederek Yahûdî ve Hristiyanlardan Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e îmân ve ittibâ etmeyenlerin de cennete girebileceğine dâir delil getirenlerin görüşlerine reddiye için bakınız: *el-Bakara Sûresi:62, en-Nisâ Sûresi:151, el-A'râf Sûresi:158*

لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنٖٓى اِسْرَٓائٖيلَ وَاَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ رُسُلًاۜ كُلَّمَا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْۙ فَرٖيقًا كَذَّبُوا وَفَرٖيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 70

(لَقَدْ اَخَذْنَا) **Andolsun ki; elbette Biz almıştık,** neyi? (مِيثَاقَ بَنٖٓى اِسْرَٓائٖيلَ) **İsrâîloğullarının mîsâkını,** yâni sağlam sözünü, (وَاَرْسَلْنَٓا) **ve Biz göndermiştik,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** kimleri? (رُسُلًا) **değerli birçok rasülleri,** (كُلَّمَا جَٓاءَ) **her ne zaman getirdiyse,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (رَسُولٌ) **bir rasûl,** neyi? (بِمَا) **o şeyi ki,** (لَا تَهْوٰٓى) **arzu etmiyor,** ne? (اَنْفُسُهُمْ) **nefisleri,** yâni herhangi bir peygamber onlara canlarının istemediği bir hüküm getirince, (فَرٖيقًا) **bir kısmını,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** daha? (وَفَرٖيقًا) **bir kısmını da,** (يَقْتُلُونَ) **öldürüyorlar**(dı).

Meâl-i Şerîf - 70

70- Andolsun ki; muhakkak Biz (kendi kitaplarındaki hükümleri tatbik edeceklerine dâir ve Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e îmân edip ona tâbi olmaları husûsunda) **İsrâîloğullarının sağlam sözünü almış ve kendilerine** (bu hususları açıklamak üzere) **birçok değerli rasüller göndermiştik. Ama her ne zaman bir rasûl onlara canlarının istemediği bir şeyi getirdiyse, bir kısmını yalanladılar, bir fırkayı da öldürüyorlar**(dı).

وَحَسِبُٓوا اَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثٖيرٌ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ بَصٖيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 71

(وَحَسِبُٓوا) **Ve zannettiler,** neyi? (اَلَّا تَكُونَ) **vâki olmayacağını,** ne? (فِتْنَةٌ) **bir fitne** (belâ ve azap), yâni Benîisrâîl, peygamberleri yalanlayıp öldürmeleri sebebiyle başlarına bir azap gelmeyeceğini zannettiler de, (فَعَمُوا) **bu sebeple körleştiler** (Allâh'ın azâbından emin olarak dîni görmez oldular), daha? (وَصَمُّوا) **ve sağır oldular,** yâni kendilerine bildirilen hakkı duymaktan sağır kesildiler, (ثُمَّ تَابَ) **sonra tevbe nasip etti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** yâni tevbelerini kabûl etti, (ثُمَّ عَمُوا) **sonra kör oldular,** daha? (وَصَمُّوا)

ve sağır oldular, onlardan bedel? (كَثِيرٌ) **birçoğu,** öyle çokları ki kimden olucu? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (وَاللّٰهُ) **Allâh,** (بَصِيرٌ) **ziyâde görücüdür,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (يَعْمَلُونَ) **yapıyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 71

71- Böylece onlar (peygamberleri inkâr etmeleri ve bir kısmını öldürmeleri gibi büyük günahları yüzünden, haklarında) **bir belâ meydana gelmeyeceğini sandılar da, bu sebeple** (doğruyu görmekten) **körleştiler ve** (vaaz-u nasîhat dinlemekten) **sağırlaştılar.**

(Buzağıya tapmalarından) **sonra Allâh onlara tevbe nasip etti.** (Ama) **daha sonra** (Zekeriyyâ, Yahyâ ve Îsâ *(Aleyhimüsselâm)* zamânında) **içlerinden birçoğu yine körleştiler ve sağırlaştılar. Zâten Allâh onların yapmakta olduklarını** (hakkıyla görüp karşılıklarını verecek olan bir) **Basîr'dir.**

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَۜ وَقَالَ الْمَسِيحُ
يَا بَنٖٓي اِسْرَٓائِلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبّٖي وَرَبَّكُمْۜ اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ
فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوٰيهُ النَّارُۜ وَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 72

(لَقَدْ كَفَرَ) **Andolsun ki; muhakkak kâfir oldu,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** (هُوَ) **ancak o,** kimdir? (اَلْمَسِيحُ) **Mesîh'dir,** öyle Mesîh ki, (اِبْنُ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (وَقَالَ) **hâlbuki dedi,** kim? (اَلْمَسِيحُ) **Mesîh** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*), ne dedi? (يَا بَنٖٓي اِسْرَٓائِلَ) **ey Îsrâîloğulları!** (اُعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** öyle Allâh ki, (رَبّٖي) **benim Rabbim,** daha? (وَرَبَّكُمْ) **sizin de Rabbiniz,** (اِنَّهُ) **şüphesiz ki şân**(ına önem verilmesi gereken husus şudur); (مَنْ) **her kim,** (يُشْرِكْ) **ortak koşarsa,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** (فَقَدْ حَرَّمَ) **muhakkak haram kılmıştır,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kime? (عَلَيْهِ) **ona,** neyi? (اَلْجَنَّةَ) **cenneti,** (وَمَأْوٰيهُ) **ve onun sığınacağı yer,** nedir? (اَلنَّارُ) **o** (cehennem) **ateş**(i)**dir,** (وَمَا لِلظَّالِمٖينَ) **ve zâlimler için yoktur,** kimlerden bir fert? (مِنْ اَنْصَارٍ) **yardımcılardan** (bir fert).

Meâl-i Şerîf - 72

72- Yemin olsun ki: "Şüphesiz Allâh, Meryem oğlu Mesîh'in ta kendisidir" demiş olan (Hristiyan fırkalarına mensup) **kimseler gerçekten kâfir olmuştur.**

Hâlbuki Mesîh: "Ey İsrâîloğulları! (Bana değil) **benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a ibâdet edin. Gerçekten şu önemlidir ki; kim Allâh'a ortak koşarsa muhakkak ki Allâh** (tevhîd ehline âit olan) **cenneti ona haram kılmıştır. Onun sığınağı ise ancak** (müşrikler için hazırlanmış olan) **o** (cehennem) **ateş(i)dir.** (Allâh'ın hakkı olan ibâdeti O'nun yarattıklarına tahsis ederek en büyük zulmü işlemiş olan) **o zâlimler için yardımcılardan hiçbiri de yoktur" demişti.**

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلٰثَةٍۢ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّٓا اِلٰهٌ وَاحِدٌۜ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 73

(لَقَدْ كَفَرَ) **Andolsun ki; elbette kâfir oldu,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** kimdir? (ثَالِثُ ثَلٰثَةٍ) **üçün üçüncüsüdür,** yâni üç ilâhtan biridir, (وَمَا مِنْ اِلٰهٍ) **hâlbuki hiçbir ilâh yoktur,** (اِلَّا اِلٰهٌ) **ancak bir ilâh vardır,** öyle ilâh ki, (وَاحِدٌ) **tek olucu,** (وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا) **ama eğer vazgeçmezlerse,** neden? (عَمَّا) **o şeyden ki,** (يَقُولُونَ) **diyorlar,** (لَيَمَسَّنَّ) **andolsun ki; elbette dokunacaktır** (isâbet edecektir), kime? (اَلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni içlerinden kâfir olanlara yapışacaktır, ne? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 73

73- Andolsun ki: "Gerçekten Allâh üçün üçüncüsüdür (üç ilâhtan biridir)**" demiş olan** (Hristiyan fırkalarına bağlı) **kimseler** (de) **kâfir olmuştur. Hâlbuki bir tek İlâh'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Ama söylemekte oldukları o şeyden vazgeçmezlerse, kasem olsun ki; kâfir olmuş bu kişilere çok acı verici pek büyük bir azap mutlaka dokunacaktır.**

Muhammed ibnü Kâ'b *(Radıyallâhu Anh)* şöyle rivâyet etmiştir: Allâh-u Te'âlâ Meryem oğlu Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı göklere kaldırınca, Benîisrâîl'in âlimlerinden yüz kişi toplanarak aralarında: "Siz kalabalık bir ümmetsiniz, bu durumda görüş ayrılığına düşmenizden korkulur. Öyleyse içinizden on kişi eksiltin" dediler.

Fakat sayılarının yine çok olduğunu ve bu durumda bir görüş üzere birleşemeyeceklerini anlayınca, içlerinden onar onar azalttılar ve netîcede on kişi kaldı. En sonunda: "Şu anda bile çoksunuz, altı kişiyi çıkarın" diyerek dört kişi kaldılar ve Îsâ *(Aleyhisselâm)* hakkında aralarında tartışmaya başladılar.

İçlerinden biri: "Gaybı Allâh'tan başkasının bilemeyeceğini biliyorsunuz. O, gaybları bildiğine göre, demek ki Allâh idi, istediği kadar yerde kaldı, sonra dileyince göğe yükseldi" dedi.

İkinci şahıs: "Biz Îsâ'yı da, annesini de tanıyoruz, o hâlde o, olsa olsa Allâh'ın oğludur" dedi. Bir diğeri ise: "Ben sizin dediğiniz gibi demiyorum. Çünkü Îsâ bize kendisinin Allâh'ın kulu, rûhu ve Meryem'e bıraktığı kelimesi olduğunu söylerdi. Biz de onun kendisi hakkında dediği gibi inanırız. Ben sizin onun hakkında büyük bir iftirâ söylemiş olmanızdan endişe duymaktayım" dedi. Dördüncü kişi de ona tâbi oldu.

Sonra bu kişiler insanların karşısına çıkınca, insanlar onlara Îsâ *(Aleyhisselâm)* hakkındaki görüşlerini sordular, hepsi de cevaplarını verdiler ve böylece her üç görüşe de tâbi olan fırkalar türedi. İşte bu ve bir önceki âyet-i kerîmede Allâh-u Te'âlâ iki fırkanın kâfir edici sözlerini ve inançlarını beyân ederken, daha önce geçen 66. âyet-i kerîmede ise, doğru inanca sâhip olan fırkaya işâret buyurdu. *(es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 3/122)*

Hristiyanların teslîs akîdesinin tahlil ve reddiyesi için bakınız: *en-Nisâ Sûresi:171*

اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 74

(اَفَلَا يَتُوبُونَ) **Hâlâ tevbe etmeyecekler mi?!** kime? (اِلَى اللّٰهِ) **Allâh'a,** daha ne yapmayacaklar mı? (وَيَسْتَغْفِرُونَ) **ve mağfiret dilemeyecekler mi?!** kimden? (هُ) **O'ndan,** (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **çok acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 74

74- Hâlâ (bu bâtıl inançlarından uzaklaşarak) **Allâh'a tevbe etmeyecekler mi ve O'ndan bağışlanma istemeyecekler mi?! Hâlbuki Allâh** (tevbe etmeleri durumunda onları çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (îmân eden kullarına ziyâdesiyle acıyıp, fazl-u kereminden bağışlarda bulunacak bir) **Rahîm'dir.**

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَاُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَاْكُلَانِ
الطَّعَامَ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 75

(مَا الْمَسِيحُ) **Mesîh** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*) **olmadı,** öyle Mesîh ki, (اِبْنُ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** yâni Meryem'in oğlu Îsâ değildir, (اِلَّا رَسُولٌ) **ancak bir Rasûl'dür,** öyle Rasûl ki? (قَدْ خَلَتْ) **muhakkak geçti,** kimden önce? (مِنْ قَبْلِهِ) **ondan önce,** kim? (اَلرُّسُلُ) **rasüller,** (وَاُمُّهُ) **ve onun annesi** (Meryem *(Aleyhesselâm)*)**,** kimdir? (صِدِّيقَةٌ) **bir sıddîkadır** (dosdoğru kul olan bir kadındır), (كَانَا) **ikisi de idiler,** nedir idiler? (يَاْكُلَانِ) **yer idiler,** neyi? (اَلطَّعَامَ) **yemeği,** (اُنْظُرْ) **bak,** (كَيْفَ) **nasıl,** (نُبَيِّنُ) **iyice beyân ediyoruz,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** neyi? (اَلْاٰيَاتِ) **âyetleri** (delilleri), (ثُمَّ انْظُرْ) **sonra bak,** (اَنّٰى) **nasıl?** (يُؤْفَكُونَ) (hakîkatten) **döndürülüyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 75

75- Meryem oğlu Mesîh (Allâh'ın oğlu değildir) **ancak bir rasûldür ki, ondan önce de nice rasüller muhakkak** (gelip) **geçmiştir.**

Annesi de (Allâh'ın eşi değildir, ancak çok doğru kul olan) **bir sıddîkadır. İkisi de** (birer kul ve beşer oldukları için) **yemek ye**(meye kendilerini mecbur hissede)**rlerdi.**

(Habîbim!) **Bak ki; Biz** (inançlarının yanlışlığını gösteren delilleri ve) **âyetleri onlara nasıl iyice açıklıyoruz. Sonra yine bak ki; onlar hâlâ** (hakkı bulmaktan) **nasıl döndürülebiliyorlar?!**

قُلْ اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًاۜ وَاللّٰهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 76

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَتَعْبُدُونَ) **tapıyor musunuz?** kimden başka olduğu hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka olduğu hâlde,** neye? (مَا) **o şeylere ki,** (لَا يَمْلِكُ) **mâlik olamaz,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neye? (ضَرًّا) **bir zarar**(ı savuşturmay)**a,** daha? (وَلَا نَفْعًا) **bir faydaya da** (mâlik) **olamaz,** yâni sizden bir zararı defetmeye ve size bir fayda sağlamaya gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz?! (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** (هُوَ) **ancak O,** kimdir? (السَّم۪يعُ) **hakkıyla işitendir,** daha kimdir? (الْعَل۪يمُ) **ziyâde bilendir.**

Meâl-i Şerîf - 76

76- (Habîbim!) **De ki: "Siz** (Îsâ ve annesi gibi) **kendiniz için herhangi bir zarar**(ı savuşturmay)**a mâlik olamayan, herhangi bir fayda** (sağlama)-**ya da** (gücü yeterli) **olamayan Allâh'tan başka** (âciz) **şeylere mi tapıyorsunuz?! Hâlbuki ancak Allâh** (bütün sözleri hakkıyla duyan bir) **Semî'dir,** (tüm inançları tam mânâsıyla bilerek, iyiye iyi, kötüye kötü karşılık verecek bir) **Alîm'dir."**

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا كَث۪يرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّب۪يلِ ﴿٧٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 77

(قُلْ) **Söyle,** ne söyle? (يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ) **ey Ehl-i Kitap!** (لَا تَغْلُوا) **haddi aşmayın,** ne hakkında? (ف۪ي د۪ينِكُمْ) **dîninizhakkında,** öyle bir aşırılıkla ki, (غَيْرَ الْحَقِّ) **hakkın gayri,** bu terkîb, geride geçen fiilin masdarı olup hazfedilen (غُلُوًّا) kelimesinin

sıfatıdır. Yâni dîniniz hakkında bâtıl bir şekilde haddi aşmayın, daha? (وَلَا تَتَّبِعُوا) **ve tâbi olmayın** (uymayın), neye? (اَهْوَاۤءَ قَوْمٍ) **bir kavmin kötü arzularına,** öyle kavim ki, (قَدْ ضَلُّوا) **muhakkak saptılar,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** (وَاَضَلُّوا) **ve saptırdılar,** kimi? (كَثِيرًا) **birçokları**(nı), daha? (وَضَلُّوا) **ve saptılar,** neden? (عَنْ سَوَاۤءِ السَّبِيلِ) **yolun doğrusundan.**

Meâl-i Şerîf - 77

77- (Habîbim!) **De ki: "Ey Kitap Ehli!** (Kiminiz Îsâ *(Aleyhisselâm)*ı ilâhlığa yükselterek, kiminiz de peygamberliğini inkâr ederek) **dîninizhusûsunda** (kendinizce de) **hak olmayan bir şeyle haddi aşmayın.**

Bir topluluğun kötü arzularına da (aslâ) **uymayın ki, gerçekten onlar** (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in gönderilişinden) **daha önce** (kendi şerîatlarını yaşamaktan) **sapmıştılar,** (kendilerine uyan kimselerden) **birçoğunu da saptırmıştılar ve** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* gönderilince onu kıskanıp yalanlayarak) **yolun doğrusundan sapıtmıştılar."**

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي اِسْرَاۤئِيلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 78

(لُعِنَ) **Lânet olundu,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ بَنِي اِسْرَاۤئِيلَ) **İsrâîloğullarından,** ne üzerine lânet olundular? (عَلٰى لِسَانِ دَاوُدَ) **Dâvûd'un lisânı üzere,** yâni diliyle, daha? (وَعِيسَى) **Îsâ'nın,** öyle Îsâ ki, (ابْنِ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** yâni bu iki peygamberin diliyle, (ذٰلِكَ) **işte sana! Bu** (lânetlenme), ne sebebiyledir? (بِمَا عَصَوْا) **isyanları sebebiyledir,** daha? (وَكَانُوا) **ve olmaları sebebiyledir,** nedir olmaları? (يَعْتَدُونَ) **haddi aşarlar.**

Meâl-i Şerîf - 78

78- İsrâîloğullarından o kâfir olmuş kimseler, hem Dâvûd'un hem de Meryem oğlu Îsâ'nın lisânı üzere (indirilmiş olan Zebûr ve İncîl'de) **lânetlenmiştir. İşte sana! Bu** (lânete çarpılmaları), **şu nedenledir ki; onlar** (emirlere) **isyân etmiştirler ve** (Allâh tarafından konulan) **haddi sürekli aşmakta bulunmuşturlar.**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın beyânına göre; İsrâîloğullarının kâfirleri tüm peygamberlerin diliyle lânetlenmiştir. Nitekim Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın diliyle Tevrât'ta, Dâvûd *(Aleyhisselâm)*ın devrinde Zebûr'da, Îsâ *(Aleyhisselâm)* döneminde İncîl'de, Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in lisânıyla da Kur'ân-ı Kerîm'de bu lânet kendilerine ulaşmıştır.

Dâvûd *(Aleyhisselâm)*ın lâneti, ashâb-ı sebt hakkında olmuştur. Cumartesi günü balık avlayarak haram işleyen bu kişiler Dâvûd *(Aleyhisselâm)*ın kavmi olup, Eyle denen yerde yaşamaktaydılar.

A'râf Sûresi'nin 163-166. âyet-i kerîmelerinde belirtildiği üzere; bu kavim haddi aşınca Dâvûd *(Aleyhisselâm)* onlara: "Ey Allâh! Onlara lâneti elbise gibi ve eteklikteki bağ yerlerine takılan kemer gibi giydir. Öyle ki; onları yarattıklarına bir âyet ve bir ibret yap" diye bedduâda bulunmuş, bunun üzerine o toplum maymunlara ve domuzlara dönüşmüştür. *(el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/55; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 6/211)*

Îsâ *(Aleyhisselâm)* da, gökten inen sofradan yiyip içtikten sonra hâlâ inanmayan toplum hakkında: "Ey Allâh! Sofradan yedikten sonra kâfir olanlara, âlemlerden hiçbirine yapmadığın bir azap ile azap et ve cumartesi ashâbına lânet ettiğin gibi onlara da lânet et" diye bedduâda bulununca, aralarında hiçbir kadın ve çocuk bulunmayan beş bin kişilik topluluk domuzlar hâline gelmiştir. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/327; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 7/357)*

Ayrıca Îsâ *(Aleyhisselâm)*: "Ey Allâh! Bana ve anneme iftirâ edenlere lânet et ve onları alçak kimseler ve maymunlar yap" diye İsrâiloğullarına genel mânâda lânette bulunmuştur. *(et-Taberî, rakam:12305-12306, 4/656)*

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 79

(كَانُوا) **Onlar idiler,** nedir idiler? (لَا يَتَنَاهَوْنَ) **birbirlerini engellemiyorlardı,** neden? (عَنْ مُنْكَرٍ) **hiçbir münkerden,** öyle münker ki, (فَعَلُو) **yaptılar,** neyi? (هُ) **onu,** yâni Allâh'ın dîninin reddettiği şeyleri kendileri yaptıkları gibi başkalarını da onların benzerini yapmaktan menetmiyorlardı, (لَبِئْسَ) **andolsun ne kötü odu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَفْعَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 79

79- Onlar kendisini işlemiş oldukları bir münker(in benzerini işlemek)**den birbirlerini engellemiyorlardı. Yapmakta oldukları bu** (günahlara karşı nemelâzımcılık) **iş**(i)**, yemin olsun ki; elbette ne kadar kötü olmuştu.**

İyiliği emredip kötülükten nehyetme vazîfelerini ihmâl edenlerin zemmi hakkındaki hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/403-415*

تَرٰى كَثٖيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ
اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِى الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 80

(تَرٰى) (Habîbim!) **Sen görürsün,** kimi? (كَثٖيرًا) **birçoğunu,** öyle çokları ki, (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne oldukları hâlde görürsün? (يَتَوَلَّوْنَ) **dost edinir oldukları hâlde,** kimi?

(اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (لَبِئْسَ) **andolsun ki; ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (قَدَّمَتْ) **takdim etti,** yâni önceden hazırladı, kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne? (اَنْفُسُهُمْ) **nefisleri,** o şeyden bedel? (اَنْ سَخِطَ) **gazab etmesi**(ni gerektiren şey), kimin gazab etmesi? (اللّٰهُ) **Allâh'ın,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** burada mahsûsun bi'z-zem olan (اَنْ سَخِطَ) kelimesinin başında bir muzâf mahzûftur ki, takdîri (مُوجِبُ سَخَطِ اللّٰهِ) "Allâh'ın gazabını gerektiren şey" demektir. Çünkü Allâh-u Te'âlâ'nın gazabı haddi zâtında zemmolunmaktan münezzeh olup, gerçekte tenkit edilen, Allâh-u Te'âlâ'nın gazabına sebep olan günahlardır, (وَفِي الْعَذَابِ) **hâlbuki azap içersinde,** (هُمْ) **onlar,** nedirler? (خَالِدُونَ) **ebedî kalıcılardır.**

Meâl-i Şerîf - 80

80- (Habîbim!) **Sen o** (Yahûdî ve Hristiya)**nlardan birçoğunu** (sana ve müminlere karşı kızgınlıklarından dolayı)**, o kâfir olmuş** (müşrik ve kitapsız) **kimselerle dostluk eder oldukları hâlde görürsün.**

Yemin olsun ki; nefislerinin kendileri için önceden hazırlamış olduğu (bile bile inkârdan ibâret) **o şey elbette ne kötü olmuştur ki, böylece Allâh kendilerine gazap etmiştir, bu nedenle de onlar azap içinde ebedî kalıcı kimselerdir.**

وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَٓاءَ
وَلٰكِنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 81

(وَلَوْ كَانُوا) **Ve eğer** (müşrikleri dost edinenler) **olsaydılar,** nedir olsaydılar? (يُؤْمِنُونَ) **îmân ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالنَّبِيِّ) **ve o Nebî'ye,** daha? (وَمَٓا) **o şeye ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْهِ) **ona,** yâni peygambere indirilen Kur'ân'a gerçekten inansalardı, (مَا اتَّخَذُو) **edinmezlerdi,** kimi? (هُمْ) **onları,** neler? (اَوْلِيَٓاءَ) **dostlar,** (وَلٰكِنَّ كَث۪يرًا) **velâkin birçoğu,** öyle birçokları ki? (مِنْهُمْ) **onlardan,** kimlerdir? (فَاسِقُونَ) **fâsık** (dinden çıkıcı) **kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 81

81- Eğer onlar Allâh'a da, o Nebî'ye de, ona indirilmiş olan (Kur'ân)**a da** (doğru dürüst) **îmân etmiş olsalardı, o** (müşrik ola)**nları dostlar edinmezlerdi. Velâkin onlardan birçoğu** (kendi dinlerine bağlılıktan bile çıkmış) **fâsık kimselerdir.**

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ اَشْرَكُواۚ
وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰىۜ
ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 82

(لَتَجِدَنَّ) (Habîbim!) **Andolsun ki; elbette bulacaksın,** kimi? (اَشَدَّ النَّاسِ) **insanların en şiddetlisini,** ne cihetten? (عَدَاوَةً) **düşmanlık cihetinden,** kime? (لِلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni Müslümanlara en büyük düşman olarak bulacaksın, kimleri? (اَلْيَهُودَ) **Yahûdîleri,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseleri ki,** (اَشْرَكُوا) **şirk koştular,** yâni müşrikleri bulacaksın, (وَلَتَجِدَنَّ) **ve yine kasem olsun ki; elbette bulacaksın,** kimi? (اَقْرَبَهُمْ) **onların en yakınını,** ne cihetinden? (مَوَدَّةً) **sevgi cihetinden,** kime? (لِلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni Müslümanlara en yakın olarak bulursun, kimleri? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّا) **muhakkak biz,** kimleriz? (نَصَارٰى) **Hristiyanlarız,** (ذٰلِكَ) **işte sana! Bu** (yakınlık), ne sebebiyledir? (بِاَنَّ مِنْهُمْ) **şüphesiz ki onlardan vardır,** kimler? (قِسِّيسِينَ) **kıssîs** (keşiş âlim)**ler,** daha? (وَرُهْبَانًا) **ve râhipler** (kiliselerde ibâdete devâm edenler), daha ne sebebiyledir? (وَاَنَّهُمْ) **ve şu sebepledir ki, şüphesiz onlar,** (لَا يَسْتَكْبِرُونَ) **kibretmezler.**

Meâl-i Şerîf - 82

82- (Habîbim!) **Andolsun ki; îmân etmiş kimselere düşmanlık yönünden elbette insanların en şiddetlisi olarak gerçekten Yahûdîleri ve o şirk koşmuş olan kimseleri bulacaksın. Ama yemin olsun ki; o îmân etmiş kimselere sevgi bakımından elbette o** (insa)**nların en yakını olarak da: "Şüphesiz biz Hristiyanlarız" demiş olan kimseleri bulacaksın.**

İşte sana! Bu (yakınlık), **şu sebepledir ki; şüphesiz onlardan bir kısmı** (ilim ve ibâdetle meşgul olan) **keşişler ve** (âhiret korkusuyla dünyâyı bırakıp manastıra kapanan) **rahiplerdir, bir de gerçekten onlar** (Yahûdîlerden farklı olarak, doğruyu anladıklarında hakkı kabûl etmekten ve ona uymaktan) **büyüklük taslamazlar.**

Ebû Hayyân *(Rahimehullâh)*ın beyânı vechile; bu âyet-i celîlede Hristiyanların, Müslümanlara dost olduğu açıklanmamış, ancak onların Yahûdîlerden ve müşriklerden daha yakın olduğu bildirilmiştir. Yahûdîlerin düşmanlıklarının şiddeti îzâha muhtaç değildir, zîrâ onların bâtıl inançlarına göre; din bakımından kendilerinden olmayan kimselere hangi yol ve şartla olursa olsun kötülük yapmak farzdır. Böylece öldürebildiklerini öldürürler, değilse malları gasp etmek, hırsızlık yapmak veyâhut çeşitli hîle, tuzak ve desîseler kurmak sûretiyle insanlara ellerinden gelen zararı yapmaya çalışırlar.

Hristiyanların inancı ise böyle değildir; aksine onların dînine göre, başkalarına eziyet yapmak haramdır. Ama şu bilinmelidir ki; Hristiyanlar inanç konusunda Yahûdîlerden daha kötü durumdadırlar, zîrâ Yahûdîlerin inancının bozukluğu peygamberlik konusundayken, Hristiyanlarınki ise ilâhlık mevzuundadır.

Cessâs ve Beğavî *(Rahimehümellâh)* gibi âlimler âyet-i kerîmenin bütün Hristiyanları kastetmediğini, bilakis Necâşî ve arkadaşları gibi İslâm'ı seçen bir tâife hakkında indiğini açıkladıktan sonra: "Müslümanları öldürmek, esir etmek, şehirlerini harap etmek, mescitlerini yıkmak ve mushaflarını yakmak gibi zulümler husûsunda Hristiyanlar da Yahûdîler gibidir" demişlerdir.

Sebeb-i nüzulle ilgili rivâyetler de bu görüşü doğrular niteliktedir. Tafsîlât için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 7/420-449*

7. Cüz

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ
يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 83

(وَإِذَا سَمِعُوا) **Ve duydukları zaman,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (أُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (إِلَى الرَّسُولِ) **o Rasûl'e,** bu cümle, bundan evvel geçen âyet-i celîlenin sonundaki (لَا يَسْتَكْبِرُونَ) cümlesine atfedilmiştir. Buna göre mânâ şöyledir: Hristiyanların, îmân edenlere sevgi bakımından en yakın olmalarının sebebi şudur ki, onların içerisinde keşişler ve râhipler vardır. Onlar büyüklük taslamazlar, bir de onlardan Necâşî ve arkadaşları âhir zaman peygamberine indirilen Kur'ân-ı Kerîm'i dinledikleri vakitte, (تَرَى) (Habîbim!) **sen görürsün,** yâni sen onların yanında olsaydın görürdün, neyi? (أَعْيُنَهُمْ) **onların gözlerini,** ne olduğu hâlde? (تَفِيضُ) **dolup taşıyor,** ne cihetinden? (مِنَ الدَّمْعِ) **gözyaşı cihetinden,** o gözyaşı neden kaynaklandığı hâlde? (مِمَّا) **o şeyden ki,** (عَرَفُوا) **tanıdılar,** o anladıkları şey de nedir? (مِنَ الْحَقِّ) **haktır,** bu mânâya göre (مِمَّا) kelimesindeki (مِنْ) harfi ibtidâ-i gâye için, (مِنَ الْحَقِّ) terkîbindeki (مِنْ) harfi de mevsûlün tebyîni için kabûl edilmiştir. Burada (مِمَّا) kelimesindeki (مِنْ) harfinin teb'îz için olduğunu söyleyenler de olmuştur ki, buna göre mânâ: "Onlar birtakım hakîkatleri anlamakla bu kadar ağlamışlardır, ya Kur'ân-ı Kerîm'in tamâmını okuyup, Sünnet-i Seniyye'yi kavrayarak hakkın tümünü anlamış olsaydılar hâlleri nice olurdu?" demektir. Burada sanki şöyle bir mukadder sual vardır: "Onlar Kur'ân-ı Kerîm'i duyduklarında ne demişlerdir?" Buna cevâben şöyle buyrulmuştur: (يَقُولُونَ) **Derler,** ne derler? (رَبَّنَا) **ey bizim Rabbimiz!** (آمَنَّا) **biz îmân ettik** (bu Kur'ân'a inandık), (فَاكْتُبْ) **öyleyse yaz,** kimi? (نَا) **bizi,** kimlerle berâber? (مَعَ الشَّاهِدِينَ) **şâhitlerle berâber,** yâni bizi peygamberinin ve kitabının hak olduğuna şâhitlik edenlerle berâber yaz.

Meâl-i Şerîf - 83

83- (Habîbim! Hristiyan olan Habeşistan hükümdârı Necâşî ve yanında bulunan rahipler) **o Rasûl'e indirilmiş olan** (Kur'ân)ı (sahabe-i kirâmdan) **işittikleri zaman,** (kendi kitaplarından bildikleri için kolayca) **tanımış oldukları o haktan dolayı sen onların** (yanında olsaydın) **gözlerini yaştan dolup taşar hâlde görürsün. Diyorlardı ki: "Ey Rabbimiz! Biz** (işittiğimiz Kur'ân'a ve onu getiren Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e) **îmân ettik. Artık bizi de** (kıyâmet günü diğer ümmetler hakkında) **şâhitlik yapacak olan** */(İslâm'ın hak din olduğuna inanıp)* ***şâhit olan/*** (Müslüman topluluk)**larla birlikte yaz.**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; bu âyet-i kerîme Necâşî *(Radıyallâhu Anh)* ve arkadaşlarından bahsetmektedir, zira Ca'fer-i Tayyâr *(Radıyallâhu Anh)* onlara Meryem ve Tâhâ sûrelerinden bâzı âyetler okuduğunda Necâşî *(Radıyallâhu Anh)* yerden bir saman çöpü alarak: "Allâh'a yemin olsun ki; bu okunan, Allâh-u Te'âlâ'nın İncîl'de buyurduğuna şu kadarcık bile ilâvede bulunmadı" dedi ve Ca'fer *(Radıyallâhu Anh)* kırâatini bitirinceye kadar o heyet ağlamayı sürdürdü. Yine böylece Ca'fer *(Radıyallâhu Anh)* ile birlikte Habeşistan'dan gelen heyete Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Yâsîn-i Şerîf okuduğunda onlar da ağladılar.

وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَٓاءَنَا مِنَ الْحَقِّۙ وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا
رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِح۪ينَ ﴿٨٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 84

(وَمَا) **Ve ne şey** (hâsıl olmuş), kim için hâsıl olmuştur? (لَنَا) **bizim için,** ne olduğumuz hâlde? (لَا نُؤْمِنُ) **îmân etmediğimiz hâlde,** yâni niçin îmân etmeyelim? kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَمَا) **ve o şeye ki,** (جَٓاءَ) **geldi,** kime? (نَا) **bize,** o gelen de nedir olduğu hâlde? (مِنَ الْحَقِّ) **hak olduğu hâlde,** bu mânâ (مِنْ) harfinin tebyîn için olmasına göre verilmiştir. (مِنْ) harfinin ibtida-i ğâye için olması da câiz görülmüştür, o zaman: "Hak"tan Mevlâ Te'âlâ kastedilmiş olur. Buna göre mânâ şöyledir: "Biz ne diye Allâh-u Te'âlâ tarafından bize gelen kitaba îmân etmeyelim?!", (وَنَطْمَعُ) **hâlbuki biz arzulamaktayız,** neyi? (اَنْ يُدْخِلَ) **girdirmesini,** kimi? (نَا) **bizi,** kim? (رَبُّنَا) **Rabbimiz,** burada (اَنْ يُدْخِلَ) cümlesinin ikinci mef'ûlü olan (اَلْجَنَّةَ) kelimesi hazfedilmiştir ki mânâ şöyledir: Hâlbuki biz Rabbimizin bizi cennete girdirmesini ümîd ediyoruz", *(el-Alûsî)* kimlerle berâber? (مَعَ الْقَوْمِ) **kavim ile berâber,** öyle kavim ki, (الصَّالِح۪ينَ) **sâlihler** (iyi kimseler), buradaki (مَعَ) harfi, (فِي) mânâsında da olabilir ki o zaman mânâ: "Hâlbuki biz Rabbimizin bizi (peygamberler ve müminlerden oluşan) sâlihler topluluğu arasına girdirmesini arzulamaktayız" demek olur. Nitekim meâl-i şerîfte iki mânâ da verilmiştir. *('Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 5/467)*

Meâl-i Şerîf - 84

84- Ne oldu bize de, Allâh'a ve bize gelmiş olan o hakka îmân etmeyelim?! Hâlbuki biz Rabbimizin bizi (peygamberler ve müminlerden oluşan) **sâlihler topluluğu ile birlikte** (cennete) **girdirmesini arzulamaktayız** ***/sâlihler topluluğu arasına girdirmesini arzulamaktayız/."***

فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ
وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٨٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 85

(فَاَثَابَ) **Netîcede mükâfatlandırdı,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (قَالُوا) **dediler,** yâni inanarak söyledikleri sözleriyle. Bu mânâ (مَا) harfinin mevsûl olmasına göre verilmiştir. Burada (مَا) harfi masdariyye olarak da kabûl edilebilir ki, buna göre mânâ şöyle olur: "Bu sözleri sebebiyle Allâh-u Te'âlâ onlara mükâfat verdi", neyi? (جَنَّاتٍ) **cennetleri,** öyle cennetler ki, (تَجْر۪ي) **sürekli akıyor,** nereden akıyor? (مِنْ تَحْتِهَا) (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından,** ne? (اَلْاَنْهَارُ) **ırmaklar,** ne oldukları hâlde o cennetlere girecekler? (خَالِد۪ينَ) **devamlı kalıcı** (olmaları takdîr edilmiş) **kimseler olarak,** nerede? (ف۪يهَا) **onların içerisinde,** (وَذٰلِكَ) **ve** (ey muhâtap!) **işte sana ancak bu,** nedir? (جَزَٓاءُ الْمُحْسِن۪ينَ) **güzel iş yapanların mükâfatıdır.**

Meâl-i Şerîf - 85

85- İşte (îtikatlarını belirtmek üzere) **söylemiş oldukları şeyden dolayı Allâh onları, içinde ebediyyen kalıcı** (olmaları takdîr edilmiş) **kimseler olarak pek kıymetli cennetlerle mükâfatlandırmıştır ki; onların** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır.** (Ey muhâtap!) **İşte sana! Bu** (kıymetli sevaplar), **ancak** (îtikād ve amel bakımından) **güzel iş yapanların** (ve îtikādı düzgün olup amelleri güzel olanların) **karşılığıdır.**

وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿٨٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 86

(وَالَّذ۪ينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** daha? (وَكَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** yâni Kur'ân'ı inkâr edip bizim âyetlerimizi yalan sayanlara gelince, (اُو۬لٰٓئِكَ) (ey muhâtap!) **işte sana! Ancak onlar,** kimlerdir? (اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ) **Cahîm'in ashâbıdır,** yâni o şiddetle tutuşturulmuş ateşin ayrılmaz arkadaşlarıdır.

Meâl-i Şerîf - 86

86- Ama o kimseler ki kâfir olmuşturlar ve Bizim âyetlerimizi yalanlamıştırlar, işte sana! Onlar ancak şiddetle tutuşturulmuş o (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz arkadaşlarıdır.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَ ﴿٨٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 87

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تُحَرِّمُوا) **haram kılmayın,** neyi? (طَيِّبَاتِ مَٓا) **o şeylerin temiz ve lezzetli olanlarını ki,** (اَحَلَّ) **helâl kıldı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** daha ne yapmayın? (وَلَا تَعْتَدُوا) **ve haddi aşmayın,** (اِنَّ اللّٰهَ) **çünkü Allâh**(-u Te'âlâ), (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimleri? (الْمُعْتَد۪ينَ) **sınırı aşanları.**

Meâl-i Şerîf - 87

87- Ey îmân etmiş olan kimseler! (Râhipliğe özenip de, uyuma, eşinize yanaşma, et yeme ve koku sürme gibi) **Allâh'ın sizin için helâl kılmış olduğu o temiz ve lezzetli şeyleri** (kendinize) **haram kılmayın ve** (helâl-haramın tespiti hususunda ve helâlleri fazla tüketme noktasında) **haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allâh haddi** (hudûdu ve koyduğu sınırları) **aşanları sevmez** (onların yaptıklarına rızâ göstermez ve cezâlarını verir).

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًاۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 88

(وَكُلُوا) **Ve yiyin,** neden olduğu hâlde? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (رَزَقَ) **rızıklandırdı,** kimi? (كُمُ) **sizi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh'ın size verdiği rızıklardan yiyin, neyi? (حَلَالًا) **helâli,** öyle helâl ki, (طَيِّبًا) **temiz ve lezzetli,** daha ne yapın? (وَاتَّقُوا) **ve sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (الَّذ۪ٓي) **öyle Allâh ki,** (اَنْتُمْ) **siz,** kime? (بِه۪) **sâdece O'na,** kimlersiniz? (مُؤْمِنُونَ) **îmân edicilersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 88

88- Bir de Allâh'ın sizi rızıklandırmış olduğu şeylerden helâl, temiz ve lezzetli olanını yiyin ve O Allâh(ın hükümlerine isyan)**dan hakkıyla sakının ki siz sâdece O'na îmân edici kimselersiniz.**

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فٖٓى اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَۚ فَكَفَّارَتُهُٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكٖينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلٖيكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرٖيرُ رَقَبَةٍۜ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍۜ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْۜ وَاحْفَظُٓوا اَيْمَانَكُمْۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 89

(لَا يُؤَاخِذُ) **Mesûl tutmaz** (cezâlandırmaz), kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne ile? (بِاللَّغْوِ) **lağiv sebebi ile,** o lağiv nerede olduğu hâlde? (فٖٓى اَيْمَانِكُمْ) **yeminlerinizde,** yâni kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminleriniz sebebiyle Allâh-u Te'âlâ sizi sorumlu tutmaz, (وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُ) **velâkin muâheze eder,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (عَقَّدْتُمُ) **iyice akdettiniz,** yâni kasıt ve niyetle sağlamlaştırdınız, neyi? (اَلْاَيْمَانَ) **yeminleri,** yâni bilerek yaptığınız yeminlerden sizi mesûl tutar, (فَكَفَّارَتُهُٓ) **artık onu** (bozmanızı)**n keffâreti,** nedir? (اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكٖينَ) **on fakiri yedirmektir,** neden yedirmektir? (مِنْ اَوْسَطِ مَا) **o şeyin ortasından ki,** (تُطْعِمُونَ) **yediriyorsunuz,** kimi? (اَهْلٖيكُمْ) **âilenizi,** yâni bilerek yaptığınız yemini bozduğunuz takdirde bunun cezâsı ya âilenize yedirdiğiniz yemeğin orta hâllisinden on fakiri yedirmektir, daha? (اَوْ كِسْوَتُهُمْ) **yâhut onları giydirmektir,** daha? (اَوْ تَحْرٖيرُ رَقَبَةٍ) **ya da bir köle âzâd etmektir,** (فَمَنْ) **ama her kim,** (لَمْ يَجِدْ) **bulamazsa,** yâni bu sayılan şeylerden birini bulamayanın keffâreti, nedir? (فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ) **üç gün oruç tutmaktır,** (ذٰلِكَ) (ey mümin kişi!) **işte sana! Ancak bu,** nedir? (كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ) **yeminlerinizin keffâretidir,** ne vakitte? (اِذَا حَلَفْتُمْ) **yemin ettiğiniz** (ve bozduğunuz) **zaman,** (وَاحْفَظُٓوا) **koruyun,** neyi? (اَيْمَانَكُمْ) **yeminlerinizi,** yâni yemin ettiğiniz vakitte yeminlerinize riâyet edin, (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** (يُبَيِّنُ) **ziyâdesiyle beyân ediyor,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neyi? (اٰيَاتِهٖ) **âyetlerini** (şerîatın hükümlerini), (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَشْكُرُونَ) (bu öğretme nîmetine) **şükredersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 89

89- (Yanılma ve yanlış anlama yüzünden doğru sanıp da yaptığınız) **yeminlerinizdeki lağiv sebebiyle Allâh sizi** (cezâlandırmak üzere herhangi bir keffâretle) **sorumlu tutmaz velâkin** (kalplerinizin azmi sonucu) **yeminleri sıkıca bağlamanız nedeniyle sizi mesûl tutar.**

Artık bunu (akdedip, bozmanızı)**n keffâreti; âilenize yedirmekte olduğunuz şeyin orta** (tabaka)**sından on fakiri yedirmektir yâhut onları giydirmektir ya da bir köle âzâd etmektir.**

Ama her kim (bunları yerine getirme imkânı) **bulamazsa,** (onun yapması gereken) **üç gün oruç tutmaktır.** (Ey mümin kişi!) **İşte sana! Yemin ettiğiniz** (ve bozduğunuz) **zaman yeminlerinizin keffâreti ancak budur.**

Ayrıca siz yeminlerinizi koruyun (önemli önemsiz her şeye yemin etmeyin, yemin ettiğiniz zaman -bozmak hayırlı değilse- bozmayın, aslında mümkün mertebe hiç yemin etmeyin, bozduğunuzda da keffâret ödeyin) ***/yeminlerinizi** (bozmak gerektiği zaman keffâret verebilmeniz için nasıl yaptığınızı unutmayıp)* ***hâfızada tutun/.***

İşte sana! Allâh size (şerîat hükümlerini ortaya koyan) **âyetlerini böylece** (eşsiz bir beyanla) **açıklıyor, tâ ki siz** (dîniniz hakkındaki bu bilgilere erişme ve yaptığınız yanlışlardan kolayca kurtuluş yolunu öğrenme nîmetine) **şükredesiniz.**

Yeminler; bozulduğunda keffâret gerektiren ve gerektirmeyen, bir de yemin edenin hiçbir şekilde sorumlu olmayacağı yeminler olmak üzere üçe ayrılır. Keffâret gerektiren ve "Yemîn-i mün'akide" diye adlandırılan birinci kısım, kişinin bir şeyi yapıp yapmayacağına dâir ettiği yeminlerdir ki; yeminini bozması durumunda âyet-i kerîmede beyân edilen dört türlü keffâretten biri gerekir.

Keffâret gerektirmeyen yeminler ise; kişinin kasıtlı bir şekilde yalan yere yaptığı yeminlerdir ki; "Yemîn-i ğamûs" diye adlandırılan bu tür yeminler hiçbir keffâretle temizlenemeyecek kadar büyük bir günah olduğu için tevbe ve istiğfardan başka bir çıkış yolu yoktur. Ama kişi, doğru bildiğini sanarak bir şeye yemin eder de, sonra onun öyle olmadığı anlaşılırsa, işte buna "Yemîn-i lağiv" denilir ki, bundan dolayı ne bir keffâret, ne de bir günah söz konusu değildir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ
مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 90

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (اِنَّمَا الْخَمْرُ) **muhakkak ki şarap,** daha? (وَالْمَيْسِرُ) **ve kumar,** daha? (وَالْاَنْصَابُ) **ve dikili taşlar,** daha? (وَالْاَزْلَامُ) **ve fal okları,** nedir? (رِجْسٌ) **birer pisliktir,** öyle pislik ki, (مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ) **şeytan amelindendir,** yâni şeytanın tezyîn ve tesvîlinden (süslemesi ve iyi göstermesin)den kaynaklanmaktadır, (فَاجْتَنِبُو) **o hâlde kaçının,** neden? (هُ) **ondan** (o anlatılan pisliklerden), (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُفْلِحُونَ) **kurtuluşa erersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 90

90- Ey îmân etmiş olan kimseler! Şarap (gibi sarhoş edici tüm içkiler), **kumar,** (tapınılmak için) **dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın amelinden olan** (ve sâdece onun hoş gösterip sebebiyet verdiği) **birer pisliktir. Öyleyse bu** (derece pislik oldukları anlatıla)**n**(lar)**dan uzak durun, tâ ki siz** (Allâh'ın gazap ve azabından kurtulup) **felâha erişebilesiniz.**

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 91

(اِنَّمَا يُرِيدُ) **Ancak istiyor,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** neyi? (اَنْ يُوقِعَ) **yerleştirmeyi,** nerede? (بَيْنَكُمُ) **aranızda,** neyi? (اَلْعَدَاوَةَ) **düşmanlığı,** daha? (وَالْبَغْضَاءَ) **kızgınlığı** (ve nefreti), ne sebebiyle olduğu hâlde? (فِى الْخَمْرِ) **içki sebebiyle,** daha? (وَالْمَيْسِرِ) **ve kumar** (gibi kötü alışkanlıklar) **sebebiyle,** şeytan daha neyi istiyor? (وَيَصُدَّ) **ve alıkoymayı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neden? (عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ) **Allâh'ın zikrinden,** daha? (وَعَنِ الصَّلٰوةِ) **ve o** (farz) **namaz**(lar)**dan,** (فَهَلْ اَنْتُمْ) **artık siz,** (مُنْتَهُونَ) **vazgeçici kimseler misiniz?!**

Meâl-i Şerîf - 91

91- Şeytan, şarap (gibi içkiler) **ve kumar sebebiyle ancak aranıza düşmanlık ve öfke yerleştirmek, bir de sizi Allâh'ın zikrinden ve o** (farz) **namaz**(lar)**dan alıkoymak ister. Artık siz** (bunlardan) **vazgeçen kimselersiniz değil mi?!**

Ömer ibnü Şurahbîl *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır: "Ömer ibnü'l-Hattâb *(Radıyallâhu Anh)*: 'Ey Allâh! Şarap hakkında bize yeterli bir açıklama yap' deyince Bakara Sûresi'ndeki: 'Sana şarap ve kumardan sorarlar' âyet-i celîlesi indi. Bunun üzerine Hazret-i Ömer *(Radıyallâhu Anh)* çağrılarak bu âyet-i kerîme kendisine okunduysa da o yine aynı duâyı tekrarladı.

O zaman Nisâ Sûresi'ndeki: 'Ey îmân edenler! Sarhoşken namaza yaklaşmayın' âyet-i kerîmesi nâzil oldu ki, ondan sonra Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in müezzini kāmet getirirken: 'Sarhoş olan namaza yaklaşmasın' diye nidâ ederdi. Tekrar Hazret-i Ömer çağrılarak bu âyet-i kerîme kendisine okununca o bununla da yetinmeyerek aynı duâyı yaptı. Bu sefer Mâide Sûresi'nin bu âyetleri nazil olunca o: 'Vazgeçtik, vazgeçtik' diyerek memnûniyetini dile getirdi." *(et-Tirmizî, et-Tefsîr:6, rakam:3049, 5/253)*

Âyet-i kerîmelerin iniş sebebi hakkındaki diğer rivâyetler; şarabın satılmasının ve üzüm satmanın hükmü; içki içenin İslâm'daki cezâsı; uyuşturucu madde kullanımının hükmü; kumarın, özellikle tavla ve satranç oynamanın zemmiyle ilgili hadîs-i şerîf ve rivâyetler; ayrıca içkiden sakınmanın lüzûmunu bildiren hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 8/8-55*

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا
اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 92

(وَاَطِيعُوا) **Ve itâat edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَاَطِيعُوا) **itâat edin,** kime? (اَلرَّسُولَ) **o Rasûl'e,** (وَاحْذَرُوا) (onlara muhâlefetten) **sakının,** (فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ) **eğer yüz çevirirseniz,** (فَاعْلَمُوا) **bilin ki,** (اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا) **Rasûlümüz üzerine ancak vardır,** ne? (اَلْبَلَاغُ) **tebliğ** (duyurmak), öyle tebliğ ki, (اَلْمُبِينُ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 92

92- (Emir ve yasaklarına riâyet husûsunda) **Allâh'a da itâat edin, o Rasûl'e de itâat edin ve** (onlara muhâlefetten) **sakının. Eğer** (onların hükümlerinden) **yüz çevirirseniz, bilin ki** (ne Allâh'a ne de Rasûlü'ne hiçbir zarar veremezsiniz. Çünkü) **Bizim Rasûlümüz üzerine** (düşen)**, ancak apaçık bir duyurudur.** (O da bu vazîfesini hakkıyla yapmıştır. Dolayısıyla onun tebliğine uymayanlar ancak kendilerine zarar vermiştirler.)

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَاَحْسَنُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 93

(لَيْسَ) **Olmadı,** kim üzerine? (عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler üzerine ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَعَمِلُوا) **ve işlediler,** neyi? (اَلصَّالِحَاتِ) **sâlih amelleri,** yâni bu kimseler üzerine yoktur, ne? (جُنَاحٌ) **hiçbir günah,** ne hususta? (فِيمَا) **o hususta ki,** (طَعِمُوا) **tattılar,** yâni haram kılınmadan evvel içtikleri şarapla, yedikleri kumar malı hususunda kendilerine hiçbir günah yoktur, ne vakitte? (اِذَا مَا اتَّقَوْا) (diğer haramlardan sakınarak) **takvâ sâhibi oldukları zaman,** daha? (وَاٰمَنُوا) **ve îmân**(da sebât) **ettikleri zaman,** daha? (وَعَمِلُوا) **ve işledikleri zaman,** neyi? (اَلصَّالِحَاتِ) **sâlih amelleri,** yâni namaz, oruç gibi sâlih amelleri, (ثُمَّ اتَّقَوْا) (içki ve kumarın haram edilmesinden) **sonra** (bu iki haramdan) **sakınırlarsa,** daha? (وَاٰمَنُوا) **ve** (bunların harâmiyetine) **inanırlarsa,** (ثُمَّ اتَّقَوْا) **sonra** (diğer haramlardan) **sakınırlarsa,** daha? (وَاَحْسَنُوا) **ve** (insanlara) **iyilik yaparlarsa,** *(en-Nesefî)* **yâhut iyi işler yaparlarsa,** *(el-Beyzâvî)* (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** (يُحِبُّ) **sever,** kimi? (اَلْمُحْسِنِينَ) **güzel amel yapanları.**

Meâl-i Şerîf - 93

93- Îmân etmiş olanlar ve sâlih ameller işlemiş kimseler üzerine (yasaklanmadan önce) **ye**(yip iç)**miş oldukları şeyler husûsunda hiçbir günah yoktur,** (ancak diğer haramlardan iyice sakınarak) **takvâ sâhibi olmuşlarsa, îmân**(da sebât) **etmişlerse ve** (namaz, oruç, hac ve zekât gibi) **sâlih** (iyi) **ameller işlemişlerse,** (içki ve kumar haram edildikten) **sonra** (onlardan da tamâmen sakınarak) **yine takvâya riâyet etmişlerse ve** (onların harâmiyetine) **îmân etmişlerse, daha sonra da takvâ üzere** (sâbit) **olmuşlar ve güzel amel yapmışlarsa** (bu böyledir, zîrâ bu şekilde takvâya riâyet edenler, evvelce kendilerine mübah olan şeylere ne kadar alışık olsalar da, yasaklandığı anda ondan da sakınacakları için, hiçbir yediklerinden ve içtiklerinden sorumlu olmazlar).

Zâten Allâh (her işte iyiyi ve güzeli arayan, bir de îmân, sâlih amel, takvâ ve ihsân gibi vasıflarla Kendisine mânen yaklaşmaya çalışan) **o muhsin kimseleri sever** (onların bu amellerine rızâ gösterir, bu nedenle de onlara azap etmez). *(Parantez içi manalar için bkz: 'Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 5/485)*

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُٓ اَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللّٰهُ
مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٩٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 94

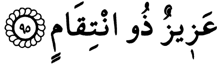
(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَيَبْلُوَنَّ) **elbette imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **edecektir,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyle? (بِشَيْءٍ) **bir şeyle,** o da nedir? (مِنَ الصَّيْدِ) **avdır,** öyle av ki, (تَنَالُ) **erişir,** neye? (هُ) **ona,** ne? (اَيْدِيكُمْ) **elleriniz,** daha? (وَرِمَاحُكُمْ) **ve mızraklarınız,** yâni siz ihramlı iken avlanmanız yasak olan kara avını Allâh-u Te'âlâ size göndererek sizi imtihan muâmelesine tâbi tutacaktır, (لِيَعْلَمَ) **görsün için,** yâni olmadan evvel olacağını bildiği gibi, olduktan sonra da olmuş olarak görsün için. Vâhidî ve Fîrûzâbâdî *(Rahimehümellâh)*ın beyanları vechile; İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan nakledildiğine göre; bu âyet-i kerîmede geçen "İlim" fiili; "Ru'yet (görme)" mânâsına gelmektedir. *(el-Vâhidî, el-Vecîz, sh:335; el-Feyrûzâbâdî, Tenvîru'l-mikbâs min Tefsîri İbni 'Abbâs, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/346)* kim görsün diye? (اللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (يَخَافُ) **korkuyor,** kimden? (هُ) **O'ndan,** nerede? (بِالْغَيْبِ) **ğıyapta,** yâni insanların görmediği yerde, bu mânâ, (بَا) harfinin (فِى) mânâsında kabûl edilip (اَلْغَيْبِ) kelimesinin de ism-i fâil yerinde olup gizli bir mevsûfa sıfat vâki olmasına göre verilmiştir ki bunun takdîri (فِى الْمَوْضِعِ الْغَائِبِ

(عَنِ الْخَلْقِ) demektir, (فَمَنْ) **artık her kim,** (اِعْتَدٰى) **haddi aşarsa,** yâni ihramlı iken avlanarak Allâh'ın sınırını geçerse, neden sonra? (بَعْدَ ذٰلِكَ) **işte sana! Bu** (yasaklığın açıklanması)**ndan sonra,** (فَلَهُ) **işte onun için vardır,** ne? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلٖيمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 94

94- Ey îmân etmiş olan kimseler! Andolsun ki; Allâh ellerinizin ve mızraklarınızın kendisine ulaşacağı av (sınıfın)**dan bir şeyle** (ve siz ihramlıyken onu yakalayacak mısınız, yakalamayacak mısınız diye) **elbette sizi imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **edecektir ki, böylece Allâh** (kimsenin görmediği yerde) **gıyâben Kendisinden korkmakta olan kimseyi** (korkmayanlardan ayırt edip) **görecektir.** (Ey muhâtap!) **İşte sana! Artık bundan sonra her kim** (ihramlıyken avlanarak) **haddi aşarsa, işte onun için çok acı verici pek büyük bir azap vardır.**

Vâhidî ve Fîrûzâbâdî *(Rahimehümellâh)*ın beyanları vechile; İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan nakledildiğine göre; bu âyet-i kerîmede geçen "İlim" fiili; "Ru'yet (görme)" mânâsına gelmektedir. *(el-Vâhidî, el-Vecîz, sh:335; el-Feyrûzâbâdî, Tenvîru'l-mikbâs min Tefsîri İbni 'Abbâs, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/346)*

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّداً فَجَزَٓاءٌ مِثْلُ مَا
قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْياً بَالِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكٖينَ اَوْ
عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَاماً لِيَذُوقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ وَاللّٰهُ

عَزٖيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 95

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تَقْتُلُوا) **öldürmeyin,** neyi? (اَلصَّيْدَ) **avı,** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz,** nesiniz? (حُرُمٌ) **ihramlı kimseler,** (وَمَنْ) **ama her kim,** (قَتَلَ) **öldürürse,** neyi? (هُ) **onu** (avı), kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** daha ne olduğu hâlde? (مُتَعَمِّداً) **kasıtlı olduğu hâlde,** yâni ihramlı olduğunu hatırlayarak ve av öldürmesinin haram olduğunu bilerek her kim kasten avlanırsa, onun üzerine vâcip olan şey nedir? (فَجَزَٓاءٌ) **bir cezâdır,** yâni bir cezâ ödemesi gerekir, ondan bedel? (مِثْلُ مَا) **o şeyin misli** (ve dengi olan bir hayvanı göndermesi)**dir ki,** (قَتَلَ) **öldürdü,** o öldürdüğü de nedir? (مِنَ النَّعَمِ) **hayvandır,** daha öyle bir cezâdır ki, (يَحْكُمُ) **hükmeder,** yâni karar verir, neye? (بِهٖ) **ona,** yâni öldürdüğü hayvanın dengi olduğuna, kim? (ذَوَا عَدْلٍ) **adâlet sâhibi**

iki kimse, öyle kimseler ki, (مِنْكُمْ) **sizden,** bu öldürülen hayvanın dengi ne olduğu hâlde? (هَدْيًا) **bir kurbanlık olduğu hâlde,** öyle kurbanlık ki, (بَالِغَ الْكَعْبَةِ) **Kâ'be'ye ulaşıcı,** daha? (اَوْ كَفَّارَةٌ) **yâhut** (o cezâ) **keffâret** (ödemek)**tir,** ondan bedel? (طَعَامُ مَسَاكِينَ) **fakirlere yiyecek** (vermektir)**,** onun cezâsı daha nedir? (اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ) **işte sana, yâhut bunun dengidir,** ne cihetinden? (صِيَامًا) **oruç cihetinden,** Allâh bu cezâyı niçin meşrû etti? (لِيَذُوقَ) **o kişi tatsın için,** neyi? (وَبَالَ اَمْرِهِ) **işinin cezâsını,** (عَفَا) **affetti** (vazgeçti)**,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neden? (عَمَّا) **o şeyden ki,** (سَلَفَ) **geçti,** yâni câhiliyet devrinde yaptıklarınızdan sizi sorumlu tutmayacaktır, (وَمَنْ) **ama her kim,** (عَادَ) **dönerse** (ihramlı iken kasten av öldürme suçunu tekrar işlerse)**,** (فَيَنْتَقِمُ) **artık intikam alır,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kimden? (مِنْهُ) **ondan,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (عَزِيزٌ) **ziyâde izzet sâhibidir,** daha kimdir? (ذُو انْتِقَامٍ) **intikam sâhibidir** (kimsenin yaptığını karşılıksız bırakmaz).

Meâl-i Şerîf - 95

95- Ey îmân etmiş olan kimseler! Siz ihramlı kişilerken av öldürmeyin. Ama içinizden her kim onu kasten öldürürse, işte sana (o kişinin)**; ya Kâ'be'ye ulaşacak bir kurbanlık olmak üzere,** (ihramlıyken) **öldürmüş olduğu hayvanın misli bir cezâ** (ödemesi lâzım)**dır ki; sizden adâlet sâhibi iki kişi ona karar verecektir.**

Yâhut yoksulların (bir günlük) **yiyeceği olan** (fitre miktarı) **bir keffâret**(i fakirlere vermesi gerekmekte)**dir ya da** (ey ihramlı kişi!) **işte sana** (istersen) **bu** (fakirlere vermekle yükümlü olduğu)**nun dengi bir oruçtur** (ki, bu durumda her ölçeğe mukâbil bir gün oruç tutacaktır)**, tâ ki o kişi** (yapmış olduğu bu haram) **işinin vebâlini tatsın! Allâh** (bu gibi yasaklanmış avlanmalarınızla alâkalı) **geçmiş olan şey**(lere cezâ vermek)**den vazgeçmiştir. Ama her kim** (bu harâmiyetin tespitinden sonra böyle bir günaha tekrar) **dönerse, artık Allâh ondan intikam alacaktır. Zâten Allâh** (her konuda istediği hükmü verme gücüne sâhip bir) **Azîz'dir,** (İslâm'ın hudûdunu aşıp, isyânında ısrâr edenlere karşı da) **intikam sâhibidir.**

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 96

(اُحِلَّ) **Helâl kılındı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** ne? (صَيْدُ الْبَحْرِ) **deniz avı** (yapmak)**,** daha? (وَطَعَامُهُ) **ve onu yemek,** niçin helâl kılındı? (مَتَاعًا) **bir fayda olsun için,** kime fayda olsun için? (لَكُمْ) **sizin için,** daha? (وَلِلسَّيَّارَةِ) **ve yolcular için,** (وَحُرِّمَ)

ama haram kılındı, kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne? (صَيْدُ الْبَرِّ) **kara avı,** ne müddetçe? (مَا دُمْتُمْ) **dâim olduğunuz sürece,** nedir olarak? (حُرُمًا) **ihramlı kimseler olarak,** (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (الَّذٖى) **öyle Zât ki,** (اِلَيْهِ) **ancak O'n**(un âhiret yurdun)**a,** (تُحْشَرُونَ) **haşrolunacaksınız** (toplanacaksınız).

Meâl-i Şerîf - 96

96- (İhramlı ve ihramsız hâllerinizde) **size ve yolculara bir fayda olsun için,** (yenen ve yenmeyen cinsten tüm) **deniz av**(lar)**ı**(ndan istifâde etmek) **ve onu yemek size helâl kılınmıştır. Kara avı ise ihramlı kimseler olmakta dâim olduğunuz sürece size yasaklanmıştır. Ayrıca** (Harem bölgesinde ve ihramda avlanma konusunda) **O Allâh'tan hakkıyla sakının ki siz ancak O'n**(un âhiret yurdun)**a haşrolunacaksınız.**

جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْىَ وَالْقَلَٓائِدَۜ ذٰلِكَ
لِتَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلٖيمٌ ﴿٩٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 97

(جَعَلَ) **Yaptı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (الْكَعْبَةَ) **Kâ'be'yi,** ondan bedel? (الْبَيْتَ) **o Beyt'i** (evi), öyle Beyt ki, (الْحَرَامَ) **Haram** (hürmetli ve saygıya lâyık) **olan** nedir yaptı? (قِيَامًا) **bir kalkınma,** yâni din ve dünyâ işlerini düzeltmeye vesîle ve bellerini doğrultmaya sebep, kim için? (لِلنَّاسِ) **insanlar için,** daha neyi kalkınma vesîlesi yaptı? (وَالشَّهْرَ) **ve o ayı,** öyle ay ki, (الْحَرَامَ) **haram olan** (zülhıcce ayını), daha neyi kalkınma vesîlesi yaptı? (وَالْهَدْىَ) **ve kurbanlıkları** yâni Mekke-i Mükerreme'ye hediye edilen hac kurbanlıklarını, daha neyi yaptı? (وَالْقَلَٓائِدَ) **ve** (özellikle) **gerdanlık**(lı olan)**ları,** yâni Allâh bütün bunları insanların maddî ve mânevî yönlerden düzenlerini temine vesîle kıldı, (ذٰلِكَ) **işte sana! Bunu** (meşrû etti), bu mânâ ism-i işâretin gizli bir fiille mensûb olmasına göre verilmiştir ki bunun takdîri (شَرَعَ ذٰلِكَ) demektir. Yâni Allâh-u Te'âlâ Kâ'be'yi ve hacla ilgili zikredilen şeyleri insanlar için menfaatli kıldı ve ihram yasaklarını gözetmeyi emretti, niçin? (لِتَعْلَمُوا) **siz bilesiniz için,** (اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** (يَعْلَمُ) **biliyor,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** nerededir? (فِى السَّمٰوَاتِ) **göklerdedir,** daha? (وَمَا) **ve o şeyleri ki,** nerededir? (فِى الْاَرْضِ) **yerdedir,** daha neyi bilesiniz? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve** (şunu bilesiniz için ki) **şüphesiz Allâh,** neyi? (بِكُلِّ شَىْءٍ) **her şeyi,** kimdir? (عَلٖيمٌ) **ziyâde bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 97

97- Allâh Kâ'be'yi; o (hürmet ve tâzimi gereken) **Beyt-i Harâm'ı** (da), **o** (haccın kendisinde eda edildiği) **haram ayı da, o** (hac kurbanı olarak Mekke'ye hediye edilen) **kurbanlıkları da ve** (özellikle) **gerdanlık**(lı olan)-**ları da insanlar**(a maddî-mânevî yararlar sağlamak) **için birer kalkınma** (vesîlesi) **yapmıştır.**

İşte sana! Bu(nları meşrû etmesi), **siz** (şu hakîkati yakînen) **bilesiniz diyedir ki; şüphesiz Allâh göklerdeki şeyleri de, yerdeki şeyleri de bilmektedir ve muhakkak ki Allâh her şeyi** (hakkıyla bilen bir) **Alîm** (olduğu için yasakların vukûundan evvel caydırıcı tedbirler düzenlemiş)**dir.**

اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٩٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 98

(اِعْلَمُوا) **Bilin,** neyi bilin? (اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** kimdir? (شَد۪يدُ الْعِقَابِ) **azâbı çok şiddetli olandır,** daha neyi bilin? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde mağfiret edendir,** daha kimdir? (رَح۪يمٌ) **çok acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 98

98- Bilin ki; gerçekten Allâh, (Harem bölgesi ve ihram gibi özel birtakım yasakları bulunan İslâm nişanları hakkında belirlenen sınırları çiğneyen ve bunda ısrarcı olup tevbe etmeyenlere karşı) **azâbı çok şiddetli olan bir Zâttır, yine muhakkak ki Allâh** (hac ibâdetinin yapılmasına vesîle olan kutsal mekânlara tâzim edenlerin günahlarını çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (yaptıkları yanlışlardan vazgeçenlere ziyâde acıyan bir) **Rahîm'dir.**

مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 99

(مَا عَلَى الرَّسُولِ) **O Rasûl üzerine** (hiçbir sorumluluk) **yoktur,** (اِلَّا الْبَلَاغُ) **ancak tebliğ** (duyurma görevi vardır), (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** (يَعْلَمُ) **bilir,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (تُبْدُونَ) **açıklıyorsunuz,** daha? (وَمَا) **o şeyleri ki,** (تَكْتُمُونَ) **gizliyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 99

99- O Rasûl üzerine (İslâm'ın hükümlerini açıklayıp) **tebliğ** (etmek)-**den başka bir şey yoktur.** (O sizin başınızda bekleyip yaptıklarınızı tâkip etmekten sorumlu değildir.) **Zâten Allâh açıklamakta olduğunuz şeyleri de, gizlemekte bulunduğunuz şeyleri de bilmektedir.**

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 100

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَا يَسْتَوِي) **eşit olmaz,** ne? (اَلْخَبِيثُ) **pis şey,** daha? (وَالطَّيِّبُ) **ve temiz şey,** (وَلَوْ اَعْجَبَ) **hayran bıraksa da,** kimi? (كَ) **seni,** ne? (كَثْرَةُ الْخَبِيثِ) **pis şeyin çokluğu,** (فَاتَّقُوا) **öyleyse hakkıyla sakının,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** (يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِ) **ey hâlis akılların sâhipleri!** (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُفْلِحُونَ) **felâha** (ve kurtuluşa) **eresiniz.**

Meâl-i Şerîf - 100

100- (Habîbim!) **De ki:** "(Ey ibret nazarıyla olaylara bakan kişi! Kötü ameller, şerli insanlar ve haram kazançlar gibi) **pis şeylerin çokluğu seni hayran bırakmış olsa da, pis şey ile temiz şey** (hiçbir zaman) **eşit olmaz.**

Artık ey (nefsânî düşüncelerden arınmış) **hâlis akılların sâhipleri!** (Pisi temize tercih husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının, tâ ki siz** (büyük sevaplar ve sonsuz nîmetler kazanarak) **felâha erişebilesiniz."**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَسْـَٔلُوا عَنْ اَشْيَٓاءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْۜ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَاۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 101

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (لَا تَسْـَٔلُوا) **sormayın,** neden? (عَنْ اَشْيَٓاءَ) **birtakım şeylerden,** öyle şeyler ki, (اِنْ تُبْدَ) **açıklanırsa,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (تَسُؤْ) **kötü eder** (üzer), kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَاِنْ تَسْـَٔلُوا) **ama eğer sorarsanız,** neden? (عَنْهَا) **onlardan,** ne zaman? (حِينَ يُنَزَّلُ) **peyderpey indirilirken,** ne? (اَلْقُرْاٰنُ) **Kur'ân,** (تُبْدَ) **onlar açıklanır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (عَفَا) **affetti,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni vazgeçti, neden? (عَنْهَا) **onlar** (hakkındaki sorularınızdan dolayı size azap yapmak)**dan,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde bağışlayıcıdır,** daha kimdir? (حَلِيمٌ) **ziyâde hılim sâhibidir,** yâni acele cezâ vermeyicidir.

Meâl-i Şerîf - 101

101- Ey îmân etmiş olan kimseler! Birtakım şeyler(in mâhiyetin)**den sormayın ki; onlar size açıklanacak olursa sizi üzerler.**

Yine de siz (vahiy devâm ettiği sürece) **Kur'ân peyderpey indirilirken onlar** (hakkındaki ahkâm)**dan soracak olursanız, onlar**(ın hükmü) **size açıklanır.** (Ama üzerinize vazîfe olmayan şeyleri karıştırırsanız, katlanılması zor olan ağır emirlerle muhâtap olur, onları da yapamayınca kendinizi Allâh'ın gazabına hedef etmiş olursunuz.)

Zâten Allâh (geçmişte) **onlar** (hakkındaki sorularınız)**ı affetmiştir.** (O hâlde mükellef tutulmadığınız konularda soru sormayın.) **Allâh** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (uyarmaksızın azap etmekte acele davranmayan bir) **Halîm'dir.**

Enes *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edildiği üzere; bir gün Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ısrarla çok soru sorulunca öfkelenerek minbere çıkıp: "Bugün bana hangi şeyden sorarsanız muhakkak onu size açıklarım" buyurdu.

O sıra ben sağa sola bakmaya başladım, bir de gördüm ki herkes başını elbisesinin içine sokmuş vaziyette ağlıyorlar. O sırada (babası Huzâfe olarak bilindiği hâlde), insanlarla kavga ettiği zaman (câhiliyet âdeti üzere nesebinde şüpheye düşürmek için) babasından başkasının adıyla çağrılmakta olan Abdullâh isminde bir zât (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in bu sözünü fırsat bilip kendi nesebinden töhmeti izâle için) Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e babasının kim olduğunu sorunca: "Huzâfe'dir" buyurdu (ve böylece annesini töhmetten kurtarmış oldu).

Bunun üzerine Ömer *(Radıyallâhu Anh)*: "Rab olarak Allâh'tan, din olarak İslâm'dan, Rasûl olarak da Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den râzı olduk. Fitnelerden Allâh'a sığınırız" demeye başladı.

O zaman Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Hayır ve şer hakkında bugün gibisini aslâ görmedim. Şüphesiz ki cennet ve cehennem bana gösterildi de ben onları şu mihrap duvarının arkasında gördüm" buyurdu. İşte bunun üzerine müminleri fuzûlî yere soru sormaktan nehyeden bu âyet-i kerîme nâzil oldu. *(el-Buhârî, rakam:6362, 8/77)*

قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 102

(قَدْ سَاَلَ) **Muhakkak sordu,** neyi? (هَا) **onları,** kim? (قَوْمٌ) **bir kavim,** öyle kavim ki kimden önce? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önce,** (ثُمَّ اَصْبَحُوا) **sonra oldular,** ne sebebi ile? (بِهَا) **onlar** (hakkında peygamberlere vahyedilen cevapları inkâr etmeleri) **sebebi ile,** nedir oldular? (كَافِرِينَ) **inkâr ediciler.**

Meâl-i Şerîf - 102

102- Gerçekten sizden önce (de İsrâîloğullarına mensup) **bir toplum bunlar** (gibi uygunsuz sorular)**ı sormuştu da, sonra onlar** (hakkında peygamberlere vahyedilen cevapları inkâr etmeleri) **sebebiyle kâfir kimseler olmuştular.**

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلٰكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 103

(مَا جَعَلَ) **Meşrû kılmadı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (مِنْ بَحِيرَةٍ) **hiçbir bahîreyi,** burada (مِنْ) nefyi tekid için ziyâde edilmiştir, daha? (وَلَا سَائِبَةٍ) **ve hiçbir sâibeyi** (meşrû eder) **olmadı,** daha? (وَلَا وَصِيلَةٍ) **ve hiçbir vasîleyi** (meşrû eder) **olmadı,** daha? (وَلَا حَامٍ) **ve hiçbir hâmı** (meşrû eder) **olmadı,** (وَلٰكِنَّ الَّذِينَ) **ve lâkin o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (يَفْتَرُونَ) **iftira etmektedirler,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (اَلْكَذِبَ) **yalanı,** (وَاَكْثَرُهُمْ) **zâten onların çoğu,** (لَا يَعْقِلُونَ) **anlamazlar.**

Meâl-i Şerîf - 103

103- Allâh hiçbir bahîreyi meşrû kılmadı, hiçbir sâibeyi de (meşrû kılıcı) **olmadı, hiçbir vasîleyi de** (meşrû kılıcı) **olmadı, hiçbir hâmı da** (meşrû kılıcı) **olmadı.**

Lâkin o kâfir olmuş kimseler (kendi kafalarından bu gibi hükümler uydurup, bunu da Allâh'a isnâd ederek) **Allâh'a karşı yalan uydurmaktadırlar. Zâten onların birçoğu**(nu teşkil eden sıradan insanlar, helâl-haram diye bir şey) **anlamaz** (ancak bu hususta körü körüne liderlerine uyup durur)**lar.**

Câhiliyet devrinde Araplar beş kere doğurup son yavrusu erkek olan deveye "Bahîre" adını verirler ve kendisinden istifâdeyi haram kılarlardı, putlar adına âzâd edilip salıverilen deveye "Sâibe" derler, beş batında ikiz dişi doğurup on dişi yavrulayan koyun veyâ deveye "Vasîle" derler ve onu sâdece kadınlara yasak ederlerdi. On sene tohumluk için kullanılıp yasaklanan develere de "Hâm" adını verirler de: "Bunlar sırtını korudu" diyerek binilme ve sağılma sûretiyle bu hayvanlardan istifâdeyi yasaklarlardı.

Artık o hayvanlar hiçbir sudan ve meradan kovulmazdı. İşte bu âyet-i kerîmede Allâh-u Te'âlâ, câhiliyet ehlinin bu uydurmalarının Kendisi nezdinde meşrû bir şey olmadığını beyân ederek, insanların vahye dayanmaksızın kendi kafalarından tâyin ettikleri şeylerin Allâh katında hiçbir meşrûiyeti bulunmadığını, aksine bir akılsızlık eseri olduğunu ortaya koymuştur.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَاءَنَاؕ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 104

(وَاِذَا قِيلَ) **Ve denildiği vakit,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** ne denildiği vakit? (تَعَالَوْا) **gelin,** neye? (اِلٰى مَا) **o şeye ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** daha neye gelin? (وَاِلَى

(الرَّسُولِ) **ve o Rasûl'e,** yâni onlara, "Allâh'ın indirdiği Kur'ân'a ve peygamberin hükmüne gelin" denildiği zaman, (قَالُوا) **derler,** ne derler? (حَسْبُنَا) **bize yeter,** ne? (مَا) **o şey ki,** (وَجَدْنَا) **bulduk,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** kimleri? (اٰبَاءَنَا) **babalarımızı,** (اَوَلَوْ كَانَ) **olsa da mı,** kim? (اٰبَاؤُهُمْ) **babaları,** nedir olsa da mı? (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler,** neyi? (شَيْـًٔا) **hiçbir şeyi,** daha nedir olsalar? (وَلَا يَهْتَدُونَ) **ve hidâyet bulmazlar,** yâni babaları cahil ve sapık idiyseler de mi onların yolu bunlara yetecek?!

Meâl-i Şerîf - 104

104- Bir de onlara: "(Helâl ve haramları anlayabilmeniz için) **Allâh'ın indirmiş olduğu şey**(in hükmün)**e ve o Rasûl**(ün sünnetin)**e gelin" denilince** (akıllarının kıtlığından ve körü körüne taklitten başka dayanakları olmayan bu kişiler)**: "Babalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize** (yol olarak) **yeter" derler. Peki ya babaları** (hak ve hidâyet adına) **hiçbir şey bilmeyenler ve** (hiçbir hakîkate) **hidâyet bulamayanlar olmuşlarsa da mı** (atalarının yolu onlara yeterli olacak)**?!**

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمٖيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 105

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (عَلَيْكُمْ) **iyice koruyun,** neyi? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinizi,** yâni günah işlemekten kendinizi koruyun, (لَا يَضُرُّ) **zarar vermez,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (مَنْ) **o kimse ki,** (ضَلَّ) **sapıttı,** ne vakitte? (اِذَا اهْتَدَيْتُمْ) **siz hidâyette olduğunuz vakitte,** (اِلَى اللّٰهِ) **ancak Allâh'adır,** ne? (مَرْجِعُكُمْ) **dönüşünüz,** ne olduğunuz hâlde? (جَمٖيعًا) **hep birlikte olduğunuz hâlde,** (فَيُنَبِّئُ) **O da haber verecektir,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تَعْمَلُونَ) **işlersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 105

105- Ey îmân etmiş olan kimseler! Siz kendinizi (haramlara bulaşmaktan) **koruyun! Siz** (iyiliği emredip kötülükten nehyederek) **hidâyette olursanız,** (doğru yoldan) **sapmış olan kimse**(nin düşeceği azap) **size zarar vermez. Hep birlikte dönüşünüz ancak Allâh**(ın âhiretteki hesap yurdun)**a** (olacak)**dır. Sonra O** (Allâh-u Te'âlâ)**, yapmakta bulunmuş olduklarınız**(ın ne karşılık kazandırdığın)**ı size tamâmen haber verecektir.**

Ekserî ulemânın tercih ettiği görüşe göre; âyet-i celîleden, iyiliği emretmenin terk edilebileceği gibi bir mânâ çıkartılamaz. Ancak kastedilen mânâ; itâat eden kimsenin isyankârların günahından mesûl tutulmayacağıdır. İyiliği emredip kötülükten nehyetme vazîfesinin farz oluşu birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfle sâbitken, buradan kimsenin nemelâzımcılığa delil çıkarması mümkün değildir. Zîrâ burada, sapıtanların müminlere zarar veremeyeceği konu edilirken, inananların hidâyette olmaları şartı getirilmiştir.

Hidâyette olmak ise ancak kişinin hem kendisi hem de başkaları hakkında iyiliği emredip kötülükten nehyetmesi durumunda gerçekleşir. Tabî ki bu durumda üzerine düşen görevi yerine getiren kimseye, sapıtanların yaptığı yanlışlar zarar vermeyecektir. Fakat nemelâzımcılık yapıldığında, yaşla kurunun birlikte yanacağına dâir birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf mevcuttur.

Âyet-i kerîmenin iniş sebebiyle ilgili görüşler; iyiliği emredip kötülükten nehyetme vazîfesinin ehemmiyetini ifâde eden hadîs-i şerîf ve rivâyetler, bu konuda bâzı hükümler ve hikmetler, ayrıca bu vazîfenin hangi durumlarda terk edilebileceğiyle alâkalı hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 8/197-223*

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ ح۪ينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ اَوْ اٰخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ مُص۪يبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَر۪ي بِه۪ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِم۪ينَ ﴿١٠٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 106

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey îmân edenler! (شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ) **aranızdaki şâhitlik** (sâhipleri), bu mânâya göre: (شَهَادَةُ) kelimesi mübtedâ, ileride gelecek: (اِثْنَانِ) onun haberidir, mübtedâ ve haber birbirini tutsun için bu kelâmda mübtedânın başında bir muzaf hazfedilmiştir ki bunun takdîri (ذُوشَهَادَةِ) şeklindedir. *(el-Âlûsî, 7/454)* Bâzılarına göre buradaki şehâdet kelimesi şühûd (şâhitler) mânâsında kabûl edilmiştir ki, buna göre hazfe ihtiyaç yoktur. Yâni aranızda şâhitlik yapacak kimseler, ne zaman şâhitlik yapacak? (اِذَا حَضَرَ) **gelip çattığında,** kime? (اَحَدَكُمْ) **sizin birinize,** ne? (اَلْمَوْتُ) **ölüm,** ne zaman gelip çattığında? (ح۪ينَ الْوَصِيَّةِ) **vasiyet esnâsında,** kimdir? (اِثْنَانِ) **iki kişidir,** öyle iki kişi ki, (ذَوَا عَدْلٍ) **ikisi de adâlet sâhibi,** öyle iki kişi ki? (مِنْكُمْ) **sizden,** daha kimdir? (اَوْ اٰخَرَانِ) **yâhut diğer iki kimsedir,** öyle iki kimse ki, (مِنْ غَيْرِكُمْ) **sizin gayrinizden** (başkalarından), (اِنْ اَنْتُمْ) **eğer siz,** (ضَرَبْتُمْ) **yolculuk ettiyseniz,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** yâni yeryüzünde yolculuğa çıktıysanız, daha? (فَاَصَابَتْ) **isâbet ettiyse,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (مُص۪يبَةُ الْمَوْتِ) **ölüm musîbeti,** yâni eceliniz yaklaştıysa, sizden olmayan iki kişi aranızda şâhit olsun, (تَحْبِسُونَ)

alıkoyarsınız, kimi? (هُمَا) **o ikisini,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ) **o** (ikindi) **namaz**(ın)**dan sonra,** (فَيُقْسِمَانِ) **o ikisi de yemin ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** (اِنِ ارْتَبْتُمْ) **eğer şüphelenirseniz,** bu şart: (يُقْسِمَانِ) ile cevâbı arasında îtirâzî (araya girmiş) bir cümledir ki, cevâbı sözden anlaşıldığı için hazfedilmiş olup takdîri "O iki şâhidin doğruluğu hakkında şüphelenirseniz onları yemin ettirin" demektir, ne diye yemin ederler? (لَا نَشْتَرٖى) **biz satın almayacağız,** neye karşılık? (بِهٖ) **O'na karşı,** yâni Allâh adına yalan yere yemin edip de satın almayacağız, neyi? (ثَمَنًا) **hiçbir pahayı** (menfaati), (وَلَوْ كَانَ) (kendisi için yemin ettiğimiz kimse) **olsa da,** nedir olsa da? (ذَا قُرْبٰى) **karâbet sâhibi,** yâni akrabâmızdan, daha ne diye yemin ederler? (وَلَا نَكْتُمُ) **ve biz gizlemeyeceğiz,** neyi? (شَهَادَةَ اللّٰهِ) **Allâh'ın şâhitliğini,** yâni Allâh için yaptığımız şâhitliği, (اِنَّا) **muhakkak biz,** (اِذًا) **o takdirde,** yâni doğru şâhitliği gizlersek, kimlerdeniz? (لَمِنَ الْاٰثِمٖينَ) **elbette günahkârlardanız.**

Meâl-i Şerîf - 106

106- Ey îmân etmiş olan kimseler! Vasiyet zamânı sizden birine (memleketindeyken) **ölüm** (sebeplerinden biri) **gelip çattığı zaman aranızdaki şâhitlik** (vazifesini yerine getirecek olanlar) **ya siz**(in akrabânız olan kişiler)**den adâlet sâhibi iki kimse yâhut siz yer**(yüzün)**de yolculuk ettiğiniz zaman size ölüm musîbeti vurmuşsa, sizden olmayan diğer iki kişidir. Eğer** (bu iki kişinin güvenilirliğinden) **şüphe etmekteyseniz, ikisini de** (insanların toplanma vakti olan) **o** (ikindi) **namaz**(ın)**dan sonra alıkoyarsınız da, o ikisi: "**(Hakkında şâhitlik yaptığımız kişi soy bakımından) **yakınlık sâhibi de olsa, O** (Allâh-u Te'âlâ adı)**na** (yapacağımız yemine) **karşı** (dünyevî az) **bir pahayı satın almayacağız ve Allâh'ın** (önemle korunmasını emrettiği) **şâhitliğini gizlemeyeceğiz, o** (şâhitliği gizleyip hâinlik yaptığımız) **takdirde gerçekten de biz, elbette** (bile bile) **günah işleyen kimselerdeniz" diye Allâh'a yemin ederler.**

فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا
مِنَ الَّذٖينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَا
اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَٓا اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الظَّالِمٖينَ ﴿١٠٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 107

(فَاِنْ عُثِرَ) **Sonra eğer vâkıf olunursa,** neye? (عَلٰٓى اَنَّهُمَا) **şüphesiz ki** (şâhitlik yapan) **o iki kişi,** (اِسْتَحَقَّا) **ikisi kazandılar,** neyi? (اِثْمًا) **bir günahı,** yâni o iki

şâhidin yalan söyledikleri anlaşılırsa, (فَاٰخَرَانِ) **o zaman diğer iki kimse,** nedir? (يَقُومَانِ) **ikisi kāim olurlar,** yâni dururlar, nerede? (مَقَامَهُمَا) **o ikisinin yerinde,** öyle diğer iki kişi ki, (مِنَ الَّذِينَ) **o kimselerden ki,** yâni ölünün yakınlarından ki, (اِسْتَحَقَّ) **hak etti,** kime karşı? (عَلَيْهِمُ) **onlara karşı,** yâni vârislere karşı hak etti, kim? (الْاَوْلَيَانِ) **en yakın olan o iki kişi,** burada mef'ûl mahzûftur ki takdîri (اَنْ يُجَرِّدُوهُمَا لِلْقِيَامِ بِالشَّهَادَةِ وَيُظْهِرُوا بِهَا كَذِبَ الْكَاذِبِينَ) "O iki kişi, diğer iki kişinin yalanını meydana çıkarmak için diğer vârislerin, kendilerini şâhitliğe tâyin etmelerini hak ettiler" demektir. Hakîkatte bu iki kişi geride zikredilen diğer iki kimsenin kendileriyse de, burada zamir yerine ism-i zâhir konarak onların vasfı beyân edilmiştir. Yâni: "O ikisi" denecek yerde, "Akrabâlıklarından dolayı şâhitlik yapmayı en ziyâde hak eden iki kişi" denilerek o iki kimsenin vasfı açıklanmıştır. Yâni diğer iki kimse yalan konuşanların yerinde dururlar da, (فَيُقْسِمَانِ) **bu sebeple ikisi de yemin ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** ne diye? (لَشَهَادَتُنَا) **elbette bizim şâhitliğimiz,** nedir? (اَحَقُّ) (kabûl olunmayı) **daha ziyâde hak edicidir,** neden? (مِنْ شَهَادَتِهِمَا) **o ikisinin şâhitliğinden,** (وَمَا اعْتَدَيْنَا) **ve biz haddi aşmadık,** yâni kimsenin hakkına tecâvüz etmedik, (اِنَّا) **muhakkak biz,** (اِذًا) **o takdirde,** (لَمِنَ الظَّالِمِينَ) **elbette zalimlerdeniz.**

Meâl-i Şerîf - 107

107- Sonra bu ikisinin gerçekten (yalan söyleyerek) **bir günah kazanmış olduklarına vâkıf olunursa,** (vârislere doğru beyanda bulunacakları için ölecek kişi tarafından vasîliğe seçilme husûsunda[1]) **onlara karşı haklı durumda bulunan kimselerden** (ve ölüye) **en yakın** (olan mîrasçılar arasından haksızlığa uğratılan kişiler içerisinden) **diğer iki kişi** (yalan yere şâhitlik yapan) **o ikisinin yerine geçerler de** (aynı onlar gibi ikindi namazından sonra durdurularak):

"Elbette o ikisinin (yalancı) **şâhitliğindense bizim** (doğru ve yeminli) **şâhitliğimiz daha ziyâde** (kabûlü) **hak edicidir ve biz** (bu yeminimizde kimsenin hakkına tecâvüz ederek) **haddi aşmadık.**

O(nlar gibi yalan yere yemine teşebbüs ettiğimiz) **zaman şüphesiz ki biz elbette** (bâtılı hak yerine geçiren) **zâlimlerdeniz" diye Allâh'a yemin ederler.** *(1- Âlûsî, ilgili âyet-i kerîme)*

ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَٓا اَوْ يَخَافُوٓا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْۜ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 108

(ذٰلِكَ) (Ey muhâtap!) **İşte sana! Bu** (geride açıklanan hükümler), nedir? (اَدْنٰى) **daha yakındır,** neye? (اَنْ يَأْتُوا) (şâhitlerin) **yerine getirmelerine,** neyi? (بِالشَّهَادَةِ) **şâhitliği,** o şâhitlik ne olduğu hâlde? (عَلٰى وَجْهِهَا) **kendi vechi üzere,** yâni hak ettiği şekilde, daha neye yakındır? (اَوْ يَخَافُوا) **yâhut korkmalarına,** neden? (اَنْ تُرَدَّ) **tekrarlanmasından,** ne? (اَيْمَانٌ) **başka yeminler,** buradaki (تُرَدَّ) fiili, bâzılarının yanlış anladığı gibi iptâl mânâsında olmayıp, tekrarlanma mânâsındadır. *(en-Nesefî, el-Medârik)* Gerçi döndürülme mânâsında olduğu da açıklanmıştır. Buna göre mânâ: "Yemin hakkının mîrasçılara geri verilmesi" demek olur ki meâl-i şerîfte bu mânâ da verilmiştir, neden sonra tekrarlanmasından korkmaları? (بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ) **onların yeminlerinden sonra,** (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** daha ne yapın? (وَاسْمَعُوا) **ve dinleyin,** yâni vaaz olunduğunuz şeyleri kabûl ederek dinleyin, (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez,** kimi? (اَلْقَوْمَ) **topluluğu,** öyle topluluk ki, (اَلْفَاسِقِينَ) **fâsık olanlar,** yâni Allâh'a itâatten çıkanları Allâh cennet yoluna kavuşturmaz.

Meâl-i Şerîf - 108

108- (Ey muhâtap!) **İşte sana! Bu** (şâhitleri yemin ettirmekle ilgili usûle riâyet), **onların** (hâinlik yaparak) **şâhitliği** (değiştirmeyip aksine) **hak ettiği vechile** (dosdoğru bir şekilde onu) **yerine getirmelerine, ya da** (yalan yere yaptıkları) **yeminlerinden sonra yeminlerin** (vârislere) **çevrilmesinden korkmalarına daha yakındır** ***/kendi yeminlerinden sonra*** *(diğer şâhitler tarafından yapılacak)* ***başka yeminlerin tekrarlan****(ması sebebiyle yalancılıklarının meydana çık)****masından kork****(arak şâhitliği doğru yap)****malarına daha yakındır/.***

Ayrıca siz (yalan yere yemin ve yalancı şâhitlik gibi konularda) **Allâh'tan hakkıyla sakının ve** (yapılan vasiyetleri kabûl kulağıyla iyice) **dinleyin.** (Eğer böyle yapmazsanız, Allâh'a itâat dâiresinden çıkmış fâsık bir toplum olursunuz.) **Allâh da o fâsıklar toplumunu** (cennet yoluna) **hidâyet etmez.**

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْۜ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَاۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 109

(يَوْمَ يَجْمَعُ) **Toplayacağı günde** (Allâh hidâyet etmez), bu mânâya göre bu cümle geride geçen: (لَا يَهْدِى) fiilinin zarfıdır. Ama (وَاتَّقُوا) cümlesinin mef'ûlu olan lafza-i celâlden bedel-i iştimal de olabilir ki buna göre mânâ: "Allâh'tan

ve O'nun peygamberleri toplayacağı günden korkun" demektir. Bundan evvel geçen: (وَاسْمَعُوا) fiilinin, bir muzaf takdîriyle mef'ûlü de olabilir ki, o zaman mânâ: "Allâh'ın toplayacağı günün haberini dinleyin" şeklinde olur. Yâhut da gizli bir: (اُذْكُرْ) fiili ile mensuptur. *(Beyzâvî)* Yâni Habîbim, toplayacağı günü hatırla, kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (اَلرُّسُلَ) **bütün rasülleri,** (فَيَقُولُ) **diyecek,** (مَاذَٓا) **ne şeyle?** (اُجِبْتُمْ) **cevaplandınız,** yâni ümmetlerinizi Benim tâatıma çağırdığınız zaman onlar tarafından nasıl karşılandınız? (قَالُوا) **dediler,** yâni peygamberler diyecekler, burada geçen söz henüz söylenmemişse de tahakkuku vukûuna binâen yâni mutlaka gerçekleşeceği için mâzî sîğasıyla ifâde edilmiştir. *(et-Teysîr)* ne diyecekler? (لَا عِلْمَ) **hiçbir ilim** (ve bilgi) **yoktur,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** (اِنَّكَ) **muhakkak Sen,** (اَنْتَ) **ancak Sen,** kimsin? (عَلَّامُ الْغُيُوبِ) **bütün gaybları** (gizlileri) **hakkıyla bilensin.**

Meâl-i Şerîf - 109

109- (Hatırlayın) **o günü ki; Allâh bütün rasülleri**(ni) **toplayacak da** (onlara)**: "**(Elçilik görevinizi ümmetlerinize ulaştırdığınızda) **ne ile cevaplandınız?" buyuracak, onlar da: "**(Bize verdikleri cevaplarında samîmî olup olmadıkları husûsunda ve bizden sonra neler yaptıklarına dâir, Senin ilmine nazaran) **bizim için hiçbir ilim** (ve bilgi) **yoktur. Şüphesiz Sen, ancak Sen bütün gaybları** (ve bize gizli kalan şeyleri) **hakkıyla bilensin" dediler.**

Birçok âyet-i kerîmede peygamberlerin, ümmetleri hakkında şâhitlik yapacakları belirtilmişken, burada onların, bir şey bilmediklerini ifâde edip ilmi Allâh-u Te'âlâ'ya havâle etmeleri, onların ümmetlerine şâhitlik yapmayacakları anlamına gelmez. Nitekim İbnü Abbâs, Süddî, Hasen ve Zeyd ibnü Eslem *(Radıyallâhu Anhüm)* gibi müfessirlerden bir cemâatin beyânına göre; kıyâmet şiddetleri görülmeye başlandığında insanların kalpleri âdetâ yerlerinden sökülüp kopacağından, bu dehşet hâlini müşâhede eden peygamberlerin akılları başlarından gidecek, bu sebeple onlar birçok şeyi unutarak bu sözü söyleyecekler, korkuları kaybolup akılları başlarına geldiğinde ise ümmetleri hakkında şâhitlik yapmaya başlayacaklardır." *(et-Taberî, rakam:12990-91, 5/125; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 3/327)*

Aralarında çelişki vâr olduğu sanılan bu gibi bâzı âyet-i kerîmeler hakkında İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın pek önemli açıklamaları için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 8/256-260*

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَت۪ي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَۢ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ
تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًاۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَۚ وَاِذْ
تَخْلُقُ مِنَ الطّ۪ينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْن۪ي فَتَنْفُخُ ف۪يهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْن۪ي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ
وَالْاَبْرَصَ بِاِذْن۪يۚ وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْن۪يۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿١١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 110

Allâh'ın, peygamberleri toplayacağı günden bedel? (اِذْ قَالَ) **Dediği zaman,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (يَا عِيسَى) **ey Îsâ!** öyle Îsâ ki, (ابْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (اُذْكُرْ) **hatırla,** neyi? (نِعْمَتِى) **nîmetimi,** kimin üzerinde olan? (عَلَيْكَ) **senin üzerinde,** daha? (وَعَلٰى وَالِدَتِكَ) **ve annen üzerinde,** ne zamanki nîmetim? (اِذْ اَيَّدْتُكَ) **teyid ettiğim** (desteklediğim) **zaman,** kimi? (كَ) **seni,** kimle? (بِرُوحِ الْقُدُسِ) **Mukaddes Rûh**(a sâhip olan Cibrîl *(Aleyhisselâm)*) **ile,** (تُكَلِّمُ) **konuşuyordun,** bu mânâya göre cümle isti'naftır (Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın Cibrîl *(Aleyhisselâm)* ile desteklenme şeklini açıklayan yeni bir sözdür ki, geriyle ilgisi yoktur), gerçi (اَيَّدْتُكَ) fiilindeki zamir-i mensuptan hâl olabileceği de söylenmiştir, *(el-Alûsî)* kimlerle konuşuyordun? (اَلنَّاسَ) **insanlarla,** nerede olduğun hâlde? (فِى الْمَهْدِ) **beşikte,** daha? (وَكَهْلاً) **yetişkin iken de,** daha ne zamanki nîmetimi hatırla? (وَاِذْ عَلَّمْتُ) **öğrettiğim zamandakini de,** kime? (كَ) **sana,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **yazmayı** (ve okumayı), daha? (وَالْحِكْمَةَ) **ve hikmeti** (doğru ve hikmetli sözleri), daha? (وَالتَّوْرٰيةَ) **ve Tevrat'ı,** daha? (وَالْاِنْجِيلَ) **ve İncîl'i,** daha o zamanki nîmetimi hatırla ki, (وَاِذْ تَخْلُقُ) **ve sen şekillendiriyordun,** neden? (مِنَ الطِّينِ) **çamurdan,** neyi? (كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ) **kuş şekli gibi bir şeyi,** ne ile? (بِاِذْنِى) **Benim iznimle,** daha ne yapıyordun? (فَتَنْفُخُ) **sonra üflüyordun,** nereye? (فِيهَا) **onun içerisine,** yâni o kuşa benzeyen şeyin içine, (فَتَكُونُ) **o da hemen oluveriyordu,** nedir oluveriyordu? (طَيْرًا) **bir kuş,** ne ile? (بِاِذْنِى) **Benim iznimle,** daha ne yapıyordun? (وَتُبْرِئُ) **ve iyileştiriyordun,** kimi? (اَلْاَكْمَهَ) **anadan doğma körü,** daha? (وَالْاَبْرَصَ) **ve alacalıyı,** ne ile? (بِاِذْنِى) **Benim iznimle,** daha o nîmetimi hatırla ki, (وَاِذْ تُخْرِجُ) **ve çıkartıyordun,** yâni kabirlerinden diri olarak kaldırıyordun, kimi? (اَلْمَوْتٰى) **ölüleri,** ne ile? (بِاِذْنِى) **Benim iznimle,** o nîmetimi de hatırla ki, (وَاِذْ كَفَفْتُ) **ve Ben engellemiştim,** kimi? (بَنِى اِسْرَٓائِلَ) **İsrâîloğullarını,** yâni Yahûdîleri, kimden? (عَنْكَ) **senden,** ne zaman? (اِذْ جِئْتَ) **getirdiğin zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِالْبَيِّنَاتِ) **açık deliller,** (فَقَالَ) **demişti,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne demişlerdi? (اِنْ هٰذَٓا) (senin ortaya koyduğun) **işte bu şey değildir,** (اِلَّا سِحْرٌ) **ancak büyük bir sihirdir** (büyüdür), öyle sihir ki, (مُبِينٌ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 110

110- (Habîbim!) **Allâh'ın buyurmuş olduğu o zamânı** (iyi düşün) **ki: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Senin ve annenin üzerinde bulunan nîmet**(ler)**imi hatırla.**

Hani seni o Mukaddes Rûh(a sâhip olan Cebrâîl *(Aleyhisselâm)*) **ile desteklemiştim de, sen** (mûcize olarak) **beşikte de,** (tebliğ vazîfeni yerine getirdiğin) **yetişkin** (çağına ulaşmış) **iken de** (aynı şekilde, kâmil bir akıl ve ifâde gücüne sâhip olarak) **insanlarla konuşuyordun.**

Hani sana (okumayı ve) **yazmayı** */(geçmiş peygamberlere âit)* ***kitab(lar)ı/,*** (dosdoğru ve hikmetli söz söylemek, helâl ve haram bilgisi ve gizli ilimlere derinlemesine vukûfiyet gibi) **hikmet**(ler)**i, Tevrât ve İncîl'i** (vâsıtasız olarak) **öğretmiştim.** (Ey Îsâ! Hatırla) **bir zamânı da ki; sen Benim iznimle çamurdan kuş şekli gibi bir şeyi şekillendiriyordun, sonra onun içine üflüyordun da o** (cansız şey) **Benim iznim** (ve irâdem) **ile hemen** (canlı) **bir kuş oluveriyordu. Ayrıca sen anadan doğma körü ve alacalıyı Benim iznim** (ve kudretim) **ile iyileştiriyordun.**

Yine Benim iznimle ölüleri (kabirlerinden diri olarak) **çıkardığın vakti de** (yâd et)**! Bir zamânı da** (Benim büyük bir nîmetim olarak hatırla) **ki; sen kendilerine apaçık delilller getirmiştin de içlerinden o** (mûcizelere inanmayıp) **kâfir**(liklerinde dâim) **olmuş kimseler: 'İşte bu** (gösterdiklerin)**, apaçık bir büyüden başkası değildir' de**(yip seni öldürmeye yelten)**mişti ama Ben İsrâîloğullarını senden engelle**(mek üzere seni göğe yükselt)**miştim** (ve onları bu arzularına ulaştırmamıştım)**.**

وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّ۪نَ اَنْ اٰمِنُوا ب۪ى وَبِرَسُول۪ىۚ قَالُٓوا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 111

(وَاِذْ اَوْحَيْتُ) (Ey Îsâ!) **Bir zamânı da** (yâd et) **ki; Ben ilhâm etmiştim,** kime? (اِلَى الْحَوَارِيّ۪نَ) **havârîlere,** ne diye? (اَنْ اٰمِنُوا) **îmân edin,** kime? (ب۪ى) **Bana,** daha? (وَبِرَسُول۪ى) **ve Benim Rasûlüme,** (قَالُٓوا) **dediler,** yâni bunun üzerine havârîler Îsâ *(Aleyhisselâm)*a dediler, ne dediler? (اٰمَنَّا) **biz îmân ettik,** (وَاشْهَدْ) **sen de şâhid ol,** neye? (بِاَنَّنَا) **şuna ki şüphesiz biz,** kimleriz? (مُسْلِمُونَ) **Müslüman kimseleriz** yâni Allâh'a teslim olmuş kimseleriz.

Meâl-i Şerîf - 111

111- (Ey Îsâ! Hatırla) **bir zamânı da ki; Ben** (senin seçkin adamların olan) **havârîlere: 'Bana ve Rasûlüme îmân edin' diye ilhâm etmiştim de onlar: 'Biz îmân ettik, sen de şâhit ol ki; biz gerçekten** (kendisini Allâh'a teslim eden) **Müslüman kimseleriz' demişlerdi."**

اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا ع۪يسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَط۪يعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا
مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِۜ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 112

(اِذْ قَالَ) (Hatırla) **o vakti ki demişti,** kim? (الْحَوَارِيُّونَ) **havârîler,** ne demişti? (يَا عِيسَى) **ey Îsâ!** öyle Îsâ ki, (ابْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (هَلْ يَسْتَطِيعُ) **güç yetirebilir mi?** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** neye? (اَنْ يُنَزِّلَ) **indirmeye,** kimin üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** neyi? (مَائِدَةً) **bir sofrayı,** nereden indirmeye? (مِنَ السَّمَاءِ) **gökten,** (قَالَ) **dedi,** yâni Îsâ *(Aleyhisselâm)* onlara cevâben dedi, ne dedi? (اتَّقُوا) **korkun,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (مُؤْمِنِينَ) **inanıcılar.**

Meâl-i Şerîf - 112

112- (Hatırla) **bir zamânı ki havârîler: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Üzerimize gökten bir sofra indirmeye Rabbin güç yetirebilir mi?!" demiş**(ler)**di.**

O da: "(Mûcizeler belirdiği hâlde özel istekte bulunma husûsunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının. Eğer** (Allâh'ın üstün gücüne ve benim peygamberliğimin doğruluğuna) **îmân edici kimseler olduysanız** (böyle uygunsuz taleplerden sakınmalısınız)" **demişti.**

Havârîlerin bu istekleri, Allâh-u Te'âlâ'nın kudreti ve Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın sadâkati husûsunda bir nevi şüphe içinde oldukları anlamına gelmez. Ancak bu, İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın, kalbi mutmain olsun diye Allâh-u Te'âlâ'dan ölüleri nasıl dirilteceğini kendisine göstermesini talep etmesi gibi değerlendirilmelidir. Zîrâ bu tür mûcizeleri müşâhedenin kalpte bir sekînet meydana getireceği inkâr edilemez. Zâten bir sonraki âyet-i kerîmedeki sözlerinde geçen: "Kalplerimiz mutmain olsun diye bunu istiyoruz" ifâdesi, bu görüşün doğruluğunun bir ifâdesidir.

قَالُوا نُرِيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا
وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 113

(قَالُوا) (Havârîler) **dediler,** ne dediler? (نُرِيدُ) **biz istiyoruz,** neyi? (اَنْ نَاْكُلَ) **yememizi,** neden? (مِنْهَا) **ondan** (o sofradaki yiyeceklerden), daha ne istiyoruz? (وَتَطْمَئِنَّ) **ve mutmain olsun** (iyice yatışsın), ne? (قُلُوبُنَا) **kalplerimiz,** daha? (وَنَعْلَمَ) **ve bilelim,** neyi bilelim? (اَنْ) **şân**(ına önem verilmesi gereken husus şudur ki); (قَدْ صَدَقْتَ) **muhakkak sen sâdık oldun** (doğru söyledin), kime? (نَا) **bize,** (وَنَكُونَ) **ve olalım,** neye? (عَلَيْهَا) **ona** (o sofranın mûcize olarak gönderilmesine), kimlerden? (مِنَ الشَّاهِدِينَ) **şâhitlerden.**

Meâl-i Şerîf - 113

113- Onlar: "(Biz bunu inadına istemiyoruz. Ancak) **biz istiyoruz ki** (teberrüken) **ondan yiyelim de** (gayben inandığımızı gözümüzle de göre-

rek) **kalplerimiz mutmain olsun** (iyice yatışsın) **ve senin** (peygamberlik iddianda ve duâlarımızın kabûl olduğu husûsunda) **bize gerçekten doğru söylemiş olduğunu** (delillerle bildikten sonra, şimdi ayan beyân) **bilelim, bir de bu** (gördüğümüz mûcizeye, dolayısıyla Allâh'ın birliğine ve senin hak peygamber olduğu)**na** (dâir görmeyen diğer kimseler nezdinde) **şâhitlik edenlerden olalım** */(uzaktan haber duyanlardan değil de, gözle)* ***görenlerden olalım/*" demişlerdi.**

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَٓا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَۚ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 114

(قَالَ) **Dedi,** kim? (عِيسَى) **Îsâ** *(Aleyhisselâm)*, öyle Îsâ ki, (ابْنُ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** ne dedi? (اَللّٰهُمَّ) **Ey Allâh!** (رَبَّنَٓا) **bizim Rabbimiz!** (اَنْزِلْ) **indir,** kimin üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** neyi? (مَٓائِدَةً) **bir sofrayı,** nereden? (مِنَ السَّمَٓاءِ) **gökten,** öyle sofra ki, (تَكُونُ) **olsun,** kim için olduğu hâlde, (لَنَا) **bizim için,** nedir olsun? (عِيدًا) **bir bayram,** bizden bedel? (لِاَوَّلِنَا) **evvelkilerimiz için,** yâni bu zamanda bulunan ilklerimiz için, daha? (وَاٰخِرِنَا) **ve sonrakilerimiz** (bizden sonra gelecekler) **için,** daha ne olsun? (وَاٰيَةً) **ve bir âyet** (mûcize), öyle âyet ki kimden olucu? (مِنْكَ) **Senden,** (وَارْزُقْ) **ve rızıklandır,** kimi? (نَا) **bizi,** (وَاَنْتَ) **zâten ancak Sen,** kimsin? (خَيْرُ الرَّازِقِينَ) **rızık verenlerin hayırlısısın.**

Meâl-i Şerîf - 114

114- Meryem oğlu Îsâ (onların niyetinin doğru olduğunu anlayınca Allâh-u Te'âlâ'ya mürâcaat ederek): **"Ey Rabbimiz olan Allâh! Sen bizim üzerimize gökten bir sofra indir ki** (onun indiği gün) **bizim için, hem** (zamânımızda bulunan) **evvelkilerimiz** (ve ilklerimiz)**, hem sonrakilerimiz için bir bayram ve** (Senin kudretine, benim nübüvvetime dâir) **Senden** (gelen) **bir âyet** (ve mûcize) **olsun ve** (böylece) **Sen** (özel bir nîmetle) **bizi rızıklandır.**

Zâten ancak Sen rızık verenlerin hayırlısısın (zîrâ diğer rızık verenler sâdece sebep olabilirler ve karşılık beklerler, rızıkları yaratan ve karşılıksız veren ise ancak Sensin)**" dedi.**

قَالَ اللّٰهُ اِنّ۪ي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنّ۪ٓي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَٓا اُعَذِّبُهُٓ اَحَدًا مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿١١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 115

(قَالَ) **Buyurdu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne buyurdu? (اِنّ۪ي) **muhakkak Ben,** kimim? (مُنَزِّلُهَا) **onu indiriciyim,** yâni istediğiniz sofrayı indireceğim, kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (فَمَنْ) **artık her kim,** (يَكْفُرْ) **kâfir olursa,** neden sonra? (بَعْدُ) **bundan sonra,** yâni sofra indirildiği hâlde her kim bu mûcizeyi inkâr ederse, kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** (فَاِنّ۪ي) **muhakkak Ben,** (أُعَذِّبُ) **azap edeceğim,** kime? (هُ) **ona,** ne ile? (عَذَابًا) **bir azap yapmakla,** burada (عَذَابًا) kelimesi (تَعْذ۪يبًا) mânâsında kabûl edilerek önceki fiilin mef'ûl-ü mutlağı düşmüştür, *(ed-Dürru'l-masûn)* öyle azap etmek ki, (لَٓا اُعَذِّبُ) **azap etmeyeceğim,** ne ile? (هُ) **onunla,** kime? (اَحَدًا) **hiçbir kimseye,** öyle kimse ki kimden? (مِنَ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerden.**

Meâl-i Şerîf - 115

115- Allâh: "Şüphesiz ki Ben (bu isteğinize icâbeten) **onu üzerinize indiriciyim. Artık içinizden her kim bu** (sofraya ulaşması)**ndan sonra kâfir olursa, gerçekten de Ben ona öyle bir azap ile azap edeceğim ki âlemlerden hiçbirine onunla azap etmeyeceğim" buyurdu.**

İmâm-ı Mücâhid *(Rahimehullâh)* gibi birtakım âlimler, sofra indikten sonra inkâr edecek olanların azâba düşeceklerini işiten kimselerin, istiğfâr ederek bu isteklerinden vazgeçtikleri-ni, dolayısıyla böyle bir sofranın inmediğini söylemişlerse de, müfessirlerin cumhûruna göre bu sofra indirilmiştir. Çünkü Allâh-u Te'âlâ: "Şüphesiz Ben onu sizin üzerinize indireceğim" buyurmuştur ki bu ifâde-i celîle, herhangi bir şarta bağlı olmaksızın o sofranın mutlaka indirileceği hususunda İlâhî bir vaad olduğundan, cumhûrun görüşü kabûle şâyân görülmüştür.

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا ع۪يسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُون۪ي وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِؕ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ ل۪ٓي اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ ل۪ي بِحَقٍّۗ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُۜ تَعْلَمُ مَا ف۪ي نَفْس۪ي وَلَٓا اَعْلَمُ مَا ف۪ي نَفْسِكَۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 116

(وَاِذْ قَالَ) (Hatırla) **o vakti ki buyurmuştu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (يَا ع۪يسَى) **ey Îsâ!** öyle Îsâ ki, (اِبْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (ءَاَنْتَ) **sen mi?** (قُلْتَ) **dedin,** kime? (لِلنَّاسِ) **insanlara,** (اِتَّخِذُو) **edinin,** kimi? (ن۪ي) **beni,** daha? (وَاُمِّيَ) **ve annemi,** neler edinin? (اِلٰهَيْنِ) **iki ilâh,** öyle iki ilâh ki, (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** (قَالَ) (Îsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (سُبْحَانَكَ) (böyle bir söz söylemekten) **Seni tesbîh ile** (tenzîh ederim), (مَا يَكُونُ) **olmaz** (yakışmaz), kim için? (ل۪ي) **benim için,** ne? (اَنْ اَقُولَ) **söylemem,** neyi? (مَا) **öyle bir şeyi ki,** (لَيْسَ) **olmadı,** yâni sâbit olmadı, kim

için sâbit olmadı? (لِى) **benim için,** ne sebebiyle sâbit olmadı? (بِحَقٍّ) **hak** (ve meşrû) **bir şey ile,** (اِنْ كُنْتُ) **eğer ben olduysam,** nedir olduysam? (قُلْتُ) **söylemiş,** neyi? (هُ) **onu** (o sözü), (فَقَدْ عَلِمْتَ) **muhakkak sen bilmişsindir,** neyi? (هُ) **onu,** (تَعْلَمُ) (çünkü) **Sen bilirsin,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** neredesdir? (فِى نَفْسِى) **benim nefsimde** (ve içimde)**dir,** (وَلَٓا اَعْلَمُ) **ama ben bilemem,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** nerededir? (فِى نَفْسِكَ) **Senin Zâtındadır** (ve gayb ilmindedir), (اِنَّكَ) **muhakkak Sen,** (اَنْتَ) **ancak Sen,** (عَلَّامُ الْغُيُوبِ) **bütün gaybları** (herkesten gizli olan şeyleri) **hakkıyla bilensin.**

Meâl-i Şerîf - 116

116- (Habîbim! Yâd et) **bir vakti ki Allâh: "Ey Meryem oğlu Îsâ! 'Allâh'ı bırakıp da beni ve annemi iki ilâh edinin' diye insanlara sen mi dedin?" buyurmuştu.**

O da demişti ki: "(Senden başka bir ilâhın varlığından) **Seni tesbîh ile** (tenzîh ederim)**! Benim için bir hak olmayan şeyi söylemem aslâ benim için olacak şey değildir. Eğer ben onu söylemiş olduysam, zâten şüphesiz ki Sen onu bilmişsindir.**

(Çünkü) **Sen benim içimde olan** (mâlûmât)**ı bilirsin, ama ben Senin Zâtında olan** (sonsuz ve gizli mâlûmât)**ı bilemem. Şüphesiz Sen, ancak Sen bütün** (gizli ve) **gaybları hakkıyla bilensin!**

Allâh-u Te'âlâ'nın bu buyruğunun ne zaman vâki olduğu hakkında birkaç rivâyet vardır, bir kavle göre; Îsâ *(Aleyhisselâm)* ümmetinin içindeyken, diğer bir rivâyete göre; göğe kaldırılırken vukû bulmuştur. Ama cumhûr-u müfessirînin kavline göre; Allâh-u Te'âlâ ile Îsâ *(Aleyhisselâm)* arasında geçen bu muhâvere kıyâmet gününde vukû bulacaktır. Bu âyet-i celîlenin siyâk ve sibâkı da bu görüşü teyid eder mâhiyettedir.

Bu hâdise mutlaka tahakkuk edeceğinden dolayı şu anda olmuş bitmiş kabûl edildiği için fiiller mâzî sîğasıyla zikredilmiştir. *('Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 5/538; 'Abdullâh en-Nesefî, Medârikü't-Tenzîl, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/375)*

مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَٓا اَمَرْتَنِى بِهٖٓ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْۚ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهٖيدًا مَا دُمْتُ فٖيهِمْۚ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنٖى كُنْتَ اَنْتَ الرَّقٖيبَ عَلَيْهِمْۜ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهٖيدٌ ﴿١١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 117

(مَا قُلْتُ) **Ben demedim,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** (اِلَّا مَا) **ancak o şeyi ki,** (اَمَرْتَ) **Sen emrettin,** kime? (نِى) **bana,** neyi? (بِهٖ) **onu** (söylememi), ondan bedel? (اَنِ اعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** öyle Allâh'a ki, (رَبِّى) **benim Rabbim,** daha? (وَرَبَّكُمْ) **sizin de Rabbiniz,** (وَكُنْتُ) **ve ben idim,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar**

üzerine, nedir idim? (شَهِيداً) **ziyâde şâhit** (gözcü), ne müddetçe? (مَا دُمْتُ) **dâim olduğum müddetçe,** nerede? (فِيهِمْ) **onların içerisinde,** (فَلَمَّا تَوَفَّيْتَ) **ama ne zaman ki tamâmen aldın** (göğe kaldırdın), kimi? (نِي) **beni,** (كُنْتَ) **Sen oldun,** (اَنْتَ) **ancak Sen,** nedir oldun? (الرَّقِيبَ) **Rakîb** (gözcü ve koruyucu), kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** (وَاَنْتَ) **zâten Sen,** (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şey üzerine,** kimsin? (شَهِيدٌ) **ziyâde şâhitsin.**

Meâl-i Şerîf - 117

117- Ben onlara: 'Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a ibâdet edin' diye Senin bana kendisini (söylememi) **emretmiş olduğun şeyden başkasını söylemedim.**

İçlerinde bulunduğum sürece ben de kendileri üzerine bir şâhit (ve gözcü) **idim. Fakat Sen beni** (göklere kaldırarak içlerinden) **tamâmen** (ayırıp) **alınca, onlar üzerine** (tam mânâsıyla gözcü ve koruyucu olan) **Rakîb sâdece Sen oldun. Zâten Sen** (bizim sözlerimiz ve işlerimiz dâhil) **her şeye** (hakkıyla şâhitlikte bulunan bir) **Şehîd'sin.**

Bâzıları bu âyet-i kerîmede geçen "Teveffî" kelimesinden yola çıkıp Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın öldükten sonra göklere kaldırıldığını iddiâ ederek Hristiyan inancına meyletmiş ve Ehl-i Sünnet îtikādından ayrılmışlardır. Zîrâ Hasen *(Radıyallâhu Anh)*dan nakledilen sahîh rivâyete göre; bu âyet-i kerîmede geçen: "Teveffî" kelimesi Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın Yahûdîlerin saldırısı üzerine göklere diri ve uyanık hâlde yükseltilmesi mânâsındadır.

Nitekim "Teveffî" kelimesi: "Tam mânâsıyla kabzetme" anlamında olduğu için burada murâd; ümmetinin içerisinden tamâmen alınıp göklere kaldırılışıdır. Cumhûr ulemâ bu görüş üzere ittifak etmiştir. Bunun aksini söyleyenler Ehl-i Sünnet hârici Mûtezile gibi dalâlet fırkalarının mensuplarındandır. *(es-Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-beyân, 11/569-570; el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 1/447; İbnü 'Atıyye, el-Muharrarü'l-vecîz, 2/263; Ebû Hayyân, el-Bahru'l-muhît, 4/64; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 7/503)*

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَۚ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 118

(اِنْ تُعَذِّبْ) **Eğer azap edersen,** kime? (هُمْ) **onlara,** (فَاِنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** kimdirler? (عِبَادُكَ) **Senin kullarındır,** (وَاِنْ تَغْفِرْ) **ama eğer mağfiret edersen,** yâni günahlarını bağışlamada bulunursan, kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (فَاِنَّكَ) **şüphesiz Sen,** (اَنْتَ) **ancak Sen,** kimsin? (الْعَزِيزُ) **Azîz'sin,** daha kimsin? (الْحَكِيمُ) **Hakîm'sin.**

Meâl-i Şerîf - 118

118- Eğer sen o (kâfir olarak ölecek ola)**nlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır.**

(Elbette Senden başkasına taptıkları için bu azâbı hak etmiş olurlar. Zâten kendi mülkünde yaptığı hiçbir şeyden dolayı Senin gibi mutlak bir Mâlik'e îtirâz edilemez.)

Ama onlar(dan şirki bırakıp îmân edecek olanlar) **için** (günahlarını) **mağfiret edecek olursan, zâten muhakkak Sen, ancak Sen** (isteği engellenemeyecek izzete sâhip olan bir) **Azîz'sin,** (boş yere azap etmeyecek hikmete sâhip olan bir) **Hakîm'sin!"**

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 119

(قَالَ) **Buyurdu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın bu cevâbı üzerine kıyâmet gününde Allâh-u Te'âlâ şöyle buyuracak), (هٰذَا) **işte bu,** nedir? (يَوْمُ يَنْفَعُ) **fayda vereceği gündür,** kime? (اَلصَّادِقِينَ) (özü, sözü) **doğru olanlara,** ne? (صِدْقُهُمْ) **doğrulukları,** (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne? (جَنَّاتٌ) **pek değerli cennetler,** öyle cennetler ki, (تَجْرِي) **sürekli akar,** nereden? (مِنْ تَحْتِهَا) (ağaçlarının ve köşklerinin) **altlarından,** ne? (اَلْاَنْهَارُ) **ırmaklar,** ne oldukları hâlde? (خَالِدِينَ) **devamlı kalıcı oldukları hâlde,** nerede? (فِيهَا) **onların içerisinde,** ne kadar? (اَبَدًا) **sonsuza kadar,** (رَضِيَ) **râzı oldu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** (وَرَضُوا) **onlar da râzı oldular,** kimden? (عَنْهُ) **O'ndan,** (ذٰلِكَ) **işte sana! Bu** (şekilde cennete girmek), nedir? (اَلْفَوْزُ) **kurtuluştur,** öyle kurtuluş ki, (اَلْعَظِيمُ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 119

119- (Bunun üzerine) **Allâh buyurdu ki: "İşte bu** (kıyâmet günü) **ancak** (dünyâda iken kullukta) **sadâkat gösterenlere** (ve peygamberlerin tebliğ ettikleri îtikād ve amelle ilgili tüm meseleleri tatbik edenlere) **doğruluklarının fayda vereceği gündür.**

Sonsuza kadar içerilerinde dâim kalacakları pek değerli cennetler onlara âittir ki onların (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır.**

Allâh onlar(ın kabûle şâyân çalışmaların)**dan râzı olmuştur. Onlar da O'n**(un bol mükâfatın)**dan hoşnut kalmıştırlar.** (Habîbim!) **İşte sana! Ancak bu** (şekilde cennete girip cehennemden uzak tutulmak, dünyâdaki geçici kurtuluşlara nazaran) **pek büyük bir kurtuluştur."**

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا فِيهِنَّۜ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 120

(لِلّٰهِ) **Ancak Allâh'a âittir,** ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkiyeti,** daha? (وَالْاَرْضِ) **yerin,** daha? (وَمَا) **o şeylerin ki,** nerededirler? (فِيهِنَّ) **onların içerisindedirler,** (وَهُوَ) **O** (Allâh-u Te'âlâ), (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şey üzerine,** (قَدِيرٌ) **ziyâde Kadîr'dir** (gücü yetendir).

Meâl-i Şerîf - 120

120- Göklerin, yerin ve onlar içerisinde bulunanların mülkiyeti (saltanat ve hükümranlığı) **sâdece Allâh'a âittir ve** (yaratmak, yok etmek, vermek ve engellemek dâhil) **her şeye O** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.** (Artık Îsâ ve Meryem gibi âciz yaratılmışların böyle bir Zâta eş ve ortak olmaları nasıl düşünülebilir?!)

سُورَةُ الْاَنْعَامِ مَكِّيَّةٌ وَهِىَ مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَسِتُّونَ اٰيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ALTINCI SÛRE-İ CELÎLE

el-EN'ÂM SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî'dir (Mekke-i Mükerreme döneminde inmiştir).
Yüz altmış beş âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm (olan) **Allâh'ın ismiyle!**

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 1

(اَلْحَمْدُ) **Bütün hamdler,** kime mahsustur? (لِلّٰهِ) **Allâh'a mahsustur,** (اَلَّذ۪ى) **öyle Allâh ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** neyi? (اَلسَّمٰوَاتِ) **gökleri,** daha? (وَالْاَرْضَ) **ve yeri,** daha? (وَجَعَلَ) **var etti,** neyi? (اَلظُّلُمَاتِ) **karanlıkları,** daha? (وَالنُّورَ) **ve nuru,** (ثُمَّ الَّذ۪ينَ) **sonra o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (بِرَبِّهِمْ) **Rablerine,** (يَعْدِلُونَ) **denk tutuyorlar** (putları Rablerine eş tutuyorlar).

Meâl-i Şerîf - 1

1- (Kullar hamdetse de, etmese de) **bütün hamdler O Allâh'a mahsustur ki; gökleri ve yeri yaratmıştır, karanlıkları ve nûru da vâr etmiştir.** (Bunca âyet ve mûcizeleri gördükten) **sonra o kâfir olan kimseler hâlâ** (O'nun yarattıklarından bir kısmını) **Rablerine denk tutuyorlar.**

Allâh-u Te'âlâ gökleri ve yerleri yarattığını beyân etmekle aslında her şeyin yegâne yaratıcısı olduğunu da açıklamış olmaktadır. Göğün tabakaları zatları îtibârıyla farklı olup, yerin tabakalarının tamâmı ise toprak cinsinden olduğundan, gökler cemi, yer ise müfred olarak zikredilmiştir.

Burada zikredilen "Karanlıklar" ve "Nur"; kâfirlik ve îmân, cehennem ve cennet, cehâlet ve ilim, cisimler ve ruhlar gibi farklı mânâlarla tefsir edilmişse de, İmâm-ı Süddî *(Rahimehullâh)*ın açıkladığı; "Gecenin karanlıkları" ve "Gündüzün ışığı" mânâsı, gök ve yerle birlikte zikredilmelerine daha uygun düşmektedir.

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ طٖينٍ ثُمَّ قَضٰى اَجَلًاۜ وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 2

(هُوَ) **Ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir zattır ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neden? (مِنْ طٖينٍ) **çamurdan,** (ثُمَّ قَضٰى) **ondan sonra takdîr etti,** neyi? (اَجَلًا) **muayyen bir süreyi** (ölüm zamânını), (وَاَجَلٌ) **bir ecel ise,** öyle ecel ki, (مُسَمًّى) **tâyin edilmiş** (kabirlerden dirilmek için tâyin edilen süre), nerededir? (عِنْدَهُ) **O'nun nezdinde** (bilinmekte)**dir,** (ثُمَّ اَنْتُمْ) **sonra siz,** (تَمْتَرُونَ) **şüphe ediyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 2

2- Ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki; sizi**(n babanız olan Âdem'in hamurunu) **çamurdan başlayıp yaratmıştır, sonra da** (ne zaman öleceğinize dâir) **bir ecele hükmetmiştir.**

(Kıyâmetin ne zaman kopacağı, ölmeniz ve dirilmeniz arasındaki müddetin ne kadar olacağıyla alâkalı olarak) **adı konmuş bir ecel ise, sâdece O** (Allâh-u Sübhânehû)**nun nezdinde** (bilinmekte)**dir. Sonra siz** (hâlâ dirilme hususunda) **şüphe etmektesiniz.**

Âyet-i kerîmede çamurdan yaratıldığı beyân edilen zât aslında Âdem *(Aleyhisselâm)* olmakla berâber, bütün insanlık onun neslinden geldiği için âyet-i celîlede hitap genelleştirilmiştir.

Gerçi her bir insan yaratılırken, rahimle görevli olan meleğin, o şahsın gömüleceği toprağını alarak suyunu onunla yoğurduğuna dâir İbnü Mes'ûd *(Radıyallâhu Anh)*dan gelen rivâyete göre; bütün insanlar topraktan yaratılmaktadır. *(el-Kurtubî, 6/363; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 3/327)*

Âyet-i celîlenin zâhirî ifâdesinden anlaşıldığına göre; her insan için iki ecel bulunmaktadır; bunlardan birincisi ölüm eceli, ikincisi ise kıyâmetin ecelidir ki buna göre mânâ: "Allâh-u Te'âlâ sizin ölümünüz için bir ecel takdîr etmiş fakat kıyâmetin ne zaman kopacağını size bildirmemiştir" şeklinde olur. Gerçi ölüm eceli de tam mânâsıyla bilinemezse de, emârelerinin belirmesi ile bir de mûtad yaş haddi îtibâra alınarak tahmin edilebilir. Fakat kıyâmetin vaktine dâir bilgi ancak Allâh-u Te'âlâ'ya mahsustur.

Bu konuda farklı yorumlar için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 8/410-413*

وَهُوَ اللّٰهُ فِى السَّمٰوَاتِ وَفِى الْاَرْضِۜ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 3

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** kimdir? (اَللّٰهُ) **Allâh'tır** (ibâdete müstehak olandır), nerede? (فِى السَّمٰوَاتِ) **göklerde,** daha? (وَفِى الْاَرْضِ) **ve yerde,** (يَعْلَمُ) **bilir,** neyi? (سِرَّكُمْ) **gizlilerinizi,** daha? (وَجَهْرَكُمْ) **ve açık ettiklerinizi,** yâni gizli ve âşikâr yaptığınız her şeyi, daha? (وَيَعْلَمُ) **ve bilir,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (تَكْسِبُونَ) **kazanacaksınız.**

Meâl-i Şerîf - 3

3- Zâten ancak O, göklerde de yerde de (ibâdet olunmaya lâyık olan) **Allâh'tır. Gizlilerinizi de, açık ettiklerinizi de** (uzuvlarınızla yaptıklarınızı da, kalplerinizde gizlediklerinizi de) **bilmektedir,** (hayırdan ve şerden ileride) **kazanağınız şeyleri de bilmektedir.** (İşte bu yanılmaz ilmine göre de herkese karşılığını verecektir.)

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 4

(وَمَا تَأْتِي) **Gelmez,** kime? (هِمْ) **onlara,** ne? (مِنْ اٰيَةٍ) **hiçbir âyet,** öyle âyet ki, (مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ) **Rablerinin âyetlerinden,** (اِلَّا كَانُوا) **ancak olurlar,** neden? (عَنْهَا) **ondan,** nedir olurlar? (مُعْرِضِينَ) **yüz çevirici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 4

4- Ama o (müşrik ola)**nlara Rablerinin** (düşünülüp ibret alınması gereken delil ve) **âyetlerinden herhangi bir âyet geldikçe, mutlaka ondan yüz çevir**(ip, inkâr ed)**ici kimseler olmuşturlar.**

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 5

(فَقَدْ كَذَّبُوا) **Muhakkak yalanladılar,** neyi? (بِالْحَقِّ) **o hakk** (olan Kur'ân)**ı,** ne zaman? (لَمَّا جَاءَ) **geldiği zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** (فَسَوْفَ يَأْتِي) **artık yakında gelecektir,** kime? (هِمْ) **onlara,** ne? (اَنْبٰٓؤُا مَا) **o şeyin haberleri ki,** (كَانُوا) **oldular,** neyle? (بِهٖ) **onunla,** nedir oldular? (يَسْتَهْزِؤُنَ) **sürekli alay ederler.**

Meâl-i Şerîf - 5

5- Gerçekten de onlar kendilerine geldiği anda (hiç dinleyip düşünmeden) **o hakk** (olan Kur'ân)**ı yalanlamıştırlar. Fakat kendisiyle sürekli alay etmekte bulunmuş oldukları o şeyin** (dehşet verici) **haberleri yakında onlara gelecektir** (ve onlar dünyâda İslâm zuhûr edip belâya uğradıkları vakit, âhirette ise cehennem azâbına düştükleri zaman bunu anlayacaklardır).

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِى الْاَرْضِ
مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًاۖ وَجَعَلْنَا الْاَنْهَارَ
تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ ﴿٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 6

(اَلَمْ يَرَوْا) **Görmediler mi?!** neyi? (كَمْ) **Niceleri,** (اَهْلَكْنَا) **Biz helâk ettik,** kimden önce oldukları hâlde? (مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan önce,** o helâk ettiğimiz niceleri kimlerden? (مِنْ قَرْنٍ) **herhangi bir asır** (halkın)**dan,** öyle asırlar ahâlisi ki, (مَكَّنَّا) **imkân olarak vermiştik,** kime? (هُمْ) **onlara,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَمْ نُمَكِّنْ) **imkân olarak** (o şeyleri) **vermedik,** kime? (لَكُمْ) **size,** (وَاَرْسَلْنَا) **ve Biz göndermiştik,** neyi? (اَلسَّمَاءَ) **göğü**(n yağmurlarını), kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne olduğu hâlde? (مِدْرَارًا) **bol bol olduğu hâlde,** (وَجَعَلْنَا) **ve Biz yapmıştık,** neyi? (اَلْاَنْهَارَ) **ırmakları,** nedir kıldık? (تَجْرِى) **sürekli akar,** nereden? (مِنْ تَحْتِهِمْ) **onların** (meskenlerinin) **altından,** (فَاَهْلَكْنَا) **sonra Biz helâk etmiştik,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne sebebiyle? (بِذُنُوبِهِمْ) **günahları sebebiyle,** daha ne yapmıştık? (وَاَنْشَأْنَا) **ve Biz vâr etmiştik,** kimlerden sonra? (مِنْ بَعْدِهِمْ) **onlardan sonra,** neyi? (قَرْنًا) **başka bir asır** (halkın)**ı,** öyle kimseler ki, (اٰخَرِينَ) **başka başka kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 6

6- O (kâfir ola)**nlar kendilerinden önce** (yaşamış olan Âd ve Semûd gibi) **nice asır**(ların halkın)**ı helâk ettiğimizi görmediler mi ki, Biz yer**(yüzün)**de** (kuvvet ve âletler bakımından) **sizin için sağlamadığımız nice** (geniş) **imkânları onlara imkân olarak vermiştik, ayrıca göğü**(n barındırdığı bulut ve yağmuru) **üzerlerine bolca salıvermiştik, ırmakları da** (evlerinin) **altlarından sürekli akar** (vaziyette) **kılmıştık?! Sonra Biz onları günahları sebebiyle helâk etmiştik de, onların ardından diğer bir asır** (halkın)**ı vâr etmiştik.**

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 7

(وَلَوْ نَزَّلْنَا) **Eğer Biz indirseydik,** kim üzerine? (عَلَيْكَ) **senin üzerine,** neyi? (كِتَابًا) **bir kitabı,** öyle kitap ki, nerede olucu? (فِى قِرْطَاسٍ) **bir kâğıtta,** yâni ey Habîbim! Eğer sana kâğıt içinde yazılı bir kitap indirseydik de, (فَلَمَسُو) **dokunsalardı,** neye? (هُ) **ona,** ne ile? (بِاَيْدِيهِمْ) **elleriyle,** (لَقَالَ) **elbette derdi,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** yâni kâfirler derlerdi ki, (اِنْ هٰذَا) **işte bu** (kitap) **değildir,** (اِلَّا سِحْرٌ) **ancak bir büyüdür,** öyle büyü ki, (مُبِينٌ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 7

7- (Habîbim!) **Eğer Biz** (nüzûlüne şâhit olmadıkları Kur'ân-ı Kerîm hakkında müşriklerin ileri geri konuşamamaları için öyle) **büyük bir kitabı** (onların da göreceği bir şekilde) **bir kâğıtta** (yazılmış) **olarak senin üzerine indirseydik ve ona elleriyle dokun**(arak inkâr etme imkânı bulama)**salardı, elbette o kâfir olmuş kimseler** (yine de inatlarından dolayı): **"İşte bu** (kitabın gökten indirilmesi)**, ancak apaçık bir büyüdür" der**(ler)**di.**

وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌۜ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 8

(وَقَالُوا) **Ve dediler,** (لَوْلَٓا اُنْزِلَ) **indirilmeli değil miydi?!** kim üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine** (peygamberlik iddiâ eden bir kişiye), ne? (مَلَكٌ) **bir melek,** (وَلَوْ اَنْزَلْنَا) **eğer Biz indirseydik,** neyi? (مَلَكًا) **bir meleği,** (لَقُضِيَ) **elbette bitirilmiş olurdu,** ne? (الْاَمْرُ) **o** (helâk edilme) **iş**(leri), (ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ) **sonra mühlet verilmezlerdi** (onlara göz açtırılmazdı).

Meâl-i Şerîf - 8

8- Yine o (müşrik ola)**nlar** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i inkâr etmek için)**: "Onun üzerine** (bizim de görebileceğimiz) **bir melek indirilseydi ya" dediler. Eğer Biz** (onların bu isteğini yerine getirmek üzere) **bir melek indirecek olsaydık elbette** (onu da inkâr edecekleri için) **o**(nların helâk edilme) **iş**(leri şimdi çoktan) **bitirilmiş olurdu, sonra da** (tevbe etmeleri için göz kırpacak kadar bile) **onlara mühlet verilmezdi.**

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 9

(وَلَوْ جَعَلْنَا) **Eğer Biz yapsaydık,** kimi? (هُ) **onu,** yâni kendilerine göndereceğimiz peygamberi, nedir yapsaydık? (مَلَكًا) **bir melek,** (لَجَعَلْنَا) **elbette Biz yapardık,** kimi? (هُ) **onu,** ne yapardık? (رَجُلًا) **bir adam,** yâni yine onu bir insan sûretine sokarak onlara gönderirdik, (وَلَلَبَسْنَا) **ve elbette karışık yapardık,** kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (يَلْبِسُونَ) (kendi aralarında) **karıştırmaktadırlar.**

Meâl-i Şerîf - 9

9- Ama eğer Biz (onların, melek cinsi bir peygamberin gönderilmesine dâir taleplerini yerine getirmek üzere) **onu bir melek yapa**(rak kendilerine

yollaya)**cak olsaydık,** (beşerin gücü meleği görmeye tahammül edemeyeceğinden, Cibrîl *(Aleyhisselâm)*ı bir insan sûretinde gönderdiğimiz gibi) **elbette onu da bir adam** (sûretinde) **yapacaktık ve** (peygamberin insandan olması konusunda kendi aralarında) **karıştırmış oldukları o şeyi Biz yine onlara mutlaka karışık kılacaktık.** (Böylece onlar Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e inanmadıkları gibi, insan şeklinde gelecek melek için de: "Bu ancak bizim gibi bir adamdır" deyip îmân etmeyeceklerdi.)

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 10

(وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ) **Andolsun ki; elbette muhakkak alay edildi,** kimlerle? (بِرُسُلٍ) **nice değerli rasüllerle,** öyle rasüller ki kimden önce geçmiş? (مِنْ قَبْلِكَ) **senden önce,** (فَحَاقَ) **sonra kuşattı,** kimi? (بِالَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (سَخِرُوا) **alay ettiler,** kimlerle? (مِنْهُمْ) **onlarla,** yâni peygamberlerle, burada (مِنْ) harfi, (بَا) harfi mânâsındadır, *(el-Âlûsî, 8/58)* ne kuşattı? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **olmuştular,** ne ile? (بِهِ) **özellikle onunla,** nedir olmuştular? (يَسْتَهْزِؤُنَ) **alay ederler.**

Meâl-i Şerîf - 10

10- (Habîbim!) **Andolsun ki; elbette senden evvel** (gönderilen) **nice değerli rasüllerle de gerçekten alay edilmişti, sonra kendisiyle özellikle alay etmekte oldukları o şey**(in azâbı) **onlar**(a vaaz eden zatlar)**la alay etmiş olan o kişileri çepeçevre kuşatmıştı.**

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 11

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (سِيرُوا) **yürüyün,** nerede? (فِي الْأَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** (ثُمَّ انْظُرُوا) **sonra bakın,** neye bakın? (كَيْفَ) **nasıl,** (كَانَ) **oldu,** ne? (عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ) **o** (peygamberleri) **yalanlayıcıların** (feci) **sonu.**

Meâl-i Şerîf - 11

11- (Habîbim!) **De ki: "Yer**(yüzün)**de yürüyü**(p gezi)**n de, sonra bakın ki; o** (peygamberleri) **yalanlayıcıların âkıbeti nasıl** (kötü) **olmuştur?!"**

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلٰى يَوْمِ
الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ اَلَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 12

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لِمَنْ) **kime âittir,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** nerededir? (فِى السَّمٰوَاتِ) **göklerdedir,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerdedir,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (لِلّٰهِ) **Allâh'a âittir,** (كَتَبَ) **yazdı** (hükmetti, gerekli kıldı), kim üzerine? (عَلٰى نَفْسِهِ) **Kendi Zâtı üzerine,** neyi? (اَلرَّحْمَةَ) **rahmeti,** yâni kullarına merhamet edeceğine dâir kuvvetli bir şekilde söz verdi, (لَيَجْمَعَنَّ) **andolsun ki; mutlaka toplayacaktır,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününde,** burada (اِلٰى), (فِى) mânâsındadır, *(Beyzavî)* o gün ne olduğu hâlde? (لَا رَيْبَ) **hiçbir şüphe olmadığı hâlde,** nerede? (فِيهِ) **kendisin**(in gerçekleşeceğin)**de,** (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (خَسِرُوا) **hüsrâna uğrattılar** (ziyâna soktular), neyi? (اَنْفُسَهُمْ) **kendi nefislerini,** (فَهُمْ) **bu sebeple onlar,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler,** bu mânâya göre (اَلَّذِينَ) sıla cümlesiyle berâber mübtedâ, bu cümle ise onun haberidir. İsm-i mevsûlün zemm üzere mensûb olduğunu ya da, (لَيَجْمَعَنَّكُمْ) deki (كُمْ) zamirinden bedel olduğunu söyleyenler varsa da, bu mânâlar daha tekellüflüdür.

Meâl-i Şerîf - 12

12- (Habîbim! O inkârcılara şu suâli tevcîh ederek) **de ki: "Göklerde ve yerde bulunan şeyler** (yaratılmak ve mülkiyet bakımından) **kime âittir?"** (Kimse yaratılmışlardan hiçbir zerreyi Allâh'tan başkasına nispet etme imkânı bulamayacağından dolayı cevâbın ittifakla belli olduğuna dikkat çekmek için sonra sen cevâben) **de ki: "Allâh'a âittir."**

O (hiçbir şeye mecbur olmadığı hâlde sırf fazl-u keremiyle), (kullarına acıyacağını ve) **rahmeti** (ile muâmele edeceğini kesin bir söz olarak) **Zâtına** (vâcip kılmış ve bu hükmü Arş'ın üstünde bulunan bir kitapta) **yazmıştır.** (Bu yüzden inkârcıların cezâsını acele vermez, tevbe etmeleri durumunda ise kendilerini bağışlar.)

Andolsun ki; muhakkak O (Allâh-u Te'âlâ), **kendisi**(nin geleceği)**nde hiçbir şüphe bulunmayan kıyâmet gününde sizi toplayacaktır. O kimseler ki,** (aslî fıtratları olan İslâm kābiliyetlerini ve akl-ı selîmlerini iptâl edip sermayelerini zâyi ederek) **kendilerini zarara uğratmıştırlar; işte onlar bu sebeple îmân etmezler.** (Nitekim îmândan kaçınıp kâfirlikte ısrarcı olmanın en büyük nedenlerinden biri, duyulara uyup evhâma kapılarak taklitçiliğe daldırmak sûretiyle aklı iptâl edip, fikri iğfâl etmektir.)

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِى الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 13

(وَلَهُ) **Ve ancak O'na âittir,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (سَكَنَ) **sâkin oldu,** yâni barındı, diğer bir mânâya göre; **sâkin durdu** yâni hareketsiz kaldı, birinci mânâya göre, (سَكَنَ) fiili barınmak mânâsında olan, (سُكْنٰى) masdarından alınmış, ikincisine göre hareketin zıttı olan, (سُكُونْ) masdarından alınmıştır. Yâni barınan ve hareketsiz kalan her şey O'na âittir, nerede? (فِى الَّيْلِ) **gecede,** daha? (وَالنَّهَارِ) **ve gündüzde,** (وَهُوَ) **ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), nedir? (اَلسَّمِيعُ) **ziyâde işiticidir,** daha? (اَلْعَلِيمُ) **hakkıyla bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 13

13- Gecede ve gündüzde barınmış olan her şey ***/gece ve gündüzde sâkin duran*** *(ve hareket eden)* ***her şey/*** **de ancak O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**na âittir ve ancak O** (her duyulanı hakkıyla işiten bir) **Semî'dir,** (her bilineni gerçek mânâda bilen bir) **Alîm'dir.** (Bu yüzden gece ve gündüzün kapladığı hiçbir şey Allâh-u Te'âlâ'ya gizli kalmaz)**."**

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ اِنّٖى اُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ﴿١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 14

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَغَيْرَ اللّٰهِ) **Allâh'tan başkasını mı,** (اَتَّخِذُ) **edineyim,** ne edineyim? (وَلِيًّا) **bir dost,** öyle Allâh ki, (فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ) **göklerin yoktan yaratıcısı,** daha? (وَالْاَرْضِ) **yerin de,** (وَهُوَ) **hâlbuki O,** (يُطْعِمُ) **yedirir** (bütün canlıları rızıklandırır), (وَلَا يُطْعَمُ) **ama yedirilmez,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنّٖى) **muhakkak ben,** (اُمِرْتُ) **emrolundum,** ne ile? (اَنْ اَكُونَ) **olmaklığımla,** nedir olmaklığım? (اَوَّلَ مَنْ) **o kimselerin ilki ki,** (اَسْلَمَ) **Müslüman oldu,** (ve bana dendi ki), (وَلَا تَكُونَنَّ) **ve sakın sen olma,** kimlerden? (مِنَ الْمُشْرِكٖينَ) **müşriklerden,** bu mânâya göre, (وَلَا تَكُونَنَّ) fiilinden evvel (وَقِيلَ لِى) cümlesi takdîr edilmiştir.

Meâl-i Şerîf - 14

14- (Habîbim!) **De ki: "Göklerin ve yerin yoktan yaratıcısı olan, Kendisi** (bütün yaratılmışları) **yediren ama** (yemekten-içmekten münezzeh olduğu için) **yedirilmeyen** (O yüce) **Allâh'tan başkasını mı** (tapınılacak) **bir dost edineyim?!"**

(Ey Nebiy-yi zîşânım!) **De ki: "Gerçekten ben** (bu ümmetten) **İslâm'a girmiş olanların ilki olmamla emrolundum. Bir de** (bana): **'Sakın ha! Şirk koşanlardan olmayasın'** (diye vahyolundu)."

قُلْ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّ۪ي عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 15

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اِنّ۪ٓي) **muhakkak ben,** (اَخَافُ) **korkarım,** (اِنْ عَصَيْتُ) **eğer isyân edersem,** kime? (رَبّ۪ي) **Rabbime,** neden korkarım? (عَذَابَ يَوْمٍ) **bir günün azâbından,** öyle bir gün ki, (عَظ۪يمٍ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 15

15- (Rasûlüm!) **De ki: "Şüphesiz ben** (de farz-ı muhâl sizin gibi) **Rabbime isyân edecek olursam, o** (şiddeti) **pek büyük olan bir günün azâbın**(a çarptırılmak)**dan korkarım.** (O hâlde benim size uymamı nasıl beklersiniz?)"

مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۜ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُب۪ينُ ﴿١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 16

(مَنْ) **Kim ki,** (يُصْرَفْ) **çevrilir,** yâni azap döndürülür, kimden? (عَنْهُ) **ondan,** ne vakitte? (يَوْمَئِذٍ) **işte o günde,** (فَقَدْ رَحِمَ) **muhakkak rahmet etmiştir,** yâni Allâh acımıştır, kime? (هُ) **ona,** (وَذٰلِكَ) **ve işte sana! Ancak bu,** nedir? (اَلْفَوْزُ) **kurtuluştur,** öyle kurtuluş ki, (اَلْمُب۪ينُ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 16

16- İşte o gün o (azap) **kimden döndürülürse, muhakkak ki O** (Allâh-u Te'âlâ) **o** (azaptan kurtardığı kulu)**na** (en büyük merhametiyle) **rahmet etmiş** (demek)**tir ve işte sana! Ancak bu** (İlâhî rahmete mazhar olmak) **apaçık bir kurtuluştur.**

وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَۜ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ
فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 17

(وَاِنْ يَمْسَسْ) **Ve eğer dokundurursa,** kime? (كَ) **sana,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (بِضُرٍّ) **bir zararı,** (فَلَا كَاشِفَ) **artık hiçbir açıcı yoktur,** neyi? (لَهُ) **onu,** yâni o belâyı senden kimse gideremez, (اِلَّا هُوَ) **ancak O** (Allâh-u Te'âlâ giderebilir),

(وَاِنْ يَمْسَسْ) **ama eğer dokundurursa,** kime? (كَ) **sana,** neyi? (بِخَيْرٍ) **bir hayrı,** (فَهُوَ) **zâten O,** ne üzerine? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şey üzerine,** kimdir? (قَدِيرٌ) **ziyâde kudret sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 17

17- (Ey insan!) **Eğer Allâh sana** (hastalık ve fakirlik gibi) **bir zarar dokunduracak olursa, Kendisinden başka onu açacak hiçbir kimse yoktur. Ama eğer sana** (sağlık ve zenginlik gibi) **bir hayır dokunduracak olursa, zâten O** (o nîmeti koruyup sende sürekli kılmak, dilediğinde de elinden almak dâhil) **her şeye** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.**

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖۜ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 18

(وَهُوَ) **Ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلْقَاهِرُ) **kahır sâhibidir** (her türlü tasarruf ve gâlibiyete sâhiptir), nerede? (فَوْقَ عِبَادِهٖ) **kullarının fevkınde,** yâni bundan maksat cihet bakımından üst tarafta bulunmak değil, kudret ve gâlibiyet bakımından kullarından üstünlüğüdür, (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (اَلْحَكِيمُ) **ziyâde hikmet sâhibidir** (her şeyi olduğu gibi bilen ve her işi yerli yerinde yapandır), daha kimdir? (اَلْخَبِيرُ) (kulların gizli işlerinden) **ziyâde haberdârdır.**

Meâl-i Şerîf - 18

18- Bir de ancak O (Allâh-u Te'âlâ eşsiz bir güce, gâlibiyet ve tasarrufa sâhip olup herkes hakkında her istediğini yapan yegâne Zât olması hasebiyle) **kullarının fevkınde Kāhir'dir. Yine ancak O** (bütün hüküm ve yönetimlerinde hikmet ve isâbet sâhibi olan bir) **Hakîm'dir,** (kullarının gizli hâllerinden ve İlâhî kahra kimlerin müstehak olduğundan hakkıyla haberdâr olan bir) **Habîr'dir.**

قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةًۜ قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاُوحِيَ اِلَيَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ
بِهٖ وَمَنْ بَلَغَۜ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰىۜ قُلْ لَٓا اَشْهَدُۚ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ
وَاِنَّنِي بَرِٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَۢ ﴿١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 19

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَيُّ شَيْءٍ) **hangi şey,** nedir? (اَكْبَرُ) **en büyüktür,** ne cihetinden? (شَهَادَةً) **şâhit olma bakımından,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle?

(اَللّٰهُ) **Allâh,** nedir? (شَهِيدٌ) **ziyâde şâhittir,** nerede? (بَيْنِي) **benim aramla,** daha? (وَبَيْنَكُمْ) **ve sizin aranızda,** (وَاُوحِيَ) **ve vahyolundu,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** ne? (هٰذَا) **işte şu,** ondan bedel? (اَلْقُرْاٰنُ) **Kur'ân,** niçin vahyolundu? (لِاُنْذِرَ) **ben uyarayım için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne ile? (بِهِ) **onunla,** daha kimi uyarayım? (وَمَنْ) **ve o kimseyi ki,** (بَلَغَ) **ulaştı,** yâni hem sizi hem de kıyâmete kadar Kur'ân'ın ulaştığı herkesi Allâh'ın azâbından korkutmam için bu Kur'ân bana vahyedildi. Bu mânâya göre, (وَمَنْ بَلَغَ) cümlesi (كُمْ) zamirine atfedilmiştir. Ama (وَمَنْ بَلَغَ) cümlesinin (لِاُنْذِرَ) fiilinde müstetir (gizli) olan (اَنَا) zamirine atfedilmesi de câiz görülmüştür ki o zaman mânâ: "Bu Kur'ân'la ben, sizi uyarayım ve Kur'ân'ın, kendilerine ulaştığı kimseler de kendi zamanlarında yaşayanları uyarsınlar için bu Kur'ân bana vahyolundu" demektir. Yine onlara de ki, (اَئِنَّكُمْ) **siz mi?** (لَتَشْهَدُونَ) **Elbette şahitlik ediyorsunuz,** ne diye? (اَنَّ مَعَ اللّٰهِ) **şüphesiz Allâh ile berâber vardır,** ne? (اٰلِهَةً) **birtakım ilâhlar,** öyle ilâhlar ki, (اُخْرٰى) **geri kalıcı** (başka), (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (لَٓا اَشْهَدُ) **ben şâhitlik etmem,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا هُوَ) **ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اِلٰهٌ) **bir İlâh'tır,** öyle İlâh ki, (وَاحِدٌ) **tek olan,** daha ne söyle? (وَاِنَّنِي) **ve şüphesiz ben,** kimim? (بَرِٓيءٌ) **çok uzak duran bir kimseyim,** nelerden, (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (تُشْرِكُونَ) (onları Allâh'a) **ortak koşmaktasınız.**

Meâl-i Şerîf - 19

19- (Habîbim! Sana gelip: "Biz Yahûdî ve Hristiyanlara seni sorduk, kendi kitaplarında senin adın sanın olmadığını söylediler" diyen o Kureyş müşriklerine) **de ki: "Şâhitlik yapma bakımından en büyük varlık kimdir?"**

(Sen onların cevap vermesini beklemeden) **de ki: "**(Benim hak peygamber olduğuma dâir) **benimle sizin aranızda Allâh yeterli bir şâhittir. Ayrıca işte bu Kur'ân bana, sizi ve** (kıyâmete kadar) **ulaştığı herkesi kendisiyle uyarayım diye vahyedilmiştir. Gerçekten siz mi kesinkes şâhitlik etmektesiniz ki; elbette Allâh ile birlikte başka ilâhlar varmış?!"**

(Habîbim!) **De ki: "Ben** (böyle bir şeye) **şâhitlik etmem."** (Habîbim! Yine) **de ki: "**(Benim yegâne İlâh olduğuna şâhitlik yaptığım) **O** (Allâh-u Te'âlâ) **ancak tek bir İlâh'tır. Bir de şüphesiz ben sizin** (O'na) **ortak koşmakta olduğunuz şeyler**(e îtikād ve ibâdet)**den tamâmıyla uzak duran biriyim."**

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَٓاءَهُمْ
اَلَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 20

(اَلَّذِينَ) **O kimseler ki,** (اٰتَيْنَا) **Biz verdik,** kime? (هُمُ) **onlara,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **kitapları,** yâni kendilerine kitap verilen Hristiyan ve Yahûdîler, (يَعْرِفُونَ) **tanırlar,** kimi? (هُ) **onu,** yâni Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i, ne gibi? (كَمَا يَعْرِفُونَ) **tanıdıkları gibi,** kimi? (اَبْنَاءَهُمْ) **oğullarını,** (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (خَسِرُوا) **hüsrâna** (ve ziyâna) **uğrattılar,** kimi? (اَنْفُسَهُمْ) **kendi kendilerini,** (فَهُمْ) **bu sebeple onlar,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler.**

Meâl-i Şerîf - 20

20- (Yahûdî ve Hristiyanlar arasından) **kendilerine kitaplar vermiş olduğumuz o** (âlim) **kimseler** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in açık târifini Tevrât ve İncîl'de buldukları için) **kendi oğullarını tanıdıkları gibi onu tanımaktadırlar.**

O kimseler ki (îmânı kazanmalarına sebep olacak akl-ı selîmi zâyi ederek) **kendilerini zarara uğratmıştırlar; işte onlar bu sebeple îmân etmezler.** (Nitekim îmân etmemenin en büyük sebebi, görülen şeylere takılıp körü körüne taklitçiliğe daldırmak sûretiyle aklı iptâl edip düşünce kābiliyetini boşa çıkarmaktır.)

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 21

(وَمَنْ) **Ve kim,** nedir? (اَظْلَمُ) **daha zâlimdir,** kimden? (مِمَّنْ) **o kimseden ki,** (اِفْتَرٰى) **uydurdu,** kime karşı, (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (كَذِبًا) **büyük bir yalanı,** daha ne yaptı? (اَوْ كَذَّبَ) **yâhut yalanladı,** neyi? (بِاٰيَاتِهٖ) **O'nun âyetlerini,** (اِنَّهُ) **gerçekten şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm), nedir? (لَا يُفْلِحُ) **felâh bulmaz** (kurtulamaz), kim? (اَلظَّالِمُونَ) **o zâlimler.**

Meâl-i Şerîf - 21

21- ("Melekler Allâh'ın kızlarıdır, putlar da Allâh nezdinde bizim şefâatçilerimizdir" diyerek) **Allâh'a karşı büyük bir yalan uydurmuş kimseden ya da** (Kur'ân'ı ve diğer mûcizeleri sihir kabûl ederek) **O'nun âyetlerini yalanlamış olan** (bir) **kişiden kim daha zâlimdir?!**

Şu bir gerçek ki; (yaratılmışları ilâh sayarak en büyük haksızlığı yapan) **o zâlimler felâh bulmayacak** (hiçbir arzularına kavuşamayacak ve korktukları hiçbir şeyden de kurtulamayacak)**tır.**

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعاً ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ اَشْرَكُوا اَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 22

(وَيَوْمَ نَحْشُرُ) **Bir de** (anlat) **o haşredeceğimiz günü,** kimi? (هُمْ) **onları** (kâfirleri ve taptıklarını), ne oldukları hâlde? (جَمِيعاً) **birlikte oldukları hâlde,** (ثُمَّ نَقُولُ) **sonra diyeceği**(mi)**z** (günü), kime? (لِلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اَشْرَكُوا) (Allâh-u Te'âlâ'ya) **ortak koştular,** ne diyeceğiz? (اَيْنَ) **neredediṙ?** ne? (شُرَكَاؤُكُمْ) **sizin ortak** (koştuğunuz put)**larınız,** (اَلَّذِينَ) **öyle ortaklarınız ki,** (كُنْتُمْ) **siz idiniz,** nedir idiniz? (تَزْعُمُونَ) (onların Allâh'ın ortakları olduğunu) **boş yere sürekli iddiâ ediyordunuz.**

Meâl-i Şerîf - 22

22- O günü de (anlat) **ki; onları hep birlikte** (mahşer arâzisine) **toplayacağız da sonra o şirk koşmuş olan kimseler**(i rezil etmek üzer)**e** (onlara): **"Nerede o ortak** (koştuğunuz put)**larınız ki, siz boş yere sürekli onların dâvâlarını gütmekteydiniz** (ve kurtuluş ümîdinizi onlara bağlamıştınız)**?!" diyeceğiz.**

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 23

(ثُمَّ لَمْ تَكُنْ) **Sonra olmadı,** ne? (فِتْنَتُهُمْ) **onların fitnesi,** burada "Fitne"den maksat onların meftûn oldukları kâfirliktir ki başında bir muzâf takdîr edilerek mânâ şöyle olur: "Şirklerinin netîcesi olmadı", (اِلَّا اَنْ قَالُوا) **ancak demeleri** (oldu), ne demeleri? (وَاللّٰهِ) **Allâh'a yemin olsun,** öyle Allâh ki, (رَبِّنَا) **bizim Rabbimiz,** yâni Rabbimiz olan Allâh'a yemin ederiz ki, (مَا كُنَّا) **biz değildik,** kimler? (مُشْرِكِينَ) **şirk koşan kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 23

23- Sonra onların fitne(lendikleri şirklerinin netîce)**si** (aslâ onu savunmaları olmamış, kendilerini azaptan kurtarır düşüncesiyle ortaya koydukları mâzeretleri ise): **"Rabbimiz olan Allâh'a yemin olsun ki; biz şirk koşan kimseler değildik" de**(mek sûretiyle, Allâh'ın adına bile bile yalan yere yemin et)**melerinden başka bir şey olmamıştır.**

اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 24

(اُنْظُرْ) (Habîbim!) **Bak,** neye bak? (كَيْفَ) **nasıl?** (كَذَبُوا) **yalan söylediler,** kimin aleyhine? (عَلٰى اَنْفُسِهِمْ) **kendi nefislerinin aleyhine,** (وَضَلَّ) **ve kayboldu,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَفْتَرُونَ) **sürekli uydururlar.**

Meâl-i Şerîf - 24

24- (Habîbim!) **Bak** (gör ki, onlar şirkten uzak olduklarını savunarak) **nasıl da kendi nefislerinin aleyhine yalan söylediler ve** ("Putlar bizim şefâatçilerimizdir" diye) **sürekli uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler**(e bağlamış oldukları boş ümitler) **kendilerinden kayboldu** (gitti).

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَۚ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ
وَفٖٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَاۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫كَ
يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذٖينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 25

(وَمِنْهُمْ) **Ve onlardan vardır,** kim? (مَنْ) **o kimse ki,** (يَسْتَمِعُ) **kulak verir,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** (وَجَعَلْنَا) **ama Biz koyduk,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri üzerine,** neler? (اَكِنَّةً) **birçok perdeler,** niçin? (اَنْ يَفْقَهُو) **anlamasınlar için,** neyi? (هُ) **onu,** bu mânâya göre, (يَفْقَهُو) fiilinden evvel bir (لا) harfi takdîr edilmiştir. Bu gibi yerlerde müfessirler ekseriyetle böyle takdîr yapmaktadırlar. Onların bâzısı burada bir muzaf takdîr etmektedir ki, bu takdîr: (كَرَاهَةَ اَنْ يَفْقَهُو) "Anlamalarını istemediğimiz için" şeklindedir, daha ne yaptık? (وَفٖي اٰذَانِهِمْ) **kulaklarının içine de** (yerleştirdik), neyi? (وَقْرًا) **büyük bir ağırlığı** (ve sağırlığı), (وَاِنْ يَرَوْا) **görseler de,** neyi? (كُلَّ اٰيَةٍ) **her bir âyeti** (mûcizeyi), (لَا يُؤْمِنُوا) **îmân etmezler,** neye? (بِهَا) **ona,** (حَتّٰى اِذَا جَاؤُ) **hattâ geldikleri zaman,** kime? (كَ) **sana,** ne oldukları hâlde? (يُجَادِلُونَ) **mücâdele eder oldukları hâlde,** kiminle? (كَ) **seninle,** (يَقُولُ) **der,** kim? (اَلَّذٖينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** ne der? (اِنْ هٰذَا) **işte bu** (Kur'ân) **değildir,** (اِلَّا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ) **ancak evvelkilerin uydurmalarıdır.**

Meâl-i Şerîf - 25

25- (Habîbim!) **O** (müşrik ola)**nlardan kimi de** (Kur'ân okurken) **sana kulak vermektedir ama** (iyi niyetle değil de, alay ve inkâr kastıyla dinledikleri için) **Biz onu iyice anlamasınlar diye onların kalpleri üzerine birçok perdeler, kulaklarının içine de büyük bir ağırlık** (ve sağırlık) **koyduk.**

Artık (istedikleri) **her bir âyet** (ve mûcizey)**i görecek olsalar da** (aşırı inatçılık ve körü körüne taklit kendilerinde iyice yerleştiği için) **ona îmân etmezler, hattâ o kâfir olmuş kimseler** (daha da ileri giderek) **seninle mücâdele eder oldukları hâlde sana geldikleri zaman: "İşte bu** (Kur'ân), **evvelkilerin yazmış olduğu masallardan başka bir şey değildir" der**(ler).

Rivâyete göre; Velîd ibnü Muğîre, Ebû Cehil ve Nadr ibnü Hâris gibi birtakım müşrikler Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in yanında bulunuyorlarken onun okuduğu Kur'ân'a kulak vermeye başladılar. Bunun üzerine Nadr'a: "Muhammed ne söylüyor?" dediklerinde o: "Ne söylediğini anlayamıyorum ama benim size geçmiş nesillerin kıssalarını anlatmam gibi, onun da dudaklarını hareket ettirerek evvelki ümmetlerin efsânelerini anlattığını sanıyorum" dedi.

Kendisi de gerçekten eski ümmetlerin târihçelerini çokça nakleden biriydi. O zaman içlerinden biri: "Ben onun bâzı sözlerini hak buluyorum" deyince Ebû Cehil: "Hayır! Onun sözlerinden hiçbirini kabûl etme. Ölüm bize bundan daha kolay gelir" dedi. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi.

Allâh-u Te'âlâ'nın, kullarının kalplerini perdeli ve kulaklarını sağır ederek onları inanamayacak bir hâle çevirmesiyle alâkalı "Kader sırrı" için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 9/60-78*

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُۚ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 26

(وَهُـمْ) **Yine onlar,** (يَنْهَـوْنَ) **nehyederler,** yâni insanları engellemeye çalışırlar, neden? (عَنْـهُ) **ondan,** yâni Kur'ân'dan veyâ peygamberden, (وَيَنْـَٔـوْنَ) **ve uzaklaşırlar,** neden? (عَنْهُ) **ondan,** (وَاِنْ يُهْلِكُـونَ) **ama onlar helâk etmezler,** (اِلَّٓا اَنْفُسَـهُمْ) **ancak kendi nefislerini,** (وَمَـا يَشْـعُرُونَ) **hâlbuki** (bunun) **farkında olmazlar.**

Meâl-i Şerîf - 26

26- Bir de o (müşrik ola)**nlar o** (peygamber ve Kur'â)**n**(a inanmak)**dan** (insanları) **engellerler, kendileri de ondan uzak dururlar. Böylece** (kendileri haktan ayrılıp insanları da saptırarak) **kendi nefislerinden başkasını helâk etmezler ama** (ne büyük zarara uğradıklarının) **farkında bile olmazlar.**

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ
بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 27

(وَلَـوْ تَـرٰٓى) (Habîbim!) **Sen bir de görecek olsan,** neyi? (اِذْ وُقِفُـوا) **durduruldukları zamânı,** neye karşı? (عَلَى النَّارِ) **o ateşin** (üzerine kurulan Sırat

Köprüsü) **üzerinde,** (فَقَالُوا) **dediler,** (يَا لَيْتَنَا) **ey** (bizi duyanlar!) **keşke biz,** (نُرَدُّ) (dünyâya) **geri döndürülseydik,** daha? (وَلَا نُكَذِّبَ) **ve yalanlamasaydık,** neyi? (بِاٰيَاتِ رَبِّنَا) **Rabbimizin âyetlerini,** (وَنَكُونَ) **ve biz olaydık,** kimlerden? (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) **îmân eden kimselerden.** Âyet-i kerîmenin başında geçen (لَوْ) şartının cevâbı mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (لَرَأَيْتَ أَمْرًا عَظِيمًا) şeklinde olup mânâ: "Elbette çok büyük bir hâdise görmüş olurdun" demektir.

Meâl-i Şerîf - 27

27- (Habîbim!) **O ateşin** (üstünde kurulan Sırat Köprüsü) **üzerinde** (o kâfirler) **durdurulduklarızaman: "Ey** (bizi duyanlar)**! Keşke biz** (dünyâya) **geri döndürülseydik de, Rabbimizin âyetlerini yalanlamasaydık ve müminlerden olsaydık" derlerken sen** (o müşrikleri) **bir görecek olsaydın** (elbette çok büyük bir olaya tanıklık etmiş olurdun)**.**

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 28

(بَلْ) **Hayır!** (بَدَا) **Zâhir oldu,** yâni göründü ve belirdi, kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يُخْفُونَ) **gizlerler,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** yâni dünyâda gizli işledikleri çirkinlikler âhirette karşılarına çıktı, (وَلَوْ رُدُّوا) **ama eğer reddolunsalar** (dünyâya geri döndürülseler), (لَعَادُوا) **elbette dönerlerdi,** neye? (لِمَا) **o şeye ki,** (نُهُوا) **nehyolundular,** neden? (عَنْهُ) **ondan,** yâni dünyâya geri döndürülselerdi yine yasak olan şeylere dönerlerdi, (وَاِنَّهُمْ) **ve şüphesiz ki onlar,** (لَكَاذِبُونَ) **elbette yalancıdırlar.**

Meâl-i Şerîf - 28

28- Hayır! (Onlar bu temennîyi dünyâya geri dönüp de îmân etme azmiyle yapmadılar. Bilakis) **daha önce** (dünyâdayken insanlardan) **sürekli gizlemekte bulunmuş oldukları** (münâfıklık ve kötü amelleri gibi) **şeyler kendilerine belirdi** (de, dara düşünce bu temennîyi yaptılar)**.**

Ama (cehennemi gördükten sonra dünyâya) **geri döndürülecek olsalar bile, kendisinden nehyolunmuş oldukları o** (kötü) **şey**(ler)**e elbette dönerlerdi. Şüphesiz ki onlar** (her hususta olduğu gibi, dünyâya döndürülüp îmân etme vaadinde de) **elbette yalancı kimselerdir.**

وَقَالُوا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 29

(وَقَالُوٓا) **Ve dediler,** ne dediler? (اِنْ هِيَ) **o** (hayâtımız) **olmadı,** (اِلَّا حَيَاتُنَا) **ancak hayâtımızdır,** öyle hayâtımız ki, (الدُّنْيَا) (bize) **en yakın,** yâni içinde yaşamış olduğumuz bu hayâtımızdan başka bir yaşantı yoktur, (وَمَا نَحْنُ) **ve biz değiliz,** kimler? (بِمَبْعُوثِينَ) **aslâ diriltilecek kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 29

29- Yine onlar (dünyâdayken)**: "Bu** (hayat denen şey, varsa yoksa) **ancak** (bize) **en yakın** (olan dünyâda yaşamakta olduğumuz bu) **hayâtımızdır ve biz** (bu hayattan sonra) **aslâ diriltilecek kimseler değiliz" demişlerdi.**

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْۜ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّۜ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاۜ
قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 30

(وَلَوْ تَرٰٓى) (Habîbim!) **Bir de görecek olsaydın,** neyi? (اِذْ وُقِفُوا) **durduruldukları zamânı,** kimin nezdinde? (عَلٰى رَبِّهِمْ) **Rableri nezdinde,** âyet-i kerîmenin başında geçen (لَوْ) şartının cevâbı mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (لَرَأَيْتَ أَمْرًا عَظِيمًا) şeklinde olup mânâ: "Elbette çok büyük bir hâdise görmüş olurdun" demektir, (قَالَ) **buyurdu,** yâni o zaman Mevlâ Te'âlâ buyuracak, ne buyuracak? (اَلَيْسَ) **olmadı mı?!** ne? (هٰذَا) **işte bu** (diriltilişiniz), nedir olmadı mı? (بِالْحَقِّ) **gerçekten hak,** yâni dirilmek hak değil miymiş?! (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (بَلٰى) **evet,** (وَرَبِّنَا) **Rabbimize yemin ederiz ki** (dirilmek hakmış), (قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (فَذُوقُوا) **öyleyse tadın,** neyi? (الْعَذَابَ) **bu azâbı,** ne sebebiyle? (بِمَا كُنْتُمْ) **olmanız sebebiyle,** nedir olmanız? (تَكْفُرُونَ) **inkâr edersiniz,** yâni süregelen kâfirliğiniz sebebiyle.

Meâl-i Şerîf - 30

30- (Habîbim! O müşriklerin) **Rableri nezdinde durduruldukları ânı bir görecek olsaydın** (ne büyük bir hâdiseye şâhit olurdun).

O (Allâh-u Te'âlâ)**: "İşte bu** (diriltilip cezâlandırılma hâdisesi)**, gerçekten hak değil miymiş?" buyuracak da, onlar: "Rabbimize andolsun ki; evet** (âhiret azâbı gerçekmiş)**" diyecekler.**

O da: "Sürekli inkâr etmekte bulunmuş olmanız sebebiyle tadın (bakalım) **bu azâbı" buyuracak.**

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ حَتّٰى اِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فِيهَاۙ وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْؕ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 31

(قَدْ خَسِرَ) **Muhakkak hüsrâna** (ziyâna) **uğradı,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِلِقَاءِ اللّٰهِ) **Allâh'a kavuşmayı,** (حَتّٰى اِذَا جَاءَتْ) **nihâyet gelince,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (اَلسَّاعَةُ) **o** (kıyâmet) **ân**(ı), ne olduğu hâlde? (بَغْتَةً) **birdenbire karşılaşıldığı hâlde,** *(ed-Dürru'l-masûn, 4/595)* ne yaparlar? (قَالُوا) **derler,** (يَا حَسْرَتَنَا) **ey bizim hasretimiz!** (ey pişmanlık nerdesin gel, şimdi zamânındır), neye karşı pişmanlığımız? (عَلٰى مَا فَرَّطْنَا) **çok eksik yapmamıza karşı,** nerede? (فِيهَا) **orada,** yâni dünyâda iken âhiret için lâzım olan amelleri hazırlama husûsunda, (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَحْمِلُونَ) **taşırlar,** neyi? (اَوْزَارَهُمْ) **yüklerini** (günahlarını), ne üzerinde? (عَلٰى ظُهُورِهِمْ) **sırtlarının üzerinde,** (اَلَا) **âgâh olun** (dikkat edin), (سَاءَ) **ne kötü oldu,** (مَا) **o şey ki,** (يَزِرُونَ) **yükleniyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 31

31- (Îmân etmeleri durumunda ebedî cennetlerde nîmetlenecekleri yerde, inkârları yüzünden cehennemin dibini boylayacakları için) **muhakkak** (en büyük zarar ve) **hüsrâna uğramıştır o kimseler ki** (dirileceklerine inanmayıp) **Allâh'a kavuşmayı yalanlamıştırlar.**

Nihâyet kendilerine o (kıyâmet) **ân**(ı) **birdenbire karşılaşılarak geldiği zaman: "O** (dünyâ hayâtı)**nda** (imkânımız varken, İlâhî emirlerden) **eksik yaptığımız şeylere karşı ey bizim hasret** (ve nedâmet)**imiz** (gel, şimdi tam senin zamânındır)**" derler, bir yandan da kendileri** (günah) **yüklerini sırtlarının üzerinde taşırlar. Dikkat edin! Yüklenmekte oldukları o şey ne kötü olmuştur.**

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌؕ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَؕ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 32

(وَمَا الْحَيٰوةُ) **Hayat olmadı,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın olan veyâ en alçak olan,** dünyâ kelimesi (اَلدُّنُوّ) masdarından alınma kabûl edilirse mânâsı "En yakın olan" demek olur. Ama denâet masdarından alınmış kabûl edilirse o zaman mânâ: "En alçak olan" şeklinde olur, yâni dünyâ hayâtı değildir, (اِلَّا لَعِبٌ) **ancak bir oyundur,** daha? (وَلَهْوٌ) **ve bir eğlencedir,** (وَلَلدَّارُ) **ama elbette yurt,** öyle yurt ki, (اَلْاٰخِرَةُ) **son olucu,** yâni dünyâdan sonraki âhiret

yurdu, nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** kim için? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (يَتَّقُونَ) (günahlardan) **hakkıyla sakınırlar,** (اَفَلَا تَعْقِلُونَ) **hâlâ anlamayacak mısınız?!**

Meâl-i Şerîf - 32

32- (Kâfirlerin kendisinden başka bir hayat tanımadıkları) **o en alçak** (dünyâ) **hayât**(ı, sürekli faydalara ve gerçek lezzetlere kavuşturacak sâlih amellerden insanları alıkoyan) **bir oyun ve bir eğlenceden başka bir şey değildir.**

Ama andolsun, o son yurt(ta bulunan ve dünyâ nîmetleri gibi dertlerle karışık ve fânî olmayıp bilakis dâimî lezzetlerin mahalli olan cennet) **ise elbette o kimseler için** (dünyâdan) **çok hayırlıdır ki onlar** (şirkten, haram olan oyun ve eğlencelerden hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olmaktadırlar. Siz hâlâ** (iki taraftan hangisinin hayırlı olduğunu) **anla**(yıp da, hayırlı olanı kazanmak için çalış)**mayacak mısınız?!**

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذٖى يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
وَلٰكِنَّ الظَّالِمٖينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 33

(قَدْ نَعْلَمُ) **Muhakkak Biz biliyoruz,** neyi? (اِنَّهُ) **gerçekten şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm); nedir? (لَيَحْزُنُ) **elbette üzüyor,** kimi? (كَ) **seni,** ne? (اَلَّذٖى) **o şey ki,** (يَقُولُونَ) (İslâm aleyhine) **söylüyorlar,** (فَاِنَّهُمْ) **şüphesiz ki onlar,** (لَا يُكَذِّبُونَ) **yalanlamıyorlar,** kimi? (كَ) **seni,** (وَلٰكِنَّ الظَّالِمٖينَ) **velâkin** (şirk koşarak en büyük zulmü işleyen) **o zalimler,** neyi? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerini,** ne yapıyorlar? (يَجْحَدُونَ) **bile bile inkâr ediyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 33

33- Biz şu hakîkati gerçekten biliyoruz ki; onların (İslâm aleyhine) **söylemekte oldukları şey**(ler) **elbette seni çokça üzmektedir. Şüphesiz ki onlar** (senin doğruluğunu bildikleri için, aslında) **seni yalancı çıkarmıyorlar velâkin** (şirk koşarak en büyük zulmü işleyen) **o zâlimler Allâh'ın âyetlerini**(n doğru olduğunu) **bile bile** (inadına) **inkâr ediyorlar.**

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا وَاُوذُوا حَتّٰى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَاۚ
وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِۚ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِ الْمُرْسَلٖينَ ﴿٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 34

(وَلَقَدْ كُذِّبَتْ) **Andolsun ki; elbette muhakkak tekzib olundu** (yalanlandı), kimler? (رُسُلٌ) **nice rasüller,** kimden önce? (مِنْ قَبْلِكَ) **senden önce,** (فَصَبَرُوا) **ama onlar sabrettiler,** neye? (عَلٰى مَا كُذِّبُوا) **yalanlanmış olmalarına,** bu mânâya göre (مَا) masdariyyedir, daha? (وَاُوذُوا) **ve eziyet olundular,** bu mânâya göre (وَاُوذُوا) cümlesi, (كُذِّبَتْ) cümlesi üzerine atfedilmiştir. Ama (صَبَرُوا) cümlesi üzerine de atfedilmiş olabilir ki mana: "Sabrettiler ama eziyet olunmaya devâm ettiler" demek olur. Bu cümlenin (كُذِّبُوا) cümlesi üzerine atfedilmesi de câiz görülmüştür. O zaman mânâ: "Eziyet olunmalarına da sabrettiler" demektir, ne zamâna kadar sabrettiler? (حَتّٰى اَتٰى) **gelinceye kadar,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (نَصْرُنَا) **Bizim yardımımız,** (وَلَا مُبَدِّلَ) **ve değiştirecek hiçbir kimse yoktur,** neyi? (لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın kelimelerini** (peygamberlerine yardım edeceğine dâir indirdiği âyetleri), (وَلَقَدْ جَاءَ) **andolsun ki; elbette muhakkak geldi,** kime? (كَ) **sana,** ne? (مِنْ نَبَاِئ الْمُرْسَلِينَ) **gönderilen rasüllerin haberlerinin bâzısı,** bu mânâya göre (مِنْ) teb'îz için olup, mecrûru ile berâber (جَاءَ) fiilinin fâilidir. Ama (جَاءَ) fiilinin fâlinin mahzuf olup, câr me'a'l-mecrûrun ondan sıfat veyâ hâl düştüğünü söyleyenler de olmuştur. Buna göre mânâ: "Gönderilen peygamberlerin haberlerinden olan o haberler sana geldi" demek olur.

Meâl-i Şerîf - 34

34- Andolsun ki; elbette senden önce de nice değerli rasüller gerçekten yalanlanmıştı. Fakat onlar yalancı sayılmalarına ve eziyet olunmalarına karşı sabırlı davranmıştılar ve nihâyet kendilerine Bizim yardımımız gelmişti. Allâh'ın (peygamberlerine yardım edeceğine dâir vaatlerini ifâde eden) **kelimelerini değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur. Kasem olsun ki; o gönderilen rasüllerin** (kendi ümmetlerinden neler çektiğiyle alâkalı) **haberlerinden bir kısmı şüphesiz sana gelmiştir.** (Öyleyse sen onları örnek alıp sabra devâm et.)

وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقاً فِي الْاَرْضِ اَوْ سُلَّماً فِي السَّمَاءِ فَتَاْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 35

(وَاِنْ كَانَ) **Eğer oldu ise,** nedir oldu ise? (كَبُرَ) **büyük** (ve ağır) **oldu,** kimin üzerine? (عَلَيْكَ) **senin üzerine,** ne? (اِعْرَاضُهُمْ) **onların** (îmândan) **yüz çevirmeleri,** (فَاِنِ اسْتَطَعْتَ) **artık eğer gücün yeterse,** neye? (اَنْ تَبْتَغِيَ) **aramana,** neyi? (نَفَقاً) **bir**

geçidi, öyle geçit ki nerede olucu? (فِى الْاَرْضِ) **yerin içinde,** daha neyi aramana? (اَوْ سُلَّمًا) **yâhut bir merdiveni,** öyle merdiven ki nerede olucu? (فِى السَّمَاءِ) **gökte,** daha neye gücün yeterse? (فَتَاْتِيَ) **hemen getirmene,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِاٰيَةٍ) **bir âyeti** (istedikleri bir mûcizeyi), âyet-i celîledeki ikinci şartın cevâbı hazfedilmiştir ki bunun takdîri (فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَفْعَلَ هٰذَا فَافْعَلْ) "Bu zikredilenleri yapabilirsen yap" demektir. İkinci şart cümlesi ise mukadder cevâbıyla berâber birinci şartın cevâbıdır, (وَلَوْ شَاءَ) **ve eğer irâde etseydi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (لَجَمَعَ) **elbette toplardı,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne üzerinde? (عَلَى الْهُدٰى) **hidâyet üzerinde,** (فَلَا تَكُونَنَّ) **o hâlde sakın sen olma,** kimlerden? (مِنَ الْجَاهِلِينَ) **câhillerden.**

Meâl-i Şerîf - 35

35- (Habîbim!) **Eğer onların** (senden ve getirdiğin dîne inanmaktan) **yüz çevirmeleri senin üzerine** (ağır ve) **büyük gelecek olursa ve sen yerin içinde bir geçit yâhut gökte bir merdiven aramana ve böylece onlara** (istedikleri) **bir âyet** (ve mûcize) **getirmene imkân bulabilirsen** (haydi hemen bunu yap)**!**

Ama (Benim iznim olmadan senin buna gücünün yetmeyeceği âşikârdır. Lâkin sen onların Müslüman olmasına son derece düşkün olduğun için, îmân ederler ümîdiyle yerin altından ve göğün üstünden bir mûcize getirip gösterme imkânına sâhip olsan, bunu da yapacağın bellidir. Fakat onların inkârlarından dolayı kendini bu kadar üzmene değmez. Zîrâ) **Allâh** (onların doğru yolu seçtiklerini görüp de, kendilerini îmâna muvaffak kılmayı) **irâde etseydi elbette onları hidâyet üzere toplardı.**

(Velâkin kâfirliği seçtiklerini gördüğü için, irâdesi onların îmânda birleşmesi yönünde tecelli etmedi.) **Artık sakın sen** (bu gerçeği bilmeyen) **câhillerden olma.**

اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 36

(اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ) **Ancak icâbet eder** (senin dâvetini kabûl eder), kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (يَسْمَعُونَ) **duymaktadırlar,** yâni senin îmâna dâvetini ancak anlayarak ve düşünerek dinleyenler kabûl eder, (وَالْمَوْتٰى) **ölüler ise,** yâni kalpleri ölü olan kâfirler, (يَبْعَثُ) **diriltecek,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni kabirlerinden mahşere kaldıracak, (ثُمَّ اِلَيْهِ) **sonra ancak O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a,** (يُرْجَعُونَ) **döndürülürler.**

Meâl-i Şerîf - 36

36- (Habîbim! Onların hidâyetine düşkün olman bir şeye yaramaz. Zîrâ) **ancak** (kalplerinin kulağıyla ve kabûl etme niyetiyle dinleyip) **duymakta olanlar** (senin dâvetine) **icâbet eder.**

(Kalbi ve rûhu) **ölü** (olan kâfir)**ler ise; Allâh onları diriltir de sonra ancak O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a döndürülürler** (ve işte îmân etmelerinin faydasını göremeyecekleri o anda îmâna gelirler).

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ اٰيَةً وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 37

(وَقَالُوا) **Ve dediler,** yâni Kureyş'in reisleri dediler ki, (لَوْلَا نُزِّلَ) **indirilmeli değil miydi?!** kim üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni peygambere, ne? (اٰيَةٌ) **bir âyet** (ve mûcize), öyle âyet ki kimden gönderilen? (مِنْ رَبِّهٖ) **Rabbinden,** (قُلْ) (senden mûcize isteyenlere) **söyle,** ne söyle? (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** kimdir? (قَادِرٌ) **Kādir'dir** (gücü yetendir), neye? (عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ) **indirmeye,** neyi? (اٰيَةً) **bir âyeti** (ve mûcizeyi), (وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ) **velâkin onların çoğu,** (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın mûcize göndermeye muktedir olduğunu bilmezler.

Meâl-i Şerîf - 37

37- O (Kureyş kâfirlerinin liderlerinden ola)**nlar** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e inanmamalarına gerekçe uydurmak üzere:)

"(Gördüğümüz mûcizelerdense) **onun üzerine Rabbinden başka bir âyet indirilseydi** (de özel istekte bulunduğumuz üzere açıkça melekleri görseydik) **ya" dediler.**

(Habîbim!) **Sen** (onlara)**: "Şüphesiz Allâh** (sizin istediğiniz şekilde) **bir âyet** (ve mûcize) **indirmeye** (de gücü yeten bir) **Kādir'dir" de.**

Velâkin (sen ne desen de) **onların ekserîsi** (kendilerine indirilen mûcizelerin yeterli olduğunu) **bilmezler.**

(Ama yine de Allâh onların istediklerini indirmeye gücü yeten bir Zâttır, lâkin bu durum inanmamaları hâlinde üzerlerine âcil bir azâbın gönderilmesine ve köklerinin kazınmasına sebebiyet verecektir. Ama sen onların zürriyetinden îmân edenler olacağı ümîdini taşıdığından dolayı bunu istemeyeceğin için Rabbin bunu irâde buyurmadı.)

وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا طَٓائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّٓا اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِى الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 38

(وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ) **Debelenen hiçbir** (canlı) **şey yoktur,** öyle canlı ki nerede bulunucu? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** daha ne yoktur? (وَلَا طَٓائِرٍ) **hiçbir kuş da yoktur,** öyle kuş ki, (يَطِيرُ) **uçuyor,** ne ile? (بِجَنَاحَيْهِ) **iki kanadı ile,** yâni bunlardan hiçbiri değildir, (اِلَّٓا اُمَمٌ) **ancak birer ümmettirler,** öyle ümmetler ki, (اَمْثَالُكُمْ) **sizler gibi,** (مَا فَرَّطْنَا) **Biz eksik bırakmadık,** nerede? (فِى الْكِتَابِ) **o kitapta** (Kur'ân-ı Kerîm'de), neyi? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şeyi,** (ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ) **sonra** (bütün ümmetler) **ancak Rablerin**(in hesap yurdu olan âhiret)**e,** (يُحْشَرُونَ) **haşrolunurlar** (O'nun huzûruna toplanıp getirilirler).

Meâl-i Şerîf - 38

38- Yerde debelenen herhangi bir (canlı) **şey de yoktur, iki kanadıyla uçmakta olan herhangi bir kuş da yoktur ki illâ** (o canlıların hepsi) **sizler gibi** (yaptıkları bilinen, rızık ve ecelleri ezelde takdîr edilmiş olan) **birer ümmettirler. Biz o** (Levh-i Mahfûz'da ve ondan alınmış olan Kur'ân gibi değerli bir) **kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.** (Zîrâ âlemde cereyân eden büyük küçük meselelerden her birine mutlaka bu kitaplarda temâs edilmiştir.) **Sonra** (bütün ümmetler) **ancak Rablerin**(in hesap yurdu olan âhiret)**e** (toplanmak üzere) **haşr olunacaklardır.** (O zaman Allâh-u Te'âlâ, her canlının hakkını birbirinden alacaktır.)

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَاْ يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 39

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** yâni Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerini inkâr edenler, kimlerdir? (صُمٌّ) **sağırlardır,** daha? (وَبُكْمٌ) **ve dilsizlerdir,** ne oldukları hâlde? (فِى الظُّلُمَاتِ) **karanlıklar içerisinde oldukları hâlde,** (مَنْ) **her kim ki,** (يَشَاِ) **irâde ederse,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ kimi saptırmak murâd ederse, (يُضْلِلْ) **saptırır,** kimi? (هُ) **onu,** (وَمَنْ) **her kim de,** (يَشَاْ) **dilerse,** yâni kimi hidâyet etmek isterse, (يَجْعَلْ) **kılar,** kimi? (هُ) **onu,** ne üzere? (عَلٰى صِرَاطٍ) **bir yol üzere,** öyle bir yol ki, (مُسْتَقِيمٍ) **dosdoğru olucu.**

Meâl-i Şerîf - 39

39- Bizim âyetlerimizi yalanlamış olan o kimseler ise (cehâlet, şaşkınlık ve kâfirlik) **karanlıklar**(ı) **içerisinde** (bocalayıp kalmış) **olan** (ve bu nedenle de uyarıcıların nasîhatlerinden etkilenmeyen) **birtakım sağırlar ve** (hakkı söylemeyen) **dilsizlerdir. Allâh kimi**(n sapıklığı seçeceğini bildiği için, onu saptırmayı) **murâd ederse onu saptırır. Kimi**(n) **de** (hidâyeti seçeceğini bilerek onu hidâyete erdirmeyi) **dilerse, onu dosdoğru bir yol** (olan İslâm'a hidâyet buyurup, o yol) **üzere** (sâbit) **kılar.**

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ
اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُونَۚ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 40

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَرَاَيْتَ) (ey müşrik) **gördün mü?!** kimi? (كُمْ) **sizi,** yâni söyleyin Bana, (اِنْ اَتٰى) **eğer gelirse,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (عَذَابُ اللّٰهِ) **Allâh'ın azâbı,** daha? (اَوْ اَتَتْ) **yâhut gelirse,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (اَلسَّاعَةُ) **o** (kıyâmet) **ân**(ı), (اَغَيْرَ اللّٰهِ) **özellikle Allâh'tan başkasına mı,** (تَدْعُونَ) **duâ edersiniz,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** (صَادِقِينَ) **doğru söyleyen kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 40

40- (Habîbim! O müşriklerin her birine tek tek) **de ki: "Gördün mü sizi**(n hâlinizin ne olacağını)? (Söyleyin bakalım! Önceki inkârcılara geldiği gibi) **Allâh'ın azâbı size gelir yâhut o** (kıyamet) **ân**(ı) **size gelirse,** (o azâbı açması için) **Allâh'tan başkasına mı özellikle duâ edersiniz?! Eğer** (putlarınızın sizi kurtaracak güce sâhip ilâhlar olduğu görüşünüzde) **doğru söyleyen kimseler olduysanız** (başınız sıkıştığında Allâh'ın yerine onlara yalvarın da görelim bakalım)."

بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ اِلَيْهِ اِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَۚ ﴿٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 41

(بَلْ) **Hayır!** (Putlarınıza değil), (اِيَّاهُ) **ancak O'na** (Allâh-u Te'âlâ'ya), (تَدْعُونَ) **duâ edersiniz** (yalvarırsınız), (فَيَكْشِفُ) **O da açar,** neyi? (مَا) **o şeyi** (belâyı) **ki,** (تَدْعُونَ) **duâ ediyorsunuz** (Allâh'a yalvarıyorsunuz), neye dâir? (اِلَيْهِ) **o** (belâyı açması)**na,** burada bir muzâf mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (اِلٰى كَشْفِهِ) demektir, yâni Allâh-u Te'âlâ kaldırılması için Kendisine yalvardığınız belâyı giderir, ne vakit? (اِنْ شَاءَ) **murâd ederse,** (وَتَنْسَوْنَ) **ve unutursunuz,** neyi? (مَا) **o şeyi ki** (putları ki), (تُشْرِكُونَ) **ortak ediyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 41

41- Doğrusu (o zaman siz kimseye yalvarmazsınız. Bilakis zararları açmaya ancak Allâh'ın Kādir olduğu inancı fıtrî olarak akıllarınızda yerleştiği için) **sâdece O'na yalvarırsınız, O da murâd ederse kendisin**(in giderilmesin)**e duâ ettiğiniz o şeyi açar, siz de** (dehşete kapıldığınız o anda Allâh'a) **ortak koşmakta olduğunuz şeyleri** (tamâmen) **unutursunuz.**

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 42

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا) **Andolsun ki; elbette muhakkak biz** (rasüller) **gönderdik,** kime? (اِلٰٓى اُمَمٍ) **birçok ümmetlere,** öyle ümmetler ki kimden önce olucu? (مِنْ قَبْلِكَ) **senden önce,** yâni Biz geçmiş ümmetlere peygamberler gönderdik ama onlar peygamberlerini yalanlayınca, (فَاَخَذْنَا) **Biz de yakaladık,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne ile? (بِالْبَأْسَٓاءِ) **şiddetli bir sıkıntı** (fakirlik ve kıtlık) **ile,** daha? (وَالضَّرَّٓاءِ) **ve darlık** (ve hastalık)**lar ile,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَتَضَرَّعُونَ) **iyice boyun eğsinler.**

Meâl-i Şerîf - 42

42- Andolsun ki; elbette senden önce de nice ümmetlere kesinlikle (peygamberler) **göndermiştik, ama** (onları inkâr etmişlerdi de) **Biz o** (peygamberleri inkâr etmiş buluna)**nları** (fakirlik ve kıtlık gibi) **çetin bir sıkıntıyla ve** (hastalıklar ve âfetler gibi) **darlık**(lar)**la hemen yakalamıştık. Tâ ki onlar** (kâfirliklerinden tevbe edip) **iyice boyun eğsinler.**

فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 43

(فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَ) **Artık geldiği zaman** (olmalı) **değil miydi?!** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (بَأْسُنَا) **Bizim şiddetli azâbımız,** ne yapsaydılar? (تَضَرَّعُوا) **iyice boyun eğseydiler,** (وَلٰكِنْ قَسَتْ) **velâkin katılaştı,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **onların kalpleri,** (وَزَيَّنَ) **ve ziyâdesiyle süsledi,** kim için? (لَهُمُ) **onlar için,** kim? (الشَّيْطَانُ) **şeytan,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** yâni kâfirlik ve isyanları ki, (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 43

43- Artık o çetin azâbımız kendilerine geldiği zaman (tevbe edip) **iyice boyun eğseydiler ya!**

Velâkin kalpleri katılaştı ve sürekli yapmakta bulunmuş oldukları (kötü) **şeyleri şeytan onlara iyice süsle**(yip püsle)**di.**

(Bu yüzden yaptıkları günahları hoş görüp, başlarına gelen belânın sebebi olarak kabûl etmedikleri için musibetten nasihat almadılar.)

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍۜ حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا بِمَٓا اُو۫تُٓوا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 44

(فَلَمَّا نَسُوا) **İşte ne zaman ki unuttular,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (ذُكِّرُوا) **öğütlendiler,** neyle? (بِهِ) **onunla,** yâni onlar kendilerine yapılan vaazları terk edince, (فَتَحْنَا) **Biz açtık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ) **her şeyin kapılarını,** yâni her türlü nîmet ve bolluğu onlara verdik, (حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا) **nihâyet onlar** (şımarıp) **ferahlandıkları zaman,** ne ile? (بِمَٓا) **o şeyle ki,** (اُو۫تُٓوا) **verildiler,** yâni kendilerine verilen dünyâlıklarla şımarınca, (اَخَذْنَا) **Biz yakaladık,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne olduğu hâlde? (بَغْتَةً) **birdenbire karşılaşıldığı hâlde,** *(ed-Dürru'l-masûn, 4/595)* (فَاِذَا هُمْ) **artık birdenbire onlar,** kimdirler? (مُبْلِسُونَ) (bütün hayırlardan) **ümit kesicidirler.**

Meâl-i Şerîf - 44

44- İşte ne zaman ki onlar kendisiyle öğütlenmiş bulundukları o (zor ve çetin) **şey**(lerden ibret alıp şirkten ve günahlardan vazgeçmey)**i unuttular, Biz** (zorluk ve darlık nöbetleri arasında, bir de bollukla imtihan edelim diye) **onlar üzerine** (nîmet çeşitlerinden) **her şeyin kapılarını** (ardına kadar) **açtık.**

Nihâyet onlar kendilerine verilmiş olan (nîmet dolu) **şeylerle** (şımarıp) **ferahlanmıştılar ki,** (azâbı daha şiddetle tatmaları için) **birdenbire karşılaşılarak Biz onları yakalayıverdik, artık birdenbire onlar** (kurtuluş ve rahmetten) **ümit kesici kimseler** (hâline gelmiş)**dir**(ler).

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ ظَلَمُواۜ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 45

(فَقُطِعَ) **Artık kesildi,** ne? (دَابِرُ الْقَوْمِ) **kavmin ardı** (arkası), (اَلَّذ۪ينَ) **öyle kavim ki,** (ظَلَمُوا) **zâlim oldular,** (وَالْحَمْدُ) **ve bütün hamdler,** kime mahsustur? (لِلّٰهِ) **Allâh'a,** öyle Allâh ki, (رَبِّ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerin Rabbi** (olan).

Meâl-i Şerîf - 45

45- Artık kendileri (Allâh'a ortak koşarak) **zulüm işlemiş olan o kavmin** (ardı) **arkası böylece kesilmiş oldu** (da, arkalarını arayacak bir fert bile kalmadı)**. Zâten** (bütün nîmetlerinden dolayı özellikle de bu kâfirleri helâk ettiği için) **bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allâh'a mahsustur.**

(Zîrâ kâfir ve âsîlerin yok edilmesi, dünyâ halkı hakkında onların kötü inanç ve amellerinin uğursuzluğundan bir kurtuluş anlamı taşıdığı için elbette hamd gerektiren büyük nîmetlerdendir.)

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِهِۜ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 46

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَرَاَيْتُمْ) **gördünüz mü** (söyleyin bana), (اِنْ اَخَذَ) **eğer alırsa,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (سَمْعَكُمْ) **kulaklarınızı,** daha? (وَاَبْصَارَكُمْ) **ve gözlerinizi,** yâni kulaklarınızı sağır, gözlerinizi de kör ederse, daha? (وَخَتَمَ) **ve mühür vurursa,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِكُمْ) **kalplerinizin üzerine,** (مَنْ) **kim,** nedir? (اِلٰهٌ) **bir ilâhtır,** öyle ilâh ki, (غَيْرُ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** daha öyle ilâh ki, (يَاْتِي) **getirecek** (geri verecek), kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِهِ) **onu** (Allâh'ın aldığı hislerinizi), (اُنْظُرْ) **bak,** (كَيْفَ) **nasıl,** (نُصَرِّفُ) **türlü türlü yönlere çeviri**(rip açıklı)**yoruz,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **âyetleri,** yâni delilleri, (ثُمَّ هُمْ) **sonra onlar,** (يَصْدِفُونَ) **yüz çeviriyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 46

46- (Habîbim! O kâfirlere) **de ki: "Gördünüz mü?** (Söyleyin bakayım!) **Eğer Allâh kulaklarınızı ve gözlerinizi al**(arak, sizi sağır ve kör bir hâlde bırak)**ırsa, kalplerinizin üzerine de mühür vurur** (ve böylece anlayış gücünüzü tamâmen giderecek olur)**sa, Allâh'tan başka kim bunu size getirecek bir ilâhtır?!**

Bak (gör) **ki;** (bâzen teşvik, bâzen tehdit, bâzen helâk olan ümmetlerin kıssalarıyla uyarı, bâzen de aklî deliller getirerek) **âyetleri türlü türlü yönlere nasıl çeviri**(rip açıklı)**yoruz , sonra yine onlar** (nasıl da inkâr edip) **yüz çeviriyorlar?!"**

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 47

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَرَاَيْتَ) (ey müşrik!) **Gördün mü?!** kimi? (كُمْ) **sizi** (söyleyin bana), (اِنْ اَتٰى) **eğer gelse,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (عَذَابُ اللّٰهِ) **Allâh'ın azâbı,** ne olduğu hâlde? (بَغْتَةً) **birdenbire karşılaşıldığı hâlde,** *(ed-Dürru'l-masûn, 4/595)* daha? (اَوْ جَهْرَةً) **yâhut âşikâre** (bir gelişle), (هَلْ يُهْلَكُ) **helâk edilmez** (edilmez), (اِلَّا الْقَوْمُ) **ancak kavim,** öyle kavim ki, (اَلظَّالِمُونَ) **zâlimler.**

Meâl-i Şerîf - 47

47- (Rasûlüm! O müşriklerin her birine tek tek) **de ki: "Gördün mü sizi**(n başınıza geleceği)**?** (Sizden önceki kâfirlere geldiği gibi) **Allâh'ın azâbı** (bir belirti göstermeden) **birdenbire karşılaşılarak ya da** (geliyorum diye diye) **açıkça size gelecek olursa,** (kâfir olarak kendilerine en büyük zulmü yapmış olan) **o zâlimler topluluğundan başkası** (İlâhî gazaba çarptırılarak) **helâke uğratılmaz?!"**

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَۚ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 48

(وَمَا نُرْسِلُ) **Biz göndermeyiz,** kimi? (اَلْمُرْسَلِينَ) **rasûl olarak gönderilenleri,** (اِلَّا مُبَشِّرِينَ) **ancak müjdeleyici kimseler olarak,** daha? (وَمُنْذِرِينَ) **ve uyarıcı kimseler olarak** (göndeririz), (فَمَنْ) **artık her kim,** (اٰمَنَ) **îmân ederse,** daha? (وَاَصْلَحَ) **ve ıslahta bulunursa ederse** (amellerini düzeltirse), (فَلَا خَوْفٌ) **artık hiçbir korku yoktur,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onların üzerine,** (وَلَا هُمْ) **ve ancak onlar olmaz,** nedir olmazlar? (يَحْزَنُونَ) **mahzun olurlar.**

Meâl-i Şerîf - 48

48- Zâten Biz gönderilen rasûlleri (herkesin keyfine göre mûcize göstersinler diye değil) **ancak** (îmân edenleri cennetle) **müjdeleyiciler ve** (inkâr edenleri cehennemle) **uyarıcılar olarak göndeririz.**

Artık her kim (inanılması zarûrî olan şeylere) **îmân eder ve ıslahta bulunursa** (ve bütün işlerini İslâm'a göre düzeltirse), **işte onlar üzerine** (azapla alâkalı) **hiçbir korku yoktur ve** (kâfirler üzüldüğü zaman) **ancak onlar mahzun olmayacaklardır.**

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 49

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** (يَمَسُّ) **dokunacaktır,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (اَلْعَذَابُ) **o azap,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَفْسُقُونَ) **fâsıklık yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 49

49- Bizim âyetlerimizi yalanlamış olan kimseler ise, kendileri (îmân ve tâattan çıkarak) **sürekli fâsıklık yapmakta olmaları sebebiyle o** (uyarıldıkları) **azap kendilerine dokunacaktır.**

قُلْ لَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ اِنّٖي مَلَكٌۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّۜ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُۜ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 50

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَٓا اَقُولُ) **ben demiyorum,** kime? (لَكُمْ) **size,** ne demiyorum? (عِنْدٖي) **benim yanımdadır,** ne? (خَزَٓائِنُ اللّٰهِ) **Allâh'ın hazîneleri,** daha ne demiyorum? (وَلَٓا اَعْلَمُ) **kesinlikle biliyorum da** (demiyorum), neyi? (اَلْغَيْبَ) **gaybı,** burada (لَا) harfi nefyi tekid için ziyâde edilmiş olarak kabûl edilir. Diğer bir mânâya göre ise (لَا اَعْلَمُ) cümlesi (عِنْدٖي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ) cümlesinin mahalli üzerine atfedilmiş olduğundan, bu cümle de kavlin mekûludür. Dolayısıyla burada (لَا) ile (اَعْلَمُ) arasında bir kavl; (اَقُولُ) cümlesi takdîr edilmiştir ki, buna göre mânâ: "Ben 'Gaybı biliyorum' diye bir şey de söylemiyorum" demektir. Daha ne söyle? (وَلَٓا اَقُولُ) **Ve ben demiyorum,** kime? (لَكُمْ) **size,** ne demiyorum? (اِنّٖي) **muhakkak ben,** neyim? (مَلَكٌ) **bir meleğim,** (اِنْ اَتَّبِعُ) **ben tâbi olmuyorum,** (اِلَّا مَا) **ancak o şeye** (hakkıyla uyuyorum) **ki,** (يُوحٰٓى) **vahyolunuyor,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (هَلْ يَسْتَوِي) **bir olur mu?!** kim? (اَلْاَعْمٰى) **kör,** daha? (وَالْبَصٖيرُ) **ve iyice gören,** (اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ) (bu hak sözü işitip de) **hâlâ iyice düşünmez misiniz?!**

Meâl-i Şerîf - 50

50- (Habîbim!) **De ki: "Ben size: 'Allâh'ın hazîneleri ancak benim yanımdadır' demiyorum** (ki, benden özel mûcizeler istiyorsunuz), (Allâh'ın bildirmediği) **gaybı da bil**(diğimi söyle)**miyorum** (ki gelecekte olacaklar hakkında benden bilgi istiyorsunuz), **ben size: 'Gerçekten ben bir meleğim' de demiyorum** (ki, benim yememe, içmeme ve evlenmeme şaşırıyorsunuz). **Ben ancak bana vahyedilmekte olan şeye hakkıyla tâbi oluyorum.**

(Ben, ne ilâhlık, ne de meleklik iddiâsında değilim, ancak benden önce birçok beşere nasip olmuş bulunan peygamberlik şerefine mazhar kılınmış biriyim ve bu elçiliğimi tebliğ etmekteyim.)"

(Habîbim!) **De ki: "Hiç kör olan biriyle, iyice gören kimse bir olur mu?! Siz hâlâ iyice düşün**(üp de, haklı ve haksız iddiâların arasını temyiz ede)**meyecek misiniz?!"**

Müfessirler bu âyet-i kerîmede geçen "Kör" ve "Gören" tâbirlerini: "Yoldan sapmış olanla hidâyete eren, bilenle bilmeyen, ilâhlık ve meleklik gibi muhal şeyleri iddiâ edenle peygamberlik gibi doğru vasfı savunan kimse" gibi mânâlar ile tefsir etmişlerdir.

وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذٖينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُٓوا اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهٖ وَلِيٌّ وَلَا شَفٖيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 51

(وَاَنْذِرْ) **Ve uyar,** ne ile? (بِهِ) **onunla** (Kur'ân'la), kimi? (اَلَّذٖينَ) **o kimseleri ki,** (يَخَافُونَ) **korkuyorlar,** neden? (اَنْ يُحْشَرُٓوا) **haşrolunmalarından,** kime? (اِلٰى رَبِّهِمْ) **Rablerine,** yâni Rablerinin hesap yurdunda toplanacaklarından korkanları sana vahyedilen Kur'ân âyetleriyle korkut, ne oldukları hâlde haşrolunacaklarından? (لَيْسَ) **olmadığı hâlde,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** kimden başka? (مِنْ دُونِهٖ) **O'ndan** (Allâh-u Te'âlâ'dan) **başka,** ne? (وَلِيٌّ) **hiçbir velî** (dost)**,** daha ne olmadığı hâlde? (وَلَا شَفٖيعٌ) **hiçbir şefâatçi de olmadığı hâlde,** onları niçin korkut? (لَعَلَّهُمْ) **umulur ki onlar,** (يَتَّقُونَ) (haramlardan iyice sakınarak) **takvâ sâhibi olurlar.**

Meâl-i Şerîf - 51

51- (Habîbim!) **Bir de sen kendileri için O'ndan başka bir dost bulunmadığı ve** (O'ndan izinsiz) **bir şefâatçi olmadığı hâlde Rablerin**(in hesap yurdu olan mahşer)**e** (toplanıp) **haşr olunacaklarından korkmakta olan** (fakat amellerinde noksanlık yapan Müslüman)**ları** (ve dirilme mefhûmuna inanan Ehl-i Kitap kâfirleriyle, bu hususta bâzı tereddütleri bulunan ama ya bunlar gerçekse diye düşünerek ne yapacaklarından korkan bâzı müşrikleri Kur'ân'ın ihtivâ ettiği azap âyetleriyle ve) **onun** (hikmetli beyanlarıy)**la uyar ki onlar** (kâfirlik ve günahlardan) **iyice sakınsınlar.** (Zîrâ uyarılar, dirilmenin tamâmen imkânsız olduğunu savunanlara değil, ancak onu mümkün sayanlara tesir eder.)

وَلَا تَطْرُدِ الَّذٖينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرٖيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمٖينَ ﴿٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 52

(وَلَا تَطْرُدْ) **Kovma,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (يَدْعُونَ) **ibâdet etmektedirler,** kime? (رَبَّهُمْ) **Rablerine,** ne vakitte? (بِالْغَدٰوةِ) **sabah,** daha? (وَالْعَشِيِّ) **ve akşam,** ne oldukları hâlde duâ ederler? (يُرِيدُونَ) **murâd eder oldukları hâlde,** neyi? (وَجْهَهُ) **O'nun Zâtını,** (مَا عَلَيْكَ) **senin üzerine yoktur,** neden olduğu hâlde? (مِنْ حِسَابِهِمْ) **onların hesâbından,** ne? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şey** (sorumluluk), (وَمَا مِنْ حِسَابِكَ) **senin hesâbından da yoktur,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şey,** yâni onların hesâbı sana, senin hesâbın da onlara sorulmaz ki, (فَتَطْرُدَ) **kovasın da,** kimi? (هُمْ) **onları,** (فَتَكُونَ) **olasın,** kimlerden? (مِنَ الظَّالِمِينَ) **zâlimlerden.**

Meâl-i Şerîf - 52

52- (Habîbim! Zengin kâfirlerin arzusuna uyup da huzûrundan) **kovma o kimseleri ki;** (sırf) **O'nun Zâtını**(n rızâsını) **murâd eder oldukları hâlde sabah-akşam** (devamlı) **Rablerine ibâdet etmektedirler.**

(Müşrikler onların, îmânlarında ihlâslı olmadıklarını, senin yanında geçinmek için durduklarını söylüyorlarsa da) **onların hesâbından hiçbir şey sana âit değildir, senin hesâbından hiçbir şey de onlara âit değildir ki onları kovasın da zâlimlerden olasın.**

Ekra' ibnü Hâbis gibi zengin insanlar bir kere Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in yanına geldiklerinde Bilâl ve Ammâr gibi fakir müminleri görünce Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e: "Bizim için ayrı bir meclis tahsis etsen de üstünlüğümüz meydana çıksa! Zîrâ gelen heyetlerin bizi bu kölelerle birlikte görmesinden utanıyoruz" dediler.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de bu teklife olumlu yaklaştı, fakat bu hususta bir yazı istediler, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de Alî *(Radıyallâhu Anh)*ı bir sayfayla birlikte yanına çağırtacaktı ki, Cebrâîl *(Aleyhisselâm)* bu âyet-i kerîmeyi indirdi ve o günden sonra fakir sahâbe Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in mübârek dizlerine dizlerini bitiştirecek kadar yakın mevkide bulundular. *(İbnü Mâce, ez-Zühd:7, rakam:4127, 2/1382)*

وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُٓوا اَهٰٓؤُلَٓاءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَاۜ
اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 53

(وَكَذٰلِكَ) **İşte sana böylece,** (فَتَنَّا) **imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **ettik,** kimi? (بَعْضَهُمْ) **onların bâzısını,** kiminle? (بِبَعْضٍ) **bir kısımla,** niçin? (لِيَقُولُوا) **netîcede desinler için,** ne desinler? (اَهٰٓؤُلَٓاءِ) **işte bunlar mı?!** kimmiş? (مَنَّ) **lütfetti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** kimlerin arasından?

(مِنْ بَيْنِنَا) **bizim aramızdan,** (اَلَيْسَ) **olmadı mı?!** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** nedir olmadı mı? (بِاَعْلَمَ) **kesinlikle en iyi bilici,** kimi? (بِالشَّاكِرِينَ) **şükredicileri.**

Meâl-i Şerîf - 53

53- İşte sana! Böylece (insanların maddî durumlarını farklı kılarak) **bir kısımlarını diğer bir kısımla imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **ettik ki, o** (kâfirlerden zengin ola)**nlar** (fakir Müslümanlar hakkında)**: "İşte bunlar mı Allâh'ın aramızdan** (bula bula îmân ve hidâyet nîmetini) **kendilerine lütfetmiş olduğu kimseler?!" desinler. Zâten Allâh o** (îmân edip) **şükredenleri**(n kimler olacağını tâ ezelde) **gerçekten en iyi bilen değil midir?!** (Elbette kimin ne olacağını en iyi bilen sâdece Allâh olduğu için, zengin-fakir olduğuna bakmaksızın, îmân ederek şükredeceğini bildiği kimseleri doğru yola kavuşturmaktadır, inkâr edeceğini bildiklerini ise tevfîkınden mahrum bırakmaktadır.)

وَاِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ اَنَّهُ
مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 54

(وَاِذَا جَاءَ) **Ve geldiği zaman,** kime? (كَ) **sana,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (يُؤْمِنُونَ) **îmân ediyorlar,** neye? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimize,** (فَقُلْ) **söyle,** ne söyle? (سَلَامٌ) **selâm,** kim üzerine olsun? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (كَتَبَ) **yazdı,** kim? (رَبُّكُمْ) **sizin Rabbiniz,** kim üzerine? (عَلٰى نَفْسِهِ) **Kendi Zâtı üzerine,** yâni bizzât Kendi mukaddes Zâtına vâcip kıldı ve Arş'a yazdı, neyi? (اَلرَّحْمَةَ) **rahmeti,** yâni kullarına rahmet edeceğini ve acıyacağını, ondan bedel? (اَنَّهُ) **gerçekten şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm), nedir? (مَنْ) **her kim,** (عَمِلَ) **işlerse,** kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** neyi? (سُوءًا) **bir kötülüğü,** neye mültebis olduğu hâlde? (بِجَهَالَةٍ) **bir cehâlete,** yâni bilmeyici olduğu hâlde, (ثُمَّ تَابَ) **sonra tevbe ederse,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِهِ) **ondan** (o kötü işinden) **sonra,** daha? (وَاَصْلَحَ) **ve ıslâhta bulunursa,** yâni amellerini düzeltirse, (فَاَنَّهُ) **şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **çok acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 54

54- (Habîbim!) **Bir de kendileri Bizim âyetlerimize îmân etmekte olan o** (hakir görülen fakir) **kimseler sana geldiği zaman** (sen onlara) **de ki: "Selâm** (ve selâmet iki cihanda) **sizin üzerinize olsun!**

Rabbiniz (kullarına acımayı ve) **rahmeti** (kesin bir vaad olarak fazl-u keremiyle) **Kendi** (mukaddes) **Zâtına** (vâcip kılmış ve bu hükmü Arş'ın üstünde bulunan bir kitapta) **yazmıştır.**

Şu bir gerçek ki; içinizden her kim (getireceği zarar hakkında bilgisi olmadığından veyâ bilse de, günahı ibâdete tercih ettiği için) **cehâletle bir kötülük yapar da sonra onun ardından tevbe eder ve** (yaptığına pişmanlık çekerek, bir daha yapmamaya da karar vererek tevbesini ve amelini) **ıslahta bulunursa, şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ günahlarından tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (kullarına çokça acıyan bir) **Rahîm'dir.**"

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلِتَسْتَبٖينَ سَبٖيلُ الْمُجْرِمٖينَ ﴿٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 55

(وَكَذٰلِكَ) **Ve işte sana böylece,** (نُفَصِّلُ) **tam mânâsıyla açıklıyoruz,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **âyetleri,** tâ ki hak meydana çıksın, daha? (وَلِتَسْتَبٖينَ) **ve apaçık belli olsun,** ne? (سَبٖيلُ الْمُجْرِمٖينَ) **o** (şirk günahını işleyen) **mücrimlerin yolu.**

Meâl-i Şerîf - 55

55- (Habîbim!) **İşte sana! Bir de** (itâatkârlar, ısrarcı günahkârlar ve tevbekârlar hakkındaki Kur'ân) **âyetler**(in)**i böylece ayrıntılı bir şekilde beyân ediyoruz ki** (hak ortaya çıksın), (inkâr suçunu işlemiş olan) **o mücrimlerin yolu da iyice belirsin** (ve sen herkese hak ettiği muâmeleyi yapabilesin)**!**

قُلْ اِنّٖى نُهٖيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُلْ لَٓا اَتَّبِعُ اَهْوَٓاءَكُمْ
قَدْ ضَلَلْتُ اِذاً وَمَٓا اَنَا مِنَ الْمُهْتَدٖينَ ﴿٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 56

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اِنّٖى) **muhakkak ben,** (نُهٖيتُ) **nehyolundum** (yasaklandım), neden? (اَنْ اَعْبُدَ) **ibâdet etmekliğimden** (tapmamdan), kime? (الَّذٖينَ) **o kimselere ki,** (تَدْعُونَ) **siz tapıyorsunuz,** kimden başka olduğu hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (لَٓا اَتَّبِعُ) **ben aslâ tâbi olmam** (uymam), neye? (اَهْوَٓاءَكُمْ) **sizin hevâ** (ve kötü arzu)**larınıza,** (قَدْ ضَلَلْتُ) **muhakkak sapıtmış olurum,** ne vakit? (اِذاً) **o takdirde,** yâni sizin arzularınıza uyarsam, (وَمَٓا اَنَا) **ve ben olmam,** kimlerden? (مِنَ الْمُهْتَدٖينَ) **hidâyete erenlerden.**

Meâl-i Şerîf - 56

56- (Habîbim!) **De ki: "Şüphesiz ben sizin Allâh'ı bırakıp da tapmakta olduklarınıza ibâdet etmemden nehyolundum."**

(Yine) **de ki: "Ben sizin kötü arzularınıza aslâ uymam.** (Zîrâ sizin din adına uydurduğunuz yol, hüdâ değil, hevâdır. Hakkı arayan kimseye yakışan ise, körü körüne taklidi bırakıp, huccet ve delîle uymaktır. Ben sizin) **o** (arzularınıza uyduğum) **zaman muhakkak ki** (doğru yoldan) **sapmış olurum ve ben hidâyete erenlerden olamam."**

قُلْ اِنّ۪ي عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَكَذَّبْتُمْ بِه۪ؕ مَا عِنْد۪ي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ؕ
اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِؕ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِل۪ينَ ﴿٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 57

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اِنّ۪ي) **muhakkak ben,** ne üzereyim? (عَلٰى بَيِّنَةٍ) **çok kıymetli apaçık bir delil,** öyle bir delil ki kimden olucu? (مِنْ رَبّ۪ي) **Rabbimden,** (وَكَذَّبْتُمْ) **ama siz yalan saydınız,** neyi? (بِه۪) **onu,** (مَا عِنْد۪ي) **benim yanımda değildir,** ne? (مَا) **o şey** (azap) **ki,** (تَسْتَعْجِلُونَ) **acele istiyorsunuz,** neyi? (بِه۪) **onu,** (اِنِ الْحُكْمُ) **hüküm değildir,** (اِلَّا لِلّٰهِ) **ancak Allâh'a âittir,** (يَقُصُّ) **O anlatır,** neyi? (اَلْحَقَّ) **hakkı** (doğruyu söyler), (وَهُوَ) **ve ancak O** (Allâh), kimdir? (خَيْرُ الْفَاصِل۪ينَ) **ayırt edenlerin hayırlısıdır.**

Meâl-i Şerîf - 57

57- (Rasûlüm!) **De ki: "Şüphesiz ki ben Rabbimden** (gelen ve hakkı bâtıldan ayıran) **çok değerli açık bir delil üzereyim, siz ise** (hiçbir delîle dayanmadan) **onu yalanladınız.**

('Başımıza gökten taş yağdır yâhut bize acı verici bir azap gönder' diyerek) **kendisini acele istemekte olduğunuz o şey**(i getirme gücü) **benim yanımda** (mevcut) **değildir.**

(Azâbı acele gönderme veyâ geciktirme hususunda) **hüküm ancak Allâh'a âittir. O,** (her hususta olduğu gibi, azâbı gönderme hükmünde de) **hakk** (ve hikmete uygun olan karar)**ı izler** ***/doğruyu anlatır/*****. Zâten ancak O,** (doğruyla eğrinin arasını ayırıp) **fasledenlerin hayırlısıdır*****/ancak O, hüküm verenlerin hayırlısıdır/*****."**

قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْد۪ي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْؕ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظَّالِم۪ينَ ﴿٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 58

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَوْ اَنَّ عِنْدٖى) **eğer gerçekten benim yanımda olsaydı,** ne? (مَا) **o şey ki,** (تَسْتَعْجِلُونَ) **acele istiyorsunuz,** neyi? (بِهٖ) **onu,** (لَقُضِىَ) **elbette bitirilmiş olurdu,** ne? (الْاَمْرُ) **o** (sizi helâk etme) **iş**(i), nerede bitirilmiş olurdu? (بَيْنٖى) **benim aramda,** daha? (وَبَيْنَكُمْ) **ve sizin aranızda,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** kimi? (بِالظَّالِمٖينَ) **o zâlimleri.**

Meâl-i Şerîf - 58

58- (Habîbim!) **De ki: "Sizin** (azapla ilgili) **kendisini acele istemekte olduğunuz o şey**(i başınıza getirme imkânı) **gerçekten benim yanımda** (ve elimde) **olsaydı, elbette** (Rabbim için gazaplanarak, bu isteğinizin hemen peşine sizi helâk ederdim ki, böylece) **benimle sizin aranızdaki o** (helâkinizle ilgili) **iş** (çoktan) **bitirilmiş olurdu.** (Lâkin bütün işler Allâh-u Te'âlâ'nın yönetimindedir.) **Zâten Allâh o zâlimleri çok iyi bilendir."**

(Böylece O, içlerinden kimin acele helâk edilmesi, kime de fırsat tanınması uygun olacağına dâir ezelî ilmi yönünde en doğru muâmeleyi yapar.)

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَٓا اِلَّا هُوَۜ وَيَعْلَمُ مَا فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ
اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فٖى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فٖى كِتَابٍ مُبٖينٍ ﴿٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 59

(وَعِنْدَهُ) **Ve ancak O'nun** (Allâh-u Te'âlâ'nın) **nezdindedir,** ne? (مَفَاتِحُ الْغَيْبِ) **gaybın anahtarları,** o anahtarlar ne oldukları hâlde? (لَا يَعْلَمُ) **bilmez olduğu hâlde,** neyi? (هَا) **onları,** (اِلَّا هُوَ) **ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), daha? (وَيَعْلَمُ) **ve O bilir,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** nerededir? (فِى الْبَرِّ) **karadadır,** daha nerededir? (وَالْبَحْرِ) **ve denizdedir,** (وَمَا تَسْقُطُ) **ve düşmez,** ne? (مِنْ وَرَقَةٍ) **hiçbir yaprak,** ne olduğu hâlde düşer? (اِلَّا يَعْلَمُ) **mutlaka bildiği hâlde** (düşer), neyi? (هَا) **onu** (o yaprağı), (وَلَا حَبَّةٍ) **ve hiçbir dâne yoktur,** öyle tâne ki nerede olucu? (فٖى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ) **yerin karanlıklarında,** daha? (وَلَا رَطْبٍ) **yaş da yoktur,** daha? (وَلَا يَابِسٍ) **kuru da yoktur,** yâni yaş kuru ne varsa mutlaka onları da bilir. Bu mânâya göre (حَبَّةٍ), (رَطْبٍ), (يَابِسٍ) kelimeleri: (وَرَقَةٍ) kelimesine atfolunduğundan onun hükmüne dâhildir. Allâh-u Te'âlâ'nın onları bilmesinden bedel? (اِلَّا فٖى كِتَابٍ) (onların hepsi de) **ancak bir kitaptadır,** öyle kitap ki, (مُبٖينٍ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 59

59- (Kullardan gizlenen azap, sevap, rızık ve ecelle ilgili) **gaybın anahtarları da ancak O'nun nezdindedir ki, Kendisinden başkası bunları**(n tümünü veyâ bir kısmını O bildirmedikçe) **bilemez. Karada ve denizde olan şeyleri de** (canlı cansız tüm varlıkları da) **O bilir.**

Hiçbir yaprak düşmez ki; mutlaka O onu(n düşüşünden önceki ve sonraki tüm hâllerini) **bilir. Yerin karanlıklarındaki tek bir tâne bile yoktur; bir yaş da yoktur, bir kuru da yoktur ki; mutlaka** (hepsi de hiçbir şey müstesnâ olmamak üzere kendisine bakan melekler için mânâları) **apaçık bir Kitâb** (olan Levh-i Mahfûz)**da** (kayıtlı)**dır.**

Abdullâh ibnü Ömer *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: "Gaybın anahtarları beştir (ki bunlar da Lokmân Sûresi'nin 34. âyet-i kerîmesinde bildirilmiştir); şüphesiz o kıyâmet ânının bilgisi ancak Allâh nezdindedir, yağmuru O indirir, rahimlerde olanı O bilir, kimse yarın ne kazanacağını bilemez, kimse nerede öleceğini de bilemez. Şüphesiz ki Allâh hakkıyla bilendir, ziyâdesiyle haberdârdır." *(el-Buhârî, et-Tefsîr:124, rakam:4351, 4/1693)*

Gaybın târifi, bu hadîs-i şerîfte geçen beş temel meselesinin îzâhı, ayrıca peygamberlere ve velîlere bâzı gaybların bildirildiği husûsundaki deliller için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 9/392-420*

وَهُوَ الَّذٖى يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فٖيهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ
مُسَمًّىۚ ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 60

(وَهُوَ) **Ancak O,** kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir Zâttır ki,** (يَتَوَفّٰى) **tamâmen almaktadır,** kimi? (كُمْ) **sizi,** yâni ruhlarınızı alarak sizi uyutur, ne vakit? (بِالَّيْلِ) **geceleyin,** (وَيَعْلَمُ) **ve bilir,** (مَا) **o şeyleri ki,** (جَرَحْتُمْ) **yaptınız,** ne vakit? (بِالنَّهَارِ) **gündüzde,** (ثُمَّ يَبْعَثُ) **sonra diriltir** (uyandırır), kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (فٖيهِ) **onda** (gündüzleyin), niçin? (لِيُقْضٰى) **bitirilsin için,** ne? (اَجَلٌ) **bir ecel** (müddet), öyle ecel ki, (مُسَمًّى) **tâyin edilmiş,** yâni herkes dünyâda yaşayacağı sürenin sonuna ulaşsın diye sizi uykudan uyandırır, (ثُمَّ اِلَيْهِ) **sonra ancak O'nadır,** ne? (مَرْجِعُكُمْ) **dönüşünüz,** (ثُمَّ يُنَبِّئُ) **sonra iyice haber verecektir,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِمَا) **o şeyi ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تَعْمَلُونَ) **işlersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 60

60- Bir de ancak O, öyle (kudretli) **bir Zâttır ki; sizi**(n ruhlarınızın bedendeki tasarrufunu) **geceleyin** (uyurken) **tamâmen almaktadır, gündüzleyin yapmış olduğunuz şeyleri de bilmektedir.**

Sonra (her kulun dünyâda ne kadar kalacağı hakkında) **belirlenmiş bir süre bitirilsin diye sizi o** (gündüzün ışığı)**nda diriltmektedir.** (Öldürülüp diriltilmenizden) **sonra dönüşünüz ancak O'na** (olacak)**dır ve sonunda O** (Rabbiniz), (gece-gündüz) **sürekli yapmakta bulunmuş olduğunuz şeyleri**(n) **size** (ne kazandırdığını) **tamâmen haber verecektir.**

Âyet-i celîlede geçen "Teveffî" tâbiri; örfe göre öldürme mânâsında ise de, burada mecâzen uyutma mânâsı kastedilmiştir. Nitekim Allâh-u Te'âlâ: "Allâh ruhları ölümleri zamânında, ölmeyenleri de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerini tutar, diğerlerini ise (ecelleri için) belirli bir zamâna kadar (bedenlerine) gönderir" *(ez-Zümer Sûresi:42)* buyurarak bu gerçeği vuzûha kavuşturmuştur.

Zîrâ duyuları, düşünce ve anlayış kābiliyetlerini giderme husûsunda ölümle uyku arasında tam bir münâsebet vardır. Bundan dolayı Câbir *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Uyku ölümün kardeşidir, cennet ehli ise uyumazlar" buyurmuştur. *(Ebû Nu'aym, Hılyetü'l-evliyâ, 7/90)*

Hazret-i Alî *(Radıyallâhu Anh)*ın: "Uyku vaktinde ruh çıkar, ışınları ise bedende kalır, işte kişi rüyâyı bununla görür. Uykudan uyanırken ise göz açıp kapayacak zamandan daha hızlı bir şekilde ruh bedene geri döner" sözü, bu konudaki birçok bilginin kaynağı olmuştur. *(el-Hâzin, en-Nesefî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 5/320)*

Rûhun uykuda alınması hakkındaki rivâyetler ve ruhla ilgili ilginç bilgiler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 9/425-435*

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةًؕ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ
اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 61

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** kimdir? (الْقَاهِرُ) **Kāhir'dir** (yegâne kudret ve tasarruf sâhibidir), ne olduğu hâlde? (فَوْقَ عِبَادِهٖ) (her bakımdan) **kullarının fevkinde olduğu hâlde,** (وَيُرْسِلُ) **ve O göndermektedir,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (حَفَظَةً) **Hafaza'yı,** yâni kulların amellerini yazıp muhâfaza eden melekleri, (حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ) **nihâyet geldiği zaman,** kime? (اَحَدَكُمُ) **sizin birinize,** ne? (الْمَوْتُ) **ölüm,** (تَوَفَّتْ) **tamâmen alır,** kimi? (هُ) **onu**(n rûhunu), kim? (رُسُلُنَا) **Bizim rasüllerimiz** (ve elçilerimiz olan görevli melekler), (وَهُمْ) **ve hâlbuki onlar,** ne yapmazlar? (لَا يُفَرِّطُونَ) **hiçbir kusur yapmazlar** (vazîfelerini eksik etmezler).

Meâl-i Şerîf - 61

61- Yine ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **kullarının fevkinde** (eşsiz bir güç, gâlibiyet ve tasarrufa sâhip olup, her istediğine ulaşacak bir) **Kāhir'dir.** (Dolayısıyla kullarından hiçbiri O'nu âciz bırakamaz ve onlar hakkında dilediğini yapmasına engel olamaz.)

(Meleklerden sizin amellerinizi yazıp muhâfaza eden) **Hafaza'yı da sizin üzerinize O yollamaktadır. Nihâyet sizden birine ölüm geldiği zaman** (canınızı almakla görevlendirilen) **elçilerimiz o**(nun rûhu)**nu tamâmen alırlar ve onlar** (vazîfelerinde gevşeklik ve geciktirme gibi) **hiçbir kusur yapmazlar.**

ثُمَّ رُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّۜ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 62

(ثُمَّ رُدُّٓوا) (Dirildikten) **sonra döndürülmüştürler,** kime? (اِلَى اللّٰهِ) **Allâh**(ın karârın)**a,** öyle Allâh ki, (مَوْلٰيهُمُ) **onların Mevlâsı** (ve gerçek sâhipleri)**,** daha öyle Allâh ki, (الْحَقِّ) **Hakk,** yâni Zâtı ile kāim olup hakîkî varlık sâhibi olan Allâh'a döndürüldüler, (اَلَا) **âgâh olun** (iyi bilin) **ki;** (لَهُ) **ancak O'na âittir,** ne? (الْحُكْمُ) **hüküm,** yâni kıyâmet günü kullar arasında karar verme yetkisi, (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ) **hesap görenlerin en süratlisidir.**

Meâl-i Şerîf - 62

62- (Dünyâdayken birtakım bâtıl mevlâların eli altında bulunduktan) **sonra onlar** (âhirete vardıklarında) **O Allâh**(ın hüküm ve cezâsın)**a; Hakk**(ı izhâr eden ve gerçek mânâda sâhipleri) **olan Mevlâlarına döndürülmüştürler. Âgâh olun ki;** (dünyâda sûretâ hüküm verenler görülse de o kıyâmet günü kullar arasında verilecek bütün) **hüküm** (ve kararlar) **ancak O'na âittir. Zâten ancak O, hesap görenlerin en süratlisidir.** (Nitekim hiçbir kimsenin hesâbıyla uğraşmak, O'nu diğerinden alıkoymaz ve böylece O, çok kısa bir zaman içerisinde bütün yaratılmışların hesâbını bitirecektir.)

قُلْ مَنْ يُنَجّ۪يكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةًۚ
لَئِنْ اَنْجٰينَا مِنْ هٰذِه۪ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 63

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (مَنْ) **kim,** (يُنَجّ۪ي) **kurtarmaktadır,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neden? (مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ) **karanın karanlıklarından,** daha? (وَالْبَحْرِ) **ve denizin,** ne olduğunuz hâlde? (تَدْعُونَ) **duâ eder olduğunuz hâlde,** kime? (هُ) **O'na,** ne ile? (تَضَرُّعًا) **açıkça boyun bükerek,** daha? (وَخُفْيَةً) **ve gizlice,** ne deyici olduğunuz hâlde? (لَئِنْ اَنْجٰى) **andolsun eğer kurtarırsa,** kimi? (نَا) **bizi,** neden? (مِنْ هٰذِه۪) **işte bundan,** yâni bu tehlikelerden, (لَنَكُونَنَّ) **elbette mutlaka olacağız,** kimlerden? (مِنَ الشَّاكِر۪ينَ) **şükredenlerden.**

Meâl-i Şerîf - 63

63- (Habîbim!) **De ki: "Karanın ve denizin** (korkunç tehlikelerinden ve) **karanlıklarından sizi kim kurtarmaktadır ki: 'Andolsun; eğer bizi işte bundan kurtarırsa, elbette biz muhakkak şükredenlerden olacağız' diye boyun bükerek açıkça ve gizlice O'na duâ etmektesiniz."**

قُلِ اللّٰهُ يُنَجّٖيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 64

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَللّٰهُ) **ancak Allâh,** (يُنَجّٖى) **kurtarır,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neden? (مِنْهَا) **ondan,** daha? (وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ) **ve her sıkıntıdan,** (ثُمَّ اَنْتُمْ) **sonra siz,** (تُشْرِكُونَ) (hâlâ putları O'na) **ortak koşmaktasınız.**

Meâl-i Şerîf - 64

64- (Rasûlüm!) **De ki: "Bun**(ca darlığınız)**dan ve her sıkıntıdan sizi ancak Allâh kurtarmaktadır. Ama sonra** (hâlâ) **siz** (hiçbir şeye gücü yetmeyen yaratıkları O'na) **ortak koşmaktasınız."**

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰٓى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ اَوْ يَلْبِسَكُمْ
شِيَعًا وَيُذٖيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 65

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (هُوَ) **ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلْقَادِرُ) **Kādir** (ve gücü yeten)**dir,** neye? (عَلٰٓى اَنْ يَبْعَثَ) **göndermeye,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (عَذَابًا) **büyük bir azâbı,** nereden? (مِنْ فَوْقِكُمْ) **üstünüzde** (bulunan gökte)**n,** daha nereden? (اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ) **ya da ayaklarınızın altında** (bulunan yerde)**n,** daha neye Kādir'dir? (اَوْ يَلْبِسَ) **yâhutta karıştırmaya,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nasıl bir karıştırma ile? (شِيَعًا) **birtakım fırkalar hâlinde,** daha neye Kādir'dir? (وَيُذٖيقَ) **ve tattırmaya,** kime? (بَعْضَكُمْ) **bâzınıza,** neyi? (بَأْسَ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın çetin azâbını,** (اُنْظُرْ) **bak,** (كَيْفَ) **nasıl?** (نُصَرِّفُ) **türlü türlü üsluplarla açıklıyoruz,** neyi? (اَلْاٰيَاتِ) **âyetleri,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَفْقَهُونَ) **iyice anlasınlar.**

Meâl-i Şerîf - 65

65- (Habîbim!) **De ki: "**(Nûh ve Lût kavmiyle, Fîl Ordusu'na yaptığı gibi) **sizin üzerinizden yâhut** (Firavun'u boğup Kārûn'u batırdığı gibi) **ayaklarınızın altından size bir azap göndermeye ya da sizi** (farklı farklı görüşlere mensûb ve mutaassıp) **fırkalar hâlinde karıştırmaya ve böylece** (aranızda

savaş çıkartarak) **bir kısmınıza diğer bir kısmın çetin azâbını tattırmaya ancak O** (Rabbiniz) **Kādir'dir. Bak** (gör) **ki; âyetleri** (müjde ve tehdit gibi farklı sûretlerle) **bir üsluptan diğerine nasıl çeviriyoruz, tâ ki onlar** (gerçekleri) **iyice anlasınlar** (da inkârı bıraksınlar)."

وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّۜ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكٖيلٍۜ ﴿٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 66

(وَكَذَّبَ) **Ve yalan saydı,** neyi? (بِهٖ) **onu,** yâni Kur'ân'ı ve haber verdiği azâbı, kim? (قَوْمُكَ) **senin kavmin,** (وَهُوَ) **hâlbuki ancak o,** nedir? (اَلْحَقُّ) **haktır** (gerçektir), (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (لَسْتُ) **ben olmadım,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** nedir olmadım? (بِوَكٖيلٍ) **vekîl** (işleriniz bana ısmarlanmış değildir ki, sizi inkârdan kurtarıp, îmâna zorlayayım).

Meâl-i Şerîf - 66

66- (Habîbim!) **Senin kavmin onu yalanlamıştır. Oysa o** (Kur'ân-ı Kerîm ve haber verdiği azaplar), **gerçeğin ta kendisidir. De ki: "Ben sizin üzerinize aslâ bir vekil değilim** (ki sizi inkârdan zorla engelleyeyim yâhut cezânızı ben vereyim. Ben ancak bir uyarıcıyım, üzerinize Vekîl olan ise ancak Allâh'tır)."

لِكُلِّ نَبَاٍ مُسْتَقَرٌّۘ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 67

(لِكُلِّ نَبَاٍ) **Her bir haber için vardır,** ne? (مُسْتَقَرٌّ) **yerini bulma zamânı** (çıkacağı bir vakit), (وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) **ve yakında bileceksiniz.**

Meâl-i Şerîf - 67

67- (Kur'ân'ın verdiği haberlerden) **her bir haber için yerini bulma zamânı vardır. Yakında** (vakti geldiğinde, dünyâda veyâ âhirette o haberin doğruluğunu) **siz de bileceksiniz.**

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذٖينَ يَخُوضُونَ فٖٓي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فٖي حَدٖيثٍ غَيْرِهٖۜ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ ﴿٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 68

(وَاِذَا رَاَيْتَ) **Ve gördüğün zaman,** kimi? (اَلَّذٖينَ) **o kimseleri ki,** (يَخُوضُونَ) (inkâr ve alaya) **dalıyorlar,** ne hakkında? (فٖٓي اٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimiz hakkında,** yâni

Bizim âyetlerimizle alay eden ve inkâr edenleri görürsen, (فَاَعْرِضْ) **hemen yüz çevir,** kimden? (عَنْهُمْ) **onlardan,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَخُوضُوا) **onlar dalıncaya kadar,** nereye? (فٖى حَدٖيثٍ) **bir söze,** öyle söz ki, (غَيْرِهٖ) **ondan başka,** (وَاِمَّا يُنْسِيَنَّ) **ama eğer gerçekten unutturursa,** kime? (كَ) **sana,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** (فَلَا تَقْعُدْ) **artık oturma,** neden sonra? (بَعْدَ الذِّكْرٰى) **hatırlama(n)dan sonra,** kimlerle oturma? (مَعَ الْقَوْمِ) **kavimle,** öyle kavim ki, (اَلظَّالِمٖينَ) **zulmediciler.**

Meâl-i Şerîf - 68

68- (Habîbim!) **Bizim âyetlerimiz hakkında** (inkâra, alay ve tenkite) **dalmakta bulunan o kimseleri gördüğün zaman ise, onlar ondan başka bir söze dalıncaya kadar hemen kendilerinden yüz çevir**(diğini ifâde etmek üzere yanlarından kalk)**! Ama eğer şeytan sana gerçekten** (vesvese verip bu yasağı) **unutturacak olursa, artık** (bu nehyi) **hatırlama(n)dan sonra o zâlimler toplumuyla birlikte oturma.**

وَمَا عَلَى الَّذٖينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 69

(وَمَا عَلَى الَّذٖينَ) **Ve o kimseler üzerine yoktur,** (يَتَّقُونَ) (şirkten ve haramlardan) **hakkıyla sakınıyorlar,** yâni müttakîler üzerine yoktur, neden olduğu hâlde? (مِنْ حِسَابِهِمْ) **o** (âyetleri inkâra dala)**nların hesâbından,** ne yoktur? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şey** (mesûliyet), (وَلٰكِنْ ذِكْرٰى) **velâkin** (onlara düşen) **bir hatırlatma** (yapmaları)**dır,** (لَعَلَّهُمْ) **umulur ki onlar** (inkâra dalanlar, onların öğütleriyle), (يَتَّقُونَ) (âyetler hakkında ileri geri konuşmaktan) **iyice sakınırlar.**

Meâl-i Şerîf - 69

69- Ama o (şirkten ve günahlardan) **hakkıyla sakınmakta olan kimseler üzerine o** (inkâr ve alaya dala)**nların** (günahlarının) **hesâbından hiçbir şey yoktur.**

Velâkin (takvâ sâhiplerine düşen; o kötü işleri beğenmediklerini yüzlerine karşı açıklayıp vazgeçmeleri husûsunda) **bir hatırlatma** (yapmaları)**dır, umulur ki onlar** (utanarak yâhut kendilerini üzmek istemeyerek, alay ve inkârdan) **iyice sakınırlar.**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)* şöyle buyurmuştur: "Allâh-u Te'âlâ'nın: 'Âyetlerimiz hakkında inkâra dalanları gördüğün zaman, onlardan yüz çevir' âyet-i kerîmesi inince Müslümanlar: 'Müşrikler devamlı sûrette âyetlerle alay ve inkâra daldırdıklarına göre, biz Mescid-i Haram'da nasıl oturabiliriz ve Kâ'be'yi nasıl tavâf edebiliriz?' dediler.

Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirerek, bu gibi günahlardan sakınanların, âyetler hakkında bâtıla dalanların günahından sorumlu olmayacağını beyân etti." *(el-Hâzin, Lübâbü't-te'vîl,-Mecmû'atü't-tefâsîr-, 2/425)*

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهٖٓ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْۗ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌۚ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ اُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُواۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 70

(وَذَرِ) **Ve** (Habîbim!) **terk et,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (اِتَّخَذُوا) **edindiler,** neyi? (دِينَهُمْ) **dinlerini,** nedir edindiler? (لَعِبًا) **bir oyun**(cak), daha? (وَلَهْوًا) **ve bir eğlence** (malzemesi), daha o kimseleri terk et ki, (وَغَرَّتْ) **ve aldattı,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (اَلْحَيٰوةُ) **o hayat,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın,** dünyâ kelimesi (اَلدُّنُوّ) masdarından alınma kabûl edilirse mânâsı "En yakın olan" demek olur. Ama denâet masdarından alınmış kabûl edilirse o zaman mânâ: "En alçak olan" şeklinde olur. Yâni dünyâ hayâtının aldattığı kimseleri bir tarafa bırak, (وَذَكِّرْ) **ve sen vaaz et,** ne ile? (بِهٖ) **onunla** (Kur'ân'la), niçin? (اَنْ تُبْسَلَ) **helâke teslim edilmemesi** (azâba dûçâr edilmemesi) **için,** kim? (نَفْسٌ) **hiçbir nefis,** bu mânâya göre (اَنْ تُبْسَلَ) terkîbi, mef'ûl-ü leh olup, (لِاَنْ لَا تُبْسَلَ) demektir, ne sebebiyle helâke teslim olunmasın? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (كَسَبَتْ) **kazandı,** öyle nefis ki, (لَيْسَ) **olmadı,** kim için? (لَهَا) **onun için,** kimden başka? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** ne? (وَلِيٌّ) **hiçbir dost,** daha? (وَلَا شَفِيعٌ) **hiçbir şefâatçi de olmadı,** (وَاِنْ تَعْدِلْ) **ve eğer fidye verse,** ne ile? (كُلَّ عَدْلٍ) **her bir fidyeyi vermekle,** (لَا يُؤْخَذْ) **alınmaz** (kabûl edilmez), kimden? (مِنْهَا) **ondan,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** yâni dinlerini eğlence ve oyuncak edinenler, kimlerdir? (اَلَّذِينَ) **o kimselerdir ki,** (اُبْسِلُوا) **helâke teslim edildiler** (azâba sürüklendiler), ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كَسَبُوا) **kazandılar** (işledikleri günahlar sebebiyle), (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne? (شَرَابٌ) **çok kötü bir içecek,** öyle içecek ki neden olucu? (مِنْ حَمِيمٍ) **çok kaynar sudan,** daha ne vardır? (وَعَذَابٌ) **ve büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **çok acı verici,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَكْفُرُونَ) **inkâr ederler.**

Meâl-i Şerîf - 70

70- (Habîbim!) **Yine sen terk et o kimseleri ki** (en önemli konu olan) **dinlerini bir oyun**(cak) **ve bir eğlence** (malzemesi) **edinmiştirler de böylece o en alçak** (dünyâ) **hayat**(ı) **kendilerini aldatmıştır.**

(İşte sen bu gibi kimselerin dedikleriyle ve yaptıklarıyla hiç ilgilenme!) **Ama** (o Kur'ân'ın âyetleriyle ve) **onun** (eşsiz beyanlarıy)**la** (kullarıma) **öğüt ver ki, kendisi için Allâh'tan başka hiçbir dost bulunmayan ve hiçbir şefâatçi**(si) **olmayan herhangi bir nefis kazanmış olduğu** (kötü) **şeyler sebebiyle helâke teslim edilmesin** ***/hapsedilmesin/ rüsvay edilmesin/ sevaptan mahrum edilmesin/.***

Hâlbuki o (gün azâba düşen kişi kurtuluş için) **her türlü fidyeyi bedel olarak verse de kendisinden alınmayacaktır.**

(Habîbim!) **İşte sana! O** (senin öğütlerine kulak tıkamış ola)**nlar** (var ya); **kazanmış oldukları** (azâbı mûcib) **şeyler yüzünden helâke teslim edilmiş olan kimselerin ta kendileridir.** (Allâh'ın dînini) **sürekli inkâr etmekte bulunmuş olmaları sebebiyle,** (karınlarında ateş olup, bağırsaklarını parçalayacak) **kaynar sudan bir içecek ve çok acı verici büyük bir azap da onlar içindir.**

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e iki sıfata sâhip olan kimseleri terk etmesini emretmiştir ki; bunlardan biri; dinlerini oyun ve eğlence edinmeleridir. Tabî ki bu, dâvet olundukları ve mükellef tutuldukları İslâm dîninin hükümlerini maskaralığa alma ve onunla alay etme mânâsına gelebileceği gibi, putlara tapmak gibi oyun ve eğlence kabîlinden olan şeyleri din edinme anlamına da gelebilir.

Nitekim Kureyş kâfirlerinin, Kâ'be'deki putları ağaçlara yaslayıp onlara küpe takmaları, devekuşu yumurtalarını da boyunlarına asmaları üzerine bu âyet-i celîlenin nâzil olduğu İmâm-ı Dahhâk *(Rahimehullâh)*tan nakledilmiştir. Terk edilmesi emredilen kimselerin ikinci sıfatı ise; dünyâ hayâtının kendilerini aldatmış olmasıdır.

قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ
كَالَّذِى اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِى الْاَرْضِ حَيْرَانَ لَهُٓ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا
قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 71

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَنَدْعُوا) **biz tapar mıyız?** kimden başka, (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** neye? (مَا) **o şeylere ki,** (لَا يَنْفَعُ) **fayda vermez,** kime? (نَا) **bize,** daha? (وَلَا يَضُرُّ) **zarar da vermez,** kime? (نَا) **bize,** daha ne yapar mıyız? (وَنُرَدُّ) **döndürülür müyüz?** ne üzerine? (عَلٰٓى اَعْقَابِنَا) **ökçelerimizin üzerinde** (gerisin geri şirke), neden sonra? (بَعْدَ اِذْ هَدٰى) (İslâm dînine) **hidâyet ettikten sonra,** kimi? (نَا) **bizi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kim gibi olduğumuz hâlde? (كَالَّذِى) **o kimse gibi ki,** (اِسْتَهْوَتْ) **dolaştır**(ıp uçuruma at)**dı,** kimi? (هُ) **onu,** kim? (اَلشَّيَاطِينُ) **şeytanlar,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzünün çöllerin)**de,** ne olduğu hâlde? (حَيْرَانَ) **şaşkın bir kimse olduğu hâlde,** öyle şaşkın ki, (لَهُٓ) **onun için vardır,** kimler?

(اَصْحَابٌ) **birtakım arkadaşlar,** öyle arkadaşlar ki, (يَدْعُونَ) **dâvet ediyorlar,** kimi? (هُ) **onu,** nereye? (اِلَى الْهُدَى) **hidâyete** (dosdoğru yola), onu dâvet etmelerinden bedel ona şöyle derler, (اِئْتِ) **gel,** kime? (نَا) **bize,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (اِنَّ هُدَى اللّٰهِ) **şüphesiz ki Allâh'ın hidâyeti** (olan İslâm yolu), (هُوَ) **ancak o,** nedir? (اَلْهُدٰى) **hidâyetin** (ve dosdoğru yolun) **tâ kendisidir,** ve dahî şunu da de ki, (وَاُمِرْنَا) **biz emrolunduk,** ne ile? (لِنُسْلِمَ) **teslim olmamızla,** bu mânâya göre (لَامْ) harfi (بَا) harfi mânâsındadır veyâ zâidedir yâhutta (اَنْ)-i masdariyye mânâsındadır, kime teslim olmamızla emrolunduk? (لِرَبِّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbine.**

Meâl-i Şerîf - 71

71- (Habîbim!) **De ki: "Biz Allâh'ı bırakıp da bize fayda veremeyecek ve bize zarar da edemeyecek** (putlar gibi âciz) **şeylere hiç tapar mıyız?! Allâh bizi** (İslâm'a) **hidâyet ettikten sonra, şeytanların kendisini** (kapıp çöl gibi ıssız bir) **yerde şaşkın bir hâlde dolaştır**(ıp sonunda bir uçuruma at)**dığı o** (ne yapacağını bilemeyen) **kimse gibi biz de ökçelerimiz üzerinde** (eski şirkimize gerisin geri) **çevrilir miyiz?! Hâlbuki o kimsenin birtakım arkadaşları vardır ki: 'Bize gel' diye onu sürekli hidâyete** (ve dosdoğru yola) **çağırmaktadırlar** (fakat o, şaşkınlığından dolayı ne tarafa gideceğini bilememektedir)**."**

(Habîbim!) **De ki: "Şüphesiz Allâh'ın hidâyeti** (olan İslâm)**, ancak o hidâyettir ve biz âlemlerin Rabbin**(in bütün hükümlerin)**e teslim olmamızla emrolunduk.**

وَاَنْ اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذٖٓى اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 72

Daha ne ile emrolunduk? (وَاَنْ اَقِيمُوا) **Ve hakkıyla kılın diye,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** daha ne ile emrolunduk? (وَاتَّقُو) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (هُ) **O** (âlemlerin Rabbine isya)**ndan,** (وَهُوَ) **ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir Zâttır ki,** (اِلَيْهِ) **ancak O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a,** (تُحْشَرُونَ) **haşrolunacak** (ve mahşerde toplanacak)**sınız.**

Meâl-i Şerîf - 72

72- Bir de; o (farz) **namaz**(lar)**ı hakkıyla kılın ve O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**ndan iyice sakının diye** (emrolunduk)**."**

Zâten ancak O, öyle (kudretli) **bir Zâttır ki; sâdece O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a** (toplanmak üzere kabirlerinizden) **haşr olunacaksınız.**

وَهُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 73

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** kimdir? (اَلَّذِى) **öyle bir Zâttır ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** neyi? (اَلسَّمٰوَاتِ) **gökleri,** daha? (وَالْاَرْضَ) **ve yeri,** Allâh-u Te'âlâ ne olduğu hâlde? (بِالْحَقِّ) **hakka mültebis olduğu hâlde,** bu mânâya göre (بِالْحَقِّ) kelimesi (خَلَقَ) fiilinin fâili olan Allâh-u Te'âlâ'ya râci zamirden hâl kabûl edilmiştir ki bu durumda (بِالْحَقِّ) kelimesi gizli olan mef'ûl-ü mutlağın sıfatı düşmüş olup takdîr-i kelâm: (خَلْقًا مُلْتَبِسًا بِالْحَقِّ) yâni "Onları hikmete mebnî olan bir îcâd ile vâr etti" demektir. Gerçi bu terkîbin, "semâvât ve arz" kelimelerinden hâl düşmüş olması da kabûl edilebilir ki buna göre takdîr: (مُلْتَبِسَةً بِالْحَقِّ) yâni "Gökleri ve yeri yaratılmalarını münâsip düşüren bir hikmetle var etti" demek olur. (وَيَوْمَ يَقُولُ) **Ve buyuracağı günden** (sakının), burada bir (اِحْذَرُوا) fiili mahzûf olup önündeki cümle onun mef'ûlüdür, yâni Allâh-u Te'âlâ'nın yaratmak istediği bir şeye buyuracağı günün azâbından sakının, ne buyuracak? (كُنْ) **vâr ol,** sonra ne olacak? (فَيَكُونُ) **o da hemen vâr olacak,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın öldürdüğü tüm canlıları "Vâr olun, dirilin" buyurarak mahşere çıkartacağı günün hesâbından sakının, (قَوْلُهُ) **O'nun buyruğu** (hükmü), nedir? (اَلْحَقُّ) **hakkın ta kendisidir,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın verdiği bütün hükümler kıyâmet günü hak olarak gerçekleşecektir. *('Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 6/116)* (وَلَهُ) **Ve O'na mahsûstur,** ne? (اَلْمُلْكُ) **mülk** (ve hükümranlık), ne vakitte? (يَوْمَ يُنْفَخُ) **üfürüleceği günde,** neyin içine? (فِى الصُّورِ) **Sûr'un içine,** yâni her şeyin yegâne mâliki olma sıfatı her zaman Allâh-u Te'âlâ'ya âit ise de dünyâda kendilerini bir şeylere mâlik sananlar Sûr'a üfürüldüğü gün mülkün tamâmıyla Allâh'a âit olduğunu anlayacaklar, (عَالِمُ الْغَيْبِ) (O) **bütün görünmeyenleri bilicidir,** burada bir mübtedâ mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ) şeklindedir, daha? (وَالشَّهَادَةِ) **bütün görünenleri de,** (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (اَلْحَكِيمُ) **ziyâde hikmet sâhibidir,** daha kimdir? (اَلْخَبِيرُ) (her şeyden) **hakkıyla haberdârdır.**

Meâl-i Şerîf - 73

73- Ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (eşsiz sanat sâhibi) **bir Zâttır ki; gökleri ve yeri hak**(lı bir neden ve ins-ü cinnin imtihan yeri olması gibi büyük bir hikmet) **ile yaratmıştır.**

Bir de O'nun (ölüleri diriltmek için her bir canlıya): "(Yeniden) **vâr ol** (ve hesap vermek için kabrinden kalk)" **buyuracağı, on**(larca mahlûk)**un da hemen vâr ol**(up mahşere çık)**acağı gün**(ün dehşetin)**den** (sakının)!

O (Allâh-u Sübhânehû)**nun bütün buyrukları hakkın ta kendisidir** (ve O'nun verdiği bütün hükümler kıyâmet günü hak olarak gerçekleşecektir)!

(Her şeyin yegâne mâliki olma sıfatı her zaman Allâh-u Te'âlâ'ya âit ise de dünyâda kendilerini bir şeylere mâlik sananlar) **Sûr'un içine üfürüleceği günde ise** (kendilerinin ne kadar âciz ve fakir olduklarının farkına varınca gerçek) **mülk**(ün ve hükümranlığın) **sâdece O'na âit** (olduğunu bilecekler)-**dir.** (Allâh-u Te'âlâ, kulların hislerinin idrâk edemediği) **bütün görünmeyenleri de, tüm görünenleri de** (hakkıyla) **bilicidir. Yine ancak O** (bütün işlerinde ve yönetimlerinde yanlışı olmayan bir) **Hakîm'dir,** (gizli-açık her şeye tam mânâsıyla vâkıf olan bir) **Habîr'dir.**

Ehl-i İslâm'a göre; Allâh-u Te'âlâ'nın, boru şeklinde bir boynuz yaratmış olduğunda ve zamânı geldiğinde bir meleğin ona üfleyerek kıyâmetin kopmasına sebep olacağında hiçbir şüphe yoktur. Dolayısıyla bu konuda te'viller aramaya kalkanlar ve Arş, Sırat, Mîzân gibi hakîkatleri inkâr edenler Kur'ân ifâdelerinin ne anlama geldiğini en iyi bilen Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in sarîh beyanlarına karşı gelmiş olacaklarından Ehl-i Sünnet îtikādından ayrılmış olurlar. Bu duruma düşmekten Allâh-u Te'âlâ'ya sığınırız!

Sûr ve İsrâfîl *(Aleyhisselâm)* hakkındaki hadîs-i şerîf ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 10/111-139*

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ لِاَبِيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً ۚ اِنّ۪ٓي اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 74

(وَاِذْ قَالَ) **Ve dediği vakti** (Kureyş müşriklerine anlat), kim? (اِبْرٰهِيمُ) **İbrâhîm** *(Aleyhisselâm)*, kime? (لِاَبِيهِ) **babasına,** kimdir o? (اٰزَرَ) **Âzer'dir,** ne dediği vakit? (اَتَتَّخِذُ) **ediniyor musun?** neyi? (اَصْنَامًا) **birtakım putları,** neler? (اٰلِهَةً) **ilâhlar,** (اِنّ۪ٓي) **muhakkak ben,** (اَرٰي) **görüyorum,** kimi? (كَ) **seni,** daha? (وَقَوْمَكَ) **kavmini,** nerede? (ف۪ي ضَلَالٍ) **büyük bir dalâlet** (sapıklık) **içerisinde,** öyle dalâlet ki, (مُب۪ينٍ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 74

74- (Habîbim! Kureyş müşriklerine anlat) **o vakti ki; İbrâhîm babası Âzer'e: "Sen birtakım putları ilâhlar mı ediniyorsun?! Şüphesiz ki ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum" demişti.**

İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın babasının adının Âzer olduğu ve bu isme sâhip olan kişinin, onun amcası değil de babası olduğu görüşü ulemânın ekserîsi tarafından kabûl görmüştür. Süyûtî, Kastallânî ve İbnü Hacer el-Heytemî *(Rahimehümullâh)* gibi bâzı ulemâ ise Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in nesebini şirkten ve kâfirlikten berî tutmak için Âzer'in, İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın babası değil de amcası olduğunu söylemişlerdir ki onların da bâzı delilleri vardır.

Bu hususta en büyük delil ise; Tevbe Sûresi'nin 114. âyetinde babası için istiğfardan geri durduğu belirtildiği hâlde, âhir ömründe Kâ'be'yi binâ ettikten sonra yine anne-babası için istiğfarda bulunmuş olduğunun İbrâhîm Sûresi'nin 41. âyet-i kerîmesinde zikredilmiş olmasıdır ki bu durum Âzer'in İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın babası değil de amcası olduğu, istiğfâr ettiği Müslüman babasının isminin ise Târah olduğu görüşünün doğruluğuna delâlet etmektedir.

Zâten Arapça'da amca anlamında da kullanılan "Eb" tâbiri Âzer hakkında kullanılırken, istiğfâr hakkında "Doğuran baba" anlamından başka mânâya ihtimâli bulunmayan "Vâlid" tâbirinin kullanılmış olması da bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Gerçi Âzer, İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın gerçek babası olsa da bu durum Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in şânına bir zarar getirmez. Zîrâ ekserî ulemâya göre; nesebin temizliği soyunda zinâ bulunmaması mânâsındadır. *(İbnü Ebî Hâtim, rakam:7495, 4/1325; er-Râzî, et-Tefsîru'l-kebîr, 13/33,38; es-Süyûtî, el-Hâvî, 2/374; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 8/251-252)*

وَكَذٰلِكَ نُرٰٓي اِبْرٰهٖيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنٖينَ ﴿٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 75

(وَكَذٰلِكَ) (Habîbim!) **İşte sana böylece,** (نُرٰٓي) **gösteriyorduk,** kime? (اِبْرٰهٖيمَ) **İbrâhîm'e,** neyi? (مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ) **göklerin melekûtunu** (büyük mülkünü, inceliklerini, mânevî taraflarını), daha? (وَالْاَرْضِ) **yerin de,** niçin? (وَلِيَكُونَ) **ve olsun için,** burada bir cümle mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (لِيَسْتَدِلَّ وَلِيَكُونَ) "Bu gördükleriyle delil alsın ve olsun için bunları gösteriyorduk" şeklindedir, kimlerden olsun? (مِنَ الْمُوقِنٖينَ) (gözle görür gibi) **yakînen inananlardan.**

Meâl-i Şerîf - 75

75- (Habîbim!) **İşte sana! Böylece Biz göklerin ve yerin** (yaratılışındaki eşsiz incelikleri, onların büyük mülk ve) **melekûtunu** (görünen ve görünmeyen yönlerini) **İbrâhîm'e gösteriyorduk ki o** (kendisine gelen vahiyle kesinkes inandığı gibi gözle görerek de) **yakînen inananlardan olsun** (diye bunu böyle yapmıştık).

"Melekût" kelimesi, büyük mülk anlamına gelmekte olup, burada kastedilen mânâ hakkında: "Göklerin ve yerlerin saltanatı", "Göklerde ve yerlerde bulunan âyetler"; özellikle "Güneş, ay ve yıldızların, bir de dağların, ağaçların ve denizlerin mâhiyetleri" gibi görüşler farklı müfessirler tarafından açıklanmıştır ki buna göre; Allâh-u Te'âlâ, İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*a göklerde ve yerde yarattığı mahlûkâtı, onlarda bulunan büyük saltanatını göstermiş ve ona bütün işlerin görünen ve görünmeyen taraflarını açıklamıştır. Süddî *(Rahimehullâh)*tan nakledildiğine göre; Allâh-u Te'âlâ İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ı bir kayanın üzerine yerleştirip, Arş'ı, Kürsî'yi ve maddî âlemin en üst tarafının son bulduğu noktaya kadar tüm varlıkları görsün diye yedi kat gökleri, ayrıca madde âleminin nihâyet bulduğu noktaya kadar yedi kat yerleri yarıp açmış, böylece İbrâhîm *(Aleyhisselâm)* bu âlemlerde bulunan son derece şaşırtıcı hârikulâde şeyleri görmüş, hattâ cennetteki yerini ve yedi kat yerin altında bulunan kayayı dahî gözüyle görmüştür. *(et-Taberî, et-Tefsîr, rakam:13452-55, 5/242; İbnü Ebî Hâtim, et-Tefsîr, rakam:7501-502, 4/1326)*

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًاۚ قَالَ هٰذَا رَبّٖيۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَٓا اُحِبُّ الْاٰفِلٖينَ ﴿٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 76

(فَلَمَّا جَنَّ) **İşte ne zaman ki** (karanlığıyla) **örtü yaptı,** kim üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** ne? (اَلَّيْلُ) **gece,** (رَاٰ) **gördü,** neyi? (كَوْكَبًا) **bir yıldızı,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (هٰذَا) **işte bu,** nedir? (رَبّ۪ى) **benim rabbimdir,** yâni sizce benim rabbim budur, (فَلَمَّا اَفَلَ) **ama ne zaman ki** (yıldız) **battı,** (قَالَ) **İbrâhîm** *(Aleyhisselâm)* **dedi,** (لَٓا اُحِبُّ) **ben sevmem,** neyi? (اْلاٰفِل۪ينَ) **batanları.**

Meâl-i Şerîf - 76

76- Derken gece(nin karanlığı) **onun üstünü örtünce,** (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*) **bir yıldız gördü de: "**(Size sorsam) **işte bu, benim rabbimdir** (dersiniz)**" dedi.**

Ama ne zaman ki o (yıldızın) **battı**(ğını gördü)**: "Ben batanları** (ve bir hâlden diğerine intikal ettiği için ibâdetimi hak etmeyen bâtıl ilâhlara tapınmayı) **sevmem" dedi.**

فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبّ۪ىۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِن۪ى رَبّ۪ى
لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّٓالّ۪ينَ ﴿٧٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 77

(فَلَمَّا رَاٰ) **Sonra ne zaman ki gördü,** neyi? (اَلْقَمَرَ) **ayı,** ne olduğu hâlde? (بَازِغًا) **doğucu olduğu hâlde,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (هٰذَا) **işte bu,** nedir? (رَبّ۪ى) **benim rabbimdir,** yâni size sorsam benim rabbimin bu olduğunu söylersiniz, (فَلَمَّا اَفَلَ) **ama ne zaman ki battı** (yıldız battığı gibi, ay da batınca), (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (لَئِنْ لَمْ يَهْدِ) **eğer hidâyet etmezse,** kimi? (ن۪ى) **beni,** kim? (رَبّ۪ى) **benim Rabbim,** (لَاَكُونَنَّ) **elbette ben olurum,** kimlerden? (مِنَ الْقَوْمِ) **kavimden** (topluluktan) öyle kavim ki, (اَلضَّٓالّ۪ينَ) **sapıtıcılar.**

Meâl-i Şerîf - 77

77- Sonra ayı doğarken görünce: "(Sizce) **işte bu benim rabbimdir" dedi. Ama o** (ay) **da** (yıldız gibi) **batınca: "Andolsun ki; Rabbim beni hidâyet**(te sâbit) **etmeseydi, elbette ben de mutlaka o sapıklar topluluğundan olurdum" dedi.**

فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبّ۪ى هٰذَٓا اَكْبَرُۚ فَلَمَّٓا اَفَلَتْ
قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ى بَر۪ٓیءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 78

(فَلَمَّا رَاَ) **Sonra ne zaman ki gördü,** neyi? (اَلشَّمْسَ) **güneşi,** ne olduğu hâlde? (بَازِغَةً) **doğucu olduğu hâlde,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (هٰذَا) **işte bu,** nedir? (رَبّ۪ى) **benim rabbimdir,** yâni size sorsam benim rabbimin bu olduğunu söylersiniz, (هٰذَٓا) **işte bu,** nedir? (اَكْبَرُ) (yıldızdan ve aydan) **daha büyüktür,** (فَلَمَّٓا اَفَلَتْ) **ama ne zaman ki battı,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey benim kavmim!** (اِنّ۪ى) **muhakkak ben,** (بَر۪ٓيءٌ) **çok uzak biriyim,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (تُشْرِكُونَ) (gerçek Rabbime onları) **ortak koşuyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 78

78- Daha sonra güneşi doğar hâlde görünce: "(Sizin inancınıza göre) **işte bu benim rabbimdir;** (çünkü) **işte bu** (güneş yıldızdan ve aydan) **daha büyüktür" dedi.**

Ama o da (yıldız ve ay gibi) **battığı zaman dedi ki: "Ey kavmim! Şüphesiz ki ben sizin** (bütün bu ecrâm-ı semâviyyeyi yaratan Allâh'a) **ortak koşmakta olduğunuz şeylerden çok uzak biriyim.**

اِنّ۪ي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذ۪ي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَن۪يفًا وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۚ ﴿٧٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 79

(اِنّ۪ى) **Muhakkak ben,** (وَجَّهْتُ) **yönelttim,** neyi? (وَجْهِيَ) **yüzümü,** kime? (لِلَّذ۪ى) **o Zâta ki,** yâni ben ibâdet ederken yüzümü O Zâtın kıble olarak tâyin ettiği cihete döndürdüm ki, (فَطَرَ) **yoktan yarattı,** neyi? (اَلسَّمٰوَاتِ) **gökleri,** daha? (وَالْاَرْضَ) **ve yeri,** ne olduğum hâlde? (حَن۪يفًا) **bir hanîf olarak,** yâni yanlış inançlardan uzaklaşıp, hak dine meyledici olduğum hâlde, (وَمَٓا اَنَا۬) **ve ben olmadım,** kimlerden? (مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ) **müşriklerden.**

Meâl-i Şerîf - 79

79- Gerçekten de ben (bâtıl ilâhları bırakıp, hakîkî Rabbime yönelici) **bir hanîf olarak** (ibâdet ederken) **yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratmış olan Zâta** (ve O'nun kıble olarak tâyin ettiği cihete) **yönelttim. Zâten ben** (hiçbir hususta) **şirk koşanlardan değilim."**

وَحَٓاجَّهُ قَوْمُهُۜ قَالَ اَتُحَٓاجُّٓونّ۪ي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِۜ وَلَٓا اَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ
رَبّ۪ي شَيْـٔاًۜ وَسِعَ رَبّ۪ي كُلَّ شَيْءٍ عِلْماًۜ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 80

(وَحَاجَّ) **Böylece mücâdele etti** (tartışmaya girişti), kiminle? (هُ) **onunla,** kim? (قَوْمُهُ) **kavmi,** (قَالَ) (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** (اَتُحَاجُّونّ) **mücâdele ediyor musunuz?** kiminle? (نِى) **benimle,** kim hakkında? (فِى اللّٰهِ) **Allâh hakkında,** (وَقَدْ هَدٰى) **hâlbuki O hidâyet etti,** kimi? (نِ) **beni,** (وَلَٓا اَخَافُ) **ve ben korkmam,** neden? (مَا) **o şeylerden ki,** (تُشْرِكُونَ) (onları) **ortak ediyorsunuz,** kime? (بِهٖ) **O'na,** (اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ) **ancak dilemesi vakti müstesnâ,** kim? (رَبّى) **benim Rabbim,** neyi? (شَيْـًٔا) **bir şeyi,** yâni O bana bir kötülük isâbet ettirmek isterse, dilediğini yapmaya Kādir'dir. Bu mânâya göre, istisnâ-i müferrağ olup bir vakit kelimesi mukadderdir. Yâni "Hiçbir vakitte sizin bâtıl ilâhlarınızdan korkmam, çünkü onlara bana hiçbir zaman zarar veremezler, ancak Rabbimin bana onlar tarafından bir kötülük isâbet ettirmeyi dilemesi vakti müstesnâ" demektir, (وَسِعَ) **kuşattı,** kim? (رَبّى) **benim Rabbim,** neyi? (كُلَّ شَيْءٍ) **her şeyi,** ne cihetinden? (عِلْمًا) **ilim cihetinden,** (اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ) **hâlâ iyice düşünmeyecek misiniz?!**

Meâl-i Şerîf - 80

80- Böylece kavmi onunla (tevhîdi inkâr hususunda) **mücâdeleye başladı. O** (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)* da) **dedi ki: "O** (Rabbim) **beni gerçekten hidâyete kavuşturmuşken, Allâh**(ın birliği) **hakkında mı benimle mücâdele ediyorsunuz?!**

(Siz "İlâhlarımız seni çarpacak" diye beni tehdit ediyorsunuz) **ama ben sizin Kendisine ortak koşmakta olduğunuz şeylerden** (hiçbir zaman) **korkmam.** (Çünkü onlar hiçbir zaman bana zarar veremezler.) **Lâkin Rabbimin** (onlardan sebep bana zarar ulaşması hakkında) **bir şey dilemesi müstesnâ!** (Zâten) **benim Rabbim ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır.**

Hâlâ (açıkladığım bu kadar delilleri) **iyice düşün**(üp de ilâhlarınızın bana hiçbir zarar veremeyeceğini fark et)**meyecek misiniz?!**

وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًاۜ
فَاَيُّ الْفَرِيقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۢ ﴿٨١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 81

(وَكَيْفَ اَخَافُ) **Ve ben nasıl korkarım,** neden? (مَٓا) **o şeyden ki,** (اَشْرَكْتُمْ) **ortak koştunuz,** (وَلَا تَخَافُونَ) **hâlbuki siz korkmuyorsunuz,** neden? (اَنَّكُمْ) **şüphesiz siz,** (اَشْرَكْتُمْ) **ortak koştunuz,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** yâni siz Allâh'a ortak

koşmanızdan korkmuyorsunuz, neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَمْ يُنَزِّلْ) **indirmedi,** ne hakkında? (بِهِ) **onun** (Kendisine ortak olduğu) **hakkında,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (سُلْطَانًا) **bir delîli,** (فَاَيُّ الْفَرِيقَيْنِ) **öyleyse iki fırkadan hangisi,** nedir? (اَحَقُّ) **daha lâyıktır,** neye? (بِالْاَمْنِ) **emniyete** (korkudan kurtulmaya), (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (تَعْلَمُونَ) **bilirsiniz,** burada şartın cezâsı mukadderdir ki takdîr-i kelâm: (اِنْ كُنْتُمْ مِنْ اُولِى الْعِلْمِ فَاَخْبِرُونِى بِذٰلِكَ) "Eğer siz ilim ehlinden olduysanız bana bunu haber verin" demektir.

Meâl-i Şerîf - 81

81- Ayrıca siz O (Allâh-u Sübhânehû)**nun sizin üzerinize kendisi**(nin ilâh olduğu) **hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri Allâh'a ortak koşmuş olmanızdan hiç korkmazken, ben sizin** (Allâh'a) **ortak koşmuş olduğunuz şeylerden nasıl korkarım?!**

Şimdi (söyleyin bakalım); **iki fırkanın hangisi** (kendisini azaptan) **güven**(de hisset)**meye daha lâyıktır? Eğer siz** (gerçekte kimden korkulması gerektiğini) **biliyor olduysanız** (bu sorunun doğru cevâbını söyleyin bakalım)."

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا اِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 82

(اَلَّذِينَ) **O kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** (وَلَمْ يَلْبِسُوا) **karıştırmadılar,** neyi? (اِيمَانَهُمْ) **îmânlarını,** ne ile? (بِظُلْمٍ) **büyük bir zulümle,** yâni îmânlarına şirk bulaştırmadılar, (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar** (var ya), (لَهُمُ) **sâdece onlar içindir,** ne? (الْاَمْنُ) **emniyet** (güven), (وَهُمْ) **ve onlar,** kimlerdir? (مُهْتَدُونَ) **hidâyete ermiş kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 82

82- O kimseler ki (inanılması gereken hakîkatlere) **îmân etmiştirler ve** (müşriklerin yaptığı gibi) **îmânlarını büyük bir zulüm** (olan şirk)**le karıştırmamıştırlar; işte sana! Onlar ki,** (korktuklarından) **güvence ancak onlara âittir ve** (ancak) **onlar hidâyete eren kimselerdir.**

Ehl-i Sünnet ulemâsına göre; Allâh-u Te'âlâ azaptan emniyet kazandıracak olan îmânda zulmün bulunmamasını şart koşmuştur. Îmân diye adlandırılan şeyin bir parçası da, zulmü ve mâsiyeti terk etmek olsaydı, Allâh-u Te'âlâ'nın îmânın peşine bu kaydı getirmesi mânâsız olurdu. Demek ki burada zikredilen zulüm, herhangi bir günah olmayıp, Lokmân Sûresi'nin 13. âyet-i kerîmesinde "En büyük zulüm" olduğu belirtilen "Şirk ve kâfirlik"tir.

Nitekim Abdullâh ibnü Mes'ûd *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır: "Îmân edenler ve îmânlarını herhangi bir zulümle karıştırmayanlar" âyet-i kerîmesi inince bu, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in ashâbına çok zor geldi. Bunun üzerine onlar: "Yâ Rasûlellâh! Hangimiz nefsine zulmetmedi ki?!" dediklerinde Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Bu, o (sizin anladığınız gibi günah mânâsında) değildir. Bu ancak şirktir. Oğluna vaaz ederken Lokmân'ın söylemiş olduğu: 'Ey oğulcağızım! Allâh'a ortak koşma. Şüphesiz ki şirk elbette en büyük zulümdür' sözünü duymadınız mı?!" buyurdu. *(el-Buhârî, el-Enbiyâ:42, rakam:3246, 3/1262; Müslim, el-Îmân:56, rakam:124, 1/114)*

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا اٰتَيْنَاهَا اِبْرٰهِيمَ عَلٰى قَوْمِهِۜ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاۤءُۜ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 83

(وَتِلْكَ) **Ve işte sana bu** (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın kavmine karşı verdiği mücâdele), nedir? (حُجَّتُنَا) **Bizim çok kuvvetli delilimizdir,** ne olduğu hâlde? (اٰتَيْنَا) **Biz verdiğimiz hâlde,** neyi? (هَا) **onu,** kime? (اِبْرٰهِيمَ) **İbrâhîm'e,** kime karşı? (عَلٰى قَوْمِهِ) **kavmine karşı,** (نَرْفَعُ) **biz yükseltiriz,** ne cihetinden? (دَرَجَاتٍ) **dereceler cihetinden.** Bu mânâya göre (دَرَجَاتٍ) temyizdir, harf-i cerin hazfiyle mensûb da olabilir, o zaman takdîri (اِلٰى دَرَجَاتٍ) "Derecelere yükseltiriz" demek olur. Kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (نَشَاۤءُ) **diliyoruz,** (نَشَاۤءُ) kelimesinin mef'ûlü mahzûftur (مَنْ نَشَاۤءُ رَفْعَهُ) takdîrindedir, yâni "Yükseltmek istediğimiz kişiyi derecelerle yükseltiriz" demektir, (اِنَّ رَبَّكَ) **muhakkak senin Rabbin,** kimdir? (حَكِيمٌ) **ziyâde hikmet sâhibidir,** daha kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 83

83- (Habîbim!) **İşte sana! Bu** (şekilde münâzara yapma usûlü)**, Bizim çok güçlü huccet** (ve delîl)**imizdi ki, onu da kavmine karşı** (gâlip gelsin diye) **İbrâhîm'e Biz vermiştik. Dilediğimizi** (ilimde ve hikmette üstün) **derecelere yükseltiriz. Şüphesiz senin Rabbin** (dilediğini üstün kılma, istediğini de alçaltma husûsunda hikmet sâhibi olan bir) **Hakîm'dir,** (kimin neye lâyık olduğunu çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ كُلاًّ هَدَيْنَاۚ وَنُوحاً هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسٰى وَهٰرُونَۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَۙ ﴿٨٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 84

(وَوَهَبْنَا) **Ve Biz hîbe ettik** (bahşettik), kime? (لَهُ) **ona** (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*a), kimi? (اِسْحٰقَ) **İshâk'ı,** daha? (وَيَعْقُوبَ) **ve Ya'kûb'u,** (كُلاًّ) **her birini,**

(هَدَيْنَا) **Biz hidâyet ettik,** (وَنُوحًا) **Nûh'u da,** (هَدَيْنَا) **hidâyet etmiştik,** kimden önce? (مِنْ قَبْلُ) **ondan önce** (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*dan evvel), (وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ) **onun zürriyetinden de,** yâni Nûh *(Aleyhisselâm)*ın neslinden de hidâyet etmiştik, kimi? (دَاوُدَ) **Dâvûd'u,** daha? (وَسُلَيْمٰنَ) **ve Süleymân'ı,** daha? (وَاَيُّوبَ) **ve Eyyûb'ü,** daha? (وَيُوسُفَ) **ve Yûsuf'u,** daha? (وَمُوسٰى) **ve Mûsâ'yı,** daha? (وَهٰرُونَ) **ve Hârûn'u,** (وَكَذٰلِكَ) **ve işte sana!** (Mükâfât cinsinden) **bunun gibi bir şey ile,** (نَجْزِى) **mükâfatlandırırız,** kimleri? (الْمُحْسِنِينَ) **güzel işler yapanları.** Bu mânâya göre, (كَذٰلِكَ) terkîbinin başındaki (كَ) zamiri gizli bir mef'ûl-ü mutlağın sıfatı olmak üzere mensuptur ki bunun takdîri (وَنَجْزِى الْمُحْسِنِينَ جَزَاءً مِثْلَ ذٰلِكَ) demektir.

Meâl-i Şerîf - 84

84- Ve Biz ona (İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*a oğul olarak) **İshâk'ı ve** (torun olarak) **Ya'kûb'u bağışlamıştık. Her birini de** (dosdoğru yola ve nübüvvete) **hidâyet etmiştik.**

Ondan önce de (atası) **Nûh'u** (hak yola) **hidâyet etmiştik. Onun** (Nûh *(Aleyhisselâm)*ın) **zürriyetinden ise Dâvûd'u, Süleymân'ı, Eyyûb'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u da** (peygamberlik nîmetine mazhar kılmıştık). (Habîbim!) **Ve işte sana! Güzel ameller yapan o kişileri böyle mükâfatlandırırız.**

İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*a benzer olarak diğer peygamberlere verildiği bildirilen fazîletler sadedinde; yüksek derecelere nâiliyet, çok evlâd-u ahfâd ve içlerinden peygamberler tâyin etme nîmetlerine mazhariyet gibi husûsî fazîletler tefsirlerde zikredilmiştir.

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَاِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 85

(وَزَكَرِيَّا) **Zekeriyyâ'yı da** (hidâyete erdirmiştik), daha? (وَيَحْيٰى) **Yahyâ'yı da,** daha? (وَعِيسٰى) **Îsâ'yı da,** daha? (وَاِلْيَاسَ) **İlyâs'ı da,** (كُلٌّ) **hepsi,** kimlerdendi? (مِنَ الصَّالِحِينَ) **sâlih** (ve iyi)**lerdendi.**

Meâl-i Şerîf - 85

85- Zekeriyyâ'yı, Yahyâ'yı, Îsâ'yı ve İlyâs'ı da (doğruya ve hidâyete muvaffak kılmıştık). **Hepsi de** (gerekenleri yapmak ve lüzumsuz şeylerden sakınmak gibi salâh mertebesinin gerektirdiği fazîletlerde kemâle ermiş) **sâlih kimselerdendi.**

وَاِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 86

(وَاِسْمٰع۪يلَ) **İsmâ'îl'i de** (hidâyete nâil kılmıştık), daha? (وَالْيَسَعَ) **Elyesa'ı da,** daha? (وَيُونُسَ) **Yûnus'u da,** daha (وَلُوطاًۜ) **Lût'u da,** (وَكُلاًّ) **hepsini de,** (فَضَّلْنَا) **ziyâde fazîletli kılmıştık,** kim üzerine? (عَلَى الْعَالَم۪ينَ) **o** (kendi dönemlerinde bulunan) **âlemler üzerine.**

Meâl-i Şerîf - 86

86- İsmâ'îl'i, Elyesa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da (hakka ve nübüvvete irşâd etmiştik). **Hepsini de o** (kendi dönemlerindeki) **âlemler üzerine** (nübüvvet ve risâletle seçkin ve) **fazîletli kılmıştık.**

وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْۚ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٨٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 87

(وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ) **Onların babalarından bir kısmını da** (üstün kılmıştık), daha? (وَذُرِّيَّاتِهِمْ) **çocuklarından da,** daha? (وَاِخْوَانِهِمْ) **kardeşlerinden de,** (وَاجْتَبَيْنَا) **ve Biz seçmiştik,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَهَدَيْنَا) **ve hidâyet etmiştik,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereye? (اِلٰى صِرَاطٍ) **bir yola,** öyle yol ki, (مُسْتَق۪يمٍ) **dosdoğru olucu.**

Meâl-i Şerîf - 87

87- Ayrıca onların babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bir kısmını da (üstün meziyetlere mazhar kılmıştık). **Biz onları da** (peygamberlik makāmına) **seçmiştik ve onları dosdoğru bir** (istikāmet olan peygamber atalarının) **yol**(un)**a hidâyet etmiştik.**

ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْد۪ي بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَلَوْ اَشْرَكُوا
لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 88

(ذٰلِكَ) (Habîbim!) **İşte sana bu** (büyüklerin dîni), nedir? (هُدَى اللّٰهِ) **Allâh'ın hidâyetidir,** daha nedir? (يَهْد۪ي) **kavuşturur,** neye? (بِه۪) **ona,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** kimden? (مِنْ عِبَادِه۪) **kullarından,** (وَلَوْ اَشْرَكُوا) **eğer onlar da** (Allâh'a) **ortak koşsalardı,** (لَحَبِطَ) **elbette boşa giderdi,** kimden uzaklaşarak? (عَنْهُمْ) **onlardan,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **işlerler,** yâni yaptıkları iyi amellerin sevâbı zâyi olurdu.

Meâl-i Şerîf - 88

88- İşte sana! Bu (peygamberlerin yolu)**, Allâh'ın hidâyetidir ki, kullarından dilediğini ona eriştirir.** (Peygamberlik gibi yüksek mertebelerine rağmen) **onlar bile** (farz-ı muhal herhangi bir şeyi Allâh'a) **ortak koşacak olsalardı,** (başkaları gibi onların da) **sürekli yapmakta bulunmuş oldukları** (iyi) **şeyler**(in sevâbı da) **elbette kendilerinden uzaklaşıp boşa giderdi.**

أُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَۚ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرٖينَ ﴿٨٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 89

(اُولٰٓئِكَ) (Habîbim!) **İşte sana onlar,** kimdir? (اَلَّذٖينَ) **ancak o kimselerdir ki,** (اٰتَيْنَا) **Biz verdik,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **kitapları,** daha? (وَالْحُكْمَ) **ve hükmü** (hak üzere hüküm verme melekesini)**,** daha? (وَالنُّبُوَّةَ) **ve nübüvveti** (peygamberliği)**,** (فَاِنْ يَكْفُرْ) **eğer artık inkâr ederse,** neyi? (بِهَا) **onları,** yâni peygamberlere verilen bu üç şeyi, kim? (هٰٓؤُلَٓاءِ) **işte onlar** (Mekke müşrikleri)**,** (فَقَدْ وَكَّلْنَا) **işte muhakkak biz vekil kıldık,** neye? (بِهَا) **onlara,** yâni bu vazîfeleri yerine getirmeye, kimi? (قَوْمًا) **öyle büyük bir kavmi ki,** (لَيْسُوا) **onlar olmadılar,** neye karşı? (بِهَا) **onlara karşı,** nedir olmadılar? (بِكَافِرٖينَ) **aslâ inkâr edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 89

89- (Habîbim!) **İşte sana! Ancak onlar öyle** (değerli) **kimselerdir ki; kendilerine kitaplar,** (hikmetli ilimler, hak üzere) **hüküm** (verebilme melekesi) **ve nübüvvet** (peygamberlik makāmı) **vermişizdir.**

Artık bu (Mekke ehlinden müşrik ola)**nlar o** (kitapları, peygamberleri ve İlâhî kānu)**nları inkâr ediyorlarsa, gerçekten Biz** (Rasûlümüz'ün ashâbı ve kıyâmete kadar onlara tâbi olanlardan müteşekkil) **öyle değerli bir toplumu onlar**(ı korumay)**a vekil etmişizdir ki, o kişiler bunları aslâ inkâr edici kimseler değillerdir.**

أُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰيهُمُ اقْتَدِهْۜ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًاۜ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعَالَمٖينَ ﴿٩٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 90

(اُولٰٓئِكَ) (Habîbim!) **İşte sana onlar,** kimdir? (اَلَّذِينَ) **ancak o kimselerdir ki,** (هَدَى) **hidâyet etti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (فَبِهُدٰيهُمُ) **artık sâdece onların yoluna,** (اقْتَدِهْ) **uy,** burada emr-i hâzırın sonundaki (ه) harfi, sekt (duruş) için ziyâde edilmiş bir harftir ki mânâya tesiri yoktur, (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (لَٓا اَسْـَٔلُ) **ben istemiyorum,** kimden? (كُمْ) **sizden,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni Kur'ân'ı duyurmama karşılık, neyi? (اَجْرًا) **herhangi bir ücreti,** (اِنْ هُوَ) **o** (Kur'ân) **değildir,** (اِلَّا ذِكْرٰى) **ancak bir öğüttür,** kim için? (لِلْعَالَمِينَ) **âlemler için.**

Meâl-i Şerîf - 90

90- (Habîbim!) **İşte sana! Onlar ancak Allâh'ın hidâyete erdirdiği kimselerin ta kendileridir. Öyleyse sen de onların hidâyetine uy.**

(Onlara ittibâ ettiğini göstermek üzere ümmetine şunu da) **de ki: "Ben** (de önceki peygamberler gibi tebliğ ettiğim) **bu** (dîne ve Kur'â)**na karşı sizden bir ücret istemiyorum. O** (Kur'ân-ı Kerîm'i tebliğimin gâyesi) **tüm âlemler için ancak bir öğüttür."**

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍۜ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ
الَّذ۪ي جَٓاءَ بِه۪ مُوسٰى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَث۪يرًاۚ
وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُٓوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 91

(وَمَا قَدَرُوا) **Takdîr etmediler,** kimi? (اللّٰهَ) **Allâh'ı,** ne ile? (حَقَّ قَدْرِهٓ) **hak ettiği kadri** (değeri) **ile,** yâni Yahûdîler Allâh-u Te'âlâ'ya gerektiği şekilde tâzim etmediler, bilakis O'nun şânına yakışmayan şeyleri Kendisine isnâd ettiler, ne zaman takdîr etmediler? (اِذْ قَالُوا) **dedikleri zaman,** bu mânâ (اِذْ) zarfının (قَدَرُوا) ile mensûb olmasına göre verilmiştir. (اِذْ) zarfının ta'lîl mânâsında olduğu da söylenmiştir ki meâldeki mânâ buna göre verilmiştir, ne dedikleri zaman? (مَٓا اَنْزَلَ) **indirmedi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), kim üzerine? (عَلٰى بَشَرٍ) **hiçbir beşer üzerine,** ne indirmedi? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şey,** yâni Allâh hiçbir peygambere hiçbir kitap indirmedi dedikleri zaman, (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (مَنْ) **kim,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** neyi? (الْكِتَابَ) **o** (Tevrat) **kitab**(ın)**ı,** (الَّذ۪ي) **o kitabı ki,** (جَٓاءَ) **getirdi,** neyi? (بِه۪) **onu,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ** *(Aleyhisselâm)*, o kitap ne olduğu hâlde? (نُورًا) **bir nûr,** yâni sapıklık karanlığını aydınlatıcı bir ışık kaynağı olduğu hâlde, daha? (وَهُدًى) **ve bir hidâyet,**

yâni hak ile bâtılın arasını ayıran bir açıklama olduğu hâlde, kim için? (لِلنَّاسِ) **insanlar için,** (تَجْعَلُونَ) **çeviriyordunuz,** neyi? (هُ) **onu** (kitabı), nelere? (قَرَاطِيسَ) **birtakım kâğıtlara,** yâni işinize geleni açıklayıp, gelmeyeni gizleme imkânı bulmanız için o büyük kitabı parçalayıp kâgıtlar hâline getiriyordunuz, öyle kâğıtlar ki, (تُبْدُونَ) (içlerinden işinize geleni) **açıklıyordunuz,** neyi? (هَا) **onları,** (وَتُخْفُونَ) **ve gizliyordunuz,** neyi? (كَثِيرًا) **birçoğunu,** yâni Rasûlullah *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in sıfatlarını ve recm gibi işinize gelmeyen hükümleri, ne olduğunuz hâlde böyle yapıyorsunuz? (وَعُلِّمْتُمْ) **hâlbuki öğretilmiştiniz,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَمْ تَعْلَمُوا) **bilmiş olmadınız,** kim? (اَنْتُمْ) **siz,** daha? (وَلَٓا اٰبَاؤُكُمْ) **babalarınız da** (bilir) **olmadı,** yâni o kitap vâsıtasıyla size sizin de babalarınızın da bilmediği nice şeyler öğretilmişti, (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اللّٰهُ) **Allâh,** bu mânâya göre lafza-i celâl mahzûf bir (اَنْزَلَ) fiilinin fâilidir ki mânâ: "O kitabı Allâh indirdi" demektir. Lafza-i celâlin, mübtedâ olup haberinin mahzûf olması da câizdir ki, buna göre takdîr-i kelâm: (اللّٰهُ اَنْزَلَهُ) "Allâh onu indirmiştir" demek olur. (ثُمَّ ذَرْ) **Sonra terk et,** kimi? (هُمْ) **onları,** nerede? (فٖى خَوْضِهِمْ) **daldırmaları içerisinde,** ne oldukları hâlde bırak? (يَلْعَبُونَ) **oynar oldukları hâlde,** yâni sonra onları daldıkları bâtılları içerisinde oynar hâlde bırak, çünkü onlara hakkı duyurduktan sonra senin başka bir vazîfen kalmamıştır.

Meâl-i Şerîf - 91

91- O (Yahûdî ola)**nlar hak ettiği kadri** (kıymeti) **ile Allâh'ı takdîr de etmediler.** (Bu yüzden O'nun peygamber gönderip kitap indirme nîmetinin büyüklüğünü ve inkâr edenlere yapacağı azâbın şiddetini anlayamadılar.) **Zîrâ: "Allâh hiçbir beşer üzerine** (vahiy olarak) **bir şey indirmedi" dediler.**

(Habîbim!) **De ki: "Mûsâ'nın insanlar için büyük bir nur ve bir hidâyet** (rehberi) **olarak getirmiş olduğu o** (Tevrât) **kitab**(ın)**ı kim indirmiştir ki, siz** (işinize geleni açıklayıp, gelmeyeni gizleme imkânı bulmanız için) **onu kâğıtlar hâline getiriyor ve onları** (parçalayarak içlerinden işinize geleni) **açıklıyordunuz,** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in tarifini ve recim gibi ağır hükümleri içeren bölümlerden) **birçoğunu da gizliyordunuz?**

(Ey Ehl-i Kitap!) **Hâlbuki** (Tevrât'a ilâve olarak ve onda çözemediğiniz hükümleri beyân gâyesiyle Kur'ân-ı Kerîm'de) **size öyle şeyler öğretilmişti ki siz de** (onları) **bilir olmadınız, atalarınız da olmadı."**

(Habîbim! Onlar doğru cevap verirlerse ne âlâ; değilse cevap inkâr edilemeyecek şekilde belli olduğu için) **artık sen:**

"(Peygamberlere kitapları) **Allâh** (indirdi)**!" de, sonra onları o** (bâtıl inançlara) **dalışları içerisinde oynar oldukları hâlde bırak!** (Çünkü gerçeği tebliğ ederek aleyhlerine huccet ikāme ettikten sonra artık sana düşen bir sorumluluk kalmamıştır.)

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَالَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِه۪ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 92

(وَهٰذَا) **Ve işte bu** (Kur'ân), nedir? (كِتَابٌ) **büyük bir kitaptır,** öyle bir kitap ki, (اَنْزَلْنَا) **Biz indirdik,** neyi? (هُ) **onu,** daha öyle kitaptır ki, (مُبَارَكٌ) **çok mübârektir,** yâni faydaları ve menfaatleri çoktur, yine öyle bir kitaptır ki, (مُصَدِّقُ الَّذ۪ي) **o şeyleri** (ve kitapları) **tasdîkleyicidir ki,** o kitaplar neredEdir? (بَيْنَ يَدَيْهِ) **onun iki elinin arasındadır** (önündedir), yâni Kur'ân-ı Kerîm kendisinden önce geçen kitapları doğrulayıcıdır, o kitabı niçin indirdik? Burada gizli bir (لِيُؤْمِنُوا) takdîr edilmiştir ki, (اَنْزَلْنَاهُ) cümlesine taalluk etmektedir, bundan sonra gelecek olan (وَلِتُنْذِرَ) cümlesi de ona atfedilmektedir ki buna göre mânâ: "Biz o kitabı inanmaları için indirdik" şeklindedir, daha? (وَلِتُنْذِرَ) **ve uyarasın için,** nereyi? (اُمَّ الْقُرٰى) **karyelerin annesini,** burada bir muzâf mahzûftur takdîr-i kelâm: (أَهْلَ اُمَّ الْقُرٰى) "Bütün memleketlerin annesi mesâbesinde olan Mekke halkını" şeklindedir, daha kimi uyarasın? (وَمَنْ) **o kimseleri ki,** nerededirler? (حَوْلَهَا) **onun etrâfındadırlar,** daha? (وَالَّذ۪ينَ) **o kimseler ki,** (يُؤْمِنُونَ) **îmân ediyorlar,** neye? (بِالْاٰخِرَةِ) **âhirete,** yâni âhirete îmân edenler, (يُؤْمِنُونَ) **îmân ederler,** neye? (بِه۪) **ona,** yâni Kur'ân-ı Kerîm'e, (وَهُمْ) **bir de onlar,** neyi? (عَلٰى صَلَاتِهِمْ) **namazlarını,** (يُحَافِظُونَ) **muhâfaza ederler,** yâni namazlarına devâm ederler.

Meâl-i Şerîf - 92

92- Ve işte bu (Kur'ân-ı Kerîm), **öncesinde bulunan** (geçmiş kitap)**ları doğrulayıcı, pek değerli ve** (fayda ve menfaati çok olan) **çok mübârek bir kitaptır ki; Biz onu sana** (âlemler kendisiyle bereketlensin diye) **indirdik, bir de şehirlerin anası** (mesâbesinde olan Mekke halkı)**nı ve çevresinde olanları uyarasın diye!**

O kimseler ki âhirete îmân etmektedirler; onlar (âkıbetlerinden korktuklarından, bu endişe de kendilerini ince düşünmeye sevk ettiği için) **bu** (peygambere ve Kur'â)**na da îmân ederler ve onlar namazlarını** (hakkıyla kılmaya devâm etmek sûretiyle) **muhâfaza ederler.**

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُٓوا اَيْدِيهِمْ اَخْرِجُٓوا اَنْفُسَكُمْ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهٖ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 93

(وَمَنْ) **Kim,** nedir? (اَظْلَمُ) **daha zâlimdir,** kimden? (مِمَّنِ) **o kimseden ki,** (اِفْتَرٰى) **uydurdu,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (كَذِبًا) **bir yalanı,** daha? (اَوْ قَالَ) **yâhut dedi,** ne dedi? (اُوحِيَ) **vahyolundu,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** yâni "Bana da Allâh tarafından vahiy geldi" dedi, (وَلَمْ يُوحَ) **hâlbuki vahyolunmadı,** kime? (اِلَيْهِ) **ona,** ne? (شَيْءٌ) **hiçbir şey,** daha kim en büyük zâlimdir? (وَمَنْ) **o kimsedir ki,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (سَاُنْزِلُ) **yakında ben de indireceğim,** neyi? (مِثْلَ مَٓا) **o şeyin benzerini ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni "Benim de Allâh'ın indirdiği gibi indirmeye gücüm yeter" diyenden daha zâlim kim olabilir?! (وَلَوْ تَرٰٓى) **Ve** (Habîbim!) **eğer sen** (kâfirleri) **görseydin,** burada kendisinden sonrası delâlet ettiği için mef'ûl hazfedilmiştir ki mânâ şöyledir: "Kâfirleri bir görecek olsaydın", ne vakitte? (اِذِ الظَّالِمُونَ) **o vakitte ki o zâlimler,** nerededir? (فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ) **ölümün zorluklarındadırlar,** daha ne vakitte? (وَالْمَلٰٓئِكَةُ) **hâlbuki melekler,** nedirler? (بَاسِطُٓوا اَيْدِيهِمْ) **ellerini döşeyicilerdir,** yâni onların yüzlerine ve arkalarına vurmak sûretiyle azap etmek için onlara ellerini uzatıcıdırlar, ne diyerek? (اَخْرِجُٓوا) **çıkartın,** neyi? (اَنْفُسَكُمْ) **ruhlarınızı,** yâni bizim elimizden kendinizi kurtarmak için ruhlarınızı bedenlerinizden siz çıkarın da bakalım azaptan kurtulabiliyor musunuz? Buradaki, (اَخْرِجُٓوا) emri gizli bir kaville mahallen mensuptur ki bu gibi yerlerde çok kere (قَائِلِينَ) kelimesi gizlenir, bu gizli kavil de, (بَاسِطُٓوا) fiilinde bulunan zamirden hâl olmak üzere mensuptur ki takdîri (قَائِلِينَ لَهُمْ اَخْرِجُوا اَنْفُسَكُمْ) şeklindedir. (اَلْيَوْمَ) **İşte bugün,** (تُجْزَوْنَ) **cezâlandırılacaksınız,** ne ile? (عَذَابَ الْهُونِ) **alçaklık azâbı ile,** ne sebebiyle? (بِمَا كُنْتُمْ) **olmanız sebebiyle,** nedir olmanız? (تَقُولُونَ) **söylersiniz** (uydurursunuz), kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (غَيْرَ الْحَقِّ) **hakkın gayrını** (gerçek olmayanı), yâni Allâh'ın hiçbir peygambere kitap indirmediği ve ortağı olduğu gibi yalanlarınız ve hakîkî peygamberleri kabûl etmeyip, yalan yere peygamberlik iddiâ etmeniz sebebiyle, daha? (وَكُنْتُمْ) **ve olmanız**

sebebiyle, neden? (عَنْ اٰيَاتِه۪) **O'nun âyetlerinden uzaklaşarak,** nedir olmanız? (تَسْتَكْبِرُونَ) **kibredersiniz,** yâni düşünmeyip yüz çevirerek îmân etmemeniz yüzünden. Âyet-i celîlede geçen (لَوْ)in cevâbı mahzûftur ki takdîri (لَرَاَيْتَ اَمْرًا فَظ۪يعًا هَائِلًا) şeklindedir ki mânâsı: "Kâfirlerin o korkunç hâlini bir görseydin elbette çok dehşet verici fecî bir iş görmüş olurdun" demektir.

Meâl-i Şerîf - 93

93- Kim daha zâlimdir o kimseden ki; ("Allâh hiçbir beşere bir şey indirmedi" diyerek) **Allâh'a karşı bir yalan uydurmuştur yâhut kendisine hiçbir şey vahyolunmadığı hâlde: "**(Muhammed'e vahyolunanın bir benzeri) **bana da vahyolundu" demiştir?!**

Bir de (kim daha zâlim olabilir) **o kimseden ki: "**(İstesek biz de Kur'ân'a benzer şeyler söylerdik) **Allâh'ın indirmiş olduğu şeyin bir benzerini yakında ben de indireceğim" demiştir?!**

(Habîbim!) **Böylece sen o zâlimleri ölümün zorlukları içerisindeyken bir görecek olsaydın** (elbette çok büyük bir şey görmüş olurdun)**!** (O sıra) **melekler ise** (kendilerine göz açtırmayıp, canlarını almak üzere) **ellerini uzatıcılar olarak** (ölümlerini zorlaştırmak için onlara şöyle derler:)

"Ruhlarınızı (bedenlerinizden) **siz çıkarın** (da bu azaptan kendinizi kurtarın bakalım)**! Hak olmayan şeyleri Allâh'a karşı sürekli söylemekte bulunmuş olduğunuz için ve O'nun âyetlerin**(e îmân etmek)**den sürekli uzaklaşıp,** (onlara îmâna yanaşmayarak) **çokça kibirlenmekte bulunmuş olduğunuzdan dolayı işte bu gün alçaklık azâbıyla cezâlandırılacaksınız."**

Katâde *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; bu âyet-i kerîme Müseylemetü'l-Kezzâb ve Esved-i Ansî gibi peygamberlik taslayan kimseler hakkında inmiştir.

Benû Hanîfe kabilesinden olan Müseyleme, Yemâme şehrinde kâhinlik yapar, peygamberlik iddiâsında bulunur, yalan-yanlış kâfiyeler düzerek Kur'ân-ı Kerîm'e muârazalar yapmaya kalkışırdı ve: "Muhammed büyük işler için gönderildi, ben de ufak tefek işler için gönderildim" derdi.

Esved ise Benû Müdlic kabîlesinden olup Yemen'de peygamberlik iddiâsına kalkışan bir kâhin idi. Yemen havâlisindeki bâzı bölgeleri istîlâ edip Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in zekât tahsildarlarını oralardan çıkarmıştı.

Müşriklerden Nadr ibnü Hâris de Fâris (Îran) diyârından Acem hikâyelerini ve Rüstem kıssalarını nüshalar hâlinde Mekke'ye getirir, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in Kur'ân okurken geçmiş kavimlerin kıssalarını nakletmesi sırasında: "İstesem ben de bunun söylediğinin benzerlerini söylerim" derdi. Bu kişiler hakkındaki diğer bâzı mâlûmât ve âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzûlü hakkındaki diğer rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 10/341-349*

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فٖيكُمْ شُرَكٰٓؤُاۜ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَۚ ﴿٩٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 94

(وَلَقَدْ جِئْتُمُو) **Andolsun ki; elbette muhakkak geldiniz,** kime? (نَا) **Bize,** ne olduğunuz hâlde? (فُرَادٰى) (tek başına kalmış) **münferid kimseler olarak,** yâni mal ve evlâdınızdan, dost ve yârânınızdan ayrılmış olduğunuz hâlde tek tek geldiniz, daha ne olduğunuz hâlde? (كَمَا خَلَقْنَا) **yarattığımız gibi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne zamanda? (اَوَّلَ مَرَّةٍ) **ilk zamanda,** burada (اَوَّلَ مَرَّةٍ) terkîbi zarf-ı zaman olmak üzere mensuptur, *(ed-Dürru'l-Masûn, 5/46)* (وَتَرَكْتُمْ) **ve bıraktınız,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (خَوَّلْنَا) **Biz nîmet olarak vermiştik,** kime? (كُمْ) **size,** nerede bıraktınız? (وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْ) **sırtlarınızın arkasında,** (وَمَا نَرٰى) **ve Biz görmüyoruz,** (مَعَكُمْ) **sizinle berâber,** neyi? (شُفَعَٓاءَكُمْ) **şefâatçilerinizi** (Allâh'tan başka taptıklarınızı), (اَلَّذٖينَ) **öyle kimseleri ki,** (زَعَمْتُمْ) **yalan yere iddiâ ettiniz,** ne diye? (اَنَّهُمْ) **şüphesiz ki onlar,** kim hakkında? (فٖيكُمْ) **sizin hakkınızda** (ibâdet ve kulluğunuzda), nelerdir? (شُرَكٰٓؤُا) **ortaklardır,** (لَقَدْ تَقَطَّعَ) **andolsun ki; elbette kesilmiştir** (parça parça kopmuştur), ne? (بَيْنَكُمْ) **aranız,** bu mânâ (بَيْنَكُمْ) zarfının fâil düşmesine göre verilmiştir. Burada hakkı ötre olmaksa da, ekserî hâline îtibâren mensûb olarak bırakılmıştır, burada fâilin, (شُرَكٰٓؤُا) lafzından anlaşılan bir "İttisal" kelimesine âit olan zamir olması, (بَيْنَكُمْ) terkîbinin de zarfiyet üzere kalması câizdir ki, buna göre mânâ: (لَقَدْ تَقَطَّعَ الْاِتِّصَالُ بَيْنَكُمْ) yâni "Aranızdaki ilişki kesilmiştir" demek olur, *(ed-Dürru'l-Masûn, 5/48)* (وَضَلَّ) **böylece kayboldu,** kimden uzaklaşarak? (عَنْكُمْ) **sizden,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تَزْعُمُونَ) (onların şefâatçiler olduğunu) **bâtıl olarak iddiâ etmekteydiniz.**

Meâl-i Şerîf - 94

94- (Allâh-u Te'âlâ o müşriklere kıyâmet günü şöyle buyuracak:) **Andolsun ki; gerçekten sizi ilk zaman yarattığımız gibi** (eşten, dosttan, maldan ve evlattan ayrı vaziyette yapayalnız) **teker teker elbette Bize geldiniz ve size ihsân etmiş bulunduğumuz şeyleri sırtlarınızın arkasında bıraktınız** (da onlardan en ufak bir şeyi bile yanınızda getiremediniz).

Ayrıca o şefâatçilerinizi (sandığınız ve kendilerine taptığınız şeyler)**i de sizinle birlikte görmüyoruz ki, gerçekten onların siz**(in ibâdetiniz)**de ortaklar olduklarını boşu boşuna iddiâ etmiştiniz.**

Yemin olsun; muhakkak ki (artık) **aranızda** (bulunan irtibat bağları açısından) **tam bir kopukluk oluşmuştur ve böylece** (ilâh oldukları hakkında) **yalan yere sürekli iddiâda bulunmuş olduğunuz şeyler sizden uzaklaşıp kaybolmuştur.**

اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰىۜ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّۜ
ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 95

(اِنَّ اللّٰهَ) **Muhakkak Allâh,** kimdir? (فَالِقُ الْحَبِّ) **tâneyi** (ve tohumu çatlatıp) **yarıcıdır,** daha? (وَالنَّوٰى) **ve çekirdeği,** yâni Allâh-u Te'âlâ ot bitirmek için tâneleri, ağaç çıkarmak için çekirdekleri çatlatıp yarandır. (يُخْرِجُ) **çıkartır,** neyi? (الْحَيَّ) **diriyi,** neden? (مِنَ الْمَيِّتِ) **ölüden,** bu cümle ekserî ulemâya göre kendinden evvel geçen: (اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى) cümlesini beyân eden bir cümle-i müste'nefedir, bundan dolayı gerideki cümleye atfedilmemiştir. Çünkü Allâh-u Te'âlâ'nın, canlıları kendisinden yarattığı menî, tâne ve çekirdek gibi ölü şeylerden canlı varlıkları vâr etmesi, otları ve ağaçları yetiştirmesi, tâne ve çekirdeği yarmasının açıklamasıdır, Allâh-u Te'âlâ daha kimdir? (وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ) **ölüyü çıkartıcıdır,** neden? (مِنَ الْحَيِّ) **diriden,** (ذٰلِكُمْ) **O Zâta işâret eder, size hitâp ederim,** yâni işte o şânı büyük ve kudreti yüce olan Zât kimdir? (اللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** (فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ) **hâlâ nasıl döndürülebiliyorsunuz?!** Yâni bu kadar açık deliller karşısında nasıl olup da O Allâh'ı bırakıp başkasına döndürülüyorsunuz?!

Meâl-i Şerîf - 95

95- Şüphesiz ki Allâh (bitkileri ve ağaçları yetiştirmek için) **tâne ve çekirdeği** (çatlatıp) **yarandır. O** (Allâh-u Te'âlâ), (meni ve tohum gibi kendi başına üremeyen) **ölü** (bir şey)**den** (canlı ve bitki gibi üreyen) **diri** (bir şe)**yi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarıcıdır.**

İşte size! Bu (şekilde ölüyü diriltip diriyi öldüren ve dolayısıyla ibâdetinizi hak eden Zât) **ancak Allâh'tır. Hâlâ nasıl** (O'na îmân ve tâattan) **döndürül**(üp de şirke yöneltil)**ebiliyorsunuz?!**

فَالِقُ الْاِصْبَاحِۚ وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًاۜ ذٰلِكَ تَقْد۪يرُ الْعَز۪يزِ الْعَل۪يمِ ﴿٩٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 96

(فَالِقُ الْاِصْبَاحِ) **Sabahı yarıcıdır,** bu terkîb: (فَالِقُ الْاِصْبَاحِ) mahzûf mübtedânın haberidir. Takdîri: "O Allâh-u Te'âlâ gecenin karanlığından sabahı yarıp çıkaran, açıp aydınlatandır" şeklindedir, (وَجَعَلَ) **ve yaptı,** neyi? (اَلَّيْلَ) **geceyi,** nedir kıldı? (سَكَنًا) **bir sâkinlik** (ve dinlenme zamânı), daha ne yaptı? (وَالشَّمْسَ) **güneşi de** (yaptı), daha? (وَالْقَمَرَ) **ayı da,** nedir yaptı? (حُسْبَانًا) **bir hesap,** yâni vakitlerin tâyini için birer hesap ölçüsü, (ذٰلِكَ) **işte sana bu,** yâni sabahın aydınlatıcı, gecenin ise istirahat zamânı, güneş ve ayın da birer hesap ölçüsü yapılmaları, nedir? (تَقْد۪يرُ الْعَز۪يزِ) **O** (hiçbir şey kendisine karşı gelemeyen, istediğini istediği şekilde yapmaya güçlü olan) **Azîz'in takdîri** (ve düzenlemesi)**dir,** daha kimin? (اَلْعَل۪يمِ) **O Alîm'in** yâni her şeyi özellikle dünyâ ve âhiret hayatlarının maslahatlarını son derece bilen Zâtın takdîridir.

Meâl-i Şerîf - 96

96- (O Allâh-u Te'âlâ) **sabahı**(n direği mesâbesinde olan ve dikine bir hâlde ufukta ilk beliren aydınlığı, gecenin karanlığından) **yar**(ıp çıkar)**andır.**

O, geceyi de (yaratılmışların dinlenmesi için) **bir sükûnet** (zamânı), **güneşi ve ayı da bir hesap** (üzere deverân eden ve ibâdet vakitlerinin hesâbı kendileriyle bilinen çok önemli varlıklar) **yapmıştır.**

(Ey insan!) **İşte sana!** (Bütün) **bu**(nlar, tüm varlıkları istediği şekilde yönetme gücüne sâhip olan) **O Azîz ve** (onlardan istifâdenin en verimli şeklini hakkıyla bilen) **Alîm'in** (eşsiz ayarlamasının ve yüce) **takdîri**(nin birer eseri)**dir.**

وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا ف۪ي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 97

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** kimdir? (اَلَّذ۪ي) **öyle bir Zâttır ki,** (جَعَلَ) **yarattı,** kim için? (لَكُمُ) **sizin için,** neyi? (اَلنُّجُومَ) **yıldızları,** sizden bedel? (لِتَهْتَدُوا) **yol bulasınız için,** ne ile? (بِهَا) **onlarla,** nerede? (ف۪ي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ) **karanın karanlıklarında,** daha? (وَالْبَحْرِ) **ve denizin,** yâni geceleyin karada ve denizde beliren karanlıklarında,

(قَدْ فَصَّلْنَا) **muhakkak ki Biz ayrıntılı açıkladık,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **bu âyetleri** (bir olduğumuzu gösteren delilleri), kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim** (topluluk) **için,** öyle bir kavim ki, (يَعْلَمُونَ) **bilirler,** yâni bu delillerden ancak, bütün yaratılmışların, bir yaratıcının varlığına, ilminin ve kudretinin sonsuzluğuna delâlet ettiğini bilenler istifâde eder.

Meâl-i Şerîf - 97

97- Zâten ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki; yıldızları sizin** (menfaatiniz) **için; siz** (gece vakti) **karanın ve denizin karanlık** (ve karışık yol)**larında onlarla doğru yolu bulasınız diye yaratmıştır.**

Gerçekten Biz, kendileri (âyetlerden delil çıkarmayı) **bilmekte olan bir toplum için bu** (üstün gücümüze ve bir olduğumuza delâlet eden) **âyetleri tafsîlatla açıkladık.**

وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌۜ
قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 98

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** kimdir? (الَّذٖى) **öyle bir Zâttır ki,** (اَنْشَا) **yarattı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimden başlayarak? (مِنْ نَفْسٍ) **bir nefis** (sâhibi olan Âdem)**den,** öyle nefis ki? (وَاحِدَةٍ) **bir tek,** (sonra sizin için vardır), ne? (فَمُسْتَقَرٌّ) **artık bir müstekarr** (kalma yeri), buradaki (فَمُسْتَقَرٌّ) kelimesi, muahhar mübtedâ olup, haber-i mukaddemi hazfedilmiştir, (فَلَكُمْ مُسْتَقَرٌّ) demektir. Yâni sizin için önce babalarınızın sulbünde sonra yeryüzünün üstünde kalma yeri vardır, daha ne vardır? (وَمُسْتَوْدَعٌ) **bir de emânet bırakılma yeri,** yâni önce emânet olarak konulacağınız ana rahimleri sonra kabirler vardır, (قَدْ فَصَّلْنَا) **muhakkak Biz tafsil ettik** (genişçe açıkladık), neyi? (الْاٰيَاتِ) **bu âyetleri,** yâni Allâh'ın nîmetlerini anlatmakta olan bu âyetleri, kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يَفْقَهُونَ) **ince anlarlar.**

Meâl-i Şerîf - 98

98- Ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (üstün yaratıcı) **bir Zâttır ki; sizi yaratmaya tek bir nefis** (olan Âdem)**den başlamıştır. Artık** (sizin için önce, babalarınızın sulplerinde, daha sonra yeryüzünde) **bir yerleşim yeri ve** (önce annelerinizin rahimlerinde, daha sonra da toprak altında) **bir emânet bırakılma yeri** (vardır).

Gerçekten Biz, kendileri (tevhîdimizin ve kudretimizin delillerini) **iyice anlamakta olan bir toplum için bu âyetleri tafsîlatla açıkladık.**

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً
نُخْرِجُ مِنْهُ حَبّاً مُتَرَاكِباًۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ
وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ اُنْظُرُٓوا اِلٰى ثَمَرِه۪ٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِه۪ۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكُمْ
لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 99

(وَهُوَ) **Ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلَّذ۪ي) **öyle bir Zat'tır ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** nereden? (مِنَ السَّمَٓاءِ) **gökten,** neyi? (مَٓاءً) **suyu,** (فَاَخْرَجْنَا) **sonra Biz çıkardık,** ne sebebiyle? (بِه۪) **onun sebebiyle,** neyi? (نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ) **her şeyin bitkisini,** yâni her türlü bitkiyi, (فَاَخْرَجْنَا) **sonra biz çıkardık,** neden? (مِنْهُ) **ondan,** yâni bitkilerin tohumundan, neyi? (خَضِراً) **yeşilleri** (tâze yeşil fidanları), öyle yeşil ki, (نُخْرِجُ) **çıkartıyoruz,** neden? (مِنْهُ) **ondan,** neleri? (حَبّاً) **tâneleri,** öyle taneler ki, (مُتَرَاكِباً) **birbirinin üstüne binici,** (وَمِنَ النَّخْلِ) **hurma ağacından da vardır,** ondan bedel? (مِنْ طَلْعِهَا) **tomurcuğundan,** ne vardır? (قِنْوَانٌ) **salkımlar,** öyle salkımlar ki, (دَانِيَةٌ) (ele) **yakın olucu,** o su sebebiyle daha neyi çıkardık? (وَجَنَّاتٍ) **ve bahçeleri,** neden oluşan? (مِنْ اَعْنَابٍ) **üzümlerden,** yâni üzüm bağlarını, daha neyi çıkardık? (وَالزَّيْتُونَ) **ve zeytini,** daha? (وَالرُّمَّانَ) **ve narı,** onlar ne oldukları hâlde? (مُشْتَبِهاً) **birbirine benzeyici,** buradaki "İştibâh" masdarı "Teşâbüh" mânâsındadır, zâten ifti'âl bâbı çok kere tefâ'ul bâbının mânâsında kullanılır, daha ne oldukları hâlde? (وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ) **ve birbirine benzemeyici,** yâni şekilde, ağırlıkta, renkte, tatta ve yaratıcısının kudretinin ve hikmetinin sonsuzluğuna delâlet eden diğer vasıflarda bir kısmı birbirine benzeyen, bir kısmı da benzemeyen üzüm, zeytin ve nar türlerini yarattık, (اُنْظُرُٓوا) **bakın,** neye? (اِلٰى ثَمَرِه۪ٓ) **onun** (zeytin ve nar ağaçlarının) **meyvesine,** ne vakit? (اِذَٓا اَثْمَرَ) **ürün verdiği zaman,** daha neye bakın? (وَيَنْعِه۪) **onun olgunlaşmasına,** yâni ilk çıktığında tatsız ve faydasız iken sonradan olgunlaşıp faydalı ve tatlı bir hâle gelmesini iyice düşünerek onu o hâlden bu hâle nakleden Zâtın büyüklüğünü anlayın, (اِنَّ ف۪ي ذٰلِكُمْ) **işte size, şüphesiz ki bunda vardır,** ne vardır? (لَاٰيَاتٍ) **elbette çok büyük ve pek çok âyetler,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يُؤْمِنُونَ) **îmân ediyorlar,** yâni bunların Allâh-u Te'âlâ'nın yarattığına inananlar için.

Meâl-i Şerîf - 99

99- Ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki; gökten suyu indirmiştir. Sonra Biz onun vâsıtasıyla her şeyin** (türlü türlü) **bitkisini çıkardık ve akabinde on**(un tohumların)**dan** (tâze ve) **yeşil** (fide)**ler çıkardık ki, on**(lar)**dan da üst üste binmiş tâneler çıkarmaktayız.**

Hurma ağacının tomurcuğundan da (yetişip yere doğru sarkan ve istifâde etmek isteyenlere) **yakın olan** (ve yakın olmayan) **birtakım salkımlar vardır.**

Ayrıca (şekilde) **birbirine benzeyen ve** (ağırlıkta, renkte ve tatta ise birbirine) **benzemeyen üzüm bağlarını da, zeytini ve narı da** (su sebebiyle topraktan Biz çıkardık)**! Siz onun ürün verdiği dönemdeki meyvesin**(in ilk başta faydalanılamayacak şekilde ham olan hâlin)**e, bir de olgunlaşmasına** (ibret nazarıyla bir) **bakın.**

İşte size! Gerçekten kendileri (yaratıcının varlığına) **îmân etmekte olan bir toplum için elbette bu** (anlatıla)**n**(lar)**da** (yaratıcının birliğine, kudret ve hikmetine delâlet eden) **çok büyük ve pek çok âyetler vardır.**

(Çünkü farklı farklı türlerin aynı temel maddeden üreyip hâlden hâle geçmesi, bunların ancak, her şeyin tafsîlâtını bilip hikmet üzere tercih yapabilen ve yapmak istediği şeye mâni olacak ortağı ve engeli bulunmayan bir yaratıcı tarafından vâr edildiğini gösterir.)

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 100

(وَجَعَلُوا) **Yaptılar,** kim için? (لِلّٰهِ) **özellikle Allâh**(-u Te'âlâ) **için,** neler? (شُرَكَٓاءَ) **birtakım ortaklar,** kimi? (الْجِنَّ) **cinleri,** burada (جَعَلَ)nin birinci mef'ûlü, (الْجِنَّ) kelimesi, ikinci mef'ûlü, (شُرَكَٓاءَ) lafzıdır, (لِلّٰهِ) lafza-i celâli ise, (شُرَكَٓاءَ) kelimesine müteallikti̇r. İkinci mef'ûlün birinci mef'ûlden önce getirilmesinin faydası ise, melekten, cinden veyâ insandan her hangi birisinin Allâh-u Te'âlâ'ya ortak edilmesinin ne büyük bir suç olduğunu ifâde etmektir, bundan dolayı lafza-i celâl (شُرَكَٓاءَ) lafzından önce getirilmiştir, (وَخَلَقَ) **hâlbuki O yarattı,** kimi? (هُمْ) **onları,** yâni ortak koşanları da cinleri de, (وَخَرَقُوا) **bir de uydurdular,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** yâni Allâh-u Te'âlâ'ya yakıştırdılar, neleri? (بَنِينَ) **oğulları,** daha? (وَبَنَاتٍ) **ve kızları,** ne oldukları hâlde? (بِغَيْرِ عِلْمٍ) **ilmin gayrisi** (olan câhillik) **ile birlikte** (oldukları hâlde), bu mânâya göre, (بَا) harfi mûsâhabet (berâberlik)

için olup, (بِغَيْرِ عِلْمٍ) terkîbi (خَرَقُوا) fiilinin fâilinden hâl olmak üzere mensuptur. Yâni söyledikleri şeyin yanlış veyâ doğru olduğunu bilmeden ve düşünmeden körlük ve cehâletlerinden dolayı bu iftirâyı attılar. (سُبْحَانَهُ) **O'nu tesbîh etmekle** (tenzîh ederim), yâni Allâh-u Te'âlâ ortağı ve çocuğu olmaktan son derece münezzehtir, (وَتَعَالٰى) **ve O dâimâ yüce oldu,** neden? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (يَصِفُونَ) **vasfediyorlar,** yâni onların evlat olarak niteledikleri şeylerden Allâh-u Te'âlâ çok uzak ve yücedir.

Meâl-i Şerîf - 100

100- Ama o (şirk koşa)**nlar cin** (şeytan ve melek gibi görünmeyen güç)**leri**(n kimine "Allâh'ın kızları" diyerek, kimini "Allâh'a itâat etmeleri gerektiği gibi dinleyerek" ve şeytanların teşvikiyle putlara taparak) **Allâh** (gibi eşi ve benzeri bulunmayan bir Zât) **için ortaklar yaptılar.**

O (Allâh-u Te'âlâ hiç kimseden yardım almadan tek başına) **onları yaratmışken, onlar** (iddiâlarının gerçek mâhiyeti hakkında) **bilgisizce O'nun için oğullar ve kızlar uydurdular. O'nu** (ortak ve evlattan) **tesbîh ile** (tenzîh eder ve her türlü kusurdan son derece uzak olduğunu ikrâr ederiz)**!**

Zâten O onların nitelemekte oldukları (ortak ve çocuk gibi) **şeylerden dâimâ çok yüce olmuştur.**

بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌۜ
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 101

Burada bir müptedâ mahzûftur, takdîri O (Allâh-u Te'âlâ) kimdir? (بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin eşsiz yaratıcısıdır,** daha? (وَالْاَرْضِ) **yerin de,** (اَنّٰى يَكُونُ) **nasıl var olabilir,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** ne? (وَلَدٌ) **bir çocuk,** (وَلَمْ تَكُنْ) **hâlbuki bulunmadı,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** ne? (صَاحِبَةٌ) **bir eş,** (وَخَلَقَ) **zâten O yarattı,** neyi? (كُلَّ شَيْءٍ) **her şeyi,** (وَهُوَ) **ve O,** neyi? (بِكُلِّ شَيْءٍ) **her şeyi,** kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 101

101- (Allâh-u Te'âlâ herhangi bir âlet, madde, zaman ve mekân gibi şeylere ihtiyaç duymaksızın) **göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır.**

Kendisi için hiçbir eş mevcut (olması mümkün) **değilken, O'nun için bir çocuk nasıl var olabilir?!**

Zâten her şeyi O yaratmıştır ve O her şeyi (hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir.** (Her şey O'nun yarattığı olduğuna göre, hiçbir şey O'nun eşi ve evlâdı olamaz. Her şeyi bilen bir Zâtın elbette hiçbir şeye ihtiyâcı olmaz. Çocuğa ise ancak ihtiyaç sâhipleri gerek duyar.)

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 102

(ذٰلِكُمْ) **İşte size bu**(nları yapan), kimdir? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ)**dır,** öyle Allâh ki, (رَبُّكُمْ) **sizin Rabbinizdir,** daha kimdir? (لَٓا اِلٰهَ) **hiçbir ilâh yoktur,** (اِلَّا هُوَ) **ancak O vardır,** yâni Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır, ondan bedel? (خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) **her şeyin yaratıcısıdır,** (فَاعْبُدُو) **öyle ise ibâdet edin,** kime? (هُ) **O'na,** (وَهُوَ) **ve O,** ne üzerine? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her şey üzerine,** nedir? (وَكِيلٌ) **Vekîl'dir,** dünyâ ve âhirete âit bütün işlerin mütevellîsi ve sâhibidir.

Meâl-i Şerîf - 102

102- İşte size! Bu(nları yapan) **ancak Rabbiniz olan Allâh'tır. Kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur; her şeyin yaratıcısıdır, öyleyse O'na ibâdet edin. Zâten O her şey üzerine** (gözcü ve bütün işlerinizin yöneticisi olan bir) **Vekîl'dir.**

لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُۘ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَۚ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 103

(لَا تُدْرِكُ) **İdrâk edemez** (erişemez, kuşatır şekilde göremez), kimi? (هُ) **O'nu,** ne? (اَلْاَبْصَارُ) **gözler,** (وَهُوَ) **hâlbuki O,** (يُدْرِكُ) **idrâk eder,** yâni ilmi ile kuşatır, görür, neyi? (اَلْاَبْصَارَ) **gözleri,** (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (اَللَّطِيفُ) **Latîf'dir,** yâni bütün işlerin inceliklerini ve gizliliklerini çok iyi bilendir, daha kimdir? (اَلْخَبِيرُ) **ziyâde haberdâr olandır.**

Meâl-i Şerîf - 103

103- Gözler O'nu (kuşatıcı şekilde görerek) **idrâk edemez. O ise tüm gözleri** (ilmiyle kuşatır şekilde) **idrâk eder. Zâten ancak O** (gözlerin Kendisini kavrayıcı şekilde görmesine mâni bir letâfete sâhip olan) **Latîf'dir,** (bütün işlerin kapalı ve açık tüm yönlerinden hakkıyla haberdâr olan bir) **Habîr'dir.**

Bu âyet-i kerîmede gözlerin Allâh-u Te'âlâ'yı görmesi değil, idrâk etmesi nefyedilmiştir. Zîrâ "Ru'yet" ve "İdrâk" tâbirlerinden her biri diğeriyle birlikte bulunabileceği gibi ayrı ayrı da mevcut olabilirler.

Nitekim idrâk; bir şeyin derinliklerine ulaşıp, onu bütün yönleriyle kuşatarak, künhünü ve hakîkatini tam mânâsıyla kavramaktır ki, bu tür bir idrâk ancak sınırları belli olan ve belirli yönlere sâhip olan bir varlık hakkında düşünülebileceği için, bu şekilde kavrayıcı bir görüşle dünyâda da âhirette de Allâh-u Te'âlâ'nın görülemeyeceği âşikârdır.

Dolayısıyla burada idrâk nefyedilirken, aslında görülebilirlik ispat edilmiş olmaktadır ki buna göre mânâ: "Allâh-u Te'âlâ görülür fakat idrâk edilemez" şeklinde anlaşılmalıdır. Nitekim müminlerin âhiret yurdunda ve cennet ravzalarında Allâh-u Te'âlâ'yı göreceklerine dâir birçok sahabeden gelen mütevâtir hadîs-i şerîfler mevcuttur. Allâh-u Te'âlâ'nın dünyâda rüyada görülebileceğine, cennette ise baş gözüyle görüleceğine dâir diğer âyet-i kerîmeler, hadîs-i şerîfler ve rivâyetler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 11/18-65*

قَدْ جَٓاءَكُمْ بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَاۜ
وَمَٓا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفٖيظٍ ﴿١٠٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 104

(قَدْ جَٓاءَ) **Muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (بَصَٓائِرُ) **basîretler,** yâni kalplerinize hidâyet ve doğru anlayış ihsân edecek vahiyler, kimden? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (فَمَنْ) **artık her kim,** (اَبْصَرَ) **görürse,** yâni bu basîretlerle hakkı görüp îmân ederse, (فَلِنَفْسِهٖ) **kendi nefsinin lehine** (îmân etmekte)-**dir,** (وَمَنْ) **her kim,** (عَمِيَ) **kör olursa,** yâni bu hakîkatler karşısında kör kalıp îmân etmezse, (فَعَلَيْهَا) **kendisinin aleyhine** (bir şekilde inkâr etmiş)**dir,** (وَمَٓا اَنَا) **zâten ben olmadım,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinizde,** nedir olmadım? (بِحَفٖيظٍ) **aslâ muhâfızlık yapan biri,** yâni ne yaptığınızı bekleyecek ben değilim, ben ancak bir korkutucuyum.

Meâl-i Şerîf - 104

104- Gerçekten de Rabbinizden size (gözlerinizde bulunan görme gücü ihsân edildiği gibi, kalp gözünüzü açacak olan) **basîretler** (vahiy ve uyarılar da) **gelmiştir.**

Artık her kim (hakkı) **görür** (de îmân eder)**se,** (bu hakîkati görmesi) **kendi nefsinin lehinedir. Kim de** (doğru yola karşı) **kör olursa,** (onun bu körlüğü ancak) **kendisinin aleyhinedir.**

Zâten ben aslâ sizin (yaptıklarınızı gözlemek üzere) **üzerinizde muhâfızlık yapan** (ve amellerinizi yazıp zaptederek cezânızı verecek olan) **biri değilim.** (Ben ancak bir uyarıcıyım, tüm yaptıklarınızı gözetimi altında tutup sonra hak ettiğiniz karşılığı verecek olan Hafîz ise ancak Allâh-u Te'âlâ'dır.)

وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 105

(وَكَذٰلِكَ) (Habîbim!) **İşte böylece,** buradaki (كَافْ) gizli bir mef'ûl-ü mutlağın sıfatı olmak üzere mahallen mensuptur ki takdîr-i kelâm: (وَنُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ مِثْلَ مَا صَرَّفْنَاهَا فِيمَا تُلِىَ) "Size okunanlarda âyetleri açıkladığımız gibi" şeklindedir, (نُصَرِّفُ) **bir üsluptan diğerine çevirerek açıklıyoruz,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **o** (Kur'ân'ın) **âyetleri**(ni), (وَلِيَقُولُوا) **netîcede desinler için,** ne desinler? (دَرَسْتَ) **sen ders okumuşsun,** yâni bu okuduklarını bir yerden öğrenmişsin, daha niçin böyle yaptık? (وَلِنُبَيِّنَ) **ve tam mânâsıyla açıklayalım için,** neyi? (هُ) **onu,** yâni Kur'ân-ı Kerîm'i, kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يَعْلَمُونَ) **bilirler,** yâni onlar sana sonunda "Sen ders almışsın" desinler için ve hakkı bâtıldan ayırt etmeyi bilen bir topluma bu âyetleri îzâh edelim için bu şekilde açıklama yapıyoruz. Bu mânâya göre (لِيَقُولُوا) cümlesinin lâmı, âkibet için olup müteallakı muahhar olarak takdîr edilmiştir, yâni (وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ نُصَرِّفُهَا) takdîrindedir.

Meâl-i Şerîf - 105

105- (Habîbim!) **İşte sana! Nihâyet onlar** (sana): **"Sen** (Ehl-i Kitap'tan) **ders okumuşsun" deyiversinler, bir de kendileri** (doğruyu eğriyi) **bilmekte olan bir toplum için onu tam mânâsıyla beyân edelim diye Biz o** (Kur'ân'ın) **âyetleri**(ni) **bir üsluptan diğerine çevirerek böylece açıklıyoruz!**

اِتَّبِعْ مَٓا اُو۫حِىَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٠٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 106

(اِتَّبِعْ) (Habîbim!) **Hakkıyla tâbi ol,** neye? (مَٓا) **o şeye ki,** (اُو۫حِىَ) **vahyolundu,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** kimden? (مِنْ رَبِّكَ) **Rabbinden,** (لَٓا اِلٰهَ) **hiçbir ilâh yoktur,** (اِلَّا هُوَ) **ancak O vardır,** (وَاَعْرِضْ) **ve yüz çevir,** kimden? (عَنِ الْمُشْرِك۪ينَ) **müşriklerden.**

Meâl-i Şerîf - 106

106- (Habîbim! Sen kimin ne dediğine bakma!) **Rabbinden sana vahyolunmuş olan şeye hakkıyla tâbi ol! O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur** (dolayısıyla ancak O'nun vahyine uyulmalıdır).

Müşrikler(le savaş emri gelinceye kadar şu an için onlarla muhârebe)**den de yüz çevir** (onların sözlerini ve işlerini önemseme).

وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَٓا اَشْرَكُواۜ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَف۪يظاًۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ ﴿١٠٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 107

(وَلَوْ شَٓاءَ) **Ve eğer irâde etseydi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ onların şirk koşmamalarını murâd etseydi, (مَٓا اَشْرَكُوا) **şirk koşmazlardı,** (وَمَا جَعَلْنَا) **zâten Biz yapmadık,** kimi? (كَ) **seni,** kim üzerinde? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerinde,** nedir yapmadık? (حَفِيظًا) **muhâfızlık yapan biri,** yâni onların amellerini gözlemekle görevli bir bekçi, (وَمَٓا اَنْتَ) **ve sen olmadın,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** nedir olmadın? (بِوَكِيلٍ) **aslâ bir vekîl,** yâni onların işlerini gözeterek, zararlardan koruyup faydalarını celbetmekle görevli biri de değilsin.

Meâl-i Şerîf - 107

107- (Kulların hepsi kendilerine verilen irâde ve kudreti hidâyet yönünde kullanacak olsalardı elbette) **Allâh** (onu bilirdi, dolayısıyla onların îmânını dilerdi, bu takdirde O onların îmânını) **murâd etseydi** (tabî ki) **onlar** (Allâh'ın bu yöndeki irâdesine rağmen) **şirk koşamazlardı.**

Ama (O kimin şirki seçeceğini bildiyse, imtihan hikmetine binâen onların müşrik olmalarını murâd etti. Habîbim! Artık sen kimsenin şirke düşmesinden sorumlu değilsin, zîrâ) **Biz seni onlar üzerinde muhâfızlık yapan** (ve amellerini yazıp zaptederek cezâlarını verecek olan) **biri yapmadık** (ki, onların amellerini gözleyip suçlarından sorumlu olasın). **Sen onlar üzerine aslâ bir vekil de değilsin** (ki, yapmaları gereken vazîfeleri onların yerine sen yapasın).

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 108

(وَلَا تَسُبُّوا) **Ve sövmeyin,** kime? (الَّذِينَ) **o kimselere ki,** (يَدْعُونَ) (müşrikler) **tapıyorlar,** o taptıkları kimden başka olduğu hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ)**dan başka,** yâni müşriklerin Allâh'ı bırakıp da taptıkları putları hakkında kötü konuşmayın, (فَيَسُبُّوا) **sonra onlar da söverler,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh**(-u Te'âlâ'y)**a,** ne ile? (عَدْوًا) **haddi aşarak,** bu mânâ, (عَدْوًا) kelimesini mef'ûl-ü mutlak olmasına göre verilmiştir. Sövmek de haddi aşmak cinsinden olduğu için, (فَيَسُبُّوا)den mef'ûl-ü mutlak düşmesi de câizdir. Bu kelimenin, mef'ûl-ü leh olması da câiz görülmüştür ki, buna göre mânâ şöyledir: "Hakkı bırakıp bâtıla geçmek için Allâh-u Te'âlâ'ya söverler", nesiz oldukları hâlde? (بِغَيْرِ عِلْمٍ) **ilmin gayrisi** (olan câhillik) **ile birlikte** (oldukları hâlde), bu mânâya göre, (بَ) harfi musâhabet

(berâberlik) içindir. (كَذٰلِكَ) (Habîbim!) **İşte sana böylece,** (زَيَّنَّا) **biz çok ziynetli kıldık** (hoş gösterdik), kim için? (لِكُلِّ اُمَّةٍ) **her bir ümmet için,** neyi? (عَمَلَهُمْ) **amellerini** (yaptıklarını), (ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ) **sonra ancak Rablerin**(in onları hesâba çekeceği âhiret)**edir,** ne? (مَرْجِعُهُمْ) **dönüşleri,** (فَيُنَبِّئُ) **O da hemen tam mânâsıyla haber verecektir,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **işlerler.**

Meâl-i Şerîf - 108

108- Siz onların Allâh'ı bırakıp da tapmakta oldukları şeylere sövmeyin (ve onların putlarına kötü lafızlarla hakāret etmeyin) **ki sonra onlar da haddi aşarak bilgisizce Allâh'a söverler.**

(Habîbim!) **İşte sana! Böylece Biz** (kâfirlerden) **her bir ümmet için** (kötü) **amellerini** (câzip göstererek) **iyice süsledik.**

Sonra dönüşleri ancak Rablerin(in onları hesâba çekeceği âhiret)**edir, O da onlara sürekli yapmakta bulunmuş oldukları şeyleri**(n kendilerine neler kazandırdığını) **haber verecektir.**

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَا اِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 109

(وَاَقْسَمُوا) **Ve yemin ettiler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ'y)**a,** neyle? (جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ) **yeminlerinin kuvvetlisiyle,** bu mânâya göre (جَهْدَ) harf-i cerin hazfi üzere mensuptur, yâni (بِجَهْدِ اَيْمَانِهِمْ) demektir, hâl olarak mensûb olması da câizdir. Bunun takdîri (جَاهِدِينَ فِى اَيْمَانِهِمْ) "Yeminlerini en mübâlağalı şekilde yapmaya çalışıcı oldukları hâlde yemin ettiler" şeklindedir, ne diye? (لَئِنْ جَاءَتْ) **andolsun ki; eğer gelirse,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (اٰيَةٌ) **bir âyet** (istedikleri bir mûcize), (لَيُؤْمِنُنَّ) **yemin olsun ki; mutlaka inanacaklar,** neye? (بِهَا) **ona,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا الْاٰيَاتُ) **bütün âyetler** (ve mûcizeler) **ancak,** nerededir? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ'n)**ın nezdindedir,** (وَمَا) **ve ne şey,** (يُشْعِرُ) **bildiriyor,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (اَنَّهَا) **şüphesiz ki onlar**(ın istedikleri mûcizeler), (اِذَا جَاءَتْ) **geldiği zaman,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmeyecekler** (inanmayacaklar), buradaki (لَا) harfinin zâid olması da ulemâdan bir kısmın görüşüdür ki buna göre mânâ: "Mûcize geldiğinde inanacaklarını nereden biliyorsunuz?" demek olur.

Meâl-i Şerîf - 109

109- Bir de onlar en güçlü yeminleriyle Allâh'a kasem ettiler ki: "Andolsun; kendilerine (istedikleri) **bir** (mûcize ve) **âyet gelecek olursa, kasem olsun ki elbette ona inanacaklar."**

(Habîbim!) **De ki: "Tüm âyet** (ve mûcize)**ler Allâh'ın nezdindedir.** (Dilediği mûcizeyi göstermeye Kādir olan ancak O'dur. Mûcizelerden hiçbiri benim elimde değildir ki isteğinizi yerine getirebileyim.)"

(Ey Müslümanlar! Siz onların îmân etmeleri için talep ettikleri mûcizenin gösterilmesini istiyorsunuz) **ama o** (mûcize) **gerçekten geldiğinde onların** (yine de) **inanmayacaklarını** (Ben bilmekteyim, lâkin bunu) **size bildiren şey nedir?**

(Ezelî ilmime vâkıf olmadığınıza göre bunu bilemeyeceğiniz için bu temennînizin elbette haklı bir nedeni bulunmaktadır ama bunu boşuna beklemeyin, zîrâ Ben onların îmân etmeyeceğini bu vesîleyle size bildiriyorum, onun için de sipariş üzerine mûcize göndermiyorum.)

وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٖٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فٖى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 110

(وَنُقَلِّبُ) **Ve Biz çevireceğiz,** neyi? (اَفْـِٔدَتَهُمْ) **gönüllerini,** daha? (وَاَبْصَارَهُمْ) **gözlerini,** bu cümle bundan evvelki âyet-i celîlenin sonundaki (لَا يُؤْمِنُونَ) cümlesine atfedilmiş olup onun kendisiyle kayıtlanmış olduğu (وَمَا يُشْعِرُكُمْ) cümlesiyle mukayyettir ki buna göre mânâ şöyledir: "Bizim, onların gönüllerini hakkı idrakten çevirerek mûcize geldikten sonra da hakkı anlayamayacaklarını, gözlerini de hakka ulaşmaktan döndürerek hakkı göremeyeceklerini size bildiren nedir?", ne gibi inanamayacakları? (كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا) **inanmadıkları gibi,** neye? (بِهٖ) **ona,** yâni Allâh-u Te'âlâ'dan gelen mûcizelere, ne zaman? (اَوَّلَ مَرَّةٍ) **ilk zamanda,** yâni önce gösterilen mûcizelere inanmadıkları gibi şimdi gösterilse de inanmayacaklardır. Bu mânâya göre: (كَمَا) terkîbindeki (كَاف) harfi (لَا يُؤْمِنُونَ) cümlesi ile mensûb olan bir mef'ûl-ü mutlağın sıfatı yerindedir ki bunun takdîri (لَا يُؤْمِنُونَ بَلْ يَكْفُرُونَ كُفْرًا كَائِنًا كَكُفْرِهِمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ) demektir. Buradaki (كَاف) harfinin ta'lîl için olduğu da söylenmiştir ki o zaman mânâ: "Onlar evvelce gösterilen mûcizelere inanmadıkları için biz onların gönüllerini ve gözlerini yeni gösterilecek mûcizelere inanmaktan çeviririz" demektir, daha size bildiren nedir ki? (وَنَذَرُ) **ve Biz terk edeceğiz,** kimi? (هُمْ) **onları,** nerede? (فٖى طُغْيَانِهِمْ) **azgınlıkları içersinde,** ne oldukları hâlde? (يَعْمَهُونَ)

hayret ederler. Bu mânâya göre (وَنَذَرُهُمْ) cümlesi de (لَا يُؤْمِنُونَ) cümlesi üzerine mâtuftur (يَعْمَهُونَ) cümlesi ise, (وَنَذَرُهُمْ) cümlesindeki mensûb zamirden hâl düşmektedir.

Meâl-i Şerîf - 110

110- (Nitekim) **onlar** (istedikleri her mûcizeyi görseler bile hidâyete erişmeyi arzulamadıklarından dolayı)**, on**(lar)**a ilk defâsında inanmadıkları için Biz de onların gönüllerini ve gözlerini** (her seferinde îmândan) **çevireceğiz ve** (neye inanıp neye inanmayacakları husûsunda karar veremeyen) **şaşıp kalmış** (kimseler) **oldukları hâlde kendilerini azgınlıkları içerisinde terk edeceğiz.**

8. Cüz

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْـنَٓا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَىْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُٓوا اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 111

(وَلَوْ اَنَّنَا) **Ve eğer gerçekten Biz,** (نَزَّلْنَا) **ara ara indirseydik,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** neyi? (اَلْمَلٰٓئِكَةَ) **melekleri,** daha? (وَكَلَّمَ) **ve konuşsaydı,** kiminle? (هُمْ) **onlarla,** kim? (اَلْمَوْتٰى) **ölüler,** daha? (وَحَشَرْنَا) **ve hasretseydik,** yâni toplayıp getirseydik, kime karşı? (عَلَيْهِمْ) **onlara karşı,** neyi? (كُلَّ شَىْءٍ) **her şeyi,** ne olduğu hâlde? (قُبُلًا) **yüz yüze olduğu hâlde,** bu mânâya göre bu kelime mukābele ve müvâcehe mânâsında masdar olup (كُلَّ شَىْءٍ) kelimesinden hâl olmak üzere mensuptur, (قُبُلًا) kelimesi "Kefîl" mânâsında (قَبِيلْ) kelimesinin cemîsi de olabilir ki buna göre mânâ şöyledir: "Habîbim! Senin söylediklerine kefîl ve şâhit olmak üzere her şeyi onlara karşı bir araya getirip toplasaydık" demek olur. Cemâat mânâsında olan (قَبِيلْ) kelimesinin cemîsi de olabilir. Buna göre mânâ şöyledir: "Fevc fevc, sınıf sınıf, küme küme her şeyi onların karşılarına çıkarsak da", (مَا كَانُوا) **olmazdılar,** nedir olmazdılar? (لِيُؤْمِنُوا) **aslâ îmân ederler,** yâni yine de îmân edecek değillerdi, (اِلَّا اَنْ يَشَاءَ) **ancak dilerse,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ)**,** bu mânâya göre istisnâ muttasıl olup, e'amm-i ehvâlden istisnâ yapılmıştır, yâni Allâh-u Te'âlâ'nın dilemesi hâli istisnâ edilerek diğer bütün hâllerde îmân etmeyecekleri belirtilmiştir, (وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ) **velâkin onların çoğu,** (يَجْهَلُونَ) **bilmezler,** burada zamir, istedikleri mûcize geldiğinde inanacaklarına dâir yemin edenlere râcîdir. Yâni: "Onların çoğu her şeyin Allâh-u Te'âlâ'nın irâdesiyle olduğunu bilmeyip, inanmalarının kendi ellerinde olduğunu, istedikleri zaman inanıp, dilediklerinde inkâr edebileceklerini zannederler, hâlbuki iş böyle değildir. Îmân da kâfirlik de Allâh-u Te'âlâ'nın irâdesi iledir. Îmânını dilediği kimse inanır, hakkında kâfirlik murâd ettiği kimse ise kâfir olur" demektir. Bu zamir Müslümanlara âit de olabilir ki, buna göre mânâ: "Müslümanların çoğu o kâfirlerin, mûcizeleri görseler de inanmayacaklarını bilmezler" demek olur.

Meâl-i Şerîf - 111

111- Gerçekten de Biz (onların istediği gibi) **onlara ara ara melekleri indirseydik,** (babalarının diriltilmesi yönündeki isteklerini yerine getirmek üzere) **ölüler**(i) **de** (diriltseydik ve onlar senin doğruluğun hakkında) **kendileriyle konuşsaydı ve** (uyarılarımızın doğruluğuna delâlet eden) **her şeyi karşılarına kefîl olarak** ***/yüz yüze/*** **toplasaydık, Allâh'ın murâd etmesi dışında onlar îmân edecek değillerdi.**

Velâkin onların çoğu (her istekleri yerine gelse de, irâdelerini inanma yönünde sarf etmedikleri için îmâna muvaffak kılınmayacaklarını) **bilmezler** (de onun için mûcize görmeleri durumunda îmân edeceklerine dâir yemin etmektedirler).

Bu âyet-i kerîme Kur'ân-ı Kerîm ile alay eden Velîd ibnü Muğîre ve Âs ibnü Vâil gibi birtakım azılı kâfirler hakkında inmiştir ki onlar, bâzı müşriklerle birlikte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek: "Bize melekleri göster de onlar senin peygamberliğine şâhitlik etsinler, bize kırk meleğin taşıdığı bir kitabı gökten indir, bâzı ölülerimizi dirilt ki, senin anlattıklarının hak mı bâtıl mı olduğunu onlara soralım. Bir de Allâh'a duâ et ki, dürüst iki ihtiyar olan Kusayy ibnü Kilâb ve Ced'an ibnü Amr'ı diriltsin de onlar senin nübüvvetine şâhitlik etsinler, ayrıca peygamberlik iddiânın doğruluğuna kefîl olmak üzere Allâh'ı ve melekleri karşımıza getir" dediler. İşte bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmeyi inzâl ederek: "İnanmak ancak Benim irâdemle meydana gelir, yoksa onların sandığı gibi, isterlerse inanmak, dilediklerinde inkâr etmek onların elinde değildir" buyurdu.

İlâhî meşîet hakkında Ehl-i Sünnet ulemâsının görüşleri için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 11/174-181*

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ
زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًاۜ وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 112

(وَكَذٰلِكَ) **Ve işte sana böylece,** burada (كَاف) gizli bir mef'ûl-ü mutlağın sıfatı olmak üzere mahallen mensuptur ki, takdîri (مِثْلَ مَا فَعَلْنَا فِى حَقِّكَ) "Senin hakkında böyle yaptığımız gibi" şeklindedir, (جَعَلْنَا) **Biz yaptık,** kim için? (لِكُلِّ نَبِيٍّ) **her bir peygamber için,** kimler? (عَدُوًّا) **düşmanlar,** burada (عَدُوّ), (اَعْدَاء) mânâsındadır. Bundan dolayı ileride gelecek (هُم) zamîri, cemî olarak ona rucû etmiştir, kimleri yaptık? (شَيَاطِينَ الْاِنْسِ) **insanların şeytanlarını,** daha? (وَالْجِنِّ) **ve cinlerin** (şeytanlarını), öyle düşmanlar ki, (يُوحِي) **gizlice söyler,** bu mânâya göre (يُوحِي) cümlesi, (عَدُوّ) kelimesinin sıfatıdır. Ama (شَيَاطِين) kelimesinden hâl de olabilir yâhut o şeytanların düşmanlıklarını açıklamak için sevkedilmiş kelâmı müste'nef (söz başı) kabûl edilir. Yâni telkîn eder, fısıldar, kim? (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** kime? (اِلٰى بَعْضٍ) **diğer bir kısma,** neyi? (زُخْرُفَ الْقَوْلِ) **sözlerin**

yaldızlısını, niçin? (غُرُورًا) **aldatmak için,** bu mânâya göre (غُرُورًا) kelimesi mef'ûl-ü leh olmak üzere mensuptur, (غَارِّينَ) takdîrinde hâl de olabilir, yâni "Aldatıcı oldukları hâlde birbirlerine fısıldarlar" demektir, (يُوحِى) kelimesinin fâilinden hâl olan gizli bir fiilin mef'ûl-ü mutlağı da olabilir ki, bunun takdîri (يَغُرُّونَ غُرُورًا) yâni: "Aldatmakla aldatıcı oldukları hâlde birbirine telkîn ederler" demek olur, (وَلَوْ شَاءَ) **ve eğer murâd etseydi,** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** (مَا فَعَلُوهُ) **yapamazlardı,** neyi? (هُ) **onu,** yâni peygambere düşmanlığı veyâ yaldızlı sözler fısıldamayı yâhut aldatmayı, bu mânâlara göre (هُ) zamirinin, (عَدُوًّا) kelimesinden anlaşılan (مُعَادَاتْ) mu'âdâta (düşmanlığa) veyâ (يُوحِى) kelimesinden çıkartılan, (إِيحَاءِ زَخَارِفْ) îhâ-i zehârife (yaldızlı sözler fısıldamaya) yâhut (غُرُورْ) gurûra (aldatmaya) âit olması muhtemeldir, (فَذَرْ) **öyleyse bırak,** kimi? (هُمْ) **onları,** neyle berâber? (وَمَا) **o şeylerle berâber ki,** (يَفْتَرُونَ) **uyduruyorlar,** yâni onları uydurdukları yaldızlı sözlerle başbaşa bırak.

Meâl-i Şerîf - 112

112- (Habîbim!) **İşte sana! Böylece Biz her peygamber için, insan ve cin şeytanların**(dan bir kısmın)**ı düşmanlar yaptık.** (Bu yüzden) **onların bâzısı yaldızlı** (vesveselerle süsledikleri bâtıl) **sözleri bir aldatma olsun diye diğer bir kısma gizlice söyler.**

Ama senin Rabbin (onları engellemeyi) **murâd etseydi onlar bunu**(n gibi telkin, süsleme ve aldatmaları) **yapamazlardı.** (Lâkin irâdelerini bu yönde kullandıklarını bildiği için imtihan hikmetine binâen buna müsâade etti.) **Artık sen onları** (Allâh'a ve sana karşı) **uydurmakta oldukları şeylerle birlikte bırak.** (Netîcede Allâh sana yardım edecek, onları da cezâlandıracaktır.)

وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٔدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 113

Âyet-i celîlenin başındaki (وَاوْ) harfi atıf için olup, (لَامْ) lâm-ı keydir, ondan sonraki fiil gizli (اَنْ) harfi ile mensuptur, lâm harfinin müteallakı ise (يُوحِى) fiilidir. Buna göre mânâ: "Onlar yaldızlı sözleri birbirlerini aldatmak için fısıldarlar" şeklindedir, daha ne için? (وَلِتَصْغٰٓى) **ve meyletsin için,** neye? (اِلَيْهِ) **ona,** yâni düşmanlığa veyâ fısıldaşmaya yâhutta aldatmaya, ne meyletsin? (اَفْـِٔدَةُ الَّذِينَ) **o kimselerin gönülleri ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler,** neye? (بِالْاٰخِرَةِ) **âhirete,**

daha niçin fısıldaşırlar? (وَلِيَرْضَوْ) **ve râzı olsunlar** (hoşlansınlar) **için,** neden? (هُ) **ondan,** yâni o bâtıl olan yaldızlı sözlerden, daha niçin fısıldaşırlar? (وَلِيَقْتَرِفُوا) **ve kazansınlar için,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (هُمْ) **onlar,** nedirler? (مُقْتَرِفُونَ) **kazanıcıdırlar,** yâni işledikleri günahları işleyedursunlar için yaldızlı sözler fısıldaşırlar.

Meâl-i Şerîf - 113

113- Tâ ki âhirete inanmamakta olan o kimselerin gönülleri o (şeytanların telkin ettiği sözlerin yaldızı)**na meyletsin de onu beğensinler ve onlar kendilerinin** (evvelce) **kazanıcı oldukları** (kötü) **şeyleri işle**(meye devâm et)**sinler** (diye her peygambere şeytanların kendilerine aldatıcı sözler telkin ettiği düşmanlar musallat ettik)**.**

اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغٖى حَكَمًا وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًاۜ وَالَّذٖينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرٖينَ ﴿١١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 114

Âyet-i celîlenin başındaki hemze inkâr için olup, (فَا) makāmın gerektirdiği bir mukaddere atıf içindir ki takdîr-i kelâm: (قُلْ اَاَمٖيلُ اِلٰى زَخَارِفِ الشَّيَاطٖينِ) "Yâ Muhammed! Onlara 'Hiç ben şeytanların yaldızlı sözlerine meyleder miyim?!' de" şeklindedir, (اَفَغَيْرَ اللّٰهِ) **Allâh**(-u Te'âlâ)**dan başkasını mı,** (اَبْتَغٖى) **ararım,** ne olduğu hâlde? (حَكَمًا) **bir hakem olduğu hâlde,** burada (حَكَمًا) kelimesi hâl olmak üzere mensuptur. Yâhut temyizdir, yâni hakem cihetinden Allâh-u Te'âlâ'dan başkasını mı hakem isteyeceğim?! (وَهُوَ) **Hâlbuki ancak O,** kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir Zat'tır ki,** (اَنْزَلَ) **indirdi,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **o kitabı,** yâni gerçek mânâda kitap denilmeye lâyık olan Kur'ân-ı Kerîm'i, o kitap ne olduğu hâlde? (مُفَصَّلًا) **tafsîl edilmiş olduğu hâlde,** yâni içinde her şey inceden inceye açıklanmış vaziyette, (وَالَّذٖينَ) **ve o kimseler ki,** (اٰتَيْنَا) **Biz verdik,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **o kitabı,** yâni kendilerine Tevrât ilmi verdiğimiz Ehl-i Kitap'ın âlimleri, (يَعْلَمُونَ) **bilirler,** neyi? (اَنَّهُ) **şüphesiz ki o,** yâni Kur'ân-ı Kerîm, nedir? (مُنَزَّلٌ) **peyderpey indirilmiştir,** kimden? (مِنْ رَبِّكَ) **senin Rabbinden,** ne ile musâhip olduğu hâlde? (بِالْحَقِّ) **hak ile,** burada (بَا) mülâbeset için olup (بِالْحَقِّ) terkîbi (مُنَزَّلٌ) kelimesinde gizlenen zamirden hâldir, yâni, (مُلْتَبِسًا بِالْحَقِّ) "O kitap, tamâmı ile hakkı bürünmüş vaziyette Rabbin tarafından indirilmiştir" demektir, (فَلَا تَكُونَنَّ) **artık sakın sen olma,** kimlerden? (مِنَ الْمُمْتَرٖينَ) (onların bunu bildiği husûsunda) **şüphe edenlerden.**

Meâl-i Şerîf - 114

114- (Habîbim! Onlara de ki:) **"Şimdi ben** (aramızda kimin haklı, kimin haksız olduğuna karar vermesi için) **Allâh'tan başka bir hakem arar mıyım?! Hâlbuki ancak O** (Allâh-u Sübhânehû), **o** (Kur'ân gibi mûcizeliği âşikâr olan bir) **kitabı** (bütün karışıklıkları ortadan kaldıracak nitelikte ve kendisinde hak ile bâtıl birbirinden tamâmen ayırt edilmiş olarak) **tafsîlâtlı bir şekilde size indirmiş olan Zâttır."**

Kendilerine (Tevrât ve İncîl) **kitap**(larını) **vermiş olduğumuz o** (Abdullâh ibnü Selâm ve arkadaşları gibi âlim) **kimseler de bilmektedirler ki, gerçekten o** (Kur'ân) **sana Rabbinden hak**(ka dayalı hikmetli gâyeler) **ile indirilmiş bir şeydir. Öyleyse sen** (Ehl-i Kitap içerisinde bu hakîkati ikrâr etmeyenlerin de bu gerçeği kesinlikle bildiği husûsunda) **aslâ şüphe edicilerden olma!**

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًاۜ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِه۪ۚ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿١١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 115

(وَتَمَّتْ) **Ve tamamlandı,** ne? (كَلِمَتُ رَبِّكَ) **Rabbinin kelimesi,** yâni emirleri, nehiyleri ve haberleri, ne oldukları hâlde? (صِدْقًا) (vaad ve müjdelerinde) **doğru oldukları hâlde,** daha? (وَعَدْلًا) **ve** (vaîd ve tehditlerinde) **adâletli oldukları hâlde,** bu mânâya göre (صِدْقًا) ve (عَدْلًا) kelimeleri (كَلِمَةُ) kelimesinden hâl olarak mensupturlar. (رَبِّكَ) Terkîbinden hâl olmaları câiz olduğu gibi, temyîz olmak üzere mensûb olmaları da câizdir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir. Mef'ûlün leh oldukları da söylenmiştir. (لَا مُبَدِّلَ) **Hiçbir değiştirici yoktur,** neyi? (لِكَلِمَاتِه۪) **O'nun kelimelerini,** yâni Rabbinin buyurduklarını değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur, (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (اَلسَّم۪يعُ) (işitilebilecek her şeyi) **ziyâde işitendir,** daha kimdir? (اَلْعَل۪يمُ) (bilinmesi mümkün olan her şeyi) **hakkıyla bilendir.**

Meâl-i Şerîf - 115

115- Rabbinin kelimesi (haberleri ve vaatlerindeki) **doğruluk yönünden de** (hükümlerindeki) **adâlet bakımından da** (zirveye ulaşarak) **tamamlanmıştır.**

O (Allâh-u Sübhânehû)**nun** (sâdece Kur'ân'ı koruyacağına dâir temînâtı bulunduğundan, Kur'ân'ın lafzını ve) **kelimelerini */O'nun (kazâ ve kaderle ilgili hükümlerini ifâde eden karar ve) kelimelerini/* değiştirebilecek** (hiçbir kuvvet) **yoktur. Zâten ancak O Semî'dir** (herkesin ne dediğini hakkıyla işitendir), **Alîm'dir** (kimin neyi ne niyetle yaptığını hakkıyla bilendir).

وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِى الْاَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ
اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 116

(وَاِنْ تُطِعْ) (Habîbim!) **Ve eğer itâat edersen** (uyarsan), kime? (اَكْثَرَ مَنْ) **o kimselerin çoğuna ki,** nerededir? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**dedir,** yâni yeryüzünde bulunan insanların birçoğuna uyarsan, (يُضِلُّو) **saptırırlar,** kimi? (كَ) **seni,** neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** (اِنْ يَتَّبِعُونَ) **onlar tâbi olmazlar,** yâni o müşrikler dinleri husûsunda uymazlar, (اِلَّا الظَّنَّ) **ancak zanna,** yâni varsayım ve tahminlerine uyarlar, (وَاِنْ هُمْ) **ve onlar olmadılar,** (اِلَّا يَخْرُصُونَ) **ancak yalan söylerler.**

Meâl-i Şerîf - 116

116- (Habîbim!) **Yer**(yüzün)**de olanların ekserîsin**(i teşkil eden kâfir ve câhiller)**e** (faraza) **itâat edecek olursan, seni**(n gibi bir zâtı bile) **Allâh'ın yolundan saptır**(maya uğraş)**ırlar.**

Zâten onlar (bu sapık yolları izlerken, o yolların kurucusu olan atalarının doğruluğu hakkında) **zandan** (ve tahminden) **başka bir şeye uymuyorlar ve onlar** (Allâh-u Te'âlâ'ya ortak ve çocuk isnâd ederken) **ancak yalan söylüyorlar.**

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 117

(اِنَّ رَبَّكَ) **Şüphesiz ki senin Rabbin,** (هُوَ) **ancak O,** kimdir? (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (يَضِلُّ) **sapıtıyor,** neden? (عَنْ سَبِيلِهِ) **O'nun yolundan,** (وَهُوَ) **ve O,** kimdir? (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** kimi? (بِالْمُهْتَدِينَ) **hidâyet bulanları** (doğru yolda gidenleri).

Meâl-i Şerîf - 117

117- Şüphesiz ancak senin O Rabbin, yolundan sapıtmakta olan kimseyi çok iyi bilendir.

Yine O, hidâyete erenleri hakkıyla bilendir.

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 118

(فَكُلُوا) **Artık yiyin,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (ذُكِرَ) **anıldı,** ne? (اِسْمُ اللّٰهِ) **Allâh'ın ismi,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni üzerine besmele çekilerek kesilen hayvanlardan yiyin, (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** neye? (بِاٰيَاتِه۪) **O'nun âyetlerine,** nedir olduysanız? (مُؤْمِن۪ينَ) **îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 118

118- Artık siz(e: "Allâh'ın öldürdüğü leşi yemiyorsunuz ama kendi öldürdüğünüzü yiyorsunuz" diyen müşriklere uymayı bırakın da) üzerine (besmele çekilip) **Allâh'ın adı anılmış ola**(rak kesilen hayva)**nlardan yiyin.**

Eğer siz O'nun âyetlerine îmân edici kimseler olduysanız (böyle yapmanız gerekir. Zîrâ îmân, Allâh'ın helâl kıldıklarını serbest görüp, yasaklarından sakınmayı gerektirir).

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ
اِلَيْهِۜ وَاِنَّ كَث۪يرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَٓائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَد۪ينَ ﴿١١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 119

(وَمَا) **Ve ne şey,** kim içindir? (لَكُمْ) **sizin içindir,** burada (مَا) mübtedâ, (لَكُمْ) onun haberidir, ne hususta? (اَلَّا تَأْكُلُوا) **yememeniz husûsunda,** burada (ف۪ي) mahzûftur, neden yememeniz? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (ذُكِرَ) **anıldı,** ne? (اِسْمُ اللّٰهِ) **Allâh'ın ismi,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni üzerine besmele çekilerek kesilen hayvanlardan niçin yemiyorsunuz? (وَقَدْ فَصَّلَ) **hâlbuki tafsîl etmiştir,** yâni Allâh-u Te'âlâ genişçe açıklamıştır, kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (اِلَّا مَا) **ancak o şey müstesnâ ki,** (اضْطُرِرْتُمْ) **mecbur bırakıldınız,** neye? (اِلَيْهِ) **ona,** yâni son derece açlık sebebiyle yemek zorunda kaldığınız şeyler müstesnâ! Buradaki (مَا), mevsûle olup, istisnâ ise munkatıdır. Buna göre mânâ: "Lâkin haram olan şeylerden hangisini yemek zorunda kaldıysanız zarûret hâlinden dolayı onlardan yemek sizin için helâldir" şeklindedir, (وَاِنَّ كَث۪يرًا) **ve şüphesiz ki birçoğu,** (لَيُضِلُّونَ) **elbette saptırırlar,** yâni helâli haram ederek, harâmı helâl ederek insanları yoldan çıkarırlar, ne sebebiyle? (بِاَهْوَٓائِهِمْ) **kendi hevâları** (ve kötü isteklerine uymaları) **sebebiyle,** ne oldukları hâlde? (بِغَيْرِ عِلْمٍ) **ilmin gayrisi** (olan câhillik) **ile birlikte** (oldukları hâlde), bu mânâya göre, (بَا) harfi musâhabet (berâberlik) için olup, (بِغَيْرِ عِلْمٍ) terkîbi (لَيُضِلُّونَ) fiilinin fâilinden

hâl olmak üzere mensuptur, (اِنَّ رَبَّكَ) **şüphesiz ki senin Rabbin,** (هُوَ) **ancak O,** kimdir? (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** kimleri? (بِالْمُعْتَدِينَ) **haddi aşan o kimseleri,** yâni hakkı bırakıp bâtıla geçenleri.

Meâl-i Şerîf - 119

119- Ayrıca ne oldu size de üzerine Allâh'ın adı anılmış ola(rak kesile)**n şeylerden yemiyorsunuz?! Hâlbuki O** (Allâh-u Te'âlâ), **kendisin**(i yemey)**e mecbur bırakıldığınız şeyler dışında, üzerinize neler** (yemey)**i haram etmiş olduğunu gerçekten size tafsîlâtlı bir şekilde açıklamıştır.**

Zâten şüphesiz ki (onlardan) **birçoğu** (istediklerini helâl, dilediklerini haram kılarak) **elbette kendi** (asılsız istekleri ve) **kötü arzuları**(na uymaları) **sebebiyle** (bir şerîata ve kesin bilgi ifâde eden bir delîle dayanmaksızın insanları) **ilimsizce saptırmaktadırlar. Gerçekten ancak senin O Rabbin, haddi aşan o kişileri çok iyi bilendir.**

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُۜ اِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 120

(وَذَرُوا) **Ve bırakın,** neyi? (ظَاهِرَ الْاِثْمِ) **günâhın açık olanını,** daha? (وَبَاطِنَهُ) **gizlisini de,** (اِنَّ الَّذِينَ) **çünkü şüphesiz o kimseler ki,** (يَكْسِبُونَ) **kazanıyorlar,** neyi? (الْاِثْمَ) **günâhı,** (سَيُجْزَوْنَ) **çok yakında cezâlandırılacaklardır,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَقْتَرِفُونَ) **sürekli kazanıyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 120

120- Günahın açık olanını da gizlisini de (uzuvlarla yapılanı da, kalple işleneni de) **bırakın. Gerçekten o kimseler ki günah kazanmaktadırlar; çok yakında onlar sürekli kazanmakta bulunmuş oldukları o** (kötü) **şeyler sebebiyle cezâlandırılacaklardır.**

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاِنَّهُ لَفِسْقٌۜ وَاِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ اِلٰٓى اَوْلِيَٓائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْۚ وَاِنْ اَطَعْتُمُوهُمْ اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 121

(وَلَا تَأْكُلُوا) **Ve yemeyin,** neden? (مِمَّا) **o şeyden ki,** (لَمْ يُذْكَرِ) **anılmadı,** ne? (اِسْمُ اللّٰهِ) **Allâh'ın ismi,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** yâni besmelesiz kesilen hayvanların etlerinden yemeyin, (وَاِنَّهُ) **ve şüphesiz ki o**(ndan yemek), nedir?

(لَفِسْقٌ) **elbette bir fâsıklıktır,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın emrinden çıkmaktır, (وَاِنَّ الشَّيَاطِينَ) **ve şüphesiz ki şeytanlar,** (لَيُوحُونَ) **elbette vesvese verirler,** kime? (اِلٰى اَوْلِيَائِهِمْ) **dostlarına,** niçin? (لِيُجَادِلُو) **mücâdele etsinler için,** kiminle? (كُمْ) **sizinle,** (وَاِنْ اَطَعْتُمُو) **eğer itâat ederseniz,** kime? (هُمْ) **onlara,** yâni onlara uyarak, harâmı helâl ederseniz, (اِنَّكُمْ) **şüphesiz ki siz,** kimlersiniz? (لَمُشْرِكُونَ) **elbette müşriklersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 121

121- Yine siz (kesimi esnâsında) **üzerine Allâh'ın ismi anılmaya**(n hayva)**nlardan yemeyin. Şüphesiz ki bu** (şekilde besmeleyi kasten terk etmeniz ve böyle bir eti yemeniz), **elbette** (Allâh'a itâatten çıkış anlamında) **bir fâsıklıktır. Muhakkak ki şeytanlar** (müşrik) **dostlarına** ("Kendi öldürdüğünüzü yiyorsunuz da, Allâh'ın öldürdüğü lâşeyi yemiyorsunuz" diyerek) **sizinle** çekişmeleri **için elbette vesvese vermektedirler.**

Eğer siz (Allâh'ın yasaklarını helâl sayma husûsunda) **onlara itâat edecek olursanız, gerçekten siz elbette** (onlar gibi) **müşrik kimselersiniz.**

اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشٖى بِهٖ فِى النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِى الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرٖينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 122

Âyet-i celîlenin başındaki hemze, inkâr için olup, (وَاو) harfi, kendisinden sonra gelen cümleyi kelâmın delâlet ettiği benzer bir mahzûf cümleye atıf içindir ki takdîri şöyledir: (أَأَنْتُمْ مِثْلُهُمْ وَمَنْ كَانَ مَيْتًا) "Siz de onlar gibi misiniz?", daha? (اَوَمَنْ) **o kimse mi ki,** (كَانَ) **idi,** nedir idi? (مَيْتًا) **bir ölü,** (فَاَحْيَيْنَا) **Biz dirilttik,** kimi? (هُ) **onu,** daha? (وَجَعَلْنَا) **ve verdik,** kime? (لَهُ) **ona,** neyi? (نُورًا) **büyük bir nûru,** öyle nur ki, (يَمْشٖى) **yürüyor,** ne ile berâber? (بِهٖ) **onunla berâber,** nerede? (فِى النَّاسِ) **insanlar içinde,** yâni böyle bir kimse, kim gibi midir? (كَمَنْ) **o kimse gibi** (mi)**dir ki?** (مَثَلُهُ) **onun şaşılacak hâli,** nerededir? (فِى الظُّلُمَاتِ) **karanlıklar içerisindedir,** ne olduğu hâlde? (لَيْسَ) **olmadı**(ğı hâlde), nedir olmadı? (بِخَارِجٍ) **aslâ çıkıcı,** neden? (مِنْهَا) **onlardan,** yâni karanlıklar içerisinde yerleşmiş olup, onlardan kurtulamaz olduğu hâlde, (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** yâni müminleri dirilttiğimiz gibi, (زُيِّنَ) **ziyâde süslü gösterildi,** kim için? (لِلْكَافِرٖينَ) **kâfirler için,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 122

122- Ayrıca o kimse ki (kâfirlik döneminde) **ölü** (gibi) **biriyken Biz** (îmân nasip ederek) **onu diriltmişiz ve ona** (yakînî) **büyük bir** (îmân) **nûr**(u) **vermişizdir ki, o onunla birlikte insanlar arasında** (güvenli ve aydınlatıcı bir şekilde) **dolaşmaktadır;** (işte böyle biri) **hiç o kimse gibi midir ki, onun şaşılacak hâli;** (kâfirlik, cehâlet ve basîret körlüğü gibi öyle) **karanlıklar içerisinde** (bocalayıp kalmış kişinin hâli gibi)**dir, o onların içinden aslâ çıkacak biri** (de) **değildir.**

(Habîbim!) **İşte sana! Böylece** (müminlere îmân etmeleri güzel gösterildiği gibi) **sürekli yapmakta bulunmuş oldukları** (kötü) **şeyler** (de yaratılmak bakımından Allâh-u Te'âlâ tarafından, sebep olma bakımından ise şeytan tarafından) **kâfirlere ziyâdesiyle süslü gösterilmiştir.**

Âyet-i kerîme belli kimselerin İslâm'a giriş kıssalarıyla alâkalı olarak nâzil olmuştur. Nitekim İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyete göre; ölüyken diriltilen ve kendisine nur verilen zât Hamza *(Radıyallâhu Anh)*, karanlıklar içerisinde kalan ise Ebû Cehil'dir.

Şöyle ki; bir kere Ebû Cehil Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in üzerine tezek atmıştı. Hamza *(Radıyallâhu Anh)* ise henüz o vakit îmân etmemişti, kız kardeşi Safiyye'nin câriyesi, avdan dönerken onun yoluna çıkarak: "Ebû Cehil, yeğeninin başına toprak döktü, gübre attı ve ayağıyla omzuna bastı" deyince, Hamza *(Radıyallâhu Anh)* kızgın bir hâlde onu aramaya başladı, sonra onu bir topluluk arasında gördüğü anda başına vurmak için yayını kaldırdığında, o: "Muhammed'in neler yaptığını görmüyor musun?! Bizim akıllarımızı beğenmez oldu, ilâhlarımıza sövdü ve atalarımıza karşı geldi" deyince, Hamza *(Radıyallâhu Anh)*: "Sizden beyinsiz kim var?! Allâh'ı bırakıp taşlara tapıyorsunuz" diyerek kelime-i şehâdet getirdi. İşte bunun üzerine bu âyet-i celîle nâzil oldu. *(el-Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, rakam:450, sh:227)*

Zeyd ibnü Eslem *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; âyet-i kerîme, Ömer *(Radıyallâhu Anh)* ile Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur, Ikrime *(Radıyallâhu Anh)*ın beyânına göre ise, Ammâr ibnü Yâsir *(Radıyallâhu Anhümâ)* ile Ebû Cehil hakkında inmiştir.

Hamza, Ömer ve Ammâr *(Radıyallâhu Anhüm)*ün İslâm'a giriş kıssalarının tafsîlâtı için bakınız: *Rûhu'l Furkān Tefsîri, 11/318-325*

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فٖى كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ مُجْرِمٖيهَا لِيَمْكُرُوا فٖيهَاۜ
وَمَا يَمْكُرُونَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 123

(وَكَذٰلِكَ) **Ve işte sana böylece,** yâni Mekke-i Mükerreme'de yaptığımız gibi, (جَعَلْنَا) **Biz yaptık,** nerede? (فٖى كُلِّ قَرْيَةٍ) **her bir karye içerisinde,** kimler yaptık? (اَكَابِرَ) **büyük adamlar yaptık,** kimleri? (مُجْرِمٖيهَا) **oranın mücrimlerini,** yâni günahkârlarını, bu mânâya göre (جَعَلَ) fiili, her iki mef'ûle taalluk etmekte olup, (اَكَابِرَ) lafzı mukaddem olarak ikinci mef'ûl, (مُجْرِمٖيهَا) lafzı da muahhar olan birinci mef'ûldür, niçin böyle yaptık? (لِيَمْكُرُوا) **hîle yapsınlar diye,**

nerede? (فِيهَا) **orada,** (وَمَا يَمْكُرُونَ) **hâlbuki hîle yapmazlar,** yâni yaptıkları hîle zarar vermez, (اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ) **ancak kendilerine** (dokunur), (وَمَا يَشْعُرُونَ) (bunun) **farkında da olmazlar.**

Meâl-i Şerîf - 123

123- (Habîbim!) **İşte sana! Böylece** (Mekke'nin kodamanlarını müşriklerden yaptığımız gibi) **her karyede** (de) **oranın mücrimlerini** (ve en günahkâr adamlarını), **kendileri orada hîlekârlık yap**(arak Allâh'ın hükümlerini iptâle çalış)**sınlar diye ekâbir** (takımından olan lider konumundaki şahıslardan) **yaptık. Hâlbuki** (bu kişilerin, Allâh'ın elçilerine karşı yaptıkları oyunların vebâli ancak kendilerine döneceği için) **onlar kendilerinden başkasına hîle yapmış olmazlar ama** (bunun) **farkında da olmazlar.**

وَاِذَا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَٓا اُوتِيَ رُسُلُ اللّٰهِۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۜ سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 124

(وَاِذَا جَٓاءَتْ) **Ve geldiği zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (اٰيَةٌ) **bir âyet,** (قَالُوا) **derler,** ne derler? (لَنْ نُؤْمِنَ) **aslâ îmân etmeyeceğiz** (inanmayacağız), ne zamâna kadar? (حَتّٰى نُؤْتٰى) **biz verilinceye kadar,** yâni Allâh-u Te'âlâ bize verinceye kadar, neyi? (مِثْلَ مَٓا) **o şeyin mislini ki,** (اُوتِيَ) **verildi,** kim? (رُسُلُ اللّٰهِ) **Allâh'ın rasülleri,** yâni "Peygamberlere verilen şeyler bize verilmediği sürece inanmayız" dediler, Allâh-u Te'âlâ buna cevâben şöyle buyurmuştur: (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimdir? (اَعْلَمُ) **çok iyi bilendir,** neyi? (حَيْثُ يَجْعَلُ) **yerleştirceği yeri,** neyi? (رِسَالَتَهُ) **risâletini,** yâni peygamberliğini kime vereceğini ancak O bilir. Buradaki, (حَيْثُ) kelimesi zarfiyetten çıkıp isim kabûl edilerek mef'ûl-ü bih düşmüştür, ef'al-i tafdîl sîgası, mef'ûl-ü bihi nasbedemeyeceğinden, burada bir (يَعْلَمُ) fiili takdîr edilerek onda âmil kılınmıştır. (سَيُصِيبُ) **Yakında isâbet edecektir,** kime? (اَلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اَجْرَمُوا) **cürüm** (ve suç) **işlediler,** ne isâbet edecek? (صَغَارٌ) **büyük bir zillet,** yâni horluk ve rezillik, nerede? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nezdinde,** müfessirlerin ekserîsine göre bunun takdîri, (مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ)dir. Buna göre mânâ şöyledir: "Onlara Allâh(-u Te'âlâ) tarafından bir alçaklık çarpacaktır", daha? (وَعَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (شَدِيدٌ) çok şiddetli, ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَمْكُرُونَ) **hîlekârlık ederler,** bu mânâya göre, (بِ) sebebiyet içindir, mukâbele için de olabilir ki, meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir.

Meâl-i Şerîf - 124

124- O (Kureyş içerisinden kâfir ola)**nlara** (mûcize cinsinden olsun, Kur'ân âyetlerinden olsun) **herhangi bir âyet geldiği zaman: "Allâh'ın peygamberlerine verilmiş olan** (peygamberlik ve vahiy gibi) **şeylerin bir benzeri bize de verilinceye kadar** (bu âyete) **aslâ îmân etmeyeceğiz" derler.**

Allâh Kendi risâlet (ve elçilik vazîfes)**ini yerleştireceği yeri çok iyi bilendir.** (Dünyâda) **sürekli yapmakta bulunmuş oldukları hîlekârlık sebebiyle yakında** (kıyâmet koptuğu zaman) **o** (şirk) **suç**(unu) **işlemiş olan kimselere Allâh nezdinde büyük bir zillet** (alçaklık, horlanma ve rezillik) **ve pek şiddetli büyük bir azap isâbet edecektir.**

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا
حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَاۤءِۜ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 125

(فَمَنْ) **İşte kim ki,** (يُرِدْ) **diler,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), neyi? (اَنْ يَهْدِيَ) **hidâyet etmeyi,** kimi? (هُ) **onu,** (يَشْرَحْ) **şerh eder** (açar ve genişletir), neyi? (صَدْرَهُ) **onun göğsünü** (kalbini), ne için? (لِلْاِسْلَامِ) **İslâm için,** âyet-i celîlenin başındaki (مَنْ) harfi mübtedâ olup, cezâ cümlesi onun haberidir, (وَمَنْ) **ama kim ki,** (يُرِدْ) **murâd eder,** neyi? (اَنْ يُضِلَّ) **saptırmayı,** kimi? (هُ) **onu,** (يَجْعَلْ) **yapar,** neyi? (صَدْرَهُ) **onun göğsünü** (kalbini), nedir yapar? (ضَيِّقًا) **dapdar,** öyle dar ki, (حَرَجًا) **çok sıkıntılı,** burada (حَرَجْ) kelimesi (حَرِجْ) mânâsında olup, (ضَيِّقًا) kelimesinin sıfatıdır, (كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ) **sanki zorla yükselmektedir,** bu mânâya göre cümle-i celîle, isti'nâf olup îrâb yönünden geriyle alâkasızdır, (ضَيِّقًا) kelimesinin ikinci sıfatı da olabilir ki, meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir, nereye yükselir? (فِى السَّمَاۤءِ) **göğe,** burada (فِى) harf-i ceri (اِلٰى) harfi mânâsındadır, yâni İslâm'ı kabullenmek ona göğe çıkmak gibi zor gelir, (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** yâni bu kişilerin kalbini haktan uzaklaştırdığı gibi, (يَجْعَلُ) **bırakır** (çökertir), burada (يَجْعَلُ) fiili (يُلْقِى) mânâsındadır, *(es-Semîn el-Halebî, ed-Dürru'l-masûn, 5/147)*, kim bırakır? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَلرِّجْسَ) **murdarlığı,** yâni pis azâbı, kim üzerine? (عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler üzerine ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler.**

Meâl-i Şerîf - 125

125- Her kim ki Allâh onu (dosdoğru yola) **hidâyet etmeyi dilemektedir, işte O onun göğsünü** (ve kalbini) **İslâm için şerh eder** (de hakkı kolaylıkla kabûl eder bir hâle getirir ve buna engel olacak huylarını giderir, ayrıca kalbini genişletir ve nûra ğark eder).

Ama her kim ki, O onu saptırmayı murâd etmektedir, işte onun göğsünü (ve kalbini) **sıkıntılı ve** (içerisine îmân nûru girmeyecek şekilde) **dapdar yapar da** (artık bu nedenle o kişi, İslâm'a çağrıldığında) **sanki kendisi zorla göğe yükselmektedir.**

İşte sana! Allâh (bu kişilerin kalbini haktan uzaklaştırdığı gibi) **kendileri îmân etmemekte** (ısrarcı) **olan kimseler üzerine murdarlığı** (dünyâda lâneti, âhirette ise azâbı) **böylece bırakır.**

Ebû Ca'fer *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Şüphesiz ki îmân kalbe girdiği zaman kalp ona karşı genişler ve açılır" buyurduktan sonra bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.

O zaman: "Yâ Rasûlellâh! Bunun kendisiyle anlaşılacağı bir alâmet var mıdır?" diye sorduklarında: "Evet, ebedîlik yurdu olan âhirete yöneliş, aldatma yurdu olan dünyâdan uzaklaşma ve ölüm gelmeden evvel ölüm için hazırlanmak" buyurmuştur. *(İbnü Ebî Şeybe, el-Musannef, rakam:35455, 19/54)*

وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيماًۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 126

(وَهٰذَا) **Ve işte bu** (Kur'ân-ı Kerîm'in getirdiği açıklama), nedir? (صِرَاطُ رَبِّكَ) **Rabbinin yoludur,** o yol ne olduğu hâlde? (مُسْتَقِيماً) **dosdoğru olduğu hâlde,** bu kelime, (صِرَاطُ) kelimesinden hâldir, âmili ise ya (هَا) harf-i tenbîhinde bulunan tenbih mânâsı veyâ (ذَا) ism-i işâretinde bulunan işâret mânâsıdır. (قَدْ فَصَّلْنَا) **Muhakkak biz tafsil ettik,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **âyetleri,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يَذَّكَّرُونَ) **öğütlenirler,** yâni âyetlerde bulunan mânâları düşünerek îmân ederler.

Meâl-i Şerîf - 126

126- Ve işte bu (Kur'ân'ın getirdiği beyan), **Rabbinin dosdoğru olan yoludur. Gerçekten de Biz** (müjde-tehdit, sevap-azap, helâl-haram, emir ve yasaklarla ilgili hükümleri ihtivâ eden) **âyetleri bir toplum için ayrıntılı bir şekilde açıkladık ki onlar iyice düşün**(üp tesirlenerek, her şeyin Allâh-u Te'âlâ'nın irâdesi, kazâ ve kaderiyle olduğunu bil)**mektedirler.**

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 127

Bu âyet-i celile, cümle-i müste'nefe olup îrâb bakımından geriyle irtibatsız olabileceği gibi (يَذَّكَّرُونَ) fiilinin fâilinden hâl de olabilir. (قَوْمٍ) Kelimesinin sıfatı olması da muhtemeldir. (لَهُمْ) **Ancak onlar için vardır,** ne? (دَارُ السَّلَامِ) **selâm**

yurdu, yâni bütün âfet ve belâlardan kurtuluş yeri olan cennet, buradaki (اَلسَّلَام) kelimesi Allâh-u Te'âlâ'nın ismi olarak da tefsir edilmiştir ki meâlde bu mânâ da verilmiştir, o yurt nerede olduğu hâlde, (عِنْدَ رَبِّهِمْ) **Rablerinin katında olduğu hâlde,** (وَهُوَ) **ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (وَلِيُّهُمْ) **onların Velîsi'dir,** yâni dostu ve yardımcısıdır, ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir olmaları? (يَعْمَلُونَ) **işlerler,** yâni işledikleri sâlih ameller sebebiyle.

Meâl-i Şerîf - 127

127- Selâm (olan Allâh-u Te'âlâ'n)**ın** (değerli kıldığı cennet) **yurdu** */(istenmedik şeylerden)* ***kurtuluş diyârı****/ (dostların birbirini)* ***selâmlama yurdu*** *(olan cennet)/* **Rableri nezdinde sâdece o** (ince düşünüp gereğini yapa)**nlara âittir. Zâten sürekli yapmakta bulunmuş oldukları** (iyi) **şeyler sebebiyle ancak O onların Velîsi'dir** (yâr ve yardımcısıdır, mükâfatlarını ihsân etme vasfının mütevellîsidir).

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعاً يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَا اَجَلَنَا الَّذ۪ٓي اَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَك۪يمٌ عَل۪يمٌ ﴿١٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 128

(وَيَوْمَ يَحْشُرُ) **Bir de haşredeceği günü** (hatırla), burada (يَوْمَ) kelimesi, zarfiyet üzere mensuptur, âmili (اُذْكُرْ) veyâ (يَقُولُ) şeklinde mukadderdir. Yâni Allâh-u Te'âlâ'nın toplayacağı gün, kimi? (هُمْ) **onları,** ne oldukları hâlde? (جَمِيعاً) (hep) **birlikte oldukları hâlde,** yâni Allâh-u Te'âlâ onların hepsini toplayıp bir araya getireceği gün buyuracak, ne buyuracak: (يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ) **ey cinler** (ve şeytanlar) **topluluğu!** (قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ) **muhakkak siz çok yaptınız,** neden? (مِنَ الْاِنْسِ) **insanlar**(ı saptırma fiiliyatın)**dan,** yâni siz insanları saptırma işini çok yaptınız. Buna göre, (اِسْتِكْثَارٌ) fiili (اِكْثَارٌ) mânâsında olup kelâm, muzâfın hazfi üzeredir ki takdîri (اَكْثَرْتُمْ مِنْ اِضْلَالِ النَّاسِ) şeklindedir. (اِسْتِكْثَارٌ) "İstiksâr", kendi mânâsı üzere de bırakılabilir ki o zaman hazfe lüzum yoktur, meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir, (وَقَالَ) **ve dedi,** kim? (اَوْلِيَاؤُهُمْ) **onların dostları,** yâni cinlere uyanlar, kimden oldukları hâlde? (مِنَ الْاِنْسِ) **insanlardan** (oldukları hâlde), ne dediler? (رَبَّنَا) **ey bizim Rabbimiz!** (اِسْتَمْتَعَ) **iyice yararlandı,** kim? (بَعْضُنَا) **bâzımız,** kiminle? (بِبَعْضٍ) **diğer bir kısımla,** yâni insanlar cinlerden, cinler de

insanlardan yararlandı, (وَبَلَغْنَا) **ve biz ulaştık,** neye? (اَجَلَنَا) **ecelimize,** (اَلَّذٖى) **öyle ecel ki,** (اَجَّلْتَ) **sen süre** (olarak) **tâyin ettin,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** yâni bize verdiğin sürenin sonuna ulaştık, (قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** bu cümle, isti'nâf-ı beyâniyyedir, sanki "O vakit Allâh-u Te'âlâ ne buyurdu?" sorusuna cevap olarak zikredilmiştir, ne buyurdu? (اَلنَّارُ) **ancak o** (cehennem) **ateş**(i), nedir? (مَثْوٰيكُمْ) **sizin yerleşim yerinizdir,** ne olduğunuz hâlde? (خَالِدٖينَ) **ebedî kalıcı kimseler olarak,** nerede? (فٖيهَا) **orada,** (اِلَّا مَا) **ancak o vakit müstesnâ ki,** (شَاءَ) **murâd etti,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), bu mânâya göre istisnâ, muttasıl olup, müstesnâ minh zamandır. Yâni cehennemin zemherîr (soğuk) tabakasına nakledilecekleri vakitler müstesnâ, çünkü o zaman sıcak tabakada kalmayacaklardır. İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)* burada (مَا) harfini (مَنْ) mânâsında tefsir etmiştir ki buna göre mânâ: "Sizin hepiniz cehennemde ebedî kalacaksınız ancak Allâh'ın ileride Müslüman olacağını ezelde bilerek hidâyetini dilediği kimseler müstesnâ" şeklindedir. (اِنَّ رَبَّكَ) **Şüphesiz ki senin Rabbin,** kimdir? (حَكٖيمٌ) **ziyâde hikmet sâhibidir,** yâni bütün işlerini yerli yerinde yapandır, daha kimdir? (عَلٖيمٌ) **ziyâde bilicidir,** yâni onların bütün yaptıklarını hakkıyla bilen ve herkese ameline göre karşılık verendir.

Meâl-i Şerîf - 128

128- (Allâh-u Te'âlâ'nın) **onları** (diriltip) **hep birlikte** (âhirete) **haşr**(-u cem) **edeceği günde ise: "Ey cinler** (ve şeytanlar) **topluluğu! Gerçekten de siz** (kötü yolda kendinize arkadaş olarak) **çok insanlar edinmiştiniz.** (Bu yüzden onlar da sizinle birlikte haşr olundular)" (buyuracak.)

Onların (kendilerine itâat etmiş) **insanlardan olan dostları da** (şeytanlara uyup dirilmeyi inkâr ettiklerini îtirâf ve karşılaştıkları duruma pişmanlıklarını ifâde etmek üzere):

"Ey Rabbimiz! Bizim bir kısmımız diğer bir kısımla iyice yararlandı ve böylece (hepimiz) **Senin bizim** (ölüp dirilmemiz) **için süre** (olarak) **tâyin etmiş olduğun o ecelimize ulaştık" dedi**(ler).

O (zaman Allâh-u Te'âlâ): **"Kendisinde ebedî kalıcı kimseler olarak ancak o ateş sizin ikāmetgâhınızdır.** (Lâkin) **Allâh'ın** (cehennemin soğuk tabakasına nakledilmenizi) **murâd ettiği vakitler müstesnâ!** */(Sizin hepiniz cehennemde ebedî kalacaksınız)* ***ancak Allâh'ın*** *(ileride Müslüman olacağını ezelde bilerek hidâyetini)* ***dilediği kimseler müstesnâ!/*" buyurdu.**

(Habîbim!) **Şüphesiz senin Rabbin** (azap etme ve mükâfatlandırma dâhil tüm işlerini yerli yerinde yapan bir) **Hakîm'dir,** (ins-ü cinnin yaptıklarını ve hak ettiklerini çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

وَكَذٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 129

(وَكَذٰلِكَ) **Ve işte sana böylece,** yâni cinlere, insanları saptırma imkânı verdiğimiz gibi, (نُوَلِّى) **musallat ederiz,** bu fiil tâkip mânâsına da gelebilir ki o zaman mânâ: "Ardına takarız" şeklinde olur. Ayrıca kurb mânâsındaki (وَلْى) kökünden alınmış da olabilir ki o zaman mânâ şöyle olur: "İşte böylece yakın kılarız", kimi? (بَعْضَ الظَّالِمِينَ) **zâlimlerin bâzısını,** kime? (بَعْضًا) **diğer bir kısmı,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَكْسِبُونَ) **sürekli kazanırlar,** yâni kazandıkları küfür ve isyanlar sebebiyle.

Meâl-i Şerîf - 129

129- İşte sana! Sürekli kazanmakta bulunmuş oldukları (kötü) **şeyler sebebiyle, böylece** (cinleri ve şeytanları insanlara musallat ettiğimiz gibi) **o zâlimlerin bir kısmını da diğer bir kısma musallat ederiz** */(cehenneme girerlerken)* ***o zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısmın ardına takarız*** */(dünyâda birbirlerine yakın oldukları gibi azapta da)* ***o zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısma yakın kılarız/.***

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِى
وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰى اَنْفُسِنَا
وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 130

(يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ) **Ey cinler cemâati!** daha? (وَالْاِنْسِ) **insanlar** (topluluğu), (اَلَمْ يَاْتِ) **gelmedi mi?!** kime? (كُمْ) **size,** kimler? (رُسُلٌ) **rasüller,** öyle rasüller ki, (مِنْكُمْ) **sizden olan,** ne oldukları hâlde? (يَقُصُّونَ) **anlatır oldukları hâlde,** kime? (عَلَيْكُمْ) **size,** neyi? (اٰيَاتِى) **Benim âyetlerimi,** daha ne oldukları hâlde? (وَيُنْذِرُونَ) **ve uyarırlar,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne ile? (لِقَاءَ يَوْمِكُمْ) **gününüze kavuşmakla,** o günden bedel? (هٰذَا) **işte bu** (âhiret gününe kavuşacağınıza dâir), (قَالُوا) **dediler,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın o günkü hitâbına ins-ü cin şöyle cevap verecektir: (شَهِدْنَا) **Biz şâhit olduk,** kimin aleyhine? (عَلٰى اَنْفُسِنَا) **kendi nefislerimiz aleyhine,** daha? (وَغَرَّتْ) **ve aldattı,** buradaki vâv isti'nâfiyyedir, kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (اَلْحَيٰوةُ) **o hayat,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın,** yâni önlerindeki âhiret hayâtına nazaran kendilerine çok yakın olan dünyâ yaşantısı, buradaki (اَلدُّنْيَا) kelimesi "Yakınlık" mânâsına

gelen (دُنُوّ) masdarından alınma ism-i tafdîl olan (اَدْنٰى) kelimesinin müennesi olup, (اَلْحَيٰوةُ) kelimesinin sıfatıdır. Bu kelime "Alçaklık" mânâsına gelen denâet masdarından alınmış da olabilir ki meâldeki mânâ buna göredir, (وَشَهِدُوا) **ve onlar şâhitlik ettiler,** kim aleyhine? (عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ) **kendi nefisleri aleyhine,** ne ile? (اَنَّهُمْ) **şununla ki onlar,** burada (بَا) harfi mahzûftur, (كَانُوا) **olmuşlardı,** nedir olmuşlardı? (كَافِرِينَ) **inkâr edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 130

130- (Allâh-u Te'âlâ kıyâmet günü kâfirleri azarlamak için:) **"Ey cinler ve insanlar topluluğu! İçinizden size Benim âyetlerimi** (bizzât) **kendileri anlatan ve işte bu gününüz**(d)**e** (karşınıza çıkacak azaplara) **kavuşmakla sizi korkutan rasüller size gelmedi mi?!"** (buyurdu.)

Onlar (ise)**: "Biz** (peygamberlerin tebliğine muhâtap olduğumuz hâlde, inkâr ettiğimiz için azâbı hak ettiğimize dâir) **nefislerimiz aleyhine** (îtirâf ve) **şâhitlikte bulunduk" dediler.**

Böylece o en alçak (dünyâ) **hayât**(ı) **bu kişileri** (sonuna kadar) **aldattı da** (nihâyet) **kendilerinin gerçekten** (bile bile) **kâfir kimseler oldukların**(dan dolayı azâba çarpıldıkların)**a dâir nefisleri aleyhine kendileri** (bile) **şâhitlik yaptılar.**

ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 131

(ذٰلِكَ) **İşte sana bu,** yâni "Geride zikredilen 'Âyetleri okuyan ve cezâ gününe kavuşmakla uyaran peygamberlerin gönderilmesi' hâdisesine işâret ederek sana hitâp ederim" ki, bu peygamberlerin gönderilme işi, ne içindir? (اَنْ) **şunun içindir ki şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm şudur)**;** burada lâm-ı ta'lîliyye mahzûftur. Buna göre (ذٰلِكَ)nin haberi (اَنْ لَمْ يَكُنْ) cümlesidir. Gerçi (ذٰلِكَ) mahzûf bir mübtedânın haberi de olabilir ki meâldeki mânâ buna göredir. (لَمْ يَكُنْ) **olmadı,** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** nedir olmadı? (مُهْلِكَ الْقُرٰى) **karyeleri helâk edici,** yâni memleketlerin halkını yok edici, ne sebebiyle? (بِظُلْمٍ) **zulüm sebebiyle,** (وَاَهْلُهَا) **hâlbuki onların halkı,** nedirler? (غَافِلُونَ) **gâfil kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 131

131- İşte sana! (Peygamberlerin gönderiliş hikmeti) **budur. Çünkü senin Rabbin, halkı** (kitaptan ve peygamberden habersiz birtakım) **gâfil**

kimseler olan memleketleri (işledikleri) **bir zulüm nedeniyle aslâ helâk edici olmamıştır.**

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُواۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 132

(وَلِكُلٍّ) **Her biri için vardır,** yâni cin ve insan fırkalarından her biri için vardır, ne vardır? (دَرَجَاتٌ) **birtakım dereceler,** öyle dereceler ki, neden meydana gelici? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (عَمِلُوا) **işlediler,** bu mânâ (مَا) harfinin, mevsûle, (مِنْ) harfinin de ibtidâiyye olmasına göre verilmiştir. Burada (مَا) harfinin, "Masdariyye", (مِنْ) harfinin de "Ta'lîliyye" veyâ bir muzaf takdîriyle "Beyâniyye" olma ihtimâli de söz konusudur ki, buna göre iki mânâ verilebilir: Birincisi (مِنْ اَجْلِ عَمَلِهِمْ) "Yaptıkları amellerden ötürü", ikincisi ise (مِنْ جَزَاءِ عَمَلِهِمْ) "Yaptıklarının karşılığı olan (dereceler)" şeklindedir, (وَمَا رَبُّكَ) **ve senin Rabbin değildir,** ne değildir? (بِغَافِلٍ) **aslâ gaflet edici,** neden? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 132

132- Ayrıca (mükelleflerden) **her biri için,** (iyi-kötü tüm) **yapmış oldukları şeylerden dolayı** (cehennemde ve cennette elde edecekleri dereke-ler ve) **birtakım dereceler vardır. Zâten senin Rabbin onların yapmakta oldukları şeylerden aslâ gâfil** (ve habersiz) **değildir.**

Birçok müfessire göre bu umûmî ifâde, cinlerin de dâhil olduğu mükelleflerin tümünü içine almaktadır. Bu âyet-i kerîme, insanlar ve cinlerle ilgili âyetlerin akabinde zikredildiği için, İmâm-ı Ebû Yûsuf ve İmâm-ı Muhammed *(Rahimehumellâh)* cinlerin de, ibâdetleriyle sevap kazanacaklarına dâir bunu delil göstermişlerdir. Zîrâ Kur'ân ve Sünnet'te geçen ifâdeler umûmîdir.

Bu görüşe göre "Dereceler" tâbiri hayra da şerre de müsâit olur ki, buna göre mânâ: "Cin ve insan topluluklarından hayır veyâ şer yapan her bir kimse için ameli nispetinde Allâh-u Te'âlâ'nın kendisini ulaştıracağı bir mertebe ve menzil vardır ki, yapılan iş iyi ise karşılık da iyi; şer ise cezâsı da şer olacaktır" demektir. Ama burada hayır şerre gâlip kılınarak "Dereceler" tâbiriyle iktifâ edilmiştir.

Zîrâ dünyâda işledikleri iyilikler hasebince cennet ehlinin üstün mertebeleri farklı olabileceği gibi, işlemiş oldukları kötülükler nispetinde cehennem ehlinin azapları da noksanlık ve artışa müsâit olacaktır. Bu farklılık birlikte anlatılmak istendiğinde cennet ehlinin sıfatı öne çıkarılarak "Derece" tâbiri kullanılmıştır. *(İbnü Kesîr, en-Nesefî, Ebu's-Su'ûd, el-Mâverdî)*

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِۜ اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ
مَا يَشَاۤءُ كَمَاۤ اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرِينَۜ ﴿١٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 133

(وَرَبُّكَ) **Ve ancak senin Rabbin,** kimdir? (اَلْغَنِيُّ) **Ğanî'dir,** yâni hiçbir şeye ihtiyâcı olmayan tek Zâttır, daha kimdir? (ذُو الرَّحْمَةِ) **rahmet sâhibidir,** bu mânâya göre bu terkip, (وَرَبُّكَ) terkibinin ikinci haberidir. Bu terkibin, birinci "Haber" olup, bundan evvelki (اَلْغَنِيُّ) kelimesinin de "Sıfat" olması câiz görülmüştür ki, buna göre mânâ: "Ğanî sıfatıyla mevsuf olan Rabbin, rahmet sâhibidir" demek olur. (اِنْ يَشَاْ) **O murâd ederse,** (يُذْهِبْ) **giderir,** kimi? (كُمْ) **sizi,** yâni isterse sizi ortadan kaldırır da, (وَيَسْتَخْلِفْ) **ve yerin**(iz)**e geçirir,** kimden sonra? (مِنْ بَعْدِكُمْ) **sizden sonra,** yâni sizi helâk etmesinin ardından yerinize getirir, neyi? (مَا) **o yarattıkları ki,** (يَشَاءُ) **murâd ediyor,** onları nasıl bir yaratılışla yaratır? (كَمَا اَنْشَاَ) **yoktan yarattığı gibi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** buna göre cümle-i celîlenin başındaki (كَافْ) harfi, geçen fiilin masdarı için "Sıfat" düşmektedir ki, bu durumda takdîr: (وَيَسْتَخْلِفْ اِسْتِخْلَافًا كَائِنًا كَاِنْشَائِكُمْ) "Sizi yaratması gibi olan bir yaratışla", kimden? (مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ) **bir kavmin zürriyetinden,** öyle kavim ki! (اٰخَرِينَ) **başka kimseler,** yâni sizi başka başka bir kavmin neslinden yarattığı gibi.

Meâl-i Şerîf - 133

133- (Habîbim!) **Ancak senin Rabbin** (kullarından ve ibâdetlerinden son derece müstağnî olan bir) **Ğaniyy'dir,** (ama sırf onların menfaati için kendilerine dînî yükümlülükler arz eden ve bu vazîfeleri ihmâl etmelerine rağmen onlara mühlet verecek derecede) **rahmet sâhibidir.**

(Ey zâlimler ve âsîler!) **O murâd ederse sizi** (ortadan kaldırıp) **giderir ve sizi** (Nûh *(Aleyhisselâm)*ın gemisinde kurtuluşa eren) **başka başka bir topluluğun zürriyetinden yarattığı gibi, ardınızdan da** (itâatkâr kullarından) **dilediğini** (sizin) **yerinize geçirir.**

اِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَاٰتٍۙ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 134

(اِنَّ مَا) **Şüphesiz o şey ki,** (تُوعَدُونَ) **vaad olunuyorsunuz,** yâni kıyâmet, hesap, cezâ gibi başınıza geleceği vaad edilen olaylar, nedir? (لَاٰتٍ) **elbette gelicidir,** yâni elbette başınıza gelip çatacaktır, (وَمَٓا اَنْتُمْ) **ve siz olmadınız,** kimler, (بِمُعْجِزِينَ) **aslâ âciz bırakıcı kimseler,** yâni Allâh'ın murâdını engelleyici olamazsınız.

Meâl-i Şerîf - 134

134- Şüphesiz sürekli size vaad olunan (diriltilme, muhâsebeye çekilme, sevap ve azâba kavuşma gibi kıyâmet hâlleriyle alâkalı) **şeyler elbette** (meydana) **gelicidir. Zâten siz** (bunları vaad eden Rabbinizi, hakkınızda yapmak istediği şeylerden) **aslâ âciz bırakıcı kimseler değilsiniz.**

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَۙ
مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 135

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (اِعْمَلُوا) **amel edin,** ne üzere? (عَلٰى مَكَانَتِكُمْ) **son gücünüz üzere,** bu mânayâ göre bu kelime, (تَمَكُّنْ) anlamındaki (مَكُنَ) fiilinden alınma, (فَعَالَةٌ) vezninde bir "Masdar" olduğu için, başındaki (مِيمْ) harfi, aslından olup mânâ: "Elinizden geleni ardınıza koymayın, son gücünüzle ne yapabiliyorsanız yapın!" demek olur. Bu kelime, (كَوْنْ) maddesinden alınmış kabûl edilirse; (مَفْعَلْ) vezninde "İsm-i mekân" olan "Mekân" kelimesinin müennesidir ki, bu durumda (مِيمْ) harfi, "Zâide" olup mânâ: "Bulunduğunuz hâl ve tutum üzere amele devâm edin" şeklinde olur, (اِنّ۪ي) **muhakkak ben** (de), neyim? (عَامِلٌ) **amel ediciyim,** yâni ben de son gücümle İslâm'da sebâta ve size karşı direnmeye çalışıcıyım, (فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) **artık yakında muhakkak bileceksiniz,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (تَكُونُ) **olacaktır,** kim için olacaktır? (لَهُ) **onun için,** ne? (عَاقِبَةُ الدَّارِ) **o yurdun netîcesi,** yâni dünyâ yurdunun güzel sonucu olan cennetin kime nasip olacağını, pek yakında anlayacaksınız. Bu mânâya göre, (مَنْ) harfi "Mevsûle" olup, (تَعْلَمُونَ) fiilinin mef'ûl-ü bihi olmak üzere mahallen mensuptur. (مَنْ) harfinin, mübtedâ olarak mahallen merfû olması, peşi sıra gelen cümlenin, onun haberi olarak, mecmûunun (تَعْلَمُونَ) fiilinin mefulleri olduğunu kabullenmek de câizdir. (اِنَّهُ) **Şüphesiz ki şân;** yâni şu mesele gerçekten dikkate şâyandır ki, (لَا يُفْلِحُ) **felâh bulmayacaktır,** yâni isteklerine erişemeyecektir, kimler? (اَلظَّالِمُونَ) **o zâlimler,** yâni zulüm nevîlerinin en büyüğü olan şirki işleyen o kâfirler.

Meâl-i Şerîf - 135

135- (Habîbim! Müşrikleri tehdit mâhiyetinde) **de ki: "Ey kavmim! Siz** (kâfirlik ve bana karşı düşmanlık husûsunda) **olanca gücünüz */konumunuz/* üzere çalış**(ıp çabalay)**ın.**

Şüphesiz ben de (İslâm'da sebât ve size karşı direnişte olanca gücümle) **çalışıcıyım.**

Artık o (dünyâ) **yurdun**(un güzel) **âkıbetini**(n elde edileceği yer olan cenneti)**n kime âit olacağını muhakkak bileceksiniz. Şu** (husus çok dikkat edilmesi gereken) **bir gerçek**(tir) **ki;** (şirk gibi en büyük zulmü işlemiş olan) **o zâlimler** (bir zaman için rahat etseler de netîcede) **felâh bulmayacak** (ve mesut-bahtiyâr olmayacak)**tır."**

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَص۪يبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ
بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَٓائِنَاۚ فَمَا كَانَ لِشُرَكَٓائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِۚ
وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَٓائِهِمْۜ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 136

(وَجَعَلُوا) **Tâyin ettiler,** kim için? (لِلّٰهِ) **Allâh için,** nelerden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (ذَرَاَ) **yaratıp yaydı,** o da nedir? (مِنَ الْحَرْثِ) **ekinlerdir,** daha? (وَالْاَنْعَامِ) **ve davarlardır,** neyi Allâh-u Te'âlâ için tâyin ettiler? (نَص۪يبًا) **bir hisseyi,** yâni Arap müşrikleri, Allâh-u Te'âlâ'nın yarattığı ekin ve davarlardan bir hisseyi O'na ayırdılar da, (فَقَالُوا) **dediler,** ne dediler? (هٰذَا) **işte bu** (ayırdıklarımız), kime âittir? (لِلّٰهِ) **Allâh'a âittir,** bu sözü ne ile söylediler? (بِزَعْمِهِمْ) **kendi bâtıl iddiâlarıyla,** daha ne dediler? (وَهٰذَا) **işte bu da,** nelere âittir? (لِشُرَكَٓائِنَا) **bizim ortak** (koştuk)**larımıza âittir** (ibâdette Allâh-u Te'âlâ'ya ortak ettiğimiz putlara âittir), Mevlâ Te'âlâ, onların yaptığı bu ayrımı açıklamak üzere şöyle buyuruyor: (فَمَا) **artık o şey ki,** (كَانَ) **oldu,** nelere âit oldu? (لِشُرَكَٓائِهِمْ) **onların ortak** (saydık)**larına,** yâni hangi hisse ortaklarına ayrılmış olduysa, (فَلَا يَصِلُ) **o ulaşmaz,** kime? (اِلَى اللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَمَا) **her ne şey ki,** (كَانَ) **oldu,** kim için ayrılmış oldu? (لِلّٰهِ) **Allâh için,** yâni hangi hisseyi kendi boş zanlarınca Allâh'a ayırdılarsa, (فَهُوَ) **işte o,** (يَصِلُ) **ulaşır,** nelere? (اِلٰى شُرَكَٓائِهِمْ) **onların ortak** (koştuk)**larına,** (سَٓاءَ) **ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (يَحْكُمُونَ) **hükmediyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 136

136- Ve o (müşrik ola)**nlar O** (Allâh-u Sübhânehû)**nun yaratıp yaydığı ekinlerle davarlardan bir kısmını Allâh'a âit bir nasip** (olarak) **tâyin ettiler de sonra bâtıl iddiâlarıyla:**

"İşte bu (özel vasıflara hâiz bulunan ekinlerle hayvanlar)**, Allâh'a mahsustur** (bu yüzden sâdece misâfir ağırlama ve fakirlere yardım gibi O'nun

yolunda sayılabilecek amaçlarla kullanılabilir), **işte bu**(nlar) **da** (putlardan O'na) **ortak** (koştuk)**larımıza âittir** (ki onlar da ilâhlarımızın hizmetçilerinin istifâdesine bırakılmıştır)" **dediler.**

Artık hangi şey ki onların (Allâh'a) **ortak** (koştuk)**larına âit olmuştur; işte o,** (Allâh'ın emrettiği şekilde fakirlere ve misâfirlere ikrâm edilmediği için) **Allâh**(ın râzı olduğu yollar)**a ulaşmaz** (ve harcanamaz).

Ama hangi şey ki (onların yalan-yanlış tahsisleriyle) **Allâh'a âit olmuştur; işte o,** (işlerine geldiği zaman onları putların bakımına ve bakıcılarına harcadıkları için, müşriklerin Allâh'a) **ortak** (koştuk)**ları** (putları)**na ulaşır.** (Putları Allâh'a tercih ederek ve gayr-i meşrû kānunlar tâyin ederek) **hükmede geldikleri bu şeyler ne kötü olmuştur!**

وَكَذٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ شُرَكَٓاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ
دِينَهُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 137

(وَكَذٰلِكَ) **Ve işte sana böylece,** (زَيَّنَ) **çokça süsledi,** kim için? (لِكَثِيرٍ) **birçoklar**(ı) **için,** kimlerden? (مِنَ الْمُشْرِكِينَ) **müşriklerden,** neyi süsledi? (قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ) **çocuklarını öldürmeyi,** kimler? (شُرَكَٓاؤُهُمْ) **ortak** (koşma)**ları**(nı onlara telkîn eden şeytanlar ve put bakıcıları), niçin böyle yaptılar? (لِيُرْدُو) **helâk etsinler için,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha ne için? (وَلِيَلْبِسُوا) **karıştırsınlar için,** kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** neyi? (دِينَهُمْ) **dinlerini,** yâni İsmâ'îl *(Aleyhisselâm)*dan kalma gerçek dinlerinden muhâfaza ettikleri birkaç meseleyi de onlara karmakarışık etsinler diye, (وَلَوْ شَٓاءَ) **ve eğer murâd etseydi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ bunu yapmamalarını irâde buyursaydı, (مَا فَعَلُو) **yapamazlardı,** neyi? (هُ) **onu,** (فَذَرْ) **öyleyse terk et,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne ile berâber? (وَمَا) **o şeyle berâber ki,** (يَفْتَرُونَ) **uyduruyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 137

137- Ve (Habîbim!) **işte sana!** (Putları Allâh'a) **ortak** (koşma)**ları**(nı müşriklere telkîn eden şeytanlar ve put bakıcıları: "Allâh'ın öldürdüğü lâşeyi yemiyorsunuz da kendi öldürdüğünüzü nasıl yiyorsunuz?!" gibi yaldızlı laflarla onları kandırdıkları gibi yine onlar) **müşriklerden birçoğuna böylece** (akıl çelen laflar ederek ve: "Bu kızlar bir harpte düşmanlarınızın eline esir düşer de fuhşa zorlanırsa bu size çok âr olur, en iyisi bunları küçükken öldürün de kurtulun" diyerek kız) **çocuklarını öldürmeyi de ziyâdesiyle hoş göstermiştir.**

Tâ ki onları (azdırıp) **helâk etsinler ve** (İsmâ'îl *(Aleyhisselâm)*dan kalma gerçek) **dinlerin**(den o zamâna kadar devâm edegelen birkaç şey)**i de onlara karmakarışık etsinler.**

Ama Allâh (onların bunu yapmamalarını) **murâd etseydi onlar bunu**(n gibi kötü telkîn ve süslemeleri) **yapamazlardı.** (Lâkin irâdelerini bu yönde kullandıklarını bildiği için imtihan hikmetine binâen buna müsâade etti.)

Artık sen onları (Allâh adına) **uydurmakta oldukları şeylerle birlikte bırak.** (Zîrâ yaptıklarının zararı onlara dönecektir, bundan sana hiçbir mesûliyet gelmeyecektir.)

Müfessirlerin beyânı vechile; müşriklere bu yanlış telkînleri dilsiz putlar yapamayacağına göre burada bu tezyînâtı yapanlar, onlara putlara tapmayı telkîn eden şeytanlar ve put bakıcılarıdır ki onlar: "Allâh'ın öldürdüğü lâşeyi yemiyorsunuz da kendi öldürdüğünüzü nasıl yiyorsunuz?!" gibi yaldızlı laflarla onlara hayvanları ğayr-i meşrû sûretle helâl ve haram şeklinde ikiye böldürdükleri gibi yine onlar müşriklerden birçoğuna böylece akıl çelen laflar ederek ve: "Bu kızlar bir harpte düşmanlarınızın eline esir düşer de fuhşa zorlanırsa bu size çok âr olur, fakir düşerseniz bakımları zor olur, evlendirdiğinizde ise kocaları size zarar verebilir, en iyisi bunları küçükken öldürün de kurtulun" diyerek kız çocuklarını öldürmeyi hoş göstermiştir.

Bugün dahî câhiliyet devrindeki bu tatbîkât devâm etmektedir. Nitekim âilenin şeref ve nâmusunu kurtarma adına bâzı aşîretlerin hattâ fertlerin işlediği "Töre cinâyetleri" bu kabilden sayılabilir.

وَقَالُوا هٰذِهٖٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَآ اِلَّا مَنْ نَشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا
وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِۜ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 138

(وَقَالُوا) **Ve dediler,** ne dediler? (هٰذِهٖ) **işte şu** (putlarımız adına ayrıla)**nlar,** nelerdir? (اَنْعَامٌ) **birtakım davarlardır,** daha? (وَحَرْثٌ) **ve bir kısım ekinlerdir,** öyle davar ve ekin ki, (حِجْرٌ) **yasak edilmiş,** daha öyle davarlar ve ekin ki, (لَا يَطْعَمُ) **yiyemez,** neyi? (هَا) **onları,** (اِلَّا مَنْ) **ancak o kimse ki,** (نَشَآءُ) **biz dileriz,** bu sözü neye mültebis olarak söylediler? (بِزَعْمِهِمْ) **bâtıl inançlarına bürünücü oldukları hâlde,** hayvanların diğer bir kısmını göstererek şöyle dediler: (وَاَنْعَامٌ) **ve** (bunlar da) **birtakım davarlardır,** bu kelime mahzûf bir (هٰذِهٖ) ism-i işâretinin haberidir, öyle davarlar ki, (حُرِّمَتْ) **haram kılındı,** yâni yasaklandı, ne? (ظُهُورُهَا) **onların sırtları**(na binilmesi)**,** daha şunu da dediler ki, (وَاَنْعَامٌ) **ve** (bunlar da) **bâzı davarlardır,** bu kelime mahzûf bir (هٰذِهٖ) ism-i işâretinin haberidir, öyle davarlar ki, (لَا يَذْكُرُونَ) **o** (şirk koşa)**nlar anmazlar,** neyi? (اِسْمَ اللّٰهِ) **Allâh'ın ismini,** ne üzerine? (عَلَيْهَا) **onların üzerine,** bu sözleri de ne oldukları hâlde söylediler? (افْتِرَآءً) **uydurucu oldukları hâlde,** burada (افْتِرَآءً) kelimesi (وَقَالُوا) cümlesinin fâilinden hâl kabûl

edilmesi durumunda (مُفْتَرِينَ) takdîrindedir, mef'ûl-ü leh de kabûl edilebilir ki meâldeki mânâ buna göredir, kime karşı iftirâ edici oldukları hâlde? (عَلَيْهِ) **O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**na karşı,** (سَيَجْزِي) **muhakkak cezâlandıracaktır,** kimi? (هِمْ) **onları,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَفْتَرُونَ) **iftirâ ederler,** yâni Allâh-u Te'âlâ hakkında yapmış oldukları bu gibi iftirâları sebebiyle. Bu mânâ (بِمَا كَانُوا) cümlesindeki (مَا) harfinin masdariyye kabûl edilmesine göre verilmiştir, mevsûle de kabûl edilebilir ki meâldeki mânâ buna göredir.

Meâl-i Şerîf - 138

138- Bir de o (müşrik ola)**nlar bâtıl iddiâlarıyla O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**na bir iftirâ olsun diye: "İşte bu** (putlar adına ayrıla)**nlar yasaklı birtakım davarlar ve ekinlerdir ki, dilediğimizden başkası onları yiyemez. Birtakım davarlar ise, onların sırtları**(na binilmesi) **yasaklanmıştır.** (Çünkü bunu bize Allâh emretti)**" dediler.**

Ayrıca bir kısım davarlar (vardır) **ki;** (kesim ânında) **onların üzerine Allâh'ın adını anmazlar** (da, onları putların adına keserler)**. Sürekli uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler yüzünden, muhakkak O** (Allâh-u Te'âlâ) **onları cezâlandıracaktır.**

وَقَالُوا مَا فِى بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰٓى اَزْوَاجِنَاۚ وَاِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَٓاءُۜ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْۜ اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 139

(وَقَالُوا) **Ve yine dediler,** ne dediler? (مَا) **o şeyler ki,** nerede olucudur? (فِى بُطُونِ هٰذِهِ) **işte şunların karınlarında,** şunlardan bedel? (اَلْاَنْعَامِ) **şu davarların,** onların karnında olan yavrular nedir? (خَالِصَةٌ) **hâlistir** (özellikle helâldir), kimler için? (لِذُكُورِنَا) **erkeklerimiz için,** daha nedir? (وَمُحَرَّمٌ) **ve yasak kılınmıştır,** kimlere? (عَلٰٓى اَزْوَاجِنَا) **eşlerimize,** (وَاِنْ يَكُنْ) **ama eğer olursa,** yâni davarların karnındaki cenin olursa, nedir olursa? (مَيْتَةً) **bir ölü,** yâni ölü olarak doğarsa, (فَهُمْ) **işte onlar,** yâni erkekler ve dişilerin hepsi, nerede? (فِيهِ) **onda,** yâni ölü doğan hayvanda, nedirler? (شُرَكَٓاءُ) **ortaklardır,** (سَيَجْزِي) **muhakkak cezâlandıracaktır,** kimi? (هِمْ) **onları,** ne sebebi ile? (وَصْفَهُمْ) (bu şekilde) **vasfetmeleri** (nitelemeleri) **sebebiyle,** yâni helâl ve harâm etme hususlarında Allâh-u Te'âlâ'ya iftirâları sebebiyle, bu kelime sebebiyyet için olan (بَا) bâ harfinin hazfi ile mensuptur. Cezâ kelimesinden ibâret, (سَيَجْزِي) kelimesine mef'ûl-ü mutlak düşen bir

muzâfın hazfiyle de mensûb olabilir ki meâldeki mânâ da buna göredir, (اِنَّهُ) **şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (حَكِيمٌ) **ziyâde hikmet sâhibidir,** daha kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde ilim sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 139

139- Yine o (şirk koşa)**nlar: "İşte şu davarların karınlarında bulunan** (yavru)**lar** (canlı doğarlarsa onlardan istifâde) **sâdece erkeklerimize âittir, eşlerimize ise haram kılınmıştır** (yasaklanmıştır)**" dediler.**

Ama eğer o (yavru) **ölü** (doğacak) **olursa, işte onlar onda**(n istifâde etmekte) **ortaklardır. Gerçekten de O** (Allâh-u Te'âlâ) **onları** (helâl-haram konusunda Allâh adına yaptıkları) **bu** (yalan-yanlış) **nitelemeleri**(nin karşılığı) **ile cezâlandıracaktır. Şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ onlara cezâ vermekte isâbetli davranan bir) **Hakîm'dir,** (onların inançlarını ve hak ettikleri cezâları çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا اَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَاءً عَلَى اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 140

(قَدْ خَسِرَ) **Muhakkak hüsrâna uğradı,** kimler? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (قَتَلُوا) **öldürdüler,** kimi? (اَوْلَادَهُمْ) **çocuklarını,** ne oldukları hâlde? (سَفَهًا) **sefih** (ve aklı kıt kimse)**ler oldukları hâlde,** burada bir muzâf mahzûftur ki takdîri (ذَوِى سَفَهٍ) şeklindedir, bu kelime mef'ûl-ü leh de kabûl edilebilir ki meâldeki mânâ buna göredir, öyle sefihler ki, ne ile mültebis olucu? (بِغَيْرِ عِلْمٍ) **ilmin gayriyle mültebis olucu,** yâni bilgisizce, hüsrâna uğrayan o kimseler daha ne yaptılar? (وَحَرَّمُوا) **ve yasak saydılar,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (رَزَقَ) **rızık olarak verdi,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh**(-u Te'âlâ), ne ile yasakladılar? (اِفْتِرَاءً) **iftirâ etmekle,** bu kelime gerideki fiile mef'ûl-ü mutlak düşen bir muzâfın hazfiyle mensuptur ki takdîri (تَحْرِيمَ افْتِرَاءٍ) şeklindedir, kime karşı iftirâ etmekle? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** (قَدْ ضَلُّوا) **muhakkak saptılar,** yâni doğru yoldan ayrıldılar da, (وَمَا كَانُوا) **ve olamadılar,** kimler? (مُهْتَدِينَ) **hidâyete erici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 140

140- (Dünyâda nüfus ve nüfuzlarını kaybettiklerinden, âhirette de azâba düşecekleri için iki cihanda da) **muhakkak hüsrâna uğramıştır o kimseler ki; beyinsizlik yüzünden** ("Allâh bize böyle emretti" diye) **Allâh'a iftirâ ederek,** (çocuklarının da, kendilerinin de kim tarafından rızıklandırıldığı konu-

sunda) **bir bilgi**(ye dayalı) **olmaksızın** (kız) **çocuklarını öldürmüştürler ve Allâh'ın kendilerini rızıklandırmış olduğu** (helâl ve lezzetli) **şeyleri haram saymıştırlar.**

Gerçekten de onlar (bu davranışlarıyla, doğru yoldan ayrılıp) **sapıtmıştırlar ve onlar hidâyete eren kimseler olamamıştırlar.**

Ikrime *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edildiğine göre; bu âyet-i kerîme, Rabî'a ve Mudar kabîlesinden, kızlarını diri diri gömenler hakkında nâzil olmuştur. Benî Kinâne kabîlesi ise bunu yapmazlardı. Câhiliyet devrinde bu cinâyeti işleyenlerden her biri evleneceği kadına, bir kızını yaşatacağı, diğerini ise gömeceği husûsunu şart koşardı. Gömülecek kızın sırası geldiğinde adam sabah veyâ akşam vaktinde karısının yanından ayrılırken ona: "Sana döndüğümde onu gömmemiş olduğunu görürsem, sen bana annemin sırtı gibisin (benden boşsun)" derdi.

Annesi de o çocuk için toprakta bir çukur kazar, akrabâsı olan kadınlara haber salar, böylece onlar toplanırlar, sonra o çocuğu elden ele dolaştırırlardı. Çocuk kendisine döndüğünde annesi onu çukura atar sonra üzerine toprağı örterdi. *(et-Taberî, et-Tefsîr, rakam:13953; es-Sem'ânî; el-Beğavî)*

İşte Âmir *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen: "Diri diri gömen kadın ateştedir" *(Ebû Dâvûd, Sünnet:17, rakam:4717, 2/642)* hadîs-i şerîfinde, kızının gömülmesini şart koşan babanın hâricinde bunu kabûl edip tatbik eden anne özellikle konu edilmiştir.

Bu âyet-i kerîmede müşriklerin hüsrânından bahsedilmiştir ki, ciğerpâreleri olan çocuklarını kaybetmeleri, Allâh'a karşı iftirâda bulunarak kendilerine haram ettikleri mallardan zarar etmeleri, putlara hizmet uğruna beyhûde yere birikimlerini isrâf etmeleri ve şirk koşarak îmânlarını kaybetmeleri, bu büyük hüsrânın birer örneğini teşkil etmektedir.

İslâmiyet ilk günden îtibâren câhiliyet döneminin kötü âdetlerini bertarâf etmeye başlamış, bu meyanda kızları diri diri gömme cinâyetinin kökünü kurutmak için, erkek ve kadınlardan alınan bîat şartlarına "Çocuklarını öldürmeme" maddesini koymuştur. Demek ki İslâm öncesi her türlü hakâret ve cinâyete mâruz kalan kadın cinsi, insan olarak görülme onuruna ancak İslâmiyet'le kavuşmuştur.

وَهُوَ الَّذٖٓي اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ
وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهٖۘ
وَلَا تُسْرِفُواۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفٖينَۙ ﴿١٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 141

(وَهُوَ) **Ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ), kimdir? (اَلَّذٖي) **öyle bir Zat'tır ki,** (اَنْشَاَ) **yarattı,** neyi? (جَنَّاتٍ) **birtakım bahçeleri,** öyle bahçeler ki, (مَعْرُوشَاتٍ) **çardaklı olanlar,** daha öyle bahçeler ki, (وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ) **ve çardaksız olanlar,** daha neyi yarattı? (وَالنَّخْلَ) **hurmalıkları da,** daha? (وَالزَّرْعَ) **ekinleri de,** onlar ne oldukları hâlde? (مُخْتَلِفًا) **ihtilâf edici,** yâni birbirine benzemeyici, ne? (اُكُلُهُ) **yenilen ürünleri,** daha neyi yarattı? (وَالزَّيْتُونَ) **zeytini de,** daha? (وَالرُّمَّانَ) **narı da,** onlar ne olduğu hâlde? (مُتَشَابِهًا) **birbirine benzeyici,** daha? (وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ) **ve birbirine benzemeyici,**

(كُلُوا) **yiyin,** neden? (مِنْ ثَمَرِهٖ) **onun ürünlerinden,** ne zaman? (اِذَٓا اَثْمَرَ) **ürün verdiği zaman,** daha ne yapın? (وَاٰتُوا) **ve verin,** neyi? (حَقَّهُ) **onun hakkını,** ne zaman? (يَوْمَ حَصَادِهٖ) **hasâdı gününde,** yâni devşirilip biçildiği zaman, (وَلَا تُسْرِفُوا) **ve isrâf yapmayın,** (اِنَّهُ) **şüphesiz O** (Allâh-u Te'âlâ), (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimi? (الْمُسْرِفِينَ) **isrâf edici kimseleri.**

Meâl-i Şerîf - 141

141- Ve ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki;** (dolanması için direklerle çatı kurulan) **çardaklı ve çardaksız** (üzüm) **bağlar**(ın)**ı da** (renk, tat, hacim ve koku bakımından) **ürünleri farklı olan hurmalıkları** (türlü türlü hubûbat) **ve ekinleri de,** (renkte ve tatta bâzı fertleri) **birbirine benzeyen ve** (bâzısı) **benzemeyen zeytini de narı da yaratmıştır.**

(Onlar) **ürün verdiği zaman** (bütün bunların) **yenilen ürünlerinden yiyin, hasâdı gününde** (devşirilip toplandıklarında) **ise hakkı** (olan öşür ve zekâtı)**nı verin. Ama** (çoluk-çocuğu muhtaç bırakacak şekilde çok vererek) **israf yapmayın. Şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ), **israfçıları sevmez** (ve onların bu yaptıklarına rızâ göstermez).

وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًاۜ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌۙ ﴿١٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 142

(وَمِنَ الْاَنْعَامِ) **Davarlardan da** (yarattı), neyi? (حَمُولَةً) **yük taşıyıcıları,** daha? (وَفَرْشًا) **ve döşenenleri,** yâni kesilmek için yere yatırılacak olanları, (كُلُوا) **yiyin,** nelerden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (رَزَقَ) **rızık olarak verdi,** kime? (كُمُ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (وَلَا تَتَّبِعُوا) **ve aslâ tâbi olmayın,** neye? (خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ) **şeytanın izlerine,** (اِنَّهُ) **çünkü gerçekten o,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** nedir? (عَدُوٌّ) **büyük bir düşmandır,** öyle düşman ki, (مُبِينٌ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 142

142- Davarlardan; (yük) **taşıyıcıları ve** (kesilmek için yere) **döşen**(ip etlerinden yenilenleri ve tüylerinden dokumalar elde edil)**enleri de** (Allâh-u Te'âlâ sizin için yaratmıştır)!

(Artık) **Allâh'ın size rızık olarak ver**(ip helâl et)**miş olduğu şeylerden yiyin. Ama** (kendi kafanızdan helâl-haram diye hükümler vererek) **şeytanın izlerine aslâ uymayın. Şüphesiz ki o** (şeytan) **sizin için pek açık bir düşmandır.**

ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۚ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ نَبِّؤُنِي بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَۙ ﴿١٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 143

Yük taşıyan ve yere serilen hayvanlardan bedel? (ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ) **sekiz eşi** (yarattı), ondan bedel? (مِنَ الضَّاْنِ) **koyundan,** neyi? (اِثْنَيْنِ) **ikiyi,** yâni erkeği ve dişiyi, daha? (وَمِنَ الْمَعْزِ) **keçiden de,** neyi? (اِثْنَيْنِ) **ikiyi** (yarattı), (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (آٰلذَّكَرَيْنِ) **iki erkeği mi,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** daha? (اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ) **yoksa iki dişiyi mi,** daha? (اَمَّا) **yâhut o şeyi mi ki,** (اِشْتَمَلَتْ) **şâmil oldu,** neye? (عَلَيْهِ) **ona,** yâni onu kaplayıp taşıdı, ne? (اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ) **iki dişinin rahimleri,** yâni koyunun ve keçinin dişilerinin rahimlerinde bulunan yavruların tümünü mü haram kıldı? (نَبِّؤُ) **haber verin,** kime? (نِى) **bana,** ne ile? (بِعِلْمٍ) **bir ilimle,** yâni bilgiye dayanarak, (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer oldu iseniz,** kimler? (صَادِقِينَ) **doğru söyleyen kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 143

143- (Davarlardan) **sekiz eşi; koyundan ikiyi, keçiden de ikiyi** (Allâh-u Te'âlâ yaratmıştır). (Habîbim! O davarların kâh erkeklerini, kâh dişilerini, bâzen de ayrım yapmadan tüm yavrularını, kimi zaman ise karışık şekilde bir kısım yavrularını haram saymayı meşrûlaştırmak için: "Bunları Allâh haram etti" diyen o müşrikleri rezil etmek üzere) **de ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, ya da iki dişinin rahimlerinin kendisini kapla**(yıp taşı)**mış olduğu şeyleri mi** (Allâh size) **haram kılmıştır?!**

(Allâh tarafından bunların harâmiyetini ifâde eden bir delil varsa) **bana bir bilgi ile** (doğruyu) **haber verin. Eğer** (bu hayvanların haramlığına dâir iddiânızda) **doğru söyleyen kimseler olduysanız** (bunu bir delîle dayandırmalısınız)."

وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ۟ ﴿١٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 144

(وَمِنَ الْاِبِلِ) **Deveden de,** neyi yarattı? (اِثْنَيْنِ) **ikiyi,** daha? (وَمِنَ الْبَقَرِ) **sığırdan da,** neyi? (اِثْنَيْنِ) **ikiyi,** yâni erkeği ve dişiyi yarattı, (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne

söyle? (آٰلذَّكَرَيْنِ) **iki erkeği mi,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** daha? (اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ) **yoksa iki dişiyi mi,** daha? (اَمَّا) **yâhut o şeyi mi ki,** (اِشْتَمَلَتْ) **şâmil oldu,** neye? (عَلَيْهِ) **ona,** yâni onu kaplayıp taşıdı, ne? (اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ) **iki dişinin rahimleri,** yâni devenin ve sığırın dişilerinin rahimlerinde bulunan yavruların tümünü mü haram kıldı? (اَمْ كُنْتُمْ) **yoksa siz oldunuz mu?** kimler? (شُهَدَٓاءَ) **şâhitler,** ne vakit? (اِذْ وَصّٰى) **vasiyet ettiği vakit,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** ne ile? (بِهٰذَا) **işte bununla,** yâni bu sayılanları haram kabûl etmenizi Allâh size emrettiğinde siz orada hazır bulunmakta mıydınız?! (فَمَنْ) **artık kim,** nedir? (اَظْلَمُ) **daha zâlimdir,** kimden? (مِمَّنِ) **o kimseden ki,** (افْتَرٰى) **iftirâ etti,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (كَذِبًا) **bir yalanı,** niçin iftirâ etti? (لِيُضِلَّ) **saptırsın diye,** kimi? (النَّاسَ) **insanları,** ne olduğu hâlde iftirâ etti? (بِغَيْرِ عِلْمٍ) **herhangi bir ilmin gayrine mültebis olduğu hâlde,** yâni cehâlete bürünücü olduğu hâlde, bilgisizce, (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (لَا يَهْدِي) **hidâyet etmez,** yâni doğru yola kavuşturmaz, kimi? (الْقَوْمَ) **kavmi,** öyle kavim ki, (الظَّالِمِينَ) **zulmediciler.**

Meâl-i Şerîf - 144

144- Deveden de ikiyi, sığırdan da ikiyi (Allâh-u Te'âlâ yaratmıştır). (Rasûlüm!) **De ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, ya da iki dişinin rahimlerinin kendisini kapla**(yıp taşı)**mış olduğu şeyleri mi** (Allâh size) **haram kılmıştır?!**

Yoksa Allâh size işte bunu (emir ve) **vasiyet etmişti de, o zaman siz** (orada hazır bulunan) **şâhitler mi olmuştunuz?!** (Ama böyle bir vasiyet söz konusu olmadığına göre siz bunları nereden uydurdunuz?!)"

Artık (birtakım helâller hakkında: "Allâh bunları haram etti" diyerek) **insanları bilgisizce saptırsın diye Allâh'a karşı bir yalan uydurmuş olandan kim daha zâlimdir?! Şüphesiz ki Allâh** (hidâyet bulmak istemeyen) **o zâlimler toplumunu** (doğru yola) **hidâyet etmez.**

قُلْ لَٓا اَجِدُ ف۪ي مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا اَوْ لَحْمَ خِنْز۪يرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 145

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَٓا اَجِدُ) **ben bulamıyorum,** nerede? (ف۪ي مَٓا) **o şeyler içinde ki,** (اُو۫حِيَ) **vahyolundu,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** yâni bana vahyolunan

âyetler içerisinde bulamıyorum, neyi? (مُحَرَّمًا) **haram kılınmış** (yiyecek) **bir şeyi,** kim üzerine? (عَلٰى طَاعِمٍ) **yiyen bir kimseye,** öyle kimse ki, (يَطْعَمُ) **yiyor,** neyi? (هُ) **onu,** yâni o yiyeceği, (اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ) **ancak** (o yiyeceğin) **olması müstesnâ,** nedir olması? (مَيْتَةً) **bir leş,** daha nedir olması? (اَوْ دَمًا) **yâhut bir kan,** öyle kan ki, (مَسْفُوحًا) (kesim esnâsında fışkırarak) **dökülmüş,** daha nedir olması? (اَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ) **ya da bir domuzun eti,** (فَاِنَّهُ) **çünkü şüphesiz ki o,** yâni domuz, nedir? (رِجْسٌ) **bir pisliktir,** daha nedir olması? (اَوْ فِسْقًا) **ya da bir fısk,** yâni fâsıklık ve günahın ta kendisi, öyle fısk ki, (اُهِلَّ) **ses yükseltildi,** kim için? (لِغَيْرِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başkası için,** ne üzerine? (بِهِ) **onun** (kesimi) **üzerine,** burada (بِهِ) terkibindeki (بَا) harfi (عَلٰى) mânâsında olup, (هُ) zamiri, mahzûf bir muzâfın, muzâfun ileyhi olarak, (يَكُونَ) fiilinin müstetir zamirinin râci olduğu (طَعَامٌ) kelimesine râcîdir. Bu durumda takdîr: (رُفِعَ الصَّوْتُ عَلٰى ذَبْحِهِ بِسْمِ غَيْرِ اللّٰهِ) şeklindedir. *(el-Keşşâf, en-Nesefî, el-Konevî),* (فَمَنِ) **Artık kim,** (اضْطُرَّ) **mecbur bırakılırsa,** ne olduğu hâlde? (غَيْرَ بَاغٍ) (başka bir çâresize karşı) **azgınlık yapmayıcı olduğu hâlde,** daha? (وَلَا عَادٍ) **ve haddi aşmayıcı** (ölmemesine yetecek miktârı geçmeyici) **olduğu hâlde,** (فَاِنَّ رَبَّكَ) (o durumda) **işte şüphesiz senin Rabbin,** kimdir? (غَفُورٌ) **ziyâde bağışlayıcıdır,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **çokça acıyıdır.**

Meâl-i Şerîf - 145

145- (Habîbim!) **De ki:** "(Kur'ân'da) **bana vahyolunanlar arasında** (kadın-erkek fark etmeksizin) **yiyecek olan herhangi bir kimseye** (yemesi) **haram kılınmış bir şeyi bulamıyorum; ancak** (kendiliğinden ölen) **bir leş yâhut** (kesim esnâsında fışkırarak) **dökülen bir kan veyâ bir domuzun eti -ki o gerçekten bir pisliktir- ya da kendisiyle** (ilgili yanlış tasarrufta bulunulmak üzere) **Allâh'tan başkası için ses yükseltil**(erek kesil)**miş** (olduğu için) **bir fısk**(a ve harama bulaşmış) **olan** (murdar şeyler) **müstesnâ!"**

Ama (bununla birlikte) **her kim** (kendisi gibi zorda kalmış birine saldırıp) **azgınlık eden biri olmayarak ve** (ölmeyecek kadar yemesi gereken) **sınırı aşan biri olmadığı hâlde** (bahsedilenlerden herhangi bir şeyi yemek) **zor**(un)**da bırakılırsa, şüphesiz ki senin Rabbin** (zorda kalanların yaptıklarını çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (onlara cezâ vermeyecek derecede merhamet sâhibi olan bir) **Rahîm'dir.**

Bâzılarının bu âyet-i kerîmeye yanlış mânâ vererek: "Burada zikredilenler dışında İslâm'da bir haram yoktur" şeklinde hüküm vermeleri aslâ doğru değildir. Zîrâ diğer bâzı âyet-i kerîmelerde ve birçok hadîs-i şerîfte başka haramlar zikredilmiştir. Görüldüğü üzere bu âyet, yiyeceklerle ilgili haramları; lâşe, dökülen kan, domuz eti ve Allâh'tan başkası adına kesilen olmak üzere dört sınıfla sınırlamıştır.

Hâlbuki yiyeceklerle ilgili haramların bunlardan çok daha fazla olduğu herkesin mâlûmudur. Nitekim şarabın içilmesi, yiyecek alışverişinde hâsıl olan fâiz ve idrar-ğayta gibi insan tabîatının nefret duyacağı pis şeylerin haram oluşu diğer âyet-i kerîmelerle sâbittir. *(el-Mâide Sûresi:90, el-Bakara Sûresi:275, el-A'râf Sûresi:157)*

Ayrıca azı dişi olan yırtıcılarla gagalı kuşlar gibi birçok hayvanın yenmesinin harâmiyeti hadîs-i şerîflerle sâbittir ki, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in haram ettikleri de Allâh-u Te'âlâ'nın haramları gibidir. Nitekim Mikdâm ibnü Ma'dî Keribe *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Dikkat edin! Bana Kur'ân verildi, onunla birlikte bir misli de (sünnet) verildi. Âgâh olun! Yakındır ki; midesi tok bir hâlde rahat koltuğunda oturan bir kimse: 'Siz Kur'ân'a bakın, onda helâl bulduğunuzu helâl kabûl edin, haram bulduğunuzu da haram sayın' diyecektir. Şunu bilin ki; ehlî eşeklerle azı dişi olan yırtıcı hayvanlar size helâl olmaz. (Bu hükümleri Kur'ân'da bulamasanız da, işte ben bunu size açıklıyorum. Helâl ve haram hükümlerini Kur'ân'dan aldığınız gibi benim hadîslerimden de alın!) Şüphesiz Allâh Rasûlü'nün harâm ettiği şeyler, Allâh'ın harâm ettikleri gibidir" buyurmuştur. *(Ebû Dâvûd, es-Sünne:6, rakam:4604, 2/610; et-Tirmizî, el-'İlim:10, rakam:2664, 5/38)*

Bu âyet-i celîle ile diğer âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler arasında bir çelişki bulunmadığını ifâde eden Taberî ve Nesefî gibi birçok müfessir: "Bu âyette geçen kasr ve tahsis, daha önce bahsi geçen davarlara ve ona benzeyen hınzır gibi büyük baş hayvanlara mahsustur. Zîrâ âyet-i kerîme, davarları kendilerine yasak eden müşriklere reddiyede bulunma gâyesiyle nâzil olmuştur. Dolayısıyla bunun mânâsı: 'Bu âyette anlatılanların dışında bir haram bulamıyorum' şeklinde değil de, ancak: 'Ey müşrikler! Sizin davarlar husûsunda yasak saydıklarınızdan hiçbirini bana vahyolunanlar arasında haram olarak bulmuyorum, bu konuda ancak kendi kendine öleni, dökülen kanı ve Allâh'tan başkası adına kesileni, bir de yemeye alışkın olduğunuz domuz etini yasak buluyorum' şeklinde anlaşılmalıdır" demişlerdir. *(et-Taberî, rakam:14082, 5/378; el-Hâzin; en-Nesefî)*

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍۚ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ
حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَٓا اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَٓا اَوِ الْحَوَايَٓا
اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍۜ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْۘ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 146

(وَعَلَى الَّذِينَ) **O kimseler üzerine ki,** (هَادُوا) **Yahûdî oldular,** (حَرَّمْنَا) **Biz haram kıldık,** neyi? (كُلَّ ذِي ظُفُرٍ) **her bir tırnak sâhibini,** (وَمِنَ الْبَقَرِ) **ve sığırdan,** daha? (وَالْغَنَمِ) **koyundan da,** (حَرَّمْنَا) **haram kıldık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (شُحُومَهُمَا) **iç yağlarını,** (اِلَّا مَا) **ancak o müstesnâ ki,** (حَمَلَتْ) **taşıdı,** ne? (ظُهُورُهُمَا) **o ikisinin sırtları,** (اَوِ الْحَوَايَا) **yâhut bağırsaklar**(1), (اَوْ مَا) **yâhut da o şey** (müstesnâ) **ki,** (اخْتَلَطَ) **karıştı,** ne ile? (بِعَظْمٍ) **bir kemikle,** (ذٰلِكَ) **işte sana bunu,** (جَزَيْنَا) **cezâ yaptık,** bu mânâya göre bu kelime (جَزَيْنَا) fiilinin mukaddem olan ikinci mef'ûlüdür. *(el-Âlûsî)* Mef'ûl-ü mutlak olmak üzere de mensûb olabilir ki, buna göre takdîr: (ذٰلِكَ الْجَزَاءَ جَزَيْنَاهُمْ) "İşte bunu onlara cezâ yaptık" şeklinde olup, meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir. Yâni

bu şekilde haram kılmayı cezâ yaptık, kime? (هُمْ) **onlara,** ne sebebiyle? (بِبَغْيِهِمْ) **zulümleri sebebiyle,** (وَاِنَّا) **ve muhakkak ki Biz,** kimleriz? (لَصَادِقُونَ) **elbette doğru söyleyicileriz.**

Meâl-i Şerîf - 146

146- O Yahûdî olmuş kimselere ise her bir tırnaklıyı ***/(yarık) parmaklıyı/*** (yemeyi) **haram kılmıştık.**

Sığırdan ve koyundan da, sırtlarının yâhut bağırsakların(ın) **taşıdığı ya da bir kemikle karışmış olan** (yağ)**-lar dışındaki iç yağlarını onlara haram kılmıştık.**

İşte sana! (Peygamberleri öldürmek ve fâiz yemek gibi) **zulümleri sebebiyle onları bununla cezâlandırdık. Gerçekten de Biz elbette** (haberlerimiz, müjde ve tehditlerimiz dâhil tüm buyruklarımızda) **doğru olan** (ve her yaptığımızı doğru yapan)**larız.**

فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍۚ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 147

(فَاِنْ كَذَّبُو) **Artık eğer yalancı sayarlarsa,** kimi? (كَ) **seni,** (فَقُلْ) **sen de söyle,** ne söyle? (رَبُّكُمْ) **sizin Rabbiniz,** (ذُو رَحْمَةٍ) **büyük bir rahmet sâbihidir,** öyle rahmet ki, (وَاسِعَةٍ) **çok geniş,** (وَلَا يُرَدُّ) **ama döndürülemez,** ne? (بَأْسُهُ) **O'nun çetin azâbı,** kimden? (عَنِ الْقَوْمِ) **kavimden,** öyle kavim ki, (الْمُجْرِمِينَ) **mücrim** (ve suçlu olan) **kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 147

147- (Habîbim! Sana gönderdiğim bu vahiyler husûsunda) **eğer seni yalanlarlarsa, de ki:**

"Rabbiniz çok büyük ve çok geniş bir rahmet sâhibidir. (Bu yüzden inkârlarınıza karşı size mühlet tanımakta ve cezânızı peşin göndermemektedir, ama buna aldanmayın.) **O'nun çetin azâbı ise,** (bir defâ başa gelirse) **o suçlular toplumundan** (bir daha) **geri çevrilemez."**

سَيَقُولُ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكْنَا وَلَا اٰبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍۜ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوا بَأْسَنَاۜ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَاۜ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 148

(سَيَقُولُ) **Yakında diyecektir,** kimler? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (اَشْرَكُوا) **şirk koştular,** ne diyecektir? (لَوْ شَاءَ) **eğer murâd etseydi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ bizim şirk koşmamamızı ve bir şeyi haram kılmamamızı irâde etmiş olsaydı, (مَٓا اَشْرَكْنَا) **biz şirk koş**(anlar ol)**mazdık,** daha? (وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬نَا) **babalarımız da olmazdı,** (وَلَا حَرَّمْنَا) **haram da kılmazdık,** neyi? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şeyi,** (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** yâni bunların yalanlaması gibi, (كَذَّبَ) **tekzib etti,** kimler? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** kimlerden önce? (مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan önce,** (كَذٰلِكَ) terkibindeki (كَاف) harf-i cer, (ذَا) ism-i işâret olup, kendisinden sonra gelen (كَذَّبَ) fiilinin âmili bulunduğu mahzûf bir mef'ûl-ü mutlağa müteallıktir ki takdîr-i kelâm: (كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ تَكْذِيبًا كَذٰلِكَ التَّكْذِيبِ الَّذِى فَعَلَهُ هٰؤُلَاءِ) şeklindedir. Yâni işte bunların yaptığı tekzîbe benzeyen bir yalanlama ile onlardan öncekiler de tekzîb ettiler, ne zamâna kadar? (حَتّٰى ذَاقُوا) **onlar tadıncaya kadar,** neyi? (بَأْسَنَا) **şiddetli azâbımızı,** (قُلْ) **söyle** neyi söyle? (هَلْ عِنْدَكُمْ) **sizin yanınızda** (var) **mıdır,** ne? (مِنْ عِلْمٍ) **herhangi bir ilim ki,** (فَتُخْرِجُو) **çıkarasınız,** yâni açıklayasınız, neyi? (هُ) **onu,** kime? (لَنَا) **bize,** (اِنْ تَتَّبِعُونَ) **siz aslâ uymuyorsunuz,** (اِلَّا الظَّنَّ) **ancak zanna** (ve ilim ifâde etmeyen tahminlere uyuyorsunuz), (وَاِنْ اَنْتُمْ) **ve siz değilsiniz,** (اِلَّا تَخْرُصُونَ) **ancak yalan söylersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 148

148- O şirk koşmuş olan kimseler (kendi yollarının meşrûiyetini ispat etmek için) **yakında: "Allâh** (bizim şirk koşmamamızı) **murâd etmiş olsaydı biz şirk koş**(an kimseler ol)**amazdık, babalarımız da** (müşriklerden) **olamazdı, ayrıca** (yasakladığımız) **hiçbir şeyi de haram kılmazdık.** (Anlaşılan Allâh bizim bu yaptıklarımızdan râzı ki biz bunları yapabildik)" **diyecek**(ler). (Oysa Biz, onların kendi irâdelerini şirk yönünde kullandığını bildiğimiz için buna müsâade ettik ama bu Bizim, onların kâfirliğine râzı olduğumuz anlamına gelmez.)

İşte sana! Böylece (onlar seni yalanladıkları gibi) **onlardan önce bulunan kimseler de** (kendi peygamberlerini) **yalanlamıştı da, nihâyet Bizim çetin azâbımızı tatmışlardı.** (Habîbim! Onlara) **de ki: "Sizin nezdinizde** (bu iddiânızın doğruluğuna dâir) **bir bilgi var mıdır ki, onu bize çıkar**(ıp açıklay)**asınız?!**

(Bu hususta) **siz** (hak adına bir şey ifâde etmeyen tahmin ve) **zandan başka bir şeye uymuyorsunuz ve siz** (Allâh'a karşı) **ancak yalan söylüyorsunuz."**

قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُۚ فَلَوْ شَٓاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿١٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 149

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** neyi söyle? (فَلِلّٰهِ) **sâdece Allâh'a âittir,** ne? (اَلْحُجَّةُ) **huccet** (ve deliller), öyle delil ki, (اَلْبَالِغَةُ) **ulaşıcı,** yâni sağlamlık ve güçlülüğün zirvesine ulaşan tam ve kâmil, (فَلَوْ شَٓاءَ) **işte eğer O** (Rabbiniz) **murâd etseydi,** yâni Allâh-u Te'âlâ sizin hepinizi hidâyet etmeyi irâde buyursaydı, (لَهَدٰى) **elbette hidâyet ederdi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne olduğunuz hâlde? (اَجْمَع۪ينَ) **hep birlikte olanlar hâlinde.**

Meâl-i Şerîf - 149

149- (Rasûlüm!) **De ki: "O** (gerçeği ispat husûsunda zirveye) **ulaşmış olan** */(kendisine tutunanı hasmına karşı zafere)* ***ulaştıran/*** (delil ve) **huccet**(ler) **sâdece Allâh'a âittir.**

İşte O (Rabbiniz) **murâd etseydi elbette** (hep) **birlikte olduğunuz hâlde sizi**(n hepinizi) **hidâyet eder**(ek doğru yola eriştirir)**di.** (Lâkin O, sizin hepinizin hidâyet istemediğini bildiği için sâdece hidâyet isteyenlere hidâyet yarattı.)"

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede şöyle buyurmuş olmaktadır: "Allâh'ın dilemesini bahâne edip de, O'na karşı kimse bir delil getiremez. Çünkü O'nun bir şeyi murâd etmesi, ondan râzı olduğu anlamına gelmez. Evet O, yanılmayan ezelî ilmiyle, sizin irâde ve kudretinizi şirk koşma yönünde kullanacağınızı bilmiş ve buna göre hakkınızda şirki yaratmayı murâd etmiştir.

Herkesi hidâyete mecbur etmeyi murâd etseydi elbette bunu yapabilirdi ama o takdirde imtihan hikmeti boşa çıkmış olurdu. Fakat O sizin tümünüzün, hidâyeti kendi irâdenizle tercih etmeyeceğinizi tâ ezelde bildiği için hepinizin hidâyet bulmasını murâd etmedi. Lâkin kiminizin doğru yolu, kiminizin de sapıklığı seçeceğini bildiğinden, bir kavmin hidâyetini râzı olarak murâd etti, diğer bir kavmin sapıtmasını ise râzı olmadığı hâlde, imtihan hikmetine mebnî olarak irade buyurdu."

Bu âyet-i celîlede görüldüğü üzere; müşrikler kendi gâvurluklarını Allâh'ın irâdesine bağlayarak meşrûlaştırmak istemişlerdir ki, günümüzde de, mübtelâ oldukları kötülükleri bu gibi sözlerle savunanlar mevcuttur. Allâh-u Te'âlâ'nın, istese tüm insanlarla cinleri, melekler gibi günaha meyilsiz olarak yaratabileceği husûsu hepimizin inandığı bir şeydir.

Ancak O'nun böyle murâd etmeyip, mükellefleri günah ve sevap kazanmaya kābiliyetli bir şekilde yarattığı, onlara cüzî irâde verdiği, Kendi küllî irâdesini ise mecbur olmadığı hâlde, sırf imtihan olsun için onların arzuları doğrultusunda kullandığı da inkâr edilemeyecek bir hakîkattir. Dolayısıyla Cebriyye gibi sapık fırkaların ve günümüzdeki uzantılarının Allâh-u Te'âlâ'nın irâdesine suç atmalarının kabullenilecek bir tarafı bulunmamaktadır.

Bu hususta doyurucu mâlûmât için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 12/234-251*

قُلْ هَلُمَّ شُهَدَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَاۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 150

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** neyi söyle? (هَلُمَّ) **hazır edin** (getirin), kimleri? (شُهَدَٓاءَكُمُ) **şâhitlerinizi,** (الَّذِينَ) **öyle şâhitler ki,** (يَشْهَدُونَ) **şâhitlik ediyorlar,** neye dâir? (اَنَّ اللّٰهَ) **şuna dâir ki, şüphesiz Allâh,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** neyi? (هٰذَا) **işte bunları,** (فَاِنْ شَهِدُوا) **işte eğer onlar şâhitlik ederlese,** (فَلَا تَشْهَدْ) **sen şâhitlik etme,** kimlerle berâber? (مَعَهُمْ) **onlarla berâber,** (وَلَا تَتَّبِعْ) **ve sakın sen uyma,** neye? (اَهْوَٓاءَ الَّذِينَ) **o kimselerin kötü arzularına ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha kimlerin arzularına uyma? (وَالَّذِينَ) **ve o kimselerin ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmiyorlar,** neye? (بِالْاٰخِرَةِ) **âhirete,** (وَهُمْ) **ve onlar,** kime? (بِرَبِّهِمْ) **Rablerine,** ne yapıyorlar? (يَعْدِلُونَ) (putlarını) **denk tutuyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 150

150- (Habîbim! Kendi kafalarından bâzı şeyleri haram sayan o müşriklere) **de ki: "Haydi** (bakalım)**: 'Allâh gerçekten işte bunları haram kılmıştır' diye** (bizzât) **kendileri şâhitlik yapacak o şâhitlerinizi getirin** (de görelim)**!"**

Artık eğer onlar (kendileri gibi birtakım sahtekârları getirirler de onlar bu hususta) **şâhitlik yaparlarsa** (bu şâhitlikleri asılsız olduğundan) **sen onlarla birlikte şâhitlikte bulunma!** (Böylece kendilerini tasdîk etmediğin gibi, sessiz kalarak onların doğruluğunu îmâ edecek bir tavır da takınma. Bilakis bu şâhitliklerinin yanlışlığını kendilerine açıkla.)

Ayrıca sen o kimselerin kötü arzularına aslâ uyma ki onlar Bizim âyetlerimizi yalanlamıştırlar, bir de o kimseler(in isteklerine uyma) **ki âhirete îmân etmemektedirler, üstelik onlar** (putları) **Rablerine denk tutmaktadırlar.**

قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـٔاً وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَاناًۚ وَلَا تَقْتُلُٓوا
اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَۚ وَلَا
تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 151

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (تَعَالَوْا) **gelin,** (اَتْلُ) **okuyayım,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** kim? (رَبُّكُمْ) **sizin Rabbiniz,** kimin üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** O, ne buyurarak bu haramları belirtmiştir? (اَلَّا تُشْرِكُوا) **şöyle** (buyurarak) **ki; şirk koşmayın,** kime? (بِهٖ) **O'na,** neyi? (شَيْـٔاً) **hiçbir şeyi,** bundan sonra bir

fiil mahzûftur ki ileride gelecek (اِحْسَانًا) kelimesi, mukadder olan bu (وَاَحْسِنُوا) fiili için mef'ûl-ü mutlak düşer ki mânâ: "Ve güzel davranın" şeklindedir, kime? (وَبِالْوَالِدَيْنِ) **ana-babaya,** ne ile? (اِحْسَانًا) **tam bir güzel davranışla,** daha ne yapmayın? (وَلَا تَقْتُلُوا) **ve öldürmeyin,** kimi? (اَوْلَادَكُمْ) **çocuklarınızı,** neden sebep? (مِنْ اِمْلَاقٍ) **fakirlikten sebep,** (نَحْنُ) **Biz,** (نَرْزُقُ) **rızıklandırıyoruz,** kimi? (كُمْ) **sizi,** daha? (وَاِيَّاهُمْ) **onları da,** Rabbiniz daha ne buyurdu? (وَلَا تَقْرَبُوا) **ve yaklaşmayın,** neye? (الْفَوَاحِشَ) **fuhşiyyâta,** onlardan bedel? (مَا) **öyle şeylere ki,** (ظَهَرَ) **açık oldu,** neden? (مِنْهَا) **onlardan,** daha? (وَمَا) **ve öyle şeylere** (de yaklaşmayın) **ki,** (بَطَنَ) **gizli oldu,** yâni zinâ ve livâta gibi kötü işlerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın, daha ne buyurdu? (وَلَا تَقْتُلُوا) **ve öldürmeyin,** neyi? (اَلنَّفْسَ) **canı,** (اَلَّتِى) **öyle can ki,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın, öldürülmesini yasak ettiği cana hiçbir sebeple kıymayın, (اِلَّا بِالْحَقِّ) **ancak hakka mültebis olmak müstesnâ,** yâni kısas ve dinden dönme gibi şerîatın emrettiği haklı nedenler müstesnâ, (ذٰلِكُمْ) **işte size şu**(nlar), yâni bahsi geçen bu beş emir, nedir? (وَصّٰى) **tavsiye etmiştir,** yâni Allâh-u Te'âlâ kuvvetle emretmiştir, kime? (كُمْ) **size,** ne ile? (بِهِ) **onun** (tatbîki) **ile,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَعْقِلُونَ) **akıl edersiniz,** yâni düşünüp anlarsınız.

Meâl-i Şerîf - 151

151- (Habîbim! Kendi kafalarından ekinleri ve davarları haram sayanlara) **de ki: "Gelin, Rabbinizin size haram etmiş olduğu şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Ana-babaya da** (hiçbir kötülük barındırmayan) **tam bir güzel muâmele ile** (davranın)**! Ayrıca fakirlik** (endişesi) **yüzünden** (kız) **çocuklarınızı öldürmeyin!** (Zâten) **sizi de onları da Biz rızıklandırıyoruz.** (Hâl böyle iken onları bakamayız diye niye telaşlanıyorsunuz?) (Zinâ ve livâta gibi) **fuhşiyyâta; onlardan açık olana da, gizli kalana da** (bulaşmayın, hattâ) **yaklaşmayın!** (Kısas, irtidâd ve recm gibi) **hak**(lı nedenler) **ile olmadıkça, Allâh'ın** (öldürmenizi) **yasaklamış olduğu o** (mâsum) **canı öldürmeyin! İşte size! Bu** (beş emir var ya); **size onu** (korumanızı Yüce Rabbiniz) **kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (bu hükümlerin Allâh katındaki büyüklüğünü iyice) **anlayasınız.**

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۚ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْم۪يزَانَ بِالْقِسْطِۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَاۚ وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۚ وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُواۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَۙ ﴿١٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 152

Allâh-u Te'âlâ devamla şunları emretmiştir: (وَلَا تَقْرَبُوا) **ve yaklaşmayın,** neye? (مَالَ الْيَتِيمِ) **yetimin malına,** (اِلَّا بِالَّتِى) **ancak o sûretle ki,** (هِىَ) **o,** nedir? (اَحْسَنُ) **en güzeldir,** yâni yetimin malını muhâfaza edin, ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَبْلُغَ) **ulaşıncaya kadar,** neye? (اَشُدَّهُ) **güçlü çağına,** daha ne yapın? (وَاَوْفُوا) **ve îfâ edin,** yâni tam yapın, neyi? (اَلْكَيْلَ) **ölçmeyi,** daha? (وَالْمِيزَانَ) **ve tartıyı,** ne ile mültebis olduğunuz hâlde? (بِالْقِسْطِ) **adâletle,** bu kelime (اَوْفُوا) cümlesinin fâilinden hâl düşmüştür ki buna göre takdîr: (اَوْفُوهُمَا مُلْتَبِسِينَ بِالْقِسْطِ) şeklindedir. (لَا نُكَلِّفُ) **Biz yükümlü tutmayız,** kimi? (نَفْسًا) **hiçbir kimseyi,** (اِلَّا وُسْعَهَا) **ancak gücünün yettiği ile,** Allâh-u Te'âlâ şunu da emrediyor: (وَاِذَا قُلْتُمْ) **ve** (bir şâhitlik için söz) **söylediğiniz vakit,** (فَاعْدِلُوا) **adâletli olun,** (وَلَوْ كَانَ) **olsa da,** yâni hakkında şâhitlik yaptığınız kişi, nedir olsa da? (ذَا قُرْبٰى) **karâbet sâhibi,** yâni en yakın akrabânız da olsa onun hakkında doğruyu söyleyin, Allâh-u Te'âlâ daha neyi emrediyor? (وَبِعَهْدِ اللّٰهِ) **bir de Allâh'ın ahdini,** (اَوْفُوا) **îfâ edin** (hakkıyla yerine getirin), (ذٰلِكُمْ) **işte size bu,** yâni bahsi geçen bu dört emir, nedir? (وَصّٰى) **tavsiye etmiştir,** yâni Allâh-u Te'âlâ kuvvetle emretmiştir, kime? (كُمْ) **size,** ne ile? (بِهِ) **onun** (muhâfazası) **ile,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَذَكَّرُونَ) **iyice düşünürsünüz.**

Meâl-i Şerîf - 152

152- Ayrıca yetimin malına, o (ergenlik dönemindeki) **güçlü çağına erişinceye kadar yaklaşmayın! Ancak o en güzel şeyin ta kendisi olan** (koruma ve kâr kazandırma gibi meşrû yollar) **ile** (yaklaşmanız) **müstesnâ.**

Ölçmeyi ve tartıy(la tartmay)**ı da adâletle** (icrâ ederek) **tastamam yapın.** (Ölçü ve tartıda fazla ve noksan yapmadan, kılı kılına adâlet yapmak çok zordur ama zâten) **Biz hiçbir nefse gücünün dışındakini yüklemeyiz.** (Bu yüzden siz gücünüz nispetinde titizlik gösterirseniz, kasıtsız olarak vukû bulan hatâlarınız bağışlanır.)

Bir de siz (insanlar hakkında verilecek hükümlerle alâkalı herhangi bir konuda) **söz söylediğiniz zaman,** (hakkında konuştuğunuz kişi soyca) **yakınlık sâhibi biri** (olup, vereceğiniz hüküm onun aleyhine) **de olsa adâletli** (ve doğru konuşan kimseler) **olun!** (Adâleti gözetme, emir ve yasaklarını koruma hususlarında) **Allâh'ın ahdini** (ve sizinle yaptığı sözleşmeyi) **de hakkıyla yerine getirin! İşte size! Bu** (dört emir var ya); **size onu** (korumanızı Yüce Rabbiniz) **kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (bu hükümleri) **iyice düşünesiniz** (de gereğiyle amel edesiniz).

151. âyet-i kerimeden buraya kadar olan emirler; Tevrât'ta "On emir" diye bilinen vasiyetlerin dokuzunu teşkil etmektedir ki bunlar bütün peygamberlerin şerîatlarında değişmez kurallardır. Bu emirlerin beşi 151. âyet-i kerîmede, dördü ise bu âyet-i kerîmede geçmektedir.

Bu emirler hakkında tafsîlatlı bilgi için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 12/265-360, 384-386*

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطٖى مُسْتَقٖيمًا فَاتَّبِعُوهُۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبٖيلِهٖ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 153

(Habîbim! Onlara şunu da söyle!) **Gelin, size şunu da okuyayım ki:** (وَاَنَّ هٰذَا) **ve işte muhakkak bu** (şerîat), nedir? (صِرَاطٖى) **Benim yolumdur,** ne olduğu hâlde? (مُسْتَقٖيمًا) **dosdoğru olduğu hâlde,** (فَاتَّبِعُو) **öyleyse hakkıyla tâbi olun,** neye? (هُ) **ona,** (وَلَا تَتَّبِعُوا) **ve aslâ uymayın,** neye? (اَلسُّبُلَ) **o yollara ki,** (فَتَفَرَّقَ) **o sebeple ayırırlar,** bu cümledeki (فَـ) harfi, sebebiyet mânâsı için olup, (تَفَرَّقْ) fiilindeki iki (تَ) harfinden biri hazfedilmiştir. Fâili ise, tahtında müstetir olan (هِىَ) zamiridir ki, (اَلسُّبُلْ) kelimesine râcidir. Yâni sonra o yollar kendilerine uymanız sebebiyle ayırır, kimi? (بِكُمْ) **sizi,** neden? (عَنْ سَبٖيلِهٖ) **O** (Allâh-u Sübhânehû)**nun yolundan,** (ذٰلِكُمْ) **işte size şu,** yâni bahsi geçen bu ittibâ emri, nedir? (وَصّٰى) **tavsiye etmiştir,** yâni Allâh-u Te'âlâ kuvvetlice emretmiştir, kime? (كُمْ) **size,** ne ile? (بِهٖ) **onun** (tatbîki) **ile,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَتَّقُونَ) (Allâh-u Te'âlâ'nın azâbından) **hakkıyla sakınabilesiniz**

Meâl-i Şerîf - 153

153- Bir de (şunu size okuyayım ki:) **gerçekten işte bu** (sûre-i celîlede anlatılan tevhîd ve nübüvvetin ispâtı, ayrıca şerîat hükümlerinin beyânı hakkındaki konular)**, benim dosdoğru yolumdur, öyleyse siz ona hakkıyla uyun.** (Onu bırakıp da Yahûdîlik, Hristiyanlık gibi bâtıl dinlere yâhut ona uymuş gibi gözüküp de benim ve ashâbımın yolu olan Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat'tan başka) **yollara ise aslâ uymayın, sonra onlar sizi O** (Allâh-u Sübhânehû)**nun** (dosdoğru) **yolundan ayırır. İşte size! Bu** (dosdoğru yola tâbi olma emri var ya)**; size onu** (tatbîk etmenizi Yüce Rabbiniz) **kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (bu emirlere uyarak âhiret azâbından) **hakkıyla sakınabilesiniz!"**

Sahâbe ve tâbi'înin farklı müfessirleri tarafından âyet-i celîlede işâret edilen "Yol" hakkında; İslâm, Kur'ân, özellikle öncesindeki iki âyet-i kerîmede geçen emir ve yasaklar, bu sûrede anlatılan tüm konular, vahye uymak, Allâh-u Te'âlâ'nın dînine yardım ve düşmanlarıyla cihâd gibi birbirine yakın mânâlar nakledilmiştir. Semerkandî *(Rahimehullâh)*ın beyânına göreyse bu yol, (Ehl-i) Sünnet ve'l-Cemâat yoludur.

Nitekim Abdullâh ibnü Mes'ûd *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır: "Bir kere Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* düz bir çizgi çizerek: 'İşte bu, Allâh'ın dosdoğru yoludur' buyurdu. Sonra o çizginin sağından ve solundan birtakım çizgiler çizerek: 'İşte bunlar (uyulmaması emredilen) birtakım yollardır, onlardan her bir yolun başında o yola dâvet eden bir şeytan mevcuttur' buyurduktan sonra bu âyet-i kerîmeyi okudu." *(Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:4142, 2/132; İbnü Mâce, el-Mukaddime:1, rakam:11, 1/6)*

Diğer bir rivâyete göre ise; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* o düz çizginin her iki kenarına eğri büğrü altışar çizgi çizmiştir ki daha sonra bu on iki yoldan her biri kendi aralarında altı yola ayrılmıştır, böylece bu sayı: "Benim ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır, tek bir fırka dışında hepsi o (cehennem) ateş(in)dedir" *(et-Tirmizî, el-Îmân:18, rakam:2641, 5/26; İbnü Mâce, el-Fiten:17, rakam:3992, 2/1322)* hadîs-i şerîfinde cehenneme girecekleri bildirilen yetmiş iki fırkanın sayısına ulaşmaktadır. *(en-Nesefî, Medârikü't-Tenzîl, 1/548-549)*

Ehl-i Sünnet mezhebine uyulması ve sakınılması gereken diğer bâtıl fırkaların bozuk inançları hakkında tafsîlatlı bilgi için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 12/364-384*

ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذٖٓى اَحْسَنَ وَتَفْصٖيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
لَعَلَّهُمْ بِلِقَاۤءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 154

(ثُمَّ اٰتَيْنَا) **Sonra verdik,** kime? (مُوسٰى) **Mûsâ'ya,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **o** (Tevrât) **kitabı**(nı), ne için? (تَمَامًا) (nîmetimizi) **tamamlamak için,** bu kelime if'âl bâbı mânâsında kullanılmış olup, başında bir muzâf takdîriyle, (اٰتَيْنَا) fiili için mef'ûl-ü leh düşmektedir ki takdîr-i kelâm: (لِاَجْلِ اِتْمَامِ نِعْمَتِنَا) şeklindedir. Lafzından mukadder bir fiilin, mef'ûl-ü mutlağı olmak üzere mensûb düşmesine göre ise takdîr-i kelâm: (اَتْمَمْنَاهُ اِتْمَامًا) şeklinde olur, kim üzerine nîmetimizi tamamlamak? (عَلَى الَّذٖى) **o kimse üzerine ki,** (اَحْسَنَ) **güzel amelde bulundu,** yâni Tevrât'ı güzelce tatbik etti, daha ne için verdik? (وَتَفْصٖيلًا) **ve ayrıntılı bir şekilde açıklamak için,** neyi? (لِكُلِّ شَيْءٍ) **her şeyi,** daha? (وَهُدًى) **ve bir hidâyet için,** yâni hak yolu göstermek için, daha? (وَرَحْمَةً) **ve büyük bir rahmet için,** yâni onlara acıdığımızın eserini izhâr etmek üzere, (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** neye? (بِلِقَاۤءِ رَبِّهِمْ) **Rablerine kavuşmaya,** (يُؤْمِنُونَ) **îmân ederler.**

Meâl-i Şerîf - 154

154- (Geçmiş peygamberlere verdiğimiz sayfalardan) **sonra Mûsâ'ya;** (tebliğ vazîfesi hakkında) **güzel amelde bulunmuş olan o** (kıymetli) **zâta** (nîmet ve ikrâmımızı) **tamamlamak,** (din adına bilinmesi gereken) **her şeyi** (kullara) **ayrıntılı bir şekilde açıklamak,** (onları sapıklıktan kurtarıp) **hidâyette bulunmak ve büyük bir rahmet**(imizin eserini onların üzerinde göstermek) **için o** (Tevrât) **kitabı**(nı) **Biz ver**(miş)**dik, tâ ki o** (Yahûdî ola)**nlar Rablerine kavuşacaklarına îmân etsinler.**

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 155

(وَهٰذَا) **Ve işte bu** (Kur'ân), nedir? (كِتَابٌ) **büyük bir kitaptır,** öyle bir kitap ki, (اَنْزَلْنَا) **Biz indirdik,** neyi? (هُ) **onu,** daha öyle bir kitaptır ki, (مُبَارَكٌ) **çok mübarektir,** yâni din ve dünyâ husûsunda çok hayırlıdır, (فَاتَّبِعُو) **öyleyse hakkıyla tâbi olun,** neye? (هُ) **on**(un ahkâmın)**a,** daha? (وَاتَّقُوا) **ve** (onun hükümlerine muhâlefetten) **sakının,** (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُرْحَمُونَ) **rahmet olunursunuz.**

Meâl-i Şerîf - 155

155- İşte bu (Kur'ân faydası ve hayrı bol olan) **çok mübârek bir kitaptır ki, onu da** (size) **Biz indirdik. Öyleyse siz o** (Kur'â)**na hakkıyla uyun ve** (hükümlerine muhâlefetten) **iyice sakının, tâ ki siz** (gönderdiği kitapla amel ettiğiniz için Allâh-u Te'âlâ tarafından) **merhamet olunasınız.**

اَنْ تَقُولُوا اِنَّمَا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا
وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ﴿١٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 156

O Kur'ân-ı Kerîm'i Biz ne için indirdik? (اَنْ تَقُولُوا) **demeyesiniz için,** bu cümle, bir kavle göre; (لَامْ) harfi takdîriyle, bir önceki âyet-i celîlede geçen (اَنْزَلْنَا) fiilinin delâlet ettiği mukadder bir âmilin, mef'ûl-ü lehi olmak üzere mahallen mensuptur ki takdîr: (اَنْزَلْنَاهُ لِاَنْ لَا تَقُولُوا) şeklindedir. Diğer bir kavle göre ise, bir muzâf hazfi üzere mensuptur ki takdîr: (كَرَاهَةَ اَنْ تَقُولُوا) demektir, ne demeyesiniz için indirdik? (اِنَّمَا اُنْزِلَ) **ancak indirildi,** ne? (اَلْكِتَابُ) **o** (semâvî) **kitaplar,** kim üzerine? (عَلٰى طَائِفَتَيْنِ) **iki tâife üzerine,** kimden önce? (مِنْ قَبْلِنَا) **bizden önce,** (وَاِنْ كُنَّا) **ve muhakkak biz idik,** neden? (عَنْ دِرَاسَتِهِمْ) **onların okumasından,** kimler idik? (لَغَافِلِينَ) **elbette gâfil kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 156

156- Sonra siz: "O (semâvî) **kitaplar ancak bizden önceki** (ümmetlerden) **iki tâife** (olan Yahûdî ve Hristiyanlar) **üzerine indirilmiştir. Bizler ise gerçekten onların** (kendi kitaplarını) **okumasından elbette** (bilgisiz ve) **gâfil kimseler olmuştuk" demeyesiniz** (diye size Kur'ân-ı Kerîm'i indirdik).

اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّٓا اَهْدٰى مِنْهُمْۚ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَاۜ سَنَجْزِى الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 157

(اَوْ تَقُولُوا) **Yâhut demeyesiniz için,** ne demeyesiniz? (لَوْ اَنَّا) **eğer gerçekten biz,** (اُنْزِلَ) **indirilmiş olsaydı,** kim üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** ne? (اَلْكِتَابُ) **kitap,** (لَكُنَّا) **elbette biz olurduk,** nedir olurduk? (اَهْدٰى) **daha ziyâde hidâyette,** kimlerden? (مِنْهُمْ) **onlardan.** Mevlâ Te'âlâ onların söylemeleri beklenen söze karşı şöyle cevap buyurdu: Eğer siz kendiniz hakkında yapmış olduğunuz bu iddiânızda doğru sözlü kimseler iseniz, (فَقَدْ جَاءَ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (بَيِّنَةٌ) **apaçık büyük bir delil,** kimden? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** daha ne gelmiştir? (وَهُدًى) **ve büyük bir hidayet** (rehberi), daha? (وَرَحْمَةٌ) **ve büyük bir rahmet** (eseri), (فَمَنْ) **artık kim,** nedir? (اَظْلَمُ) **daha zâlimdir,** kimden? (مِمَّنْ) **o kimseden ki,** (كَذَّبَ) **yalanladı,** neyi? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerini,** daha? (وَصَدَفَ) **ve yüz çevirdi,** diğer bir mânâya göre: **"Engelledi",** neden? (عَنْهَا) **onlar**(a inanmak)**dan,** (سَنَجْزِى) **yakında cezâlandıracağız,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (يَصْدِفُونَ) **yüz çeviriyorlar,** diğer bir mânâya göre: **"Engelliyorlar",** neden? (عَنْ اٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimiz**(e îmân etmek)**den,** ne ile cezâlandıracağız? (سُوءَ الْعَذَابِ) **kötü azapla,** bu terkîb, "Sıfatın mevsûfa izâfeti" kabîlinden olup, takdîr-i kelâm: (اَلْعَذَابَ السَّيِّءَ الشَّدِيدَ) şeklindedir, ne sebebiyle cezâlandıracağız? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları sebebiyle? (يَصْدِفُونَ) **yüz çevirirler,** diğer bir mânâya göre: "(Onlara inanmaktan insanları) **engellerler.**"

Meâl-i Şerîf - 157

157- Yâhut siz: "(Bizim zihinlerimiz Ehl-i Kitap'tan daha keskin, anlayışımız daha incedir. Nitekim okuma-yazma bilmeyen ümmî bir toplum olmamıza rağmen, kıssalar, şiirler ve fasîh hitâbetler gibi nice ilim türlerine vâkıf bulunmaktayız.) **Eğer gerçekten de bizim üzerimize** (bir) **kitap indirilseydi, elbette biz onlardan daha fazla hidâyet sâhibi olurduk" demeyesiniz** (diye size bu Kur'ân'ı indirdik).

(Şâyet siz kendinizi methettiğiniz vasıflara hakîkaten sâhipseniz) **işte gerçekten de size Rabbinizden, çok değerli apaçık bir delil,** (inanıp amel edenlere doğruyu gösteren) **büyük bir hidâyet** (rehberi) **ve** (mükellefler hakkında) **üstün bir rahmet** (eseri olan Kur'ân) **gelmiştir.**

Artık kim daha zâlimdir o kimseden ki o, Allâh'ın âyetlerini (anlama imkânı bulup onların doğruluğunu gördükten sonra bile bile) **yalanlamıştır ve onlardan yüz çevirmiştir** */ve (inanmak isteyenleri)* ***engelle****(yerek sapıtma ve saptırma suçlarını birlikte işle)****miştir/****?!**

Âyetlerimizden sürekli yüz çevirmekte */engellemekte/* **olan o kişileri, yüz çevirmekte bulunmuş olmaları** */engellemeleri/* **sebebiyle yakında en kötü** (ve çok şiddetli bir) **azapla cezâlandıracağız.**

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَۜ يَوْمَ يَأْتِي
بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فٖٓي اِيمَانِهَا
خَيْرًاۜ قُلِ انْتَظِرُٓوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 158

(هَلْ يَنْظُرُونَ) **O** (kâfir ola)**nlar beklemiyorlar,** (اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَ) **ancak gelmesini,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (الْمَلٰٓئِكَةُ) **melekler,** daha neyi bekliyorlar? (اَوْ يَأْتِيَ) **yâhut ityânını,** kimin? (رَبُّكَ) **senin Rabbinin,** yâni Rabbinin hüküm ve fermânının gelmesini, daha neyi bekliyorlar? (اَوْ يَأْتِيَ) **ya da gelmesini,** neyin? (بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ) **Rabbinin âyetlerinden bâzısının,** (يَوْمَ يَأْتِي) **geleceği günde,** ne? (بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ) **Rabbinin âyetlerinden biri** (olan güneşin batıdan doğması), (لَا يَنْفَعُ) **fayda vermeyecek,** kime? (نَفْسًا) **hiçbir şahsa,** ne? (اِيمَانُهَا) **îmân etmesi,** öyle nefis ki, (لَمْ تَكُنْ) **olmamıştı,** nedir olmamıştı? (اٰمَنَتْ) **îmân eder,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **ondan önce,** ya da nedir olmamıştı? (اَوْ كَسَبَتْ) **yâhut kazanır,** nerede? (فٖٓي اِيمَانِهَا) **îmânı içerisinde,** neyi kazanır olmamıştı? (خَيْرًا) **hiçbir hayrı,** (قُلِ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (انْتَظِرُٓوا) **bekleyin,** (اِنَّا) **şüphesiz ki biz de,** kimleriz? (مُنْتَظِرُونَ) **bekleyicileriz.**

Meâl-i Şerîf - 158

158- (Habîbim!) **O** (kâfir ola)**nlar** (ortaya koyduğumuz bunca delillerle sapık inançlarını iptâl etmemize rağmen hâlâ îmân etmeyerek hiçbir şey beklemiş olmuyorlar) **ancak** (ölüm ve azap) **meleklerin**(in kendilerinin ruhlarını almak için) **onlara gelmesini yâhut senin Rabbinin ityânını** (ve kıyâmet günü azap emrinin onlar hakkında gerçekleşmesini) **ya da** (güneşin batıdan doğması, Deccâl'in hurûcu ve Dâbbetü'l-arz'ın çıkması gibi) **senin Rabbinin** (kıyâmet alâmeti olarak yaratacağı) **âyetlerinden bâzısının** (meydana) **gelmesini bekliyorlar.**

Rabbinin âyetlerinin biri (olan güneşin batıdan doğuş mûcizesi meydana) **geleceği gün** (ise), **daha önce îmân etmiş olmayan yâhut îmânında** (ihlâs ve tevbe gibi) **hiçbir hayır kazanmış bulunmayan hiçbir şahsa** (o günkü) **îmân** (ve ihlâs)ı **fayda vermeyecektir.**

(Çünkü o günkü îmân, ihtiyârî bir inanma olmayıp, azaptan kurtulma beklentisinin getirdiği zoraki inanmadır. Habîbim! O müşriklere) **de ki: "Siz** (kâfirlikte ısrâr ederek, kıyâmet alâmetlerinin gelişini) **bekleyin** (bakalım), **şüphesiz biz** (de bunlardan birinin başınıza gelerek helâk olacağınız günü) **bekleyicileriz."**

Bu âyet-i kerîme, kıyâmet öncesi vukû bulacak ve mükellefiyet mefhûmunu ortadan kaldıracak en yakın alâmetlerden bâzısına değinmektedir ki, tafsîlatlı bilgi için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 12/443-504*

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ
إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 159

(إِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (فَرَّقُوا) **parça parça ettiler,** neyi? (دِينَهُمْ) **dinlerini,** daha? (وَكَانُوا) **ve oldular,** nedir oldular? (شِيَعًا) **birtakım şî'alar,** yâni fırkalar, (لَسْتَ) (Habîbim!) **sen olmadın,** kimden sebep? (مِنْهُمْ) **onlar**(ın bu yaptıkların)**dan,** burada bir muzâf mahzûftur ki takdîr-i kelâm şöyledir: (مِن سُؤَالِهِمْ وَعِقَابِهِمْ) "Onlara yapılacak sorgulama ve azaptan olmadın", nerede olmadın? (فِي شَيْءٍ) (mesûliyeti gerektiren) **hiçbir şeyde,** (إِنَّمَا أَمْرُهُمْ) **onların işi ancak,** kime râcîdir? (إِلَى اللّٰهِ) **Allâh**(ın hesâbın)**a** (râcîdir), (ثُمَّ يُنَبِّئُ) **sonra O, çokça haber verecektir,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَفْعَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 159

159- Şüphesiz o kimseler ki; (bâzı meselelere inanıp diğerlerini inkâr ederek yâhut inanç konularında ayrılığa düşerek) **dinlerini parça parça etmiştirler ve** (bâtıl din veyâ mezhep uyduran bir önder eşliğinde birleşen) **farklı** (fırkalar ve) **şî'alar oluvermiştirler, gerçekten de sen onlar**(ın tefrika sebeplerini araştırma ve azaplarına ortak olma sorumluluğun)**dan dolayı** (kendine zarar verecek) **hiçbir şeyde değilsin. Onların** (cezâlandırılma) **işi ancak Allâh**(ın hesâbın)**a** (kalmış)**dır. Sonra O, sürekli yapmakta bulunmuş oldukları şeyleri**(n acısını onlara tattırarak, kötü amellerinin gerçek yüzünü) **kendilerine tam mânâsıyla haber verecektir.**

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 160

(مَـنْ) **Her kim,** (جَـاءَ) **gelirse,** ne ile? (بِالْحَسَـنَةِ) **güzel bir şeyle,** bu mânâya göre (بَـا) harfi musâhabet içindir, ta'diye için de kabûl edilebilir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir, yâni kim güzel bir amel meydana getirirse, (فَلَـهُ) **işte onun için vardır,** ne? (عَشْـرُ اَمْثَالِهَـا) **onun benzerlerinden on** (kat sevap), (وَمَـنْ) **her kim de,** (جَـاءَ) **gelirse,** ne ile? (بِالسَّـيِّئَةِ) **kötü bir hasletle,** (فَـلَا يُجْـزٰى) **cezâlandırılmaz,** (اِلَّا مِثْلَهَـا) **ancak onun misliyle,** (وَهُـمْ) **ve onlar,** (لَا يُظْلَمُـونَ) **zulme uğratılmazlar.**

Meâl-i Şerîf - 160

160- Her kim (kelime-i tevhîd ve diğer sâlih ameller gibi) **güzel bir iş** (meydana) **getirirse,** (Allâh-u Te'âlâ'nın fazl-u keremi îcâbı) **kendisi için onun on misli** (sevap) **vardır.**

Her kim de (şirk ve günahlar gibi) **kötü bir şey** (ortaya) **getirirse, o da** (İlâhî adâlet gereği) **onun mislinden** (ve sâdece yaptığının karşılığından) **başkasıyla cezâlandırılmaz. O** (iyilikleri ve kötülükleri yapa)**nlar** (sevapları eksiltilerek veyâ azapları artırılarak) **zulme de uğratılmazlar.**

قُلْ اِنَّن۪ي هَدٰين۪ي رَبّ۪ٓي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍۚ دِيناً قِيَماً مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفاًۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 161

(قُـلْ) (Habîbim!) **Söyle,** neyi söyle? (اِنَّنـ۪ي) **muhakkak ki ben,** (هَـدٰى) **hidâyet etti,** kimi? (نـ۪ي) **beni,** kim? (رَبّـ۪ي) **Rabbim,** nereye? (اِلٰـى صِـرَاطٍ) **bir yola,** öyle yol ki, (مُسْـتَق۪يمٍ) **dosdoğru olucu,** o yoldan bedel? (دِينـاً) **bir dîne,** öyle din ki, (قِيَمـاً) **dâimâ ayakta olan,** o da nedir? (مِلَّـةَ اِبْرٰه۪يـمَ) **İbrâhîm'in dînidir,** İbrâhîm ne olduğu hâlde? (حَن۪يفـاً) **bir hanîf olduğu hâlde,** yâni bâtıl dinlerden hak dîne yönelici olarak, (وَمَا كَانَ) **ve o** (hiçbir zaman) **değildi,** kimlerden? (مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ) **şirk koşanlardan.**

Meâl-i Şerîf - 161

161- (Habîbim!) **De ki: "Gerçekten ben, Rabbim beni dosdoğru bir yola hidâyet etmiştir;** (dünyâ ve âhiret hayâtını) **ayakta tutan** */(neshedil-*

meyecek şekilde sâbit olup) ***dâimâ ayakta olan/*** **bir dîne;** (bâtılları bırakıp bütünüyle hakka yönelmiş) **bir hanîf olan İbrâhîm'in milletine** (eriştirmiştir) **ki o** (hiçbir zaman), (sizin gibi) **müşriklerden olmamıştır."**

قُلْ اِنَّ صَلَاتٖى وَنُسُكٖى وَمَحْيَایَ وَمَمَاتٖى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَۙ ﴿١٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 162

(قُلْ) (Rasûlüm!) **Söyle,** neyi söyle? (اِنَّ صَلَاتٖى) **muhakkak benim namaz**(lar)**ım,** daha? (وَنُسُكٖى) **ve ibâdet**(ler)**im,** daha? (وَمَحْيَایَ) **ve hayâtım,** daha? (وَمَمَاتٖى) **ve ölümüm,** kime âittir? (لِلّٰهِ) **Allâh'a,** öyle Allâh ki, (رَبِّ الْعَالَمٖينَ) **tüm âlemlerin Rabbi.**

Meâl-i Şerîf - 162

162- (Rasûlüm!) **De ki: "Muhakkak benim namaz**(lar)**ım ve** (hac ve kurban gibi bütün) **ibâdet**(ler)**im, ayrıca hayâtım ve ölümüm**(ü kaplayan tüm anlarda işlediğim ve işleyeceğim îmânım ve bütün sâlih amellerim)**, tüm âlemlerin Rabbi** (olan) **Allâh'a mahsustur.**

لَا شَرٖيكَ لَهُۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُسْلِمٖينَ ﴿١٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 163

(لَا شَرٖيكَ) **Hiçbir ortak yoktur,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** (وَبِذٰلِكَ) **ve işte sana** (ey insan!) **ancak bununla,** (اُمِرْتُ) **ben emrolundum,** (وَاَنَا۬) **ve ancak ben,** kimim? (اَوَّلُ الْمُسْلِمٖينَ) **Müslümanların ilkiyim.**

Meâl-i Şerîf - 163

163- (O Allâh ki) **Kendisi için hiçbir ortak yoktur.** (Ey insan!) **İşte sana! Ben ancak bunun** (ifâde ettiği ihlâsa sâhip olmam)**la emrolundum ve ancak ben** (ümmetim içerisinde) **Müslümanların ilkiyim."**

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغٖى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَیْءٍۜ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۚ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فٖيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 164

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** neyi söyle? (اَغَيْرَ اللّٰهِ) **Allâh'tan başkasını mı,** (اَبْغٖى) **arayacağım,** ne cihetinden? (رَبًّا) **Rab cihetinden,** (وَهُوَ) **hâlbuki ancak O,** kimdir? (رَبُّ كُلِّ شَیْءٍ) **her şeyin Rabbidir,** (وَلَا تَكْسِبُ) **ve** (günahlardan herhangi birini)

kazanmaz, kim? (كُلُّ نَفْسٍ) **her bir nefis,** (اِلَّا عَلَيْهَا) **ancak kendi aleyhine,** (وَلَا تَزِرُ) **ve yüklenmez,** kim? (وَازِرَةٌ) **hiçbir ağır günahı yüklenici,** *(el-Âlûsî, 14/77; Tenvîru'l-mikbâs, 4/26)* neyi? (وِزْرَ اُخْرٰى) **diğerinin ağır günah yükünü,** (ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ) **sonra ancak Rabbiniz**(in sizi hesâba çekeceği âhiret)**edir,** ne? (مَرْجِعُكُمْ) **dönüşünüz,** (فَيُنَبِّئُ) **O da tam mânâsıyla haber verecektir,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** ne hakkında? (فِيهِ) **o şey hakkında,** nedir oldunuz? (تَخْتَلِفُونَ) **ihtilâf edersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 164

164- (Habîbim! Seni kendi putlarına ibâdete çağıran ve "Bizim yolumuza uy, günahlarını biz taşıyalım" diyen o müşriklere) **de ki: "Ancak O** (Allâh-u Te'âlâ) **her şeyin Rabbi iken** (O'nun dışındakiler ise O'nun mahlûku ve merbûbu olmaları îtibârıyla rablik vasfını hâiz değillerken)**, ben Allâh'tan başkasını mı bir Rab olarak arayayım?!**

Zâten (günah işleyen) **her nefis ancak kendi aleyhine kazanır.** (Günah yükünü tutmuş) **hiçbir ağır günahı yüklenici de bir diğerinin ağır günah yükünü yüklenemez.**

(Ölüp diriltildikten) **sonra dönüşünüz ancak** (bütün işlerinizin yegâne Mâlik'i olan) **Rabbiniz**(in sizi hesâba çekeceği âhiret)**e olacaktır. O da, sürekli kendisi hakkında ihtilâf etmekte bulunmuş olduğunuz** (dînî konularla alâkalı) **şeyleri**(n doğrusuyla eğrisini) **size tamâmen haber ver**(mek sûretiyle herkese hak ettiği cezâyı ver)**ecektir."**

وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَكُمْ خَلَٓائِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ ف۪ي مَٓا اٰتٰيكُمْۜ اِنَّ رَبَّكَ سَر۪يعُ الْعِقَابِۘ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 165

(وَهُوَ) **Ve ancak O** (Allâh-u Te'âlâ)**,** kimdir? (اَلَّذ۪ى) **öyle bir Zat'tır ki,** (جَعَلَ) **yaptı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimler yaptı? (خَلَٓائِفَ الْاَرْضِ) **yeryüzünün halîfeleri,** daha? (وَرَفَعَ) **ve yükseltti,** kimi? (بَعْضَكُمْ) **bâzınızı,** nerede? (فَوْقَ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın**(ızın) **fevkinde,** nereye yükseltti? (دَرَجَاتٍ) **derecelere,** ne için yükseltti? (لِيَبْلُوَ) **imtihan etmek için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne hususta? (ف۪ي مَٓا) **o şeyler husûsunda ki,** (اٰتٰى) **verdi,** kime? (كُمْ) **size,** (اِنَّ رَبَّكَ) **muhakkak senin Rabbin,** kimdir? (سَر۪يعُ الْعِقَابِ) **azâbı çok çabuk olandır,** daha? (وَاِنَّهُ) **yine muhakkak ki O,** kimdir? (لَغَفُورٌ) **elbette ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَح۪يمٌ) **çok acıyıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 165

165- (Ey insanlar!) **Ancak O** (Rabbiniz), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki;** (asır be asır ölenlerinizin yerine yenilerinizi getirerek) **sizi yer**(yüzün)**de** (birbirinin yerini dolduran) **halîfeler yapmıştır** */(dünyâyı istediğiniz şekilde yönetme imkânı vererek)* ***sizi yer****(yüzünde Allâh-u Zü'l-celâl)****in halîfeleri kılmıştır/.***

Ayrıca O size vermiş olduğu (mal ve makam gibi) **şeyler hakkında sizi imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **etsin diye bir kısmınızı diğer bir kısmın fevkinde** (itibâr ve zenginlik) **dereceler**(in)**e yükseltmiştir.**

(Habîbim!) **Şüphesiz senin Rabbin,** (nîmetlerine nankörlükte bulunanlara karşı) **azâbı çok çabuk olan** (bir Zât)**dır.**

(Böylece O, dilediği anda istediği kimseye azâbı çarçabuk gönderir. Zâten her gelecek yakın olduğundan, kâfirler de o azâba çabucak kavuşacaklardır.)

Yine muhakkak ki O, (sâhip olduğu nîmetlerin haklarını ödeyenlerin günahlarını) **elbette** (çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (nîmetlerin şükrünü îfâ edenlere ise ziyâdesiyle acıyan bir) **Rahîm'dir.**

سُورَةُ الْاَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ وَهِىَ مِائَتَانِ وَسِتُّ اٰيَاتٍ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

YEDİNCİ SÛRE-İ CELÎLE

el-A'RÂF SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî'dir (Mekke-i Mükerreme döneminde inmiştir).
İki yüz altı âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm (olan) **Allâh'ın ismiyle!**

الٓمٓصٓ ۝١

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 1

(الٓمٓصٓ) **Elif! Lâm! Mîm! Sâd!** Müfessirler bu gibi hurûf-u mukatta'anın tefsîrinde şöyle demişlerdir: (اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمُرَادِهِ بِذٰلِكَ) "Bu harfler müteşâbih âyetlerden olduğu için bunlardan murâdının ne olduğunu ziyâdesiyle bilen ancak Allâh'tır."

Meâl-i Şerîf - 1

1- Elif! Lâm! Mîm! Sâd! (Bu harfler müteşâbih âyetlerden olup kesin mânâlarını ancak Allâh-u Te'âlâ bilir.)

كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ ف۪ي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِه۪ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ ۝٢

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 2

İşte bu Kur'ân nedir? (كِتَابٌ) **büyük bir kitaptır,** öyle bir kitap ki, (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** (فَلَا يَكُنْ) **artık olmasın,** nerede? (ف۪ي صَدْرِكَ) **senin kalbinde,** ne? (حَرَجٌ) **en ufak bir darlık,** neden dolayı? (مِنْهُ) **ondan dolayı,** yâni o kitabın tebliği netîcesinde karşılaşacağın tekzipler ve zorluklar yüzünden, bu kitap sana niçin indirildi? (لِتُنْذِرَ) **uyarasın için,** ne ile? (بِه۪) **onunla,** yâni sana indirilen Kur'ân ile, daha niçin? (وَذِكْرٰى) **ve bir öğüt,** öyle öğüt ki, (لِلْمُؤْمِن۪ينَ) **müminler için** (olucu).

Meâl-i Şerîf - 2

2- (Bu Kur'ân-ı Kerîm) **öyle büyük bir kitaptır ki; kendisiyle** (tüm insanlara) **uyarıda bulunasın ve îmân edenler için** (yeterli) **bir öğüt olsun diye** (tarafımızdan) **sana indirilmiştir. Artık on**(un tebliğinin getireceği sıkıntılar)**dan dolayı kalbinde hiçbir darlık bulunmasın.**

اِتَّبِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَۜ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 3

(اِتَّبِعُوا) **Hakkıyla tâbi olun,** neye? (مَٓا) **o şeye ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** kim tarafından indirildi? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (وَلَا تَتَّبِعُوا) **aslâ tâbi olmayın,** kimden başka? (مِـنْ دُونِـه۪ٓ) **O'ndan başka,** yâni Rabbinizin dostluğundan yüz çevirip de yönelmeyin, kimlere? (اَوْلِيَٓاءَ) **birtakım dostlara,** (قَلِيلًا مَا) (öğütlenme nâmına) **çok az olucu bir şeyle,** bu kelime kendisinden sonra gelen fiilin mahzûf olan mef'ûl-ü mutlağının sıfatı olmak üzere mensuptur, mâ harfi mânâyı tekîd için ziyâde edilmiştir ki takdîri (تَذَكَّرُونَ تَذَكُّرًا قَلِيلًا) şeklindedir, *(el-Bâkûlî, İ'râbu'l-Kur'ân)* (تَذَكَّرُونَ) **öğütleniyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 3

3- Rabbinizden size indirilmiş olan şeye (Kur'ân'a ve Sünnet'e) **hakkıyla tâbi olun. On**(un vahiylerini bırakıp) **da** (insan ve cin şeytanları gibi, kâfirliğe ve sapıklığa çağıra)**n başka birtakım dostlara aslâ uymayın.** (Öğütlenme nâmına) **çok az olan bir şeyle öğütleniyorsunuz** (bu yüzden Allâh'ın dînini bırakıp başkalarına uyuyorsunuz).

وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا فَجَٓاءَهَا بَاْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَٓائِلُونَ ﴿٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 4

(وَكَـمْ) **Ve ne kadar çok,** o da ne cinsinden? (مِـنْ قَرْيَةٍ) **karye** (ve kasaba cinsin)**-den,** yâni nice memleketlerin ahâlisini, ne yaptık? (اَهْلَكْنَـا) **helâk ettik,** yâni yok etmeyi murâd ettik, neleri? (هَـا) **onları,** nice memleketleri helâk etmek istedik de, (فَجَٓاءَ) **akabinde geldi,** nereye? (هَا) **onlara,** ne? (بَاْسُنَا) **Bizim şiddetli azâbımız,** ne oldukları hâlde? (بَيَاتًا) **geceleyici oldukları hâlde,** bu kelime hâl mevkiinde vâki olan masdardır ki, takdîr: (بَائِتِينَ) şeklindedir. Zarf hükmünde de olabilir ki, bu durumda (لَيْلًا) takdîrindedir, meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir, yâhut ne oldukları hâlde? (اَوْ هُـمْ) **ya da onlar,** nedirler? (قَٓائِلُـونَ) **kaylûle yapıcılardır,** yâni gündüz istirahatine çekilmiş oldukları hâlde.

Meâl-i Şerîf - 4

4- Yine Biz nice memleketi(n halkını) **ki;** (günahları yüzünden) **onları helâk etmiştik. Böylece onlara geceleyin** (uyurlarken) **ya da kendileri** (gündüz ortası uykuya yatmış) **kaylûle yapan kimselerken çetin azâbımız gelip çatmıştı.**

فَمَا كَانَ دَعْوٰيهُمْ اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَٓا اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 5

(فَمَا كَانَ) **Artık olmamıştı,** ne? (دَعْوٰيهُمْ) **onların yalvarmaları,** yâni onların yardım istemeleri, ne vakit? (اِذْ جَٓاءَ) **geldiği zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (بَأْسُنَا) **Bizim çetin azâbımız,** yâni azâbımızın emârelerini müşâhede ettiklerinde onların yalvarış ve yakarışları hiçbir şey olmamıştı, (اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا) **ancak demeleri** (olmuştu), ne demeleri? (اِنَّا) **muhakkak ki biz,** (كُنَّا) **olduk,** kimler olduk? (ظَالِم۪ينَ) **zulmedici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 5

5- Çetin azâbımız kendilerine geldiği zaman ise artık onların (suçlarını îtirâf mâhiyetindeki) **yalvarmaları: "Şüphesiz ki biz gerçekten** (şirk koşarak kendilerine yazık eden) **zâlim kimseler olmuştuk" demelerinden başka bir şey olmamıştır.**

فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذ۪ينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَل۪ينَۙ ﴿٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 6

(فَلَنَسْـَٔلَنَّ) **İşte andolsun ki; muhakkak soracağız,** kimlere? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimselere ki,** (اُرْسِلَ) **rasûl gönderildi,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** (وَلَنَسْـَٔلَنَّ) **ve andolsun ki; muhakkak soracağız,** kime? (اَلْمُرْسَل۪ينَ) **rasûl olarak gönderilenlere.**

Meâl-i Şerîf - 6

6- Andolsun ki; kendilerine rasûl gönderilmiş olan o kişilere de (elçilerimize tâbi olup olmadıklarını) **elbette soracağız. Yemin olsun; o rasûl olarak gönderilmiş olan kimselere de** (ümmetleri tarafından nasıl karşılandıklarını) **mutlaka soracağız.**

فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَٓائِب۪ينَ ﴿٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 7

(فَلَنَقُصَّنَّ) **İşte andolsun ki; kesinlikle anlatacağız,** kime? (عَلَيْهِمْ) **onlara,** neyle mültebis olduğumuz hâlde? (بِعِلْمٍ) (sâhip olduğumuz hatâsız ve) **mükemmel bir ilimle,** (وَمَا كُنَّا) **zâten Biz** (hiçbir zaman) **olmadık,** kimler? (غَٓائِب۪ينَ) **uzakta kalanlar,** yâni hiçbir durumda Biz onların yaptıklarından uzakta ve bilgisiz değildik.

Meâl-i Şerîf - 7

7- Böylece kasem olsun ki; (peygamberlere de ümmetlerine de) **elbette onlara** (gizli açık her şey hakkında sâhip olduğumuz dosdoğru ve) **mükemmel bir ilimle** (tüm yaptıklarını) **anlatacağız.**

Zâten Biz (hiçbir zaman onlardan ve amellerinden) **uzakta kal**(ıp habersiz ol)**anlar değildik.**

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 8

(وَالْوَزْنُ) **Ve o tartı,** ne günde gerçekleşecektir? (يَوْمَئِذٍ) **o günde,** öyle tartı ki, (اَلْحَقُّ) **hak olan,** yâni kendisine hiçbir bâtılın ve yanlış hesâbın ârız olamayacağı mîzân, (فَمَنْ) **artık her kim,** (ثَقُلَتْ) **ağır geldiyse,** ne? (مَوَازِينُهُ) **onun tartıları**(nda bulunan hasenâtı), (فَاُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْمُفْلِحُونَ) **felâha erici kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 8

8- (Kulların amellerini dosdoğru tartarak) **hak** (ve adâletin temsilciliğini yapacak) **olan o tartı** (ve mîzân), **işte** (Allâh-u Te'âlâ'nın, peygamberleri ve ümmetleri sorgulayacağı) **o günde** (gerçekleşecek)**dir. Artık kimin tartılan** (sevap)**ları** (günahlarına karşı) **ağır gelirse, işte sana! Ancak onlar felâh** (ve kurtuluş)**a erenlerin ta kendileridir.**

İmâm-ı Mücâhid gibi bâzı âlimlere göre; burada geçen "Vezn", kıyâmet gününde kullar arasında verilecek hüküm anlamına gelmekteyse de, müfessirlerin cumhûruna göre bu "Vezn", tartma anlamında olup kulların amellerinin bir mîzanla tartılmasından ibârettir ki, İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; o terâzinin bir dili iki de kefesi bulunmaktadır, her bir kefe doğu ile batı arası kadardır. Allâh-u Te'âlâ kullarının uzuvlarını kendi haklarında konuşturup şâhit yapacağı gibi, o mîzânı da adâletle konuşturacaktır. *(el-Lâlikâî, Şerhu usûli i'tikādi Ehli's-Sünne, rakam:2210, 6/1245; el-Beyhakî, Şu'abü'l-îmân, rakam:277, 1/447)*

Ancak ulemâ bu tartının keyfiyeti hakkında birkaç görüş açıklamışlardır:

a) "Sevapların ve günahların yazılı bulunduğu sayfalar tartılacaktır" diyenler, Abdullâh ibnü Amr ibni'l-Âs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edilen şu hadîs-i şerîfi delil getirmişlerdir: "Kıyâmet günü ümmetimden birine bütün yaratılmışların huzûrunda nidâ edilir ve kendisi için, her biri gözün gördüğü kadar uzun sahayı dolduran doksan dokuz sicil açılır. Allâh-u Te'âlâ bu kişiye, yazıcı meleklerin ona zulmetmediğini ve o dosyalarda yazılı olanları kendisinin yaptığını îtirâf ettirdikten sonra, onca günah karşısında bir sevâbı olup olmadığını sorar. O kişi dehşete kapılarak 'Yok' dediyse de Allâh-u Te'âlâ: 'Olur mu?! Bizim nezdimizde senin çok hasenelerin var ve bugün sana zulüm yok' buyurur. Bunun üzerine o kişinin okumuş olduğu bir kelime-i şehâdetin yazılı bulunduğu küçük bir kâğıt parçası çıkarır. O kişi: 'Yâ Rabbi! Bu kadar dosyanın yanında bu kâğıt parçası ne yapsın?!' dediğinde, Allâh-u Te'âlâ tekrar: 'Sen zulme uğratılmayacaksın' buyurur. Böylece o günah kefesine konmuş olan doksan dokuz sicile karşılık, o küçük kâğıdın konmuş olduğu sevap kefesi ağır basar ve o kişi kurtulur." *(İbnü Mâce, ez-Zühd:35, rakam:4300, 2/1437; et-Tirmizî, el-Îmân:17, rakam:2639, 5/24)*

b) İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyete göreyse; güzel ameller güzel sûrette, kötü ameller de çirkin sûret üzere mahşere getirilerek mîzâna konulacaktır.

Böylece Allâh-u Te'âlâ o sûretlerde, tartılmaya elverişli olacak şekilde bir ağırlık ve hafiflik yaratacaktır. *(el-Beyhakî, Şu'abü'l-îmân, rakam:277, 1/447)*

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 9

(وَمَنْ) **Ama her kim,** (خَفَّتْ) **kıymetsiz olursa,** bu kelimeye lügatta da karşılığı olan bu mânânın verilmesi tercih edilmiştir, zîrâ kâfirlerin amelleri mîzâna konulmayacaktır, *(el-Mazharî, 6/405)* neler kıymetsiz olursa? (مَوَازِينُهُ) **tartılan** (hayır)**ları,** (فَاُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana onlar,** kimlerdir? (اَلَّذِينَ) **ancak öyle kimselerdir ki,** (خَسِرُٓوا) **zarara uğrattılar,** neyi? (اَنْفُسَهُمْ) **kendi nefislerini,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** neye karşı? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimize karşı,** nedir olmaları sebebiyle? (يَظْلِمُونَ) **zulmederler,** yâni onları inkâr etmeleri sebebiyle.

Meâl-i Şerîf - 9

9- Ama kimin (îmânı olmadığı için hiçbir iyiliği îtibâra alınmayarak) **tartılan** (hayır)**ları kıymetsiz olursa, işte sana! Bizim âyetlerimize karşı sürekli işlemekte bulunmuş oldukları** (inkâr ve) **zulüm sebebiyle kendi nefislerini hüsrâna uğrat**(ıp ebedî mükâfatlardan mahrum bırak)**mış olanlar da ancak onlardır.**

وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْاَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 10

(وَلَقَدْ مَكَّنَّا) **Ve andolsun ki; elbette muhakkak yerleştirdik,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yerde,** daha? (وَجَعَلْنَا) **ve yarattık,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** nerede? (فِيهَا) **orada,** neler yarattık? (مَعَايِشَ) **maîşetler** (geçim vâsıtaları), (قَلِيلًا مَا) (şükür nâmına) **çok az olucu bir şeyle,** bu kelime kendisinden sonra gelen fiilin mahzûf olan mef'ûl-ü mutlağının sıfatı olmak üzere mensuptdur, mâ harfi mânâyı tekîd için ziyâde edilmiştir ki takdîri (تَشْكُرُونَ شُكْرًا قَلِيلًا) şeklindedir, *(el-Beyzâvî, el-Âlûsî)* (تَشْكُرُونَ) **şükrediyorsunuz!**

Meâl-i Şerîf - 10

10- Yine andolsun ki; elbette Biz sizi gerçekten yer(yüzün)**de yerleştirdik** ***/size yerde güç ve imkân verdik/*** **ve sizin için orada** (yiyecekler ve içecekler gibi) **maîşetler** (geçim vâsıtaları) **yarattık.** (Bunca nîmetlerimize karşı) **çok az olan bir şeyle şükrediyorsunuz.**

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 11

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا) **Ve kasem olsun ki; elbette muhakkak Biz yarattık,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (ثُمَّ صَوَّرْنَا) **sonra tasvir ettik,** yâni sûret verip şekillendirdik, kimi? (كُمْ) **sizi,** (ثُمَّ قُلْنَا) **sonra buyurduk,** kime? (لِلْمَلٰٓئِكَةِ) **meleklere,** ne buyurduk? (اُسْجُدُوا) **secde edin,** kime? (لِاٰدَمَ) **Âdem'e,** (فَسَجَدُوٓا) **onlar da hemen secde ettiler,** (اِلَّٓا اِبْلٖيسَ) **İblîs müstesnâ,** (لَمْ يَكُنْ) **olmadı,** kimlerden? (مِنَ السَّاجِدٖينَ) **secde edicilerden.**

Meâl-i Şerîf - 11

11- Yine yemin olsun ki; şüphesiz sizi(n babanız Âdem'i, ilk olarak şekilsiz bir balçık hâlinde) **elbette yarattık, sonra sizi**(n babanızı) **şekillendirdik, sonra da meleklere: "Âdem'e** (bir saygı göstergesi olarak, kıble gibi ona yönelip Bana) **secde edin" buyurduk, onlar da hemen secde yaptılar. Ama İblîs müstesnâ;** (nitekim) **o, secde edenlerden olmadı.**

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُۚ خَلَقْتَنٖى مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طٖينٍ ﴿١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 12

O zaman Allâh-u Te'âlâ, (قَالَ) **buyurdu,** ne buyurdu? (مَا) **ne şey?** (مَنَعَ) **menetti** (alıkoydu), kimi? (كَ) **seni,** neden? (اَلَّا تَسْجُدَ) **secde etmenden,** en belirgin görüşe göre burada (لَّا) tekid için zâidedir. Nitekim (مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ) *(Sâd Sûresi:75'den)* kavl-i şerîfi, bunun delîlidir. *(ed-Dürru'l-masûn)* ne vakitte secde etmen? (اِذْ اَمَرْتُ) **Ben emrettiğim zaman,** kime? (كَ) **sana,** (قَالَ) **(İblîs) dedi,** ne dedi? (اَنَا) **ben,** neyim? (خَيْرٌ) **hayırlıyım,** kimden? (مِنْهُ) **ondan,** yâni Âdem'den, çünkü, (خَلَقْتَ) **yarattın,** kimi? (نٖى) **beni,** neden? (مِنْ نَارٍ) **üstün bir ateşten,** (وَخَلَقْتَ) **yarattın,** kimi? (هُ) **onu,** neden? (مِنْ طٖينٍ) **değersiz bir çamurdan.**

Meâl-i Şerîf - 12

12- O (Allâh-u Te'âlâ, İblîs'e): **"Sana emrettiğim zaman secde etmenden seni engellemiş olan şey neydi?" buyurdu. O** (ise): **"Ben ondan hayırlıyım, çünkü Sen beni üstün** (ve kıymetli gördüğüm) **bir ateşten yarattın, onu ise** (bence) **âdî** (olan) **bir çamurdan halkettin" dedi.**

Tefsirlerde zikredildiği üzere; İblîs yanlış bir kıyas yaparak ateşi topraktan üstün görmüştür. Oysa çamur daha faydalıdır. Zîrâ toprakta bulunan ağırlık ve vakar gibi vasıflar; acele etmeme, utangaçlık ve sabır gibi birçok üstünlüğün kaynağı olduğundan, topraktan yaratılan Âdem *(Aleyhisselâm)* hatâ ettiğinde tevbe ve istiğfâra sarılmıştır. Ama ateşin tabîatında bulunan hafiflik, hiddet ve yükselme hırsı; kibir ve gurur gibi birçok kötü huyun menbaı olduğu için ateşten yaratılmış olan İblîs, Âdem *(Aleyhisselâm)*a secde emri karşısında direnerek kâfirlerden olmuştur.

Ayrıca toprak, bitirip yetiştirmekte, ateş ise yakıp tüketmektedir. Toprak, ateşi söndürebilmekte ama ateş toprağı yakamamaktadır.

İşte İblîs bu fazîletlerden gâfil bir vaziyette fâsit (bozuk) bir kıyasta bulunmuştur ki, bu yüzden hadîs-i şerîfte: "Din işinde kendi görüşüyle ilk kıyas yapan İblîs'tir" buyrulmuştur. *(Ebû Nu'aym, Hılyetü'l-evliyâ, 3/197)*

Aslında fazîlet birtakım kıyaslarla belirlenecek bir şey olmayıp, ancak Allâh-u Te'âlâ'nın bir şeyi değerli kılmasıyladır ki, bu da ancak emirlere itâatle gerçekleşir. Bu yüzden Habeşli mümin, Kureyşli kâfirden fazîletlidir.

Şeytanın içine düştüğü bu rezil vaziyetten çıkartılması gereken en büyük ders şu olmalıdır; âyet, hadîs ve ulemânın beyanları gibi açık nasslar mevcutken inadına birtakım felsefî kıyaslara yönelmemek gerekir ve üstünlüğü ancak Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine itâatte aramak îcâb eder. *(el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 9/39)*

قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 13

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu** (eğer kibirleniyorsan), (فَاهْبِطْ) **öyleyse in,** nereden? (مِنْهَا) **oradan** (cennetten), (فَمَا يَكُونُ) **çünkü** (doğru ve hak) **olmaz,** kim için? (لَكَ) **senin için,** ne? (اَنْ تَتَكَبَّرَ) **çokça büyüklük taslaman,** nerede? (فِيهَا) **orada,** (فَاخْرُجْ) **haydi çık,** (اِنَّكَ) **çünkü şüphesiz sen,** kimlerdensin? (مِنَ الصَّاغِرِينَ) **alçaklardan.**

Meâl-i Şerîf - 13

13- (Bunun üzerine) **O** (Allâh-u Te'âlâ İblîs'i cennetten kovmak üzere): **"Artık hemen oradan in. Çünkü orada çokça büyüklük taslaman senin için** (bir hak) **olamaz. O hâlde** (cennetten ve göklerden) **hemen çık. Zîrâ gerçekten sen alçaklardansın" buyurdu.**

قَالَ اَنْظِرْنِي اِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 14

(قَالَ) (İblîs) **dedi,** ne dedi? (اَنْظِرْ) **mühlet ver,** kime? (نِي) **bana,** ne vakte kadar? (اِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ) (Âdem ve zürriyetinin) **diriltilecekleri güne kadar.**

Meâl-i Şerîf - 14

14- O (nidâ karşısında İblîs, ölümden kurtulmak için): **"**(Sûr'a ikinci defâ üfürülüp, Âdem ve zürriyetinin) **diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi.**

قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 15

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (اِنَّكَ) **muhakkak sen,** kimlerdensin? (مِنَ الْمُنْظَرِينَ) **mühlet verilenlerden.**

Meâl-i Şerîf - 15

15- O (Allâh-u Te'âlâ ise ona, Sûr'a ikinci defâ üfürülüp ölümün nihâyet bulacağı vakte kadar hayat hakkı tanımadı ama): **"Şüphesiz ki sen** (istediğin gibi, dirilme gününe kadar değil de, Sûr'a birinci defâ üfürülüp herkesin öleceği âna kadar) **mühlet verilenlerdensin** (ve nihâyet sen de öleceksin)" **buyurdu.**

قَالَ فَبِمَا اَغْوَيْتَن۪ي لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَق۪يمَۙ ﴿١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 16

(قَالَ) (İblîs) **dedi,** ne dedi? (فَبِمَا اَغْوَيْتَ) **işte Senin azdırmana yemin olsun ki;** kimi azdırmana? (نِي) **beni,** (لَاَقْعُدَنَّ) **elbette mutlaka oturacağım** (pusu kuracağım), kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** yâni Âdem ve zürriyetini gözleyip, saptırmak için, nerede oturacağım? (صِرَاطَكَ) **Senin yolunda,** burada zarfiyet için olan (فِي) harf-i ceri mahzûftur, öyle yolun ki, (اَلْمُسْتَق۪يمَ) **dosdoğru olucu.**

Meâl-i Şerîf - 16

16- O (zaman İblîs kendi sapıtma suçunu Allâh-u Te'âlâ'ya atmak üzere) **dedi ki: "İşte beni azdırmış olmana yemin olsun ki; elbette onlar**(ı saptırmak) **için Senin dosdoğru** (İslâm) **yolunda mutlaka oturacağım** (ve onların dîni yaşamalarına mâni olacağım).

ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْد۪يهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْۜ
وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِر۪ينَ ﴿١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 17

(ثُمَّ لَاٰتِيَنَّ) **Sonra yemin olsun; muhakkak geleceğim** (sokulup saldıracağım), kime? (هُمْ) **onlara,** nerelerinden? (مِنْ بَيْنِ اَيْد۪يهِمْ) **ellerinin arasından,** yâni önlerinden, daha? (وَمِنْ خَلْفِهِمْ) **ve arkalarından,** daha? (وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ) **ve sağlarından,** daha? (وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْ) **ve sollarından** (onlara musallat olacağım da), (وَلَا تَجِدُ) **ve Sen bulamayacaksın,** kimi? (اَكْثَرَهُمْ) **onların çoğunu,** kimler olarak, (شَاكِر۪ينَ) **şükredici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 17

17- Sonra andolsun ki; elbette ben hem önlerinde(ki âhiret meselelerinde)**n, hem arkalarında** (kalan dünyâ ile alâkalı konularda)**n, hem sağlarında** (yazılacak sevaplarında)**n hem de sollarında** (kaydedilecek günahlarında)**n** (dolayı kendilerine vesveseler vermek üzere dört bir taraflarından) **onlara geleceğim de, böylece Sen onların çoğunu şükredici** (mümin) **kimseler olarak bulamayacaksın."**

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 18

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (اُخْرُجْ) **çık,** nereden? (مِنْهَا) **oradan,** ne olduğun hâlde? (مَذْؤُمًا) **zemmolunmuş** (yerilmiş ve kınanmış) **olarak,** daha ne olduğun hâlde? (مَدْحُورًا) **kovulmuş,** (لَمَنْ) **andolsun ki; her kim** (تَبِعَ) **uyarsa,** kime? (كَ) **sana,** kimden olduğu hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** (لَاَمْلَئَنَّ) **yemin olsun; muhakkak dolduracağım,** neyi? (جَهَنَّمَ) **cehennemi,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** ne olduğunuz hâlde? (اَجْمَعِينَ) (hep) **birlikte olanlar hâlinde.**

Meâl-i Şerîf - 18

18- (İblîs'in bu küstahça başkaldırmasına karşı) **O buyurdu ki: "Kınanmış ve kovulmuş biri olarak oradan çık. Yemin ederim ki;** (Âdem'in zürriyetinden olan) **o** (insa)**nlardan her kim sana uyacak olursa, andolsun ki; elbette cehennemi hep birlikte olanlar hâlinde siz**(in hepiniz)**den dolduracağım.**

وَيَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا
وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 19

Sonra Biz buyurduk, ne buyurduk? (وَيَا اٰدَمُ) **ve ey Âdem!** (اُسْكُنْ) **yerleş,** kim? (اَنْتَ) **sen,** daha? (وَزَوْجُكَ) **ve eşin,** nereye? (اَلْجَنَّةَ) **cennete,** (فَكُلَا) **sonra ikiniz yiyin,** nereden? (مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا) **ikiniz dilediğiniz yerden,** (وَلَا تَقْرَبَا) **ve yaklaşmayın,** neye? (هٰذِهِ) **işte şuna,** ondan bedel? (اَلشَّجَرَةَ) **şu ağaca,** (فَتَكُونَا) **sonra olursunuz,** kimlerden? (مِنَ الظَّالِمِينَ) **zulmedicilerden.**

Meâl-i Şerîf - 19

19- (Sonra Biz ona şöyle buyurduk:) **Ey Âdem! Sen eşinle birlikte cennete yerleş de, her ikiniz** (orada) **dilediğiniz yerden** (istediğiniz şeyleri)

yiyin, ama (meyvesinden yemek için) **işte şu ağaca yaklaşmayın, sonra ikiniz de** (kendilerine yazık ederek nefislerine) **zulmeden kimselerden olursunuz."**

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 20

(فَوَسْوَسَ) **Sonra vesvese verdi,** kime? (لَهُمَا) **o ikisine,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** ne diye? (لِيُبْدِيَ) **açığa çıkarsın diye,** kim için? (لَهُمَا) **o ikisi için,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (وُرِيَ) **örtülmüştü,** kimden? (عَنْهُمَا) **onlardan,** yâni onların örtülü yerlerini, o da nerelerinden ibâret olduğu hâlde? (مِنْ سَوْاٰتِهِمَا) **ikisinin avretlerinden,** yâni örtülmesi gereken yerlerinden, (وَقَالَ) **ve** (İblîs) **dedi,** ne dedi? (مَا نَهٰى) **nehyetmedi,** kimi? (كُمَا) **sizin ikinizi,** kim? (رَبُّكُمَا) **ikinizin Rabbi,** neden? (عَنْ هٰذِهِ) **işte bundan,** ondan bedel? (اَلشَّجَرَةِ) **bu ağaçtan,** yâni bu ağacın meyvesinden yemenizi hiçbir nedenle yasaklamadı, (اِلَّا اَنْ تَكُونَا) **ancak ikiniz olmayasınız diye,** burada (لَا)yı nâfiye mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (لِاَنْ لَا تَكُونَا) şeklindedir. Ya da burada bir muzâf mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (كَرَاهَةَ اَنْ تَكُونَا) şeklindedir ve meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir, nedir olmayasınız? (مَلَكَيْنِ) **iki melek,** (اَوْ تَكُونَا) **yâhut ikiniz olmayasınız,** kimlerden? (مِنَ الْخَالِدِينَ) **ebedî kalıcılardan.**

Meâl-i Şerîf - 20

20- Derken şeytan (nurdan bir perdeyle Âdem ile eşinin) **kendilerinden** (bile) **örtülmüş bulunan avret** (yer)**lerini o ikisi için açığa çıkarsın** (ve herkese göstersin) **diye** (gereken fiili işlettirmek üzere) **ikisine de vesvese verdi ve: "Rabbiniz sizi ancak iki melek olursunuz yâhut her ikiniz de** (cennette) **ebedî kalanlardan olursunuz diye** (bunu istemediğinden) **işte bu ağaçtan engelledi** (çünkü bu ağaçtan yiyenler bu iki nîmetten birine kavuşurlar)**" dedi.**

وَقَاسَمَهُمَا اِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 21

(وَقَاسَمَ) **Ve çokça yemin etti,** kime? (هُمَا) **o ikisine,** ne diye yemin etti? (اِنِّي) **muhakkak ki ben,** kime? (لَكُمَا) **özellikle ikiniz için,** kimlerdenim? (لَمِنَ النَّاصِحِينَ) **elbette** (iyiliğinizi istediğim için) **nasîhat edenlerdenim.**

Meâl-i Şerîf - 21

21- Bir de o (İblîs onları inandırmak için) **ikisine de kuvvetlice yemin etti** (ve dedi) **ki: "Gerçekten ben özellikle ikinize elbette nasîhat edenlerdenim** (zâten ben sizin iyiliğinizi istediğim için bu sırrı size veriyorum)."

فَدَلّٰيهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِۜ وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَٓا اَلَمْ اَنْهَكُمَا
عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَٓا اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 22

(فَدَلّٰى) **Böylece tenezzül ettirdi,** yâni İblîs, derecelerinden düşürdü, kimi? (هُمَا) **o ikisini,** ne sebebiyle? (بِغُرُورٍ) **büyük bir aldatma sebebiyle,** yâni şeytan hîle ile onları tâat rütbesinden düşürüp mâsiyet çukuruna indirdi, (فَلَمَّا) **ama ne zaman ki,** (ذَاقَا) **ikisi tattılar,** neyi? (اَلشَّجَرَةَ) **o ağacı**(n meyvesini), (بَدَتْ) **belirdi** (göründü), kim için? (لَهُمَا) **onlar için,** ne? (سَوْاٰتُهُمَا) **ikisinin avret** (yer)**leri,** daha ne oldu? (وَطَفِقَا) **ve ikisi başladılar,** nedir olmaya? (يَخْصِفَانِ) **ikisi de yapıştırıp yamamaya,** ne üzerine? (عَلَيْهِمَا) **kendi üzerlerine,** neden? (مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ) **cennet yapraklarından,** daha? (وَنَادٰى) **ve nidâ etti,** kime? (هُمَا) **o ikisine,** kim? (رَبُّهُمَا) **o ikisinin Rabbi,** ne diye nidâ etti? (اَلَمْ اَنْهَ) **Ben nehyetmemiş miydim?!** kimi? (كُمَا) **ikinizi,** neden? (عَنْ تِلْكُمَا) **işte her ikinize** (söylüyorum); **şundan,** ondan bedel? (اَلشَّجَرَةِ) **o ağaç**(a yaklaşmak)**tan,** daha? (وَاَقُلْ) **ve dememiş miydim?!** kime? (لَكُمَا) **ikinize,** neyi? (اِنَّ الشَّيْطَانَ) **muhakkak ki şeytan,** kim için? (لَكُمَا) **özellikle ikiniz için,** nedir? (عَدُوٌّ) **büyük bir düşmandır,** öyle düşman ki, (مُبِينٌ) (düşmanlığı) **apaçık olan.**

Meâl-i Şerîf - 22

22- İşte o (İblîs), (yalan yere Allâh adına yemin edip, bâtılı hak göstermek sûretiyle yapmış olduğu) **büyük bir aldatma yüzünden ikisini de** (sâhip oldukları yüksek dereceden) **tenezzül ettirdi** (de dünyâ gibi aşağı bir yere indirdi).

Bunun üzerine her ikisi o ağaçtan (az bir şey) **tattıkları zaman avret** (yer)**leri hemen o ikisine beliriverdi ve ikisi de cennet**(teki incir) **yapraklarından** (alarak) **kendi üstlerine yamayıp yapıştırmaya başladılar.**

Böylece o ikisinin Rabbi (sitem ve uyarı yoluyla) **kendilerine nidâ etti** (de buyurdu) **ki:**

"İşte her ikinize (hitâb ediyorum)! **Ben** (evvelce: "Bu ağacın meyvesinden yemek için ona yaklaşmayın" buyurarak) **sizi bu ağaçtan menetmemiş miydim ve size: 'Şüphesiz şeytan özellikle ikiniz için** (adâveti) **pek açık olan büyük bir düşmandır' dememiş miydim?!"**

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَٓا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 23

(قَالَا) **O ikisi dediler,** ne dediler? (رَبَّنَا) **ey Rabbimiz!** (ظَلَمْنَٓا) **biz zulmettik,** neye? (اَنْفُسَنَا) **kendi nefislerimize,** (وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ) **ve eğer mağfirette bulunmazsan,** yâni günahlarımızı bağışlamazsan, kim için? (لَنَا) **bizim için,** daha? (وَتَرْحَمْ) **ve rahmet etmezsen** (acımazsan), kime? (نَا) **bize,** (لَنَكُونَنَّ) **andolsun ki; muhakkak biz oluruz,** kimlerden? (مِنَ الْخَاسِرِينَ) **hüsrâna uğrayanlardan** (kaybedenlerden).

Meâl-i Şerîf - 23

23- (Bunun üzerine) **o ikisi** (kendi hatâlarını îtirâf etmek üzere): **"Ey Rabbimiz! Biz** (unutarak da olsa emrine muhâlefet edip, kendimizi cennetten çıkartacak iş yaparak) **nefislerimize zulmettik** (ve kendimize yazık etmiş olduk). **Eğer Sen** (hatâlarımızı bağışlayarak) **bizim için mağfirette bulunmazsan ve bize acımazsan andolsun ki; muhakkak biz** (iki cihanda da en büyük zarar ve) **hüsrâna uğrayanlardan oluruz" dediler.**

Bu âyet-i celîleye istinâd ederek kimse, peygamberlerin de günah işlemiş olduğu gibi yanlış bir hükme varmamalıdır. Zîrâ nebîlerin derecesi ve Allâh-u Te'âlâ'yı bilme husûsundaki mertebeleri çok yüksek olduğundan çoğu kere onlar, başkalarının mesûl tutulmayacağı, unutma ve yanılma gibi şeyler sebebiyle de İlâhî siteme mâruz kalmışlardır ve böylece onlar nefislerini kırmak için zulüm ve günah gibi cürümleri kendilerine isnâd etmişlerdir.

Ama bu, başkaları gibi onların da günahları ve mâsiyetleri olduğu anlamına gelmez. Onların yaptıkları sâdece makamlarının yüceliğine ve mârifetlerinin üstünlüğüne nispetle hatâ sayılabilecek ama hadd-i zâtında ümmet fertlerinden herhangi biri aynı şeyi yaptığında günah sayılmayan birtakım yanılgılar olarak değerlendirilebilir. Ehl-i Sünnet ulemâsının cumhûruna göre; Âdem *(Aleyhisselâm)*ın cennetten çıkarılmasına sebebiyet veren o yasaklı ağaçtan yemesi, bir unutma nedeniyle gerçekleştiği için, burada büyük değil, küçük bir günah dahî mevzubahis değildir. Zâten bu husus Tâhâ Sûresi'nin 115. âyet-i kerîmesinde sarâhaten ifâde edilmiştir. *(el-Hâzin, el-Âlûsî)*

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّۚ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ ﴿٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 24

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (اِهْبِطُوا) **inin,** ne olduğunuz hâlde? (بَعْضُكُمْ) **bâzınız,** kim için? (لِبَعْضٍ) **diğer bir kısım için,** nedir? (عَدُوٌّ) **büyük bir**

düşmandır, yâni birbirinize düşman olduğunuz hâlde cennetten dünyâya inin, (وَلَكُمْ) **ve sizin için vardır,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yerde,** ne vardır? (مُسْتَقَرٌّ) **bir yerleşim,** bu mânâya göre bu kelime masdar mîmidir, ism-i mekân da kabûl edilebilir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göredir, daha ne vardır? (وَمَتَاعٌ) **ve yeterli bir faydalanma,** ne zamânâ kadar uzanan? (اِلٰى حِينٍ) **bir zamâna kadar.**

Meâl-i Şerîf - 24

24- (O zaman Allâh-u Te'âlâ Âdem ile Havvâ *(Aleyhimesselâm)*a ve melûn İblîs'e hitâben) **buyurdu ki: "Bir kısmınız diğer bir kısım için büyük bir düşman olarak** (cennetten dünyâya) **inin. Ayrıca sizin için yer**(yüzün)**de bir yerleşim yeri ve** (ecellerinizin biteceği) **bir zamâna kadar yeterli bir faydalanma vardır."**

قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 25

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (فِيهَا) **onda** (yeryüzünde), (تَحْيَوْنَ) **yaşayacaksınız,** (وَفِيهَا) **yine onda,** (تَمُوتُونَ) **öleceksiniz,** (وَمِنْهَا) **ve yine ondan,** (تُخْرَجُونَ) **çıkartılacaksınız.**

Meâl-i Şerîf - 25

25- (Sonra Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu ki: "O** (yeryüzünün toprağı)**nda yaşayacaksınız, yine onda** öl(üp gömül)**eceksiniz ve** (diriltilirken) **yine ondan çıkartılacaksınız."**

يَا بَنِى اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِى سَوْاٰتِكُمْ وَرِيشًاۜ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى
ذٰلِكَ خَيْرٌۜ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 26

(يَا بَنِى اٰدَمَ) **Ey Âdemoğulları!** (قَدْ اَنْزَلْنَا) **muhakkak Biz indirdik,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** neyi? (لِبَاسًا) **bir libâsı** (giysiyi), öyle libâs ki, (يُوَارِى) **örter,** neyi? (سَوْاٰتِكُمْ) (görünmesi) **kötü** (sayılan avret) **yerlerinizi,** daha neyi indirdik? (وَرِيشًا) **ve bir ziyneti,** yâni süs elbisesini, (وَلِبَاسُ التَّقْوٰى) **takvâ libâsı ise,** (ذٰلِكَ) **işte sana! O,** nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** (ذٰلِكَ) **işte sana bu** (anlatılanlar), nedendir? (مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerindendir,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَذَّكَّرُونَ) **iyice düşünsünler.**

Meâl-i Şerîf - 26

26- Ey Âdemoğulları! Gerçekten Biz sizin üzerinize, (görünmesi) **kötü** (sayılan avret) **yerlerinizi örtecek bir elbise, ayrıca** (kendisiyle süsleneceğiniz) **bir ziynet** (libâsını temin edeceğiniz ürünleri yetiştiren suyu) **indirdik. Ama** (îmân, Allâh korkusu, güzel ahlâk ve avret yerlerini örtme gibi) **takvâ elbisesi**(ne bürünmek); **işte sana! Bu** (o süslü elbiselerden) **çok hayırlıdır. İşte sana! Bu** (libasların indirilişi), **Allâh'ın** (Kendi varlığına ve birliğine delil olarak gönderdiği) **âyetlerindendir, tâ ki onlar** (nîmetlerini) **iyice düşünsünler** (de şükrünü îfâ etmek için çirkin işlerden sakınsınlar).

يَا بَنٖٓي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَٓا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ
يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَاۜ اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَبٖيلُهُ
مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْۜ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطٖينَ اَوْلِيَٓاءَ لِلَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 27

(يَا بَنٖٓي اٰدَمَ) **Ey Âdemoğulları!** (لَا يَفْتِنَنَّ) **sakın fitnelendirmesin,** yâni sıkıntıya düşürmesin, kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** ne gibi bir fitne? (كَمَٓا اَخْرَجَ) **çıkardığı gibi,** kimi? (اَبَوَيْكُمْ) **ebeveyninizi,** yâni anne ve babanız olan Âdem ve Havvâ'yı, nereden? (مِنَ الْجَنَّةِ) **cennetten,** ne olduğu hâlde çıkardı? (يَنْزِعُ) **soyar olduğu hâlde,** kimden? (عَنْهُمَا) **o ikisinden,** neyi? (لِبَاسَهُمَا) **ikisinin giysilerini,** ne için soyar? (لِيُرِيَ) **göstersin için,** kime? (هُمَا) **o ikisine,** neyi? (سَوْاٰتِهِمَا) **ikisinin** (görünmesi) **kötü** (sayılan avret) **yerlerini,** (اِنَّهُ) **çünkü şüphesiz o** (şeytan), (يَرٰي) **görür,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (هُوَ) **o,** daha? (وَقَبٖيلُهُ) **ve cemâati,** yâni zürriyeti ve cinlerden müteşekkil orduları, ne cihetten? (مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَ) **görmediğiniz taraftan,** kimi? (هُمْ) **onları,** (اِنَّا) **çünkü muhakkak Biz,** (جَعَلْنَا) **yaptık,** kimi? (اَلشَّيَاطٖينَ) **şeytanları,** neler kıldık? (اَوْلِيَٓاءَ) **dostlar,** öyle dostlar ki kim için olucu? (لِلَّذٖينَ) **o kimseler için ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler.**

Meâl-i Şerîf - 27

27- Ey Âdemoğulları! Sakın şeytan (cennete girmenize mâni olacak günahlar işleterek) **sizi fitneye** (ve sıkıntıya) **düşürmesin *|aldatmasın/ saptırmasın/*.**

Nitekim o (şeytan), **ikisine de** (görünmesi) **kötü** (sayılan avret) **yerlerini göstersin diye elbiselerini onlardan soy**(duracak bir hatâ yaptır)**arak ana-babanızı cennetten çıkarmıştı.**

Şu bir gerçek ki o (şeytan) **ve cemâati**(ni teşkil eden zürriyeti ve cinlerden müteşekkil orduları) **sizin kendilerini göremediğiniz yerden sizi görmektedir**(ler). (Bu yüzden onlara karşı çok ihtiyatlı olmanız gerekir.) **Muhakkak Biz, o îmân etmeyen kimseler için şeytanları dostlar yapmışızdır** (ve aralarında bir uyum yaratıp onları birbirlerine yandaş kılmışızdır).

وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَٓا اٰبَٓاءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَاۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَٓاءِۜ اَتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 28

(وَاِذَا فَعَلُوا) **Ve yaptıkları zaman,** neyi? (فَاحِشَةً) **çok çirkin bir işi,** (قَالُوا) **derler,** ne derler? (وَجَدْنَا) **biz bulduk,** ne üzerine? (عَلَيْهَا) **onun üzerine,** yâni o işi yaparlarken bulduk, kimi? (اٰبَاءَنَا) **babalarımızı,** (وَاللّٰهُ) **Allâh da,** (اَمَرَ) **emretti,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (بِهَا) **onu,** yâni o müstehcen işleri, (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** (لَا يَاْمُرُ) **emretmez,** neyi? (بِالْفَحْشَاءِ) **o en çirkin işleri,** (اَتَقُولُونَ) **söylüyor musunuz,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَا تَعْلَمُونَ) (doğru olup olmadığını) **bilmiyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 28

28- Ayrıca o (şeyta)**nlar**(ın dostları olan müşrikler, putlara tapmak ve tavafta avret yerlerini açmak gibi) **çok çirkin bir iş yaptıkları zaman** (özür dileme adına)**: "Biz babalarımızı bunun üzerinde bulduk** (da onlara uyduk)**, Allâh da bize bunu emretti" derler.**

(İşte böylece onlar kabahatlerinden daha çirkin bir mâzeret ortaya koyarak körü körüne taklitle övünmekten öte bir de Allâh'a iftirâ ederler. Habîbim!) **De ki: "Şüphesiz** (güzel işleri emreden ve üstün ahlâka teşvikte bulunan) **Allâh** (putlara tapmak gibi akl-ı selîmin reddedeceği) **çirkin işleri emretmez. Yoksa siz** (doğru olup olmadığını) **bilmemekte olduğunuz şeyleri mi Allâh'a karşı** (uydurup) **söylüyorsunuz?!"**

قُلْ اَمَرَ رَبّ۪ي بِالْقِسْطِۜ وَاَق۪يمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۜ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَۜ ﴿٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 29

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَمَرَ) **emretti,** kim? (رَبّ۪ي) **benim Rabbim,** ne ile? (بِالْقِسْطِ) **adâletle,** daha neyi emretti? (وَاَق۪يمُوا) **ve doğrultun,** yâni yönlendirin, neyi? (وُجُوهَكُمْ) **yüzlerinizi** (kıbleye döndürün), ne vakit? (عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) **her**

(namazın) **secde vaktinde,** daha neyi emretti? (وَادْعُو) **ve ibâdet edin,** kime? (هُ) **O'na,** ne olduğunuz hâlde? (مُخْلِصِينَ) **tahsis edici kimseler olarak,** kime? (لَهُ) **O'na,** neyi? (اَلدِّينَ) **tâatı** (ve ibâdeti), (كَمَا بَدَا) **başta yarattığı gibi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (تَعُودُونَ) (tekrar diriltince de ancak O'na) **döneceksiniz.**

Meâl-i Şerîf - 29

29- (Rasûlüm!) **De ki: "Rabbim** (bana, her akıllı nezdinde güzel sayılan doğruluk ve) **adâleti** (icrâ etmemi) **emretmiştir. Ayrıca her secde** (ve namaz) **vaktinde** ***/her secde mekânında/*** **yüzlerinizi** (O'nun ibâdetine) **doğrultun** ***/(kıbleye) doğru tutun/*** **da böylece ibâdeti sâdece Kendisine tahsis edici kimseler olarak O'na kulluk edin.** (Çünkü sâdece O'nun hesap yurduna toplanacaksınız.) **Sizi baştan yarattığı gibi** (tekrar diriltince de ancak O'na) **döneceksiniz** ***/sizi ilk başta*** *(topraktan)* ***yarattığı gibi*** *(yine toprağa)* ***döneceksiniz/.*** (İşte o zaman O size amellerinizin karşılığını verecektir. Dolayısıyla ibâdetlerin sâdece O'na tahsîsi gerekir.)"

فَرِيقًا هَدٰى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 30

(فَرِيقًا) **Bir fırkayı,** (هَدٰى) **hidâyet etti,** (وَفَرِيقًا) **bir fırkayı da** (saptırdı), öyle fırka ki, (حَقَّ) **hak oldu,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (اَلضَّلَالَةُ) **sapıklık** (hükmü), niçin böyle oldu? (اِنَّهُمْ) **çünkü şüphesiz onlar,** (اِتَّخَذُوا) **edindiler,** kimleri? (اَلشَّيَاطِينَ) **şeytanları,** neler edindiler? (اَوْلِيَاءَ) **dostlar,** öyle dostlar ki, (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh**(ı bırakıp da O'n)**dan başka,** (وَيَحْسَبُونَ) **hem de zannederler,** neyi? şunu ki, (اَنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** kimlerdir? (مُهْتَدُونَ) **hidâyet bulmuş kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 30

30- O (Allâh-u Te'âlâ) **bir fırkayı** (îmâna muvaffak ederek) **hidâyet etmiştir. Bir fırkaya ise; onlar üzerine sapıklık** (hükmü) **hak olmuştur. Çünkü gerçekten onlar** (kendi istekleriyle) **Allâh'ı bırakıp şeytanları dostlar edinmiş** (ve bu yüzden saptırılmayı hak etmiş)**tirler. Hâlâ da kendilerinin gerçekten hidâyet bulmuş kimseler olduklarını zannederler.**

يَا بَنِي اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا
اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 31

(يَا بَنِى اٰدَمَ) **Ey Âdemoğulları!** (خُذُوا) **alın,** neyi? (زِينَتَكُمْ) **ziynetinizi,** yâni bulabildiğiniz en güzel elbisenizi, ne zaman? (عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ) **her secde vaktinde,** yâni her namaz kılacağınızda güzel elbiselerinizi giyin, daha ne yapın? (وَكُلُوا) **ve yiyin,** daha? (وَاشْرَبُوا) **ve için,** (وَلَا تُسْرِفُوا) **ama isrâf etmeyin,** (اِنَّهُ) **çünkü muhakkak O,** (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimleri? (اَلْمُسْرِفِينَ) **müsrifleri** (isrâf edenleri).

Meâl-i Şerîf - 31

31- Ey Âdemoğulları! Her secde vaktinde (namaz kılacağınız veyâ tavaf yapacağınız zaman avret yerlerinizi örtecek şekilde bulabileceğiniz en güzel elbisenizi ve) **ziynetinizi alı**(p giyini)**n.**

(Helâllerden hoşunuza giden tüm etli ve yağlı yiyecekleri) **yiyin, için ama** (helâli haram ederek yâhut harama bulaşarak veyâ tokluk sınırını aşarak) **isrâf etmeyin. Şüphesiz ki O** (Rabbiniz)**, israfçı kimseleri sevmez** (ve onların bu yaptıklarına aslâ rızâ göstermez).

Rivâyete göre; Âmiroğullarının, hac günlerinde ölmeyecek kadar az yemek yediklerini, özellikle yağlı yiyeceklerden sakındıklarını ve böylece haclarına tâzim ettiklerine inandıklarını işiten bâzı Müslümanların da böyle yapmaya meyletmesi üzerine bu âyet-i celîle nâzil olmuştur.

Bu âyet-i celîleden anlaşıldığı üzere; hakkında âyet ve hadîs gibi yasaklayıcı bir nass bulunmadığı sürece, yiyecek ve içeceklerin tamâmı helâldir. Zîrâ eşyâda aslolan ibâha (mübah olma vasfı)dır, ancak müstakil bir delille şerîatın yasaklamış olduğu şeyler bu serbestliğin dışındadır. Bu konuda İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*: "İsraf ve kibirden ibâret iki haslete sâhip olmadığın sürece istediğini ye ve istediğini giyin" buyurmuştur. *(el-Buhârî, el-Libâs:1, 7/140)*

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِى اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 32

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (مَنْ) **kim,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** neyi? (زِينَةَ اللّٰهِ) **Allâh'ın** (yaratmış olduğu) **ziynetini,** yâni elbise ve benzeri güzellik vâsıtalarını, (اَلَّتِى) **öyle ziynet ki,** (اَخْرَجَ) **çıkardı,** kim için? (لِعِبَادِهِ) **kulları için,** daha neyi haram kıldı? (وَالطَّيِّبَاتِ) **ve lezzetli şeyleri,** neden olduğu hâlde? (مِنَ الرِّزْقِ) **rızıktan,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (هِىَ) **onlar,** kim içindir? (لِلَّذِينَ) **o kimseler içindir ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** nerede onlar içindir? (فِى الْحَيٰوةِ) **o hayatta,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın olan,** yâni dünyâ hayâtında, buradaki (اَلدُّنْيَا) kelimesi "Yakınlık" mânâsına gelen (دُنُوّ) masdarından alınma ism-i tafdîl olan (اَدْنٰى)

kelimesinin müennesi olup, (الْحَيٰوةُ) kelimesinin sıfatıdır. Bu kelime "Alçaklık" mânâsına gelen denâet masdarından alınmış da olabilir ki meâldeki mânâ buna göredir, o nîmetler ne oldukları hâlde müminlere âittir? (خَالِصَةً) **hâlis** (ve sâdece onlara mahsus) **olduğu hâlde,** ne zaman? (يَوْمَ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününde,** (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece** (bu hükmü tafsil ettiğimiz gibi), (نُفَصِّلُ) **tafsil ediyoruz,** yâni ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz, neyi? (الْاٰيَاتِ) **bu âyetleri,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يَعْلَمُونَ) **bilirler.**

Meâl-i Şerîf - 32

32- (Habîbim! Çırılçıplak tavâf eden müşriklere) **de ki: "Allâh'ın, kulları için** (ortaya) çıkarmış **olduğu o ziynetini** (o süslü elbiseleri, size güzellik veren helâl şeyleri) **ve lezzetli rızıkları kim haram kılmıştır** (ki onları giyinmekten uzak duruyorsunuz)**?!"**

(Rasûlüm!) **De ki: "O en alçak** (dünyâ) **hayât**(ın)**da onlar**(dan kâfirler yararlansa bile, aslında o güzel yiyecek ve içecekler)**, îmân etmiş olan kimseler için** (halkedilmiş)**dir, kıyâmet gününde ise** (kâfirler mahrum olacağı için sâdece onlara) **hâlis kalarak. İşte sana! Kendileri** (Kur'ân'ın hak olduğunu) **bilmekte olan bir toplum için bu** (hükmü beyân ettiğimiz gibi, diğer hükümleri ihtivâ eden) **âyetleri** (de) **böylece ayrıntılı olarak açıklıyoruz.**

Âyet-i celîlede geçen "Ziynet" tâbiri hakkında iki görüş bulunmaktadır; müfessirlerin cumhûruna göre; buradaki ziynetten maksat, avret yerlerini örtecek olan elbisedir. Bu mânâya göre âyet-i celîle, günah işledikleri elbiselerle tavâf edemeyeceklerini savunarak Kâ'be'yi çıplak vaziyette tavâf etmekte olan müşrikleri zemmetmektedir. Fahrurrâzî *(Rahimehullâh)*ın beyânına göre bu ifâde, ziynet türlerinin tamâmını içine aldığından, tüm giyecekler ve takılar buraya dâhildir. Ancak erkeklerin altın ve ipek kullanmalarının haramlığına dâir hadîs-i şerîflerde açık nasslar vârid olduğu için, süs eşyâları arasında bu ikisi sâdece erkeklere yasaklanmıştır. *(Ebû Dâvûd, rakam:4057, 4/50; et-Tirmizî, rakam:1720, 4/217)*

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 33

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا حَرَّمَ) **ancak haram kıldı,** kim? (رَبِّيَ) **benim Rabbim,** neyi? (الْفَوَاحِشَ) **çok çirkin işleri,** onlardan bedel? (مَا) **öyle şeyleri ki,** (ظَهَرَ) **açık oldu,** neden? (مِنْهَا) **onlardan,** daha? (وَمَا) **ve öyle şeyleri ki,** (بَطَنَ) **gizli oldu,** daha neyi haram kıldı? (وَالْاِثْمَ) **ve günah**(lar)**ın tümünü,** daha? (وَالْبَغْيَ) **ve saldırıyı,** o saldırı ne olduğu hâlde? (بِغَيْرِ الْحَقِّ) **hakkın gayrine mültebis olduğu hâlde,** yâni haksız yere sınırı aşıp insanlara saldırmayı da haram

kıldı, daha neyi yasakladı? (وَاَنْ تُشْرِكُوا) **ve ortak koşmanızı,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَمْ يُنَزِّلْ) **indirmedi,** yâni Allâh-u Te'âlâ bildirmedi, ne hakkında? (بِهٖ) **onun hakkında,** neyi? (سُلْطَانًا) **hiçbir delîli,** daha neyi haram kıldı? (وَاَنْ تَقُولُوا) **ve söylemenizi,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı** (iftirâ olarak), neleri? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَا تَعْلَمُونَ) (doğru olup olmadığını) **bilmiyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 33

33- (Habîbim!) **De ki: "Rabbim ancak** (zinâ, eşcinsellik ve fâiz gibi) **son derece çirkin işleri, onların açık olanını da, gizli kalanını da,** (içki ve kumar gibi) **günah**(lar)**ın tümünü,** (zulüm, kibir ve insanların haklarına el uzatma gibi) **haksız yere saldırıyı** ***/haksız istekte bulunmayı/,*** (ilâhlığı) **hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allâh'a ortak koşmanızı ve** (doğru olup olmadığını) **bilmemekte olduğunuz şeyleri Allâh'a karşı söyle**(yerek, O'na yakışmayacak sıfatlar isnâd etmenizi, ayrıca Kendisi adına dilediğiniz şekilde helâl-haram hükmü ver)**menizi haram kılmıştır."**

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 34

(وَلِكُلِّ اُمَّةٍ) **Ve her bir ümmet için vardır,** ne vardır? (اَجَلٌ) **bir ecel,** yâni helâk edilmeleri için belirlenmiş bir süre, (فَاِذَا جَٓاءَ) **artık geldiği zaman,** ne? (اَجَلُهُمْ) **onların ecelleri,** (لَا يَسْتَاْخِرُونَ) **geri kalamazlar,** ne kadar bir zaman? (سَاعَةً) **bir an bile,** daha? (وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) **öne de geçemezler.**

Meâl-i Şerîf - 34

34- (Peygamberlerini inkâr eden) **her bir ümmet**(e ulaşacak azap) **için** (belirlenmiş) **bir ecel vardır.**

İşte (kendilerine verilen süre bitip) **ecelleri geldiği zaman bir an bile geri kalamazlar, öne de geçemezler** */(karşılaştıkları sıkıntıdan dolayı)* ***ne bir an geri kalmayı, ne de öne geçmeyi isteyemezler/.***

يَا بَنٖٓي اٰدَمَ اِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتٖيۙ فَمَنِ اتَّقٰى
وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 35

(يَا بَنٖٓي اٰدَمَ) **Ey Âdemoğulları!** (اِمَّا يَاْتِيَنَّ) **Ya gerçekten gelecek olursa,** kime? (كُمْ) **size,** kimler? (رُسُلٌ) **rasüller,** öyle rasüller ki kimden olucu? (مِنْكُمْ) **sizden,** ne

oldukları hâlde? (يَقُصُّونَ) **anlatır oldukları hâlde,** kime? (عَلَيْكُمْ) **size,** neyi? (اٰيَاتٖى) **Benim âyetlerimi,** (فَمَنْ) **artık her kim,** (اِتَّقٰى) (onlara muhâlefetten) **hakkıyla sakınırsa,** daha? (وَاَصْلَحَ) **ve ıslahta bulunursa,** yâni amellerini düzeltirse, (فَلَا خَوْفٌ) **işte hiçbir korku yoktur,** kim üzerine olucu? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** (وَلَا هُمْ) **ve ancak onlar olmazlar,** nedir olmazlar? (يَحْزَنُونَ) **hüzünlenirler.**

Meâl-i Şerîf - 35

35- Ey Âdemoğulları! Eğer gerçekten size birtakım rasûller sizin içinizden gelecek olur da, onlar size âyetlerimi anlatırlarsa; artık her kim (onlara muhâlefetten sakınarak) **takvâ sâhibi olursa ve** (amellerini düzelterek) **ıslahta bulunursa, işte** (başkalarının korkacağı kıyâmet gününde) **onlar üzerine hiçbir korku yoktur ve** (kaçırdıkları dünyâ nîmetlerinden dolayı) **ancak onlar mahzun olmayacaklardır.**

وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 36

(وَالَّذٖينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **tekzip ettiler** (yalanladılar), neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha ne yaptılar? (وَاسْتَكْبَرُوا) **ve büyüklük tasladılar,** neden uzak durarak? (عَنْهَا) **onlar**(a inanmak)**dan uzak durarak,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** kimlerdir? (اَصْحَابُ النَّارِ) **ancak o** (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz arkadaşlarıdır,** (هُمْ) **onlar,** nerede? (فٖيهَا) **orada,** nedirler? (خَالِدُونَ) **ebedî kalıcılardır.**

Meâl-i Şerîf - 36

36- Ama o kimseler ki Bizim âyetlerimizi yalanlamıştırlar ve onlar(a inanmak)**dan uzaklaşıp büyüklük taslamıştırlar; işte sana! Onlar da ancak, o** (cehennem) **ateşin**(in) **ayrılmaz arkadaşlarıdır ki kendileri orada** (hiç çıkmamak üzere) **ebediyyen kalıcılardır.**

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصٖيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِۜ
حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْۙ قَالُٓوا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا
وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرٖينَ ﴿٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 37

(فَمَنْ) **O hâlde kim,** nedir? (اَظْلَمُ) **daha zâlimdir,** kimden? (مِمَّنْ) **o kimseden ki,** (اِفْتَرٰى) **iftirâ etti,** yâni uydurdu, kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi?

(كَذِبًا) **bir yalanı,** daha? (اَوْ كَذَّبَ) **yâhut yalanladı,** neyi? (بِاٰيَاتِهٖ) **O'nun âyetlerini,** (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** nedir? (يَنَالُ) **kavuşacaktır,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (نَصِيبُهُمْ) **nasipleri,** ne olduğu hâlde? (مِنَ الْكِتَابِ) **o kitaptan olduğu hâlde,** yâni kendileri hakkında Levh-i Mahfûz'da yazılan ve takdîr edilen şeyler başlarına gelecektir, (حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْ) **nihâyet geldiği zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** kimler? (رُسُلُنَا) **Bizim elçilerimiz** (olan melekler), ne oldukları hâlde? (يَتَوَفَّوْنَ) **vefât ettirir oldukları hâlde,** kimi? (هُمْ) **onları,** (قَالُٓوا) **derler,** ne derler? (اَيْنَ) **nerededir?** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كُنْتُمْ) **siz oldunuz,** nedir oldunuz? (تَدْعُونَ) **ibâdet eder oldunuz,** yâni onlara tapıyordunuz, onlar neden olduğu hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka olduğu hâlde,** yâni ölüm melekleri onlara: "Allâh'ı bırakıp da taptıklarınız hani nerede? Şimdi kurtarsalar ya sizi!" dediklerinde: (قَالُوا) **derler,** ne derler? (ضَلُّوا) **onlar kayboldular,** kimden uzaklaşarak? (عَنَّا) **bizden uzaklaşarak,** yâni nerede olduklarını bilemiyoruz derler, (وَشَهِدُوا) **böylece şâhitlik etmiş olurlar,** kim aleyhine? (عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ) **kendi nefisleri aleyhine,** ne diye şâhitlik ederler? (اَنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** nedirler? (كَانُوا) **olmuştular,** kimler? (كَافِرِينَ) **kâfirler.**

Meâl-i Şerîf - 37

37- Artık kim daha zâlimdir o kimseden ki; Allâh (adına birtakım helâl ve haramlar tâyin ederek O'n)**a karşı bir yalan uydurmuştur ya da O'nun âyetlerini yalanlamıştır?!**

İşte sana! Onlar ki; (rızık ve ecelleriyle ilgili) **yazılan nasipleri** ***/o (Levh-i Mahfûz) kitab(ın)daki nasipleri/*** **kendilerine ulaşacaktır** (ve böylece belirli bir süre onunla faydalanacaklardır).

Nihâyet (ölüm meleği ve yardımcılarından oluşan) **elçilerimiz kendilerine gelip onları vefât ettirirlerken: "Allâh**(ı bırakıp da O'n)**dan başka tapmakta olduğunuz şeyler nerede?!** (Şimdi size yardım etseler ya!)**" derler. Onlar** (da cevâben)**: "Onlar bizden uzaklaşıp kayboldular** (ve en zor zamânımızda onları yanımızda göremiyoruz)**" derler ve böylece kendilerinin gerçekten kâfir kimseler olduklarına dâir onlar nefisleri aleyhine şâhitlik etmiş olurlar.**

قَالَ ادْخُلُوا فٖٓى اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِى النَّارِۜ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَاۜ حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوا فٖيهَا جَمٖيعًاۙ قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُو۫لٰيهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِۜ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 38

(قَالَ) **Buyurdu,** yâni Allâh-u Te'âlâ, bu yalancı ve inkârcılara o gün buyuracak, ne buyuracak? (اُدْخُلُوا) **girin,** kimler içerisinde bulunucu olduğunuz hâlde? (فِي اُمَمٍ) **birtakım ümmetler içerisinde,** öyle ümmetler ki, (قَدْ خَلَتْ) **muhakkak geçti,** kimden önce? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önce,** daha öyle ümmetler ki, kimlerden olucu? (مِنَ الْجِنِّ) **cinlerden,** daha? (وَالْاِنْسِ) **ve insanlardan,** nereye girin? (فِي النَّارِ) **o** (cehennem) **ateş**(in)**e,** (كُلَّمَا) **her ne zaman,** (دَخَلَتْ) **girdi ise,** kim? (اُمَّةٌ) **bir ümmet,** yâni ümmetlerden herhangi biri ateşe girince, (لَعَنَتْ) **lânet eder,** kime? (اُخْتَهَا) **hemşîresine,** yâni dinde kendisine benzeyen kâfirlere, (حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوا) **sonunda birbirine yetişip toplandıkları zaman,** nerede? (فِيهَا) **orada,** ne oldukları hâlde? (جَمِيعًا) **hep birlikte oldukları hâlde,** (قَالَتْ) **der,** yâni diyecek, kim? (اُخْرٰيهُمْ) **en sonrakileri,** kim için? (لِاُو۫لٰيهُمْ) **en öncekileri için,** yâni en sonraki taklitçileri en önceki liderlerini ele vermek için Allâh-u Te'âlâ'ya diyecek, ne diyecek? (رَبَّنَا) **ey Rabbimiz!** (هٰٓؤُ۬لَٓاءِ) **işte bunlar,** (اَضَلُّو) **saptırdılar,** kimi? (نَا) **bizi,** (فَاٰتِ) **öyleyse ver,** kime? (هِمْ) **onlara,** ne ver? (عَذَابًا) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (ضِعْفًا) **bir kat** (daha fazla)**,** daha öyle azap ki, neden olucu? (مِنَ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateş**(in)**den,** (قَالَ) **buyurdu,** yâni Allâh-u Te'âlâ buyuracak, ne buyuracak? (لِكُلٍّ) **her biri**(niz) **için vardır,** ne vardır? (ضِعْفٌ) **bir kat** (daha fazla azap)**,** (وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ) **lâkin siz** (kimin ne çektiğini) **bilemezsiniz.**

Meâl-i Şerîf - 38

38- (Kıyâmet günü Allâh-u Te'âlâ kâfirlere:) **"Gerçekten sizden önce geçmiş olan birtakım cin ve insan toplulukları arasında siz de o** (cehennem) **ateşin**(in) **içine girin" buyurdu. Her bir** (kâfir) **ümmet** (cehenneme) **girdiği zaman,** (sapık yolda) **kendi**(sine örnek olmuş) **hemşîresine** (yoldaşına ve dindaşına) **lânet eder. Nihâyet birbirine yetişip orada hep birlikte toplandıkları zaman, en sonraki** (taklitçi)**leri en önceki** (lider)**leri**(ni ele vermek) **için** */(cehennemdeki yerleri îtibârıyla)* ***en sondakileri en öndekileri****(nden şikâyetlenmek)* ***için/*****: "Ey Rabbimiz! İşte bunlar bizi saptırmışlardır; bu sebeple onlara o ateşten bir kat** (daha fazla) **azap ver" der.**

O (Allâh-u Te'âlâ) **da:** "(Önderlerden ve uyuntulardan) **her bir fert için bir kat** (daha fazla azap) **vardır** (zîrâ kiminiz sapıklığınıza saptırmayı eklediniz, diğerleriniz ise gerçekleri araştırma lüzûmu hissetmeksizin körü körüne taklitçilik yaptınız) **velâkin siz** (kimin başına ne geldiğini) **bilemezsiniz** (de onun için onlardan intikam alma peşine düşerek onların azâbının artmasını istediniz)" **buyurur.**

وَقَالَتْ اُولٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 39

(وَقَالَتْ) **Ve dedi,** kim? (اُولٰيهُمْ) **en öncekileri,** kime? (لِاُخْرٰيهُمْ) **en sonrakilere,** yâni reisler kendilerine uyanlara diyecek, ne diyecek? (فَمَا كَانَ) **o hâlde olmadı,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** kim üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** ne olmadı? (مِنْ فَضْلٍ) **hiçbir üstünlük,** mâdemki siz bu hakîkatleri bilip de aykırı konumunuz üzere ısrarcı oldunuz, demek ki sizin bizden bir farkınız yok ki mâzur sayılasınız, (فَذُوقُوا) **öyleyse tadın,** neyi? (اَلْعَذَابَ) **bu azâbı,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir olmanız? (تَكْسِبُونَ) **kesbedersiniz,** yâni dünyâda kazandığınız suçlar sebebiyle.

Meâl-i Şerîf - 39

39- (Allâh-u Te'âlâ'nın bu cevâbını işittiği zaman) **en önceki** (lider)**leri ise en sonraki** (taklitçi)**lerine:**

"Artık sizin için bize karşı hiçbir üstünlük olma(dığı anlaşıl)**mıştır.** (Zîrâ saptırma ve taklitçilik nedeniyle azâbı hak etme husûsunda hepimizin eşit olduğu sâbit olmuştur.) **Öyleyse** (kendi isteğinizle bizim peşimize düşerek) **sürekli kazanmakta olduğunuz** (kötü) **şeyler sebebiyle bu azâbı siz de tadın" der.**

اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 40

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **tekzib ettiler** (yalanladılar), neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha? (وَاسْتَكْبَرُوا) **ve büyüklük tasladılar,** neden uzaklaşarak? (عَنْهَا) **onlar**(a inanmak)**dan uzaklaşarak,** (لَا تُفَتَّحُ) **azıcık bile açılmayacak,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne? (اَبْوَابُ السَّمَاءِ) **göğün kapıları,** daha? (وَلَا يَدْخُلُونَ) **ve giremeyecekler,** neye? (اَلْجَنَّةَ) **cennete,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَلِجَ) **girinceye kadar,** ne? (اَلْجَمَلُ) **deve,** neyin içerisine? (فِى سَمِّ الْخِيَاطِ) **iğnenin deliği içerisine,** (وَكَذٰلِكَ) **ve işte sana böylece,** yâni bu fecî cezânın misliyle, (نَجْزِى) **cezâlandırırız,** kimleri? (اَلْمُجْرِمِينَ) **o mücrimleri,** yâni şirk suçunu işleyenleri.

Meâl-i Şerîf - 40

40- O kimseler ki; Bizim âyetlerimizi yalanlamıştırlar ve onlar(a îmân)**dan uzaklaşıp** (gereğince amel etmekten ağırlanmış ve) **büyüklenmiştirler, gerçekten de onlar**(ın dünyâda yaptıkları duâların ve amellerin kabûlü için, öldüklerinde de ruhları) **için gök kapıları azıcık bile açılmayacaktır ve deve iğnenin deliği içerisine girinceye kadar onlar cennete** (ebediyyen) **giremeyeceklerdir.** (Ey kâfir!) **İşte sana! Biz o** (şirk gibi en büyük günahı işlemiş olan) **suçluları böyle** (fecî bir azap ile) **cezâlandırırız.**

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 41

(لَهُمْ) **Onlar için vardır,** neden olduğu hâlde? (مِنْ جَهَنَّمَ) **cehennemden olduğu hâlde,** ne vardır? (مِهَادٌ) **korkunç bir döşek,** daha? (وَمِنْ فَوْقِهِمْ) **üstlerinden doğru da vardır,** ne vardır? (غَوَاشٍ) **birtakım örtüler,** (وَكَذٰلِكَ) **ve işte sana böylece,** yâni bu şiddetli cezânın misliyle, (نَجْزِى) **cezâlandırırız,** kimi? (اَلظَّالِمِينَ) **o** (şirk koşan) **zâlimleri.**

Meâl-i Şerîf - 41

41- Onlar için cehennemde(ki ateşte)**n** (mâmul) **korkunç bir döşek, üstlerinden doğru da** (kendilerini kaplayan) **birtakım** (ateş) **örtüler**(i) **vardır. İşte sana! Biz o** (şirk koşan) **zâlimleri böyle** (şiddetli bir azapla) **cezâlandırırız.**

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا
اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 42

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَعَمِلُوا) **ve işlediler,** neyi? (اَلصَّالِحَاتِ) **sâlih amelleri,** (لَا نُكَلِّفُ) **Biz mükellef** (ve yükümlü) **tutmayız,** kimi? (نَفْسًا) **hiçbir nefsi,** neden başkasıyla? (اِلَّا وُسْعَهَا) **tâkatından başkasıyla,** yâni ona ancak gücünün yettiğini yükleriz, (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** kimlerdir? (اَصْحَابُ الْجَنَّةِ) **ancak cennetin dâimî arkadaşlarıdır,** (هُمْ) **onlar,** nerede? (فِيهَا) **orada,** nedirler? (خَالِدُونَ) **ebedî kalıcılardır.**

Meâl-i Şerîf - 42

42- Ama o kimseler ki (Bizim âyetlerimize) **îmân etmiştirler ve** (ibâdetlerden ağırlanmayıp namaz, oruç hac, zekât gibi) **sâlih ameller işle-**

miştirler; -(zâten) **Biz hiçbir kimseyi gücün**(ün yettiği şeyler)**den başkasıyla** (yükümlü ve) **mükellef tutmayız** (bu yüzden her kul gücü nispetinde amel ederek ebedî saâdeti kazanabilir).- **İşte sana! Onlar ancak cennetin dâimî arkadaşlarıdır. Onlar orada ebedî kalıcılardır.**

وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُۚ لَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۜ وَنُودُٓوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 43

(وَنَزَعْنَا) **Ve Biz söküp çıkardık,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** nerededir? (فِى صُدُورِهِمْ) **onların göğüslerinde** (bulunan kalplerinde)**dir,** o da neden olucu olduğu hâlde? (مِنْ غِلٍّ) **kinden,** yâni dünyâdan kalma, kalplerinde gizli kalan kin ve düşmanlığı cennete girmeden önce söküp atacağız, ne oldukları hâlde? (تَجْرِى) **sürekli akar olduğu hâlde,** nereden? (مِنْ تَحْتِهِمْ) **onların** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altından,** neler? (الْاَنْهَارُ) **nehirler,** daha ne oldukları hâlde? (وَقَالُوا) **ve dediler,** yâni diyecekleri hâlde, ne diyecekleri? (اَلْحَمْدُ) **bütün hamdler,** kime mahsustur? (لِلّٰهِ) **Allâh'a mahsustur,** (اَلَّذِى) **öyle Allâh ki,** (هَدٰى) **hidâyet etti,** yâni kavuşturdu, kimi? (نَا) **bizi,** neye? (لِهٰذَا) **işte buna** (ebedî nîmetlerden ibâret olan bu büyük kurtuluşa), (وَمَا كُنَّا) **hâlbuki biz olmadık,** nedir olmadık? (لِنَهْتَدِىَ) **aslâ biz hidâyet bulur,** yâni bu maksada erişemezdik, (لَوْلَٓا اَنْ هَدٰى) **hidâyet etmeseydi** (muvaffak kılmasaydı), kimi? (نَا) **bizi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (لَقَدْ جَٓاءَتْ) **çünkü andolsun ki; muhakkak geldi,** kimler? (رُسُلُ رَبِّنَا) **Rabbimizin rasülleri,** ne ile mültebis oldukları hâlde? (بِالْحَقِّ) **hak** (doğru ve gerçek olan bir din) **ile,** (وَنُودُٓوا) **ve nidâ olundular,** yâni o vakit onlara seslenilecektir, ne diye? (اَنْ تِلْكُمُ) **işte size şu,** ondan bedel? (اَلْجَنَّةُ) **cennet** (var ya), nedir? (اُورِثْتُمُو) **vâris kılındınız,** neye? (هَا) **ona,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şeyler sebebiyle ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تَعْمَلُونَ) **amel edersiniz,** yâni dünyâda iyi işler yapmanız sebebiyle bugün bu cennete mîrasçı kılındınız.

Meâl-i Şerîf - 43

43- Böylece Biz (cennetin kapısına geldiklerinde) **onların göğüslerinde** (ve kalplerinde) **bulunan** (dünyâdan kalma) **kini söküp çıkardık.** (Artık aralarında sevgi ve samîmiyetten başka bir şey kalmamıştır. Çünkü cennet, kin ve nefretten doğacak sıkıntıların yeri değildir. Onların cennetteki köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır.**

O (inana)**nlar** (cennete girdiklerinde)**: "Bütün hamdler, bizi işte bu** (nîmet yurduna girme vesîlesi olan îmâ)**na hidâyet etmiş olan O** (yüce) **Allâh'a âittir. Allâh bizi** (İslâm'a) **hidâyet etmeseydi, biz** (kendiliğimizden) **aslâ hidâyet bulamazdık.**

Andolsun ki; gerçekten Rabbimizin rasülleri (bize) **hakk** (ve gerçek olan İslâm)ı **getirmiştir** (ve işte onların irşatlarıyla dünyâda yakînen inanmış olduğumuz gerçekleri şimdi gözümüzle gördük)**" dediler.**

Ayrıca (cennet ehli Allâh tarafından:) **"İşte size! Bu cennet ki, sürekli yapmakta bulunmuş olduğunuz** (iyi) **şeyler sebebiyle siz** (Allâh'ın lütfuna mazhar oldunuz da, mîrâsa konar gibi) **ona vâris kılındınız" diye nidâ olundular.**

Bu âyet-i kerîme, cennete girecek olanların, beşeriyet gereği dünyâda aralarında bulunan kin ve nefret gibi kötü huylardan arındırılacağını, dünyâda birbirlerine düşman olsalar da, cennete girenler arasında sevgi ve samîmiyetten başka bir şey bulunmayacağını açıklamaktadır. Zîrâ tüm kalplerin yegâne mâliki olan Allâh-u Te'âlâ, onları vesveselerden arındırmaya ve alışkanlıklarından kurtarmaya son derece kudret sâhibi olduğundan, üzüntü ve sıkıntı yeri olmayan cennette kullarından tüm üzüntü sebeplerini giderecektir. Bu yüzden Alî *(Radıyallâhu Anh)*: "Ben umuyorum ki; (dünyâda aramızda bâzı sıkıntılar yaşanmış olsa da) ben, Osmân, Talha ve Zübeyr bu kişilerden olacağız" demiştir. *(et-Taberî, et-Tefsîr, 10/199)*

Âyet-i celîlenin sonundaki ifâdeden, cennete sâlih amellerle girileceği gibi bir mânâ anlaşılmaktaysa da, Câbir *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen: "Sizin hiçbirinizi ameli cennete girdiremez, cehennemden de kurtaramaz. Allâh'tan bir rahmet olmasa ben bile böyleyim" *(Müslim, el-Münâfikûn:17, rakam:2817, 4/2171)* hadîs-i şerîfi, cennete ancak Allâh-u Te'âlâ'nın fazl-u rahmetiyle girilebileceğini açıklamıştır. Dolayısıyla burada anlaşılması gereken; o fazl-u keremin de sâlih amel sâhipleri hakkında tecellî edeceği husûsudur. Ameller ise ancak cennetteki derecelerin bölüşülmesinde belirleyici olacaktır.

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا
وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 44

(وَنَادٰٓى) **Ve nidâ etti,** yâni seslenecek, kim? (اَصْحَابُ الْجَنَّةِ) **cennet ashâbı,** kime? (اَصْحَابَ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateşin(in) dâimî arkadaşlarına,** ne diye? (اَنْ قَدْ وَجَدْنَا) **muhakkak biz bulduk,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (وَعَدَ) **söz verdi,** kime? (نَا) **bize,** kim? (رَبُّنَا) **Rabbimiz,** ne olarak bulduk? (حَقًّا) **bir hak olarak,** (فَهَلْ وَجَدْتُمْ) **peki siz de buldunuz mu?** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (وَعَدَ) **söz verdi,** kim? (رَبُّكُمْ) **Rabbiniz,** yâni siz de Rabbinizin sizi tehdit ettiği cezâları buldunuz mu? ne olarak? (حَقًّا) **bir gerçek olarak,** (قَالُوا) **dediler,** yâni diyecekler, ne diyecekler? (نَعَمْ) **evet** (hak olarak bulduk), (فَاَذَّنَ) **bunun üzerine îlân etti,** yâni o zaman

seslenecek, kim? (مُؤَذِّنٌ) **îlân yapan biri,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **aralarında,** ne diye? (اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ) **şöyle ki; Allâh'ın lâneti,** kimler üzerine olucudur? (عَلَى الظَّالِمِينَ) **o zâlimlerin üzerine.**

Meâl-i Şerîf - 44

44- Cennet ashâbı, (kendi hâllerinden memnûniyetlerini ifâde etmek üzere, bir de cehennemliklerin durumuna sevinme belirtisi olarak ve ayrıca onların pişmanlıklarını artırmak için) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **sürekli arkadaşlarına: "Gerçekten biz Rabbimizin bize** (mükâfat olarak) **vaad etmiş olduğu şeyi hak olarak bulduk. Siz de Rabbinizin** (size azap olarak) **vaad etmiş olduğu şeyi gerçek buldunuz mu?!" diye nidâ etti.**

Onlar: "Evet! (Biz Rabbimizin tehditlerini hak bulduk)**" dediler. Bunun üzerine** (cennet ehliyle cehennem halkının tümüne birden ses işittirebilen melekler arasında) **çağrıda bulunan biri onların arasında: "Allâh'ın lâneti o zâlimlerin üzerine olsun" diye îlanda bulundu.**

اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجاًۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَۘ ﴿٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 45

O zâlimler kimlerdir? (اَلَّذِينَ) **öyle kimselerdir ki,** (يَصُدُّونَ) **menederler,** yâni insanları alıkoyarlar, neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** daha? (وَيَبْغُونَ) **ve ararlar,** neye? (هَا) **ona,** ne ararlar? (عِوَجاً) **bir eğrilik,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** neyi? (بِالْاٰخِرَةِ) **âhireti,** nedirler? (كَافِرُونَ) **inkâr edicilerdir.**

Meâl-i Şerîf - 45

45- (Allâh-u Te'âlâ'nın lânetine çarpılacak olanlar) **öyle** (zâlim) **kimselerdir ki; Allâh'ın** (kullarını O'nun) **yolu** (olan İslâm'a katılmaları)**ndan engellemektedirler ve ona** (girmek isteyenlere mâni olmak için) **bir eğrilik** (ve çelişki) **ara**(yıp, dosdoğru gerçekleri eğri büğrü göstermeye çalış)**maktadırlar. Hem de onlar âhireti inkâr eden kimselerdir."**

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌۚ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلاًّ بِسِيمٰيهُمْۚ وَنَادَوْا اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 46

(وَبَيْنَهُمَا) **Ve aralarında vardır,** yâni iki fırka arasında vardır, ne vardır? (حِجَابٌ) **büyük bir perde,** (وَعَلَى الْاَعْرَافِ) **A'râf üzerinde de vardır,** yâni iki

fırka arasına konan Sûr'un zirve noktalarında vardır, kimler? (رِجَالٌ) **birtakım adamlar,** öyle adamlar ki, (يَعْرِفُونَ) **tanırlar,** kimi? (كُلًّا) **her birini,** yâni cennet ve cehennem ehlinden olan herkesi, ne ile tanırlar? (بِسِيمٰيهُمْ) **alâmetleriyle,** A'râf üzerinde bulunan o kimseler ne yaptılar? (وَنَادَوْا) **ve nidâ ettiler,** yâni A'râf'ta bulunan kişiler seslenecekler, kime? (اَصْحَابَ الْجَنَّةِ) **cennet ashâbına,** ne diye? (اَنْ سَلَامٌ) **selâm** (ve selâmet), kim üzerine olucudur? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne oldukları hâlde böyle nidâ ederler? (لَمْ يَدْخُلُو) **kendileri giremedikleri hâlde,** nereye? (هَا) **oraya,** yâni cennete, (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَطْمَعُونَ) **tama' etmektedirler,** yâni cennete girmeyi kuvvetlice arzu ve ümit ederler.

Meâl-i Şerîf - 46

46- (Cennetliklerle cehennemliklerin) **ikisi arasında büyük bir sûr vardır** */(cennetle cehennem arasında, birinin diğerine etkisini önleyecek şekilde)* ***büyük bir perde vardır/.*** (Îmânlı) **birtakım adamlar da** (amelleri doğrudan cennete girmelerine yeterli olmadığı için Allâh-u Te'âlâ'nın kendileri hakkında vereceği hükmü beklemek üzere) **A'râf üzerinde** (hapsedilmiş)**dir ki; onlar** (iki fırkadan) **her birini** (yüzlerinin beyazlığı ve siyahlığı gibi) **alâmetleriyle tanırlar.**

Böylece onlar cennet ashâbına: "Selâm (ve selâmet) **sizin üzerinize olsun" diye seslendiler. Ama** (cennete girmeye) **tama' etmekte oldukları hâlde kendileri oraya** (henüz) **giremediler.**

Bu sûreye ismini veren "A'râf" kelimesi; "Yüksek yer" anlamına gelen "Urf" kelimesinin cemîsidir. Burada kastedilen mânâ; cennetle cehennem arasına çekilen sûrun üst tarafındaki burçlardır. Orada bulunacak olan kişilerin kimler olduğu hakkında vârid olan birçok görüşler içerisinden Âlûsî *(Rahimehullâh)*ın tercih ettiği kavle göre bunlar, cehenneme girmeyecek kadar sevapları bulunan, fakat cennete girmelerine engel olacak kadar da günahları mevcut olan birtakım müminlerdir. İnsanlar arasında hüküm verilinceye kadar bu kişiler orada bekletilecek, sonra Rableri kendilerine tecellî ederek: "Kalkın cennete girin! Şüphesiz ki Ben sizi affettim" buyuracaktır. *(el-Beyhakî, el-Ba's, sh:110; el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 9/116)*

وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِۙ
قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 47

(وَاِذَا صُرِفَتْ) **Ve çevrildiği zaman,** ne? (اَبْصَارُهُمْ) **gözleri,** ne tarafa? (تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **dâimî adamlarının tarafına,** (قَالُوا) **derler,** ne derler? (رَبَّنَا) **ey Rabbimiz!** (لَا تَجْعَلْ) **yapma,** kimi? (نَا) **bizi,** kimlerle birlikte? (مَعَ الْقَوْمِ) **o kavimle berâber,** öyle kavim ki, (اَلظَّالِمِينَ) **zulmediciler.**

Meâl-i Şerîf - 47

47- Ama gözleri (gayr-i ihtiyârî olarak) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **dâimî arkadaşları** (olan kâfirlerin) **cihetine doğru çevrildiği zaman** (onların suratlarının siyahlığını ve çektikleri azâbı görünce, Allâh-u Te'âlâ'ya sığınmak üzere): **"Ey Rabbimiz! Bizi bu** (kendilerine) **zulmeden** (kâfir)**ler gürûhuyla birlikte** (ateşe düşenlerden) **yapma" derler.**

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ قَالُوا مَٓا اَغْنٰى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 48

(وَنَادٰٓى) **Ve nidâ etti,** yâni seslenecek, burada bildirilen husus henüz yaşanmış bir şey olmasa da tahakkuku vukûuna binâen (kesinlikle gerçekleşecek olduğu için) mâzî sîğasıyla ifâde edilmiştir, kim nidâ etti? (اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ) **A'râf ashâbı,** yâni A'râf'ta geçici süre bulunanlar seslenecek, kime? (رِجَالًا) **birtakım adamlara,** öyle adamlar ki, (يَعْرِفُونَ) **tanırlar,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne ile? (بِسِيمٰيهُمْ) **alâmetleriyle,** nidâ etmelerinden bedel? (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (مَٓا) **ne şeyi,** (اَغْنٰى) **defetti** (giderdi), kimden uzaklaştırarak? (عَنْكُمْ) **sizden,** yâni sizden hangi belâyı gidermekte yeterli oldu? ne? (جَمْعُكُمْ) **topluluğunuz,** daha? (وَمَا كُنْتُمْ) **ve olmanız,** nedir olmanız? (تَسْتَكْبِرُونَ) **iyice büyüklenirsiniz,** yâni dünyâdaki eş-dostunuz ve halka karşı büyüklük taslamanız sizin neyinize yaradı?! Bu mânâya göre (مـا اَغْنٰى) cümlesindeki mâ harfi, istifhâmiyyedir. Nâfiye de kabûl edilebilir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir.

Meâl-i Şerîf - 48

48- Yine A'râf ashâbı kendilerini (yüzlerinin siyahlığı, sûretlerinin çirkinliği ve gözlerinin mâviliği gibi kötü) **alâmetleriyle tanımakta oldukları** (ve cehennemin ortasında gördükleri Ebû Cehil gibi) **birtakım adamlara nidâ edip dediler ki: "**(Kötü yolda size uyan kalabalık) **toplumunuz** ***/(mal ve mülkü) toplamanız/*** **ve** (hem Hakk'a hem halka karşı) **sürekli büyüklük taslamış olmanız** (çektiğiniz azaptan) **sizi koruyamamıştır** ***/sizin neyinize yaramıştır?!/***

اَهٰٓؤُلَٓاءِ الَّذِينَ اَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللّٰهُ بِرَحْمَةٍ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 49

A'râf ashâbı, cehennemdeki tanışlarına seslenmelerini şu sözleriyle sürdürdüler: (اَهٰٓؤُلَٓاءِ) **İşte bunlar mı?** kimlerdir? (اَلَّذٖينَ) **o kimselerdir ki,** (اَقْسَمْتُمْ) **yemin ettiniz,** ne diye? (لَا يَنَالُ) **ulaştırmayacak,** kime? (هُمُ) **onlara,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (بِرَحْمَةٍ) **hiçbir rahmeti**(ni), yâni "Kendilerini hakir görerek 'Allâh-u Te'âlâ onlara rahmetini ulaştırmayacak ve cennetine kavuşturmayacak' diye yemin ettiğiniz fakir kimseler şu anda cennette olan bu kişilerdi değil mi?", A'râf üzerinde hapsedilip iki tarafın hâlini gören bu kişilere o zaman Allâh-u Te'âlâ şöyle buyurdu: (اُدْخُلُوا) **Girin,** nereye? (اَلْجَنَّةَ) **cennete,** size ne denildiği halde? (لَا خَوْفٌ) **hiçbir korku yoktur,** kim üzerine olucu? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (وَلَٓا اَنْتُمْ) **ve ancak sizler olmadınız,** kimler? (تَحْزَنُونَ) **mahzun olursunuz.**

Meâl-i Şerîf - 49

49- İşte bunlar mıydı o kimseler ki (fakirliklerinden dolayı hakir görerek)**: 'Allâh onlara hiçbir rahmet eriştirmeyecek** (dünyâda sefil durumda olan bu kişileri cennete kavuşturmayacak. Cennete ancak yine bizim gibi zenginler girebilir)**' diye yemin etmiştiniz."**

(Derken Allâh-u Te'âlâ A'râf üzerinde cennete girmeyi bekleyen o kişilere:) "(Haydi) **cennete girin! Sizin üzerinize hiçbir korku yoktur ve ancak siz mahzun olmayacaksınız"** (buyurur).

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفٖيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَٓاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۜ
قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرٖينَۙ ﴿٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 50

(وَنَادٰٓى) **Ve nidâ etti,** kim? (اَصْحَابُ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **dâimî arkadaşları,** kime? (اَصْحَابَ الْجَنَّةِ) **cennet ashâbına,** yâni cehennemlikler cennetliklere şöyle seslenecek: (اَنْ اَفٖيضُوا) **akıtın,** kimin üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** neden bir şey? (مِنَ الْمَٓاءِ) **sudan,** daha? (اَوْ مِمَّا) **yâhut o şeylerden ki,** (رَزَقَ) **rızık olarak verdi,** kime? (كُمُ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (قَالُٓوا) **dediler,** yâni cennetlikler onlara şöyle cevap verecekler: (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** neyi? (هُمَا) **o ikisini,** yâni suyu da, rızıkları da, kim üzerine? (عَلَى الْكَافِرٖينَ) (sizin gibi) **kâfirler üzerine.**

Meâl-i Şerîf - 50

50- O ateşin ayrılmaz arkadaşları (cehennemde açlıktan ve susuzluktan kırılınca), **cennet ashâbına:** "(Sâhip olduğunuz) **sudan veyâ Allâh'ın sizi rızıklandırmış olduğu** (yiyecek-içecek türü) **şeylerden** (ne olur) **biraz da bizim üzerimize akıtın" diye nidâ etti. Onlar da dediler ki: "Gerçekten Allâh o** (yiyecek ve içeceklerin) **ikisini de** (sizin gibi) **kâfirlere yasaklamıştır.**

اَلَّذٖينَ اتَّخَذُوا دٖينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَٓاءَ
يَوْمِهِمْ هٰذَاۙ وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 51

(اَلَّذٖينَ) **O** (kâfir) **kimselere** (cennetin yiyeceklerini yasaklamıştır) **ki,** (اِتَّخَذُوا) **edindiler,** neyi? (دٖينَهُمْ) **dinlerini,** ne edindiler? (لَهْوًا) **bir eğlence,** daha? (وَلَعِبًا) **ve bir oyun** (malzemesi), daha? (وَغَرَّتْ) **ve aldattı,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (اَلْحَيٰوةُ) **hayat,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın,** yâni yaşadıkları dünyâ hayâtı, dünyâ kelimesi (اَلدُّنُوُّ) masdarından alınma kabûl edilirse mânâsı "En yakın olan" demek olur. Ama denâet masdarından alınmış kabûl edilirse o zaman mânâ: "En alçak olan" şeklinde olur ki meâldeki mânâ buna göredir. O zaman Allâh-u Te'âlâ şöyle buyuracak: (فَالْيَوْمَ) **işte bugün,** (نَنْسٰى) **terk ederiz,** yâni bırakırız, kimi? (هُمْ) **onları,** niçin? (كَمَا نَسُوا) **onlar terk ettikleri için,** burada kâf harfi ta'lîl içindir, neyi terk ettikleri için? (لِقَٓاءَ يَوْمِهِمْ) **günlerine kavuşmay**(a îmân)**ı,** öyle gün ki, (هٰذَا) **işte bu,** daha ne için? (وَمَا كَانُوا) **ve oldukları için,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** nedir oldukları için? (يَجْحَدُونَ) **bile bile inkâr ederler.**

Meâl-i Şerîf - 51

51- O (îmânsız) **kimselere** (cennetin yiyeceklerini yasaklamıştır) **ki;** (kendi kafalarından helâller ve haramlar uydurmuş ve uymaları gereken gerçek) **dinlerini bir eğlence ve bir oyun** (malzemesi) **edinmiştiler ve o en alçak** (dünyâ) **hayât**(ının geçici yaldızları ve boş vaatleri) **kendilerini aldat**(ıp bırak)**mıştı."**

Artık onlar Bizim âyetlerimizi bile bile sürekli inkâr etmekte bulunmuş olduklarından, bir de (hazırlık yapmaları gereken) **işte bu** (büyük) **günlerine kavuşacakların**(a dâir îmân ve ikrâr)ı **terk ettikleri için bu** (kıyâmet) **gün**(ü) **Biz de onları** (azap içerisinde) **terk edeceğiz** (ve hiçbir isteklerine olumlu cevap vermeyeceğiz).

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 52

(وَلَقَدْ جِئْنَا) **Andolsun ki; elbette muhakkak Biz getirdik,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِكِتَابٍ) **büyük bir kitabı,** öyle kitap ki, (فَصَّلْنَا) **ayrıntılı bir şekilde açıkladık,** neyi? (هُ) **onu,** ne olduğumuz hâlde? (عَلٰى عِلْمٍ) **büyük bir ilim üzere** (olduğumuz hâlde), o kitap ne olduğu hâlde? (هُدًى) **büyük bir hidâyet** (rehberi) **olarak,** daha? (وَرَحْمَةً) **ve büyük bir rahmet** (eseri) **olarak,** bu mânâya göre son iki kelime (فَصَّلْنَا) cümlesinin mef'ûlünden hâl düşmüştür, bu fiilinin mef'ûl-ü lehi de kabûl edilebilir ki meâldeki mânâ buna göredir, öyle rahmet ki kim için olucu? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يُؤْمِنُونَ) **îmân ederler.**

Meâl-i Şerîf - 52

52- Andolsun ki; muhakkak Biz büyük bir hidâyet (ve doğru yol rehberi) **ve yüce bir rahmet** (eseri) **olsun diye elbette o** (insa)**nlara** (Kur'ân-ı Kerîm gibi) **çok değerli bir kitap getirdik ve Biz** (sâhip olduğumuz ezelî ve) **üstün bir ilim üzere onu**(n ihtivâ ettiği inanç, hüküm ve nasîhatlerle ilgili âyetleri) **bir toplum için ayrıntılı bir şekilde açıkladık ki onlar îmân etmektedirler.**

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَاْوِيلَهُ يَوْمَ يَاْتِى تَاْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 53

(هَلْ يَنْظُرُونَ) **Onlar beklemiyorlar,** (اِلَّا تَاْوِيلَهُ) **ancak onun te'vîlini,** yâni bu kâfirler inanmayarak ancak o Kur'ân'ın verdiği haberlerin gerçekleşmesini bekliyorlar, (يَوْمَ يَاْتِى) **geleceği gün,** ne? (تَاْوِيلُهُ) **onun te'vîli,** (يَقُولُ) **der,** kim? (الَّذِينَ) **o kimseler ki,** (نَسُو) **terk ettiler,** neyi? (هُ) **onu,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bun**(un te'vîliyle karşılaşma)**dan önce,** ne der? (قَدْ جَاءَتْ) **muhakkak getirdi,** kim? (رُسُلُ رَبِّنَا) **Rabbimizin rasülleri,** neyi? (بِالْحَقِّ) **hakk** (olan Dîn-i İslâm)**ı,** (فَهَلْ لَنَا) **artık bizim için var mıdır,** kimlerden? (مِنْ شُفَعَاءَ) **şefâatçilerden hiçbir kimse ki,** (فَيَشْفَعُوا) **şefâat etsinler,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** daha ne var mıdır? (اَوْ نُرَدُّ) **yâhut döndürülür müyüz,** yâni dünyâya geri döndürülür müyüz ki, (فَنَعْمَلَ) **yapalım,** neyi? (غَيْرَ الَّذِى) **o şeyin başkasını ki,** (كُنَّا) **biz idik,** nedir idik? (نَعْمَلُ)

(dünyâdayken o kötü işleri) **yapar idik,** Mevlâ Te'âlâ bu kimseler hakkında şöyle buyurdu: (قَدْ خَسِرُوا) **muhakkak onlar hüsrâna** (ve zarara) **uğrattılar,** neyi? (اَنْفُسَهُمْ) **kendilerini,** daha? (وَضَلَّ) **ve kayboldu,** kimden uzaklaşarak? (عَنْهُمْ) **onlardan uzaklaşarak,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَفْتَرُونَ) **uydururlar,** yâni Allâh-u Te'âlâ'ya ortak diye uydurdukları putların bir işe yaramadığı meydana çıktı.

Meâl-i Şerîf - 53

53- O (kâfir ola)**nlar** (inkârlarında ısrâr ederek Allâh'ın azâbını geri çeviremeyeceklerine göre kendilerine faydalı bir şey yapmıyorlar, bu hâlleriyle onlar) **ancak o** (Kur'ân'ın tehdit içeren haberlerinin doğruluğu)**nu** (gösterecek ola)**n te'vîlini**(n başlarına gelmesini) **bekliyorlar.**

Onun te'vîli (meydana) **geleceği gün, daha önce onu** (bir kenara bırakıp ona îmânı) **terk etmiş olan o kimseler: "Rabbimizin rasûlleri gerçekten bize hakkı getirmişti. Şimdi bizim için şefâatçilerden biri var mıdır ki, bize şefâatte bulunsunlar veyâ** (dünyâya) **geri döndürülür müyüz ki, sürekli yapmakta bulunmuş olduğumuz o** (kötü) **şeylerden başkasını yapalım?!" diyecek. Şüphesiz ki onlar** (ömürlerini kâfirliğe harcayarak) **kendilerini zarara uğrattılar ve** ("Putlar bizim şefâatçilerimizdir" diye) **sürekli uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler**(in yardımı) **onlardan uzaklaşarak kayboldu** (gitti).

اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذٖى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فٖى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثٖيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهٖ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمٖينَ ﴿٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 54

(اِنَّ رَبَّكُمْ) **Şüphesiz sizin Rabbiniz,** kimdir? (اَللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** (اَلَّذٖى) **öyle Zât ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** neyi? (اَلسَّمٰوَاتِ) **gökleri,** daha? (وَالْاَرْضَ) **ve yeri,** ne kadar zamanda? (فٖى سِتَّةِ اَيَّامٍ) (dünyâ günlerinden) **altı gün** (miktârına denk gelecek vakit)**de,** (ثُمَّ اسْتَوٰى) **sonra istivâ** (ve istîlâ) **etti,** neyi? (عَلَى الْعَرْشِ) **Arş'ı,** yâni sonra en büyük cisim olan Arş dâhil tüm yaratılmışları hükmü altına alıp, ilmen kuşatıcı şekilde hepsini istîlâ etti ve her şeye hükmünü kabûl ettirdi, Allâh-u Te'âlâ ne olduğu hâlde gökleri ve yeri yarattı? (يُغْشِى) **örter olduğu hâlde,** neyi? (اَلَّيْلَ) **geceyi,** neye? (اَلنَّهَارَ) **gündüze,** gece ne olduğu hâlde? (يَطْلُبُ) **arar olduğu hâlde,** neyi? (هُ) **onu,** yâni gündüzü, ne şekilde talep ediyor? (حَثٖيثًا) **çok süratlice,**

(خَبِيثًا) kelimesi (طَلَبًا حَثِيثًا) takdîriyle, mahzûf bir mef'ûl-ü mutlağın sıfatıdır. (حَاثًّا) takdîriyle (يَطْلُبُهُ) fiilinin fâilinden hâl de olabilir, daha neyi yarattı? (وَالشَّمْسَ) **ve güneşi,** daha? (وَالْقَمَرَ) **ve ayı,** daha? (وَالنُّجُومَ) **ve yıldızları,** ne oldukları hâlde? (مُسَخَّرَاتٍ) **müsahhar oldukları hâlde,** yâni boyun eğdirilmiş ve âmâde kılınmış oldukları hâlde, ne ile müsahhar? (بِأَمْرِهِ) **O'nun emriyle,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın bu husustaki irâdesi ve hükmü sebebiyle, (أَلَا لَهُ) **âgâh olun** (iyi bilin) **ki; ancak O'na mahsustur,** ne? (الْخَلْقُ) **yaratmak,** daha? (وَالْأَمْرُ) **ve emretmek** (hüküm vermek), (تَبَارَكَ) **dâimâ çok mübârek oldu,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh'ın hayrı ve bereketi dâimâ çok oldu, öyle Allâh ki, (رَبُّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbi.**

Meâl-i Şerîf - 54

54- Şüphesiz sizin Rabbiniz ancak O Allâh'tır ki; gökleri ve yeri, güneşi ve ayı ayrıca yıldızları (akıllı canlılar gibi) **emr** (ve irâdes)**ine boyun eğdirilen** (ve kendilerinden istenen hiçbir vazîfeyi eksik etmeyen) **varlıklar hâlinde** (dünyâ günlerinden) **altı gün** (miktârına denk gelecek vakit)**de yaratmıştır. Sonra O** (yüce Rabbinizin emir ve yasakları, nurları ve tecellîleri) **Arş**(a yönelmiş ve böylece Allâh-u Te'âlâ'nın hükümranlığı en büyük cisim olan Arş dâhil tüm yaratılmışlar)**ı istivâ** (ve istîlâ) **etmiş** (hepsine de hükmünü kabûl ettirmiş)**tir.**

O (Allâh-u Te'âlâ üstün kudretiyle) **geceyi gündüze bürü**(yüp ört)**mektedir ki, o** (gündüzün ışığı) **koşturulurcasına** (gecenin karanlığını gidermek için zulmet üzerine hücum ederek) **onu talep** (ve tâkip) **etmektedir. İyi bilin ki;** (dilediklerini) **yaratmak ve** (istediklerini) **emretmek sâdece O'na âittir! Âlemlerin Rabbi olan Allâh'ın** (hayrı ve) **bereketi dâimâ pek çok olmuştur** ***/Allâh dâimâ (bütün noksan sıfatlardan son derece uzak ve) münezzeh olmuştur/.***

Bu ve benzeri bâzı âyet-i kerîmeler, "Müteşâbih âyetler"den oldukları için bunları yanlış yorumlayan birçok sapık fırka, -hâşâ- Allâh-u Te'âlâ'nın gökte olduğunu ve Arş'ın üzerinde oturduğunu iddiâ etmektedirler. Hâlbuki Allâh-u Te'âlâ bir mekânda olma ve oturma gibi noksan sıfatlardan son derecede münezzehtir. Bu âyetin îzâhı hakkında (ilk üç asır ulemâsı olan) seleften ve (onlardan sonra gelen) haleften iki görüş naklolunmuştur:

a) Selefe göre; "İstivâ" kelimesi, hiç te'vîl edilmeyip: "Allâh-u Te'âlâ'nın şânına yakışan bir istivâ" ile tefsir edilmiştir.

b) Halefe göre ise: "Allâh-u Te'âlâ'nın emir ve hükümlerinin Arş'a indirilişi" ya da "Allâh-u Te'âlâ'nın gücünün, en büyük cisim olan Arş dâhil tüm yaratılmışları istîlâsı" gibi uygun mânâlarla te'vil edilmiştir. Nitekim biz bu iki mânâyı da belirttik.

Selefin mezhebi, mesûliyetten kurtulma bakımından eslem (daha selâmetli) ise de, halefin görüşü, fitnelere kapı açmamak bakımından ahkem (daha kuvvetli)dir. Âyet-i kerîme veyâ hadîs-i şerîflerde Allâh-u Te'âlâ'ya nispet edilen "Fevkıyyet" ve "Ulviyyet" gibi vasıflardan herhangi biri, Ehl-i Sünnet ulemâsının selef ve halefinin hiçbirine göre, mekân ve mesâfe

üstünlüğü gibi mânâlarla îzâh edilmemiş, bilakis sâdece kudret ve kuvvet üstünlüğü ile te'vil edilmiştir.

Âyetler içerisinde müteşâbih olanların tefsîr ve te'vîli hakkında ziyâde mâlûmât için bakınız: *Âl-i İmrân Sûresi:9; Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 3/330-341*

"Allâh-u Te'âlâ'nın, kullarının fevkinde oluşu" ve "Allâh-u Te'âlâ'nın mekândan münezzeh oluşu" gibi îtikādî meselelerle ilgili aklî ve naklî birçok delil için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri: 8/418-425, 511-535*

اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 55

(اُدْعُوا) **Duâ edin,** kime? (رَبَّكُمْ) **Rabbinize,** ne olduğunuz hâlde? (تَضَرُّعًا) **yalvarış sâhipleri olduğunuz hâlde,** daha? (وَخُفْيَةً) **gizlilik sâhipleri olduğunuz hâlde,** (تَضَرُّعًا) ve (خُفْيَةً) kelimelerinin nasbı hakkında iki görüş vardır: Hâliyet üzere mensûb olmalarına göre takdîr: (ذَوِى تَضَرُّعٍ وَخُفْيَةٍ) şeklindedir. (دُعَاءَ تَضَرُّعٍ وَخُفْيَةٍ) takdîriyle masdariyet (mef'ûl-ü mutlak) üzere de mensûb olabilirler ki meâldeki mânâ buna göredir, (اِنَّهُ) **muhakkak O,** (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimleri? (اَلْمُعْتَدِينَ) **haddi aşanları.**

Meâl-i Şerîf - 55

55- Rabbinize yalvar(ıp yakar)**arak ve** (için için) **gizlice duâ edin! Şüphesiz ki O** (Rabbiniz), (peygamberlik istemek ve göklere çıkarılmayı talep etmek gibi uygunsuz duâlar yaparak ve duâ ederken bağırıp çağırarak) **haddi aşanları sevmez** (ve onların bu yaptıklarına rızâ göstermez).

وَلَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا
اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 56

(وَلَا تُفْسِدُوا) **Ve fesat çıkarmayın,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** neden sonra? (بَعْدَ اِصْلَاحِهَا) **ıslâhından sonra,** yâni Allâh tarafından iyi bir hâle getirildikten sonra, (وَادْعُوا) **duâ edin,** kime? (هُ) **O'na,** ne için? (خَوْفًا) **korktuğunuz için,** daha? (وَطَمَعًا) **umduğunuz için,** bu mânaya göre mef'ûl-ü leh olarak mensupturlar ki takdîr: (لِاَجْلِ الْخَوْفِ وَالطَّمَعِ) şeklindedir. Gerçi (ذَوِى خَوْفٍ وَطَمَعٍ) yâhut (خَائِفِينَ طَامِعِينَ) takdîrleriyle hâl de olabilirler ki meâldeki mânâ buna göredir, (اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ) **şüphesiz ki Allâh'ın rahmeti,** nedir? (قَرِيبٌ) **çok yakındır,** kimlere? (مِنَ الْمُحْسِنِينَ) (güzel amel işleyen) **muhsin kimselere.**

Meâl-i Şerîf - 56

56- (Allâh-u Te'âlâ tarafından peygamberler gönderilip, şerîatlar tâyin edilerek) **düzgün hâle getirilişinden sonra** (kâfirlik ve zâlimlik yaparak) **yer**(yüzün)**de fesat çıkarmayın. Ayrıca siz** (amellerinizin kusurundan dolayı reddolunacağınızdan) **korkarak ve** (fazl-u keremiyle yalvarışınızı kabûl etmesini) **umarak O'na duâ edin. Şüphesiz ki Allâh'ın rahmet** (ve icâbet)**i** (duâlarını vesâir amellerini güzelce yapan) **muhsin kimselere çok yakındır.**

وَهُوَ الَّذٖى يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهٖۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَٓاءَ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 57

(وَهُوَ) **Ve ancak O,** yâni Allâh-u Te'âlâ, kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir Zâttır ki,** (يُرْسِلُ) **gönderir,** neyi? (اَلرِّيَاحَ) **rüzgârları,** ne oldukları hâlde? (بُشْرًا) **müjdeciler oldukları hâlde,** (بُشْرًا) kelimesi (نَذٖيرَةٌ) ve (نُذُرٌ) kelimeleri gibi (بَشٖيرَةٌ) kelimesinin cemîsi olup (رِيَاحٌ) kelimesinden hâl olmak üzere mensuptur, nerede müjdeci? (بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهٖ) **rahmetinin iki eli arasında,** yâni yağmurun önünde, (حَتّٰٓى اِذَٓا اَقَلَّتْ) **nihâyet azımsayarak taşıdığında,** yâni o rüzgârlar hafif görüp yüklendiğinde, neyi? (سَحَابًا) **bulutları,** öyle bulutlar ki, (ثِقَالًا) **ağırlar,** (سُقْنَا) **Biz sevk ederiz,** neyi? (هُ) **onu,** yâni bulutları ulaştırırız, ne için? (لِبَلَدٍ) **bir belde**(yi suvarmak) **için,** (لِبَلَدٍ) kelimesindeki (لَامْ) harfi, Zemahşerî *(Rahimehullah)*a göre illet içinse de, Ebû Hayyân *(Rahimehullah)*ın tercihine göre teblîğ lâmıdır ki meâldeki mânâ buna göredir, öyle belde ki, (مَيِّتٍ) **ölü,** yâni o bulutları, kuraklıktan ölmüş toprakları diriltmek için göndeririz de, (فَاَنْزَلْنَا) **akabinde indiririz,** ne sebebiyle? (بِهِ) **onun** (bulutun) **sebebiyle,** neyi? (اَلْمَٓاءَ) **suyu,** (فَاَخْرَجْنَا) **sonra çıkarırız,** ne sebebiyle? (بِهٖ) **onun sebebiyle,** yâni bulutun sevkiyle hâsıl olan suyla, nelerden çıkartırız? (مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ) **her türlü ürünlerden,** (كَذٰلِكَ) (ey dirilmeyi inkâr eden!) **işte sana böylece,** yâni ürünleri topraktan çıkardığımız gibi, (نُخْرِجُ) **çıkaracağız,** neyi? (اَلْمَوْتٰى) **ölüleri,** (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَذَكَّرُونَ) **iyice düşünürsünüz.**

Meâl-i Şerîf - 57

57- Ancak O, öyle (kudretli) **bir Zâttır ki; rahmetinin** (eseri olan yağmurun) **önünde müjdeciler olarak rüzgârları göndermektedir.**

Bilâhare o (rüzgârlar), (tonlarca suyla yüklü) **ağır ağır bulutları azımsayarak taşıdığında Biz o** (su bulutu)**nu** (kuraklıktan) **ölmüş bir beldeye sevk eder de hemen oraya suyu indiririz, sonra onun sebebiyle ürünlerin hepsinden çıkarırız.** (Ey dirilmeyi inkâr eden!) **İşte sana!** (Ölü toprağı dirilttiğimiz gibi) **ölüleri de böylece** (kabirlerinden) **çıkaracağız. Tâ ki siz iyice düşünesiniz** (de, dirilmeye gerçekten îmân edesiniz diye bu âyetleri size açıklıyoruz).

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِاِذْنِ رَبِّهٖۚ وَالَّذ۪ي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًاۜ كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 58

(وَالْبَلَدُ) **Belde,** öyle belde ki? (اَلطَّيِّبُ) **çok hoş,** yâni toprağı verimli olan bir memleket, nedir? (يَخْرُجُ) **çıkar,** ne? (نَبَاتُهُ) **onun bitkileri,** ne sebebiyle? (بِاِذْنِ رَبِّهٖ) **Rabbinin izni sebebiyle,** yâni O'nun dilemesi ve esbâbını hazırlamasıyla, (وَالَّذ۪ي) **ama o** (toprak) **ki ,** (خَبُثَ) **pis oldu,** yâni verimsiz ve çorak topraktan ise, (لَا يَخْرُجُ) **çıkmaz,** hiçbir şekilde çıkmaz, (اِلَّا نَكِدًا) **ancak faydası çok az olan** (bir çıkış) **ile,** bu kelime mahzûf bir masdarın na'tı olmak üzere mensuptur ki takdîr: (اِلَّا خُرُوجًا نَكِدًا) şeklindedir. (لَا يَخْرُجُ) fiilinin fâilinden hâl olmak üzere de mensûb olabilir ki meâldeki mânâ buna göredir. (كَذٰلِكَ) (Ey îmân eden kişi!) **işte sana böylece** (bu eşsiz beyânımız gibi), (نُصَرِّفُ) **bir üsluptan diğerine çevirerek açıklıyoruz,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **bu âyetleri,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir kavim için,** öyle kavim ki, (يَشْكُرُونَ) **şükrederler.**

Meâl-i Şerîf - 58

58- (Toprağı verimli ve) **tertemiz beldeye var ya; onun bitkileri Rabbinin izni** (ve dilemesi) **ile** (güzel ve bolca) **çıkar. Ama o** (toprak) **ki** (çorak ve) **pis olmuştur,** (ondan da) **pek az ve faydasız olandan başka** (mahsul) **çıkmaz.** (Ey îmân eden kişi!) **İşte sana! Biz kendileri** (Allâh-u Te'âlâ'nın nîmetlerine) **şükretmekte olan** (îmânlı) **bir toplum için bu âyetleri böylece** (misallerle süsleyip) **bir üsluptan diğerine çevirerek açıklıyoruz.**

لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اِنّ۪ي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 59

(لَقَدْ اَرْسَلْنَا) **Andolsun ki; muhakkak rasûl olarak gönderdik,** kimi? (نُوحًا) **Nûh'u,** kime? (اِلٰى قَوْمِه۪) **kavmine,** (فَقَالَ) **hemen dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (اُعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** (مَا لَكُمْ) **sizin için yoktur,** kim? (مِنْ اِلٰهٍ) **hiçbir ilâh,** öyle ilâh ki, (غَيْرُهُ) **O'ndan başka,** (اِنّ۪ى) **muhakkak ben,** (اَخَافُ) **korkmaktayım,** kimin üzerine gelmesinden? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize** (gelmesinden), neden korkmaktayım? (عَذَابَ يَوْمٍ) **korkunç bir günün azâbından,** öyle gün ki, (عَظ۪يمٍ) **pek büyük.**

Meâl-i Şerîf - 59

59- Andolsun ki; şüphesiz Biz Nûh'u kavmine rasûl olarak gönderdik, o da hemen: "Ey kavmim! (Sâdece) **Allâh'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Muhakkak ki ben** (Allâh'tan gayrine ibâdet ederseniz) **sizin üzerinize** (gelecek) **pek büyük bir günün azâbından korkmaktayım" dedi.**

Beyzâvî, Nesefî ve Âlûsî tefsirlerinde zikredildiğine göre; Nûh *(Aleyhisselâm)* İdrîs *(Aleyhisselâm)*dan sonra gönderilen ilk peygamberdir. Zâten İdrîs *(Aleyhisselâm)* onun büyük dedesidir, nitekim nesebi Lemek oğlu Mettûşelah oğlu Ehnûh olarak geçmektedir ki, Ehnûh; İdrîs *(Aleyhisselâm)*ın ismidir. İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; Nûh *(Aleyhisselâm)* kırk yaşında peygamber olarak gönderilmiştir. Dokuz yüz elli sene kavmi içerisinde tebliğ ve dâvetle meşgul olduysa da, sekiz veyâ seksen arası bir azınlık dışında kendisine îmân eden olmamıştır. Hanımı kendisine inanmayanlar arasında bulunmuş ve dâimâ onu delilikle suçlamıştır. Ken'ân isimli oğlu da kâfirlerden olmuştur. Sâm, Hâm ve Yâfes adındaki üç oğlu ise eşleriyle birlikte îmân şerefine nâil olanlardan ve gemide kurtuluşa erenlerden olmuşlardır. Kavmi içerisinde o güne kadar îmân etmiş olanlar dışında kimsenin kendisine îmân etmeyeceğine dâir Allâh-u Te'âlâ'dan almış olduğu vahiy netîcesinde Nûh *(Aleyhisselâm)* Nûh Sûresi'nde geçen bedduâsını yapmış ve böylece tüm dünyâ tûfana gark edilerek yeryüzünde gezip dolaşan bir kâfir dahî sağ bırakılmamıştır. Daha sonra dünyâ halkı Nûh *(Aleyhisselâm)*ın üç oğlundan türediği için ona: "Beşerin ikinci babası" lakabı verilmiştir. Kendisi tûfandan sonra da iki yüz elli sene yaşamıştır. Bu hususta farklı rivâyetler de mevcuttur.

قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِه۪ٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ ف۪ى ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 60

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِه۪ٓ) **onun kavminden,** ne dediler? (اِنَّا) **muhakkak biz,** (لَنَرٰى) **elbette görüyoruz,** kimi? (كَ) **seni,** nerede? (ف۪ى ضَلَالٍ) **bir sapıklık içinde,** öyle sapıklık ki, (مُب۪ينٍ) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 60

60- (Nûh'un) **kavminden ileri gelenler** (onun bu nasîhatlerine karşı): **"Şüphesiz ki biz seni elbette** (hak yoldan) **apaçık bir sapkınlık içinde görmekteyiz" dedi**(ler).

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِى ضَلَالَةٌ وَلٰكِنّى رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 61

(قَالَ) **Dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (لَيْسَ) **olmadı,** kimde? (بِى) **bende,** ne? (ضَلَالَةٌ) **en ufak bir sapıklık,** (وَلٰكِنّى) **velâkin ben,** kimim? (رَسُولٌ) **bir rasûlüm,** öyle rasûl ki gönderilmiş, kim tarafından? (مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbinden.**

Meâl-i Şerîf - 61

61- (Nûh *(Aleyhisselâm)* onların bu sözüne karşılık) **dedi ki: "Ey kavmim! Bende en ufak bir sapkınlık yoktur. Velâkin ben âlemlerin Rabbinden** (size gönderilen) **bir rasûlüm** (ve O'nun elçisi olduğum için her bakımdan tam bir hidâyet üzereyim).

اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّى وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 62

(اُبَلِّغُ) **Tebliğ ediyorum,** yâni ulaştırıyorum, kime? (كُمْ) **size,** neyi? (رِسَالَاتِ رَبّى) **Rabbimin risâletlerini,** yâni elçilik vazîfesi olarak bana vahyettiklerini, daha ne yapıyorum? (وَاَنْصَحُ) **ve iyilik istiyorum,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَاَعْلَمُ) **ve biliyorum,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan** (gelen bir vahiyle), neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (لَا تَعْلَمُونَ) **siz bilemezsiniz.**

Meâl-i Şerîf - 62

62- Ben size Rabbimin vahiylerini ulaştırıyorum, sizin için sırf iyilik istiyorum ve Allâh(ın üstün kudretine ve şiddetli azâbına delâlet eden sıfatların)**dan öyle şeyler biliyorum ki, siz** (onları) **bilemezsiniz.**

اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ
وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 63

(اَوَعَجِبْتُمْ) **Yoksa bir de siz şaştınız mı?!** (اَوَعَجِبْتُمْ) cümlesindeki (اَ) harfi, istifham için olup, (وَاو) harfi, kelamdan anlaşılan bir mukaddere atıf içindir ki bu mukadder, hemze ile atıf vâvı arasında takdîr edilerek: (اَسْتَبْعَدْتُمْ وَعَجِبْتُمْ) şeklindedir, yâni yoksa uzak görüp de şaştınız mı, neden? (اَنْ جَاءَ) **gelmesinden,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (ذِكْرٌ) **çok değerli bir öğüt,** öyle öğüt ki, (مِنْ رَبِّكُمْ)

Rabbinizden olucu, kime inici olduğu hâlde? (عَلٰى رَجُلٍ) **çok kıymetli bir adam üzerine,** öyle adam ki, (مِنْكُمْ) **sizden olucu,** ne için gelmesine şaştınız mı? (لِيُنْذِرَ) **uyarması için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** daha? (وَلِتَتَّقُوا) **ve** (azaptan) **iyice korunasınız için,** daha? (وَلَعَلَّكُمْ) **ve tâ ki siz,** (تُرْحَمُونَ) **rahmet olunursunuz,** yâni o uyarı sebebiyle takınacağınız takvâ vesîlesiyle Allâh'ın acımasına mazhar kılınasınız.

Meâl-i Şerîf - 63

63- Yoksa siz (şirkten ve günahlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olasınız ve** (bu vesîleyle Allâh tarafından) **merhamet olunasınız diye içinizden çok değerli bir adama sizi uyarması için çok kıymetli bir vaaz** (ve nasîhat)**ın Rabbinizden size gelmiş olmasına mı şaşırdınız?!"**

فَكَذَّبُوهُ فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِى الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 64

(فَكَذَّبُو) **Onlar hemen yalanladılar,** kimi? (هُ) **onu,** yâni kavmi, Nûh *(Aleyhisselâm)*ı inkârda ısrarcı oldu da, (فَاَنْجَيْنَا) **bu sebeple Biz kurtardık,** kimi? (هُ) **onu,** daha kimleri? (وَالَّذِينَ) **o kimseleri ki,** neredediler? (مَعَهُ) **onun maiyyetindedirler,** nerede onunla berâberdiler? (فِى الْفُلْكِ) **o gemide,** daha ne yaptık? (وَاَغْرَقْنَا) **ve suyla boğduk,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (كَذَّبُوا) **tekzip ettiler,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** (اِنَّهُمْ) **çünkü şüphesiz onlar,** (كَانُوا) **idiler,** nedir idiler? (قَوْمًا) **bir kavim,** öyle kavim ki, (عَمِينَ) **körler.**

Meâl-i Şerîf - 64

64- Artık (bunca vaaz-u nasîhatlere rağmen) **onlar onu yalanladılar da, netîcede Biz onu ve o gemide berâberinde bulunan kimseleri kurtardık, âyetlerimizi yalanlamış olan kimseleri ise suyla boğduk. Çünkü gerçekten de onlar** (kalp gözleri) **körler olan** (bu nedenle îmân etmeyen) **bir toplum idiler.**

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 65

(وَاِلٰى عَادٍ) **Âd** (toplumun)**a da** (gönderdik), kimi gönderdik? (اَخَاهُمْ) (soy bakımından) **kardeşlerini,** ondan bedel? (هُودًا) **Hûd'u,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ)

ey kavmim! (اُعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** (مَا لَكُمْ) **sizin için yoktur,** kim? (مِنْ اِلٰهٍ) **hiçbir ilâh,** öyle ilâh ki, (غَيْرُهُ) **O'ndan başka,** (اَفَلَا تَتَّقُونَ) **hâlâ** (Allâh'ın azâbından) **sakınmayacak mısınız?!** (اَفَلَا تَتَّقُونَ) cümlesindeki hemze-i istifham, inkâr veyâ takrîr için olup, (فَـ) harfi bir mukaddere atıf içindir ki takdîr: (اَتَغْفُلُونَ فَلَا تَتَّقُونَ) şeklindedir ki mânâ: "Hâlâ gafleti sürdüreceksiniz de (Allâh'ın azâbından) sakınmayacak mısınız?!" demektir.

Meâl-i Şerîf - 65

65- Âd (toplumun)**a da** (soyca) **kardeşleri** (olan) **Hûd'u** (peygamber olarak gönderdik). **O dedi ki: "Ey kavmim!** (Sâdece) **Allâh'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.** (Nûh kavminin helâkini bildiğiniz hâlde) **hâlâ** (gafleti sürdürüp de Allâh'ın azâbından) **sakınmayacak mısınız?!"**

Âd kavmi Nûh *(Aleyhisselâm)*ın kavmine yakın bir zaman diliminde yaşadıkları için ve henüz izleri silinmemiş olan tûfan felâketinde helâk edilenlerin başına gelenleri iyi bildiklerinden, Hûd *(Aleyhisselâm)* kendilerini Allâh'ın azâbından sakınmaya dâvet etmiştir.

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ فٖى سَفَاهَةٍ وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبٖينَ ﴿٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 66

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِهٖٓ) **onun kavminden,** ne dediler? (اِنَّا) **muhakkak biz,** (لَنَرٰى) **elbette görüyoruz,** kimi? (كَ) **seni,** ne içinde? (فٖى سَفَاهَةٍ) **büyük bir sefâhet** (akıl hafifliği) **içerisinde,** (وَاِنَّا) **ve muhakkak biz,** (لَنَظُنُّ) **elbette zannediyoruz,** kimi? (كَ) **seni,** kimlerden? (مِنَ الْكَاذِبٖينَ) **yalancılardan.**

Meâl-i Şerîf - 66

66- Kavmi içerisinden ileri gelen o kâfir olmuş kimseler (ise Hûd *(Aleyhisselâm)*ın bu vaazlarına karşı): "(Atalarının dînini bıraktığın için) **gerçekten biz seni elbette bir anlayış kıtlığı içinde görmekteyiz ve muhakkak biz seni** (peygamberlik iddianda) **elbette yalancılardan sanmaktayız" dedi**(ler).

Hûd *(Aleyhisselâm)*ın, kavmiyle olan kardeşliği dînî yönden olmayıp nesep îtibârıyladır. Nûh *(Aleyhisselâm)*ın oğlu Sâm ile arasında iki baba bulunan Hûd *(Aleyhisselâm)* Yemen'de bulunan Ehkāf adındaki kum tepelerine yerleşmiş olan Âd kavmine peygamber olarak gönderilmişti. Onlar eşi benzeri yaratılmamış bir güce ve yapıya sâhiptiler. Kavminin eşrâfı içerisinde Mersid ibnü Sa'd gibi müminler bulunduğu için Allâh-u Te'âlâ burada bir ayırım gözeterek, kâfir olan toplumun sözünden bahsetmiştir. Nûh *(Aleyhisselâm)*ın kavminin eşrâfı içerisinde ise hiçbir mümin bulunmadığı için 60. âyet-i kerîmede, kâfir kaydı koymaksızın ulu kişilerin hepsinin inkâr sözünde birleştiklerini ifâde etmiştir.

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلٰكِنِّى رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 67

(قَالَ) (Hûd *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (لَيْسَ) **olmadı,** kimde? (بِى) **bende,** ne? (سَفَاهَةٌ) **en ufak bir akıl kıtlığı,** (وَلٰكِنِّى) **velâkin ben,** kimim? (رَسُولٌ) **bir rasûlüm,** öyle rasûl ki gönderilmiş, kim tarafından? (مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbinden.**

Meâl-i Şerîf - 67

67- (Hûd *(Aleyhisselâm)*) **o**(nların bu sözlerine karşı) **dedi ki: "Ey kavmim! Bende en ufak bir akıl kıtlığı yoktur. Velâkin ben âlemlerin Rabbinden** (size gönderilen) **bir rasûlüm** (ve O'nun elçisi olduğum için her bakımdan tam bir hidâyet üzereyim).

اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِينٌ ﴿٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 68

(اُبَلِّغُ) **Tebliğ ediyorum,** yâni ulaştırıyorum, kime? (كُمْ) **size,** neyi? (رِسَالَاتِ رَبِّى) **Rabbimin risâletlerini** (elçilik vazîfesi olarak bana vahyettiklerini), (وَاَنَا) **hâlbuki ben,** kim için? (لَكُمْ) **özellikle sizin için,** neyim? (نَاصِحٌ) **iyilik isteyen biri**(yim), daha kimim? (اَمِينٌ) **emîn** (çok güvenilir biriyim). Bu mânâya göre (اَمِينٌ) kelimesi ikinci haber düşmüştür, (نَاصِحٌ) kelimesine sıfat vâki olabilir ki meâldeki mânâ buna göredir.

Meâl-i Şerîf - 68

68- Ben size Rabbimin vahiylerini ulaştırıyorum ve ben özellikle sizin için, iyilik isteyen çok güvenilir biriyim.

اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَاذْكُرُوا اِذْ جَعَلَكُمْ
خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِى الْخَلْقِ بَصْطَةً فَاذْكُرُوا اٰلَاءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 69

(اَوَعَجِبْتُمْ) **Yoksa bir de siz şaştınız mı?!** (اَوَعَجِبْتُمْ) cümlesindeki (اَ) harfi, istifham için olup, (وَاو) harfi, kelamdan anlaşılan bir mukaddere atıf içindir ki bu mukadder, hemze ile atıf vâvı arasında takdîr edilirek: (اَسْتَبْعَدْتُمْ وَعَجِبْتُمْ) şeklindedir, yâni yoksa uzak görüp de şaştınız mı, neden? (اَنْ جَاءَ) **gelmesinden,**

kime? (كُمْ) **size,** ne? (ذِكْرٌ) **çok değerli bir öğüt,** öyle öğüt ki, (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden olucu,** kime inici olduğu hâlde? (عَلٰى رَجُلٍ) **çok kıymetli bir adam üzerine,** öyle adam ki, (مِنْكُمْ) **sizden olucu,** ne için gelmesine şaştınız mı? (لِيُنْذِرَ) **uyarması için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَاذْكُرُٓوا) **ve hatırlayın,** neyi? (اِذْ جَعَلَ) **o vakti ki yapmıştı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimler? (خُلَفَٓاءَ) **halîfeler,** yâni dünyâda onların yerini alan kimseler, öyle halîfeler ki, olucu, kimden sonra? (مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ) **Nûh kavminden sonra,** daha neyi hatırlayın? (وَزَادَ) **ve fazlalık vermişti,** kime, (كُمْ) **size,** yâni diğer insanlara karşı size üstünlük verdi, kimler içinde? (فِى الْخَلْقِ) **yaratılanlar içinde,** *(el-Âlûsî)* ne cihetinden? (بَصْطَةً) **büyüklük bakımından,** yâni boy pos ve kuvvet bakımından sizi üstün kılmıştı. Allâh-u Te'âlâ'nın size verdiği üstünlüğü biliyorsanız, (فَاذْكُرُٓوا) **öyleyse hatırlayın,** neyi? (اٰلَٓاءَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nîmetlerini,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُفْلِحُونَ) **felâha eresiniz.**

Meâl-i Şerîf - 69

69- Yoksa siz içinizden çok değerli bir adama sizi uyarması için çok kıymetli bir vaaz (ve nasîhat)**ın Rabbinizden size gelmiş olmasına mı şaşırdınız?!**

Ayrıca siz hatırlayın o zamânı ki; O (Rabbiniz), **Nûh kavminin ardından sizi** (dünyâda onların) **yerine gelen kimseler yapmıştı ve yaratılanlar içinde** (boy pos ve kuvvetçe) **büyüklük bakımından** (diğer insanlara karşı) **size fazlalık vermişti. Öyleyse Allâh'ın nîmetlerini hatırlayın** (da bu sizi şükre ve sâlih amele sevk etsin), **tâ ki** (bu sâyede) **siz** (sıkıntılarınızdan kurtulup, umduklarınıza ulaşarak) **felâha erebilesiniz."**

قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَاۚ فَأْتِنَا
بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 70

(قَالُٓوا) **Dediler,** ne dediler? (اَجِئْتَ) **geldin mi,** kime? (نَا) **bize,** ne için? (لِنَعْبُدَ) **ibâdet edelim için,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** ne olduğu hâlde? (وَحْدَهُ) **tek olduğu hâlde,** daha ne için geldin? (وَنَذَرَ) **ve bırakalım için,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (كَانَ) **oldu,** nedir oldu? (يَعْبُدُ) **tapar,** kim? (اٰبَٓاؤُ۬نَا) **babalarımız,** eğer dediğinde doğruysan, (فَأْتِ) **öyleyse getir,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (بِمَا) **o şeyi ki,** (تَعِدُ) **vaad** (ve tehdit) **ediyorsun,** kimi? (نَٓا) **bizi,** (اِنْ كُنْتَ) **eğer olduysan,** kimlerden? (مِنَ الصَّادِقِينَ) **doğru söyleyenlerden.**

Meâl-i Şerîf - 70

70- (Bu nasîhatler üzerine Âd kavmi) **dediler ki: "Sen, babalarımızın tapmakta olduğu şeyleri bırakalım da, Allâh'a; bir tek O'na ibâdet edelim diye mi bize geldin?! O hâlde** (azapla tehdit ederek) **bize vaad etmekte olduğun şeyi derhal bize getir** (de görelim). **Eğer** (tehditlerinde) **doğru söyleyen kimselerden olduysan** (bunu ispatlaman gerekir)."

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ اَتُجَادِلُونَنِي فِي اَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا اَنْتُمْ وَاٰبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَظِرُوا اِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 71

(قَالَ) **Dedi,** ne dedi? (قَدْ وَقَعَ) **muhakkak vâki oldu,** yâni vâcip ve sâbit oldu, gelmesi hak oldu, kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** kim tarafından olduğu hâlde? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** ne vâki oldu? (رِجْسٌ) **murdar bir azap,** daha? (وَغَضَبٌ) **ve büyük bir gazap,** (اَتُجَادِلُونَ) **mücâdele mi ediyorsunuz?** kiminle? (نِي) **benimle,** neler hakkında? (فِي اَسْمَاءٍ) **birtakım isimler hakkında,** öyle isimler ki, (سَمَّيْتُمُو) **siz isim taktınız,** neye? (هَا) **onlara,** yâni putlarınıza ilâh isimlerini siz verdiniz, (اَنْتُمْ) **siz,** daha? (وَاٰبَاؤُكُمْ) **ve babalarınız,** o isimler ne oldukları hâlde? (مَا نَزَّلَ) **indirmemiş olduğu hâlde,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** ne ile ilgili? (بِهَا) **onlar**(ın ilâhlıkları) **ile,** yâni onlara tapılacağına dâir, neyi indirmedi? (مِنْ سُلْطَانٍ) **hiçbir delîli,** eğer inanmıyorsanız, (فَانْتَظِرُوا) **öyleyse bekleyin,** (اِنِّي) **muhakkak ben,** nerede? (مَعَكُمْ) **sizin maiyyetinizde** (sizinle birlikte), kimlerdenim? (مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ) **bekleyicilerden.**

Meâl-i Şerîf - 71

71- O (Hûd *(Aleyhisselâm)*kavminin bu sözlerine karşı) **dedi ki: "Gerçekten Rabbinizden sizin üzerinize murdar bir azap ve** (intikam dolu) **büyük bir gazap inmiştir** ***/hak olmuştur/.***

(Sâhibi belli olmayan) **birtakım** (kuru) **isimler husûsunda mı benimle çekişiyorsunuz ki Allâh onlar**(ın tapınılmaya lâyık tanrılar olduğu) **hakkında hiçbir delil indirmemiştir, sâdece siz ve babalarınız onlara** (ilâh) **ad**(ı) **takmışsınızdır?!** (Mâdem kendinize beliren bunca hakîkatlere rağmen inkârda ısrâr ediyorsunuz.)

Öyleyse (başınıza gelecek belâyı) **bekleyin. Şüphesiz ben de sizinle birlikte** (bunu) **bekleyenlerdenim!"**

فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 72

(فَاَنْجَيْنَا) **Sonra Biz kurtardık,** kimi? (هُ) **onu,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseleri ki,** neredediler? (مَعَهُ) **onun maiyyetindedirler,** ne sebebiyle kurtardık? (بِرَحْمَةٍ) **büyük bir rahmet sebebiyle,** kim tarafından olucu? (مِنَّا) **Bizden,** daha ne yaptık? (وَقَطَعْنَا) **ve Biz kestik,** neyi? (دَابِرَ الَّذِينَ) **o kimselerin ardını** (arkasını) **ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha ne yaptılar? (وَمَا كَانُوا) **ve olmadılar,** kimler? (مُؤْمِنِينَ) **îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 72

72- (Hûd *(Aleyhisselâm)*ın bu sözlerinden) **sonra Biz tarafımızdan büyük bir rahmet sebebiyle onu ve berâberinde olan** (îmânlı) **kişileri** (inkârcıların başına gelen o belâdan) **kurtardık ve o kimselerin** (kökünü koparıp) **ardını** (arkasını) **kestik ki, onlar Bizim âyetlerimizi yalanlamıştılar,** (kâfirlikten hiçbir sûrette vazgeçmemiş, gördükleri hiçbir mûcizeye) **îmân edici kimseler de olmamıştılar.**

Süddî, Muhammed ibnü İshâk ve diğer siyer ehlinin beyânına göre; Âd kavmi yeryüzünde bozgunculuk yapmış ve Allâh-u Te'âlâ'nın kendilerine verdiği kuvveti kötü yönde kullanarak yer halkını baskı altında bırakmışlardı. Allâh-u Te'âlâ'ya ibâdeti bırakıp putlara tapmaya başlayan bu kavim içerisinde soylu bir nesebe sâhip olan Hûd *(Aleyhisselâm)* onlara peygamber olarak gönderildi. Âyet-i kerîmelerin beyânı vechile; o onlara Allâh-u Te'âlâ'nın birliğine inanmalarını, O'nunla birlikte başka ilâh tanımamalarını ve insanlara zulmetmekten vazgeçmelerini emretmişse de, onlar: "Bizden kuvvetli kim olabilir?" diyerek inkârda direndiler.

Hûd *(Aleyhisselâm)*a inanan bir azınlık ise îmânlarını gizlemek zorunda kaldılar. Âd kavminin azgınlıkları ve fesâdı artınca Allâh-u Te'âlâ onları üç sene kuraklığa mâruz bırakarak zor duruma düşürdü. O zaman insanların başına bir belâ geldiğinde putları bırakır Allâh'tan medet umarlardı ve mümin-müşrik demeden herkes Mekke'de Beyt-i Harâm yanında toplanırlardı. Zîrâ herkes Mekke'nin hürmetini îtirâf eder ve oranın Allâh katındaki değerini bilirdi. Binâ olarak Kâ'be mevcut değilse de Harem içindeki mekânı bilinirdi. Böylece Âd kavmi, içlerinden bir cemâati yağmur duâsı için Mekke'ye gönderdiler. Aralarında Hûd *(Aleyhisselâm)*a inanan Mersid ibnü Sa'd'ın da bulunduğu yetmiş kişilik heyet Mekke'deki akrabâlarının yanına yerleşip rahatı görünce toplumlarının durumunu unuttular.

Fakat bir zaman sonra Mekke lideri olan kişi, okuttuğu birtakım şiirlerle onlara durumu fark ettirince aralarında bulunan Mersid: "Siz burada duâ ederek yağmura kavuşamazsınız lâkin peygamberinize itâat eder ve Rabbinize tevbe ederseniz o zaman size yağmur yağdırılır" diyerek Müslüman olduğunu açıklamak mecbûriyetinde kaldı. Bunun üzerine onu yanlarında duâya almadılar. Liderleri olan kişinin: "Ey İlâhımız! Eğer Hûd sâdık biriyse bizi suvar, çünkü biz helâk olduk" diye duâ etmesi üzerine Allâh-u Te'âlâ'nın peydâ ettiği kapkara bir bulut Muğîs Vâdîsi'nden Âd kavmine doğru yöneldi. Bunu görenler sevinerek: "İşte bu bulut bize yağmur yağdıracak" dediler.

Ama Allâh-u Te'âlâ rahmet bekledikleri yerden felâket göndererek yedi gece sekiz gün ardı arkası kesilmeyen bir rüzgârla onları helâk etti. Hûd *(Aleyhisselâm)* ve yanındaki müminler ise çevirdikleri bir çit içerisinde kâfirlerden ayrı yaşıyorlardı. O rüzgârdan onlara ancak derilerine hoşluk veren bir esinti geliyordu. Kâfirlerin helâkinin ardından kurtuluşa eren Hûd *(Aleyhisselâm)* ve ashâbı Mekke'ye gelerek ölünceye kadar orada Allâh'a ibâdet ettiler. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحاًۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ
قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْۜ هٰذِه۪ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ
ف۪ٓي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 73

(وَاِلٰى ثَمُودَ) **Semûd** (topluluğun)**a da gönderdik,** kimi? (اَخَاهُمْ) (soy bakımından) **kardeşlerini,** ondan bedel? (صَالِحاً) **Sâlih'i,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim,** (اَعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** (مَا لَكُمْ) **sizin için yoktur,** kim? (مِنْ اِلٰهٍ) **hiçbir ilâh,** öyle ilâh ki, (غَيْرُهُ) **O'ndan başka,** (قَدْ جَٓاءَتْ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (بَيِّنَةٌ) **apaçık bir delil,** yâni peygamberliğime şâhit olan kesin bir mûcize, öyle beyyine ki, (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden** (olucu), (هٰذِه۪) **işte bu,** nedir? (نَاقَةُ اللّٰهِ) **Allâh'ın devesidir,** ne olduğu hâlde? (لَكُمْ) **sizin için** (mûcize olduğu hâlde), daha ne olduğu hâlde onu gösteriyorum? (اٰيَةً) **bir âyet** (ve doğruluğuma alâmet) **olduğu hâlde,** (فَذَرُو) **öyleyse bırakın,** neyi? (هَا) **onu,** (تَأْكُلْ) **yesin,** nerede? (ف۪ٓي اَرْضِ اللّٰهِ) **Allâh'ın toprağında,** (وَلَا تَمَسُّو) **dokundurmayın,** kime? (هَا) **ona,** neyi? (بِسُٓوءٍ) **hiçbir kötülüğü,** (فَيَأْخُذَ) **sonra yakalar,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَل۪يمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 73

73- Semûd (halkın)**a da** (soy bakımından) **kardeşleri** (olan) **Sâlih'i** (peygamber olarak gönderdik). **O dedi ki: "Ey kavmim!** (Sâdece) **Allâh'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.**

Gerçekten (peygamberliğimin doğruluğuna dâir) **size Rabbinizden apaçık bir delil gelmiştir. İşte size bu** (deve var ya); **Allâh'ın** (diğer develer gibi anne-babadan değil de kudretiyle) **bir âyet** (ve mûcize) **olarak** (kayadan çıkarttığı) **dişi devesidir.**

Artık bırakın onu da Allâh'ın toprağında yesin (içsin. Allâh'ın mûcizesine saygılı olun). **Ayrıca siz** (onu itip kakarak, meralardan kovarak ve boğazlayarak) **ona hiçbir kötülük dokundurmayın, sonra çok acı verici büyük bir azap sizi yakalayıverir.**

Semûd nâmındaki kişi, Nûh *(Aleyhisselâm)*ın oğlu Sâm oğlu İrem'in torunu idi, onun nesli Hicaz toprakları ile Şam arasında Hıcr bölgesini mesken edinmiştiler. Soydaşları olan Sâlih *(Aleyhisselâm)* kendilerine peygamber olarak gönderildiyse de, uygunsuz taleplerde bulunmaları ve istedikleri mûcizeye kavuştukları hâlde inkârda ısrarları nedeniyle 78. âyet-i kerîmede beyân edildiği üzere helâk edildiler.

وَاذْكُرُٓوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّاَكُمْ فِى الْاَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُوراً
وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتاًۚ فَاذْكُرُٓوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 74

(Ey kavmim!) **Daha ne yapın?** (وَاذْكُرُٓوا) **ve hatırlayın,** neyi? (اِذْ جَعَلَ) **o vakti ki yapmıştı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimler? (خُلَفَٓاءَ) **halîfeler,** yâni dünyâda onların yerini alan kimseler, öyle halîfeler ki, olucu, kimden sonra? (مِنْ بَعْدِ عَادٍ) **Âd** (toplumun)**dan sonra,** daha şunu hatırlayın ki, (وَبَوَّاَ) **ve yerleştirmişti,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** ne olduğunuz hâlde? (تَتَّخِذُونَ) **edindiğiniz hâlde,** nereden? (مِنْ سُهُولِهَا) **oranın düzlüklerinden,** neleri? (قُصُوراً) **birtakım köşkleri,** daha ne olduğunuz hâlde? (وَتَنْحِتُونَ) **ve yontmakta olduğunuz hâlde,** nelerden? (اَلْجِبَالَ) **o**(ranın) **dağlar**(ın)**dan,** burada (مِنْ) harf-i ceri mahzûftur, neleri? (بُيُوتاً) **birtakım ev** (yapacağınız yer)**leri,** Allâh-u Te'âlâ'nın size verdiği üstünlüğü biliyorsanız, (فَاذْكُرُٓوا) **öyleyse hatırlayın,** neyi? (اٰلَٓاءَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nîmetlerini,** (وَلَا تَعْثَوْا) **ve fesat çıkarmayın,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** ne olduğunuz hâlde? (مُفْسِدِينَ) **ifsâd edici kimseler olarak.**

Meâl-i Şerîf - 74

74- (Sâlih *(Aleyhisselâm)* sözlerine şöyle devâm etti:) **Hatırlayın o zamânı ki O** (Allâh-u Te'âlâ), **Âd** (toplumun)**dan sonra sizi** (dünyâda onların) **yerine gelen kimseler yapmıştı ve sizi** (Hıcr adındaki) **o toprakta yerleştirmişti ki, siz oranın düzlüklerinden birtakım kasırlar** (köşkler ve saraylar) **edinmekteydiniz, o**(ranın) **dağlar**(ın)**dan da birtakım ev** (yapacağınız yer)**ler yontuyordunuz. Artık Allâh'ın nîmetlerini hatırlayın da bozguncu kimseler olarak yer**(yüzün)**de fesat çıkartmayın."**

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ
صَالِحاً مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهٖۜ قَالُٓوا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 75

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (اِسْتَكْبَرُوا) **büyüklük tasladılar,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِهِ) (Sâlih *(Aleyhisselâm)*ın)

kavminden, kime dediler? (لِلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (اُسْتُضْعِفُوا) **zayıf tutuldular** (küçümsendiler), onlardan bedel? (لِمَنْ) **o kimseye** (dediler) **ki,** (اٰمَنَ) **îmân etti,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni içlerindeki zayıf müminlere, ne dediler? (اَتَعْلَمُونَ) **siz biliyor musunuz,** neyi? (اَنَّ صَالِحًا) **şüphesiz Sâlih,** kimdir? (مُرْسَلٌ) **rasûl olarak gönderilen biridir,** kim tarafından? (مِنْ رَبِّهِ) **Rabbi** (nezdi)**nden,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّا) **şüphesiz biz,** neye? (بِمَا) **o şeye ki,** (اُرْسِلَ) **o gönderildi,** ne ile? (بِهِ) **onunla,** yâni biz, Sâlih *(Aleyhisselâm)*ın getirdiği dîne, kimleriz? (مُؤْمِنُونَ) **îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 75

75- (Sâlih *(Aleyhisselâm)*ın) **kavmi içerisinden kendileri büyüklük taslamış o ileri gelen kimseler, o kendileri hor görülmüş olan kişilere;** (özellikle) **içlerinden îmân etmiş olanlara** (alay yoluyla): **"Siz gerçekten Sâlih'in, Rabbi** (nezdi)**nden rasûl olarak gönderilmiş bir kişi olduğunu mu biliyorsunuz?" dedi**(ler). **Onlar da: "**(Evet) **şüphesiz ki biz onun** (din olarak) **kendisiyle gönderilmiş olduğu şeye îmân edici kimseleriz" dediler.**

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذِى اٰمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 76

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (اِسْتَكْبَرُوا) **büyüklük tasladılar,** ne dediler? (اِنَّا) **şüphesiz biz,** neye? (بِالَّذِى) **o şeye ki,** (اٰمَنْتُمْ) **îmân etiniz,** neye? (بِهِ) **ona,** yâni biz sizin inandığınız dîne karşı, kimleriz? (كَافِرُونَ) **inkâr edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 76

76- O büyüklük taslamış olanlar (ise): **"Muhakkak ki biz sizin** (gerçek din olarak kabûl edip) **îmân etmiş olduğunuz o şeyi inkâr edicileriz" dedi**(ler).

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا
بِمَا تَعِدُنَا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 77

(فَعَقَرُوا) **Nihâyet ayaklarını keserek** (işe başlayıp) **boğazladılar,** neyi? (اَلنَّاقَةَ) **o dişi deveyi,** daha ne yaptılar? (وَعَتَوْا) **ve kibirde haddi aştılar,** yâni

uzaklaşarak yüz çevirdiler, neden? (عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ) **Rablerinin emrinden,** (وَقَالُوا) **ve dediler,** ne dediler? (يَا صَالِحُ) **ey Sâlih!** (ائْتِ) **getir,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (بِمَا) **o şeyi ki,** (تَعِدُ) **vaad** (ve tehdit) **ediyorsun,** kimi? (نَا) **bizi,** (اِنْ كُنْتَ) **eğer olduysan,** kimlerden? (مِنَ الْمُرْسَلِينَ) **rasûl olarak gönderilenlerden,** yâni eğer peygamberlerdensen, bizi korkutup durduğun azâbı getir de görelim!

Meâl-i Şerîf - 77

77- Nihâyet onlar Rablerinin (devesine dokunmama) **emrin**(i yerine getirmek)**den uzaklaşarak büyüklük tasladılar da ayaklarını keserek** (işe başlayıp) **o dişi deveyi boğazladılar ve: "Ey Sâlih! O hâlde** (azapla tehdit ederek) **bize vaad etmekte olduğun şeyi derhal bize getir** (de görelim). **Eğer** (Allâh tarafından) **rasûl olarak gönderilen kimselerden olduysan** (bunu ispatlaman gerekir)" **dediler.**

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِى دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٧٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 78

(فَاَخَذَتْ) **Bunun üzerine yakaladı,** kimi? (هُمُ) **onları,** ne? (اَلرَّجْفَةُ) **o şiddetli sarsıntı,** (فَاَصْبَحُوا) **böylece oldular,** nerede? (فِى دَارِهِمْ) **yurtlarında,** nedir oldular? (جَاثِمِينَ) **yere yapış**(ıp kal)**anlar,** yâni ölüler. *(en-Nesefî, et-Teysîr)*

Meâl-i Şerîf - 78

78- Bunun üzerine o şiddetli deprem onları yakalayıverdi de, böylece onlar (helâke uğrayarak ölenler hâlinde) **yurtlarında yere yapış**(ıp kal)**an kimselere döndüler.**

Muhammed ibnü İshâk ve Vehb ibnü Münebbih *(Radıyallâhu Anhümâ)* gibi siyer ashâbının nakilleri vechile; Âd kavminin helâkinin ardından yeryüzünde hâkimiyet kuran Semûd kavmi çoğaldılar ve kerpiçten yaptıkları evlerin ömründen çok daha uzun ömür sürünce dağlardan evler yontmaya başladılar, bolluk ve geniş imkânlar içerisinde yaşarken putlara tapmaya başladılar. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ onlara eşrâftan biri olan Sâlih *(Aleyhisselâm)*ı gönderince ondan bir mûcize istediler, o kendilerine ne istediklerini sorunca onlar: "Bizimle berâber bayram yapmaya çık, sen ilâhına duâ yap, biz de ilâhlarımıza yalvaralım, netîcede kimin duâsının kabûlü anlaşılırsa ona tâbi olunsun" dediler. Böylece Sâlih *(Aleyhisselâm)* onlarla birlikte bayram yerine çıktı. Putları onların yalvarışlarına icâbet etmeyince reisleri tek başına duran bir kayayı göstererek: "İşte bu kayadan büyük hörgüçlü, bol tüylü on aylık yüklü bir deve çıkarırsan sana inanacağız" dedi.

Sâlih *(Aleyhisselâm)* onlardan bunu yapması durumunda kendisine inanacaklarına dâir kuvvetli söz alınca hemen namaz kılıp Rabbine duâ etti. Bunun üzerine o kaya herkesin gözü önünde doğum sancısına tutulan deve gibi sallanmaya başladı ve yarılarak içinden tam onların istedikleri gibi bir deve çıktı, sonra da kendisi gibi büyük bir deve doğurdu. Bunu gören liderleri bir toplulukla birlikte îmân etti.

Fakat putların idârecisi olan kişiyle birlikte kâhinleri, diğerlerinin îmânına mâni oldu. Artık o mûcize deve, yavrusuyla birlikte ağaçlardan otlayarak ve su içerek yaşamını sürdürüyordu, fakat kuyunun tüm suyunu içmedikçe kafasını kaldırmıyordu. Sonra da o kadar süt veriyordu ki diledikleri kadar onu sağabiliyorlardı. O derece ki kapları çanakları dolusu içtikten sonra bir o kadar da biriktiriyorlardı.

Bir de o deve, yazın vâdînin dış tarafında konaklayınca hayvanlar iç kesime kaçıyor, kışın iç tarafa çekilince de tüm davarlar vâdînin dış tarafına çıkmak zorunda kalıyordu ki, bu da halka çok zor gelmişti, bu sebeple onlar deveyi kesmeye karar verdiler ve hayvanı keserek etini bölüştüler. O sırada yavrusu bir dağa kaçıp üç kere öfkeyle bağırınca Sâlih *(Aleyhisselâm)* onlara: "Yavruya yetişin, belki bu sâyede azap sizden kaldırılır" dediyse de onlar buna imkân bulamadan o, tekrar yarılıp açılan kayanın içine girdi.

O zaman Sâlih *(Aleyhisselâm)* onlara: "Artık üç gününüz kaldı; yarın suratlarınız sapsarı kesilecek, ertesi gün kıpkırmızı, üçüncü gün ise kapkara olacak, sonra da azap sizi kaplayacak" dedi. Onlar ertesi gün alâmetlerden birinin belirdiğini görünce Sâlih *(Aleyhisselâm)*ı öldürmek için peşine düştülerse de Allâh-u Te'âlâ onu berâberinde bulunan yüz on Müslüman ile birlikte Filistin topraklarına hicretle kurtardı. Dördüncü günün sabahı ise Cibrîl-i Emîn'in sayhası ile kalpleri çatlayarak topluca helâk oldular. Arkasına doğru bakan Sâlih *(Aleyhisselâm)* yükselen dumanları görünce onların helâk olduğunu anlayarak bir sonraki âyet-i kerîmede zikredilecek sözlerini söyledi. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبّ۪ي وَنَصَحْتُ لَكُمْ
وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِح۪ينَ ﴿٧٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 79

(فَتَوَلّٰى) **Bunun üzerine yüz çevirdi,** kimden uzaklaşarak? (عَنْهُمْ) **onlardan,** (وَقَالَ) **ve dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (لَقَدْ اَبْلَغْتُ) **andolsun ki; muhakkak tebliğ ettim** (ulaştırdım), kime? (كُمْ) **size,** neyi? (رِسَالَةَ رَبّ۪ي) **Rabbimin risâletini,** yâni elçilik vazîfesi olarak bana vahyettiklerini, daha? (وَنَصَحْتُ) **ve iyilik istedim,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ) **velâkin siz** (hiçbir zaman) **sevmezdiniz,** burada bir fiil mahzûftur ki takdîr: (وَلٰكِنْ كُنْتُمْ لَا تُحِبُّونَ) şeklindedir, *(ed-Dürru'l-Masûn)* kimleri sevmezdiniz? (اَلنَّاصِح۪ينَ) **iyilik isteyenleri.**

Meâl-i Şerîf - 79

79- Bunun üzerine (Sâlih *(Aleyhisselâm)* îmânsızlık sebebiyle başlarına gelen felâkete üzgün bir hâlde) **onlardan yüz çevirdi de: "Ey kavmim! Andolsun ki; gerçekten ben size Rabbimin** (vahiy ve) **risâletini ulaştırdım ve sizin iyiliğinizi istedim. Velâkin siz** (nasîhat ederek) **iyilik isteyenleri** (hiçbir zaman) **sevmezdiniz" dedi.**

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿٨٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 80

Daha kimi peygamber olarak gönderdik? (وَلُوطًا) **Lût'u da,** ne zaman gönderdik? (اِذْ قَالَ) **dediği vakit,** kime? (لِقَوْمِه۪) **kavmine,** ne dediği vakit? (اَتَاْتُونَ) **işliyor musunuz,** neyi? (الْفَاحِشَةَ) **bu çok çirkin işi** (livatayı), ne olduğunuz hâlde? (مَا سَبَقَ) **geçmemiş olduğu hâlde,** kimi? (كُمْ) **sizi,** yâni sizden önce yapmadı, ne ile geçmedi? (بِهَا) **onun** (gibi bir günah) **ile,** kim geçmedi? (مِنْ اَحَدٍ) **hiçbir kimse,** öyle kimse ki, (مِنَ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerden olucu.**

Meâl-i Şerîf - 80

80- Lût'u da (ümmetine peygamber olarak Biz göndermiştik)**! Vaktâ ki o, kavmine demişti ki: "O en çirkin iş** (olan livata fiilin)**i mi yapıyorsunuz ki âlemlerden hiçbiri** (daha önce böyle bir şey yaparak) **onun** (benzeri bir günah)**la sizi geçmemiştir?!**

اِنَّكُمْ لَتَاْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 81

(اِنَّكُمْ) **Muhakkak siz,** (لَتَاْتُونَ) **elbette yanaşıyorsunuz,** kime? (الرِّجَالَ) **erkeklere,** yâni gayr-i meşrû şekilde erkeklerin dübürlerine yaklaşıyorsunuz, burada muzâf olan (edbâr) kelimesi mahzûftur, ne için? (شَهْوَةً) **şehvet**(inizi gidermek) **için,** yâni nefsânî arzunuzu tatmin için, öyle şehvet ki, (مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِ) **kadınlardan başkasından olucu,** (بَلْ اَنْتُمْ) **doğrusu siz,** nesiniz? (قَوْمٌ) **bir kavim,** öyle kavim ki, (مُسْرِفُونَ) **isrâf ediciler,** yâni haddi aşan bir topluluksunuz.

Meâl-i Şerîf - 81

81- Şüphesiz ki elbette siz kadınları bırakıp da, şehvet(inizi gidermek) **için erkekler**(in dübürlerin)**e yaklaş**(arak eşcinsellik yap)**ıyorsunuz. Doğrusu siz** (her işte haddi aşan) **müsrifler toplumusunuz."**

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 82

(وَمَا كَانَ) **Ama olmadı,** nedir olmadı? (جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ) **kavminin cevâbı,** yâni Lût *(Aleyhisselâm)*ın kavminin cevâbı hiçbir şey olmadı, neden başka? (اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا) **demelerinden başka,** neyi? (اَخْرِجُو) **çıkarın,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereden? (مِنْ قَرْيَتِكُمْ) **memleketinizden,** (اِنَّهُمْ) **çünkü muhakkak onlar,** kimdir? (اُنَاسٌ) **birtakım insanlardır,** öyle insanlar ki, (يَتَطَهَّرُونَ) **çokça temizlenirler,** yâni livata fiilinden kendilerini son derece uzak tutarlar.

Meâl-i Şerîf - 82

82- (Buna karşı Lût *(Aleyhisselâm)*ın) **kavminin cevâbı ise: "O**(nu ve kendisine inana)**nları memleketinizden çıkarın. Zîrâ gerçekten onlar birtakım insanlardır ki,** (yaptığımız eşcinselliği kötü bir şey kabûl ederek bu gibi işlerden) **çokça temiz bulunmaktadırlar" demelerinden başkası olmamıştır.**

فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِر۪ينَ ﴿٨٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 83

Derken onların başına azap kondu da, (فَاَنْجَيْنَا) **nihâyet kurtardık,** kimi? (هُ) **onu,** daha? (وَاَهْلَهُٓ) **ve ehlini** (âilesini), kimden başka? (اِلَّا امْرَاَتَهُ) **karısından başka,** onun durumu ne oldu? (كَانَتْ) **oldu,** kimlerden? (مِنَ الْغَابِر۪ينَ) **geride kalanlardan.**

Meâl-i Şerîf - 83

83- Bunun üzerine Biz onu ve (kâfir olan) **karısı dışındaki** (diğer tüm) **âilesini** (inkârcıları helâk eden o azaptan) **kurtardık. O** (kadın) **ise** (yurtlarında helâk olanlar arasında) **geride kalanlardan oldu.**

وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِم۪ينَ ﴿٨٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 84

(وَاَمْطَرْنَا) **Ve Biz yağdırdık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (مَطَرًا) **acâyip bir** (taş) **yağmuru**(nu), (فَانْظُرْ) **öyleyse bak** (ve şunu gör) **ki,** (كَيْفَ) **nasıl,** (كَانَ) **oldu,** ne? (عَاقِبَةُ الْمُجْرِم۪ينَ) **o mücrimlerin** (fecî) **sonu.**

Meâl-i Şerîf - 84

84- Bir de Biz onların üzerine (kızgın balçık taşlarından oluşan, benzeri) **görülmemiş bir yağmur yağdırdık. İşte bak** (gör ki); **o** (şirk ve livata suçunu işleyen) **mücrimlerin** (fecî sonu ve kötü) **âkıbeti nice oldu!**

İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın kardeşinin oğlu olan Lût *(Aleyhisselâm)*, amcası İbrâhîm *(Aleyhisselâm)* ile birlikte Harran'dan hicret ettikleri zaman İbrâhîm *(Aleyhisselâm)* Filistin topraklarına, Lût *(Aleyhisselâm)* ise Ürdün bölgesine yerleşti. Allâh-u Te'âlâ onu, Yüce Zâtına kulluk yapmaya dâvet etsin ve âdet edinmiş oldukları erkek erkeğe ilişki anlamına gelen livata günahından engellesin diye Sedûm halkına peygamber olarak gönderdi.

Kelbî *(Rahimehullâh)*ın rivâyetine göreyse; o kötü işi ilk işleyen İblîs olmuştur, şöyle ki o; tüysüz bir delikanlı sûretine girip insanları kendisine çağırmaya başlamıştı. Lût kavminin yerleşik olduğu vilâyetler çok verimli ve meyveli idi. Öyle ki yeryüzünde oranın misli bir toprak daha bulunmamaktaydı.

Bu nedenle civarda bulunan verimsiz bölgelerdeki insanlar onlar hakkında kötü niyetler beslemeye başladılar, birtakım eziyet ve baskılarla onları topraklarından sürmeye kalkıştılar. Derken İblîs bir pîr-i fânî şeklinde onlara görünerek: "Sizinle uğraşanlara şöyle şöyle yaparsanız onlardan kurtulursunuz" dedi.

Onlar bir zaman için bu işi yapmamaya direnseler de, insanların ısrarlı baskıları üzerine yakaladıkları güzel gençlerle livata yapmaya başladılar. Böylece bu şenî fiil onlar içerisinde iyice yerleşmeye başladı. İlk başta bu işi yabancılarla yaparlarken daha sonra birbirleriyle yapmaya başladılar. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ semâya, onlar üzerine taş yağdırmasını, yere de onları batırmasını emretti.

Görüldüğü üzere; Lût *(Aleyhisselâm)* onları tenkit ederken israfçı bir toplum olma vasıflarını öne çıkarttı ki bu, helâli aşıp harama geçme anlamı taşıyan çok çirkin bir vasıftır. Bu her konuda böyleyse de Lût *(Aleyhisselâm)*ın kavminin isrâfı, şehvetlerini tatmin husûsunda olmuştur.

Nitekim Allâh insanı yaratırken, neslin bekāsı ve dünyânın îmârı için ona cimâ isteği vermiştir, kadınların döl yatağını ise bu şehvetin tatmîni için bir mahâl kılmıştır. Şehvetini tatmin gâyesiyle kadınları bırakıp erkeklere meyleden yâhut kadının döl yatağını terk edip ters ilişkiyi tercih eden kişiler, yaratılış gâyesini göz ardı ederek, doğurma mahalli olmayan bir bölgeyi şehvet tatmîni için istîmâl ettiklerinden dolayı gerçekten de israfta bulunmuş ve haddi aşmış olurlar. *(en-Nesefî, el-Hâzin)*

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْم۪يزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ
بَعْدَ اِصْلَاحِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ ﴿٨٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 85

(وَاِلٰى مَدْيَنَ) **Medyen** (ahâlîsin)**e de** (gönderdik), kimi? (اَخَاهُمْ) (nesep yönünden) **kardeşlerini,** ondan bedel? (شُعَيْبًا) **Şu'ayb'ı,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (اُعْبُدُوا) **ibâdet edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** (مَا لَكُمْ) **sizin için yoktur,** kim? (مِنْ اِلٰهٍ) **hiçbir ilâh,** öyle ilâh ki, (غَيْرُهُ) **O'ndan başka,** (قَدْ جَٓاءَتْ) **muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (بَيِّنَةٌ) **apaçık bir delil,** yâni peygamberliğime şâhit olan kesin bir mûcize, öyle beyyine ki, (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden olucu,** eğer o mûcizeye inandıysanız, (فَاَوْفُوا) **o hâlde tam yapın,** neyi? (اَلْكَيْلَ) **ölçeği,** daha? (وَالْم۪يزَانَ) **ve tartıyı,** (وَلَا تَبْخَسُوا) **ve eksik vermeyin,** kime? (اَلنَّاسَ) **insanlara,** neyi? (اَشْيَٓاءَهُمْ) **eşyâlarını,** (وَلَا تُفْسِدُوا) **ve fesat çıkarmayın,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** neden sonra? (بَعْدَ اِصْلَاحِهَا) **ıslâhından sonra,** yâni sâlihler tarafından oranın halkı ıslâh edildikten sonra, (ذٰلِكُمْ) **işte size bu,** nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (مُؤْمِن۪ينَ) **îmân edici kimseler!**

Meâl-i Şerîf - 85

85- Medyen (ahâlisin)**e de** (nesep yönünden) **kardeşleri** (olan) **Şu'ayb'ı** (peygamber olarak gönderdik). **O** (onlara nasîhat etmek üzere) **dedi ki: "Ey kavmim!** (Yalnızca) **Allâh'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.**

Gerçekten (benim nübüvvetimin doğruluğuna dâir) **Rabbinizden size apaçık bir delil gelmiştir. Artık ölçü ve tartıyı tamamlayın ve insanlara** (hakları olan mallarını ve) **eşyâlarını eksik vermeyin.** (Peygamberler vâsıtasıyla) **ıslâh edilişinden sonra yer**(yüzün)**de** (kâfirlik ve zâlimlik yaparak) **fesat da çıkarmayın.**

İşte size! Bu(nlar dünyâ menfaatiniz bakımından da, âhirette rahat etmeniz yönünden de) **sizin için çok hayırlıdır. Eğer** (benim sözlerime) **îmân eden kimseler olduysanız** (bu böyledir. Zâten îmân şartı yerine getirilmeksizin hiçbir amel fayda vermez).

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِه۪ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ
وَاذْكُرُٓوا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٨٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 86

(وَلَا تَقْعُدُوا) **Ve oturmayın,** nerede? (بِكُلِّ صِرَاطٍ) **her bir yol** (başın)**da,** ne olduğunuz hâlde? (تُوعِدُونَ) **tehdit eder olduğunuz hâlde,** daha? (وَتَصُدُّونَ) **ve alıkoyar olduğunuz hâlde,** neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (اٰمَنَ) **îmân etti,** kime? (بِه۪) **O'na,** yâni Allâh-u Te'âlâ'ya inananları ölümle tehdit etmek ve O'na ulaştıran yoldan engellemek üzere yol başlarını tutmayın, daha ne olduğunuz hâlde? (وَتَبْغُونَ) **ve aramakta olduğunuz hâlde,** neye? (هَا) **ona,** yâni Allâh'ın yoluna, neyi? (عِوَجًا) **bir eğriliği,** (وَاذْكُرُٓوا) **ve** (Allâh-u Te'âlâ'nın nîmetini) **hatırlayın,** ne zamanki nîmetini? (اِذْ كُنْتُمْ) **siz idiniz,** nedir idiniz? (قَلِيلًا) **çok az** (imkânlara sâhip), (فَكَثَّرَ) **sonra çoğalttı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَانْظُرُوا) **ve bakın,** (كَيْفَ) **nasıl,** (كَانَ) **oldu,** ne? (عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ) **o müfsitlerin âkıbeti** (bozguncuların sonu).

Meâl-i Şerîf - 86

86- Siz O (Allâh-u Azîmüşşâ)**na îmân etmiş olan kimseleri** (ölümle) **korkutarak ve siz Allâh'ın** (cennetine ulaştıracak) **yolundan alıkoyarak, bir de siz on**(u tenkitlerinizin hedefi hâline getirip şânın)**a bir eğrilik arayarak** (şeytan gibi pusu kurmuş vaziyette) **her bir yol**(un başın)**da otur**(up,

Allâh'ın peygamberine ulaşmak isteyenleri engellemek için: "O bir yalancıdır, sakın seni dîninden döndürmesin" gibi laflar edip de insanların îmânına mâni ol)**mayın** */(insanların yollarını kesip mallarını gasp etmek için)* ***her bir yolda oturmayın/.***

Ayrıca (hatırlayın) **o zamânı ki, siz** (sayıca, malca ve şerefçe) **pek az** (şeylere sâhip) **idiniz de O** (sizin neslinize ve malınıza bereket vererek ve hakirlikten sonra azîz ederek her yönden) **sizi çoğalttı. Bir de bakın ki;** (sizden önce geçen Nûh, Âd ve Semûd kavmi gibi) **o fesat çıkaran** (bozguncu)**ların** (fecî) **âkıbet**(ler)**i nice oldu!**

وَاِنْ كَانَ طَٓائِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا بِالَّـذ۪ٓى اُرْسِلْتُ بِه۪ وَطَٓائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتّٰى يَحْكُمَ
اللّٰهُ بَيْنَنَاۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِم۪ينَ ﴿٨٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 87

(وَاِنْ كَانَ) **Ve eğer olduysa,** kim? (طَٓائِفَةٌ) **bir tâife,** öyle tâife ki, (مِنْكُمْ) **sizden olucu,** nedir olduysa? (اٰمَنُوا) **îmân ederler,** neye? (بِالَّـذ۪ٓى) **o şeye ki,** (اُرْسِلْتُ) **ben gönderildim,** ne ile? (بِه۪) **onunla,** yâni benim getirdiğim dîne bir kısımları inandıysa, (وَطَٓائِفَةٌ) **bir tâife de,** nedir olduysa? (لَمْ يُؤْمِنُوا) **îmân etmemişler,** (فَاصْبِرُوا) **öyleyse sabredin,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَحْكُمَ) **hüküm verinceye kadar,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** nerede? (بَيْنَنَا) **aramızda,** (وَهُوَ) **ve ancak O,** kimdir? (خَيْرُ الْحَاكِم۪ينَ) **hüküm verenlerin hayırlısıdır.**

Meâl-i Şerîf - 87

87- Eğer içinizden bir tâife, (din olarak) **kendisiyle gönderilmiş bulunduğum o şeye îmân etmiş oldular da, diğer bir cemâat** (buna) **îmân etmedilerse, artık Allâh** (kimimize yardım edip, kimimizi rezil rüsvay etmek sûretiyle) **aramızda hüküm verinceye kadar sabred**(ip bekley)**in.**

Zâten ancak O, hâkimlerin hayırlısıdır. (Zîrâ O'nun hiçbir hükmünde en ufak bir haksızlık şâibesi mevcut olmadığı gibi, hiçbir konudaki karârının peşine düşüp bozacak bir güç de yoktur.)"

9. Cüz

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا اَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 88

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (اِسْتَكْبَرُوا) **çokça büyüklük tasladılar,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِهِ) **onun** (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ın) **kavminden,** ne dediler? (لَنُخْرِجَنَّ) **andolsun; mutlaka çıkaracağız,** kimi? (كَ) **seni,** (يَا شُعَيْبُ) **ey Şu'ayb!** daha kimi çıkaracağız? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseleri ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kim ile berâber çıkaracağız? (مَعَكَ) **seninle berâber,** nereden çıkaracağız? (مِنْ قَرْيَتِنَا) **memleketimizden,** daha? (اَوْ لَتَعُودُنَّ) **ya da andolsun ki; muhakkak geçeceksiniz,** nereye? (فِى مِلَّتِنَا) **bizim dînimiz** (olan kâfirliğ)**e,** (قَالَ) (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (اَوَلَوْ كُنَّا) **biz olsak da mı?** kimler? (كَارِهِينَ) **isteksiz kişiler.**

Meâl-i Şerîf - 88

88- Kavmi içerisinden çokça büyüklük taslamış o ileri gelen kimseler: "Ey Şu'ayb! Andolsun ki; seni de, o îmân etmiş olan kimseleri de mutlaka seninle birlikte memleketimizden çıkaracağız ya da andolsun ki; muhakkak siz de bizim dînimiz (olan kâfirliğ)**e geçeceksiniz" dedi**(ler)**. O** (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*) **da dedi ki: "Biz** (sizin dîninize karşı) **isteksiz kişiler olsak da mı** (bizi buna zorlayacaksınız)**?**

قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰينَا اللّٰهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا اَنْ نَعُودَ فِيهَا اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 89

(قَدِ افْتَرَيْنَا) **Muhakkak biz uydurmuş oluruz,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** neyi uydurmuş oluruz? (كَذِبًا) **büyük bir yalanı,** ne yaparsak? (اِنْ عُدْنَا)

eğer geçersek, nereye? (فِى مِلَّتِكُمْ) **sizin dîninize,** neden sonra? (بَعْدَ اِذْ نَجّٰى) **kurtardıktan sonra,** kimi? (نَا) **bizi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neden? (مِنْهَا) **ondan,** yâni sizin bâtıl dîninizden, (وَمَا يَكُونُ) **zâten** (aslâ vâki) **olamaz,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** ne? (اَنْ نَعُودَ) **geçmemiz,** neye? (فِيهَا) **ona,** (اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ) **ancak murâd ederse,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** öyle Allâh ki, (رَبُّنَا) **bizim Rabbimiz,** yâni Rabbimiz olan Allâh-u Te'âlâ bizim hak dinden dönüp rüsvay olmamızı murâd etmedikçe bizim sizin bâtıl dîninize geçmemiz olacak şey değildir, (وَسِعَ) **kuşatmıştır,** kim? (رَبُّنَا) **Rabbimiz,** neyi? (كُلَّ شَيْءٍ) **her bir şeyi,** ne cihetinden? (عِلْمًا) **ilim bakımından,** (عَلَى اللّٰهِ) **ancak Allâh'a,** (تَوَكَّلْنَا) **biz tevekkül ettik,** yâni bizi sizin şerrinizden kurtarıp îmânda sâbit kılması için Rabbimize güvendik, (رَبَّنَا) **ey Rabbimiz!** (اِفْتَحْ) **hüküm ver,** nerede? (بَيْنَنَا) **bizim aramızda,** daha? (وَبَيْنَ قَوْمِنَا) **ve kavmimizin arasında,** ne ile hüküm ver? (بِالْحَقِّ) **hak** (ve adâlet) **ile,** (وَاَنْتَ) **zâten ancak Sen,** kimsin? (خَيْرُ الْفَاتِحِينَ) **hüküm verenlerin hayırlısısın.**

Meâl-i Şerîf - 89

89- Allâh bizi (sizin) **o** (sapık yolu)**n**(uz)**dan kurtardıktan sonra sizin dîninize dönecek olursak, gerçekten Allâh'a karşı büyük bir yalan uydurmuş oluruz.**

Rabbimiz olan Allâh (hak dinden dönüp, rüsvay olmamızı) **murâd etmedikçe bizim için o** (sizin gibi kâfirlerin yolu)**na geçiş** (aslâ vâki) **olamaz. Rabbimiz ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır. Biz**(i şerlilerden kurtarıp, îmân üzere sâbit kılması husûsunda) **ancak Allâh'a tevekkül ettik.**

Ey Rabbimiz! (Bizi gâlip kılarak, kimin haklı, kimin haksız olduğu husûsunda) **bizimle kavmimizin arasında hak** (ve adâlet) **ile hüküm ver. Zâten ancak Sen hüküm verenlerin hayırlısısın.** (Çünkü hiçbir hükmünde zulüm söz konusu olmadığı gibi, mükemmel ilmine ve gücüne hiçbir noksanlık yol bulamaz.)"

وَقَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٩٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 90

(وَقَالَ) **Ve dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelen kimseler,** (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِهِ) **onun** (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ın) **kavminden,** ne dediler? (لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ) **andolsun ki; eğer siz tâbi olursanız,** kime? (شُعَيْبًا) **Şu'ayb'a,** yâni atalarınızın dînini bırakır da Şu'ayb'ın dînine geçerseniz, (اِنَّكُمْ) **gerçekten siz,** (اِذًا) **o zaman,** kimlersiniz? (لَخَاسِرُونَ) **elbette hüsran** (ve zarar)**a uğrayan kimselersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 90

90- (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ın) **kavmi içerisinden kâfir olmuş o ileri gelen kimseler dedi ki: "Andolsun ki;** (atalarınızın dînini bırakır da) **Şu'ayb'a uyarsanız, o zaman gerçekten siz** (sapıklığı hidâyetle değiştiğinizden dolayı) **elbette hüsrâna** (zarara) **uğrayan kimselersiniz."**

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فٖى دَارِهِمْ جَاثِمٖينَ ﴿٩١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 91

(فَاَخَذَتْ) **Sonra yakaladı,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (اَلرَّجْفَةُ) **o şiddetli zelzele,** (فَاَصْبَحُوا) **böylece onlar döndüler,** nerede? (فٖى دَارِهِمْ) **kendi yurtlarında,** kimlere? (جَاثِمٖينَ) **yere yapış**(ıp kal)**an** (ölü) **kimselere.**

Meâl-i Şerîf - 91

91- Nihâyet o şiddetli zelzele onları yakalayıverdi de, onlar kendi yurtlarında (helâke uğramış ölüler hâlinde) **yere yapış**(ıp kal)**an kimselere döndüler.**

اَلَّذٖينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَا اَلَّذٖينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرٖينَ ﴿٩٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 92

(اَلَّذٖينَ) **O kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** kimi? (شُعَيْبًا) **Şu'ayb'ı,** ne oldular? (كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا) **sanki hiç yerleşmemiştiler,** nerede? (فٖيهَا) **orada,** (اَلَّذٖينَ) **o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** kimi? (شُعَيْبًا) **Şu'ayb'ı,** ne oldular? (كَانُوا) **oldular,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimler oldular? (اَلْخَاسِرٖينَ) **zarara uğrayanlar.**

Meâl-i Şerîf - 92

92- O kişiler ki; Şu'ayb'ı yalanlamıştırlar, (işte o inkârcılar yurtlarında öyle bir helâke mâruz kaldılar ki) **sanki orada hiç yerleşmemiş** (gibi kendileri de, eserleri de yok olup git)**tiler. O kimseler ki; Şu'ayb'ı yalancı saymıştırlar, onlar** (iki cihanda da) **hüsrâna** (ve maddî-mânevî zarara) **uğrayanların ta kendileri olmuşturlar.**

فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّٖى وَنَصَحْتُ لَكُمْ
فَكَيْفَ اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كَافِرٖينَ ﴿٩٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 93

(فَتَوَلّٰى) **O zaman** (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*) **yüz çevirdi,** kimden uzaklaşarak? (عَنْهُمْ) **onlardan,** yâni îmânsızlık nedeniyle başlarına gelen felâketi görünce

onlardan yüz çevirdi, daha ne yaptı? (وَقَالَ) **ve dedi,** ne dedi? (يَا قَوْمِ) **ey kavmim!** (لَقَدْ اَبْلَغْتُ) **andolsun ki; muhakkak ben ulaştırdım,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (رِسَالَاتِ رَبّٖى) **Rabbimin** (vahiy ve) **risâletlerini,** daha? (وَنَصَحْتُ) **ve iyilik istedim,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (فَكَيْفَ) **artık nasıl,** (اٰسٰى) **tasalanayım,** kime karşı? (عَلٰى قَوْمٍ) **bir topluma karşı,** öyle toplum ki, (كَافِرٖينَ) **inkâr ediciler.**

Meâl-i Şerîf - 93

93- O zaman (Şu'ayb *(Aleyhisselâm)* îmânsızlık sebebiyle başlarına gelen felâketi görüp) **onlardan uzaklaşarak yüz çevirdi ve: "Ey kavmim! Andolsun ki; muhakkak ben size Rabbimin** (vahiy ve) **risâletlerini ulaştırdım ve** (her zaman) **sizin için iyilik istedim. Artık ben** (inadına inkâr etmiş olan o) **kâfirler toplumun**(un helâk olmasın)**a karşı nasıl tasalanayım?!" dedi.**

Şu'ayb *(Aleyhisselâm)* İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*ın oğlu olan Medyen'in torunudur. Kavmiyle çok güzel tartışmalar yaptığı için kendisine "Peygamberlerin hatîbi" anlamına gelen "Hatîbü'l-enbiyâ" lakabı verilmiştir. Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ın ümmetine getirdiği "Beyyine (açık mûcize)"nin ne olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmemiştir. Zâten peygamberlerin tüm mûcizeleri Kur'ân-ı Kerîm'de konu edilmiş değildir. Medyen halkı Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ı inkâr etmiş kâfir bir toplumdu. Başlıca fenâlıkları ölçü ve tartıda noksanlık yapmaktan ibâretti. Şu'ayb *(Aleyhisselâm)* kendilerine ne kadar vaaz etmişse de onları kâfirlikten ve bu kötü huylarından vazgeçirememişti.

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiği üzere; Allâh-u Te'âlâ bu kavmi helâk etmek istediği zaman, bulundukları mıntıkaya cehennemden bir kapı açarak şiddetli bir sıcak musallat etti, o derece ki; nefes alamaz, ne bir gölgeden ne de bir sudan yararlanamaz hâle geldiler. Bunun üzerine serinlemek için dehlizlere girdilerse de oraları dışarıdan daha sıcak bulunca sahralara çıktılar. O zaman Allâh-u Te'âlâ onların üzerine serin esintili bir bulut gönderince birbirlerini çağırarak, kadın, erkek, çocuk demeden herkes onun altında toplandılar. İşte tam o sırada Allâh-u Te'âlâ o buluttan üzerlerine ateş yağdırdı. O anda altlarındaki yer de sallanmaya başladı, böylece onlar tavada kızarmış çekirgeler gibi yanıp kül oldular. *(el-Hâzin, Lübâbü't-te'vîl)*

وَمَٓا اَرْسَلْنَا فٖى قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّٓا اَخَذْنَٓا اَهْلَهَا بِالْبَاْسَٓاءِ
وَالضَّرَّٓاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 94

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا) **Ve Biz göndermedik,** nerede? (فٖى قَرْيَةٍ) **bir memleket** (halkı) **içerisinde,** kimi? (مِنْ نَبِيٍّ) **herhangi bir peygamberi,** yâni Biz hangi bir memlekete bir peygamber gönderdiysek, (اِلَّٓا اَخَذْنَٓا) **mutlaka yakalamışızdır,** kimi? (اَهْلَهَا) **oranın ahâlisini,** ne ile? (بِالْبَاْسَٓاءِ) **şiddetli fakirlikle,** daha? (وَالضَّرَّٓاءِ) **ve darlık**(lar)**la,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَضَّرَّعُونَ) **yalvarıp yakarsınlar.**

Meâl-i Şerîf - 94

94- Ama Biz hangi bir memleket içerisinde bir peygamber gönderdiysek, mutlaka oranın ahâlisini şiddetli fakirlik (gibi mala gelen) **ve** (hastalıklar gibi bedene gelen) **darlık**(lar)**la yakalamışızdır, tâ ki onlar** (günahlarından tevbe edip Bize) **yalvarıp yakarsınlar.**

ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا

وَقَالُوا قَدْ مَسَّ اٰبَٓاءَنَا الضَّرَّٓاءُ وَالسَّرَّٓاءُ فَاَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 95

(ثُمَّ بَدَّلْنَا) **Sonra Biz değiştirmişizdir,** neyi? (مَكَانَ السَّيِّئَةِ) **bu kötü şeylerin yerini,** neyle? (الْحَسَنَةَ) **güzel şeylerle,** (حَتّٰى عَفَوْا) **nihâyet çoğaldılar** (ve refaha erdiler), daha ne yaptılar? (وَقَالُوا) **ve dediler,** ne dediler? (قَدْ مَسَّ) **muhakkak dokundu,** kime? (اٰبَٓاءَنَا) **babalarımıza,** ne? (الضَّرَّٓاءُ) **darlık,** daha? (وَالسَّرَّٓاءُ) **ve genişlik,** yâni: "Zaman zaman atalarımıza da darlık ve bolluk isâbet etmiştir, dolayısıyla bu belâlar bizim günahlarımız sebebiyle olmayıp zamânın âdetlerindendir" dediler, (فَاَخَذْنَا) **bunun üzerine Biz de yakaladık,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne olduğu hâlde? (بَغْتَةً) **birdenbire karşılaşıldığı hâlde,** *(ed-Dürru'l-masûn, 4/595)* (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (لَا يَشْعُرُونَ) (azâbın ne zaman nereden geleceğini) **fark edemiyorlardı.**

Meâl-i Şerîf - 95

95- Sonra bu kötü şeylerin yerini güzel şeylerle değiştirdik de nihâyet onlar çoğal(ıp refaha kavuştuklarında, geçirdikleri darlıkların, îmânsızlıkları sebebiyle olduğu gerçeğini bir tarafa bırak)**mış ve: "Gerçekten bizim babalarımıza da** (zaman zaman) **darlık ve genişlik dokunmuştu.** (Bu belâlara mâruz kalmamız, zamânın insanlar hakkında tâkip ettiği âdetlerindendir, yoksa bizim günahımızdan sebep değildir)**" demiştiler. Bunun üzerine Biz de onları henüz kendileri de** (azâbın nereden ne zaman geleceğini) **fark edememişlerken birdenbire karşılaşılarak yakalamıştık.**

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا

فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 96

(وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى) **Ve eğer gerçekten o** (peygamberlerini inkâr eden) **memleketlerin halkı,** (اٰمَنُوا) **îmân etselerdi,** daha? (وَاتَّقَوْا) **ve** (haramlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olsalardı,** (لَفَتَحْنَا) **elbette Biz açardık,** kim

üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neleri? (بَرَكَاتٍ) **birçok bereket** (hazîne)**leri**(ni), nereden? (مِنَ السَّمَاءِ) **gökten,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerden,** (وَلٰكِنْ كَذَّبُوا) **velâkin yalanladılar,** (فَاَخَذْنَا) **Biz de yakaladık,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o** (inkâr ve isyân gibi kötü) **şeyler sebebiyle ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَكْسِبُونَ) **kazanmaktalar.**

Meâl-i Şerîf - 96

96- Eğer o (peygamberlerin tebliğine muhâtap olan) **memleketlerin halkı** (kâfir olup isyân edecekleri yerde) **gerçekten îmân etseler ve** (günahlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olsalardı, elbette onlar üzerine gökten ve yerden** (gelecek yağmur ve rızık gibi) **nice bereket** (hazîne)-**leri**(ni) **açardık velâkin onlar** (peygamberlerini ısrarla) **yalanladılar, Biz de sürekli kazanmakta oldukları** (inkâr ve isyân gibi kötü) **şeyler sebebiyle onları yakalayıverdik.**

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَٓائِمُونَؕ ﴿٩٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 97

(اَفَاَمِنَ) **Yoksa emin mi oldu?!** kim? (اَهْلُ الْقُرٰٓى) **o memleketlerin halkı,** neden? (اَنْ يَاْتِيَ) **gelmesinden,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (بَاْسُنَا) **Bizim şiddetli azâbımız,** ne zaman? (بَيَاتًا) **geceleyin,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimdirler? (نَٓائِمُونَ) **uyuyan kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 97

97- Yoksa o memleketlerin halkı, şiddetli azâbımızın onlara geceleyin kendileri uyurlarken (ansızın) **gelmesinden** (korkmayıp) **emin mi oldu**(lar ki, kötülük yapmaktan hiç tedirgin olmadılar)**?!**

اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 98

(اَوَاَمِنَ) **Yoksa emin mi oldu?!** kim? (اَهْلُ الْقُرٰٓى) **o memleketlerin halkı,** neden? (اَنْ يَاْتِيَ) **gelmesinden,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (بَاْسُنَا) **Bizim şiddetli azâbımız,** ne zaman? (ضُحًى) **kuşluk vakti,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَلْعَبُونَ) **oynuyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 98

98- Yoksa o ülkelerin ahâlisi, kuşluk vakti kendileri (son derece gaflet içerisinde) **oyna**(yıp duru)**rlarken, şiddetli azâbımızın onlara** (ânî olarak) **gelmesinden** (endişelenmeyip) **güvende mi oldu**(lar da hâlâ îmân etmiyorlar)**?!**

اَفَاَمِنُوا مَكْرَ اللّٰهِۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 99

(اَفَاَمِنُوا) **Yoksa onlar emin mi oldular?!** neden? (مَكْرَ اللّٰهِ) **Allâh'ın mekrinden,** yâni onları beklemedikleri bir taraftan ansızın yakalamasından, (فَلَا يَأْمَنُ) **fakat emin olmaz,** neden? (مَكْرَ اللّٰهِ) **Allâh'ın mekrinden,** (اِلَّا الْقَوْمُ) **ancak o toplum** (emin olur), öyle toplum ki, (اَلْخَاسِرُونَ) **hüsrâna uğrayıcılar.**

Meâl-i Şerîf - 99

99- Yoksa onlar Allâh'ın (beklemedikleri bir cihetten kullarını ansızın yakalaması anlamına gelen o fecî) **mekrinden güvencede mi oldular?! Fakat** (iki cihanda zarara ve) **hüsrâna uğrayan** (o inkârcı)**lar toplumundan başkası Allâh'ın mekrinden emin ol**(up da kendini güvende sanarak günahlara dal)**maz.**

اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَا اَنْ لَوْ نَشَاءُ اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْۚ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 100

(اَوَلَمْ يَهْدِ) **Ve** (onlar emin oldular da) **iyice belirmedi mi?!** burada (وَاو) harfi mahzûf bir cümleye atıf içindir ki takdîr-i kelâm: (اَفَاَمِنُوا وَلَمْ يَهْدِ) "Emîn oldular da belirmedi mi?" şeklindedir, kim için belirmedi mi? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (يَرِثُونَ) **vâris olmaktadırlar,** nereye? (اَلْاَرْضَ) **o** (Mekke civârındaki) **toprağa,** kimden sonra? (مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَا) **ahâlisin**(in helâk edilmesin)**den sonra,** onlara ne belirmedi mi? (اَنْ) **şu gerçek ki,** (لَوْ نَشَاءُ) **Biz murâd etseydik,** (اَصَبْنَا) **isâbet ettirirdik,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِذُنُوبِهِمْ) **günahlarını**(n cezâsını), (وَنَطْبَعُ) **ama Biz mühür basarız,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri üzerine,** (فَهُمْ) **artık onlar,** (لَا يَسْمَعُونَ) (gerçekleri) **işitemezler.**

Meâl-i Şerîf - 100

100- (Önceki ümmetlerin) **ahâlisinin** (helâk edilişinin) **ardından** (türeyip, Mekke civârındaki) **o toprağa vâris olan o kimselere şu gerçek iyice belirmedi mi ki; Biz murâd etseydik** (öncekilere yaptığımız gibi) **onlara da günahlarını**(n cezâsını âcil olarak) **isâbet ettirirdik. Ama Biz** (irâdesini îmân yönüne sarf etmediği için îmânını murâd etmediğimiz) **o kişilerin kalpleri üzerine mühür basarız da, artık onlar** (geçmiş inkârcı ümmetlerin başlarına gelen azaplarla ilgili kıssaları ibret kulağıyla) **işitemezler.**

تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓائِهَاۚ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۚ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 101

(تِلْكَ) (Habîbim!) **İşte sana! Oralar,** oralardan bedel? (اَلْقُرٰى) **memleketler,** nedir? (نَقُصُّ) **anlatmaktayız,** kime? (عَلَيْكَ) **sana,** nelerden bir kısmını? (مِنْ اَنْبَٓائِهَا) **oraların** (halkının) **haberlerinden bâzısını,** (وَلَقَدْ جَٓاءَتْ) **andolsun ki; elbette muhakkak gelmişti,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (رُسُلُهُمْ) **rasülleri,** ne ile? (بِالْبَيِّنَاتِ) **açık delillerle,** bu mânâya göre (بَا) harfi musâhabet içindir, ta'diye için de olabilir ki meâl-i şerîfteki mânâ buna göre verilmiştir, (فَمَا كَانُوا) **ama onlar olmamıştılar,** nedir olmamıştılar? (لِيُؤْمِنُوا) **aslâ îmân ederler,** neye? (بِمَا) **o şeylere ki,** (كَذَّبُوا) **yalanlamıştılar,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** yâni mûcizelerin gelmesinden önce, (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** (يَطْبَعُ) **mühür basar,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ) **o kâfirlerin kalpleri üzerine.**

Meâl-i Şerîf - 101

101- (Habîbim!) **İşte sana! O** (Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin yurtları gibi) **memleketler ki; oraların** (halkının) **haberlerinden bir kısmını sana anlatmaktayız. Andolsun ki; elbette rasülleri onlara gerçekten pek açık** (mûcize ve) **deliller getirmişti de onlar, daha önce** (mûcizeleri görmemişken) **yalanlamış oldukları o** (îmân edilmesi gereken) **şey**(ler)**e** (sonradan da) **aslâ îmân eder olmamıştılar. İşte sana! Allâh** (inkârcılıkta ısrarcı olmayı tercih edeceklerini bildiği) **o kâfirlerin kalpleri üzerine böylece** (güçlü ve sağlam şekilde) **mühür basmaktadır.**

Kâfirlerin daha önce inkâr etmiş oldukları şeylere inanmamasının mânâsı hakkında tefsîr ehli birkaç görüş sunmuşlardır:

a) İbnü Abbâs ve Süddî *(Radıyallâhu Anhüm)*ün beyanları vechile; kâfirler Âdem *(Aleyhisselâm)*ın sulbünden zerrecikler hâlinde çıkartıldıkları "Kālû belâ günü"nde dilleriyle ikrâr ettilerse de içlerinde inkârı gizlemiştiler. Böylece onlar zoraki îmân ve ikrarda bulundular ama Allâh-u Te'âlâ herkesin gizli ve âşikâr tüm hâllerinden hakkıyla haberdâr olduğu için bu âyet-i kerîmesinde onların ruhlar âleminde içlerinden inkâr etmiş oldukları hakîkatlere dünyâ âleminde de inanmadıklarını beyân etti.

b) Burada onların, peygamberler gelmeden önce inanmamış oldukları şeylere, rasüllerin gelişinden sonra da inkârı sürdürdükleri ya da peygamberlerin ilk gelişinde inanmadıkları mûcizelere, ömürlerinin sonuna kadar inanmamayı sürdürdükleri ve art arda mûcizeler gördükleri hâlde inkârda ısrarcı bir vaziyette öldükleri açıklanmıştır.

وَمَا وَجَدْنَا لِاَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍۚ وَاِنْ وَجَدْنَٓا اَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 102

(وَمَا وَجَدْنَا) **Zâten Biz rastlamadık,** kim için? (لِأَكْثَرِهِمْ) **o** (insa)**nların pek çoğu için,** neye rastlamadık? (مِنْ عَهْدٍ) **hiçbir ahde** (vefâ gösterdiklerine), (وَإِنْ وَجَدْنَا) **gerçekten de Biz bulduk,** kimi? (أَكْثَرَهُمْ) **onların ekserîsini,** kimler bulduk? (لَفَاسِقِينَ) **elbette** (yoldan çıkmış) **fâsık kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 102

102- Zâten Biz o (insa)**nların birçoğu için** (Bize verdikleri) **hiçbir ahde** (vefâlılık) **rastlamadık. Gerçekten de Biz onların ekserîsini elbette** (yoldan çıkmış) **fâsık kimseler olarak bulduk.**

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِه۪ فَظَلَمُوا بِهَاۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿١٠٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 103

(ثُمَّ بَعَثْنَا) **Sonra Biz gönderdik,** kimin ardından? (مِنْ بَعْدِهِمْ) **onların ardından,** kimi? (مُوسٰى) **Mûsâ'yı,** ne ile? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyet** (ve mûcize)**lerimizle,** kime? (اِلٰى فِرْعَوْنَ) **Firavun'a,** daha? (وَمَلَائِه۪) **ve onun ileri gelen adamlarına,** (فَظَلَمُوا) **ama onlar haksızlık ettiler,** neye? (بِهَا) **onlara,** yâni mûcizeleri inkâr ederek onlara îmân etmeyerek haksızlık ettiler, (فَانْظُرْ) **artık bak,** (كَيْفَ) **nasıl?** (كَانَ) **oldu,** ne? (عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ) **o bozguncuların** (fecî) **âkıbeti!**

Meâl-i Şerîf - 103

103- Sonra onların ardından Mûsâ'yı âyet (ve mûcize)**lerimizle Firavun'a ve** (kavminin) **ileri gelen adamlarına gönderdik de onlar o** (îmân edilmesi kaçınılmaz ola)**n** (mûcizelere inanacakların)**a** (inkâr ederek) **haksızlık ettiler. Artık** (bir) **bak ki; o bozguncuların** (fecî) **âkıbeti nice oldu!**

Acem hükümdârlarına "Kisrâ"; Rum krallarına "Kayser" dendiği gibi, Mısır meliklerine de bir lakap olarak "Firavun" denmekteydi. Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın dönemine rastlayan Firavun'un özel ismi ise Kābûs ya da Velîd idi. Mûsâ *(Aleyhisselâm)* on sene kadar Medyen'de Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*ın yanında kaldıktan ve kızıyla evlendikten sonra Mısır'a dönerken Tuvâ vâdîsinde kendisine ağaçtan gelen bir nidâ ile peygamberlik makāmına erdi. Bunun üzerine Firavun'un sarayına girip hiç çekinmeden onu Allâh'a ve kendisinin risâletine inanmaya dâvet etmek üzere, bundan sonraki âyet-i kerîmelerde beyân edilen sözleri sarf etti.

وَقَالَ مُوسٰى يَا فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿١٠٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 104

(وَقَالَ) **Ve dedi,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ** *(Aleyhisselâm)* yâni Firavun'u Allâh'a dâvet etmek üzere, ne dedi? (يَا فِرْعَوْنُ) **ey Firavun!** (اِنّ۪ي) **şüphesiz ben,** kimim? (رَسُولٌ) **bir rasûlüm,** kim tarafından gönderilmiş? (مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ) **âlemlerin Rabbinden.**

Meâl-i Şerîf - 104

104- Mûsâ (Firavun'un yanına girer girmez onu Allâh'a îmâna dâvet etmek üzere) **dedi ki: "Ey Firavun! Şüphesiz ki ben** (insanların hidâyeti için) **âlemlerin Rabbinden** (sana gönderilen) **bir rasûlüm** (ve O'nun vahiylerini duyurmakla görevli bir elçiyim).

حَق۪يقٌ عَلٰٓى اَنْ لَٓا اَقُولَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّۜ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَرْسِلْ مَعِيَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَۜ ﴿١٠٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 105

(حَق۪يقٌ) (Ben) **çok harîsim,** burada bir mübtedâ mukadder olup (حَق۪يقٌ) kelimesi (عَلٰى) harf-i ceri ile kullanıldığı için (حَر۪يصٌ) mânâsına gelmektedir, takdîr-i kelâm: (اَنَا حَر۪يصٌ عَلٰٓى اَنْ لَٓا اَقُولَ) şeklindedir, yâni "Ben çok düşkün olan bir peygamberim", neye düşkün? (عَلٰٓى اَنْ لَٓا اَقُولَ) **söylemememe,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** (اِلَّا الْحَقَّ) **ancak hakkı** (söylemeye), (قَدْ جِئْتُ) **muhakkak ben getirdim,** buradaki (بِ) harfi ta'diye içindir, kime? (كُمْ) **size,** neyi? (بِبَيِّنَةٍ) **çok açık bir delîli,** kimden? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** (فَاَرْسِلْ) **öyleyse salıver,** kiminle berâber? (مَعِيَ) **benimle berâber,** kimi? (بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ) **İsrâîloğullarını.**

Meâl-i Şerîf - 105

105- Ben Allâh'a karşı hak olandan başkasını söylememeye çok düşkünüm. Gerçekten de ben size Rabbinizden açık bir delil getirdim (ki o da, dilediğimde yılana dönüşebilen bir asâ ve göz kamaştıracak şekilde parlayan bembeyaz elimdir). **Öyleyse İsrâîloğullarını benimle birlikte salıver** (de, atalarının vatanı olan Kudüs ve havâlîsine gitsinler)."

Rivâyete göre; Yûsuf *(Aleyhisselâm)*ın vefâtının ardından Firavun, İsrâîloğullarının boyları üzerine hâkimiyet sağlamış ve onları köle olarak kullanmaya başlamıştı. Allâh-u Te'âlâ Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ı peygamber göndererek onları bu esâretten kurtardı. Yûsuf *(Aleyhisselâm)*ın Mısır'a girdiği gün ile Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın Mısır'a girdiği gün arasında dört yüz sene vardı. *(en-Nesefî)*

قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ فَأْتِ بِهَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿١٠٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 106

(قَالَ) (Firavun, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a) **dedi,** ne dedi? (اِنْ كُنْتَ) **eğer sen olduysan,** nedir olduysan? (جِئْتَ) **getirmiş olduysan,** neyi? (بِاٰيَةٍ) **bir âyet** (ve mûcizey)**i,** (فَأْتِ) **haydi** (meydana) **getir,** neyi? (بِهَا) **onu,** (اِنْ كُنْتَ) **eğer olduysan,** kimlerden? (مِنَ الصَّادِقِينَ) **doğru söyleyen kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 106

106- "(Firavun, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a:) **'Eğer sen** (iddiâ ettiğin gibi seni gönderen Rabbinden) **bir mûcize getirdiysen haydi onu** (meydana) **getir** (göreyim de doğruluğunu kabûl edeyim)**! Eğer** (bu dâvanda) **doğru söyleyen kimselerden olduysan** (bunu ispatlaman gerekir)**' dedi."**

فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌۚ ﴿١٠٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 107

(فَاَلْقٰى) **Bunun üzerine** (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **bıraktı,** neyi? (عَصَاهُ) **asâsını,** yâni bastonunu yere bıraktı da, (فَاِذَا هِىَ) **birdenbire o,** nedir? (ثُعْبَانٌ) **iri ve uzun bir yılandır,** öyle yılan ki, (مُبِينٌ) (durumu) **apaçık.**

Meâl-i Şerîf - 107

107- Bunun üzerine o (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*)**, asâsını** (değneğini yere) **bıraktı da birdenbire o** (değnek), (hiç şüphe götürmeyecek şekilde) **apaçık, iri ve uzun bir yılan** (hâlini almış)**dı.**

İbnü Abbâs ve Süddî *(Radıyallâhu Anhüm)*dan rivâyete göre; Mûsâ *(Aleyhisselâm)* Şu'ayb *(Aleyhisselâm)*dan aldığı asâsını yere bırakınca o değnek kıllı tüylü büyük bir yılana dönüştü ve iki çenesi arasını seksen arşın açarak alt çenesini yere, üst çenesini ise Firavun'un sarayının surlarının üzerine yerleştirdi. Sonra Firavun'a doğru yönelince o, korkusundan altına kaçırarak kaçmaya başladı. Daha sonra insanlar üzerine bir hamle yapınca onlar izdihamla kaçışırlarken binlercesi telef oldu. Bu durum karşısında âciz kalan Firavun: "Seni gönderen Allâh adına and veriyorum; bu yılanı al, ben sana îmân edeceğim ve İsrâîloğullarını seninle birlikte salacağım" dedi. Mûsâ *(Aleyhisselâm)* ona el uzatınca o yılan evvelki hâli gibi küçük bir asâya dönüşüverdi. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِىَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٠٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 108

(وَنَزَعَ) **Bir de** (koynundan) **çekip çıkardı,** neyi? (يَدَهُ) **elini,** (فَاِذَا هِىَ) **birdenbire o,** nedir? (بَيْضَاءُ) **bembeyaz bir şeydir,** kim için? (لِلنَّاظِرِينَ) **bakanlar için.**

Meâl-i Şerîf - 108

108- Bir de elini (koynundan) **çekip çıkardı ki birdenbire o**(nun sağ eli)**, seyredenler için** (âdet dışı nurlar saçarak, herkesin gözünü gayr-i ihtiyârî kendisine çeviren) **bembeyaz bir şey** (hâline dönüşüver)**di.**

Rivâyete göre; Mûsâ *(Aleyhisselâm)* çok esmer tenli idi, sağ elini koltuğunun altına sokup çıkardığında bir mûcize eseri olarak o el gökle yer arasını aydınlatacak şekilde ve şuâları güneşin ışınlarına galebe çalacak derecede parıl parıl parlıyordu. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Âlûsî)*

قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌۙ ﴿١٠٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 109

(قَالَ) **Dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ) **Firavun'un kavminden,** ne dediler? (اِنَّ هٰذَا) **şüphesiz ki işte bu** (Mûsâ)**,** kimdir? (لَسَاحِرٌ) **elbette büyük bir büyücüdür,** öyle büyücü ki, (عَلِيمٌ) **çok bilgili.**

Meâl-i Şerîf - 109

109- Firavun'un kavminden ileri gelenler (bu mûcizeleri görünce) **dedi ki: "Şüphesiz bu** (Mûsâ)**, elbette** (sihir ilminde zirveye ulaşmış) **çok bilgili bir büyücüdür.**

يُرِيدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْۚ فَمَاذَا تَاْمُرُونَ ﴿١١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 110

(يُرِيدُ) **İstiyor,** neyi? (اَنْ يُخْرِجَ) **çıkartmayı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nereden? (مِنْ اَرْضِكُمْ) **toprağınızdan,** (فَمَاذَا) **o hâlde hangi şeyi,** (تَاْمُرُونَ) (birbirinize) **emrediyorsunuz,** yâni öneriyorsunuz.

Meâl-i Şerîf - 110

110- O (Mûsâ yaptığı büyülerle) **sizi** (Mısır'da yerleşmiş olduğunuz) **toprağınızdan çıkarmak istiyor. O hâlde** (ona karşı ne tavır takınacağımız husûsunda birbirinize öneri olarak) **ne emrediyorsunuz?!"**

قَالُوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ فِى الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَۙ ﴿١١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 111

(قَالُوا) (İstişâre sonucu Firavun'a) **dediler,** neyi dediler? (اَرْجِ) **ertele,** bu kelime (اَرْجَا) fiilinden emr-i hâzır olduğu için sonunda hemze vardır, fakat Âsım kırâatinde hafiflik olsun diye hemze hazfedilip peşi sıra gelen zamir fiile eklenmiş ve vasl hâli vakf hâli yerine konarak sâkin okunmuştur *(İbnü Cüzeyy, et-Teshîl, 2/373; es-Sâfî, el-Cedvel, 9/31)* kimi ertele? (هُ) **onu,** daha? (وَاَخَاهُ) **ve kardeşini de,** yâni onların hakkında vereceğin kararı ertele, daha ne yap? (وَاَرْسِلْ) **ve gönder,** nerede? (فِى الْمَدَائِنِ) **şehirler içerisinde**(ki her yere)**,** kimleri? (حَاشِرِينَ) (büyücüleri) **toplayan kimseleri.**

Meâl-i Şerîf - 111

111- (İstişâre sonucu Firavun'a) **dediler ki: "Onu**(n) **ve kardeşini**(n hakkındaki karârı) **ertele ve** (bu arada sen mâhir büyücüleri) **toplaya**(cak ola)**n** (dellâl)**ları şehirler içerisinde**(ki her yere) **gönder**(erek îlanlar yaptır).

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 112

(يَأْتُو) **Getirsinler,** bu fiil ileride gelen (بِ) harf-i ceri sebebi ile "Getirsinler" mânâsı ile tercüme edilmiştir, kime getirsinler? (كَ) **sana,** kimi? (بِكُلِّ سَاحِرٍ) **her bir büyücüyü,** öyle büyücü ki, (عَلِيمٍ) **çok bilgili olan.**

Meâl-i Şerîf - 112

112- Onlar da sana çok bilgili (ve büyü ilminde mahâretli) **olan her bir sihirbazı getirsinler."**

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 113

(وَجَاءَ) **Ve geldi** kim? (اَلسَّحَرَةُ) **büyücüler,** kime? (فِرْعَوْنَ) **Firavun'a,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (اِنَّ لَنَا) **şüphesiz bizim için vardır** (değil mi?), ne? (لَاَجْرًا) **elbette pek büyük bir ücret,** (اِنْ كُنَّا) **eğer biz olursak,** (نَحْنُ) **ancak biz,** kimler? (اَلْغَالِبِينَ) **gâlip olanlar.**

Meâl-i Şerîf - 113

113- (Dellâlların topladığı on binleri aşkın) **o büyücüler Firavun'a geldi de: "Gerçekten de bizim için** (bu iş karşılığında) **elbette pek büyük bir ücret vardır** (değil mi?)**! Eğer ancak biz gâlip kimselerin ta kendileri olursak** (bunu hak etmiş olmamız gerekir)**" dediler.**

قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 114

(قَالَ) (Firavun) **dedi,** ne dedi? (نَعَمْ) **evet,** (وَاِنَّكُمْ) **ve şüphesiz siz** (kazandığınız takdirde), kimlerden olacaksınız? (لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ) **elbette** (bana) **çok yakın kılınan kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 114

114- O (da)**: "Evet, muhakkak ki siz** (gâlip gelirseniz, sâdece ücret almakla kalmayacak, üstelik benim huzûruma giriş-çıkış serbestliği husûsunda) **elbette çok yakın kılınan kimselerden** (kabûl edilecek)**siniz" dedi.**

قَالُوا يَا مُوسٰى اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّا اَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 115

(قَالُوا) (Büyücüler) **dediler,** ne dediler? (يَا مُوسٰى) **ey Mûsâ!** (اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ) **ya senin** (kendi değneğini) **bırakmanı** (tercih et), (وَاِمَّا اَنْ نَكُونَ) **ya da bizim olmamızı,** (نَحْنُ) **ancak bizim,** kimler olmamızı? (اَلْمُلْقِينَ) (malzemelerini) **bırakıcı kimseler.** Bu mânâya göre (اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ) ile başlayan cümleler (فَاخْتَرْ) şeklinde mahzûf olan bir fiilin mef'ûlüdür ki takdîr: (فَاخْتَرْ اِمَّا اِلْقَائَكَ وَاِمَّا اِلْقَائَنَا) "Ya senin atmanı ya da bizim atmamızı seç" şeklindedir. (اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ) Cümlesi mübtedâ da kabûl edilebilir ki o zaman haber mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (اِلْقَائُكَ أَوْ اِلْقَائُنَا مَبْدَأٌ بِهِ) "Senin atman veyâ bizim atmamız başlanacak şey olacaktır" şeklindedir ve meâldeki mânâ buna göre verilmiştir.

Meâl-i Şerîf - 115

115- O (büyücülerden Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın karşısına çıkarıla)**nlar** (onun göstereceği mûcizeye değer vermeyip, kendilerini üstün görerek)**: "Ey Mûsâ! Ya senin** (kendi asânı önce) **bırakman ya da ancak bizim bırakanlar olmamız** (bu işin başlangıcı olsun)**" dediler.**

قَالَ اَلْقُوا فَلَمَّا اَلْقَوْا سَحَرُوا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاؤُ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 116

(قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (اَلْقُوا) **siz bırakın,** (فَلَمَّا اَلْقَوْا) **artık ne zaman ki onlar** (vâdî dolusu malzemelerini) **bıraktılar,** (سَحَرُوا) **büyülediler,** neyi? (اَعْيُنَ النَّاسِ) **insanların gözlerini,** daha? (وَاسْتَرْهَبُو) **ve iyice korkuttular,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَجَاؤُ) **ve** (meydana) **getirdiler,** neyi? (بِسِحْرٍ) **bir büyüyü,** öyle büyü ki, (عَظِيمٍ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 116

116- O (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*)**:** "(Ortaya koyacağınız şeyi önce) **siz bırakın" dedi. Artık onlar** (yanlarında bulunan civalı-boyalı halatları ve değnekleri vâdîye salıverip) **bıraktıkları zaman insanların gözlerini büyülediler, böylece onları iyice korkuttular ve** (büyü konusunda) **çok büyük bir sihir** (meydana) **getirdiler.**

وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اَنْ اَلْقِ عَصَاكَ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 117

(وَاَوْحَيْنَا) **Biz de vahyettik,** kime? (اِلٰى مُوسٰٓى) **Mûsâ'ya,** ne diye? (اَنْ اَلْقِ) **sen bırak,** neyi? (عَصَاكَ) **asânı,** (o da değneğini yere bırakınca), (فَاِذَا هِيَ) **birdenbire o,** (تَلْقَفُ) **yutuveriyordu,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (يَاْفِكُونَ) (büyü nâmına) **uydurmaktaydılar.**

Meâl-i Şerîf - 117

117- Böylece Biz Mûsâ'ya: "(Elindeki) **asânı** (ve değneğini yere) **bırak" diye vahyettik.** (Bunun üzerine Mûsâ *(Aleyhisselâm)* değneğini yere bırakmıştı da) **birdenbire o, onların uydurmakta oldukları** (aslı astarı olmayan) **şeyleri** (yakalayıp) **yutuveriyordu.**

فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَۚ ﴿١١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 118

(فَوَقَعَ) **Artık iyice belirdi,** ne? (اَلْحَقُّ) **hak,** daha? (وَبَطَلَ) **ve bâtıl oldu,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yapmaktaydılar.**

Meâl-i Şerîf - 118

118- Artık hak iyice belirdi ve onların sürekli yapmakta oldukları (hokkabazlık ve göz bağcılık gibi) **şeyler**(in) **bâtıl oldu**(ğu açığa çıktı).

فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَۚ ﴿١١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 119

(فَغُلِبُوا) **Böylece** (Firavun ve hânedânı) **yenik düşürüldüler,** nerede? (هُنَالِكَ) **işte sana! Orada,** daha? (وَانْقَلَبُوا) **ve dönüşüverdiler,** kimlere? (صَاغِرِينَ) **küçük düşen kimselere.**

Meâl-i Şerîf - 119

119- İşte sana! O (Firavun ve hânedânından ola)**nlar orada** (Allâh-u Te'âlâ tarafından) **yenik düşürüldüler ve küçük düşen kimselere döndüler** ***/zelil kimseler hâlinde*** *(yurtlarına geri)* ***döndüler/.***

وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَۚ ﴿١٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 120

(وَاُلْقِيَ) **Ve** (yere) **atıldı,** kim? (اَلسَّحَرَةُ) **o büyücüler,** ne oldukları hâlde? (سَاجِدِينَ) **secde edici oldukları hâlde.**

Meâl-i Şerîf - 120

120- Büyücüler ise (gördükleri büyük kudret karşısında kendilerine mâlik olamayıp, biri kendilerini itmişçesine) **secde edenler hâlinde** (yere) **atıldı**(lar).

قَالُوٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿١٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 121

(قَالُوٓا) (Büyücüler) **dediler,** ne dediler? (اٰمَنَّا) **biz îmân ettik,** kime? (بِرَبِّ الْعَالَمِينَ) **âlemlerin Rabbine.**

Meâl-i Şerîf - 121

121- (Sabahleyin kâfir olan o büyücüler, akşama îmânlı velî kimseler hâlinde çıkarak) **dediler ki: "Biz âlemlerin Rabbine îmân ettik.**

رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 122

Kimdir O âlemlerin Rabbi? (رَبِّ مُوسٰى) **Mûsâ'nın Rabbi,** daha? (وَهٰرُونَ) **Hârûn'un da** (Rabbi)**!**

Meâl-i Şerîf - 122

122- Mûsâ'nın ve Hârûn'un Rabbine!"

قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۚ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِى الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَٓا اَهْلَهَاۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 123

(قَالَ) **Dedi,** kim? (فِرْعَوْنُ) **Firavun,** ne dedi? (اٰمَنْتُمْ) **siz îmân ettiniz** (öyle mi), kime? (بِهٖ) **ona,** neden önce, (قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ) **ben izin vermeden önce,** kime? (لَكُمْ) **size.** Ali Haydar Efendi Hazretleri kendi Mushaf-ı Şerîfi'nde bu âyet-i kerîmenin kenarına şöyle yazmıştır: "Bu cümle-i celîlede geçen (اٰذَنَ) kelimesi, (عَلِمَ يَعْلَمُ) bâbından gelen (أَذِنَ يَأْذَنُ) fiilinden alınma mütekellim vahdehû için olup aslı (أَأْذَنَ) idi", (اِنَّ هٰذَا) **şüphesiz ki işte bu,** nedir? (لَمَكْرٌ) **elbette büyük bir hîledir,** öyle hîle ki, (مَكَرْتُمُو) **siz hîle olarak yaptınız,** neyi? (هُ) **onu,** nerede? (فِى الْمَدِينَةِ) **o** (Mısır) **şehir**(in)**de,** ne için o hîleyi kurdunuz? (لِتُخْرِجُوا) **çıkarasınız diye,** nereden? (مِنْهَا) **oradan,** kimi? (اَهْلَهَا) **halkını,** (فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) **ama** (yaptığınız işin fecî âkıbetini) **pek yakında bileceksiniz!**

Meâl-i Şerîf - 123

123- Firavun dedi ki: "(Demek) **ben size izin vermeden siz ona îmân ettiniz. Hiç şüphesiz ki işte bu elbette öyle bir tuzaktır ki, halkını oradan çıkarasınız diye o** (Mısır) **şehir**(in)**de siz** (Mûsâ ile anlaşarak) **onu hîle olarak yaptınız. Ama** (bu yaptığınızın acı âkıbetini) **pek yakında bileceksiniz.**

لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 124

(لَاُقَطِّعَنَّ) **Andolsun ki; elbette tamâmen keseceğim,** neyi? (اَيْدِيَكُمْ) **ellerinizi,** daha? (وَاَرْجُلَكُمْ) **ve ayaklarınızı,** nereden? (مِنْ خِلَافٍ) (sağ el-sol ayak şeklinde) **değişik bir taraftan,** (ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّ) **sonra yemin olsun ki; elbette feci şekilde asacağım,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne olduğunuz hâlde? (اَجْمَعِينَ) **hep birlikte olanlar hâlinde.**

Meâl-i Şerîf - 124

124- Andolsun ki; ellerinizi ve ayaklarınızı elbette (sağ el, sol ayak şeklinde) **değişik taraf**(lar)**dan tamâmen keseceğim, sonra yemin olsun ki; elbette sizi hep birlikte olanlar hâlinde feci şekilde asacağım."**

قَالُوا اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 125

(قَالُوا) (O anda îmân eden büyücüler) **dediler,** ne dediler? (اِنَّا) **muhakkak biz,** kime? (اِلٰى رَبِّنَا) **ancak Rabbimize,** kimleriz? (مُنْقَلِبُونَ) **dönücü kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 125

125- (Secdeye kapandıklarında cennetteki makamlarını gören o büyücüler) **dediler ki: "**(Sen bu dediklerini yapacak olursan, ne mutlu bize. Zîrâ o takdirde) **şüphesiz ki biz ancak Rabbimiz**(in cennet ve rahmetin)**e dönücü kimseleriz.**

وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا اِلَّا اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا
رَبَّنَا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 126

(وَمَا تَنْقِمُ) **Zâten sen beğenmiyorsun,** kimden? (مِنَّا) **bizden,** yâni bizim

hiçbir şeyimizi beğenmezlik etmiyorsun, (اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا) **ancak îmân etmemizi,** neye? (بِاٰيَاتِ رَبِّنَا) **Rabbimizin âyetlerine,** ne zaman, (لَمَّا جَٓاءَتْ) **onlar geldiği zaman,** kime? (نَا) **bize,** büyücüler Firavun'a bunları söyledikten sonra, Allâh-u Te'âlâ'ya yalvarmak üzere şöyle dediler: (رَبَّنَٓا) **Ey bizim Rabbimiz!** (اَفْرِغْ) **bolca yağdır,** kimin üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** neyi? (صَبْرًا) **büyük bir sabrı,** daha? (وَتَوَفَّ) **ve vefât ettir,** kimi? (نَا) **bizi,** kimler olarak? (مُسْلِم۪ينَ) **Müslüman**(lıkta sebât eden) **kimseler olarak.**

Meâl-i Şerîf - 126

126- Zâten sen bizim (hiçbir yaptığımızı değil de) **ancak, Rabbimizin âyetleri bize geldiği zaman** (onlara hemen) **îmân etmemizi beğenmiyorsun.**

(Ama bu senin hoşnutluğunu kazanmak için vazgeçilecek bir şey değildir, aksine iftihâr edilecek güzelliklerin en büyüğüdür. Derken o zatlar Firavun'la konuşmayı bırakıp Allâh-u Te'âlâ'ya ilticâ ederek şöyle duâ ettiler:) **Ey Rabbimiz! Üzerimize bolca sabır yağdır ve bizi** (İslâm'da sebât eden) **Müslümanlar olarak vefât ettir."**

İbnü Abbâs, İbnü İshâk ve Süddî *(Radıyallâhu Anhüm)*dan rivâyet edildiğine göre; Firavun, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın güçlü mûcizelerini görünce onun bir büyücü olduğuna kanâat getirdi ve onunla mücâdele etmek için ondan daha güçlü büyücüler aramaya başladı. Sonunda yetmiş bin kadar büyücü toplayarak Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın karşısına çıkarmaya karar verdi.

Bir bayram günü kuşluk vakti toplanan halkın huzûrunda büyücüler, civalı boyalı kalın urganlar ve uzun odunları ortaya attıklarında sanki onlar birbiri üstüne binen canlı yılanlarmış gibi görünerek vâdîyi doldurdular.

Daha sonra Mûsâ *(Aleyhisselâm)* değneğini yere bırakınca o bir yılana dönüşüverip onların ortaya koydukları tüm malzemeleri yuttuktan sonra orada bulunanların üzerine yöneldi, bunun üzerine insanlar kaçışırken çıkan izdiham yüzünden büyük bir topluluk telef oldu.

Daha sonra Mûsâ *(Aleyhisselâm)* ona el uzatınca eski hâli üzere küçük bir asâya dönüşüverdi. Bu durum karşısında sihirbazlar, büyü ilminde kendilerinden üstün bir kimse bulunmadığını bildikleri için bunun bir mûcize olduğunu anlayıp: "Bu bir büyü olsaydı bizim malzemelerimiz yok olmazdı, demek ki bu bir büyü değildir" diyerek Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a îmân ettiler ve şükür secdesi yaptılar.

Bunu gören Firavun çok hiddetlenerek, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın onlarla anlaşmalı olduğunu, onların ondan aşağı bir büyü yaparak ona gâlibiyet imkânı sağladıklarını iddiâ etti ve o büyücüleri, ellerini ve ayaklarını çaprazlama kestirerek, hurma dallarında sallandırmakla tehdit etti. Ama bu âyet-i kerîmede beyân edildiği üzere; sihirbazlar büyük bir sebât gösterdiler ve Allâh-u Te'âlâ'dan sabra muvaffakıyyet ve İslâm üzere vefât edebilmeyi niyâz ettiler.

Firavun'un bu tehdîdini gerçekleştirip gerçekleştiremediği husûsunda iki görüş varsa da, İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın: "Onlar gündüzün başlangıcında (kâfir) sihirbazlar iken, gündüzün sonunda yüksek mertebe sâhibi şehitler oluverdiler" şeklindeki beyânı, Firavun'un bu zulmü işlediğine delâlet etmektedir. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَؕ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَاۤءَهُمْ وَنَسْتَحْيٖ نِسَاۤءَهُمْۚ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 127

(وَقَالَ) **Ve dedi,** kim? (اَلْمَلَاُ) **ileri gelenler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ) **Firavun'un kavminden,** ne dediler? (اَتَذَرُ) (serbest) **bırakacak mısın?** kimi? (مُوسٰى) **Mûsâ'yı,** daha? (وَقَوْمَهُ) **ve kavmini,** ne için? (لِيُفْسِدُوا) **fesat çıkarsınlar için,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **bu toprakta,** daha niçin? (وَيَذَرَ) **ve bıraksın için,** kimi? (كَ) **seni,** daha? (وَاٰلِهَتَكَ) **ve ilâhlarını,** (قَالَ) (Firavun) **dedi,** ne dedi? (سَنُقَتِّلُ) **yakında tamâmen öldüreceğiz,** kimi? (اَبْنَاۤءَهُمْ) **onların oğullarını,** daha ne yapacağız? (وَنَسْتَحْيٖ) **ve sağ bırakacağız,** kimi? (نِسَاۤءَهُمْ) **kadınlarını,** (وَاِنَّا) **zâten muhakkak biz,** nerede? (فَوْقَهُمْ) **onların üzerinde,** kimleriz? (قَاهِرُونَ) **üstün güce sâhip kimseleriz.**

Meâl-i Şerîf - 127

127- Firavun'un kavminden (bu manzaraya şâhit olan) **ileri gelenler ise** (onu uyarmak için) **dedi ki:** "(Ey Firavun!) **Mûsâ'yı ve kavmini bu toprakta fesat çıkarsınlar ve böylece o, seni de** (sana yaklaşmak için tapınılmasını meşrûlaştırdığın küçük putlar şeklindeki) **ilâhlarını da terk etsin diye mi** (serbest) **bırakıyorsun?!"**

O (kendi adamlarını rahatlatmak üzere) **dedi ki:** "(Evvelce yaptığımız gibi) **yakında oğullarını tamâmen öldürürüz, kadınlarını da sağ bırakırız. Şüphesiz ki biz onların üzerinde üstün güce sâhip kimseleriz."**

قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَعٖينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُواۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاۤءُ مِنْ عِبَادِهٖؕ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقٖينَ ﴿١٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 128

(قَالَ) **Dedi,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** kime? (لِقَوْمِهِ) **kavmine,** ne dedi? (اِسْتَعٖينُوا) **yardım isteyin,** kimden? (بِاللّٰهِ) **Allâh'tan,** daha ne yapın? (وَاصْبِرُوا) **ve sabırlı olun,** (اِنَّ الْاَرْضَ) **şüphesiz ki yerin tamâmı,** kime âittir? (لِلّٰهِ) **Allâh'a âittir,** (يُورِثُ) **O vâris kılar,** neye? (هَا) **ona,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (يَشَاۤءُ) **murâd ediyor,** kimler içerisinden olduğu hâlde? (مِنْ عِبَادِهٖ) **kullarından,** (وَالْعَاقِبَةُ) **o** (güzel) **âkıbet ise,** kime âittir? (لِلْمُتَّقٖينَ) **takvâ sâhiplerine âittir.**

Meâl-i Şerîf - 128

128- (O zaman) **Mûsâ kendi kavmine** (tesellî mâhiyetinde hikmetli bir üslûpla) **dedi ki: "Allâh'tan yardım isteyin ve** (düşmanınızın eziyetine ve duyduğunuz asılsız sözlere karşı) **sabırlı olun. Şüphesiz ki yerin tamâmı Allâh'a âittir ki O, kulları içerisinden murâd ettiği kimseleri ona vâris** (ve sâhip) **kılar. O** (güzel) **âkıbet ise takvâ sâhiplerine mahsustur.** (Dolayısıyla Firavun'un uydurup konuştuklarına inanmayın, onun dediği olmaz, Allâh'ın buyurduğu olur.)"

قَالُوٓا اُوذِينَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 129

(قَالُوٓا) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın ümmeti) **dediler,** ne dediler? (اُوذِينَا) **biz eziyet olunduk,** neden önce? (مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِىَ) **sen gelmeden önce,** kime? (نَا) **bize,** daha ne zaman eziyet olunduk? (وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَ) **sen geldikten sonra da,** kime? (نَا) **bize,** (قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (عَسٰى) **umulur ki,** (رَبُّكُمْ) **Rabbiniz,** ne yapması umulur? (اَنْ يُهْلِكَ) **helâk etmesi,** kimi? (عَدُوَّكُمْ) **düşmanlarınızı,** daha ne yapması umulur? (وَيَسْتَخْلِفَ) **ve yerine geçirmesi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **o** (Mısır) **arâzi**(sin)**de,** daha ne umulur? (فَيَنْظُرَ) **bakması,** neye? (كَيْفَ) **nasıl,** (تَعْمَلُونَ) **amel edeceksiniz.**

Meâl-i Şerîf - 129

129- (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın kavmi yardım sözünü uzak görüp, Firavun'dan şikâyetlerini dile getirmek üzere) **dediler ki:**

"(Firavun seni büyümeden yok edeyim derken) **sen bize gelmeden önce de,** (binlerce çocuğumuzu öldürterek) **sen bize geldikten sonra da** (oğullarımızın boğazlanması tehdîdiyle tekrar karşılaşarak) **eziyet olunduk."**

(Mûsâ *(Aleyhisselâm)* kinâyeli olarak beyân ettiği yardım sözünü açıkça ifâde etmek ve tesellîyi en mübâlağalı şekilde tekid etmek üzere) **dedi ki: "Umulur ki Rabbiniz düşmanlarınızı helâk edecek ve o** (Mısır) **arâzi**(sin)**de sizi** (onların) **yerlerine geçirecektir, ama** (rahata kavuşmanızdan) **sonra nasıl amel edeceğinize bakacak** (da yapacağınız şükre veyâ nankörlüğe karşı sizi cezâlandıracak)**dır."**

وَلَقَدْ اَخَذْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 130

(وَلَقَدْ اَخَذْنَا) Andolsun ki; elbette muhakkak Biz yakaladık, kimi? **(اٰلَ فِرْعَوْنَ) Firavun'un âilesini,** ne ile? **(بِالسِّنِينَ) o** (kurak) **senelerle,** daha? **(وَنَقْصٍ) ve büyük bir eksiltmeyle,** neden? **(مِنَ الثَّمَرَاتِ) ürünlerden, (لَعَلَّهُمْ) tâ ki onlar, (يَذَّكَّرُونَ) iyice öğüt alsınlar.**

Meâl-i Şerîf - 130

130- Andolsun ki; muhakkak Biz Firavun âilesini o (kurak) **senelerle ve ürünlerden büyük bir eksiltme** (cezâları) **ile elbette yakaladık, tâ ki onlar iyice öğüt alsınlar** (da kâfirliği bıraksınlar).

فَاِذَا جَٓاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هٰذِهٖۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُۜ اَلَٓا اِنَّمَا طَٓائِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 131

(فَاِذَا جَٓاءَتْ) Fakat geldiği zaman, kime? **(هُمْ) onlara,** ne? **(اَلْحَسَنَةُ) güzel bir şey, (قَالُوا) derler,** ne derler? **(لَنَا) bize âittir,** ne? **(هٰذِهٖ) işte bu, (وَاِنْ تُصِبْ) ama isâbet ederse,** kime? **(هُمْ) onlara,** ne? **(سَيِّئَةٌ) kötü bir şey, (يَطَّيَّرُوا) uğursuzlanırlar,** kiminle? **(بِمُوسٰى) Mûsâ ile,** daha, **(وَمَنْ) ve o kimseyle ki,** kimle berâberdir? **(مَعَهُ) onunla berâberdir, (اَلَٓا) âgâh** (ve haberdâr) **olun, (اِنَّمَا طَٓائِرُهُمْ) onların uğursuzlukları ancak,** kimin katındadır? **(عِنْدَ اللّٰهِ) Allâh nezdindedir, (وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ) lâkin onların pek çoğu, (لَا يَعْلَمُونَ) bilmezler.**

Meâl-i Şerîf - 131

131- Fakat onlara (sağlık ve bolluk gibi) **güzel bir şey gelince** (bunu kendilerinin hak ettiği iddiâsıyla): **"İşte bu bize âittir" derlerdi, kendilerine** (hastalık ve kıtlık gibi) **kötü bir şey çarpınca da** ("Bu felâketler başımıza Mûsâ ve adamları yüzünden geldi" diyerek) **Mûsâ ve berâberinde olanlarla uğursuzlanırlardı.**

Bilesiniz ki; onların (bolluk, darlık, hayır ve şer gibi tüm) **tâlih** (ve nasip)**leri ancak Allâh nezdindedir** (dolayısıyla bütün bunlar kimsenin etkisi olmaksızın sâdece O'nun hükmü ve irâdesiyle kendilerine ulaşmaktadır) **/** ***uğursuzlukları ancak*** *(îmânsızlıkları sebebiyle)* ***Allâh nezdinde*** *(takdîr edilip kaydedilmiş)****dir/*****. Velâkin onların çoğu** (bu hakîkati) **bilmezler** (de bu yüzden bilip bilmeden konuşurlar ve iyilikleri kendilerinden bilip kötülükleri peygamberlere atfederler).

وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ اٰيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 132

(وَقَالُوا) **Ve** (Firavun'un kavmi) **dediler,** ne dediler? (مَهْمَا) **her ne şeyi,** (تَأْتِ) **getirsen de,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (بِهِ) **onu,** o da ne cihetinden? (مِنْ اٰيَةٍ) **âyet** (ve mûcize) **cihetinden,** niçin? (لِتَسْحَرَ) **büyüleyebilmen için,** kimi? (نَا) **bizi,** neyle? (بِهَا) **onunla,** yâni bizi büyü ile dînimizden döndürmek için ne mûcize getirirsen getir, (فَمَا نَحْنُ) **artık biz olmayacağız,** kime? (لَكَ) **sana,** kimler? (بِمُؤْمِنِينَ) **aslâ îmân edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 132

132- (Firavun'un kavmi olan Kıptîler bunca mûcizeleri gördükten ve inkârlarına karşı türlü türlü belâlara çarptırıldıktan sonra hâlâ kâfirliği ve inadı bırakmayarak) **dediler ki: "Bizi kendisiyle büyüley**(ip dînimizden döndür)**ebilmen için her ne âyet** (ve mûcize) **getirsen de artık biz aslâ sana îmân eden kimseler olmayacağız."**

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 133

(فَاَرْسَلْنَا) **Biz de hemen gönderdik,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (اَلطُّوفَانَ) **tûfanı,** daha? (وَالْجَرَادَ) **ve çekirgeleri,** daha? (وَالْقُمَّلَ) **ve haşereleri,** daha? (وَالضَّفَادِعَ) **ve kurbağaları,** daha? (وَالدَّمَ) **ve kanı,** ne oldukları hâlde? (اٰيَاتٍ) **birtakım âyetler** (ve mûcizeler), öyle âyetler ki, (مُفَصَّلَاتٍ) (zaman bakımından birbirinden) **ayırt edilmiş** (hârikulâde) **şeyler** (olarak), (فَاسْتَكْبَرُوا) **hemen onlar çokça büyüklük tasladılar,** daha? (وَكَانُوا) **ve oldular,** nedir oldular? (قَوْمًا) **bir toplum,** öyle toplum ki, (مُجْرِمِينَ) **suç işleyen kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 133

133- (Kavminin inat ve inkârı üzerine Mûsâ kulumuzun yaptığı bedduâyı kabûl ederek) **Biz de hemen** (zaman bakımından) **birbirinden ayırt edilmiş âyetler hâlinde;** */(İlâhî bir mûcize oluşu husûsunda şüphe edilemeyecek kadar)* ***açık seçik kılınmış âyetler hâlinde;/*** **tûfanı, çekirgeleri,** (buğday güvesi, pire ve kene gibi) **haşereleri, kurbağaları ve** (kullandıkları suları kana dönüştürerek o) **kanı onların üzerine saldık. Yine de onlar** (îmân etmekten yüz çevirip) **çokça büyüklük tasladılar ve suç işleyenler toplumu ol**(makta dâim ol)**dular.**

İbnü Abbâs, Sa'îd ibnü Cübeyr ve Katâde *(Radıyallâhu Anhüm)* gibi birçok zevâtın müşterek rivâyetlerine göre; sihirbazlar îmân edip Firavun mağlup olarak dönünce, o ve kavmi kâfirlikte ısrâra karar verdiler. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ mûcize niteliği taşıyan türlü türlü azapları onların üzerine peş peşe göndermeye başladı.

Evvelâ onları kıtlık ve mahsüllerde noksanlıkla yakaladı, fakat îmân etmemeleri üzerine Mûsâ *(Aleyhisselâm)* bedduâ yapınca bu âyet-i kerîmede zikredilen sıra üzere belâlar üzerlerine yağmaya başladı. İlk önce sekiz gün süren şiddetli bir karanlık içerisinde öyle yağmur yağdı ki kimse evinden çıkamadı, su evlerin içerlerine dolup boğazlarına kadar ulaştı. İsrâîloğullarının evleri onlarla iç içe olduğu hâlde onların evine bir damla düşmedi.

Bunun üzerine Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a mürâcaat ederek bir sonraki âyet-i kerîmede beyân edildiği üzere ondan duâ istediler ve îmân sözü verdiler, fakat duâ netîcesinde belâ kalkmasına rağmen îmân etmemeleri üzerine bu sefer Allâh-u Te'âlâ onlara çekirge sürüleri musallat ederek elbiselerine varıncaya kadar, kapılarını, tavanlarını ve bütün ekinlerini yedirtti. Tekrar Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a mürâcaat ettiler, o da sahrâya çıkarak değneğiyle doğu ve batı tarafına doğru işâret edince çekirgeler geldikleri taraflara döndüler.

Onlar yine îmân etmeyince bu sefer Allâh-u Te'âlâ onların üzerine (buğday güvesi, pire ve kene gibi) haşerât sürüleri musallat etti, onlar da çekirgelerin bıraktığı ne varsa yediler, yemeklerinin içine, hattâ elbiseleriyle derilerinin arasına kadar girip derilerini emdiler. Onlar yine Mûsâ *(Aleyhisselâm)*dan duâ istediler, belâ kalktığında ise: "Bu sefer gerçekten senin sihirbaz olduğuna kanâat getirdik" dediler.

Sonra Allâh-u Te'âlâ onlara kurbağaları yolladı, o derece ki; hangi elbise ve yemek kabı açılacak olsa içerisinde kurbağa bulunuyordu, yatakları onlarla doldu, kurbağalar kaynayan kazanlarına kadar sıçrıyorlardı, hattâ konuşurken ağızlarına giriyorlardı. Yine Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a yalvardılar, bu sefer kendilerinden kuvvetli söz aldı ve duâya sarıldı, Allâh-u Te'âlâ da belâyı açınca yine sözü bozdular.

O zaman Allâh-u Te'âlâ, üzerlerine kan gönderdi, böylece bütün suları kana dönüştü, o kadar ki; bir Kıptî ile İsrâîloğullarından olan kişi aynı kaptan içecek olsalar, Kıptî'nin tarafı kan, İsrâîlî'nin tarafı ise su oluyordu. Hattâ Kıptî, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın ümmetinden birinin ağzından suyu emiyorken bile su onun ağzında kana dönüşüyordu. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا
الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي اِسْرَآئِيلَ ﴿١٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 134

(وَلَمَّا وَقَعَ) **Ve ne zaman ki çöktü,** kim üzerine? (عَلَيْهِمُ) **onlar üzerine,** ne? (اَلرِّجْزُ) **o murdar azaplar,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (يَا مُوسَى) **ey Mûsâ!** (اُدْعُ) **yalvar,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** kime? (رَبَّكَ) **Rabbine,** ne hürmetine? (بِمَا عَهِدَ) **ahdettiği şey hürmetine,** yâni duâlarını kabûl edeceğine dâir verdiği söz vesîlesiyle, kimin yanında bulunan söz? (عِنْدَكَ) **senin yanında,** yâni duâlarını kabûl edeceğine dâir sana verdiği söz hakkı için Rabbine yalvar, (لَئِنْ كَشَفْتَ) **andolsun ki; eğer açacak olursan,** kimden uzaklaştırarak? (عَنَّا) **bizden uzaklaştırarak,** neyi?

(اَلرِّجْزَ) **bu pis azapları,** (لَنُؤْمِنَنَّ) **yemin olsun ki; elbette îmân edeceğiz,** kime? (لَكَ) **sana,** daha? (وَلَنُرْسِلَنَّ) **ve andolsun ki; mutlaka** (Kudüs'e) **yollayacağız,** kiminle berâber? (مَعَكَ) **seninle birlikte,** kimleri? (بَنٖى اِسْرَٓائٖلَ) **İsrâîloğullarını.**

Meâl-i Şerîf - 134

134- Ama (anlatılan) **bu murdar azaplar onların üzerine çökünce** (kâfirlikte ısrâr edemeyerek her defâsında)**: "Ey Mûsâ!** (Allâh-u Te'âlâ'nın) **Senin yanında bulunan** (peygamberlik nîmeti ve duâlarını kabûl edeceğine dâir sana verdiği sözü ve) **ahdi hürmetine bizim için Rabbine yalvar.**

Kasem olsun; eğer bu pis azapları (duâlarınla) **bizden açacak olursan, yemin olsun ki; elbette sana îmân edeceğiz ve andolsun ki; İsrâîloğullarını seninle birlikte** (Kudüs'e) **mutlaka yollayacağız" dediler.**

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 135

(فَلَمَّا كَشَفْنَا) **Artık ne zaman ki Biz açtık,** kimden uzaklaştırarak? (عَنْهُمُ) **onlardan uzaklaştırarak,** neyi? (اَلرِّجْزَ) **o pis azapları,** ne zamâna kadar açtık? (اِلٰٓى اَجَلٍ) **bir müddete kadar,** (هُمْ) **onlar,** nedirler? (بَالِغُوهُ) (öldükleri zaman) **ona ulaşıcı kimselerdir,** yâni ebedî azâba kavuşacakları vakte kadar Biz onlardan süreli azâbı her ne zaman açtıysak, (اِذَا هُمْ) **birdenbire onlar,** nedirler? (يَنْكُثُونَ) (verdikleri sözü) **bozuyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 135

135- Ama (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın duâsıyla) **Biz onların kendisin**(d)**e** (ebedî azâba) **ulaşacakları** (ölümle netîcelenecek) **bir müddete kadar o pis azapları onlardan ne zaman açtıysak, birdenbire onlar** (îmân edeceklerine dâir verdikleri sözlerini ve) **ahidlerini bozuyorlardı.**

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِى الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلٖينَ ﴿١٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 136

(فَانْتَقَمْنَا) **Biz de nihâyet intikam al**(ma irâdesini açıkla)**dık,** kimden? (مِنْهُمْ) **onlardan,** daha ne yaptık? (فَاَغْرَقْنَا) **hemen su ile boğduk,** kimi? (هُمْ) **onları,** nerede? (فِى الْيَمِّ) **o derin deniz** (olan Kızıldeniz)**de,** ne sebeple? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebeple ki şüphesiz onlar,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha? (وَكَانُوا) **ve oldular,** neden uzaklaşarak? (عَنْهَا) **onlardan uzaklaşarak,** kimler oldular? (غَافِلٖينَ) **gâfil kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 136

136- Biz de nihâyet onlardan intikam al(ma irâdesini açıkla)**dık ve hemen o derin deniz** (olan Kızıldeniz)**de onları su ile boğduk, çünkü onlar gerçekten Bizim** (bunca) **âyetlerimizi yalanlamıştılar ve onlardan uzaklaşarak** (yüz çeviren, hattâ inceleme lüzûmu bile hissetmeyen) **gâfil kimseler olmuştular.**

وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذٖينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتٖى بَارَكْنَا فٖيهَاۜ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنٖٓى اِسْرَٓائٖلَ بِمَا صَبَرُواۜ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 137

(وَاَوْرَثْنَا) **Ve Biz mîrasçı kıldık,** kimi? (اَلْقَوْمَ) **o toplumu,** (اَلَّذٖينَ) **öyle kimseler ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يُسْتَضْعَفُونَ) **zayıf tutuluyorlar,** yâni hor görülen İsrâîloğullarını sâhip ettik, nerelere? (مَشَارِقَ الْاَرْضِ) **o** (Kudüs) **arâzi**(si)**nin doğularına,** daha? (وَمَغَارِبَهَا) **ve oranın batılarına,** (اَلَّتٖى) **o arâzi ki,** (بَارَكْنَا) **Biz bereketler yarattık,** nerede? (فٖيهَا) **orada,** (وَتَمَّتْ) **böylece tamamlanmış oldu,** ne? (كَلِمَتُ رَبِّكَ) **Rabbinin** (yardım) **sözü,** öyle söz ki, (اَلْحُسْنٰى) **o en güzel olucu,** kimler üzerine? (عَلٰى بَنٖٓى اِسْرَٓائٖلَ) **İsrâîloğulları üzerine,** ne sebebiyle? (بِمَا صَبَرُوا) **sabretmeleri sebebiyle,** (وَدَمَّرْنَا) **ayrıca Biz tamâmen harap ettik,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (كَانَ) **oldu,** nedir oldu? (يَصْنَعُ) **sanat eseri olarak yapmakta idi,** kim? (فِرْعَوْنُ) **Firavun,** daha? (وَقَوْمُهُ) **ve onun kavmi,** daha neleri harap ettik? (وَمَا) **ve o şeyleri ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْرِشُونَ) **çardak yapmaktalar.**

Meâl-i Şerîf - 137

137- Yine Biz (öteden beri oğulları boğazlanarak ve zor işlerde köle olarak çalıştırılmak sûretiyle hor görülüp) **zayıf tutulmakta olan o** (Benîisrâîl) **toplumu**(nu bol rızıklara sâhip bulunması ve peygamberlerin meskeni olması münâsebetiyle maddeten ve mânen) **o kendisinde bereketler yarattığımız** (Beyt-i Mukaddes) **arâzi**(si)**nin doğularına ve batılarına** (düşen Şam ve Mısır topraklarının tümüne) **vâris** (sâhip) **kıldık.** (Habîbim!) **Böylece** (zorluklara) **sabretmeleri sebebiyle Rabbinin o en güzel** (yardım ve iktidar) **sözü İsrâîloğulları üzerine tamamlanmış oldu. Ayrıca Biz Firavun'un ve kavminin** (köşk ve saraylardan) **sanat eseri olarak yapmakta olduğu şeyleri tamâmen helâk ettik** (evlerinin tavanlarını başlarına çökerttik), **o şeyleri de** (yerle bir ettik) **ki, onlar** (bağ-bahçe kurmak için) **sürekli çardak yapmaktaydılar** */(Hâmân'ın yaptığı köşk gibi)* ***sürekli yüksekçe inşâ etmekteydiler/.***

وَجَاوَزْنَا بِبَنِى اِسْرَآئِلَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلٰى اَصْنَامٍ لَهُمْۚ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا اِلٰهًا كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌۜ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 138

(وَجَاوَزْنَا) **Böylece Biz geçirdik,** kimleri? (بِبَنِى اِسْرَآئِلَ) **İsrâîloğullarını,** nereden? (الْبَحْرَ) **o** (Kızıl) **denizden,** (فَاَتَوْا) **sonra onlar rast geldiler,** kime? (عَلٰى قَوْمٍ) **bir topluma,** öyle toplum ki, (يَعْكُفُونَ) **tapmaya devâm etmekteydiler,** nelere? (عَلٰى اَصْنَامٍ) **birtakım putlara,** öyle putlar ki, (لَهُمْ) **kendilerine âit,** yâni İsrâîloğulları puta tapan o toplumu görünce, (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (يَا مُوسَى) **ey Mûsâ!** (اِجْعَلْ) **yap,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** ne yap? (اِلٰهًا) **bir ilâh,** ne gibi? (كَمَا لَهُمْ) **onlar için olduğu gibi,** neler? (اٰلِهَةٌ) **birtakım ilâhlar,** (قَالَ) (Mûsâ (Aleyhisselâm)) **dedi,** ne dedi? (اِنَّكُمْ) **muhakkak siz,** kimsiniz? (قَوْمٌ) **bir toplum**(sunuz), öyle bir toplum ki, (تَجْهَلُونَ) **câhillik etmektesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 138

138- Böylece Biz İsrâîloğullarını o (Kızıl)**denizden geçirdik de sonra onlar, kendilerine mahsus** (buzağı şeklindeki) **birtakım putlara tapmaya devâm eden bir kavme rast geldiler ve** (ayakları ıslanmadan kendilerine denizi geçiren Allâh-u Te'âlâ'yı unutup)**: "Ey Mûsâ! Onlara âit birtakım ilâhlar olduğu gibi,** (sen de) **bizim için** (önümüzde görerek tapacağımız) **bir ilâh yap" dediler.**

O (Mûsâ *(Aleyhisselâm)* ise gördükleri büyük mûcizeden sonra bu sözü nasıl diyebildiklerine şaşırarak onları kayıtsız şartsız tam bir cehâletle vasıflamak üzere) **dedi ki: "Gerçekten de siz** (hiçbir şey bilmeyen) **bir toplumsunuz ki sürekli câhillik ediyorsunuz.**

اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 139

(اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ) **Şüphesiz işte şu** (puta tapan) **kişiler** (var ya), nedir? (مُتَبَّرٌ) **tamâmen helâk edilecektir,** ne? (مَا) **o şey ki,** (هُمْ) **onlar,** neredeler? (فِيهِ) (din nâmına) **o şeyin içerisindedir**(ler), yâni putlara tapmak gibi asılsız şeyleri helâk edeceğim, daha? (وَبَاطِلٌ) **ve boşa gidecektir,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 139

139- Muhakkak ki; işte şu (putlara tapa)**nlar** (var ya); **kendilerinin** (din nâmına) **içinde bulundukları** (putlara tapmak gibi aslı astarı olmayan) **şey**(ler benim elimle) **tamâmen helâk edilecektir ve** (Allâh'a yaklaşma niyetiyle olsa bile) **sürekli yapmakta oldukları o** (putlardan şefâat dilenme gibi) **şey**(ler) **boşa gidecek** (ve onlara hiç fayda vermeyecek)**tir."**

قَالَ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغ۪يكُمْ اِلٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَم۪ينَ ﴿١٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 140

(قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (اَغَيْرَ اللّٰهِ) **Allâh'tan başkasını mı,** (اَبْغ۪ي) **arayayım,** kime? (كُمْ) **size,** ne olarak? (اِلٰهًا) **bir ilâh olarak,** (وَهُوَ) **hâlbuki O,** (فَضَّلَ) **çokça üstün kıldı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimler üzerine? (عَلَى الْعَالَم۪ينَ) (zamânınızda bulunan) **o âlemler üzerine.**

Meâl-i Şerîf - 140

140- (Yahûdîlerin putlara tapma isteğinin hiç uygun düşmeyecek bâtıl bir talep olduğunu beyandan sonra, ibâdetin sâdece Allâh-u Te'âlâ'ya tahsîsini gerektiren iyilikleri beyân sadedinde Mûsâ *(Aleyhisselâm)* onlara:) **"O** (Rabbiniz) **sizi** (kimseye vermediği nîmetlere mazhar kılarak zamânınızda bulunan) **o âlemler üzerine çokça üstün kılmışken, ben size ilâh olarak Allâh'tan başkasını mı arayayım?!" dedi.**

وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِۚ يُقَتِّلُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ
وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْۜ وَف۪ي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظ۪يمٌ ﴿١٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 141

(وَاِذْ اَنْجَيْنَا) (Ey Benîisrâîl!) **Kurtardığımız vakti de** (hatırlayın), kimi? (كُمْ) **sizi**(n atalarınızı), kimden? (مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ) **Firavun'un âilesinden** (Firavun ve adamlarından), onlar ne oldukları hâlde? (يَسُومُونَ) **aramakta oldukları hâlde,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (سُٓوءَ الْعَذَابِ) **azâbın en kötüsünü,** yâni azâbın en kötüsünü arayıp bulup size tattırıyorlardı, ondan bedel? (يُقَتِّلُونَ) **çokça öldürüyorlardı,** kimi? (اَبْنَٓاءَكُمْ) **oğullarınızı,** daha? (وَيَسْتَحْيُونَ) **ve sağ bırakıyorlardı,** kimi? (نِسَٓاءَكُمْ) **kadınlarınızı** (ve kızlarınızı), (وَف۪ي ذٰلِكُمْ) **ve işte size! Bunda vardı,** yâni erkeklerinizin öldürülüp, kadınlarınızın diri bırakılmasında veyâ bu kurtarmada vardı, ne? (بَلَٓاءٌ) **bir tür belâ,** yâni mihnet ve meşekkatin ardından gelen nîmetle imtihan sırrı, kim tarafından? (مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbiniz** (nezdin)**den,** öyle

belâ ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük,** yâni onları size musallat etmesinde sizin için büyük bir belâ ve imtihan vardı veyâ Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ı gönderip, sizi kurtarmaya muvaffak etmesinde size büyük bir nîmet vardı.

Meâl-i Şerîf - 141

141- (Ey İsrâîloğulları!) **Bir zamânı da** (unutmayın) **ki; Firavun'un hânedânından sizi kurtarmıştık;** (şöyle ki) **onlar siz**(in dedeleriniz)**e en kötü azâbı** (uygulama yolu) **arıyorlar** (da onları en zor işlerde çalıştırıyorlar)**dı;** (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın dünyâya gelmesine mânî olmak için, yeni doğan) **oğullarınızı çokça öldürüyorlar, kadınlarınızı ise** (hizmetçi yapmak üzere) **sağ bırakıyorlardı.**

İşte size! Bu (şekilde Firavun'u başınıza musallat kılıp, sonra Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ı göndererek sizi kurtarması)**nda da Rabbinizden pek büyük bir belâ** (ve sıkıntının ardından nîmetle imtihan sırrı) **vardı.**

وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثِينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسٰى لِاَخِيهِ هٰرُونَ اخْلُفْنِى فِى قَوْمِى وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 142

(وَوٰعَدْنَا) **Biz sözleştik,** kiminle? (مُوسٰى) **Mûsâ ile,** neyi? (ثَلٰثِينَ) **otuzu,** ne cihetinden? (لَيْلَةً) **gece cihetinden,** yâni otuz gece tamamlanınca ona Tevrât'ı vereceğimizi söz verdik, daha ne yaptık? (وَاَتْمَمْنَا) **ve tamamladık,** neyi? (هَا) **onları,** yâni o otuz geceyi, ne ile? (بِعَشْرٍ) **diğer bir on** (gece) **ile,** (فَتَمَّ) **böylece tamam oldu,** ne? (مِيقَاتُ رَبِّهٖ) **onun Rabbinin tâyin ettiği vakit,** ne olarak? (اَرْبَعِينَ) **kırk olarak,** ne cihetinden? (لَيْلَةً) **gece cihetinden,** (وَقَالَ) **ve dedi,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** kime? (لِاَخِيهِ) **kardeşine,** ondan bedel? (هٰرُونَ) **Hârûn'a,** ne dedi? (اُخْلُفْ) **halîfe ol,** kime? (نِى) **bana,** nerede? (فِى قَوْمِى) **kavmim içerisinde,** daha ne yap? (وَاَصْلِحْ) **ıslâha çalış,** daha? (وَلَا تَتَّبِعْ) **ve aslâ uyma,** neye? (سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ) **bozguncuların yoluna.**

Meâl-i Şerîf - 142

142- Biz Mûsâ ile otuz geceyi (günleriyle birlikte ibâdetle geçirmesi netîcesinde kendisiyle mükâlemede bulunacağımıza ve ona Tevrât'ı vereceğimize dâir) **sözleştik ama onları diğer bir on** (gece) **ile** (kırka) **tamamladık da, böylece onun Rabbinin tâyin ettiği vakit kırk gece olarak tamamlandı.**

Sonra Mûsâ (*(Aleyhisselâm)* belirlenen vakti ibâdetle geçirmesinin ardından Tevrât'ı almak için Tûr Dağı'na giderken) **kardeşi Hârûn'a: "Kavmim içerisinde bana halîfe ol,** (onların düzeltilmesi gereken işlerini) **ıslâha çalış ve aslâ bozguncuların** (seni dâvet ettikleri kötü) **yoluna uyma" dedi.**

Müfessirlerin beyânına göre; Mûsâ *(Aleyhisselâm)* Mısır'dayken İsrâîloğullarına, Allâh-u Te'âlâ'nın Firavun'u helâk etmesi durumunda kendilerine Allâh katından bir kitap getireceğini ve yapacakları terk edecekleri her işin onda beyân edileceğini vaat etmişti. Allâh-u Te'âlâ Firavun'u helâk edince Mûsâ *(Aleyhisselâm)* Rabbinden o kitabı istedi, Allâh-u Te'âlâ da ona otuz gün oruç tutmasını emretti.

Mûsâ *(Aleyhisselâm)* zülka'de ayının tamâmını oruçlu geçirince ağzında peydahlanan açlık kokusunu kerih görerek misvak kullandı. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ kendisine: "Oruçlunun ağız kokusunun Benim katımda misk kokusundan daha hoş olduğunu bilmedin mi?!" buyurarak zülhiccenin ilk on gününü de oruçlu geçirmesini emretti ve böylece kırk gece tamamlanmış oldu.

Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ zülhiccenin onunda Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a Tevrât'ı indirdi, ayrıca vâsıtasız ve keyfiyetsiz olarak kendisiyle mükâlemede bulundu, Mûsâ *(Aleyhisselâm)* da o kelâmı, bedeninin bütün cüzleriyle her yönden işitti, Allâh-u Te'âlâ'nın kelâmının lezzetini hissedince cemâlini görmeye heveslendi ve bir sonraki âyet-i kerîmede beyân edilen talebini arz etti. *(Mecmû'atü't-tefâsîr, 2/625-626)*

وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِم۪يقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۙ قَالَ رَبِّ اَرِن۪ٓي اَنْظُرْ اِلَيْكَۜ قَالَ لَنْ تَرٰين۪ي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰين۪يۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًاۚ فَلَمَّٓا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 143

(وَلَمَّا جَٓاءَ) **Ve ne zaman ki geldi,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** ne vakitte? (لِم۪يقَاتِنَا) **tâyin ettiğimiz vakitte,** burada (لَامْ) harfi (عِنْدَ) mânâsında kabûl edilmiştir, *(el-Âlûsî)* daha? (وَكَلَّمَ) **ve konuştu,** kiminle? (هُ) **onunla,** kim? (رَبُّهُ) **Rabbi,** (قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (رَبِّ) **ey Rabbim!** (اَرِ) (Zâtını) **göster,** kime? (ن۪ي) **bana,** (اَنْظُرْ) **bakayım,** kime? (اِلَيْكَ) **Sana,** (قَالَ) **buyurdu,** ne buyurdu? (لَنْ تَرٰى) **sen aslâ göremezsin,** kimi? (ن۪ي) **Beni,** (وَلٰكِنِ انْظُرْ) **lâkin sen bak,** nereye? (اِلَى الْجَبَلِ) **şu dağa,** yâni o vâdîde bulunan Zebîr ismindeki dağa, *(es-Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-beyân, 12/499; el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/228; İbnü'l-Cevzî, Zâdü'l-mesîr, 3/57; eş-Şihâb, Hâşiyetü'l-Beyzâvî, 4/214)* (فَاِنِ اسْتَقَرَّ) **artık eğer o durabilirse,** nerede? (مَكَانَهُ) **yerinde,** (فَسَوْفَ تَرٰى) **yakında görebilirsin,** kimi? (ن۪ي) **Beni,** (فَلَمَّا تَجَلّٰى) **sonra ne zaman ki tecellî etti,** kim? (رَبُّهُ) **Rabbi,** neye? (لِلْجَبَلِ) **o dağa,** (جَعَلَ) **yaptı,** neyi? (هُ) **onu,** ne yaptı? (دَكًّا) **parça parça,** burada masdar (مَدْكُوكْ) takdîriyle mef'ûl mânâsında kullanılmıştır, (وَخَرَّ) **böylece düştü,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** ne olduğu hâlde? (صَعِقًا)

nâra atarak bayılmış bir hâlde, (فَلَمَّا) **artık ne zaman ki,** (اَفَاقَ) **ayıldı,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (سُبْحَانَكَ) **Seni tesbîh** (ve tenzîh etmek sûreti) **ile** (mahlûkātına benzetmekten uzak tutarım), (تُبْتُ) **tevbe ettim,** kime? (اِلَيْكَ) **Sana,** (وَاَنَا) **zâten ben,** kimim? (اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ) **îmân edenlerin ilkiyim.**

Meâl-i Şerîf - 143

143- Mûsâ tâyin ettiğimiz vakitte (Bizimle münâcât için Tûr Dağı'na) **gelince ve Rabbi onunla** (harf ve ses vâsıtası olmaksızın, yaratılmışların konuşmasına benzemekten münezzeh olan bir kelâm ile) **konuşunca, o: "Ey Rabbim! Göster bana** (Yüce Zâtını) **da bakayım Sana" dedi.**

O (Allâh-u Te'âlâ da)**: "Sen** (bu fânî gözle) **aslâ Beni göremezsin. Velâkin şu** (Tûr-u Sînâ'dan görünen Zebîr isimli) **dağa bak** (şimdi Ben ona nûrumdan çok az bir şey parlatacağım).

Artık eğer o (Benim ona tevcîh edeceğim tecellî karşısında parçalanmayıp da) **yerinde durabilirse yakında** (sana da tecellî ettiğim zaman) **sen de Beni görürsün" buyurdu.**

Sonra Rabbi o dağa (idrâk verip, Yüce Zâtına yakışan bir vech üzere ona) **tecellî edince, onu parça parça etti** (ve küçük dağcıklar hâline getirdi). **Mûsâ da** (bu tecellîye şâhit olunca) **nâra atarak bayılmış bir hâlde** (yere) **düştü.**

Nihâyet ayılınca hemen (Allâh-u Te'âlâ'ya tâzimini bildirmek üzere): "(Bütün noksan sıfatlardan ve herhangi bir hususta yarattıklarına benzetmekten) **Seni tesbîh ile** (tenzîh ederim)**!** (Böyle bir talebe Senden izinsiz cüret etmemden dolayı) **Sana tevbe ettim! Zâten ben** (Senin azametine, celâline ve dünyâda görülemeyeceğine) **îmân edenlerin ilkiyim" dedi.**

قَالَ يَا مُوسٰى اِنّ۪ي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتٖي وَبِكَلَام۪ي
فَخُذْ مَا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿١٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 144

(قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (يَا مُوسٰى) **ey Mûsâ!** (اِنّ۪ي) **muhakkak Ben,** (اصْطَفَيْتُ) **seçtim,** kimi? (كَ) **seni,** kimler üzerine? (عَلَى النَّاسِ) (senin zamânında bulunan) **tüm insanlar üzerine,** ne ile? (بِرِسَالَاتٖي) **vahiylerimle,** daha? (وَبِكَلَام۪ي) **kelâmım**(ı duyurmak)**la,** (فَخُذْ) **artık al,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (اٰتَيْتُ) **verdim,** kime? (كَ) **sana,** daha? (وَكُنْ) **ol,** kimlerden? (مِنَ الشَّاكِر۪ينَ) **şükredicilerden.**

Meâl-i Şerîf - 144

144- (Allâh-u Te'âlâ cemâlini dünyâda açıkça göstermediği Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ı tesellî etmek için ona yapmış olduğu diğer nîmetlerini saymak üzere) **buyurdu ki:**

"Ey Mûsâ! Şüphesiz ki Ben seni (Tevrât levhalarında göndermiş olduğum) **vahiylerimle ve** (sana) **kelâmım**(ı vâsıtasız duyurma şerefi) **ile** (senin zamânında bulunan) **tüm insanlar üzerine seçtim. Artık sana vermiş olduğum** (nübüvvet, hikmet ve kelâmıma mazhar olma imtiyazları gibi bunca) **şeyi al ve** (nîmetlerime) **şükredenlerden ol!"**

وَكَتَبْنَا لَهُ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَىْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِكُلِّ شَىْءٍۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَاْمُرْ قَوْمَكَ
يَاْخُذُوا بِاَحْسَنِهَاۜ سَاُرِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 145

(وَكَتَبْنَا) **Böylece Biz yazdık,** kime? (لَهُ) **ona,** nerede? (فِى الْاَلْوَاحِ) **o** (Tevrât) **levhalar**(ın)**da,** neden? (مِنْ كُلِّ شَىْءٍ) **her bir şeyden,** neyi yazdık? (مَوْعِظَةً) **büyük bir öğüt,** daha? (وَتَفْصِيلاً) **ve ayrıntılı bir açıklama,** niçin? (لِكُلِّ شَىْءٍ) **her bir şey için** (sonra Biz ona buyurduk ki), (فَخُذْ) **hemen al,** neyi? (هَا) **onları,** ne ile? (بِقُوَّةٍ) **büyük bir kuvvet** (ve ciddiyet)**le,** daha? (وَاْمُرْ) **ve emret,** kime? (قَوْمَكَ) **kavmine,** (يَاْخُذُوا) **onlar da alsınlar,** neyi? (بِاَحْسَنِهَا) **o en güzel olanları,** (سَاُرِى) **pek yakında göstereceğim,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (دَارَ الْفَاسِقِينَ) **o fâsıkların yurdunu**(n nasıl harap olduğunu).

Meâl-i Şerîf - 145

145- Böylece Biz ona o (Tevrât) **levhalar**(ın)**da** (helâl ve haramlarla alâkalı) **her şeyden bir öğüt ve** (din konusunda muhtaç olacakları) **her şey için ayrıntılı bir açıklama yazdık** (ve böylece ona buyurduk) **ki:**

Hemen bunları (ciddiyet, azim, dikkat ve) **kuvvetle tut, kavmine de emret ki; o** (hüküm ve kānu)**nların** (içerisinden kısas ve intikam almak gibi güzel olanlara nazaran affedip görmezden gelme gibi daha güzel olanını ve mübahlara nazaran müstehaplar gibi) **en güzel olanını al**(ıp uygula)**sınlar** ***/o en güzel olan** (hüküm ve kural)**ları**(n tamâmını) **al**(ıp uygula)**sınlar/.***

O (Firavun hânedânı gibi) **fâsık** (toplum)**ların** (dünyâda vîrân olmuş) **yurdunu** (ve âhirette azapla dolu cehennem yurtlarını) **pek yakında size göstereceğim.**

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذ۪ينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَاۚ وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلاًۚ وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلاًۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِل۪ينَ ﴿١٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 146

(سَاَصْرِفُ) **Muhakkak Ben çevireceğim,** neden uzaklaştırarak? (عَنْ اٰيَاتِيَ) **âyetlerimden uzaklaştırarak,** kimleri? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimseleri ki,** (يَتَكَبَّرُونَ) **iyice büyüklük taslamayı sürdürmektedirler,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** ne sebebi ile kibirleniyorlar? (بِغَيْرِ الْحَقِّ) **hak**(ları) **olmayan şeyler sebebiyle,** (وَاِنْ يَرَوْا) **böylece onlar görecek olsalar,** neyi? (كُلَّ اٰيَةٍ) **her bir âyet** (ve mûcizey)**i,** (لَا يُؤْمِنُوا) **îmân etmezler,** neye? (بِهَا) **ona,** (وَاِنْ يَرَوْا) **yine görecek olsalar,** neyi? (سَب۪يلَ الرُّشْدِ) **hidâyet yolunu,** (لَا يَتَّخِذُو) **edinmezler,** neyi? (هُ) **onu,** ne edinmezler? (سَب۪يلاً) (izlenecek) **bir yol,** (وَاِنْ يَرَوْا) **ama görecek olsalar,** neyi? (سَب۪يلَ الْغَيِّ) **sapıklık yolunu,** (يَتَّخِذُو) **edinirler,** neyi? (هُ) **onu,** ne edinirler? (سَب۪يلاً) (izleyecekleri) **bir yol,** (ذٰلِكَ) **işte sana bu,** ne sebepledir? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebepledir ki gerçekten onlar,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha? (وَكَانُوا) **ve oldular,** neden uzakalşarak? (عَنْهَا) **onlardan uzaklaşarak,** kimler? (غَافِل۪ينَ) **gaflet edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 146

146- (Allâh-u Te'âlâ, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a bu emirleri vahyettikten sonra Kendi irâdesinin ne yönde tecellî edeceğini beyân etmek üzere şöyle buyurdu:) **Muhakkak ki Ben** (bâtıl dinler ve aşırı zulümler gibi) **hak olmayan şeyler nedeniyle yer**(yüzün)**de iyice büyüklük taslayan o kimseleri** (kitaplarımda ve dünyâda açıkladığım) **âyetlerim**(i iyice düşünmek)**den çevireceğim.**

Bu yüzden onlar her bir âyet (ve mûcizey)**i görseler de** (körü körüne taklide daldırdıkları için) **ona îmân etmezler. Hidâyet yolunu görseler de onu** (bir kereliğine bile denemek için tâkip edecekleri) **bir yol edinmezler. Ama sapıklık yolunu görseler onu** (sürekli tercih edip izleyecekleri) **bir yol edinirler. İşte sana! Bu** (şekilde doğru yoldan tamâmen yüz çevirip kötü yola tümüyle yönelmeleri) **şu sebeple** (meydana gelmekte)**dir ki onlar gerçekten Bizim âyetlerimizi yalanlamıştılar ve** (yanılma yüzünden değil de, inadına yüz çevirme gafletine düştükleri için) **onlar**(ı iyice düşünüp nazar-ı îtibâra almak)**dan uzaklaşarak gâfil kimseler olmuştular.**

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 147

(وَالَّذِينَ) **Ve o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha? (وَلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ) **ve âhirete kavuşmayı,** (حَبِطَتْ) **boşa gitti,** ne? (اَعْمَالُهُمْ) **onların amelleri,** (هَلْ يُجْزَوْنَ) **onlar cezâlandırılmayacaklardır,** (اِلَّا مَا) **ancak o şeylerle** (cezâlandırılacaklardır) **ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 147

147- Yine o kimseler ki; Bizim âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlamıştırlar; onların (düşkünlere yardım ve sıla-i rahim gibi iyilik nâmına yaptıkları) **amelleri boşa gitmiştir.** (Zâten) **onlar** (âhiret günü dünyâda iken) **sürekli yapmakta oldukları** (kâfirlik ve günahlar gibi kötü) **şeyler**(in kazandıracağı azap ve işkence)**den başkasıyla cezâlandırılmayacaktırlar.**

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰى مِنْ بَعْدِه۪ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌۜ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْد۪يهِمْ سَب۪يلًاۘ اِتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِم۪ينَ ﴿١٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 148

(وَاتَّخَذَ) **Ve edindi,** kim? (قَوْمُ مُوسٰى) **Mûsâ'nın kavmi,** yâni İsrâîloğulları tapınılacak bir ilâh edindiler, kimden sonra? (مِنْ بَعْدِه۪) **on**(un Tûr Dağı'na çıkmasın)**dan sonra,** nelerden edindiler? (مِنْ حُلِيِّهِمْ) **süs eşyâlarının bir kısmından,** neyi edindiler? (عِجْلًا) **bir buzağıyı,** ondan bedel? (جَسَدًا) **bir cesed**(e dönüşmüş buzağı heykelin)**i,** öyle buzağı ki, (لَهُ) **onun için vardır,** ne vardır? (خُوَارٌ) **bir nevî böğürme,** (اَلَمْ يَرَوْا) **onlar görmediler mi ki,** (اَنَّهُ) **gerçekten o** (buzağı), (لَا يُكَلِّمُ) **konuşamıyor,** kiminle? (هُمْ) **onlarla,** daha? (وَلَا يَهْد۪ى) **ve eriştiremiyor,** kimi? (هِمْ) **onları,** neye? (سَب۪يلًا) **hiçbir yola,** (اِتَّخَذُو) **onlar** (ilâh) **edindiler,** neyi? (هُ) **onu,** (وَكَانُوا) **böylece oldular,** kimler? (ظَالِم۪ينَ) **zulmedici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 148

148- Ama Mûsâ'nın kavmi onun (Rabbine münâcât için Tûr Dağı'na gidişinin) **ardından,** (onun yolunu muhâfaza etmeyip) **süs eşyâlarının bir kısmından** (eritilip şekillendirilerek îmâl edilmiş) **olan bir buzağıyı, kendisine mahsus böğürmesi bulunan bir cesed**(e dönüşmüş o heykel)**i** (tapınılacak bir ilâh) **edindi.**

Onlar görmediler mi ki o onlarla aslâ konuşamamaktadır, kendilerini hiçbir (doğru) **yola da eriştiremiyor?! Böylece onlar onu**(n gibi âciz bir yaratılmışı seçip, her şeyi yaratan Allâh-u Te'âlâ'ya ortak) **edindiler ve** (ancak kendilerine zarar veren) **zâlim kimseler oldular** ***/zâten onlar*** *(dâimâ yersiz işler yapan)* ***zâlim kimselerdiler/.***

Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın kavmi içinde bulunan Sâmirî adındaki münâfık bir adam, İsrâîloğullarının buzağı şeklindeki putlara tapmaya meyilli olduklarını bildiğinden, onun Tûr Dağı'na gidişini ve dönüşünün gecikmesini fırsat bilip, Firavun hânedânından kalan altın ve gümüş takıları toplayıp eriterek bir buzağı heykeli yaptı. Sonra Cebrâîl *(Aleyhisselâm)*ın atının izinden almış olduğu toprağı o buzağının ağzına koyması netîcesinde o heykel, kanı ve eti olan canlı bir ineğe dönüşüverdi. Kendisi yerinden kımıldayamasa da ara sıra böğürüyordu. Hârûn *(Aleyhisselâm)*ın nasîhatlerini dinleyen on iki bin kişilik bir azınlık dışında yüz binleri aşkın İsrâîloğulları onun etrâfında dönmeye başladılar. Böğürdüğünde ona karşı secde yapıyorlar, sustuğunda ise başlarını kaldırıyorlardı. *(Mecmû'atü't-tefâsîr, 2/636)*

وَلَمَّا سُقِطَ فِى اَيْدِيهِمْ وَرَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 149

(وَلَمَّا) **Ama ne zaman ki,** (سُقِطَ) (ağızları) **düşürüldü,** ne üzerine? (فِى اَيْدِيهِمْ) **ellerinin üzerine,** burada (فِى) harfi ceri (عَلٰى) harfi ceri mânâsındadır, yâni ne zamanki buzağıya tapan Yahûdîler bu yaptıklarına son derece pişman olup gayr-i ihtiyârî bir şekilde başları eğilerek ağızları ellerini ısırsın diye onlar üzerine düşürüldü, daha? (وَرَاَوْا) **ve onlar gördüler,** yâni bildiler, neyi? (اَنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** (قَدْ ضَلُّوا) **muhakkak sapıtmıştırlar,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْ) **andolsun ki; eğer acımazsa,** kime? (نَا) **bize,** kim? (رَبُّنَا) **Rabbimiz,** daha? (وَيَغْفِرْ) **ve** (günahlarımızı) **bağışlamada bulunmazsa,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** (لَنَكُونَنَّ) **elbette biz mutlaka oluruz,** kimlerden? (مِنَ الْخَاسِرِينَ) **hüsrâna uğrayanlardan.**

Meâl-i Şerîf - 149

149- Ama ne zaman ki (buzağıya tapan Yahûdîler bu yaptıklarına son derece pişman oldular ve gayr-i ihtiyârî bir şekilde başları eğildi de ağızları) **elleri**(ni ısırsın diye onlar) **üzere düşürüldü ve onlar gerçekten kendilerinin sapıtmış olduklarını kesinlikle gördüler** (işte o anda)**: "Andolsun ki; eğer Rabbimiz bize merhamet etmez** (de bu suçumuza keffâret olacak tevbeye bizi muvaffak kılmazsa) **ve bizim için** (bu suçumuzu) **mağfirette bulunmazsa, elbette biz** (iki cihanda da) **mutlaka** (zarar ve) **hüsrâna uğrayanlardan olacağız" dediler.**

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِه۪ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُون۪ي مِنْ بَعْد۪يۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَأْسِ اَخ۪يهِ يَجُرُّهُٓ اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُون۪ي وَكَادُوا يَقْتُلُونَن۪يۘ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْاَعْدَٓاءَ وَلَا تَجْعَلْن۪ي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 150

(وَلَمَّا) **Ve ne zaman ki,** (رَجَعَ) **döndü,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** kime? (اِلٰى قَوْمِه۪) **kavmine,** ne olduğu hâlde? (غَضْبَانَ) **kızgın olduğu hâlde,** daha? (اَسِفًا) **üzgün olduğu hâlde,** (قَالَ) **dedi,** ne dedi? (بِئْسَ) **ne kötü oldu,** ne cihetinden? (مَا) **o şey cihetinden,** öyle şey ki? (خَلَفْتُمُو) **halef oldunuz,** kime? (ن۪ي) **bana,** yâni benim yerime geçmeniz, kimden sonra? (مِنْ بَعْد۪ي) **benden sonra,** yâni yerime geçtikten sonra ne kötü işler yaptınız, (اَعَجِلْتُمْ) (çiğneyip) **geçtiniz mi?!** neyi? (اَمْرَ رَبِّكُمْ) **Rabbinizin emrini,** (وَاَلْقَى) **böylece** (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **bıraktı,** neyi? (الْاَلْوَاحَ) **o** (Tevrât) **levhaları**(nı), daha? (وَاَخَذَ) **ve tuttu,** neyi? (بِرَأْسِ اَخ۪يهِ) **kardeşinin başını,** ne olduğu hâlde? (يَجُرُّ) **çekmekte olduğu hâlde,** kimi? (هُ) **onu,** kime? (اِلَيْهِ) **kendisine,** (قَالَ) (Hârûn *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (ابْنَ اُمَّ) **ey anam oğlu!** (اِنَّ الْقَوْمَ) **şüphesiz bu toplum,** (اسْتَضْعَفُو) **güçsüz bıraktılar,** kimi? (ن۪ي) **beni,** (وَكَادُوا) **ve iyice yaklaştılar,** nedir olmaya? (يَقْتُلُونَ) **öldürecekler** kimi? (ن۪ي) **beni,** (فَلَا تُشْمِتْ) **artık sen sevindirme,** kime? (بِيَ) **bana** (yaptığına), kimleri? (الْاَعْدَٓاءَ) **o düşmanları,** daha? (وَلَا تَجْعَلْ) **ve sayma,** kimi? (ن۪ي) **beni,** kimlerle birlikte? (مَعَ الْقَوْمِ) **o toplumla,** öyle toplum ki, (الظَّالِم۪ينَ) **zâlimler.**

Meâl-i Şerîf - 150

150- Mûsâ (Tûr Dağı'nda bulunuyorken Sâmirî'nin, ümmetini buzağıya taptırarak saptırdığını Allâh-u Te'âlâ'dan öğrenip) **kızgın ve son derece üzgün bir şekilde kavmine döndüğü zaman** (yerine bıraktığı ağabeyi Hârûn *(Aleyhisselâm)* ve berâberindeki müminlere):

"Ardımdan benim yerime geçmeniz ne kötü bir şey oldu (ki, bunların Allâh-u Te'âlâ'yı bırakıp buzağıya tapmalarına engel olamadınız). **Rabbinizin** (kırk gece bitiminde size Tevrât getireceğime dâir) **emr** (ve vaad)**ini mi** (çiğneyip) **geç**(erek buzağıya ibâdet et)**tiniz?!" dedi.**

Böylece (Allâh için öfkesi çok şiddetli olan Mûsâ *(Aleyhisselâm)* dînî gayret ve hamiyetinden dolayı) **o** (Tevrât) **levhalar**(ın)**ı** (gayr-i ihtiyârî olarak aceleyle yere) **bıraktı ve** (o sırada) **kardeşinin** (bu hususta gevşeklik yaptığı zannıyla) **başını tutup onu kendisine doğru çekiyordu.**

O (Hârûn *(Aleyhisselâm)* onun bu düşüncesini gidermek için) **dedi ki: "Ey anam oğlu! Şüphesiz ki bu toplum** (yardımcılarımın azlığından dolayı) **beni güçsüz bıraktılar ve** (kendilerini bu şirkten nehyettiğimde) **beni öldürmeye çok yanaştılar. Sen de** (onların gözü önünde bana böyle davranarak) **o düşmanları bana** (yaptığına) **sevindirme ve beni o zâlimler toplumuyla birlikte sayma."**

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِى وَلِاَخِى وَاَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 151

(قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (رَبِّ) **ey Rabbim!** (اِغْفِرْ) **mağfirette bulun,** kim için? (لِى) **benim için,** daha? (وَلِاَخِى) **ve kardeşim için,** daha? (وَاَدْخِلْ) **ve girdir,** kimi? (نَا) **bizi,** nereye (فِى رَحْمَتِكَ) **rahmetinin içerisine,** (وَاَنْتَ) **zâten ancak Sen,** kimsin? (اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) **acıyanların en merhametlisisin.**

Meâl-i Şerîf - 151

151- O (Mûsâ *(Aleyhisselâm)* kardeşinin bu özrünü işitince) **dedi ki: "Ey Rabbim! Beni**(m anlayıp dinlemeden kardeşime böyle davranmamı) **ve** (eğer vazîfesinde bir gevşeklik yaptıysa da) **kardeşimi bağışla ve bizi** (hep birlikte) **rahmetinin içerisine girdir. Zâten ancak Sen acıyanların en merhametlisisin."**

اِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 152

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (اِتَّخَذُوا) (ilâh) **edindiler,** neyi? (اَلْعِجْلَ) **o buzağıyı,** (سَيَنَالُ) **muhakkak ulaşacaktır,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (غَضَبٌ) **büyük bir gazap,** kimden? (مِنْ رَبِّهِمْ) **Rablerinden,** daha ne ulaşacaktır, (وَذِلَّةٌ) **ve fecî bir alçaklık,** nerede? (فِى الْحَيٰوةِ) **o hayatta,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en alçak,** (وَكَذٰلِكَ) **ve işte sana böylece** (نَجْزِى) **cezâlandırırız,** kimleri? (اَلْمُفْتَرِينَ) **o iftirâ edenleri.**

Meâl-i Şerîf - 152

152- Şüphesiz o (Sâmirî gibi sapık) **kimseler ki; o buzağıyı** (tanrı) **edinmiştirler; gerçekten onlara Rablerinden** (türlü türlü azapları mûcip) **pek büyük bir gazap ve o en alçak** (dünyâ) **hayât**(ın)**da fecî bir alçaklık ulaşacaktır. Zâten işte sana! Biz** ("Mûsâ'nın da, sizin de ilâhınız bu buzağıdır" diyerek Allâh'a karşı en büyük iftirâyı uyduran) **o iftirâcı kimseleri böyle** (dehşetli azaplarla) **cezâlandırırız.**

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 153

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (عَمِلُوا) **işlediler,** neyi? (اَلسَّيِّـَٔاتِ) **kötü işleri,** (ثُمَّ تَابُوا) **sonra tevbe ettiler,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِهَا) **onlardan sonra,** daha ne yaptılar, (وَاٰمَنُوا) **ve îmân ettiler** (ve onun gereğince hareket ettiler), (اِنَّ رَبَّكَ) **şüphesiz senin Rabbin,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِهَا) **onlar**(ın bu kötü işlerinden pişman olmaların)**dan sonra,** kimdir? (لَغَفُورٌ) **elbette ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **ziyâde merhamet sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 153

153- (Habîbim!) **Ama o kimseler ki, kötü şeyler yapmıştırlar, sonra onların ardından tevbe etmiştirler ve îmân etmiştirler** (ayrıca o îmân gereği sâlih ameller de işlemiştirler); **şüphesiz ki senin Rabbin onlar**(ın bu kötü işlerinden pişman olmaların)**dan sonra elbette** (evvelce vukû bulan küçük-büyük tüm günahlarını tamâmen silip örten bir) **Ğafûr'dur,** (tevbe edenlere çokça acıyıp cennetini ikrâm eden bir) **Rahîm'dir.**

وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ اَخَذَ الْاَلْوَاحَ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 154

(وَلَمَّا) **Ve ne zaman ki,** (سَكَتَ) **sâkinleşti,** kimden uzaklaşarak? (عَنْ مُوسَى) **Mûsâ'dan uzaklaşarak,** ne? (اَلْغَضَبُ) **kızgınlık,** yâni Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın öfkesi yatışınca, (اَخَذَ) **aldı,** neyi? (اَلْاَلْوَاحَ) **o** (yere bıraktığı) **levhaları,** (وَفِى نُسْخَتِهَا) **hâlbuki onda yazılanlarda vardı,** ne vardı? (هُدًى) **büyük bir hidâyet** (rehberi), daha? (وَرَحْمَةٌ) **ve yüce bir rahmet,** kim için? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (هُمْ) **onlar,** kim için? (لِرَبِّهِمْ) **sâdece Rableri için,** nedirler? (يَرْهَبُونَ) (haramlardan) **çokça korkmaktaydılar.**

Meâl-i Şerîf - 154

154- (Kardeşinin özür beyânı ve kavminin tevbesi sonucu) **Mûsâ'dan kızgınlık uzaklaşarak kendisi sâkinleşince, o** (yere bıraktığı) **levhaları** (geri) **aldı ki, onda yazılanlarda** ***/onun nüshasında*** *(Levh-i Mahfûz'dan aktarılan o levhalarda)****/,*** **o kimseler için büyük bir hidâyet** (rehberi) **ve** (iyiliğe irşâd eden) **yüce bir rahmet vardı ki onlar sâdece Rablerinden çokça korkardılar** ***/onlar*** *(görsünler beğensinler için değil de)* ***ancak Rableri için*** *(günahlara yaklaşmaktan)* ***korkardılar/.***

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلاً لِمِيقَاتِنَاۚ فَلَمَّٓا اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَّايَۜ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَٓاءُ مِنَّاۚ اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَۜ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَٓاءُ وَتَهْد۪ي مَنْ تَشَٓاءُۜ اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِر۪ينَ ﴿١٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 155

(وَاخْتَارَ) **Böylece seçti,** kim? (مُوسٰى) **Mûsâ,** kimden? (قَوْمَهُ) **kavminden,** burada (مِنْ) harf-i ceri hazfedilmiştir, neyi seçti? (سَبْعِينَ) **yetmişi,** ne cihetinden? (رَجُلاً) **adam cihetinden,** yâni yetmiş kişiyi seçti, niçin? (لِمِيقَاتِنَا) **tâyin ettiğimiz vakit**(te tevbe etmeleri) **için,** (فَلَمَّا) **sonra ne zaman ki,** (اَخَذَتْ) **yakaladı,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne? (الرَّجْفَةُ) **o şiddetli zelzele,** (قَالَ) (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi,** ne dedi? (رَبِّ) **ey Rabbim!** (لَوْ شِئْتَ) **eğer Sen murâd etseydin,** (اَهْلَكْتَ) **helâk ederdin,** kimi? (هُمْ) **onları,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** yâni buzağıya tapmalarından önce, daha kimi helâk ederdin? (وَاِيَّايَ) **beni de,** (اَتُهْلِكُ) **helâk mı edeceksin,** kimi? (نَا) **bizi,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (فَعَلَ) **yaptı,** kimler? (السُّفَهَٓاءُ) **o beyinsizler,** kimden olduğu hâlde? (مِنَّا) **bizim içimizden,** (اِنْ هِيَ) **bu değildir,** (اِلَّا فِتْنَتُكَ) **ancak Senin imtihanındır,** (تُضِلُّ) **saptırırsın,** ne sebebi ile? (بِهَا) **onun sebebi ile,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (تَشَٓاءُ) **murâd ediyorsun,** daha? (وَتَهْد۪ي) **ve hidâyete erdirirsin,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (تَشَٓاءُ) **diliyorsun,** (اَنْتَ) **ancak Sen,** kimsin? (وَلِيُّنَا) **bizim Velîmiz** (ve Sâhibimiz), (فَاغْفِرْ) **o hâlde mağfiret et,** yâni günahlarımızı bağışla, kim için? (لَنَا) **bizim için,** daha? (وَارْحَمْ) **ve merhamet et,** kime? (نَا) **bize,** (وَاَنْتَ) **zâten ancak Sen,** kimsin? (خَيْرُ الْغَافِر۪ينَ) **bağışlayanların hayırlısı.**

Meâl-i Şerîf - 155

155- Böylece Mûsâ tâyin ettiğimiz vakit(te Tûr-u Sînâ'ya gelip, buzağıya tapma günahından tevbe etmeleri) **için kavminden yetmiş adam seç**(ip onlarla birlikte belirlenen mekâna eriş)**ti.**

(Bu kişiler Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a emir ve nehiyler buyuran Allâh-u Te'âlâ'nın kelâmını işitmeye mazhar oldukları hâlde, dönüp Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a: "Açıkça Allâh'ı görmedikçe sana aslâ inanmayacağız" dediler.)

Sonra o şiddetli zelzele kendilerini yakalayınca (Mûsâ *(Aleyhisselâm)*) **dedi ki: "Ey Rabbim! Sen murâd etseydin** (buzağıya tapmalarından) **daha önce bunları da,** (seni görmek istediğim zaman) **beni de helâk ederdin.**

İçimizden o (buzağıya tapan müşriklerin ve evvelce şirkten sakındıkları hâlde şimdi sapıtan bu) **beyinsizlerin yapmış olduğu bir şey yüzünden bizi helâk mi edeceksin?!**

Bu ancak Senin bir imtihanındır ki, (ezelde sapıklığı tercih edeceğini bilerek, sapıtmasını) **murâd ettiğin kimseyi onunla dalâlete düşürürsün,** (ezelî ilminde hidâyeti seçeceğini bildiğin için doğru yola iletmeyi) **istediğin kimseyi de hidâyete erdirirsin.**

Ancak Sen bizim (bütün işlerimizi yöneten) **Velîmizsin. O hâlde** (yaptığımız günahları) **bizim için mağfiret et ve** (her şeyi kaplayan rahmetinle) **bize merhamet et. Zâten ancak Sen bağışlayanların hayırlısısın.** (Zîrâ Senden başkası bağışlasa da, ya övgü beklentisi veyâ bir zararı savuşturma gâyesiyle bağışlar. Sen ise, ivazsız-garazsız sırf fazl-u kereminle tüm günahları bağışlar, bununla da yetinmeyip onları sevaplara dönüştürürsün.)

وَاكْتُبْ لَنَا فٖى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَٓا اِلَيْكَ
قَالَ عَذَابٖٓى اُصٖيبُ بِهٖ مَنْ اَشَٓاءُۚ وَرَحْمَتٖى وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ
فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذٖينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذٖينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَۚ ﴿١٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 156

(وَاكْتُبْ) **Ve yaz,** yâni takdîr et, kim için? (لَنَا) **bizim için,** nerede? (فٖى هٰذِهِ) **işte bunda,** ondan bedel? (الدُّنْيَا) **o en yakın olan** (dünyâ hayâtın)**da,** ne yaz? (حَسَنَةً) **güzel bir şey,** daha nerede? (وَفِى الْاٰخِرَةِ) **âhirette de,** (اِنَّا) **muhakkak biz,** (هُدْنَٓا) **dönüş yaptık,** yâni tevbe ettik, kime? (اِلَيْكَ) **Sana,** (قَالَ) (Allâh-u Te'âlâ) **buyurdu,** ne buyurdu? (عَذَابٖٓى) **Benim azâbım** (var ya); nedir? (اُصٖيبُ) **Ben isâbet ettiririm,** neyi? (بِهٖ) **onu,** kime? (مَنْ) **o kimseye ki,** (اَشَٓاءُ) **murâd ediyorum,** (وَرَحْمَتٖى) **rahmetim ise,** (وَسِعَتْ) **kaplamıştır,** neyi? (كُلَّ شَيْءٍ) **her bir şeyi,** (فَسَاَكْتُبُ) **yakında** (âhirette) **Ben** (ezelde) **yaz**(dığım kararı açıklay)**acağım,** neyi? (هَا) **onu,** yâni rahmetimi, kim için? (لِلَّذٖينَ) **o kimseler için ki,** (يَتَّقُونَ) (günahlardan) **hakkıyla sakınmaktadırlar,** daha? (وَيُؤْتُونَ) **ve vermektedirler,** neyi? (الزَّكٰوةَ) **zekâtı,** daha kimler için yazacağım? (وَالَّذٖينَ) **ve o kimseler için ki,** (هُمْ) **ancak onlar,** neye? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimize,** nedirler? (يُؤْمِنُونَ) **îmân etmektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 156

156- Bizim için işte bu dünyâda da, âhirette de (rahat hayat, ibâdete muvaffakiyet, sevaplar ve cennetler gibi) **güzel bir şey yaz** (ve takdîr et).

Şüphesiz ki biz (tevbe edip) **Sana dönüş yaptık"** (Allâh-u Te'âlâ, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın bu duâlarına icâbeten) **buyurdu ki:**

"Benim azâbım var ya; (cezâlandırmak) **murâd ettiğim kişiye** (kimsenin etkisi olmaksızın) **sâdece Ben onu isâbet ettiririm. Rahmetim ise** (dünyâda mümin-kâfir, canlı-cansız) **her bir şeyi kaplamıştır.**

Yakında (âhirete çıktığınızda ise herkese rahmet etmeyeceğim, ezelde yazdığım karârı sâdece müminlere tahsis edeceğim ve) **Ben onu özellikle o kimseler için yaz**(dığım şekilde açıklay)**acağım ki; onlar** (kâfirlik ve günahlardan) **hakkıyla sakınmaktadırlar, zekâtı vermektedirler ve yine ancak o kimseler için ki onlar Bizim** (indirdiğimiz kitaplardaki tüm) **âyetlerimize îmân etmektedirler."**

اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذٖى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجٖيلِ
يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبٰٓائِثَ
وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتٖى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذٖينَ اٰمَنُوا بِهٖ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ
وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذٖى اُنْزِلَ مَعَهُ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 157

Onlar, yâni âhirette İlâhî rahmet kendilerine mahsus olanlar, kimlerdir? (اَلَّذٖينَ) **o kimselerdir ki,** (يَتَّبِعُونَ) **hakkıyla tâbi olmaktadırlar,** kime? (اَلرَّسُولَ) **o Rasûl'e,** ondan bedel? (اَلنَّبِيَّ) **o Nebî'ye,** öyle peygamber ki, (اَلْاُمِّيَّ) **ümmî olan,** yâni okuma-yazma bilmediği hâlde ancak İlâhî tâlimle eğitilmiş olan, daha öyle bir zât ki, (اَلَّذٖى) **o kimse ki,** (يَجِدُونَ) **bulmaktadırlar,** kimi? (هُ) **onu**(n ismini ve sıfatlarını), ne olduğu hâlde? (مَكْتُوبًا) **yazılmış olduğu hâlde,** nerede yazılmış? (عِنْدَهُمْ) **kendi yanlarında,** nerede olduğu hâlde? (فِى التَّوْرٰيةِ) **Tevrat'ta,** daha? (وَالْاِنْجٖيلِ) **ve İncîl'de,** o Rasûl ne olduğu hâlde? (يَأْمُرُ) **emreder olduğu hâlde,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne ile? (بِالْمَعْرُوفِ) **mâruf ile,** yâni aklen ve dînen meşrû sayılan şeyler ile, daha ne olduğu hâlde? (وَيَنْهٰى) **ve nehyeder olduğu hâlde,** kimi? (هُمْ) **onları,** neden? (عَنِ الْمُنْكَرِ) **münkerden,** yâni aklen ve dînen reddedilen şeylerden, daha ne olduğu hâlde, (وَيُحِلُّ) **ve helâl eder olduğu hâlde,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** neyi? (اَلطَّيِّبَاتِ) **o tertemiz şeyleri,** daha ne olduğu hâlde, (وَيُحَرِّمُ) **ve haram eder olduğu hâlde,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (اَلْخَبٰٓائِثَ) **o pis şeyleri,** daha ne olduğu hâlde? (وَيَضَعُ) **ve indirmekte olduğu hâlde,** kimden uzaklaştırarak? (عَنْهُمْ) **onlardan uzaklaştırarak,** (وَضَعَ) fiili (عَنْ) harfi ile kullanılınca (أَنْزَلَ) mânâsına gelmektedir. *(ez-Zebîdî, Tâcü'l-'arûs, 22/335)* neyi indirmekte? (اِصْرَهُمْ) **ağır**

yüklerini, daha neyi? (وَالْاَغْلَالَ) **ve o bukağıları,** (الَّتِي) **öyle bukağılar ki,** (كَانَتْ) **bulunmaktaydı,** kimler üzerinde? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerinde,** (فَالَّذِينَ) **artık o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kime? (بِهٖ) **ona** (o peygambere), daha? (وَعَزَّرُوهُ) **ve tâzim ettiler,** kime? (هُ) **ona,** yâni saygı ve hürmet gösterdiler, daha? (وَنَصَرُوهُ) **ve yardım ettiler,** kime? (هُ) **ona,** daha? (وَاتَّبَعُوا) **ve hakkıyla tâbi oldular,** neye? (النُّورَ) **o nûra,** (الَّذٖى) **öyle nur ki,** (اُنْزِلَ) **indirildi,** kimle berâber? (مَعَهُ) **onunla berâber,** bu mânâya göre (مَعَهُ) zarfı (اُنْزِلَ) fiiline müteallıktir ki o zaman burada bir mahzûf vardır ki takdîr: (مَعَ نُبُوَّتِهِ) yâni "Onun peygamber olması ile birlikte indirildi" demektir. Ama bu zarf (وَاتَّبَعُوا) fiiline müteallık kabûl edilirse o zaman hazfe ihtiyaç yoktur, meâldeki mânâ buna göre verilmiştir, (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الْمُفْلِحُونَ) **felâha erenlerin ta kendileridir.**

Meâl-i Şerîf - 157

157- O kimseler (âhirette Allâh-u Te'âlâ'nın rahmetine mazhar edilecek)**dir ki; onlar yanlarındaki Tevrât ve İncîl'de kendisini**(n açık târifini) **yazılı olarak buldukları o Rasûl'e, o** (ismi "Muhammed" olan ve okuma-yazma bilmediği hâlde ancak İlâhî tâlimle eğitilmiş olan) **Ümmî Nebî'ye hakkıyla tâbi olmaktadırlar.**

O onlara (îmân ve ibâdetler gibi aklen ve dînen iyi bilinen şeylerden ibâret) **mârufu** (işlemelerini) **emretmektedir, münker** (olan kâfirlik ve günahlar gibi aklen ve dînen reddedilen şeyler)**den ise onları nehyetmekte** (ve engellemekte)**dir, bir de o tertemiz şeyleri** (o Allâh'ın adı anılarak kesilen hayvanları ve pis olmayan tüm rızıkları) **kendileri için helâl etmektedir,** (kan, leş, ve fâiz gibi madden veyâ mânen) **pis olan o şeyleri ise onlar üzerine haram kılmaktadır, ayrıca ağır yüklerini de, evvelce üzerlerinde bulunan o** (boyunlarına geçirilmiş) **bukağılar** (gibi ağır sorumluluklar)**ı da kendilerinden indirmektedir.**

Artık o kimseler ki; ona îmân etmiştirler, ona (saygı ve) **tâzimde bulunmuşturlar** ***/(düşmanlarına karşı) onu korumuşturlar/,*** (dâvetini ulaştırma yolunda) **kendisine yardım etmiştirler ve indirilmiş olan o** (Kur'ân) **nûr**(un)**a onunla birlikte hakkıyla tâbi olmuşturlar; işte sana! Ancak onlar** (dünyâda ve âhirette umduklarına kavuşup, korktuklarından kurtularak) **felâh bulanların ta kendileridir.**

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in kaldırdığı ağır yüklerden maksat; tevbenin kabûlü için intiharın şart kılınması, günah yapan uzuvların kesilmesi, necâset bulaşan yerlerin makaslanması ve ganîmetlerin yakılması gibi, eski ümmetlerin boynundaki zor yükümlülüklerdir. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî)*

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعًا الَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْي۪ وَيُم۪يتُۖ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 158

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ) **ey insanlar!** (اِنّ۪ي) **muhakkak ben,** kimim? (رَسُولُ اللّٰهِ) **Allâh'ın elçisiyim,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** siz ne olduğunuz hâlde? (جَم۪يعًا) (hep) **birlikte olarak** (O Allâh), kimdir? (اَلَّذ۪ي) **öyle bir Zâttır ki,** (لَهُ) **ancak O'na âittir,** ne? (مُلْكُ السَّمٰوَاتِ) **göklerin mülkü** (ve saltanatı), daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerin** (mülkiyeti), (لَٓا اِلٰهَ) **hiçbir ilâh yoktur,** (اِلَّا هُوَ) **ancak O vardır,** (يُحْي۪) **diriltir,** daha? (وَيُم۪يتُ) **ve öldürür,** (فَاٰمِنُوا) **o hâlde îmân edin,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولِهِ) **ve Rasûlü'ne,** ondan bedel; (اَلنَّبِيِّ) **o Nebî'ye,** öyle Nebî ki, (اَلْاُمِّيِّ) **Ümmî olan,** daha? (اَلَّذ۪ي) **o kimse ki,** (يُؤْمِنُ) **îmân etmektedir,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَكَلِمَاتِه۪) **ve O'nun kelimelerine** (ve âyetlerine), daha ne yapın? (وَاتَّبِعُو) **ve hakkıyla tâbi olun,** kime? (هُ) **ona,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَهْتَدُونَ) **hidâyet bulabilesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 158

158- (Habîbim! Seninle diğer peygamberler arasında bulunan farkı açıklamak üzere tüm kullara) **de ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ki ben, O Allâh'ın sizin hepinize** (göndermiş olduğu) **elçisiyim ki, göklerin ve yerin** (saltanat ve) **mülkiyeti sâdece Kendisine âittir, O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, O** (dilediğine) **hayat verir ve** (istediğini) **öldürür.**

O hâlde Allâh'a da, o Nebiy-yi Ümmî olan Rasûlü'ne de îmân edin ki, (zâten) **o da Allâh'a ve O'nun** (hem kendisine, hem de diğer peygamberlere indirmiş olduğu âyetlerin) **kelimelerin**(in tümün)**e îmân etmektedir.**

Bir de (kuru bir tasdîkle yetinmeyip, dînini yaşamakla yükümlü olduğunuzu kabullenerek) **ona hakkıyla tâbi olun, tâ ki siz** (hakka ve hakîkate) **hidâyet bulabilesiniz."**

Bu ve bir önceki âyet-i kerîmelerden açıkça anlaşıldığı üzere; hidâyet ve felâha erişebilmek ve netîcesinde cennete girmek için, sâdece Allâh'a ve âhirete îmân etme şartları yeterli olmadığı gibi, Râsûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in ve dîninin doğruluğuna inanmak da yeterli değildir. Bilakis Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e inanmak, ona saygı göstermek, destek çıkmak, getirdiği dîne ve kitaba hakkıyla uymak gibi şartlar da öne sürülmüştür.

Demek oluyor ki; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in dînini inkâr eden Yahûdî ve Hristiyanlardan müteşekkil Ehl-i Kitap cennete giremeyecektir.

Yine böylece Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ve İslâm'a karşı hoşgörülü olan fakat: "Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* hak peygamberdir, İslâm da gerçek bir dindir, ancak ben kendi dînimde devâm etmekteyim, onlara uymakla yükümlü değilim" diyerek, kendi bâtıl dinlerini bırakmayan ve İslâm'a girip, dinle alâkalı her konuda Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e harfiyyen uymaya mecbur olduğunu kabûl etmeyen Kitap Ehli de aslâ cennete giremeyecek ve felâha eremeyecektir. *(el-Beyzâvî)*

Dolayısıyla Bakara Sûresi:62 ve Mâide Sûresi:69. âyet-i kerîmelerinde: "Sâdece Allâh'a ve âhiret gününe îmân şartıyla cennete girecekleri" beyân edilen Yahûdî ve Hristiyanlardan maksat; kendi peygamberleri döneminde hak olan dinlerine tâbi olan Ehl-i Kitap'tır.

Yoksa bozuk fikirli bâzı ilâhiyatçıların iddiâ ettiği gibi; İslâm'ı kabullenmeyen günümüz Ehl-i Kitap'ı değildir. Çünkü Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in ismini duymuş olan hiçbir kimsenin kendi dînini bırakıp onun dînine tâbi olmadan cennete girmesi bu âyet-i kerîmenin beyânından anlaşıldığı üzere mümkün değildir.

Bu konuda farklı bilgiler için bakınız: *el-Bakara Sûresi:62, en-Nisâ Sûresi:151*

وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰٓى اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 159

(وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰٓى) **Mûsâ'nın kavminden de vardır,** ne? (اُمَّةٌ) **büyük bir topluluk,** öyle topluluk ki, (يَهْدُونَ) (insanları) **hidâyete eriştirmekteydiler,** ne ile? (بِالْحَقِّ) **hak** (olan nasîhatler) **ile,** daha ne yapmaktaydılar? (وَبِهٖ) **ancak onunla,** (يَعْدِلُونَ) **adâletli davranmaktaydılar.**

Meâl-i Şerîf - 159

159- Mûsâ'nın kavminden de büyük bir topluluk vardı ki, hak (olan nasîhatler) **ile** (insanları) **hidâyete eriştirmekteydiler ve ancak onunla** (hüküm verip, zulme sapmayarak) **adâletli davranmaktaydılar.**

Bu âyet-i kerîmede zikredilen "Ümmet"ten kimlerin kastedildiği farklı görüşler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 14/526-529*

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطاً اُمَماًۜ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَۚ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْناًۜ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْۜ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰىۜ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْۜ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 160

(وَقَطَّعْنَا) **Ve Biz ayırdık,** kimi? (هُمُ) **onları,** yâni Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın kavmini, neye ayırdık? (اِثْنَتَيْ عَشْرَةَ) **on ikiye,** ne cihetinden? (اَسْبَاطاً) **kabîleler cihetinden,**

öyle kabîleler ki, (أُمَمًا) **ümmetler** (olan), (وَاَوْحَيْنَا) **ve Biz vahyettik,** kime? (اِلٰى مُوسٰى) **Mûsâ'ya,** ne zaman? (اِذِ اسْتَسْقٰى) **su istediği zaman,** kimden? (هُ) **ondan,** kim? (قَوْمُهُ) **kavmi,** ne diye vahyettik? (اَنِ اضْرِبْ) **vur diye,** ne ile? (بِعَصَاكَ) **asân** (değneğin) **ile,** neye? (الْحَجَرَ) **şu taşa,** (فَانْبَجَسَتْ) **böylece hemen fışkırdı,** neden? (مِنْهُ) **ondan,** yâni taştan, ne? (اِثْنَتَا عَشْرَةَ) **on iki,** ne cihetinden? (عَيْنًا) **göze cihetinden,** (قَدْ عَلِمَ) **muhakkak bildi,** kim? (كُلُّ اُنَاسٍ) **her kısım insan,** neyi? (مَشْرَبَهُمْ) **içecekleri yeri,** (وَظَلَّلْنَا) **ve Biz gölge yaptık,** kim üzerine? (عَلَيْهِمُ) **onlar üzerine,** neyi? (الْغَمَامَ) **o bulutu,** daha? (وَاَنْزَلْنَا) **ve Biz indirdik,** kim üzerine? (عَلَيْهِمُ) **onlar üzerine,** neyi? (الْمَنَّ) **kudret helvasını,** daha neyi? (وَالسَّلْوٰى) **ve bıldırcını,** böylece Biz size buyurduk ki, (كُلُوا) **yiyin,** neden? (مِنْ طَيِّبَاتِ مَا) **o şeylerin lezzetlilerinden ki,** (رَزَقْنَا) **rızıklandırdık,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَمَا ظَلَمُو) **ama onlar** (bu nîmetlere nankörlük ederek) **zulmetmediler,** kime? (نَا) **Bize,** (وَلٰكِنْ كَانُوا) **velâkin oldular,** kime? (اَنْفُسَهُمْ) **ancak kendi nefislerine,** nedir oldular? (يَظْلِمُونَ) **zulmederler.**

Meâl-i Şerîf - 160

160- Böylece Biz onları kabîleler hâlinde birbirinden ayrı on iki topluluğa ayırdık. (Sahrâda susuz kalan) **kavmi kendisinden su istediği zaman Biz Mûsâ'ya: "**(Elindeki) **asân ile şu taşa vur" diye vahyettik de** (o bu emri yerine getirince) **hemen ondan** (İsrâîloğullarının kabîleleri sayısınca) **on iki göze fışkırdı ki** (onlardan) **her kısım insan, içecekleri kaynağı kesinlikle bilmiş oldu.**

Yine Biz (sahrâda güneşin harâretinden koruması için) **o bulutu üzerlerine bir gölge yaptık ve onlar üzerine kudret helvasıyla bıldırcın indirdik**(ten sonra onlara buyurduk) **ki: "Sizi rızıklandırmış olduğumuz lezzetli şeylerden yiyin."**

Böylece onlar (bu büyük nîmetlere nankörlük ederek) **Bize zulmetmediler velâkin onlar** (vebâli kendilerine dönecek işler yaparak) **ancak kendilerine zulmeder olmuştular.**

وَاِذْ قِيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٔاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 161

(وَاِذْ قِيلَ) (Habîbim! Yahûdîlere hatırlat) **o zamânı da ki, denilmişti,** kime? (لَهُمُ) **onlara,** ne denilmişti? (اُسْكُنُوا) **yerleşin,** nereye? (هٰذِهِ) **işte şuraya,** ondan

bedel? (اَلْقَرْيَةَ) **bu karyeye,** daha? (وَكُلُوا) **ve yiyin,** neden? (مِنْهَا) **ondan,** nerede? (حَيْثُ شِئْتُمْ) **dilediğiniz yerde,** daha? (وَقُولُوا) **ve deyin,** ne deyin? (حِطَّةٌ) **hıttadır,** burada bir mübtedâ mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (مَسْأَلَتُنَا حِطَّةٌ) şeklindedir. Buna göre mânâ şöyle olur: "(Ey Rabbimiz!) 'Bizim Senden dileğimiz günahlarımızı silmendir' deyin", daha ne yapın? (وَادْخُلُوا) **ve girin,** nereden? (اَلْبَابَ) **o kapıdan,** kimler olarak? (سُجَّدًا) **secde edici kimseler olarak,** böyle yapın ki, (نَغْفِرْ) **örtelim,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neleri? (خَطِيٓـَٔاتِكُمْ) **hatâlarınızı** (ve günahlarınızı), (سَنَزِيدُ) **muhakkak fazlasıyla vereceğiz,** kimlere? (اَلْمُحْسِنِينَ) **o muhsin kimselere.**

Meâl-i Şerîf - 161

161- (Habîbim! Yahûdîlere hatırlat) **o zamânı da ki;** (Tîh Sahrâsı'ndan çıkışlarının ardından) **onlara: "İşte şu** (mukaddes Kudüs toprağına) **yerleşin de on**(da bulunan rızıklar)**dan dilediğiniz yerde yeyin ve** (yâ Rabbi! Senden dileğimiz 'Bizi bağışlamandır!' anlamına gelen) **'Hıtta'** (sözünü) **deyin.** (Sizi Tîh'den kurtarmasına karşılık Allâh'a şükür için, tevâzulu bir şekilde yere kapanıp) **o kapıdan da secde edici kimseler olarak girin ki, sizin için hatâlarınızı** (ve günahlarınızı) **örtelim.** (İyi amel işleyen) **muhsin kimselere** (ise) **muhakkak fazlasıyla** (sevap) **vereceğiz."**

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِى قِيلَ لَهُمْ
فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَٓاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 162

(فَبَدَّلَ) **Fakat çevirdi,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (ظَلَمُوا) **zulüm işlediler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni zâlimler söylemeleri emredilen "Hıtta" sözünü çevirdiler, neye? (قَوْلًا) **bir söze,** (غَيْرَ الَّذِى) **o sözden başkasına ki,** (قِيلَ) **denilmişti,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** (فَاَرْسَلْنَا) **Biz de hemen salıverdik,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (رِجْزًا) **büyük ve murdar bir azâbı,** nereden? (مِنَ السَّمَٓاءِ) **gökten,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları sebebiyle? (يَظْلِمُونَ) **zulmederler.**

Meâl-i Şerîf - 162

162- Fakat onların içerisinden o (emir tutmayarak nefislerine karşı) **zulüm işlemiş olan kimseler,** (tevbe mânâsına gelen "Hıtta" kelimesini alaya alıp, yerine; "Buğday" mânâsına gelen "Hınta" kelimesini söyleyerek emrolunan sözü) **kendilerine söylenmiş olandan başka bir söze çevirdi.**

Sonra Biz, onlar (emre isyân ve nefislerine karşı) **sürekli zulüm işlemekte oldukları için üzerlerine gökten** (yağarcasına başlarına çökecek) **büyük ve murdar bir azap** (olan vebâ salgını) **salıverdik.**

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّت۪ي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِۢ اِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ اِذْ تَأْت۪يهِمْ ح۪يتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعاً وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَۙ لَا تَأْت۪يهِمْۚ كَذٰلِكَۚ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 163

(وَسْـَٔلْ) **Ve sor,** kime? (هُمْ) **onlara,** yâni Yahûdîlere, neden sor? (عَنِ الْقَرْيَةِ) **o kasabadan,** (اَلَّت۪ي) **öyle kasaba ki,** (كَانَتْ) **idi,** nedir idi? (حَاضِرَةَ الْبَحْرِ) **denizin yanında** (kenarında), onlara ne zamânı sor? (اِذْ يَعْدُونَ) **bir vakti ki haddi aşıyorlardı,** ne zaman? (فِي السَّبْتِ) **cumartesi** (günün)**de,** ondan bedel? (اِذْ تَأْت۪ي) **geldiği zaman,** kime? (هِمْ) **onlara,** ne? (ح۪يتَانُهُمْ) **balıkları,** ne zaman? (يَوْمَ سَبْتِهِمْ) **cumartesi günlerinde,** ne oldukları hâlde? (شُرَّعاً) (su üzerinde) **belirgin oldukları hâlde,** (وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ) **cumartesi** (yasağını) **gözetmedikleri günde ise,** (لَا تَأْت۪ي) (balıklar) **gelmiyordu,** kime? (هِمْ) **onlara,** (كَذٰلِكَ) **işte sana böylece,** (نَبْلُو) **imtihan ediyorduk,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَفْسُقُونَ) **fâsıklık yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 163

163- (Habîbim!) **Bir de o** (Yahûdî ola)**nlara denizin yanında bulunan o** (Eyle) **kasaba**(sının sâkinlerinin başına gelen azap)**dan sor.**

Bir zaman(da yaşadıkların)**dan** (sor) **ki; onlar cumartesi** (günün)**de** (yasaklanan balık avlama günahını işleyerek, Allâh-u Te'âlâ tarafından konmuş) **haddi aşıyorlardı. Hani cumartesi günlerinde balıkları** (akın akın ve su üzerinde) **belirgin oldukları hâlde onlara geliyor,** (başka günlere kavuşup) **cumartesi** (yasağını) **gözet**(me gereği hisset)**mediklerinde ise** (balıklar) **onlara gelmiyordu.**

İşte sana! Sürekli (emirlerimizi çiğneyerek) **fâsıklık yapmakta olmaları nedeniyle onları böyle** (şiddetli bir sınamayla) **imtihan ediyorduk** (da böylece ezelde olacağını bildiğimiz şeyi herkese gösteriyorduk).

Şeyhzâde ve Âlûsî tefsirlerinde zikredildiği üzere; Mûsâ *(Aleyhisselâm)* cumâ gününü ibâdete ayırmak istediyse de, İsrâiloğulları Allâh-u Te'âlâ'nın cumartesi günü hiçbir şey yaratmadığını öne sürerek ibâdet için cumartesiyi tercih ettiler, Allâh-u Te'âlâ da Mûsâ *(Aleyhisselâm)*a: "Onları istedikleriyle baş başa bırak, sonra Ben onları bu hususta imtihan edeceğim" diye vahyetti. Böylece onlara cumartesi günü çalışmayı bırakmalarını emretti ve o günde balık avlamalarını haram etti.

Dâvûd *(Aleyhisselâm)*ın zamânına kadar bu emre riâyet ettiler, onun zamânında ise Medîne ile Şâm arasındaki sâhil üzerinde bulunan Eyle kasabasının sâkinleri bu yasağı çiğnediler, şöyle ki; cumartesi günü olduğunda denizdeki tüm balıklar onların sâhiline akın eder ve su üstüne çıkarak kendilerini gösterirlerdi.

Cumartesi geçtiğinde ise balıklar dağılır, bir tâne bile görünmezdi. Geçimleri balık avına bağlı olan bu topluma şeytan: "Siz ancak cumartesi günü balıkları denizden almaktan nehyolundunuz, yoksa avlanmak size yasaklanmadı" diye vesvese verdi.

Bunun üzerine bir kısım ahâli sâhilde havuzlar kazıp onlarla deniz arasında kanallar açtılar, cumâ günü yatsı vaktinde o kanalları açtıkları zaman balıklar dalgalarla birlikte o havuzlara sürükleniyordu. Pazar günü olunca da havuzdaki balıkları çıkarıp yiyorlar, fazlasını da tuzlayıp satıyorlardı. Böylece başlarına bir belâ gelmeden yetmiş sene kadar süre geçti.

Sonra evlatları da babalarının yolundan giderek bu günahı işlemeye daha çok cesâret buldular ve: "Cumartesi günü balık avlamak bize helâl edildi" dediler. Hâl böyle devâm ederken, nüfûsu yetmiş bine varan karye halkı üç sınıfa ayrıldı; bir kısmı emirleri tuttu ve tutmayanları engellemeye çalıştı, bunların sayısı on iki bin kadardı. Diğer bir kısım ise emirleri tuttu fakat nemelâzımcılık yaparak kimseyi engellemedi. Üçüncü bir kesim ise, bu işin helâl olduğuna îtikād ederek günah işlemeye devâm etti.

Mücrimler nasîhat kabûl etmeyince vaaz edenler: "Artık biz sizinle aynı şehirde yaşayamayız" diyerek şehri duvarla ikiye böldüler, Dâvûd *(Aleyhisselâm)* da günahkârlara lânet edince Allâh-u Te'âlâ bir gecede onları maymunlara çevirdi.

Sabah olunca vaaz edenler duvarın yanına gelip kapının kapalı olduğunu ve hiçbir ses gelmediğini, bir duman da yükselmediğini görünce, duvarın üzerinden tırmanıp yanlarına indikleri zaman, gençlerini maymuna, yaşlılarını da domuza dönüşmüş vaziyette buldular. Maymuna dönüşenler, insanlardan olan akrabâlarını tanıyorlar fakat insanlar onları ayırt edemiyorlardı. Maymunlar yakınlarının yanına gelip elbiselerini koklayarak ağlıyor, insanlar onlara: "Biz sizi bu işten nehyetmemiş miydik?!" dediklerinde ise ağlayarak başlarını sallıyorlardı.

Bu konuda daha ziyâde mâlûmât için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 1/380-381*

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا
قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 164

Onlara daha hangi zamânı sor? (وَإِذْ قَالَتْ) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (sor) **ki; demişti,** kim? (أُمَّةٌ) **bir cemâat,** öyle cemâat ki? (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne dediği zamânı sor? (لِمَ تَعِظُونَ) **niçin vaaz ediyorsunuz?** kime? (قَوْمًا) **bir topluma,** öyle toplum ki, (اللّٰهُ) **Allâh,** kimdir? (مُهْلِكُهُمْ) **onları helâk edicidir,** daha? (أَوْ مُعَذِّبُهُمْ) **yâhut onlara azap edicidir,** ne ile? (عَذَابًا) **büyük bir azap ile,** öyle azap ki, (شَدِيدًا) **pek şiddetli,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (مَعْذِرَةً) **mâzeret olsun için,** yâni bir özür açıklayalım diye, kime? (إِلَى رَبِّكُمْ) **Rabbinize,** daha? (وَلَعَلَّهُمْ) **ve belki onlar,** (يَتَّقُونَ) (bu haramdan sakınarak) **takvâ sâhibi olurlar.**

Meâl-i Şerîf - 164

164- (Habîbim!) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (sor) **ki; içlerinden** (kendileri harama bulaşmayan fakat günah işleyenlere de karışmayan) **bir cemâat** (nasîhate devâm eden diğer topluluğa): **"Ne diye vaaz**(-u nasîhate devâm) **ediyorsunuz öyle bir topluma ki, Allâh kendilerini** (topluca) **helâk edicidir ya da** (köklerini kazımayıp) **onlara pek şiddetli bir azapla azap edicidir?!" demişti de onlar:**

"Rabbinize bir mâzeret (ve O'na arz edebileceğimiz bir özür vesîlesi) **olsun** (da kötülükten nehyetme husûsunda gevşeklik yapmakla suçlanmayalım) **diye** (biz vaazı bırakmıyoruz)**! Umulur ki onlar da** (bu haramdan sakınarak) **takvâ sâhibi olurlar.** (Zîrâ helâk olmayan kişilerden tamâmen ümit kesilmez)**" dediler.**

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖٓ اَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوٓءِ وَاَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا
بِعَذَابٍ بَـٔيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 165

(فَلَمَّا) **Ama ne zaman ki,** (نَسُوا) **unuttular,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (ذُكِّرُوا) **öğütlendiler,** neyle? (بِهٖٓ) **onunla,** yâni kendisiyle öğütlendikleri vaazları terk ettikleri zaman, (اَنْجَيْنَا) **Biz kurtardık,** kimi? (الَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (يَنْهَوْنَ) **nehyetmekteydiler,** neden? (عَنِ السُّوٓءِ) **o kötü şeyden,** daha ne yaptık? (وَاَخَذْنَا) **ve yakaladık,** kimi? (الَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (ظَلَمُوا) **zulüm** (ve günah) **işlediler,** ne ile yakaladık? (بِعَذَابٍ) **büyük bir azap ile,** öyle azap ki, (بَـٔيسٍ) **pek kuvvetli olan,** ne sebebiyle? (بِمَا كَانُوا) **olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَفْسُقُونَ) **fâsıklık yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 165

165- Ama ne zaman ki onlar (nasîhat kabîlinden) **kendisiyle öğütlendikleri şeyi** (tamâmen terk edip) **unuttular, Biz** (cumartesi günü balık avlama yasağı gibi) **o kötü şeyden nehyetmekte** (ve onları engellemekte) **olan o** (nasîhatçı) **kimseleri** (diğerlerinin başına gelen belâya çarpılmaktan) **kurtardık.**

O (günahı işleyerek) **zâlim olmuş kimseleri ise, sürekli** (isyân ve) **fâsıklık yapmakta olmaları sebebiyle pek kuvvetli** (ve acımasız) **olan büyük bir azap ile yakaladık.**

فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِـٔينَ ﴿١٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 166

(فَلَمَّا) **Sonra ne zaman ki,** (عَتَوْا) **büyüklendiler,** neden? (عَنْ مَا) **o şey**(i terk etmek)**den ki,** (نُهُوا) **yasaklandılar,** neden? (عَنْهُ) **o şeyden,** yâni yasaklandıkları şeyi terk etmekten büyüklendiler de onu kabullenemediler, o zaman Biz de, (قُلْنَا) **buyurduk,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** ne buyurduk? (كُونُوا) **olun,** nedir olun? (قِرَدَةً) **birtakım maymunlar,** daha nedir olun, (خَاسِئِينَ) **alçaklar.**

Meâl-i Şerîf - 166

166- Sonra onlar kendisinden yasaklandıkları o şey(i terk etmek)**den büyüklen**(erek onu kabullenemey)**ince Biz onlara: "Maymunlar ve alçaklar olun" buyurduk.**

Ulemânın ekserîsinin beyânı vechile; maymuna döndürülen bu kişiler mesh olunmalarının ardından hiçbir şey yiyip içmediler, birbirlerine cinsî yakınlıkta da bulunmadılar ve üç gün içerisinde helâk oldular.

Bâzıları bugünkü maymunların onların neslinden olduğunu iddiâ etmişlerse de, İbnü Mes'ûd *(Radıyallâhu Anh)*ın şu rivâyeti bu görüşü reddetmektedir: "Bir kişi Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e, maymun ve domuzların, sûretleri döndürülen ümmetlerden kalıp kalmadığını sorduğunda o: 'Şüphesiz ki Allâh-u Te'âlâ bir toplumu helâk edip yâhut bir millete azap edip de daha sonra onlar için bir nesil bırakmaz. Maymunlar ve domuzlar daha önce de mevcuttular' buyurmuştur." *(Müslim, el-Kader:7, rakam:2663, 4/2051-2052)*

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِۜ
اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِۚ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 167

Onlara daha neyi sor, (وَاِذْ تَاَذَّنَ) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (sor) **ki; îlân etmişti,** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** ne diye? (لَيَبْعَثَنَّ) **andolsun ki; mutlaka gönderecektir,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **o** (Yahûdî ola)**nlar üzerine,** ne zamâna kadar? (اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününe kadar,** kimi? (مَنْ) **o kimseyi ki,** (يَسُومُ) **arayacak,** kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (سُوٓءَ الْعَذَابِ) **azâbın en kötüsünü,** yâni en kötü azapları arayıp bulup onlara tattıracak, (اِنَّ رَبَّكَ) **şüphesiz senin Rabbin,** kimdir? (لَسَرِيعُ الْعِقَابِ) **elbette azâbı çok çabuk olan** (bir Zât)**dır,** daha? (وَاِنَّهُ) **yine şüphesiz ki O,** kimdir? (لَغَفُورٌ) **elbette ziyâde mağfiret edicidir,** daha kimdir? (رَح۪يمٌ) **ziyâde merhamet sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 167

167- (Habîbim!) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (o Yahûdîlere sor) **ki; senin Rabbin:**

"Andolsun; kıyâmet gününe kadar onlar üzerine öyle kimse(leri) **gönder**(ip musallat ed)**ecektir ki o onlara en kötü** (işkence ve) **azab**(lar)ı **aray**(ıp bulup tattır)**acaktır" diye bildiride bulunmuştu.**

Gerçekten senin Rabbin (kâfirlere karşı) **elbette azâbı çok çabuk olan** (bir Zât)**dır.** (Dilediğine azâbı dünyâda çarçabuk gönderebilir. Onlar hakkında da bunu böyle dilemese bile zâten her gelecek yakındır.) **Yine muhakkak ki O, elbette** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (îmân edenlere ise çok ziyâde acıyan bir) **Rahîm'dir.**

وَقَطَّعْنَاهُمْ فِى الْاَرْضِ اُمَماًۚ مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذٰلِكَۘ
وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 168

(وَقَطَّعْنَا) **Böylece Biz parçaladık,** kimi? (هُمْ) **onları** (Yahûdîleri), nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** nelere? (اُمَماً) **ayrı ayrı topluluklara,** (مِنْهُمْ) **onlardan vardır,** kimler? (اَلصَّالِحُونَ) **iyi kimseler** (ki onlar İslâm'ı kabûl edenlerdir), daha? (وَمِنْهُمْ) **ve onlardan vardır,** nerede olan? (دُونَ ذٰلِكَ) **işte sana bunun aşağısında olan,** yâni iyi hâlin aşağısında kalan kâfirler ve fâsıklar, (وَبَلَوْنَا) **ve Biz imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **ettik,** kimi? (هُمْ) **onları,** neyle? (بِالْحَسَنَاتِ) **güzel şeylerle,** daha? (وَالسَّيِّـَٔاتِ) **ve kötü şeylerle,** niçin? (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَرْجِعُونَ) **dönerler.**

Meâl-i Şerîf - 168

168- Böylece Biz onları (belli bir yerde kuvvet ve güce kavuşamasınlar diye) **yer**(yüzünün farklı farklı bölgelerin)**de ayrı ayrı topluluklara parçaladık. İçlerinden iyi kimseler vardır** (ki onlar İslâm'ı kabûl eden bir azınlıktır). **İşte sana! Onlardan bu** (iyilik durumu)**nun aşağısında bulunan** (birtakım kâfir ve fâsıklar) **da vardır** (ki onlar kâhir ekseriyettir). **Böylece Biz onları** (bolluk ve âfiyet gibi) **güzel şeylerle de,** (kıtlık ve hastalık gibi) **kötü şeylerle de imtihan** (edenin muâmelesine tâbi) **ettik. Tâ ki onlar** (bu inkâr ve isyanlarından) **dönsünler.**

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَاْخُذُونَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَاۚ
وَاِنْ يَاْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَاْخُذُوهُۜ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا
الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِۜ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 169

(فَخَلَفَ) **Sonra yerine geçti,** kimden sonra? (مِنْ بَعْدِهِمْ) **onlardan sonra,** kim? (خَلْفٌ) **birtakım kötü nesiller,** öyle kötü nesiller ki, (وَرِثُوا) **vâris oldular,** neye? (اَلْكِتَابَ) **o kitaba,** yâni Tevrât'a, ne oldukları hâlde? (يَاْخُذُونَ) **almakta oldukları hâlde,** neyi? (عَرَضَ هٰذَا) **işte şunun menfaatini,** öyle şu ki, (اَلْاَدْنٰى) **en yakın olan,** yâni âhirete nispetle en yakın olan dünyânın kârlarını, daha ne oldukları hâlde? (وَيَقُولُونَ) **ve dedikleri hâlde,** (سَيُغْفَرُ) **muhakkak** (bu aldığımız rüşvet) **bağışlanacaktır,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** (وَاِنْ يَاْتِ) **ama gelecek olsa,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (عَرَضٌ) **başka bir menfaat,** öyle menfaat ki, (مِثْلُهُ) **onun benzeri,** (يَاْخُذُوهُ) **alırlar,** neyi? (هُ) **onu,** (اَلَمْ يُؤْخَذْ) **alınmadı mı?** kimler üzerine vâcip kılınarak? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (مِيثَاقُ الْكِتَابِ) **o kitaptaki söz,** o da nedir? (اَنْ لَا يَقُولُوا) **söylemeyeceklerdir,** kime karşı? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a karşı,** yâni Allâh adına hiçbir şey söylemeyecekler, (اِلَّا الْحَقَّ) **hak olan müstesnâ,** (وَدَرَسُوا) **hâlbuki onlar iyice okumuştular,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** nerededir? (فِيهِ) **ondadır,** (وَالدَّارُ) **o yurt ise,** öyle yurt ki, (اَلْاٰخِرَةُ) **son olucu,** yâni âhiret, nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** kim için? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (يَتَّقُونَ) **hakkıyla sakınmaktadırlar,** (اَفَلَا تَعْقِلُونَ) **hâlâ anlamayacak mısınız?**

Meâl-i Şerîf - 169

169- O (Ehl-i Kitap arasından, kendi dönemlerinde mûteber olan dinlerine ve kitaplarına bağlı buluna)**n** (sâlih kul)**ların ardından** (atalarından öğrenme yoluyla) **o** (Tevrât) **kitab**(ında bulunan emirler, yasaklar, helâl ve haramlarla ilgili mâlûmât)**a mîrasçı olmuş birtakım kötü nesiller onların yerine geçti ki onlar işte şu en yakın olan** (peşin ve geçici dünyân)**ın menfaatini alırlar, bir yandan da: "**(Biz, Allâh'ın kelimelerini değiştirme karşılığında aldığımız rüşvet günahından dolayı cezâlandırılmayacağız) **muhakkak ki** (tevbe ettiğimizde) **bu bizim için bağışlanacaktır" derler.**

Ama kendilerine onun gibi bir menfaat daha gelse onu da alır (böylece hiç tevbe etmeksizin bu günahlarında ısrâr edip kalır)**lar. O kitapta bu kişiler üzerine** (vâcip kılınarak)**; Allâh'a karşı hak olmayanı** (özellikle de günaha ısrarcı oldukları hâlde, kesinkes affolunacakları gibi iddiâları) **söylemeyeceklerine dâir kuvvetli bir söz alınmamış mıydı?!**

Hâlbuki kendileri onda bulunanı iyice okumuş (olduklarından, bu sözü unutmamış)**lardı. O son yurt** (olan âhiret) **ise,** (rüşvet vesâir haramlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olan o kimseler için** (bunların kazandığı âdî ve basit mallara nispetle) **hayrın ta kendisidir.**

(Ey Yahûdîler!) **Hâlâ** (bunun böyle olduğunu) **anla**(yıp da ebedî azâba sebebiyet veren bu âdî menfaatleri sonsuz nîmetlerle değişmeyi bırak)**mayacak mısınız?!**

وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۜ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 170

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (يُمَسِّكُونَ) **sımsıkı sarılmaktadırlar,** neye? (بِالْكِتَابِ) **o kitaba,** daha? (وَاَقَامُوا) **hakkıyla kılmışlardır,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** (اِنَّا) **muhakkak Biz,** (لَا نُضِيعُ) **zâyi etmeyeceğiz,** neyi? (اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ) **ıslâha çalışan o kişilerin mükâfâtını.**

Meâl-i Şerîf - 170

170- Ama o kimseler ki (kitapları olan Tevrât'ı değiştirip gizlememişler ve onu tahrîf etmeyi bir kazanç vesîlesi edinmemiştirler, daha sonra da onu tasdîk ederek inen) **o** (Kur'ân gibi yüce) **kitaba sımsıkı sarılmıştırlar ve o** (farz) **namaz**(lar)**ı dosdoğru kılmıştırlar; şüphesiz ki Biz** (kendilerini ve insanları düzeltmeye ve) **ıslâha çalışan o kimselerin mükâfâtını zâyi etmeyeceğiz** (ve aslâ boşa çıkarmayacağız).

Bu âyet-i celîle Ehl-i Kitap'tan olup da Tevrât'ı değiştirmedikleri için Kur'ân geldiğinde ona da sımsıkı sarılarak Müslüman olan Abdullâh ibnü Selâm gibi zatlardan bahsetmektedir. *(el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/245)*

وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْۚ خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 171

Daha onlara neyi sor? (وَاِذْ نَتَقْنَا) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (sor) **ki; kaldırmıştık,** neyi? (اَلْجَبَلَ) **o dağı** (Tûr'u)**,** nereye? (فَوْقَهُمْ) **üzerlerine,** ne gibi, (كَاَنَّهُ) **sanki gerçekten o,** nedir? (ظُلَّةٌ) **bir buluttur,** daha? (وَظَنُّوا) **ve onlar yakînen anladılar,** burada zan fiili, yakînen inanmak mânâsında kullanılmıştır, neyi? (اَنَّهُ) **şunu ki gerçekten o** (dağ)**,** nedir? (وَاقِعٌ) **düşecek bir şeydir,** kim üzerine? (بِهِمْ) **onlar üzerine,** burada (بَا) harfi, (عَلٰى) harfi mânâsındadır. Biz şöyle buyurduk: (خُذُوا) **Alın,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (اٰتَيْنَا) **Biz verdik,** kime? (كُمْ) **size,** neyle alın? (بِقُوَّةٍ) **kuvvet** (ve ciddiyet)**le,** daha ne yapın? (وَاذْكُرُوا) **ve iyice düşünün,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** neredeir? (فِيهِ) **ondadır,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَتَّقُونَ) (haramlardan sakınarak) **takvâ sâhibi olabilesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 171)

171- (Habîbim!) **Bir zaman**(da yaşadıkların)**ı da** (o Yahûdîlere sor) **ki; Biz o** (Tûr) **dağı**(nı) **sanki gerçekten o bir bulutmuş gibi** ***/gölgelikmiş gibi/*** **onların üzerine kaldırmıştık da, kendileri** (itâat etmezlerse) **gerçekten onun, üstlerine düşeceğini yakînen bilmiştiler.**

(O zaman Biz onlara:) **"Size verdiğimiz** (kitapın hükümleriyle ilgili) **şeyleri** (bütün güçlüklerine katlanarak, ciddiyet, gayret ve) **kuvvetle alı**(p kabûl edi)**n ve onda bulunanları iyice düşünü**(p gereğini yapı)**n! Tâ ki siz** (haramlardan sakınarak) **takvâ sâhibi olabilesiniz"** (buyurmuştuk.)

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَن۪ٓي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ
قَالُوا بَلٰىۚ شَهِدْنَاۚ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِل۪ينَۙ ﴿١٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 172

(وَاِذْ اَخَذَ) **Bir zamânı da** (insanlara anlat) **ki; almıştı,** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** kimden? (مِنْ بَن۪ٓي اٰدَمَ) **Âdemoğullarından,** onlardan bedel? (مِنْ ظُهُورِهِمْ) **onların sırtlarından,** neyi? (ذُرِّيَّتَهُمْ) **zürriyetlerini,** daha? (وَاَشْهَدَ) **ve şâhit tutmuştu,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne üzerine? (عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ) **kendi nefisleri üzerine,** onlara ne buyurarak? (اَلَسْتُ) **Ben değil miyim?** (بِرَبِّكُمْ) **sizin Rabbiniz,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (بَلٰى) **evet,** (شَهِدْنَا) **biz** (Senin bizim Rabbimiz olduğuna) **şâhitlikte bulunduk,** Allâh-u Te'âlâ niçin böyle şâhit tuttu? (اَنْ تَقُولُوا) **demeyesiniz diye,** ne zaman? (يَوْمَ الْقِيٰمَةِ) **kıyâmet gününde,** ne demeyesiniz? (اِنَّا) **muhakkak biz,** (كُنَّا) **olduk,** neden? (عَنْ هٰذَا) **işte bundan,** nedir olduk? (غَافِل۪ينَ) **gâfil kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 172

172- (Habîbim!) **Bir zamânı da** (insanlara anlat) **ki; Senin Rabbin** (Âdem'den yaratacağı çocuklarını) **Âdem**(in kendi sulbünden, onun) **oğullarından** (da); **onların sırtlarında** (bulunan sulplerinde)**n** (kıyâmete kadar yaratacağı) **zürriyetlerini** (asır be asır doğacakları tertip üzere çıkarıp) **almış ve** (zerrecikler hâlinde huzûruna topladığı o nesillere, hayat, anlayış ve konuşma kâbiliyeti vermiş ve) **onları** (birbirlerine değil de bizzât) **kendi nefislerine karşı şâhit tut**(arak buyur)**muştu ki: "Sizin Rabbiniz** (yaratıcınız ve yöneticiniz) **ancak Ben değil miyim?!"**

Onlar da (cevâben): **"Evet** (Rabbimiz ancak Sensin)**! Biz** (Senden gayri Rabbimiz olmadığına ve Senin birliğine dâir ikrarda ve) **şâhitlikte bulunduk" demişlerdi.**

(Evet, Allâh-u Te'âlâ bunu böylece yaptı) **tâ ki siz kıyâmet gününde** (O'na karşı): **"Şüphesiz ki biz** (Senin) **işte bu** (husustaki ahd-ü mîsâkı)**ndan habersiz kimselerdik" demeyesiniz.**

Tefsir ve hadis ehlinin, İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan naklettiklerine göre; Allâh-u Te'âlâ, Âdem *(Aleyhisselâm)*ın sırtını yed-i kudretiyle sıvazlayarak, bizzât kendinden gelecek olan zürriyetlerini onun sulbünden, kıyâmete kadar yaratacak olduğu diğer tüm zürriyetleri de babalarının sulplerinden zerrecikler hâlinde çıkartarak Arafat vâdîsine serpti. Sonra onlarla şifâhen konuşarak: "Sizin Rabbiniz ancak Ben değil miyim?!" diye sordu, onlar da: "Evet, biz buna şâhitlikte bulunduk" dediler.

Böylece Allâh-u Te'âlâ onların rızıklarını, ecellerini ve başlarına gelecek musîbetlere varıncaya kadar her şeylerini yazdı. Ayrıca onlardan, Kendisine ibâdet edip, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına dâir söz aldı ve rızıklarına kefil oldu, sonra da onları Âdem *(Aleyhisselâm)*ın sulbüne iâde etti. O gün Allâh-u Te'âlâ'ya söz vermiş olan zürriyetlerin hepsi doğmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, rakam:15349-15373, 6/110-114; Ebû Dâvûd, es-Sünnet:17, rakam:4703, 2/639)*

İmâm-ı Âlûsî, hadis ulemâsının ve sûfiyye hazarâtının bu husustaki kesin îtikādını açıklarken: "Allâh-u Te'âlâ, dünyâda yaratıldıkları özel bünyeleriyle vâr olmalarından önce tüm kullarından sözlü bir mîsak aldı" demiştir. *(el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 9/103)*

أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ
أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 173

(أَوْ تَقُولُوا) **Yâhut demeyesiniz,** ne demeyesiniz? (إِنَّمَا أَشْرَكَ) **ancak şirk koştu,** kim? (آبَاؤُنَا) **babalarımız,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** (وَكُنَّا) **zâten biz olmuştuk,** nedir olmuştuk? (ذُرِّيَّةً) **bir zürriyet,** öyle zürriyet ki kimden sonra gelen? (مِنْ بَعْدِهِمْ) **onlardan sonra,** (أَفَتُهْلِكُ) **şimdi Sen helâk mı edeceksin?!** kimi? (نَا) **bizi,** ne sebebiyle? (بِمَا) **o şey sebebiyle ki,** (فَعَلَ) **yaptı,** kim? (الْمُبْطِلُونَ) **bâtılı meydana getirenler.** Bu kelime (أَبْطَلَ) fiilinden alınma ism-i fâilin cemîsi olup bu fiilin mânâları arasında: "Bâtıl bir şey meydana getirdi" mânâsı da bulunmaktadır. *(el-Ferâhîdî, Kitâbü'l-'ayn, 7/431)*

Meâl-i Şerîf - 173

173- Yâhut siz: "Bundan önce ancak babalarımız şirk koşmuştu, biz ise onlardan sonra olan (ve kendilerine uyan) **bir zürriyet olmuştuk.** (Dolayısıyla biz bunu kendiliğimizden uydurmadık. Bu şirki tesis edip yol olarak bize bırakanlar atalarımızdı.) **Şimdi Sen bâtıl** (ve asılsız olan şirk ve inkâr)**ı meydana getiren o kişilerin yapmış olduğu şey yüzünden bizi de mi helâk edeceksin?!" demeyesiniz diye** (sizden ruhlar âleminde söz aldığımızı bugün size hatırlatıyoruz)!

وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 174

(وَكَذٰلِكَ) (Habîbim!) **Ve işte sana! Böylece,** (نُفَصِّلُ) **ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz,** neyi? (اَلْاٰيَاتِ) **bu âyetleri,** burada bir cümle mahzûftur ki takdîri şöyledir, niçin tafsîl ediyoruz? (لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَ الْحَقَّ) "Tâ ki onlar hakkı anlarlar", daha ne yaparlar? (وَلَعَلَّهُمْ) **ve ola ki onlar,** (يَرْجِعُونَ) (bâtılda ısrardan) **dönerler.**

Meâl-i Şerîf - 174

174- (Habîbim!) **İşte sana! Biz bu âyetleri böyle** (belâğatlı bir beyân üslûbuyla) **ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz** (ki onlar hakîkati anlayabilsinler). **Bir de ola ki onlar** (âyetlerimizde bulunan teşvik ve tehditlere vâkıf olarak körü körüne taklitçilikten ve bâtıla uyarak şirke düşmekten) **dönebilsinler.**

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذٖٓى اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوٖينَ ﴿١٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 175

(وَاتْلُ) **Ve sürekli oku,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** neyi? (نَبَاَ الَّذٖى) **o kişinin önemli haberini ki,** (اٰتَيْنَا) **Biz vermiştik,** kime? (هُ) **ona,** neyi? (اٰيَاتِنَا) **âyetlerimizi,** (فَانْسَلَخَ) **fakat o sıyrılıp çıkmıştı,** neden? (مِنْهَا) **onlardan,** (فَاَتْبَعَ) **bu sebeple kavuştu,** kime? (هُ) **ona,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** (فَكَانَ) **sonunda o oldu,** kimlerden? (مِنَ الْغَاوٖينَ) **azgınlardan.**

Meâl-i Şerîf - 175

175- (Habîbim!) **O** (Yahûdîlere ve diğer insa)**nlara o** (mânevî değerleri menfaat karşılığı zâyi eden Bel'am ibnü Bâ'ûrâ isimli) **şahsın önemli haberini sürekli oku ki; Biz ona âyetlerimiz**(le alâkalı ilimleri, özellikle İsm-i Âzam'ı ve bâzı kerâmetler)**i vermiştik, fakat o** (Bizim âyetlerimizi inkâr ederek, yılanın derisinden sıyrılması gibi) **onlardan sıyrılıp çıkmıştı, bu sebeple de** (îmânlıyken onu saptırmaktan âciz kalan) **şeytan kendisine kavuştu ve sonunda o, azgınlardan oldu.**

وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُۚ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْۜ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 176

(وَلَوْ شِئْنَا) **Ve Biz murâd etseydik,** (لَرَفَعْنَا) **elbette yükseltirdik,** kimi? (هُ) **onu,** ne sebebiyle? (بِهَا) **onlar sebebiyle,** (وَلٰكِنَّهُ) **velâkin o,** (اَخْلَدَ) **meyletti,** nereye? (اِلَى الْاَرْضِ) **o toprağa,** yâni dünyâya, daha? (وَاتَّبَعَ) **ve iyice tâbi oldu,** neye? (هَوٰيهُ) **kötü arzusuna,** (فَمَثَلُهُ) **artık onun ilginç hâli,** ne gibidir? (كَمَثَلِ الْكَلْبِ) **köpeğin acâyip hâli gibidir,** (اِنْ تَحْمِلْ) **hamle yapsan,** kim üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** (يَلْهَثْ) **nefes nefese dilini çıkarır,** daha? (اَوْ تَتْرُكْ) **yâhut bırakırsan,** neyi? (هُ) **onu,** (يَلْهَثْ) **soluk soluğa dilini çıkarır,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Bu,** nedir? (مَثَلُ الْقَوْمِ) **ancak o toplumun acâyip hâlidir,** (اَلَّذِينَ) **o kimselerin ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** (فَاقْصُصِ) **öyleyse sürekli anlat,** neyi? (الْقَصَصَ) **bu kıssayı,** niçin? (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَتَفَكَّرُونَ) **iyice düşünsünler.**

Meâl-i Şerîf - 176

176- Ama Biz murâd etseydik, elbette onlar(a inanıp amel etmesi) **sebebiyle kendisini** (takvâ sâhibi âlimlerin derecelerine) **yükseltirdik. Lâkin o** (Bel'am), **o** (âdî dünyâ) **toprağ**(ın)**a meyletti de** (kabîlesinin hoşnutluğunu kazanma uğruna nefsinin) **kötü arzusunun peşine düştü.** (Biz de bunu bildiğimiz için onun yükselmesini murâd etmedik.)

Artık onun ilginç durumu köpeğin (en âdî ve) **şaşılacak hâli gibidir ki;** (onu kovalamak için) **üzerine hamle yapsan da nefes nefese** (kalarak) **dilini çıkarır yâhut onu** (kendi hâlinde) **bırakacak olursan yine soluk soluğa dilini çıkarır.** (İşte dünyâya düşkün olana vaaz etsen de tesir etmez, hâli üzere bıraksan da huyundan vazgeçmez. Zîrâ ondaki hırs, köpeğin soluması gibi onun ayrılmaz bir vasfı olmuştur. Habîbim!) **İşte sana! Bu, ancak o** (Yahûdî) **kavmin**(in) **acâyip hâlidir ki onlar** (Tevrât'ı okuduktan sonra, bile bile) **âyetlerimizi yalanlamıştırlar. Öyleyse bu kıssayı sürekli anlat, tâ ki onlar iyice düşünsünler** (de bu kişinin durumuna düşmesinler).

سَٓاءَ مَثَلًاۨ الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 177

(سَٓاءَ) **Ne kötü oldu,** ne cihetinden? (مَثَلًا) **acâyip bir hâl cihetinden,** ne? (اَلْقَوْمُ) **o toplum**(un hâli), (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** daha ne yaptılar, (وَاَنْفُسَهُمْ) **ve sâdece kendi nefislerine,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَظْلِمُونَ) **zulmederler.**

Meâl-i Şerîf - 177

177- Şaşılacak bir hâl bakımından o toplum(un durumu) **ne kötü olmuştur ki; onlar Bizim âyetlerimizi** (inadına) **yalanlamıştırlar ve** (bu inkârlarıyla kimseye zarar veremeyip) **sâdece kendilerine zulmetmekte olmuşturlar.**

مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدٖيۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 178

(مَنْ) **Her kimi,** (يَهْدِ) **hidâyete erdirirse,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (فَهُوَ) **işte ancak o,** kimdir? (اَلْمُهْتَدٖى) **hidâyete erendir,** (وَمَنْ) **ama her kimi de,** (يُضْلِلْ) **saptırırsa,** (فَاُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimdirler? (اَلْخَاسِرُونَ) **hüsrâna uğrayanlardır.**

Meâl-i Şerîf - 178

178- Allâh (ezelde hidâyeti seçtiğini bildiği ve yarattıktan sonra da irâdesini o yönde kullandığını gördüğü için) **kimi hidâyete erdirirse, işte ancak o kişi hidâyet bulandır.**

Ama (ilm-i ezelîsinde, sapıklığı tercih edeceğini bildiği ve yarattıktan sonra da irâdesini o yönde kullandığını gördüğü için) **kimi de saptırırsa, işte sana! Ancak onlar** (iki cihanda da zarar ve) **hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.**

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثٖيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۘ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۘ
وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۜ
اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّۜ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 179

(وَلَقَدْ ذَرَاْنَا) **Ve andolsun ki; elbette muhakkak Biz yarattık,** ne için? (لِجَهَنَّمَ) **cehennem için,** kimi? (كَثٖيرًا) **birçoğunu,** öyle birçoğu ki kimlerden olucu? (مِنَ الْجِنِّ) **cinlerden,** daha? (وَالْاِنْسِ) **insanlardan,** (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne vardır? (قُلُوبٌ) (işe yaramaz) **birtakım kalpler,** öyle kalpler ki, (لَا يَفْقَهُونَ) **anlamazlar,** ne ile? (بِهَا) **onlarla,** yâni onları doğru kullanarak hakkı anlamazlar, daha? (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** ne vardır? (اَعْيُنٌ) **birtakım gözler,** öyle gözler ki, (لَا يُبْصِرُونَ) (hakkı) **görmezler,** ne ile? (بِهَا) **onlarla,** daha? (وَلَهُمْ) **yine onlar için vardır,** ne vardır? (اٰذَانٌ) **birtakım kulaklar,** öyle kulaklar ki, (لَا يَسْمَعُونَ) (hakkı) **işitmezler,** ne ile?

(بِهَا) **onlarla,** (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** ne gibidir? (كَالْاَنْعَامِ) **hayvanlar gibidir,** (بَلْ هُمْ) **hattâ onlar,** nedir? (اَضَلُّ) **daha da sapıktır,** (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimdir? (اَلْغَافِلُونَ) **gâfil kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 179

179- Andolsun ki; muhakkak Biz (ezelî ilmimizle), **cinlerden ve insanlardan birçoğunu**(n kâfirlik tarafını seçeceğini bildiğimizden dolayı onları) **elbette cehennem için yarattık. O kişilere âit** (işe yaramaz) **birtakım kalpler vardır,** (ama) **onlar**(ı hakkı anlama uğrunda kullanmadıkları için onlar) **ile** (gerçekleri) **anlamazlar.**

O kimselere has birtakım gözler de vardır, (fakat) **onlarla** (Allâh'ın yarattıklarına ibret nazarıyla bakmadıkları için âlemde bulunan âyetleri) **görmezler. Onlara mahsus birtakım kulaklar da vardır,** (lâkin) **onlarla** (her şeyi duyarlar ama âyet ve vaazları) **işit**(erek amel et)**mezler.**

İşte sana! Onlar (anlayış kıtlığı, ibret nazarıyla bakmama ve düşünerek dinlememe yönlerinden) **hayvanlar gibidir. Hattâ** (hayvanlar fayda ve zararı bilip, menfaatlerini celp etme ve tehlikelerden sakınma husûsunda var güçlerini kullanırken) **onlar** (sonsuz faydaları bırakıp, ebedî azaplara kendilerini mâruz kılarak işi tersine çevirdikleri için hayvanlardan) **daha da sapıktır**(lar). **İşte sana! Ancak onlar** (kendi kârlarını bilmeyen) **gâfil kimselerin tâ kendileridir.**

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede ins-ü cinden birçoğunu cehennem için yarattığını bildirmiştir. Aslında onları sâdece Kendisine kulluk etmeleri ve bu sâyede rahmetine mazhar olmaları için yaratmıştır. Nitekim Zâriyât Sûresi'nin 56. âyet-i kerîmesi ile Hûd Sûresi'nin 119. âyet-i kerîmesinde bu hakîkati bildirmiştir.

Lâkin ekseriyetin işledikleri kâfirlik ve günahların âkıbeti cehennem olacağı için netîce îtibârıyla onların yaratılmaları cehennem için olmuş demektir. Ama îmân edip amel-i sâlih işleyenlerin âkıbeti cennet olacağından onları cennet için halketmiştir. Fakat onların bir azınlık olacağı bu âyet-i celîleden anlaşılmaktadır.

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اَسْمَٓائِه۪ۜ
سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 180

(وَلِلّٰهِ) **Ve ancak Allâh'a âittir,** ne? (اَلْاَسْمَٓاءُ) **isimler,** öyle isimler ki, (اَلْحُسْنٰى) **en güzel olan,** (فَادْعُو) **öyleyse adlandırın,** burada duâ fiili tesmiye mânâsında kullanılmıştır, *(el-Beyzâvî)* duâ mânâsında da tefsir edilmiştir ki meâl-i şerîfte bu mânâ da verilmiştir, kimi adlandırın? (هُ) **O'nu,** ne ile? (بِهَا) **onlar ile,** daha?

(وَذَرُوا) **ve bırakın,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (يُلْحِدُونَ) **doğru** (yol)**dan sapmaktadırlar,** ne hususta? (فِى اَسْمَائِهِ) **O'nun isimleri husûsunda,** (سَيُجْزَوْنَ) **muhakkak cezâlandırılacaklar,** ne ile? (مَا) **o şeyler**(in cezâsı) **ile ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 180

180- (En güzel ve en şerefli mânâlara delâlet eden en güzel isimlerden ibâret olan) **Esmâ-i Hüsnâ ise yalnızca Allâh'a âittir. Öyleyse O'nu onlarla adlandırın** ***/O'na onlarla yalvarın/.*** (Bu isimleri bırakıp, şerîatta belirtilmemiş birtakım adlar uydurarak) **O'nun isimleri husûsunda doğru** (yol)**dan sapmakta olan kimseleri**(n yaptığı yanlışı) **ise bırakın. Muhakkak ki onlar sürekli yapmakta oldukları** (ilhâd ve zındıklık gibi kötü) **şeyler** (nedeniy)**le cezâlandırılacaklardır.**

وَمِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 181

(وَمِمَّنْ) **Ve o kimseler içerisinden vardır ki,** (خَلَقْنَا) **Biz yarattık,** ne vardır? (اُمَّةٌ) **çok değerli bir topluluk,** öyle topluluk ki, (يَهْدُونَ) **hidâyete eriştirirler,** neyle? (بِالْحَقِّ) **hak** (olan nasîhatler) **ile,** daha? (وَبِهِ) **ve ancak onunla,** yâni hak ile hüküm vererek, (يَعْدِلُونَ) **adâletli davranırlar.**

Meâl-i Şerîf - 181

181- (Cehennem için yaratılan birçok sapık fırka mevcut ise de) **Bizim yarattıklarımız içerisinden öyle değerli bir topluluk da vardır ki onlar hak** (olan nasîhatler) **ile** (insanları) **hidâyete eriştirmektedirler ve** (hiçbir kararlarında zulme sapmayıp) **sâdece onunla** (hüküm vererek) **âdil davranmaktadırlar.**

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 182

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَذَّبُوا) **yalanladılar,** neyi? (بِاٰيَاتِنَا) **Bizim âyetlerimizi,** (سَنَسْتَدْرِجُ) **muhakkak azar azar helâke yaklaştıracağız,** kimi? (هُمْ) **onları,** nereden? (مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ) **bilmemekte oldukları yönden.**

Meâl-i Şerîf - 182

182- Ama o kimseler ki Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır; muhakkak Biz (kendileri hakkında ne kastettiğimizi) **bilmedikleri** (bir) **yönden onları azar azar helâke yaklaştıracağız.**

(Böylece ilk başta nîmetlerimizi bolca yollayacağız. Onlar da bunun, kendilerinin hak etmiş olduğu bir lütuf eseri olduğunu sanarak azgınlıklarını sürdürecekler, sonunda ise onları gâfil bir hâlde ansızın yakalayacağız.)

وَاُمْلٖى لَهُمْۜ اِنَّ كَيْدٖى مَتٖينٌ ﴿١٨٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 183

(وَاُمْلٖى) **Ve Ben mühlet vereceğim,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** (اِنَّ كَيْدٖى) **muhakkak Benim yakalamam,** nedir? (مَتٖينٌ) **pek şiddetlidir.**

Meâl-i Şerîf - 183

183- Böylece Ben onlara (uzun ömürler ve bol rızıklar nasip ederek) **mühlet vereceğim. Benim** (nîmet şeklinde gösterip, sonunda azâba dönüştürerek uyguladığım) **yakalama** (usûlü)**m** (ise) **gerçekten** (onlara) **pek şiddetli** (ve zor gelecek)**dir.**

اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍۜ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذٖيرٌ مُبٖينٌ ﴿١٨٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 184

(اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا) **Onlar hiç de ince düşünmediler mi ki,** burada (وَاوْ) harfi, mahzûf bir cümleye atıf içindir ki takdîr-i kelâm: (أَكَذَّبُوا وَلَمْ يَتَفَكَّرُوا) şeklindedir, yâni "Onlar Benim peygamberimi yalanlarken onun sözlerini ve davranışlarını iyice düşünüp de anlamadılar mı?", neyi? (مَا بِصَاحِبِهِمْ) **onların arkadaşında yoktur,** ne yoktur? (مِنْ جِنَّةٍ) **en ufak bir delilik** (eseri), burada (مِنْ) harfi, nefyi tekid için zâidedir, (اِنْ هُوَ) **o değildir,** (اِلَّا نَذٖيرٌ) **ancak büyük bir uyarıcıdır,** öyle uyarıcı ki, (مُبٖينٌ) (îkazları) **apaçık olan.**

Meâl-i Şerîf - 184

184- O (müşrik ola)**nlar** (Safâ tepesine çıkarak: "Ben size gönderilen açık bir uyarıcıyım" diye sabaha kadar nidâlarda bulunan Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i inkâr ederlerken) **hiç de düşünmediler mi ki** (yakînen tanıdıkları) **arkadaşlarında en ufak bir delilik** (eseri) **yoktur. O ancak,** (Allâh tarafından gönderilen ve îkazları kimseye gizli kalmayacak şekilde) **apaçık olan büyük bir uyarıcıdır.**

اَوَلَمْ يَنْظُرُوا فٖى مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَىْءٍۙ وَاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْۚ فَبِاَىِّ حَدٖيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 185

(اَوَلَمْ يَنْظُرُوا) **Bir de hiç düşünmediler mi,** burada geçen (نَظَرَ) fiili kalple bakış anlamını taşıdığından "Düşünme" mânâsıyla tefsir edilmiştir, *(et-Teysîr)* ne hakkında düşünmediler mi? (فِى مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ) **göklerin büyük mülkü** (ve saltanatı) **hakkında,** daha? (وَالْاَرْضِ) **ve yerin** (barındırdıkları hakkında), daha ne şey hakkında? (وَمَا) **bir de o şey** (hakkında) **ki,** (خَلَقَ) **yarattı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** o da nedir? (مِنْ شَىْءٍ) **herhangi bir şeydir,** daha ne hakkında düşünmediler mi? (وَاَنْ) **ve şu önemli şey** (hakkında) **ki,** burada geçen (اَنْ), (اَنَّ)den muhaffef olup ismi mahzûf olan bir zamir-i şandır, yâni kendilerini ilgilendiren şu önemli konu hakkında da düşünmediler mi ki, (عَسٰى) **umuldu,** ne? (اَنْ يَكُونَ) **olması,** nedir olması? (قَدِ اقْتَرَبَ) **gerçekten iyice yaklaştı,** ne? (اَجَلُهُمْ) **ecelleri,** (فَبِاَيِّ حَدِيثٍ) **artık hangi** (türden) **bir habere,** neden sonra? (بَعْدَهُ) **o** (Kur'â)**ndan sonra,** (يُؤْمِنُونَ) **îmân edecekler.**

Meâl-i Şerîf - 185

185- O (kâfir ola)**nlar göklerin ve yer**(ler)**in büyük mülkü**(nün ve saltanatının ortaya koyduğu kudret delilleri) **hakkında, ayrıca Allâh'ın yaratmış olduğu herhangi bir şey**(in her bir zerresinde mevcut olan âyetler) **husûsunda ve ola ki ecelleri hakîkaten iyice yaklaşmıştır** (ve bu yüzden bir an evvel kendilerini kurtaracak hak yolu bulmaları gerekmektedir) **diye hiç de düşünmediler mi** (ki hâlâ o kıymetli Rasûl'e tâbi olamadılar)**?! Artık onlar bun**(ca âyeti beyân eden Kur'ân gibi bir fesâhat ve belâğat mûcizesine inanmadık)**dan sonra hangi** (türden) **bir habere îmân edecekler?!** (Yoksa bundan daha doğru bir haber mi bulacaklar?!)

مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِىَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فٖى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 186

(مَنْ) **Kimi,** (يُضْلِلِ) **saptırırsa,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (فَلَا هَادِىَ) **artık hiçbir hidâyet edici yoktur,** kim için? (لَهُ) **onun için,** (وَيَذَرُ) **ve bırakır,** kimi? (هُمْ) **onları,** nerede? (فٖى طُغْيَانِهِمْ) **azgınlıkları içerisinde,** ne oldukları hâlde? (يَعْمَهُونَ) **bocalar oldukları hâlde.**

Meâl-i Şerîf - 186

186- Allâh (ezelî ilminde, bir kimsenin sapıklığı tercih edeceğini bilerek ve yarattıktan sonra da irâdesini o yönde kullandığını görerek) **kimi saptırırsa, artık onun için hiçbir hidâyet edici yoktur. Üstelik O** (Allâh-u Te'âlâ), **o** (inadına îmândan uzaklaşa)**nları azgınlıkları içerisinde bocalar oldukları hâlde bırakmaktadır.**

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّ۪يۚ لَا يُجَلّ۪يهَا لِوَقْتِهَٓا اِلَّا هُوَۜ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا تَأْت۪يكُمْ اِلَّا بَغْتَةًۜ يَسْـَٔلُونَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 187

(يَسْـَٔلُونَ) **Soruyorlar,** kime? (كَ) **sana,** neden? (عَنِ السَّاعَةِ) **o andan,** yâni kıyâmet ânından, ne dedikleri hâlde? (اَيَّانَ) **ne zamandır,** ne? (مُرْسٰيهَا) **onun gerçekleşmesi,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا عِلْمُهَا) **onun bilgisi ancak,** nerededir? (عِنْدَ رَبّ۪ي) **Rabbimin nezdindedir,** (لَا يُجَلّ۪ي) **açığa çıkaramaz,** neyi? (هَا) **onu,** ne zaman? (لِوَقْتِهَا) **vakti** (geldiği)**nde,** yâni vakti geldiğinde onu kimse açığa çıkaramaz, (اِلَّا هُوَ) **ancak O** (meydana çıkarabilir), (ثَقُلَتْ) (o kıyâmet) **ağır geldi,** ne üzerine? (فِي السَّمٰوَاتِ) **gökler**(de bulunanlar) **üzerine,** burada (فِي) harfi, (عَلٰى) harfi mânâsında kabûl edilmiştir, *(ed-Dürru'l-masûn)* daha ne üzerine? (وَالْاَرْضِ) **ve yer**(lerde bulunanlar üzerin)**e,** (لَا تَأْت۪ي) **gelmeyecektir,** kime? (كُمْ) **size,** (اِلَّا بَغْتَةً) **ancak birdenbire karşılaşıldığı hâlde** (gelecektir), *(ed-Dürru'l-masûn, 4/595)* (يَسْـَٔلُونَ) **soruyorlar,** kime? (كَ) **sana,** seni kime benzetir oldukları hâlde? (كَاَنَّكَ) **sanki sen,** nesin? (حَفِيٌّ) **araştırıp haberdâr olmuş birisin,** neden? (عَنْهَا) **ondan,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا عِلْمُهَا) **onun bilgisi ancak,** kimin nezdindedir? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nezdindedir,** (وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ) **velâkin insanların pek çoğu,** (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler.**

Meâl-i Şerîf - 187

187- (Habîbim!) **Sana o** (kıyâmet) **ân**(ın)**dan soruyorlar ki: "Onun gerçekleşmesi ne zaman olacaktır?"**

De ki: "Onun (ne zaman kopacağının) **bilgisi ancak Rabbimin nezdindedir** (ki, ne mukarreb bir meleğe, ne de gönderdiği bir rasûle onun tam vaktini bildirmemiştir). **Vakti** (geldiği)**nde** (ise) **onu O'ndan başkası açığa çıkaramaz.** (İns-ü cin ve melekler kıyâmetin dehşetinden korktukları için) **o**(nun haberi), **gökler ve yer**(de bulunanlar) **üzerine ağır gelmiştir. O size ancak** (hiç beklemediğiniz bir gaflet ânında) **birdenbire karşılaşılarak gelecektir."**

(Habîbim!) **Sanki sen araştırıp da ondan haberdâr olmuş birisin gibi** (onu) **sana soruyorlar. De ki: "Onun** (ne zaman kopacağının net) **bilgisi ancak Allâh nezdindedir. Velâkin insanların çoğu** (bu ilmin Allâh-u Te'âlâ'ya mahsus olduğunu) **bilmezler** (de onun için bunu sana sorup dururlar)**."**

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي نَفْعاً وَلَا ضَراًّ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّٓوءُۚ اِنْ اَنَا۬ اِلَّا نَذٖيرٌ وَبَشٖيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 188

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَٓا اَمْلِكُ) **ben sâhip olamam,** kim için? (لِنَفْسٖي) **kendim için,** neye? (نَفْعاً) **hiçbir faydaya,** daha neye? (وَلَا ضَراًّ) **hiçbir zarara da** (mâlikiyetim) **olmaz,** (اِلَّا مَا) **ancak** (vakitlerden) **o şey müstesnâ ki,** (شَٓاءَ) **murâd etti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh'ın murâd ettiği vakit dışında hiçbir zaman ben kendime bir fayda sağlama ya da bir zararı savuşturma gücüne sâhip değilim, (وَلَوْ كُنْتُ) **zâten eğer ben olsaydım,** nedir olsaydım? (اَعْلَمُ) **biliyor,** neyi? (الْغَيْبَ) **gaybı,** yâni gelecekte olacakları, (لَاسْتَكْثَرْتُ) **elbette çokça kazanırdım,** neyi? (مِنَ الْخَيْرِ) **faydalı şeyleri,** daha? (وَمَا مَسَّ) **ve dokunmazdı,** kime? (نِيَ) **bana,** ne? (السُّٓوءُ) **kötülük,** (اِنْ اَنَا) **ben değilim,** (اِلَّا نَذٖيرٌ) **ancak büyük bir uyarıcı**(yım), daha? (وَبَشٖيرٌ) **ve büyük bir müjdeleyici**(yim), kim için? (لِقَوْمٍ) **bir toplum için,** öyle toplum ki, (يُؤْمِنُونَ) **îmân etmektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 188

188- (Habîbim! Sana neyin ne zaman değerleneceğini sorarak, ucuzken alıp pahalanınca kâr etmek isteyen o müşriklere) **de ki:**

"Allâh'ın (bana vaktini bildirmeyi) **murâd ettiği şey dışında ben kendim için bir fayda** (kazanma)**ya mâlik olamam, bir zarar**(ı savuşturmay)**a da** (kendi başıma güç yetirmem söz konusu) **olmaz!**

Zâten ben gayb(da ve gelecekte olacaklar)**ı** (kendiliğimden) **bilecek olsaydım elbette** (mal-mülk gibi) **faydalı şeyleri çokça kazanırdım ve bana hiçbir kötülük dokunmazdı** (da bâzen gâlip bâzen mağlup olmazdım).

Ben (bir ilâh olduğumu iddiâ etmiyorum ki, bana bunları soruyursunuz, ben ancak peygamber olarak gönderilen bir kulum ve) **ancak** (öyle) **bir toplum için büyük bir uyarıcı ve müjdeleyici biriyim ki onlar îmân etmektedirler."**

هُوَ الَّذٖي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَاۚ فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلاً خَفٖيفاً فَمَرَّتْ بِهٖۚ فَلَمَّٓا اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحاً لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ ﴿١٨٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 189

(هُوَ) **Ancak O,** kimdir? (اَلَّذٖى) **O Zâttır ki,** (خَلَقَ) **yaratmaya başladı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kimden? (مِنْ نَفْسٍ) **bir nefisten,** yâni Âdem *(Aleyhisselâm)*dan, öyle nefis ki, (وَاحِدَةٍ) **bir** (tek) **olucu,** daha? (وَجَعَلَ) **ve yarattı,** neden? (مِنْهَا) **onun bir parçasından,** neyi? (زَوْجَهَا) **eşini,** yâni Havvâ *(Aleyhesselâm)*ı, niçin? (لِيَسْكُنَ) **ünsiyet bulsun** (kaynaşsın) **diye,** kiminle? (اِلَيْهَا) **onunla,** burada sükûnet fiili ünsiyet mânâsını mütezammın olup, (اِلَى) harf-i ceri (بَ) mânâsındadır, *(el-Beyzâvî)* (فَلَمَّا تَغَشّٰى) **artık ne zaman ki** (Âdem *(Aleyhisselâm)* cimâ ederken) **bürüdü,** kimi? (هَا) **onu,** (حَمَلَتْ) (Havvâ *(Aleyhesselâm)*) **yüklendi,** neyi? (حَمْلاً) **bir yükü,** öyle yük ki, (خَفٖيفًا) **çok hafif,** (فَمَرَّتْ) **böylece dolaştı,** ne ile? (بِهٖ) **onunla,** (فَلَمَّا) **artık ne zaman ki,** (اَثْقَلَتْ) **ağırlaştı,** yâni doğurması yanaşınca, (دَعَوَا) **ikisi de duâ ettiler,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** öyle Allâh ki, (رَبَّهُمَا) **ikisinin Rabbi,** ne diye duâ ettiler? (لَئِنْ اٰتَيْتَ) **andolsun ki; eğer verecek olursan,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (صَالِحًا) **düzgün bir çocuğu,** (لَنَكُونَنَّ) **andolsun ki; muhakkak olacağız,** kimlerden? (مِنَ الشَّاكِرٖينَ) **şükreden kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 189

189- Ancak O (Allâh-u Te'âlâ), **öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki; sizi tek bir nefis** (olan Âdem)**den yaratmaya başladı, onun bir parçası** (olan kaburgası)**ndan da kendisi ile ünsiyet kursun** (ona yanaşıp yatışsın) **diye eşini yarattı. Sonra o** (Âdem *(Aleyhisselâm)* eşiyle cimâ etmek üzere) **onu bürüyünce o** (ondan hâmile kalarak) **çok hafif bir yük yüklendi de böylece** (bir süreye kadar ağırlığını hissetmeden) **onunla dolaştı.**

Nihâyet (karnındaki çocuk büyüyerek) **ağırlaştığı zaman** (karı-koca) **ikisi de Rableri olan Allâh'a: "Andolsun ki; eğer bize** (uzuvları tam ve sağlam, bedeni) **düzgün** (ve kusursuz) **bir çocuk verirsen yemin olsun ki; elbette** (bu nîmetine karşı Sana) **şükreden kimselerden olacağız" diye duâ ettiler.**

فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَٓاءَ فٖيمَٓا اٰتٰيهُمَاۚ فَتَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 190

(فَلَمَّا) **Ama ne zaman ki,** (اٰتٰى) (Rableri) **verdi,** kime? (هُمَا) **o ikisin**(in zürriyetinden gelen eşler)**e,** neyi? (صَالِحًا) **düzgün bir çocuğu,** (جَعَلَا) **o ikisi**(nin zürriyeti) **tanıdılar,** kim için? (لَهُ) **O'nun için,** yâni Allâh-u Te'âlâ'ya, neler tanıdılar? (شُرَكَٓاءَ) **ortaklar,** nerede? (فٖيمَا) **o şeyler** (çocuklar) **hakkındaki,** (اٰتٰى)

(Rableri) **verdi,** kime? (هُمَا) **o ikisine,** (فَتَعَالَى) **artık dâimâ çok yüce olmuştur,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neden? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (يُشْرِكُونَ) **ortak koşmaktadırlar.**

Meâl-i Şerîf - 190

190- Fakat (onların neslinden öyle ana-babalar oldu ki,) **O** (Rableri) **o ikisine düzgün bir çocuk verince,** (ona Abdüllât ve Abdüluzzâ gibi, putların kulluğunu ifâde eden isimler takarak) **o ikisine verdiği** (o çocuk) **hakkında O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**na ortaklar tanıdılar. Ama Allâh o** (şirk koşa)**nların ortak koşmakta oldukları şeylerden dâimâ çok yüce olmuştur.**

Hasen-i Basrî gibi bâzı müfessirler âyet-i kerîmede anlatılan olayı Âdem *(Aleyhisselâm)*a nispet etmeyi uygun görmeyerek, bir önceki âyetin Âdem ile Havvâ *(Aleyhimesselâm)*dan, bu âyetin ise onların müşrik olan çocuklarından bahsettiği görüşünü tercih etmişlerdir. *(et-Taberî, 10/629; 'Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 7/99)*

Peygamberlerin ismetini (günahlardan korunduğunu) müdâfaa açısından bu görüş güzel görülmüştür. Gerçi bu hususta rivâyet edilen hadîs-i şerîfleri nakleden müfessirler de peygamberlerin mâsumiyetini zedelemeyecek şekilde îzahlar geliştirmişlerdir. Lâkin şu bir gerçektir ki; Âdem ile Havvâ *(Aleyhimesselâm)* hiçbir sûretle Allâh-u Te'âlâ'ya ortak koşmamışlardır. Ama onların zürriyetlerinden gelen bâzıları, putlara kulluk anlamına gelen şirk içerikli isimleri çocuklarına takmışlardır. İşte Allâh-u Te'âlâ bu âyeti kerîmelerle onları kınamıştır.

Bu konu peygamberlerin mâsumiyetiyle alâkalı olması hasebiyle îtikāda taalluk eden mühim bir muhtevâya sâhip olduğundan bu âyet-i kerîmenin tefsîri hakkında tafsîlatlı mâlûmât için mutlaka bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 15/250-254*

اَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 191

(اَيُشْرِكُونَ) **Ortak mı koşuyorlar,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَا يَخْلُقُ) **yaratamaz,** neyi? (شَيْـًٔا) **hiçbir şeyi,** (وَهُمْ) **üstelik onlar,** (يُخْلَقُونَ) **yaratılmaktadırlar.**

Meâl-i Şerîf - 191

191- (Âdem ve Havvâ'nın zürriyetinden gelen müşrikler) **o hiçbir şey yaratamayan** (şeytanlar ve putlar gibi güçsüz) **şeyleri mi** (Allâh-u Te'âlâ'ya) **ortak koşuyorlar?! Hâlbuki onlar** (yaratmak bir yana kendileri) **yaratılmaktadırlar.**

وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 192

(وَلَا يَسْتَطِيعُونَ) **Ve imkân bulamazlar,** kim için? (لَهُمْ) **kendileri için,** neye? (نَصْرًا) **hiçbir yardıma,** daha? (وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ) **kendilerine bile olmadılar,** nedir olmadılar? (يَنْصُرُونَ) **yardım ederler.**

Meâl-i Şerîf - 192

192- Üstelik o (tapıla)**nlar bu** (tapa)**nlar**(ı) **için hiçbir yardıma imkân bulamazlar, zâten onlar kendilerine bile yardım edemezler.**

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 193

(وَاِنْ تَدْعُو) **Çağırsanız da,** kimi? (هُمْ) **onları,** neye? (اِلَى الْهُدٰى) **doğru yolu göstermeye,** (لَا يَتَّبِعُو) **uyamazlar,** kime? (كُمْ) **size,** yâni bu dâvetinize cevap veremezler, (سَوَٓاءٌ) **eşittir,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne? (اَدَعَوْتُمُو) **çağrıda bulunmuş musunuz,** kime? (هُمْ) **onlara,** (اَمْ اَنْتُمْ) **yoksa siz,** nesiniz? (صَامِتُونَ) **sessiz kimselersiniz.**

Meâl-i Şerîf - 193

193- (Ey müşrikler! Müslümanlar Allâh'tan istediği gibi, siz de) **eğer o** (taptığınız odu)**nları dosdoğru yolu göstermeye çağırsanız da** (bu isteğinizi yerine getirme husûsunda) **onlar size uyamazlar. Onlara çağrıda bulunmuş musunuz yoksa siz sessiz kimseler misiniz, size göre eşittir.** (Zîrâ her hâlükârda isteğiniz gerçekleşecek değildir.)

اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ
فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 194

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (تَدْعُونَ) (onlara) **tapmaktasınız,** kimi bırakıcı olduğunuz hâlde? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'ı bırakıcı,** yâni Allâh'tan başka taptıklarınız, nedirler? (عِبَادٌ) **birtakım kullardır,** öyle kullar ki, (اَمْثَالُكُمْ) **sizin gibiler,** (فَادْعُو) **haydi duâda bulunun,** kime? (هُمْ) **onlara,** (فَلْيَسْتَجِيبُوا) **hemen icâbet etsinler,** kim için? (لَكُمْ) **sizin** (duânızı kabûl etmek) **için,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (صَادِقِينَ) **doğru söyleyen kimseler** (olduysanız bunu ispat edin de görelim).

Meâl-i Şerîf - 194

194- Allâh'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz o kimseler (var ya); **gerçekten de sizin gibi** (yaratılmış) **birtakım** (âciz) **kullardır. Öyleyse** (herhangi bir faydayı temin veyâ zararı defetme husûsunda) **onlara duâda bulunun da, sizin** (isteğinizi yerine getirmek) **için icâbette bulunsunlar** (bakalım)!

Eğer (onların, sizin âciz kaldığınız bâzı şeylere gücü yeten ilâhlar olduğu şeklindeki iddiânızda) **doğru söyleyen kimseler olduysanız** (bunu ispât edin de görelim)!

اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَاۜ قُلِ ادْعُوا شُرَكَاۤءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴿١٩٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 195

(اَلَهُمْ) **Onlar için var mıdır?** ne? (اَرْجُلٌ) **birtakım ayaklar,** öyle ayaklar ki, (يَمْشُونَ) **yürümektedirler,** neyle? (بِهَا) **onlarla,** (اَمْ لَهُمْ) **yoksa onlar için var mıdır?** ne? (اَيْدٍ) **birtakım eller,** öyle eller ki, (يَبْطِشُونَ) **uzanıp almaktadırlar,** neyle? (بِهَا) **onlarla,** (اَمْ لَهُمْ) **yoksa onlar için var mıdır?** ne? (اَعْيُنٌ) **birtakım gözler,** öyle gözler ki, (يُبْصِرُونَ) **görmektedirler,** neyle? (بِهَا) **onlarla,** (اَمْ لَهُمْ) **yoksa onlar için var mıdır?** ne? (اٰذَانٌ) **birtakım kulaklar,** öyle kulaklar ki, (يَسْمَعُونَ) **işitmektedirler,** neyle? (بِهَا) **onlarla,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اُدْعُوا) **çağırın,** neyi? (شُرَكَاۤءَكُمْ) **ortak** (koştuğunuz put)**larınızı,** (ثُمَّ كِيدُو) **sonra tuzak kurun,** kime? (نِ) **bana,** (فَلَا تُنْظِرُو) **artık mühlet vermeyin,** kime? (نِ) **bana.**

Meâl-i Şerîf - 195

195- Yoksa onlara âit birtakım ayaklar mı vardır ki, onlarla yürüyebilmektedirler ya da onlara has birtakım eller mi vardır ki, onlarla (istediklerini) **uzanıp alabilmektedirler yâhut onlara mahsus birtakım gözler mi vardır ki, onlarla görebilmektedirler veyâ onlara âit birtakım kulaklar mı vardır ki, kendileriyle işitebilmektedirler?!**

(Söyleyin bakalım; taptığınız putların neleri var?! Siz onlara böyle uzuvlar yapsanız dahî onlar sizde bulunan ve çalışan uzuvlarla kıyas bile edilemez. O hâlde siz bile taptıklarınızdan daha üstün vasıflara sâhipsiniz. Onlar ise kendilerine bile yarayamayacak derecede âcizdirler, sizin gibi akıllı ve üstün insanların, kendilerinden daha alçak ve güçsüz durumda bulunan varlıklara tapmaları yakışan bir şey midir?!)

(Habîbim!) **De ki:** "('Bizim ilâhlarımızın aleyhine konuşursan seni çarparlar' diye beni tehdit ettiğiniz o) **ortaklarınızı çağırın da sonra** (hep birlikte) **bana tuzak kurun ve bana hiç mühlet vermeyin.** (Zîrâ ben Allâh'ın beni sâhiplenmesine ve korumasına güvendiğim için, sizin kuracağınız hiçbir tuzağa önem vermem.)

اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذٖي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحٖينَ ﴿١٩٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 196

(اِنَّ وَلِيِّـۧىَ) **Şüphesiz benim Velîm,** yâni koruyucum ve yardımcım, kimdir? (اللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** (اَلَّـذٖى) **öyle Allâh ki,** (نَـزَّلَ) **peyderpey indirdi,** neyi? (اَلْكِتَابَ) **o kitabı,** (وَهُوَ) **zâten O,** (يَتَوَلَّى) **sâhiplenmektedir,** kimi? (اَلصَّالِحٖينَ) **sâlih kimseleri,** yâni iyi kulları.

Meâl-i Şerîf - 196

196- Çünkü şüphesiz benim (size karşı koruyucum, yardımcım ve) **Velîm ancak O Allâh'tır ki; o kitabı peyderpey indir**(erek, beni peygamberlik ve vahye mazhariyetle destekle)**miştir. Zâten O,** (peygamberler bir yana) **sâlih kimseleri** (ve iyi kulların tamâmını) **sâhiplen**(erek koruyup gözet)**mektedir."**

وَالَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَسْتَطٖيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 197

(وَالَّذٖيـنَ) **Ama o kimseler ki,** (تَدْعُـونَ) (onlara) **tapmaktasınız,** kimi bırakıcı olduğunuz hâlde? (مِـنْ دُونِـهٖ) **O'nu bırakıcı,** yâni Allâh'tan başka taptıklarınız, (لَا يَسْتَطٖيعُونَ) **güç yetiremezler,** neye? (نَصْرَكُمْ) **size yardıma,** (وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ) **kendilerine bile olmadılar,** nedir olmadılar? (يَنْصُرُونَ) **yardım ederler.**

Meâl-i Şerîf - 197

197- Ama O'nu bırakıp da tapmakta olduğunuz kimseler size yardıma güç yetiremezler. Zâten onlar kendilerine bile yardım edemez (ve üzerlerine saldıranları defedemez)**ler.**

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُواۜ وَتَرٰيهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 198

(وَاِنْ تَدْعُـو) **Çağırsanız da,** kimi? (هُـمْ) **onları,** neye? (اِلَـى الْهُـدٰى) **doğru yolu göstermeye,** (لَا يَسْـمَعُوا) **duyamazlar,** (وَتَـرٰى) (ey insan!) **sen de görürsün,** kimi? (هُـمْ) **onları,** ne oldukları hâlde? (يَنْظُـرُونَ) **bakmakta oldukları hâlde,** kime? (اِلَيْكَ) **sana,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (لَا يُبْصِرُونَ) **göremezler.**

Meâl-i Şerîf - 198

198- (Ey müşrikler! Müslümanlar Allâh'tan istediği gibi, siz de) **eğer o** (taptığınız odu)**nları dosdoğru yolu göstermeye çağırsanız, onlar** (bu isteğinizi yerine getirmek bir yana, sizi) **duyamazlar** (bile).

(Ey şirk koşan insan!) **O** (tapı)**n**(dığın put)**ları** (karşısına geleni gören bir heykel şeklinde tasvir ettiğin için, yapma gözleriyle) **sana bakıyorlarken görürsün. Hâlbuki onlar** (önlerindekini bile) **göremezler.**

خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 199

(خُذِ) (Habîbim! Esas) **al,** neyi? (اَلْعَفْوَ) **affetmeyi,** daha? (وَاْمُرْ) **ve emret,** neyle? (بِالْعُرْفِ) **mâruf ile,** yâni dînin güzel saydığı şeylerle, daha? (وَاَعْرِضْ) **ve yüz çevir,** kimden? (عَنِ الْجَاهِلِينَ) **câhillerden.**

Meâl-i Şerîf - 199

199- (Habîbim! İnsanları İslâm'dan uzaklaştırmamak için, kendilerine zor gelecek şeyleri değil de, meşrû dâirede) **kolay olanı kabûl et** */(suçluları cezâlandırma yöntemini değil de)* ***affetmeyi*** *(esas)* ***al/,*** (aklın benimsediği ve dînin kabûl ettiği) **mâruf** (ve güzel olan işler) **ile emret ve câhillerden yüz çevir** (de sen onların densiz davranışlarına misliyle karşılık verme)**!**

وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 200

(وَاِمَّا يَنْزَغَنَّ) **Ve eğer gerçekten gelip çatarsa,** kime? (كَ) **sana,** kimden kaynaklanan? (مِنَ الشَّيْطَانِ) **şeytandan,** ne? (نَزْغٌ) **en ufak bir tahrik,** yâni vesvese, kışkırtma ve dürtü, (فَاسْتَعِذْ) **hemen sığın,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** (اِنَّهُ) **şüphesiz ki O,** kimdir? (سَمِيعٌ) **hakkıyla işiticidir,** daha kimdir? (عَلِيمٌ) **ziyâde bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 200

200- Bir de eğer gerçekten sana şeytandan kaynaklı (vesvese, kışkırtma ve dürtü gibi) **en ufak bir tahrîk gelip çatarsa,** (ondan kurtulmak için) **hemen Allâh'a sığın. Şüphesiz ki O,** (senin sığınmalarını hakkıyla işiten bir) **Semî'dir,** (ne hâlde olduğunu çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 201

(اِنَّ الَّذِينَ) **Muhakkak o kimseler ki,** (اِتَّقَوْا) (haramlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olmuşturlar,** onların hâli nasıldır? (اِذَا مَسَّ) **dokunduğu zaman,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne? (طَٓائِفٌ) **dönüp dolaşan en ufak bir şey,** yâni

vesvese, kimden kaynaklanan? (مِنَ الشَّيْطَانِ) **şeytandan,** ne yaparlar? (تَذَكَّرُوا) **iyice düşünürler,** (فَاِذَا هُمْ) **bu sebeple hemen onlar,** kimlerdir? (مُبْصِرُونَ) **gören kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 201

201- O kimseler ki (haramlardan hakkıyla sakınarak) **takvâ sâhibi olmuşturlar; gerçekten onlara şeytandan kaynaklı** (vesvese, kışkırtma ve dürtü gibi) **dönüp dolaşan en ufak bir şey dokunacak olsa onlar** (Allâh'ın emir ve yasaklarını) **iyice düşünürler de, bu sebeple hemen onlar** (doğruyu, eğriyi ve şeytanın tuzaklarını) **gören** (ve ona uymayarak şerrinden kurtulan) **kimselerdir.**

وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 202

(وَاِخْوَانُهُمْ) **O** (şeyta)**nların kardeşleri** (olan kâfirler) **ise,** ne yaparlar? (يَمُدُّونَ) (şeytanlar) **destek olurlar,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne husûsunda? (فِى الْغَيِّ) **azgınlık husûsunda,** (ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ) **sonra da eksik bırakmazlar,** yâni şeytanlar vesvese verme husûsunda hiçbir şeyden geri kalmazlar.

Meâl-i Şerîf - 202

202- O (şeyta)**nların kardeşleri** (olan kâfirler) **ise; azgınlık husûsunda o** (şeyta)**nlar bunlara destek olurlar, sonra da** (onları helâk edinceye kadar vesvese ve kışkırtma husûsunda hiçbir şeyi) **eksik bırakmazlar** ***/sonra*** *(o câhil insanlar müttakîlerin sakındığı günahlardan hiçbirini)* ***noksan etmezler/.***

وَاِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَاۜ قُلْ اِنَّمَا اَتَّبِعُ مَا يُوحٰى اِلَيَّ مِنْ رَبّ۪ىۚ
هٰذَا بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 203

(وَاِذَا لَمْ تَأْتِ) **Ve sen getirmediğin zaman,** kime? (هِمْ) **onlara,** neyi? (بِاٰيَةٍ) **herhangi bir âyeti,** yâni mûcizeyi, ne yaparlar? (قَالُوا) **derler,** ne derler? (لَوْلَا اجْتَبَيْتَ) **uydursaydın ya,** neyi? (هَا) **onu,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِنَّمَا اَتَّبِعُ) **ben ancak hakkıyla uymaktayım,** neye? (مَا) **o şeye ki,** (يُوحٰى) **vahyolunmaktadır,** kime? (اِلَيَّ) **bana,** kimden? (مِنْ رَبّ۪ى) **Rabbimden,** (هٰذَا) **işte bu** (Kur'ân), nedir? (بَصَٓائِرُ) **basîretlerdir,** yâni hakkı gösteren delillerdir, öyle deliller ki kimden gelen?

(مِنْ رَبِّكُمْ) **Rabbinizden,** daha nedir? (وَهُدًى) **ve büyük bir hidâyettir,** yâni yol gösterici rehberdir, daha? (وَرَحْمَةٌ) **ve muazzam bir rahmettir,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir toplum için,** öyle toplum ki, (يُؤْمِنُونَ) **îmân etmektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 203

203- (Habîbim!) **Sen onlara** (istedikleri) **herhangi bir** (mûcize ve) **âyet getirmediğin zaman: "**(Diğer uydurdukların gibi) **bunu da** (kendiliğinden) **derleyip toplasaydın ya /** ***(diğerleri gibi) bunu da (Allâh'tan) isteseydin ya"*** **derler.**

(Habîbim!) **Sen: "**(Ben kendiliğimden mûcize uyduran ve isteyen biri değilim.) **Ben ancak Rabbimden bana vahyedilmekte olan şeye hakkıyla uymaktayım" de.**

İşte bu (Kur'ân)**, Rabbinizden** (size gönderilmiş olup, hak ve hakîkatleri gösteren, böylece kalp gözlerinizin görmesini sağlayan âyetler, deliller ve) **basîretlerdir ve kendileri îmân etmekte olan bir toplum için büyük bir hidâyet** (rehberi) **ve muazzam bir rahmet**(in eseri)**dir.**

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 204

(وَاِذَا قُرِئَ) **Ve okunduğu zaman,** ne? (اَلْقُرْاٰنُ) **Kur'ân,** ne yapın? (فَاسْتَمِعُوا) **hemen dinleyin,** neyi? (لَهُ) **onu,** daha? (وَاَنْصِتُوا) **ve susun,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُرْحَمُونَ) **rahmet olunasınız.**

Meâl-i Şerîf - 204

204- Kur'ân okunduğu zaman hemen onu dinleyin ve susun, tâ ki siz (Allâh tarafından) **merhamet olunasınız.**

Âyet-i kerîmenin zâhiri; namaz içinde olsun olmasın Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman susup dinlemenin farziyetini ifâde etmekteyse de, sahâbenin cumhûruna göre; bu emir, cemâatle namaz esnâsında imam okurken, cemâatin okumayıp dinlemesinin farz oluşunu ortaya koymaktadır. Hutbe esnâsındaki dinleme de buna dâhildir. Bu iki hâlin dışında da dinlemenin müstehap oluşu fukahâ tarafından genel görüş olarak kabûl edilmiştir. ***(en-Nesefî, el-Beyzâvî)***

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ
بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 205

(وَاذْكُرْ) (Habîbim!) **Zikret,** kimi? (رَبَّكَ) **Rabbini,** nerede? (فٖى نَفْسِكَ) **kendi içinde,** ne ile? (تَضَرُّعًا) **tam bir yalvarışla,** daha? (وَخٖيفَةً) **ve büyük bir korkuyla,** daha öyle bir söz konuşarak ki, (وَدُونَ الْجَهْرِ) **ve bağırmanın aşağısında** (kalan), bu terkîb mahzûf olan bir hâlin mâmûlüne sıfat düşmektedir ki takdîr-i kelâm: (وَمُتَكَلِّمًا كَلَامًا دُونَ الْجَهْرِ) "Bağırmanın aşağısında olan bir kelâmı konuşucu olduğun hâlde" şeklindedir, o kelâm de neden olduğu hâlde? (مِنَ الْقَوْلِ) **söz** (cinsin)**den,** ne zamanları zikret? (بِالْغُدُوِّ) **sabahları,** daha? (وَالْاٰصَالِ) **ve akşamları,** (وَلَا تَكُنْ) **bir de sen olma,** kimlerden? (مِنَ الْغَافِلٖينَ) **gâfil kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 205

205- (Habîbim!) **Sabahları ve akşamları** (kabûlü için) **tam bir yalvarışla ve** (reddolunur diye) **büyük bir korkuyla, bir de bağırmanın aşağısında bir söyleyişle, sen kendi içinde Rabbini zikret ve** (Allâh'ın zikrinden haberi olmayan) **gâfil kimselerden olma**(maya devâm et).

اِنَّ الَّذٖينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 206

(اِنَّ الَّذٖينَ) **Şüphesiz o kimseler ki,** neredediler? (عِنْدَ رَبِّكَ) **Rabbinin nezdindedirler,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın nezdinde bulunan melekler, ne yapmazlar? (لَا يَسْتَكْبِرُونَ) **aslâ kibirlenmezler,** neden uzaklaşarak? (عَنْ عِبَادَتِهٖ) **O'na ibâdetten uzaklaşarak,** daha ne yaparlar? (وَيُسَبِّحُونَ) **ve tesbîh ederler,** kimi? (هُ) **O'nu,** daha? (وَلَهُ) **ve ancak O'nun için,** (يَسْجُدُونَ) **secde ederler.**

Meâl-i Şerîf - 206

206- (Habîbim!) **Şüphesiz o** (mukarreb melekler ve Allâh nezdinde en yüce mertebeye nâil olan) **zatlar ki senin Rabbin nezdinde** (îtibarlı) **bulunmaktadırlar; onlar** (bile) **O** (Allâh-u Azîmüşşâ)**na ibâdetten uzaklaşarak aslâ kibirlenmezler,** (tüm noksan sıfatlardan uzak olduğunu ifâde eden zikirlerle) **O'nu** (tenzîh ve) **tesbîh ederler ve ancak O'nun için secde ederler.** (Ya siz onlar gibi günahsız değilken ve sonunuz meçhul iken nasıl O'na ibâdetten ve secdeden geri durabilirsiniz?!)

Bu âyet-i kerîme, Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan on dört secde âyetinin ilki olup, okuyan ve dinleyenlerin secde etmeleri vâciptir. Ancak bu, Arapça metni okuyanlar için geçerlidir, zîrâ âyetlerin diğer dillere yapılan çevirileri Kur'ân değildir.

Bu husustaki hükümler ve diğer secde âyetlerinin sıralamasıyla alâkalı bilgiler için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 1/48-50.*

سُورَةُ الْاَنْفَالِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ اٰيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

SEKİZİNCİ SÛRE-İ CELÎLE

el-ENFÂL SÛRE-İ CELÎLESİ

Medenî'dir (Medîne-i Münevvere döneminde inmiştir).
Yetmiş beş âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm (olan) **Allâh'ın ismiyle!**

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُٓ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 1

(يَسْـَٔلُونَ) **Soruyorlar,** kime? (كَ) (Habîbim!) **sana,** neden? (عَنِ الْاَنْفَالِ) **o ganîmetlerden,** (قُلْ) **söyle,** ne söyle? (اَلْاَنْفَالُ) **tüm ganîmetler,** kime âittir? (لِلّٰهِ) **Allâh'a âittir,** daha kime? (وَالرَّسُولِ) **ve o Rasûl'e âittir,** (فَاتَّقُوا) **o hâlde hakkıyla sakının,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** daha ne yapın? (وَاَصْلِحُوا) **ve düzeltin,** neyi? (ذَاتَ بَيْنِكُمْ) **aranızdaki hâli,** daha ne yapın? (وَاَطِيعُوا) **ve itâat edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** kimler? (مُؤْمِنِينَ) **mümin kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 1

1- (Habîbim! Bedir Muhârebesi'nde ganîmet elde eden sahâbe) **sana o ganîmetler**(in nasıl taksim edileceğinden ve kimin taksim edeceğin)**den soruyorlar. De ki: "Tüm ganîmetler**(le ilgili tüm yetki) **Allâh'a ve o Rasûl'e âittir. Artık** (maddî sebeplerle görüş ayrılıklarına ve çekişmelere düşmemek için) **Allâh'tan hakkıyla sakının da, aranızdaki hâli düzeltin. Bir de** (ganîmetlerin taksîmi dâhil tüm emirlerine uyma husûsunda) **Allâh'a ve Rasûlü'ne itâat edin. Eğer siz** (gerçek anlamda) **mümin kimseler olduysanız** (îmânınız sizi itâate yönlendirmelidir)**."**

Bu âyet-i celîleden anlaşıldığı üzere; Allâh-u Te'âlâ'nın izni ve bildirmesiyle ganîmetlerin taksîmi konusunda tek yetkili Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*dir. Dolayısıyla Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Allâh-u Te'âlâ'nın hikmeti gereği emrettiği taksîme riâyet ederek, istediğine dilediği kadar verebilir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 2

(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ) **Müminler ancak,** kimlerdir? (اَلَّذِينَ) **o kimselerdir ki,** (إِذَا ذُكِرَ) **anıldığı zaman,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (وَجِلَتْ) **korkuya kapılır,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **onların kalpleri,** daha? (وَإِذَا تُلِيَتْ) **ve peş peşe okunduğu zaman,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (اٰيَاتُهُ) **O'nun âyetleri,** (زَادَتْ) (dinledikleri âyetler) **artırır,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne cihetinden? (إِيمَانًا) **îmân cihetinden,** daha? (وَعَلٰى رَبِّهِمْ) **ve ancak Rablerine,** (يَتَوَكَّلُونَ) **tevekkül ederler.**

Meâl-i Şerîf - 2

2- (Hakîkî mânâda) **îmân edenler ancak o kimselerdir ki; Allâh anıldığı zaman** (O'nun yüce şânına tâzim ederek, sonsuz heybetine karşı) **kalpleri korkuya kapılır, O'nun âyetleri kendi üzerlerine peş peşe okunduğu zaman,** (dinledikleri o âyetler) **onları îmân** (ve tasdîk) **yönünden artırır ve onlar** (kimseye ümit bağlamayıp, kimseden de korkmayıp) **ancak Rablerine tevekkül** (ederek tüm işlerini sâdece O'na havâle) **ederler.**

اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 3

O müminlerden bedel? (اَلَّذِينَ) o kimselerdir ki, (يُقِيمُونَ) **dosdoğru kılarlar,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namazları,** daha ne yaparlar, (وَمِمَّا) **ve o şeylerden bâzısını ki,** (رَزَقْنَا) **rızıklandırdık,** kimi? (هُمْ) **onları,** yâni kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden, ne yaparlar? (يُنْفِقُونَ) **infâk ederler,** yâni harcamada bulunurlar.

Meâl-i Şerîf - 3

3- O kimseler (hakîki müminler)**dir ki; o** (farz) **namaz**(lar)**ı dosdoğru kılarlar, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerin bir kısmından da** (zekât vermek gibi harcamalar yaparak Bizim yolumuzda) **infakta bulunurlar.**

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 4

(اُولٰٓئِكَ) **İşte, sana onlar,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْمُؤْمِنُونَ) **müminlerdir,** nasıl bir îmânla? (حَقًّا) **hak olan,** (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne vardır? (دَرَجَاتٌ) **yüksek**

dereceler, nerede? (عِنْدَ رَبِّهِمْ) **Rableri nezdinde,** daha ne vardır? (وَمَغْفِرَةٌ) **ve büyük bir mağfiret,** daha? (وَرِزْقٌ) **ve birçok rızık,** öyle rızık ki, (كَرِيمٌ) **pek değerli.**

Meâl-i Şerîf - 4

4- (Habîbim!) **İşte sana! Ancak onlar, hakîkaten îmân edenlerin ta kendileridir. Rableri nezdinde yüksek dereceler,** (beşeriyet gereği işledikleri kusurlar için) **büyük bir** (bağışlanma ve) **mağfiret ve** (tükenmeyen cennet nîmetleri gibi) **pek değerli birçok rızık onlara âittir.**

كَمَٓا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّۖ وَاِنَّ فَرِيقاً مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَۙ ﴿٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 5

Ganîmetler Allâh için hak olarak sâbittir, ne gibi? (كَمَٓا اَخْرَجَ) **çıkardığı gibi,** bu cümle mukadder fiilin mef'ûl-ü mutlağı için sıfat düşmektedir ki takdîr-i kelâm şöyledir: (اَلْاَنْفَالُ ثَبَتَتْ لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ مَعَ كَرَاهَتِهِمْ ثَبَاتًا كَثَبَاتِ اِخْرَاجِكَ) "Bâzıları istemese de, ganîmetlerin taksîminin Allâh ve Rasûlü'ne âit olduğu sâbit olmuştur, tıpkı çıkartması sâbit olduğu gibi", kimi? (كَ) **seni,** kim? (رَبُّكَ) **Rabbin,** nereden? (مِنْ بَيْتِكَ) **evinden,** ne ile birlikte olduğun hâlde? (بِالْحَقِّ) **hak**(lı ve hikmetli bir gâye) **ile,** (وَاِنَّ فَرِيقاً) **ve hâlbuki şüphesiz bir fırka,** öyle fırka ki kimlerden olucu? (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) **müminlerden,** ne idiler? (لَكَارِهُونَ) **elbette isteksiz kimseler** (idiler).

Meâl-i Şerîf - 5

5- (Müminlerden bâzıları ganîmetler hakkındaki yetkinin ellerinden alınıp Allâh'a ve Rasûlü'ne âit kılınmasını hoş karşılamadılar. Oysa) **Rabbinin seni evin**(in bulunduğu Medîne-i Münevvere)**den hak** (ve gerekli, aynı zamanda isâbetli bir gâye) **ile** (Bedir savaşına) **çıkartması**(nda kendileri için büyük bir hayır olduğu) **gibi** (bunda da onlar için büyük bir hayır vardır)**! Hâlbuki gerçekten müminlerden bir fırka elbette** (Bedir'e çıkma husûsunda) **isteksiz kimselerdi.** (Ama sonunda ne büyük bir zafer elde ettiler.)

Sahâbe-i kirâmın ekseriyetinin değil de, içlerinden bir cemâatin bu isteksizlikleri aslâ Allâh ve Rasûlü'nün emrine karşı gelme anlamında değerlendirilemez. Ancak onların bu tutumu, ganîmet yüklü kervanı ele geçirme kastıyla yola çıkmış olduklarından dolayı büyük bir orduyla savaşa hazırlıklı olmadıkları için, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile istişâre mâhiyetinde bir fikir beyânından öte geçmemiştir.

Yine böylece ganîmet taksîminin kendi ellerinden alınıp Allâh ve Rasûlü'ne havâle edilmesi konusundaki hoşnutsuzlukları, Allâh ve Rasûlü'nün hükmüne râzı olmama niteliği taşımayıp, ancak insanın tabîatı gereği ganîmete meyilli olmasındandır ki, bu gibi huylar gayr-i ihtiyârî olup, kişinin istek ve gücüyle zaptedebileceği hususlardan olmadığı için, malları ve canları pahasına Allâh ve Rasûlü'nün her emrine kayıtsız şartsız teslim olan sahâbe-i kirâm hazarâtının yüce makāmına halel getirecek şeyler cinsinden sayılamaz. *(el-Âlûsî)*

Demek ki; âyet-i celîlede geçen "Kerâhet (isteksizlik)", insanın kendilerinden mesûl ve mükellef tutulmadığı, kalpten gelip geçen düşünceler kabîlindendir. Dolayısıyla bu gibi âyet-i kerîmeleri sahâbe-i kirâmın aleyhine kullanmaya çalışan zındıkların görüşlerine aslâ îtibâr edilmemelidir.

يُجَادِلُونَكَ فِى الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُونَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 6

(يُجَادِلُونَ) **Mücâdele ediyorlar**(dı), kiminle? (كَ) **seninle,** ne hususta? (فِى الْحَقِّ) **o hak husûsunda,** neden sonra? (بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ) (o gerçek) **iyice belirdikten sonra,** ne oldukları hâlde? (كَاَنَّمَا يُسَاقُونَ) **sanki onlar sevkolunuyorlardı,** neye? (اِلَى الْمَوْتِ) **ölüme,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَنْظُرُونَ) **bakmaktalar.**

Meâl-i Şerîf - 6

6- (Yöneldikleri her sahada mansûr ve muzaffer olacakları gerçeği, Bizim vahyimiz ve senin bildirmenle kendilerine) **iyice belirdikten sonra onlar** (hâlâ ganîmet yüklü savunmasız kervana değil de, şirkin önderlerini barındıran topluluğa karşı girişeceğin) **o hak** (olan harp îlânını tercih etmen) **husûsunda seninle mücâdele ediyorlardı. Sanki onlar kendileri de bakarlarken** (göz göre göre) **ölüme sevk olunuyorlar**(mışçasına isteksiz davranıyorlar)**dı.**

وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّٓائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَۙ ﴿٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 7

(وَاِذْ يَعِدُ) (Hatırla!) **O zamânı ki vaad ediyordu,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اِحْدَى الطَّٓائِفَتَيْنِ) **o iki tâifeden birini,** ondan bedel neyi vaad ediyordu? (اَنَّهَا) **şüphesiz ki o,** kime âittir? (لَكُمْ) **size âittir,** (وَتَوَدُّونَ) **ama siz arzuluyordunuz,** neyi? (اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ) **şüphesiz o güç sâhibi olmayan** (kervan), (تَكُونُ) **olacak,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَيُرِيدُ) **hâlbuki murâd ediyor,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَنْ يُحِقَّ) **yerleştirmeyi,** neyi yerleştirmeyi? (اَلْحَقَّ) **hakkı,** ne ile? (بِكَلِمَاتِهِ) **kelimeleriyle** (ve vahiyleriyle size cihâdı emrederek), daha neyi murâd ediyordu? (وَيَقْطَعَ) **ve kesmeyi,** neyi? (دَابِرَ الْكَافِرِينَ) **o kâfirlerin ardını** (arkasını).

Meâl-i Şerîf - 7

7- Bir vakti de (yâd et) **ki; Allâh size** (kervanda bulunan birkaç kişiyle, onları savunmaya gelen yüzlerce müşrikten oluşan) **o iki tâifeden birini: "Mutlaka o size âit** (bir ganîmet)**tir" diye vaad ediyordu.**

Ama siz (müşriklerin ileri gelenlerinin de aralarında bulunduğu o büyük orduyu mağlup etmek yerine) **o güç sâhibi olmayan** (kervan) **gerçekten size âit olsun diye arzuluyordunuz.**

Hâlbuki Allâh (o anda vahyettiği) **kelimeleriyle** (size, güçlü olan orduyla harp etmenizi emrederek) **hakkı yerleştir**(ip yücelt)**meyi ve o kâfirlerin ardını** (arkasını) **kes**(ip onları tümüyle helâk et)**meyi murâd ediyordu.**

لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَۚ ﴿٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 8

(لِيُحِقَّ) **Tâ ki** (Allâh-u Te'âlâ) **iyice sâbitleştirsin,** neyi? (اَلْحَقَّ) **hakkı,** daha? (وَيُبْطِلَ) **ve iptâl etsin,** yâni boşa çıkarsın, neyi? (اَلْبَاطِلَ) **bâtılı,** (وَلَوْ كَرِهَ) **hoş görmese de,** kim? (اَلْمُجْرِمُونَ) **o mücrimler**, yâni şirk suçluları.

Meâl-i Şerîf - 8

8- Tâ ki O (Allâh-u Te'âlâ), **hakk** (olan İslâm)**ı iyice sâbitleştirsin ve bâtıl** (olan şirk ve inkâr)**ı** (boşa çıkarıp) **iptâl etsin** (diye böyle murâd etti)**! Velev ki o** (şirk gibi en büyük günahı işleyen) **suçlular** (bunu) **hoş görmesin.**

اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنّ۪ي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِف۪ينَ ﴿٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 9

(اِذْ تَسْتَغِيثُونَ) (Hatırlayın!) **O zamânı ki; yardım istiyordunuz,** kimden? (رَبَّكُمْ) **Rabbinizden,** (فَاسْتَجَابَ) **O da hemen icâbet etmişti,** kime? (لَكُمْ) **size,** ne ile? (اَنّ۪ي) **muhakkak Ben,** kimim? (مُمِدُّكُمْ) **size yardım ediciyim,** neyle? (بِاَلْفٍ) **bin ile,** öyle bin ki kimlerden olucu? (مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ) **meleklerden,** ne oldukları hâlde? (مُرْدِف۪ينَ) **birbiri ardınca gelici oldukları hâlde.**

Meâl-i Şerîf - 9

9- (Ey müminler! Hatırlayın) **o zamânı ki; siz Rabbinizden yardım istiyordunuz da, O size: "Muhakkak ki Ben, meleklerden art arda gelenler hâlinde** (göndereceğim) **bin** (kadarı) **ile size imdâd ediciyim" diye siz**(in yardım talebiniz)**e ziyâdesiyle icâbet etmişti.**

Hazret-i Ömer *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edildiğine göre; Bedir günü Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* müşriklere baktığında onları bin kişi kadar çok görüp, ashâbının da üç yüz on küsur kişiden ibâret bir azınlık olduğunu bildiği için kıbleye yönelerek ellerini uzattı ve: "Ey Allâh! Bana vaad etmiş bulunduğun şeyi gerçekleştir. Ey Allâh! Eğer bu İslâm topluluğunu da helâk edecek olursan, artık yeryüzünde ibâdet olunmayacaksın" diye duâya başladı, bu duâyı o kadar sürdürdü ki şalı omuzlarından düştü.

Hemen Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)* gelerek şalını omuzlarının üzerine koydu ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e arkasından sarılarak: "Ey Allâh'ın peygamberi! Senin Rabbine yalvarman yeter, çünkü O, sana vaad etmiş olduğu şeyi mutlaka yerine getirecektir" deyince Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirdi. *(Müslim, el-Cihâd:18, rakam:1763, 3/1383; el-Hâzin; el-Beyzâvî)*

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَلِتَطْمَئِنَّ بِه۪ قُلُوبُكُمْۚ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ
اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 10

(وَمَا جَعَلَ) **Ve yapmamıştı,** neyi? (هُ) **onu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh bu yardımı hiçbir nedenle yapmamıştı, (اِلَّا بُشْرٰى) **ancak müjde olsun diye** (yapmıştı), daha niçin? (وَلِتَطْمَئِنَّ) **ve mutmein olsun** (sâkinleşsin) **diye,** ne ile? (بِه۪) **onunla,** ne? (قُلُوبُكُمْ) **kalpleriniz,** (وَمَا النَّصْرُ) **zâten yardım olmadı,** (اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) **ancak Allâh nezdinden,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (عَز۪يزٌ) **ziyâde izzet sâhibidir,** daha kimdir? (حَك۪يمٌ) **ziyâde hikmet sâhibidir.**

Meâl-i Şerîf - 10

10- Allâh ise bunu (gerçekleştirmek için sizi bu kadar çok melekle desteklemesini, görünce güveneceğiniz, yitirince ümit keseceğiniz bir şey yapmamış) **ancak** (size) **bir müjde olsun ve kalpleriniz onunla** (yatışarak) **mutmain olsun diye yapmıştı.**

(Yardımı meleklerden sanmayın) **zâten yardım ancak Allâh nezdinden** (gönderilmekte)**dir.** (Dolayısıyla ancak Allâh'ın yardımına mazhar olanlar gâlip gelecektir.) **Zîrâ şüphesiz ki Allâh,** (dostlarına yardıma gücü yeten bir) **Azîz'dir,** (düşmanlarını yardımsız bırakırken de hikmet sâhibi olan bir) **Hakîm'dir.**

اِذْ يُغَشّ۪يكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِه۪ وَيُذْهِبَ
عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَۜ ﴿١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 11

(اِذْ يُغَشّ۪ى) (Hatırlayın!) **O zamânı ki** (Allâh-u Te'âlâ) **bürüyordu,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (اَلنُّعَاسَ) **hafif bir uykuyu,** niçin? (اَمَنَةً) **bir güvenlik olsun için,** kim tarafından? (مِنْهُ) **Kendinden,** daha o zamânı hatırlayın ki, (وَيُنَزِّلُ) **ve indiriyordu,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** nereden? (مِنَ السَّمَٓاءِ) **gökten,** neyi? (مَٓاءً) **bir suyu,** niçin? (لِيُطَهِّرَ) **iyice temizlesin için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neyle? (بِه۪) **onunla,** daha niçin?

(وَيُذْهِبَ) **ve gidersin için,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** neyi? (رِجْزَ الشَّيْطَانِ) **şeytanın murdarlığını,** daha niçin? (وَلِيَرْبِطَ) **ve sıkıca bağlama yapsın için,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِكُمْ) **kalpleriniz üzerine,** daha niçin? (وَيُثَبِّتَ) **ve sâbit kılsın için,** ne ile? (بِهِ) **onun** (yağmasıy)**la,** yâni yağmur yağdırıp toprağı sıkılaştırarak kumda kayan ayaklarınızı sâbitleştirsin diye. Bu zamîrin (وَلِيَرْبِطَ) cümlesinden anlaşılan rabt masdarına râci kılınması da câiz görülmüştür ki buna göre mânâ şu şekildedir: "Kalplerinize sabır ve yakîn (şüphesiz inanç) bahşetmek sûreti ile bağlama yaparak er meydanında sâbit kılsın diye", *(el-Beyzâvî)* neyi sâbitleştirsin? (الْاَقْدَامَ) **ayakları**(nızı).

Meâl-i Şerîf - 11

11- Bir vakti (yâd et) **ki; O** (Allâh-u Te'âlâ), **Kendi** (nezdi)**nden bir emniyet** (ve güvenlik) **olsun diye size hafif bir uyku bürüyor ve üzerinize gökten bir su indiriyordu, tâ ki sizi onunla** (büyük-küçük abdestsizliklerden) **iyice temizlesin ve sizden şeytanın** (sebebiyet verdiği cünüplük) **murdarlığını gidersin** */(susuzluktan helâk olacağınıza dâir verdiği)* ***vesvesesini gidersin/.***

Ayrıca (yağmur yağdırarak sabrı, sebâtı ve Allâh'ın yardımına karşı kesin inanç ve güveni) **kalpleriniz**(e doldurup) **üzerine** (taşacak şekilde) **sıkıca bağlama yapsın** (diye)! **Bir de** (kumda kayan) **ayaklar**(ınız)**ı onun** (yağmasıy)**la** (toprağı sıkılaştırarak) **sâbitlesin** (diye)! ***/Bir de*** *(kalplerinize sabır ve şüphesiz inanç bahşetmek sûreti ile bağlama yaparak er meydanında)* ***ayaklar****(ınız)****ı sâbit kılsın*** *(diye)/*!

اِذْ يُوحِي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنّ۪ي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ سَاُلْق۪ي ف۪ي قُلُوبِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍۜ ﴿١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 12

(اِذْ يُوحِي) (Hatırlayın!) **O zamânı ki vahyediyordu,** kim? (رَبُّكَ) **senin Rabbin,** kime? (اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ) **meleklere,** ne diye? (اَنّ۪ي) **şüphesiz Ben,** kiminle berâberim? (مَعَكُمْ) **sizinle berâberim,** (فَثَبِّتُوا) **haydi sebât verin,** kime? (الَّذ۪ينَ) **o kimselere ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** (سَاُلْق۪ي) **muhakkak Ben salacağım,** nereye? (ف۪ي قُلُوبِ الَّذ۪ينَ) **o kimselerin kalpleri içerisine ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** neyi salacağım? (الرُّعْبَ) **korkuyu,** (فَاضْرِبُوا) **hemen vurun,** nereye? (فَوْقَ الْاَعْنَاقِ) **o** (îmânsız) **boyunların üstüne,** daha ne yapın? (وَاضْرِبُوا) **yine vurun,** kimin parçalarından olduğu hâlde? (مِنْهُمْ) **onların** (bedenlerinin) **parçalarından,** neye? (كُلَّ بَنَانٍ) **her bir parmağa.**

Meâl-i Şerîf - 12

12- Bir zamânı (yâd et) **ki; senin Rabbin meleklere vahyediyordu ki: "Şüphesiz Ben** (Müslümanlara yardım ve destek husûsunda) **sizinle berâberim. Haydi, o îmân etmiş olan kimselere** (insan kılığında görünüp müjde vererek, sayılarını çoğaltarak ve bizzât harbe iştirâk ederek) **sebât verin. Muhakkak Ben o kâfir olmuş kimselerin kalpleri içerisine korku salacağım, siz de hemen vurun o** (îmânsız) **boyunların üstüne. Onların** (bedenlerinin) **parçalarından her bir parmağa da */her bir mafsala da/* vurun."**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)* şöyle anlatmıştır: "Müslümanlardan biri Bedir günü önünde giden müşriklerden birinin peşinde süratlice koşarken, birdenbire üstten gelen bir kırbaç darbesiyle bir atlının: 'Ey Hayzûm! Atıl' dediğini işitti. O anda önündeki müşriğe baktığında onu boylu boyunca yere serilmiş hâlde gördü, ona iyice baktığında bir de ne görsün; burnu berelenmiş, yüzü de kırbaç darbesiyle yarılmış gibiydi ve özellikle bu uzuvları simsiyah olmuştu. Ensardan olan bu zât gidip durumu Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e anlattığında Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: 'Doğru söyledin. İşte bu, üçüncü kat semânın (meleklerinin) yardımındandır' buyurdu. Böylece onlar o gün yetmiş kişiyi katlettiler, yetmiş kişiyi de esir aldılar." *(Müslim, el-Cihâd:8, rakam:1763, 3/1384)*

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 13

(ذٰلِكَ) **İşte sana bu,** ne sebepledir? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebepledir ki şüphesiz onlar,** (شَٓاقُّوا) **karşı geldiler,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha kime? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (وَمَنْ يُشَاقِقِ) **zâten her kim karşı gelirse,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha kime? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (فَاِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (شَد۪يدُ الْعِقَابِ) **azâbı çok şiddetli olandır.**

Meâl-i Şerîf - 13

13- (Habîbim!) **İşte sana! Bu** (kâfirlerin başına gelen hezîmet) **şu sebepledir ki; gerçekten onlar Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı gelmiştirler. Zâten her kim Allâh'a ve Rasûlü'ne muhâlefet ederse muhakkak ki Allâh, azâbı çok şiddetli olan** (bir Zât)**dır.**

ذٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَاَنَّ لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 14

(ذٰلِكُمْ) (Ey kâfirler!) **İşte size** (hak ettiğiniz o azap) **budur,** burada bir mübtedâ mahzûftur ki takdîr-i kelâm: (اَلْعِقَابُ ذٰلِكُمْ) "O (hak ettiğiniz) azap işte size budur" şeklindedir, (فَذُوقُو) **şimdilik tadın,** neyi? (هُ) **bunu,** (وَاَنَّ لِلْكَافِر۪ينَ) **üstelik şüphesiz o kâfirler için vardır,** ne? (عَذَابَ النَّارِ) **o** (cehennem) **ateşin**(in) **azâbı.**

Meâl-i Şerîf - 14

14- (Ey kâfirler!) **İşte size!** (Azâbınız) **budur. Şimdilik** (dünyâda) **tadın bunu. Üstelik o** (cehennem) **ateşin**(in) **azâbı da hiç şüphesiz** (sizin gibi) **o** (azılı) **kâfirler içindir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا لَق۪يتُمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا زَحْفاً فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَۚ ﴿١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 15

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُٓوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اِذَا لَق۪يتُمُ) **karşılaştığınız zaman,** kiminle? (الَّذ۪ينَ) **o kimselerle ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** onlar ne hâldeyken? (زَحْفاً) **çok kalabalık bir ordu hâlindeyken,** (فَلَا تُوَلُّو) **döndürmeyin,** kime? (هُمُ) **onlara,** neyi? (الْاَدْبَارَ) **arkaları**(nızı).

Meâl-i Şerîf - 15

15- Ey o îmân etmiş olan kimseler! O kâfir olmuş kimselerle (onlar) **çok kalabalık bir ordu hâlindeyken karşılaşırsanız** (sakın) **onlara arkaları**(nızı) **döndür**(üp geri çekil)**meyin.**

وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُٓ اِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزاً اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَٓاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ
وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 16

(وَمَنْ) **Ama her kim,** (يُوَلِّ) **döndürürse,** kime? (هِمْ) **onlara,** ne zaman? (يَوْمَئِذٍ) **işte o gün,** neyi? (دُبُرَهُ) **arkasını,** (اِلَّا مُتَحَرِّفاً) **ancak yerini bırakan kimse müstesnâ,** niçin? (لِقِتَالٍ) (daha uygun) **diğer bir** (yerde) **savaş**(mak) **için,** daha kim müstesnâ? (اَوْ مُتَحَيِّزاً) **yâhut katılan kimse müstesnâ,** kime? (اِلٰى فِئَةٍ) **diğer bir cemâate,** yâni harp için daha uygun bir yere çekilmek üzere yerini bırakan veyâ diğer bir Müslüman cemâate katılıp birlikte savaşan kimse dışında harp günü kim yerini terk ederse, (فَقَدْ بَٓاءَ) **işte muhakkak o dönmüş olur,** ne ile? (بِغَضَبٍ) **büyük bir gazapla,** öyle gazap ki kimden olucu? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** (وَمَأْوٰيهُ) **ve onun barınağı** nedir? (جَهَنَّمُ) **ancak cehennemdir,** (وَبِئْسَ) **ve ne kötü oldu,** ne? (الْمَص۪يرُ) **o varılacak yer,** yâni cehennem ne kötü varılacak yer olmuştur.

Meâl-i Şerîf - 16

16- Ama diğer bir (yerde) **savaş**(mak) **için** (daha uygun bir yere çekilmek üzere) **yerini bırakan bir kimse** (müstesnâ) ***/harp** (taktiği uygulamak)* ***için*** *(bozguna uğramış da geri kaçıyormuş gibi gösterip ânîden hücûm*

etmek üzere savaş meydanından) ***kenara çekilen bir kimse*** *(dışında)/* **ya da** (Müslümanlardan) **diğer bir cemâate katıl**(ıp birlikte savaş)**an kimse müstesnâ; işte o** (kâfirlerle harbedildiği) **gün her kim onlara arkasını döndürür** (de firâr eder)**se muhakkak ki o kişi Allâh'tan** (gelen) **pek büyük bir gazapla** (geri) **dönmüş olur.**

Onun (dünyâda harpten kaçarak ölümden kurtulmak için sığındığı yere karşılık, âhiretteki) **barınağı da ancak cehennemdir. O varılacak yer ise ne kötü olmuştur.**

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْۖ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰىۚ
وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَٓاءً حَسَنًاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 17

(فَلَمْ تَقْتُلُو) (İşte mâdem bu anlatılanlar sâbit oldu) **o hâlde siz öldürmediniz,** kimi? (هُمْ) **onları,** buradaki (فَ) harfi mukadder bir şartın cevâbına delâlet etmektedir ki takdîr-i kelâm: (اِذَا كَانَ الْاَمْرُ كَذٰلِكَ فَلَمْ تَقْتُلُوا) "Mesele böyle olduysa o hâlde siz öldürmediniz" şeklindedir, (وَلٰكِنَّ اللّٰهَ) **velâkin Allâh,** (قَتَلَ) **öldürdü,** kimi? (هُمْ) **onları,** (وَمَا رَمَيْتَ) **ve** (Habîbim!) **sen atmadın,** ne zaman? (اِذْ رَمَيْتَ) **attığın zaman,** (وَلٰكِنَّ اللّٰهَ) **velâkin Allâh,** (رَمٰى) **attı,** niçin? o kâfirleri mahvetsin için, daha? (وَلِيُبْلِيَ) **ve lütfetsin için,** buradaki (وَاوْ) harfi, ta'lîl ifâde eden gizli bir cümleye atıf içindir ki takdîr-i kelâm: (لِيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ وَلِيُبْلِيَ) "Kâfirleri mahvetsin ve lütfetsin" şeklindedir, kime lütfetsin için? (اَلْمُؤْمِنِينَ) **o müminlere,** kim tarafından? (مِنْهُ) **Kendi** (nezdi)**nden,** neyi? (بَلَٓاءً) **büyük bir nîmeti,** öyle nîmet ki, (حَسَنًا) **çok güzel,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (سَمِيعٌ) **ziyâde işiticidir,** daha kimdir? (عَلِيمٌ) **hakkıyla bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 17

17- (Ey müminler! Mâdem Allâh-u Te'âlâ'nın gönderdiği melek ordularıyla kâfirleri yendiniz) **o hâlde siz** (kendi gücünüzle) **onları öldürmediniz. Velâkin Allâh** (size yardım edip, müşriklerin kalplerine korku salarak) **onları öldürdü.** (Habîbim! Bir avuç toprak alıp onlara doğru) **attığın zaman ise sen** (her birinin gözüne ulaştıracak şekilde) **at**(ma gücüne sâhip ol)**madın.**

Fakat Allâh (her birine ulaşacak şekilde) **attı** (da, bu sâyede siz kolayca onların kökünü kazıma imkânı buldunuz). **Tâ ki O** (Rabbiniz), (kâfirleri mahvetsin ve) **Kendi** (nezdi)**nden müminlere** (yardım, ganîmet ve mûcizeleri müşâhede gibi) **çok değerli ve pek güzel bir nîmet lütfetsin.**

Gerçekten de Allâh (kullarının duâları dâhil her şeyi hakkıyla işiten bir) **Semî'dir,** (duâ edenlerin niyetleri ve kabûle sebebiyet veren hâlleri dâhil her şeyi en iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

ذٰلِكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 18

(ذٰلِكُمْ) **İşte size!** (Müminlere yapılan lütuf) **budur!** (وَاَنَّ اللّٰهَ) **zâten şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ) **o kâfirlerin hîlesini zayıflatıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 18

18- İşte size! Bu (şekilde kâfirleri mağlup etmek müminlere yapılan bir lütuf)**dur. Zâten şüphesiz ki Allâh o kâfirlerin hîlesini zayıflatıcıdır.**

اِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ وَاِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْ وَاَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 19

(اِنْ تَسْتَفْتِحُوا) **Eğer fetih talep ediyorsanız,** (فَقَدْ جَاءَ) **işte muhakkak geldi,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (اَلْفَتْحُ) **o** (istediğiniz) **fetih,** (وَاِنْ تَنْتَهُوا) **ama eğer vazgeçerseniz,** (فَهُوَ) **işte o,** nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَاِنْ تَعُودُوا) **ama eğer** (yine) **dönecek olursanız,** (نَعُدْ) **Biz** (de ona yardıma) **döneriz,** (وَلَنْ تُغْنِيَ) **ama** (şunu bilin ki) **aslâ savuşturamaz,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** ne? (فِئَتُكُمْ) **topluluğunuz,** neyi? (شَيْـًٔا) **herhangi bir şeyi,** (وَلَوْ كَثُرَتْ) **çok da olsa,** (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz ki Allâh**(ın yardımı), kimlerle berâberdir? (مَعَ الْمُؤْمِنِينَ) **o** (sebâtkâr) **müminlerle berâberdir.**

Meâl-i Şerîf - 19

19- (Ey Kâ'be'nin astarına yapışarak: "Ey Allâh! İki ordudan en hidâyette olanına ve Senin nezdinde en değerlisine yardım et" diye duâ eden kâfirler!)

Eğer fetih (ve zafer) **talep ediyorsanız, işte muhakkak o** (kendi adınıza istediğiniz) **fetih siz**(e değil de bilakis düşmanlarınız olan müminler)**e gelmiştir** (ve böylece kimin daha hidâyette olduğu açıkça belirmiştir). ***/İşte size gerçekten fetih** (beklerken bozgun) **gelmiştir./***

Şâyet (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e düşmanlıktan ve onunla savaşmaktan) **vazgeçerseniz artık** (iki cihanda da) **bu sizin için çok hayırlıdır. Ama yine** (onunla savaşa) **dönerseniz, Biz de** (ona yardıma) **döneriz.**

(Sayıca) **çok da olsa, topluluğunuz sizden aslâ bir şey savuşturamaz** (ve hiçbir zararı uzaklaştıramaz). **Çünkü Allâh**(ın yardımı) **da gerçekten o** (sebâtkâr) **müminlerle berâberdir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَاَنْتُمْ تَسْمَعُونَۚ ﴿٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 20

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اَط۪يعُوا) **itâat edin,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** daha kime? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (وَلَا تَوَلَّوْا) **ve yüz çevirmeyin,** kimden uzaklaşarak? (عَنْهُ) **ondan uzaklaşarak,** yâni peygambere itâatten geri durarak, (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz,** (تَسْمَعُونَ) **dinlemektesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 20

20- Ey o îmân etmiş olan kimseler! (Emirlerini tutup, yasaklarından kaçınarak) **Allâh'a ve Rasûlü'ne itâat edin ve on**(a uymak)**dan yüz çevirmeyin. Zâten siz** (peygambere itâati emreden âyetleri) **dinlemektesiniz** */siz (inanma ve kabûl etme kulağıyla)* ***dinlemekte olduğunuz hâlde*** *(inanmayan kâfirler gibi)* ***on****(a itâat)****dan yüz çevirmeyin/.***

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 21

(وَلَا تَكُونُوا) **Ve olmayın,** kimler gibi? (كَالَّذ۪ينَ) **o kimseler gibi ki,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (سَمِعْنَا) **biz işittik,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (لَا يَسْمَعُونَ) **işitmemektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 21

21- Ayrıca siz o (Yahûdî, Hristiyan ve münâfık) **kimseler gibi olmayın ki onlar: "Dinledik" demiştirler, hâlbuki onlar** (anlayıp faydalanma niyetiyle) **dinlememektedirler.**

اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذ۪ينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 22

(اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ) **Gerçekten** (yeryüzünde) **depreşenlerin şerlisi,** yâni canlıların en zararlısı, kim nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh nezdinde,** kimlerdir? (اَلصُّمُّ) **sağırlardır,** daha kimlerdir? (اَلْبُكْمُ) **dilsizlerdir,** (اَلَّذ۪ينَ) **öyle** (sağır ve dilsiz) **kimseler ki,** (لَا يَعْقِلُونَ) (hakkı) **anlamamaktadırlar.**

Meâl-i Şerîf - 22

22- Gerçekten de (yeryüzünde) **depreşen** (canlı nesne)**lerin Allâh nezdinde** (en zararlısı ve) **şerlisi, o** (doğruları duymayan) **sağırlar ve** (gerçekleri konuşmayan) **dilsizlerdir ki, onlar** (hakkı) **anlamamaktadırlar.**

Müfessirlerin beyânı vechile; sağır ve dilsizin aklı yerinde olursa, bâzı şeyleri anlayıp birtakım isteklerine ulaşabilir.

Aklı olmayan ise, şerlilik ve kötü konumda zirveye ulaşmış demektir. İşte böylece; kendilerini diğer canlılardan ayıran aklî melekelerini iptâl ettikleri için hakkı anlayamayan ve bu nedenle îmân edemeyen kâfirlerin, tüm hayvan türlerinden daha şerli olduğu gerçeği belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. *(el-Âlûsî)*

وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فٖيهِمْ خَيْرًا لَاَسْمَعَهُمْ وَلَوْ اَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 23

(وَلَوْ عَلِمَ) **Ve eğer yaratsaydı,** burada geçen "İlim" fiili; Vâhidî ve Taberî *(Rahimehumellâh)* gibi müfessirlere göre; "Yaratma" ve "İhsân etme" mânâlarına gelmektedir, *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 13/462; el-Vâhidî, el-Besît, 10/83)* kim yaratsaydı? (اللّٰهُ) **Allâh,** kimlerde? (فٖيهِمْ) **onlarda,** neyi? (خَيْرًا) **bir hayrı,** ne yapardı? (لَاَسْمَعَ) **elbette duyururdu,** kime? (هُمْ) **onlara,** (وَلَوْ اَسْمَعَ) **ama işittirseydi bile,** kime? (هُمْ) **onlara,** (لَتَوَلَّوْا) **elbette dön**(üp gid)**erlerdi,** ne oldukları hâlde? (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (مُعْرِضُونَ) **yüz çevirici kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 23

23- Eğer (bu sağır ve dilsiz kâfirlerde, doğru yolu arayıp bulma isteği olsaydı elbette Allah onlara Kur'ân anlayışı nasip ederdi, bu durumda) **Allâh onlarda** (böyle) **bir hayır yaratsaydı, elbette onlara** (düşünüp anlayacakları bir şekilde hakîkatleri) **duyururdu.**

Ama (kendileri hidâyete karşı isteksiz bir hâldeyken) **onlara** (anlayacakları bir sûrette) **işittirseydi bile,** (inatlarından dolayı) **elbette onlar** (duyduklarından faydalanmayıp, îmândan) **yüz çevirici kimseler olarak dön**(üp gid)**erlerdi** */(îmân etseler bile sebât göstermeyip, tasdîk ve kabullerinin ardından irtidâd ederek)* ***elbette*** *(dinden)* ***dönerlerdi/.***

Bu âyet-i kerîmede geçen "İlim" fiili; Vâhidî ve Taberî *(Rahimehumellâh)* gibi müfessirlere göre; "Yaratma" ve "İhsân etme" mânâlarına gelmektedir. *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 13/462; el-Vâhidî, el-Besît, 10/83)*

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اسْتَجٖيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيٖيكُمْ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ
يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ وَاَنَّهُٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 24

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اسْتَجِيبُوا) **tam mânâsıyla icâbet edin,** kime? (لِلّٰهِ) **Allâh'a,** daha kime? (وَلِلرَّسُولِ) **ve o Rasûl'e,** ne zaman? (اِذَا دَعَا) **çağırdığı zaman,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neye? (لِمَا) **o şeye ki,** (يُحْيِي) **diriltecektir,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَاعْلَمُوا) **ve bilin,** neyi bilin? (اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** (يَحُولُ) **girmektedir,** nereye? (بَيْنَ الْمَرْءِ) **kişinin arası ile,** daha? (وَقَلْبِهِ) **ve kalbinin** (arasına), daha neyi bilin, (وَاَنَّهُ) **ve gerçekten şân**(ına önem verilmesi gereken hüküm), nedir? (اِلَيْهِ) **ancak O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a,** (تُحْشَرُونَ) **haşrolunacaksınız.**

Meâl-i Şerîf - 24

24- Ey o îmân etmiş olan kimseler! Allâh'a ve sizi (madden ve mânen) **diriltecek olan** (cihat, ilim ve şehitlik gibi güzel) **şeylere sizi çağırdığı zaman o Rasûl'e** (güzelce boyun eğip, bu çağrıyı teslîmiyetle karşılayarak) **tam mânâsıyla icâbet edin.**

Ayrıca (şu önemli husûsu da) **bilin ki; şüphesiz Allâh kişiyle kalbinin arasına girmektedir. Şu da bir gerçektir ki, muhakkak siz ancak O'n**(un âhiretteki hesap yurdun)**a haşr olunacaksınız.** (O hâlde fırsatı kaçırmadan O'nun Rasûlü'nün tâatına koşmakta çabuk davranın.)

Müfessirlerin beyânı vechile; Allâh-u Te'âlâ'nın kişi ile kalbi arasına girmesinden maksat; kalplerde bulunan bütün sırlara vâkıf olması, o kalbin sâhibi olan kişiyi öldürerek elinde bulunan îmân ve ihlâs fırsatını kaybettirme gücüne sâhip olması ve kişinin uzun ömür gibi beklentileriyle arasına engel sokarak tüm azim ve kararlarını feshedebilmesi gibi kulları üzerinde bulunan tasarruflarına işâret etmektir.

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 25

(وَاتَّقُوا) **Ve iyice sakının,** neden? (فِتْنَةً) **büyük bir fitneden,** yâni günahların sebebiyet vereceği kargaşalardan ve azaplardan, öyle fitne ki, (لَا تُصِيبَنَّ) **aslâ isâbet etmez,** kime? (الَّذِينَ) **o kimselere ki,** (ظَلَمُوا) **zulüm işlediler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْكُمْ) **siz**(in içiniz)**den,** nasıl bir isâbetle vurmaz? (خَاصَّةً) **özel bir isâbetle,** yâni bâzılarının işlediği günahların zararı herkese isâbet eder, daha ne yapın? (وَاعْلَمُوا) **ve bilin,** neyi bilin? (اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (شَدِيدُ الْعِقَابِ) **azâbı pek şiddetli olan** (bir Zât)**dır.**

Meâl-i Şerîf - 25

25- Bir de siz (günahların sebebiyet vereceği) **öyle büyük bir fitneden** (kargaşadan ve azaptan) **iyice sakının ki o**(nun zararları)**, içinizden özel-**

likle o zulüm(leri) **işlemiş olan kimselere isâbet etmez** (bilakis hepinizi etkiler). **Ayrıca** (şu hakîkati de) **bilin ki; gerçekten Allâh, azâbı çok şiddetli olan** (bir Zât)**dır.**

وَاذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِى الْاَرْضِ تَخَافُونَ اَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاٰوٰيكُمْ وَاَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 26

(وَاذْكُرُوا) **Ve hâtırlayın,** neyi? (اِذْ اَنْتُمْ) **o zamânı ki siz,** ne idiniz? (قَلِيلٌ) **pek az**(dınız), daha ne idiniz? (مُسْتَضْعَفُونَ) **zayıf tutulan kimseler,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **o** (vatanınız olan Mekke) **toprak**(ların)**da,** daha ne idiniz? (تَخَافُونَ) **endişe etmekteydiniz,** neden? (اَنْ يَتَخَطَّفَ) **süratle yakalamasından,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (اَلنَّاسُ) **o** (müşrik) **insanlar,** (فَاٰوٰى) **ama O** (Rabbiniz) **sığındırdı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** daha? (وَاَيَّدَ) **ve destekledi,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne ile? (بِنَصْرِهِ) **yardımıyla,** daha ne yaptı? (وَرَزَقَ) **ve rızıklandırdı,** kimi? (كُمْ) **sizi,** neden? (مِنَ الطَّيِّبَاتِ) **o pek hoş**(landığınız) **şey** (olan ganîmet)**lerden,** niçin? (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تَشْكُرُونَ) **şükredesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 26

26- (Ey Habîbimin ashâbı!) **Hatırlayın o zamânı da ki; siz o** (vatanınız olan Mekke) **toprak**(ların)**da** (sayıca) **çok azdınız,** (müşrikler tarafından âciz tanınan ve horlanıp hakir görülerek) **zayıf tutulan kimselerdiniz,** (üstelik) **o** (size düşman olan müşrik) **insanların sizi** (her an) **süratle yakalamasından endişe etmekteydiniz.**

Ama O (Allâh-u Te'âlâ) **sizi** (Medîne'ye) **sığındırmıştı, yardımıyla sizi desteklemişti ve o pek hoş**(landığınız) **şey** (olan ganîmet)**lerden sizi rızıklandırmıştı. Tâ ki siz** (bunca nîmetine karşı O'na) **şükredesiniz.**

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَخُونُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا اَمَانَاتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 27

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (لَا تَخُونُوا) **hâinlik etmeyin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَالرَّسُولَ) **ve o Rasûl'e,** daha ne yapmayın? (وَتَخُونُوا) **ve hâinlik etmeyin,** neye? (اَمَانَاتِكُمْ) **emânetlerinize,** (وَاَنْتُمْ) **hâlbuki siz,** (تَعْلَمُونَ) **bilmektesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 27

27- Ey o îmân etmiş olan kimseler! (Niyetlerinizin tersini açıklayarak ve ganîmet mallarından çalarak) **Allâh'a ve o Rasûl'e hâinlik etmeyin,** (aranızda bulunan) **emânetlerinize de** (riâyetsizlik ederek) **hıyânet etmeyin. Oysa siz** (yaptığınız işin vebâlini ve nelerin iyi, nelerin kötü olduğunu) **bilmektesiniz.**

Rivâyete göre; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* kendi düşmanlarına destek vermeyeceklerine dâir aralarındaki sözleşmeyi bozup müşriklerle birleşen Yahûdîlerden Kureyzaoğullarını yirmi bir gece muhâsara altında tuttu. Onlar Nadîroğullarıyla yapıldığı gibi kendileriyle de sürgün anlaşması yapılmasını istediler, fakat Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Sa'd ibnü Mu'âz *(Radıyallâhu Anh)*ın hükmüne râzı olmaları husûsunda ısrarcı oldu. Onlar, çoluk çocuğu ve malı kendi yanlarında bulunduğu için haklarında iyi karar vereceğini umdukları Ebû Lübâbe *(Radıyallâhu Anh)*ı kendilerine göndermesini istediler. O ise onların: "Sa'd ibnü Mu'âz'ın hükmüne râzı olalım mı?" şeklindeki sorularına karşılık: "Boğazınız kesilir, sakın bunu yapmayın" dercesine eliyle boğazına işâret etti.

Ama Ebû Lübâbe *(Radıyallâhu Anh)* daha ayakları yerinden kıpırdamadan Allâh'a ve Rasûlü'ne hâinlik yapmış olduğunu anladı. Bu hâdise üzerine bu âyet-i kerîme nâzil olunca, kendisini mescidin bir direğine bağlayarak ölünceye ya da tevbesi kabûl oluncaya kadar hiçbir yiyecek ve içecek tatmayacağına yemin etti ve o hâl üzere yedi gün bekleyerek baygınlık geçirdi. Sonra Allâh-u Te'âlâ tevbesini kabûl edince ona: "Tevben kabûl oldu, kendini çöz" denildiyse de o: "Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* beni çözmedikçe ben kendimi çözmem" dedi.

Bunun üzerine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* yanına gelerek onu çözdü. O da günahına sebep olan malının tamâmını bağışlayarak tevbesinin tamamlanmasını istediyse de, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Üçte birini bağışlaman sana yeterli olur" buyurdu. *(el-Beyzâvî, el-Hâzin)*

وَاعْلَمُٓوا اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 28

(وَاعْلَمُٓوا) **Ve bilin,** neyi? (اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ) **mallarınız ancak,** daha? (وَاَوْلَادُكُمْ) **ve çocuklarınız,** nedir? (فِتْنَةٌ) **birer fitnedir** (imtihan vesîlesidir), daha neyi bilin? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz ki Allâh,** (عِنْدَهُٓ) **ancak O'nun nezdindedir,** ne? (اَجْرٌ) **değerli bir mükâfât,** öyle mükâfât ki, (عَظ۪يمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 28

28- (Şu gerçeği iyice) **bilin ki, mallarınız ve çocuklarınız ancak** (günaha ve azâba düşmenize sebebiyet verecek) **birer fitnedir** */(Allâh'ın sizi kendileriyle sınayacağı)* ***birer imtihan vesîlesidir/*** (sakın onların sevgisi yüzünden hâinliğe yönelerek imtihanı kaybetmeyin). **Allâh ise,** (rızâsını her şeye tercih edenler için) **gerçekten pek değerli çok büyük bir mükâfat sâdece Kendi nezdindedir.** (O hâlde mallarınız ve çocuklarınız hakkında Allâh'ın hudûdunu gözeterek, O'nun nezdindeki mükâfatlara kavuşmaya çalışın.)

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظٖيمِ ﴿٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 29

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُٓوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اِنْ تَتَّقُوا) **eğer hakkıyla sakınırsanız,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** (يَجْعَلْ) **yaratır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** neyi? (فُرْقَانًا) **bir furkānı** (hakkı bâtıldan ayırma kābiliyetini), daha? (وَيُكَفِّرْ) **ve örter,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** neyi? (سَيِّـَٔاتِكُمْ) **kötü işlerinizi,** daha? (وَيَغْفِرْ) **ve bağışlamada bulunur,** kim için? (لَكُمْ) **sizin** (günahlarınız) **için,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (ذُو الْفَضْلِ) **fazl**(-u kerem) **sâhibidir,** öyle fazl ki, (اَلْعَظٖيمِ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 29

29- Ey o îmân etmiş olan kimseler! (Yapacağınız ve bırakacağınız her işte) **Allâh'tan hakkıyla sakınırsanız,** (o takvâ sâyesinde) **O sizin için** (hakkı bâtıldan ayıracak) **bir** (nur, haklıyı haksızdan seçecek bir ferâset ve) **furkān** (aynı zamanda iki cihanda kurtuluş ve şüphelerden çıkışa vesîle olacak bir hidâyet) **yaratır,** (dünyâda) **sizden kötü işlerinizi**(n eserini) **örter ve** (âhirette) **sizin için** (günahlarınızı) **mağfirette bulunur.**

Zâten Allâh çok büyük fazl(-u ikrâm ve lütf-u ihsân) **sâhibidir.** (Bu yüzden Kendisine hiçbir şey vâcip olmadığı hâlde, takvâya karşılık size bu kadar büyük vaatlerde bulunmuştur.)

وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَۜ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرٖينَ ﴿٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 30

(وَاِذْ يَمْكُرُ) (Hatırla) **o zamânı da ki; tuzak kuruyordu,** kime? (بِكَ) **sana,** kim? (اَلَّذٖينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** niçin tuzak kuruyordu? (لِيُثْبِتُوا) **tutup bağlasınlar diye,** kimi? (كَ) **seni,** daha? (اَوْ يَقْتُلُو) **yâhut öldürsünler,** kimi? (كَ) **seni,** daha? (اَوْ يُخْرِجُو) **yâhut çıkarsınlar,** kimi? (كَ) **seni,** (وَيَمْكُرُونَ) **böylece hîle yapıyorlardı,** (وَيَمْكُرُ) **ama hîlelerine karşılık veriyordu,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (خَيْرُ الْمَاكِرٖينَ) **hîlelere karşılık verenlerin hayırlısıdır.**

Meâl-i Şerîf - 30

30- Bir zamânı da (yâd et) **ki; o kâfir olmuş kimseler seni tutup** (bir evde hapsederek) **bağlasınlar yâhut seni öldürsünler ya da seni** (Mekke'den sürgün edip) **çıkarsınlar diye sana tuzak kuruyordu. Hâlbuki onlar hîle yapıyorken Allâh da hîleler**(in)**e karşılık veriyordu. Zâten hîlelere karşılık verenlerin hayırlısı ancak Allâh'tır.** (Nitekim O'nun mekri o kadar güçlüdür ki, onun karşısında kimsenin hîle ve tuzağı kâr etmez.)

Müfessirler Allâh-u Te'âlâ'nın mekrine misâl olarak; müşrikleri Bedir'e çıkarıp, Müslümanları onlara az göstererek savaşa girişmelerini sağladıktan sonra kâfirleri bozguna uğratması gibi bâzı hâdiseleri zikretmişlerdir.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَاۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 31

(وَاِذَا تُتْلٰى) **Ve peş peşe okunduğu zaman,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (اٰيَاتُنَا) **Bizim âyetlerimiz,** (قَالُوا) **dediler,** ne dediler? (قَدْ سَمِعْنَا) **gerçekten biz işittik,** (لَوْ نَشَاءُ) **dileseydik,** (لَقُلْنَا) **elbette söylerdik,** neyi? (مِثْلَ هٰذَا) **işte bunun benzerini,** (اِنْ هٰذَآ) **işte bu değildir,** (اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ) **ancak öncekilerin yazmış olduğu hikâyelerdir.**

Meâl-i Şerîf - 31

31- Ayrıca onlar üzerine Bizim âyetlerimiz peş peşe okunduğu zaman (Nadr ibnü Hâris gibi acem diyârına sıkça gidip, Rüstem ve İsfendiyar hikâyelerini belleyen kimseler Kur'ân'ı inkâr etmek üzere)**: "Gerçekten biz** (Muhammed'in okuduklarını) **işittik. Dileseydik işte bunun** (bir) **benzerini elbette biz de söylerdik. İşte bu, öncekilerin** (uydurup) **yazmış olduğu hikâyelerden başka bir şey değildir" dediler.**

وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 32

(وَاِذْ قَالُوا) (Hatırla) **o zamânı da ki, demişlerdi,** ne demişlerdi? (اَللّٰهُمَّ) **ey Allâh!** (اِنْ كَانَ) **eğer olduysa,** ne? (هٰذَا) **işte bu** (Kur'ân), (هُوَ) **ancak o,** nedir olduysa? (اَلْحَقَّ) **hakkın ta kendisi,** o hak kimden olduğu hâlde? (مِنْ عِنْدِكَ) **Senin nezdinden,** (فَاَمْطِرْ) **hemen yağdır,** kim üzerine? (عَلَيْنَا) **bizim üzerimize,** ne

yağdır? (حِجَارَةً) **taşlar,** nereden yağdır? (مِنَ السَّمَاءِ) **gökten,** daha? (اَوِ ائْتِنَا) **yâhut getir,** kime? (نَا) **bize,** neyi? (بِعَذَابٍ) **büyük bir azâbı,** öyle azap ki, (اَلِيمٍ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 32

32- (Habîbim!) **Bir vakti de** (yâd et) **ki;** (Nadr isimli kâfir, Kur'ân'a masal deyince sen: "Helâk olasın! Bu Kur'ân hiç şüphesiz Allâh'ın kelâmıdır" demiştin de o zaman) **onlar: "Ey Allâh! Eğer işte bu** (Kur'ân), **Senin nezdinden** (indirilmiş) **olan hakkın ta kendisi ise, hemen gökten bizim üzerimize taşlar yağdır ya da bize çok acı verici büyük bir azap getir" demişlerdi.**

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيهِمْۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 33

(وَمَا كَانَ) **Ama olmadı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** nedir olmadı? (لِيُعَذِّبَ) **aslâ azap edecek,** kime? (هُمْ) **onlara,** (وَاَنْتَ) **hâlbuki sen,** neredesin? (فِيهِمْ) **onların içindesin,** (وَمَا كَانَ) **yine olmadı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimdir olmadı? (مُعَذِّبَهُمْ) **onlara azap edici,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَسْتَغْفِرُونَ) (günahları için) **mağfiret istemektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 33

33- (Onlar azâbı çoktan hak ettiler) **ama sen onların içerisindeyken Allâh onlara aslâ azap edecek değildir.** (Senin aralarından ayrılmandan sonra da) **onlar**(ın içerisinde kalan zayıf müminler günahları için) **mağfiret isterlerken** ***/o (kâfir ola)nlar (îmân edip) istiğfarda bulunurlarken/*** **de Allâh onlara azap edici olmamıştır.**

وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا اَوْلِيَاءَهُۜ
اِنْ اَوْلِيَاؤُهُ اِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 34

(وَمَا) **Ve ne şey,** kim içindir? (لَهُمْ) **onlar içindir,** ne hususta? (اَلَّا يُعَذِّبَ) **azap etmemesi husûsunda,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** yâni Allâh'ın onlara azap etmesine ne mâni vardır? (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَصُدُّونَ) **engellemektedirler,** neden? (عَنِ الْمَسْجِدِ) **o Mescid'den,** öyle mescit ki, (اَلْحَرَامِ) **haram** (ve hürmetli) **olan,** (وَمَا كَانُوا) **üstelik onlar olmadılar,** kimler? (اَوْلِيَاءَهُ) **onun velî** (ve mütevellî)**leri,** (اِنْ اَوْلِيَاؤُهُ) **onun velîleri değildir,** (اِلَّا الْمُتَّقُونَ) **ancak takvâ sâhibi kimselerdir,** (وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ) **velâkin onların çoğu,** (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler.**

Meâl-i Şerîf - 34

34- (Habîbim! Sen ve ashâbın onların içinden tamâmen ayrıldıktan sonra) **onlar**(ın azâba uğratılmasın)**a da ne** (mâni) **olmuş ki; Allâh kendilerine azap etmesin?! Hâlbuki onlar** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i ve mü'minleri) **Mescid-i Haram'dan engellemektedirler, üstelik onlar** (müşrik oldukları için) **onun** (yönetimini üstlenmeyi hak etmiş) **velî** (ve mütevellî) **leri de değildirler.**

Onun velîleri (ve Kâ'be'yi koruyup gözetmekle mükellef olan mütevellîleri) **ise */O (Allâh-u Sübhânehû)nun dostları ise/* ancak o** (şirkten ve haramlardan sakınan) **takvâ sâhibi kimselerdir. Lâkin onların çoğu da** (bu hakîkati) **bilmezler.** (Bir kısmı bilir ama onlar da bile bile inat ederler.)

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَٓاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 35

(وَمَا كَانَ) **Ve olmadı,** ne? (صَلَاتُهُمْ) **onların duâları,** nerede? (عِنْدَ الْبَيْتِ) **o Beyt'in yanında,** (اِلَّا مُكَٓاءً) **ancak bir ıslık çalma** (oldu), daha? (وَتَصْدِيَةً) **ve bir el çırpma,** (فَذُوقُوا) **işte bu sebeple tadın,** neyi? (اَلْعَذَابَ) **o azâbı,** ne sebebiyle? (بِمَا كُنْتُمْ) **olmanız sebebiyle,** nedir olmanız? (تَكْفُرُونَ) **inkâr etmektesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 35

35- O (müşrik ola)**nların o Beyt**(-i Şerîf)**in yanındaki duâları */namazları/* ise, bir ıslık çalma ve** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in okuduğu âyetler duyulmasın diye) **bir el çırpmadan başka bir şey değildir. İşte bu nedenle** (o kâfirlere Bedir'de olduğu gibi, cehennemde de:) "(Bunca hakîkati) **sürekli inkâr etmekte olmanız sebebiyle artık tadın bu azâbı"** (buyrulacaktır).

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiği üzere; Kureyş müşrikleri Beytullâh'ı çıplak vaziyette tavâf ederlerken parmaklarıyla ıslık çalarlar ve alkış tutarlardı. Bâzen de Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* namaz kılarken onun kırâatini karıştırmak için özellikle ona doğru yönelerek bu hareketleri yaparlardı. İşte bu âyet-i kerîmede onların bu davranışları kınanmaktadır. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî)*

اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ
حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذٖينَ كَفَرُوٓا اِلٰى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 36

(اِنَّ الَّذٖينَ) **Şüphesiz o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** yâni inkârcı kimseler, (يُنْفِقُونَ) **harcamaktadırlar,** neyi? (اَمْوَالَهُمْ) **mallarını,** niçin? (لِيَصُدُّوا)

engellesinler için, neden? (عَنْ سَبِيلِ اللهِ) **Allâh'ın yolundan,** (فَسَيُنْفِقُونَ) **yakında harcayacaklar,** neyi? (هَا) **onları,** (ثُمَّ تَكُونُ) **sonra onlar**(ın harcadığı mallar) **olacaktır,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** nedir olacaktır? (حَسْرَةً) **büyük bir pişmanlık** (vesîlesi), (ثُمَّ يُغْلَبُونَ) **sonra mağlup edileceklerdir,** (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** nereye? (إِلَى جَهَنَّمَ) **ancak cehenneme,** ne olacaklardır? (يُحْشَرُونَ) **haşrolunacaklardır.**

Meâl-i Şerîf - 36

36- Şüphesiz ki; kâfir olmuş o kimseler (insanları) **Allâh'ın yolundan engellesinler diye** (Bedir ve Uhud gibi harp günlerinde Müslümanlarla savaşacak olan arkadaşlarına ziyâfet çekerek pek çok) **mallarını harcıyorlar.**

Yakında onları (daha fazla) **harcayacaklar ama sonra onlar**(ın bu tüketimleri dünyâda bir şeye yaramayacağı gibi, üstelik âhirette azaplarına sebep olacağından dolayı o mallar) **kendilerine büyük bir pişmanlık** (vesîlesi) **olacaktır.** (O müşrikler arada bir gâlip olsalar bile) **sonra mağlup edileceklerdir. Zâten o**(nlar içerisinden) **kâfir** (olarak helâk) **olmuş kişiler** (âhirette de) **ancak cehenneme sevk olunacaklardır.**

Allâh-u Te'âlâ kâfirlerin boşu boşuna yaptıkları bedenî ibâdetlerinin peşi sıra, âhirette hiçbir yarar göremeyecekleri mâlî ibâdetlerini bu âyet-i kerîmede konu etmiştir. Bu âyet-i kerîme Bedir günü müşrik ordusuna yemek yediren on iki kişi hakkında nâzil olmuştur ki, aralarında Ebû Cehil, Nadr ibnü Hâris ve Übeyy ibnü Halef gibi tanınmış kâfirler mevcuttur.

Bunlardan her biri her gün on deve keserek orduya yedirirlerdi. İçlerinden sâdece Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in amcası Abbâs ile Hakîm ibnü Hizâm *(Radıyallâhu Anhümâ)* Müslüman olmuştur.

Rivâye göre; Ebû Süfyân Uhud günü Araplardan topladığı kalabalık dışında iki bin kişiyi kirâlayarak Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e karşı savaşa çıkardı ve onlara kırk okka altın harcama yaptı. İşte Allâh-u Te'âlâ kâfirlerin İslâm'ı engelleme uğrunda yaptıkları bu gibi harcamaların netîcede kendilerine pişmanlık olarak döneceğini beyân sadedinde bu âyet-i kerîmeyi inzâl buyurdu. Tabî ki Ebû Süfyân *(Radıyallâhu Anh)* da Mekke fethi günü İslâm ile şereflenmiş ve bağışlanmıştır. Nitekim bir sonraki âyet-i kerîme buna işâret etmektedir. *(el-Beyzâvî, Ebu's-Su'ûd, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

لِيَمِيزَ اللهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ
فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 37

Kâfirler niçin cehenneme haşrolunacaktır? (لِيَمِيزَ) **Tâ ki ayırsın,** kim? (اللهُ) **Allâh,** neyi? (الْخَبِيثَ) **pis** (olan kâfir)**i,** neden? (مِنَ الطَّيِّبِ) **temiz** (olan mümin)**den,** daha ne diye? (وَيَجْعَلَ) **ve koysun diye,** neyi? (الْخَبِيثَ) **pisi,** ondan bedel? (بَعْضَهُ) **bir**

kısmını, ne üzerine? (عَلٰى بَعْضٍ) **diğer bir kısım üzerine,** daha ne diye? (فَيَرْكُمَ) **ve yığsın diye,** neyi? (هُ) **onu,** yâni pis ölen kâfirlerin tümünü, ne olduğu hâlde? (جَمِيعًا) **birlikte olduğu hâlde,** daha? (فَيَجْعَلَ) **hemen atsın,** neyi? (هُ) **onu,** neyin içerisine? (فٖى جَهَنَّمَ) **cehennem içerisine,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الْخَاسِرُونَ) **hüsrâna uğrayanlardır.**

Meâl-i Şerîf - 37

37- (Kâfirler ancak cehenneme sevk olunacaklardır) **tâ ki** (böylece) **Allâh, pis** (olan kâfirler)**i temiz** (müminler)**den ayırsın da, pisin bir kısmını diğer bir kısım üzerine koysun sonra onu topluca üst üste yığsın, netîcede onu**(n tamâmını ve kâfirlerin tümünü) **cehennemin içine at**(ıp bırak)**sın. İşte sana! Ancak onlar,** (canlarını da, mallarını da kaybettiklerinden tam mânâsıyla) **hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.**

قُلْ لِلَّذٖينَ كَفَرُٓوا اِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَۚ
وَاِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 38

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** kime? (لِلَّذٖينَ) **o kimselere ki,** (كَفَرُٓوا) **kâfir oldular,** ne söyle? (اِنْ يَنْتَهُوا) **eğer** (kâfirlikten) **vazgeçerlerse,** (يُغْفَرْ) **bağışlanır,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne? (مَا) **o şeyler ki,** (قَدْ سَلَفَ) **kesinlikle geçti,** (وَاِنْ يَعُودُوا) **ama tekrar dönerlerse,** (فَقَدْ مَضَتْ) **muhakkak geçmiştir,** ne? (سُنَّتُ الْاَوَّلٖينَ) **öncekilerin sünneti,** yâni Allâh-u Te'âlâ'nın önceki kâfirler hakkında değişmeyen azap kānunu.

Meâl-i Şerîf - 38

38- (Habîbim!) **O** (Ebû Süfyân ve arkadaşları gibi) **kâfir olmuş kimselere de ki: "Eğer onlar** (İslâm'a girer ve sana düşmanlıktan) **vazgeçerlerse, geçmiş olan** (kötü) **şeyler kendileri için muhakkak ki bağışlanacaktır.**

Ama (düşmanlığa) **tekrar dönerlerse** (Allâh-u Te'âlâ'nın geçmiş peygamberlerle savaşa kalkan) **önceki** (kâfir)**lerin** (hakkında işlettiği azap) **sünneti** (ve değişmeyen cezâlandırma kuralı) **kesinlikle** (gözlerinin önünde gelip) **geçmiştir."**

(Nitekim Bedir'de de arkadaşlarının başına geleni görmüşlerdir. Hâlâ îmâna gelmezlerse buna benzer bir belâyı pek yakında beklesinler.)

وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدّ۪ينُ كُلُّهُ لِلّٰهِۚ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 39

(وَقَاتِلُو) **Ve savaşın,** kimlerle? (هُمْ) **onlarla,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى لَا تَكُونَ) **bulunmayıncaya kadar,** ne? (فِتْنَةٌ) **en ufak bir fitne** (ve bir kâfirlik eseri), daha ne zamâna kadar? (وَيَكُونَ) **ve oluncaya kadar,** ne? (اَلدّ۪ينُ) **din,** (كُلُّهُ) **onun tamâmı,** kim için? (لِلّٰهِ) **Allâh için,** (فَاِنِ انْتَهَوْا) **artık eğer vazgeçerlerse,** (فَاِنَّ اللّٰهَ) **işte şüphesiz ki Allâh,** neleri? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (يَعْمَلُونَ) **yapmaktadırlar,** kimdir? (بَص۪يرٌ) **ziyâde görücüdür.**

Meâl-i Şerîf - 39

39- Böylece siz (müşriklerde) **en ufak bir** (kâfirlik) **fitne**(si ve îmânsızlık eseri ortada) **bulunmayıncaya kadar ve din** (tâat, ibâdet ve teslîmiyet) **tümüyle Allâh'a âit ol**(up bâtıl dinlerin izleri kendilerinden kaybol)**uncaya dek onlarla savaşın.**

Artık eğer (kâfirlikten) **vazgeç**(ip İslâm'a gir)**erlerse, işte şüphesiz ki Allâh onların** (iyilik nâmına) **yapmakta olduğu şeyleri** (hakkıyla görüp, mükâfâtını verecek olan bir) **Basîr'dir.**

وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰيكُمْۜ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّص۪يرُ ﴿٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 40

(وَاِنْ تَوَلَّوْا) **Ama yüz çevirecek olurlarsa,** (فَاعْلَمُوا) (ey Müslümanlar) **bilin,** neyi? (اَنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (مَوْلٰيكُمْ) **sizin Mevlânız'dır,** yâni sizin dostluğunuzu ve muhâfazanızı üstlenmiştir, (نِعْمَ) **ne güzel oldu,** kim? (اَلْمَوْلٰى) **O Mevlâ,** daha? (وَنِعْمَ) **ve ne güzel oldu,** kim? (اَلنَّص۪يرُ) **O hakkıyla yardımcı.**

Meâl-i Şerîf - 40

40- Ama onlar (kâfirliği bırakmayıp îmândan) **yüz çevirecek olurlarsa,** (ey müminler) **siz bilin ki; gerçekten de Allâh sizin** (yardımcınız, koruyucunuz ve) **Mevlânız'dır.** (O hâlde ancak O'na güvenin, bunların düşmanlığını hiç önemsemeyin.) **O** (dâima mümin kulları için) **ne güzel Mevlâ olmuştur** (ki, sâhiplendiği bir kulu aslâ zâyi etmez) **ve O** (dilediklerine sürekli yardım eden) **ne güzel** (bir) **Nasîr olmuştur** (ki, yardım ettiği kimseler aslâ yenik düşmez)!

10. Cüz

وَاعْلَمُوا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى
وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَا اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ
الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 41

(وَاعْلَمُوا) **Ve bilin,** neyi? (اَنَّمَا) **gerçekten o şey ki,** (غَنِمْتُمْ) **ganîmet aldınız,** o şey de neden olduğu hâlde? (مِنْ شَيْءٍ) **herhangi bir şeyden,** yâni ganîmet aldığınız herhangi bir şey, o şeyin hükmü nedir? (فَاَنَّ لِلّٰهِ) **gerçekten Allâh'a âittir,** ne? (خُمُسَهُ) **onun beşte biri,** daha kime âittir? (وَلِلرَّسُولِ) **ve o Rasûl'e,** daha kime âittir? (وَلِذِي الْقُرْبٰى) **ve akrabâlık sâhiplerine,** yâni Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in akrabâsına, daha kime âittir? (وَالْيَتَامٰى) **ve yetimlere,** daha? (وَالْمَسَاكِينِ) **ve yoksullara,** daha? (وَابْنِ السَّبِيلِ) **ve yolda kalmışa,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (اٰمَنْتُمْ) **îmân etmişsiniz,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha neye? (وَمَا) **ve o şeylere ki,** (اَنْزَلْنَا) **Biz indirdik,** kim üzerine? (عَلٰى عَبْدِنَا) **kulumuz** (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*) **üzerine,** ne zaman? (يَوْمَ الْفُرْقَانِ) **o Furkān günü,** ondan bedel? (يَوْمَ الْتَقَى) **karşılaştığı gün,** kim? (اَلْجَمْعَانِ) **o iki birlik,** yâni Müslümanlarla müşriklerin orduları, (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** ne üzerine? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her bir şey üzerine,** kimdir? (قَدِيرٌ) **Kadîr'dir,** yâni hakkıyla gücü yetendir.

Meâl-i Şerîf - 41

41- Yine bilin ki; (kâfirlerden) **ganîmet aldığınız** (iğne-iplik dâhil) **herhangi bir şeyin beşte biri hiç şüphesiz ki Allâh**(ın emrettiği yola harcanmak üzere O'n)**a âittir, o Rasûl'e âittir ve akrabâlık sâhibi kimselere, yetimlere, yoksullara ve yolda** (mağdur) **kalmışa mahsustur.**

Eğer siz Allâh'a ve (Bedir'de hakla bâtılın ayrıldığı) **o Furkān gününde; o iki** (orduya âit) **birliğin karşılaştığı gün kulumuz** (Muhammed Mustafâ'y)**a indirmiş olduğumuz** (âyetler, meleklere fetihler ve yardımlardan ibâret) **o şeylere îmân etmiş olduysanız** (bu taksîme râzı olmanız gerekir).

Bir de (şunu iyi bilin ki;) **Allâh** (azınlıkları çoğunluklara gâlip etmek dâhil) **her şeye** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.** (Nitekim sayınızın azlığına rağmen Bedir günü sizi üç katınız olan kâfirlere gâlip etmiştir. Dolayısıyla kazandığınız ganîmetlerin ancak O'nun yardımıyla olduğunu düşünerek O'nun hükmüne râzı olun.)

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* zamânında "Humüs (ganîmetlerin beşte biri)" beş hisseye bölünür; bir hisse Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e, bir hisse onun akrabâsı olan Hâşimoğullarına ve Muttaliboğullarına, kalan üç hisse de yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara ayrılırdı.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in vefâtından sonra ise kendi hissesiyle akrabâsının hissesi sâkıt olduğundan ganîmetlerin tümü geri kalan üç zümre arasında taksîm edilir oldu. Gerçi yine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in akrabâsına verilebilirse de bu, fakir olma şartıyla kayıtlı olduğundan zenginler dışta tutulmuştur.

Âyet-i kerîmede geçen "Furkān günü"; Allâh-u Te'âlâ'nın hakkı bâtıldan ayırdığı Bedir günüdür ki, ramazân-ı şerîfin on yedisine denk gelen cumâ günüdür. Bedir, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in katıldığı ilk muhârebe olmuştur. O gün müşriklerin başında Utbe ibnü Rabî'a bulunmuştur. O gün ashâbın sayısı üç yüz on küsur iken, müşriklerin sayısı ise bine yakındır. Müşriklerin bozguna uğradığı bu muhârebede kâfirlerin ileri gelenlerinden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmişi de esir alınmıştır. *(el-Beyzâvî, el-Hâzin, en-Nesefî)*

اِذْ اَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى وَالرَّكْبُ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ
لَاخْتَلَفْتُمْ فِى الْمِيعَادِ وَلٰكِنْ لِيَقْضِىَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ
وَيَحْيٰى مَنْ حَىَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَاِنَّ اللّٰهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 42

(اِذْ اَنْتُمْ) **Bir vakti** (yâd edin) **ki; siz,** neredeydiniz? (بِالْعُدْوَةِ) **o vâdînin kenarında,** öyle vâdî ki, (الدُّنْيَا) (Medîne'ye) **en yakın olan,** (وَهُمْ) **onlar da,** neredeydiler? (بِالْعُدْوَةِ) **o vâdînin kenarında,** öyle kenar ki, (الْقُصْوٰى) **en uzak olan,** (وَالرَّكْبُ) **o kervan ise,** neredeydi? (اَسْفَلَ) **daha aşağıda idi,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** (وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ) **ve eğer sözleşseydiniz,** (لَاخْتَلَفْتُمْ) **elbette ihtilâf ederdiniz,** ne hususta? (فِى الْمِيعَادِ) **o vaad edilen vakit husûsunda,** sizin düşmanla rastgele karşılaşmanız hiçbir sebeple olmadı? (وَلٰكِنْ لِيَقْضِىَ) **velâkin gerçekleştirsin diye,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَمْرًا) **mühim bir işi,** öyle iş ki, (كَانَ) (ilm-i ezelîde) **olmuştu,** nedir olmuştu? (مَفْعُولًا) **yapıl**(ması karâra bağlan)**mış,** niçin gerçekleştirsin diye? (لِيَهْلِكَ) **helâk olsun diye,** kim? (مَنْ) **o kimse ki,** (هَلَكَ) **helâk oldu,** neden sonra helâk olsun? (عَنْ بَيِّنَةٍ) **açık bir delil** (gördük)**den sonra,** burada (عَنْ) harf-i ceri (بَعْدَ) mânâsına gelmektedir, *(el-Âlûsî, 10/130)* daha niçin böyle yaptı? (وَيَحْيٰى) **ve hayat bulsun diye,** kim? (مَنْ) **o kimse ki,** (حَىَّ) **hayat buldu,** neden sonra? (عَنْ بَيِّنَةٍ) **açık**

bir delil (gördük)**den sonra,** (وَاِنَّ اللّٰهَ) **ve muhakkak ki Allâh,** kimdir? (لَسَمِيعٌ) **elbette Semî'dir** (hakkıyla işiticidir), daha kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir** (hakkıyla bilicidir).

Meâl-i Şerîf - 42

42- Bir vakti (yâd edin) **ki; siz** (Bedir savaşında) **o vâdînin** (Medîne'ye) **en yakın kenarındaydınız, onlar ise o vâdînin en uzak kenarındaydılar.** (Müşriklere âit) **o kervan ise sizden daha aşağıda** (sâhil tarafında)**ydı.**

Eğer (onlarla savaşmak için) **sözleşseydiniz** (ve her iki taraf birbirinin gücünü bilseydi) **elbette** (siz korkuya kapılıp zaferden ümit keserdiniz, onlar da Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi've Sellem)*in heybetinden dehşete düşerdi de böylece) **o vaad edilen vakit konusunda ihtilâf ederdiniz** (görüş ayrılığına düştüğünüzde ise bu karşılaşmanız gerçekleşmezdi).

Velâkin (önceden anlaşmadığınız hâlde) **Allâh** (Kendi dostlarına yardım ve düşmanlarını kahır husûsunda) **yapılmaya değer olan mühim bir işi** */(ezelde takdîr edilmesi hasebiyle vukûu kesin olduğundan)* ***yapılmış*** *(bitmiş mesâbesindeki)* ***önemli bir işi/*** **gerçekleştirsin diye** (sizi bir araya getirme sebeplerini hazırladı).

Tâ ki helâk (olacak) **olan kimse açık bir delil** (ve mûcizeyi gördük)**den sonra helâk olsun,** (îmân ile mânevî) **hayat bul**(acak ol)**an da açık bir delîl**(i gördük)**den sonra hayat bulsun** (ve böylece Müslüman olan, kabûl ettiği dînin gerçek olduğunu hiçbir şüpheye düşmeyecek şekilde yakînen bilsin, kâfir kalan da tasdîk etmediği o İslâm dîni hak olduğu hâlde kendisinin bile bile yanlış yolu tuttuğunu îtirâf etsin).

Ve şüphesiz ki Allâh elbette (her iki tarafın sözlerini hakkıyla işiten bir) **Semî'dir,** (kâfirlerin kötü inançlarını ve hak ettikleri azapları da, müminlerin îtikād, niyet ve mükâfatlarını da çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

اِذْ يُرِيكَهُمُ اللّٰهُ فٖى مَنَامِكَ قَلٖيلًاۜ وَلَوْ اَرٰيكَهُمْ كَثٖيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِى الْاَمْرِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَۜ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 43

(اِذْ يُرٖى) (Habîbim!) **Gösterdiği zamânı** (hatırla), kime? (كَ) **sana,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** nerede? (فٖى مَنَامِكَ) **uykunda,** ne oldukları hâlde? (قَلٖيلًا) **bir azınlık olarak,** (وَلَوْ اَرٰى) **ama eğer gösterseydi,** kime? (كَ) **sana,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne oldukları hâlde? (كَثٖيرًا) **çok olarak,** (لَفَشِلْتُمْ) **elbette korkuya kapılırdınız,** daha?

(وَلَتَنَازَعْتُمْ) **ve elbette çekişirdiniz,** ne hakkında? (فِى الْاَمْرِ) **o iş hakkında,** (وَلٰكِنَّ اللّٰهَ) **velâkin Allâh,** (سَلَّمَ) (sizi çekişmekten kurtararak) **selâmete çıkardı,** (اِنَّهُ) **zîrâ şüphesiz O,** kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir** (hakkıyla bilicidir), neyi? (بِذَاتِ الصُّدُورِ) **sînelerin** (barındırdığı kalplerin) **sâhip olduğu şeyleri.**

Meâl-i Şerîf - 43

43- (Habîbim! Hatırla) **bir zamânı ki; Allâh sana o** (kâfirlerden Bedir'de karşına çıkacak ola)**nları uykunda bir azınlık olarak gösteriyordu. Eğer sana onları çok gösterecek olsaydı, elbette korkuya kapılırdınız ve elbette o** (savaş) **iş**(i) **hakkında** (görüş ayrılığına düşerek) **çekişirdiniz. Velâkin Allâh** (sizi çekingenlik ve muhâlefetten) **selâmete çıkardı.**

Zîrâ şüphesiz ki O (Rabbiniz), **sînelerin** (barındırdığı kalplerin) **sâhip olduğu şeyleri** (tüm sırları, niyet ve inançları hakkıyla bilen ve bu hususta herkese hak etmiş olduğu karşılığı verecek olan bir) **Alîm'dir.**

وَاِذْ يُرِيكُمُوهُمْ اِذِ الْتَقَيْتُمْ فِى اَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِى اَعْيُنِهِمْ
لِيَقْضِىَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًاؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 44

Daha neyi hatırlayın? (وَاِذْ يُرِى) **Ve gösterdiği zamânı,** kime? (كُمْ) **size,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne zaman? (اِذِ الْتَقَيْتُمْ) **karşılaştığınız zaman,** nerede gösteriyordu? (فِى اَعْيُنِكُمْ) **sizin gözlerinizde,** ne oldukları hâlde? (قَلِيلًا) **bir azınlık olarak,** daha ne yapıyordu? (وَيُقَلِّلُ) **ve iyice azaltıyordu,** kimi? (كُمْ) **sizi,** nerede? (فِى اَعْيُنِهِمْ) **onların gözlerinde,** niçin böyle yapmıştı? (لِيَقْضِىَ) **yerine getirsin için,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَمْرًا) **mühim bir işi,** öyle iş ki, (كَانَ) (ilm-i ezelîde) **olmuştu,** nedir olmuştu? (مَفْعُولًا) **yapıl**(ması karâra bağlan)**mış,** (وَاِلَى اللّٰهِ) **ve ancak Allâh'a,** (تُرْجَعُ) **döndürülür,** ne? (الْاُمُورُ) **bütün işler.**

Meâl-i Şerîf - 44

44- (Ey Habîbim ve ashâbı!) **Bir vakti de** (yâd edin) **ki; O** (Rabbiniz), (kâfirlerle) **karşılaştığınız zaman gözlerinizde onları size bir azınlık olarak gösteriyordu, sizi de onların gözlerinde iyice azaltıyordu, tâ ki Allâh yapılmaya değer olan mühim bir işi yerine getirsin** /*(ezelde takdîr edilmesi hasebiyle vukûu kesin olduğundan)* ***yapılmış*** *(bitmiş mesâbesindeki)* ***önemli bir işi yerine getirsin/*. Zâten bütün işler** (hakkındaki hükümler) **ancak Allâh'a döndürülecektir.** (O da, her konuda dilediği şekilde hüküm verecektir.)

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا لَق۪يتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ ﴿٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 45

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اِذَا لَق۪يتُمْ) **kavuştuğunuz zaman,** neye? (فِئَةً) **bir topluluğa,** (فَاثْبُتُوا) **hemen sebât edin,** daha? (وَاذْكُرُوا) **ve zikredin,** kimi? (اَللّٰهَ) **Allâh'ı,** ne kadar zikretmekle? (كَث۪يرًا) **çok,** (لَعَلَّكُمْ) **tâ ki siz,** (تُفْلِحُونَ) **felâh bulasınız.**

Meâl-i Şerîf - 45

45- Ey îmân etmiş olan o kimseler! (Sizinle savaşmak üzere hazır bulunan) **bir topluluğa kavuştuğunuz zaman,** (kaçmayıp) **sebât edin ve** (harp meydanında) **Allâh'ı çokça zikred**(erek: "Ey Allâh! Onları yardımsız bırak ve onların kökünü kazı" diye duâ ed)**in. Tâ ki siz** (iki cihanda zafere ve sevaplara nâil olup) **felâha erebilesiniz.**

وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ ر۪يحُكُمْ وَاصْبِرُواۜ
اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِر۪ينَۚ ﴿٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 46

(وَاَط۪يعُوا) **Ve itâat edin,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (وَلَا تَنَازَعُوا) **ve çekişmeyin,** (فَتَفْشَلُوا) **sonra korkuya kapılırsınız,** daha ne olur? (وَتَذْهَبَ) **ve gider,** ne? (ر۪يحُكُمْ) (yardım) **rüzgârınız,** (وَاصْبِرُوا) **ve sabırlı olun,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh**(ın yardımı), kimlerle berâberdir, (مَعَ الصَّابِر۪ينَ) **sabırlı olanlarla berâberdir.**

Meâl-i Şerîf - 46

46- Yine siz (cihâda çıkmak ve düşmana karşı sebât etmek gibi tüm emirlerinde) **Allâh'a ve Rasûlü'ne itâat edin.** (Bedir'e çıkış hakkında yaptığınız gibi görüş ayrılığına düşerek başka konularda da) **çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız ve** (kuvvetinizi temin etmek üzere arkanızdan esen) **rüzgârınız** (kaybolup) **gider. Bir de** (kâfirlerle muhârebede bozguna uğramamak için) **sabırlı olun. Şüphesiz ki Allâh**(ın yardım ve desteği) **sabırlı olanlarla berâberdir.**

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَٓاءَ النَّاسِ
وَيَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُح۪يطٌ ﴿٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 47

(وَلَا تَكُونُوا) **Ve olmayın,** kimler gibi, (كَالَّذِينَ) **o kimseler gibi ki,** (خَرَجُوا) **çıktılar,** nereden? (مِنْ دِيَارِهِمْ) **yurtlarından,** niçin? (بَطَرًا) **iftihar için,** daha? (وَرِئَاءَ النَّاسِ) **ve insanlara gösteriş için,** daha ne yaparlar? (وَيَصُدُّونَ) **ve alıkoyarlar,** neden? (عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (يَعْمَلُونَ) **yapıyorlar,** kimdir? (مُحِيطٌ) (ilmiyle) **kuşatıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 47

47- (Ey Müslümanlar! Nîmetlerinin çokluğundan dolayı şükrü unutan) **o** (şımarık ve riyâkâr) **kimseler gibi olmayın ki, onlar iftihâr ve insanlara gösteriş için yurtlarından** (kervanı kurtarma gâyesiyle) **çıkmıştılar ve Allâh'ın yolun**(a uymak)**dan** (insanları) **alıkoymaktaydılar.** (Bilakis siz onlar gibi şımarık olmayıp takvâ ve ihlâs ehlinden olmaya çalışarak Allâh korkusuyla hareket ederek şımarıklıktan ve riyâkârlıktan uzak durun.) **Ama Allâh onların yapmakta oldukları şeyleri** (ilmiyle çepeçevre) **kuşatıcıdır** (ve hak ettikleri cezâyı da kendilerine verecektir).

وَاِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَاِنّ۪ي جَارٌ لَكُمْۚ فَلَمَّا تَرَٓاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلٰى عَقِبَيْهِ وَقَالَ اِنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِنْكُمْ اِنّ۪ٓي اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَؕ وَاللّٰهُ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 48

(وَاِذْ زَيَّنَ) (Habîbim! Yâd et) **o zamânı da ki çokça süslemişti,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** kim? (اَلشَّيْطَانُ) **şeytan,** neyi? (اَعْمَالَهُمْ) **yaptıklarını,** yine şu zamânı hatırla ki? (وَقَالَ) **ve demişti,** ne demişti? (لَا غَالِبَ) **gâlip gelecek hiç kimse yoktur,** kime karşı? (لَكُمْ) **size karşı,** burada (لَامْ) harf-i ceri, (عَلٰى) mânâsındadır, *(el-Feyrûzâbâdî, Tenvîrü'l-mikyâs)* ne zaman gâlip yok? (اَلْيَوْمَ) **bugün,** öyle gâlip ki kimden olan? (مِنَ النَّاسِ) **insanlardan,** daha ne demişti? (وَاِنّ۪ي) **ve şüphesiz ben,** neyim? (جَارٌ) **büyük bir yardımcıyım,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (فَلَمَّا تَرَٓاءَتْ) **ama ne zaman ki birbirini gördü,** kimler? (اَلْفِئَتَانِ) **o iki topluluk,** (نَكَصَ) (şeytan) **geri döndü,** ne üzerine? (عَلٰى عَقِبَيْهِ) **iki ökçesi üzerine,** daha? (وَقَالَ) **ve dedi,** ne dedi? (اِنّ۪ي) **muhakkak ben,** neyim? (بَر۪ٓيءٌ) **çok uzak biriyim,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** (اِنّ۪ٓي) **muhakkak ki ben,** (اَرٰى) **görüyorum,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (لَا تَرَوْنَ) **siz** (onları) **görmüyorsunuz,** (اِنّ۪ٓي) **gerçekten ben,** (اَخَافُ) **korkuyorum,** kimden? (اَللّٰهَ) **Allâh'tan,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (شَد۪يدُ الْعِقَابِ) **azâbı çok şiddetli olandır.**

Meâl-i Şerîf - 48

48- (Habîbim! Anlat) **o zamânı da ki; şeytan onlara** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e düşmanlık husûsunda) **yaptıklarını çokça hoş göstermiş ve** (Sürâka ibnü Mâlik'in sûretinde kendilerine görünerek): **"Bugün insanlardan size gâlip gelecek hiçbir kimse yoktur, gerçekten ben de sizin için büyük bir yardımcıyım" demişti.**

Fakat o iki topluluk birbirini görünce o (şeytan) **ökçeleri üzerinde geri dönmüş ve: "Muhakkak ki ben sizden tamâmen uzak biriyim. Gerçekten de ben sizin göremediğniz şeyleri görmekteyim.**

Şüphesiz ki ben (Allâh'ın, dostlarına verdiği yardım sözünü tutacağını yakînen bildiğim için) **Allâh'tan korkmaktayım. Zâten Allâh, azâbı çok şiddetli olandır" demişti.**

Müfessirlerin cumhûruna göre; Kureyş müşrikleri Bedir'e çıkmaya karar verdiklerinde Kinâneoğullarıyla aralarındaki husûmeti hatırlayarak geri kalacak oldular. Çünkü onlardan bir adamı öldürdükleri için aralarında kan dâvâsı sürmekteydi. Bu yüzden topluca Bedir'e çıktıklarında arkalarından bir saldırıya uğramaktan endişe ettiler.

Onların Bedir'e çıkmasını çok isteyen İblîs, Kinâneoğullarının eşrâfından olan Sürâka ibnü Mâlik'in kılığına girerek onların yanına gelip: "Bugün size kimse gâlip gelemez. Kinâne'den beklediğiniz hiçbir sıkıntıyla karşılaşmamanız için ben size yardımcıyım" deyince hemen yola çıktılar. İnsanlar harp safına dizilince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* bir avuç toprak alıp müşriklerin suratlarına serpti. O sırada İblîs, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in önünde yürüyen Cibrîl *(Aleyhisselâm)*ın kendisine doğru yöneldiğini görünce elini yanında bulunan Hâris ibnü Hişâm'ın elinden çekip kaçmaya başladı.

Hâris: "Daha savaş başlamadan bu kaçış da ne?" diyerek onu tutmaya çalıştıysa da o: "Ben sizin göremediklerinizi görüyorum" deyip göğsüne vurarak ondan kurtuldu. Bunun üzerine müşrikler bozguna uğradılar. Mekke'ye döndüklerinde Sürâka'nın kendilerini bozguna uğrattığı lafını konuşmaya başladılar.

Bunu duyan Sürâka yanlarına gelerek: "Siz benim hakkımda şöyle şöyle konuşuyormuşsunuz, vallâhi ben sizin Bedir'e çıktığınızın farkında bile değilim. Bozguna uğradığınızı daha yeni duydum" dedi. Onlar ona: "Sen şu gün bize gelmemiş miydin?" diye ısrarla sordularsa da o böyle bir şeyden haberi bile olmadığına yemin etti. Böylece müşrikler bu meseleyi bir çözüme kavuşturamadılar. Netîcede içlerinden bir kısmı Müslüman olunca, şeytanın Sürâka kılığında onlara gelip kendilerini bozguna uğrattığını anladılar. *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 11/221-228; İbnü Ebî Hâtim, rakam:1716, 5/1715; el-Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, 3/78-79; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/144-1148)*

اِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هٰٓؤُلَٓاءِ دِينُهُمْۜ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 49

(اِذْ يَقُولُ) (Habîbim! Hatırla) **o zamânı ki diyordu,** kim? (اَلْمُنَافِقُونَ) **münâfıklar,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (فِى قُلُوبِهِمْ) **onların kalplerinde vardır,** ne

vardır? (مَرَضٌ) **bir tür hastalık,** onların ne dedikleri zamânı hatırla? (غَرَّ) **aldattı,** kimi? (هٰٓؤُلَٓاءِ) **işte bunları,** ne? (دِينُهُمْ) **dinleri,** (hâlbuki onlar yalan söylediler,) (وَمَنْ) **hâlbuki her kim,** (يَتَوَكَّلْ) **tevekkül ederse,** kime? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a,** (فَاِنَّ اللّٰهَ) **işte muhakkak Allâh,** kimdir? (عَزِيزٌ) **Azîz'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 49

49- (Sizin Bedir'de üç yüz küsur kişilik bir kuvvetle, bin kişilik bir orduya karşı çıktığınızı gördüklerinde) **münâfıklar ve kalplerinde** (şek ve şüpheden ibâret) **bir tür hastalık bulunan kimseler: "İşte bunları dinleri aldatmış** (da, ona güvenip kendilerini böyle bir tehlikeye atmışlar)" **dediği zaman** (işte tam o anda Allâh'ın şiddetli azâbı kendilerine isâbet etmişti)!

Hâlbuki her kim Allâh'a tevekkül ederse (ve sâdece O'na güvenip tüm işlerini O'na havâle ederse), **şüphesiz ki Allâh** (Kendisine güvenenleri, ne kadar az ve güçsüz olsalar da, kuvvetli çoğunluklara gâlip edecek kuvvete sâhip bir) **Azîz'dir,** (hikmet-i bâliğasıyla, akıl ve idrâkin anlamakta güçlük çekeceği muâmeleler yapan ve dostuyla düşmanını bir tutmayan yegâne hikmet sâhibi bir) **Hakîm'dir.**

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْۚ
وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 50

(Habîbim!) (وَلَوْ تَرٰٓى) **Ve sen bir görseydin,** ne zamânı? (اِذْ يَتَوَفَّى) **o zamânı ki, vefât ettiriyordu,** kimleri? (الَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kim onların canını alıyordu? (الْمَلٰٓئِكَةُ) **melekler,** ne oldukları hâlde? (يَضْرِبُونَ) **sürekli vurmakta oldukları hâlde,** nereye? (وُجُوهَهُمْ) **yüzlerine,** daha? (وَاَدْبَارَهُمْ) **ve arkalarına,** ne diyerek vuruyorlardı? (وَذُوقُوا) **ve tadın,** neyi? (عَذَابَ الْحَرِيقِ) **o çok yakıcı azâbı.**

Meâl-i Şerîf - 50

50- (Habîbim!) **Bir de görseydin o zamânı ki; melekler,** (Bedir'de katledilen müşriklere yaptıkları gibi) **o kâfir olmuş** (ama Müslümanlarla savaşırken ölmemiş diğer) **kimselerin** (de) **yüzlerine ve arkalarına** (sırtlarına ve makatlarına demirden kamçılarla) **sürekli vurmakta oldukları hâlde canlarını alacak ve: "Tadın o yakıcı azâbı"** (diyecekler).

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِۙ ﴿٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 51

Melekler o kâfire şöyle diyecek: (ذٰلِكَ) (Ey kâfir!) **İşte sana! Bu** (azap), ne sebebiyledir? (بِمَا) **o şeyler sebebiyledir ki,** (قَدَّمَتْ) **takdim etti** (işledi), ne? (اَيْدِيكُمْ) **elleriniz,** daha ne sebebiyledir? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz Allâh,** (لَيْسَ) **olmamıştır,** nedir olmamıştır? (بِظَلَّامٍ) **aslâ zerre kadar zulmedici,** kime? (لِلْعَبِيدِ) **kullara.**

Meâl-i Şerîf - 51

51- (Sonra melekler onlardan her birine: "Ey kâfir!) **İşte sana! Bu** (karşılaştığın can yakıcı azap), **ellerinizin takdim etmiş olduğu** (kâfirlik ve günahlar gibi cezâyı mûcip) **şeyler sebebiyledir. Bir de gerçekten Allâh kullara** (haksız yere azap ederek) **aslâ zerre kadar bile zulmedici olmamıştır.** (Dolayısıyla bunu sen hak ettin" demek sûretiyle azarlayarak canlarını alacaklar.)

كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَۙ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 52

Bu kâfirlerin durumu ne gibidir? (كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ) **Firavun hânedânının âdeti gibidir,** daha kimlerin hâli gibidir? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler**(in hâli) **gibidir ki,** kimden öncedirler? (مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan önce** (geçmiştiler), (كَفَرُوا) **onlar inkâr ettiler,** neyi? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerini,** (فَاَخَذَ) **hemen yakaladı,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** ne sebebiyle? (بِذُنُوبِهِمْ) **günahları sebebiyle,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** kimdir? (قَوِيٌّ) **Kavî'dir,** yâni pek kuvvetlidir, daha kimdir? (شَدِيدُ الْعِقَابِ) **azâbı çok şiddetli olandır.**

Meâl-i Şerîf - 52

52- (Bu kâfirlerin gidişâtı) **Firavun hânedânının ve onlardan önceki o** (kâfir) **kişilerin âdeti gibidir. Onlar Allâh'ın âyetlerini inkâr etmiştiler de, Allâh onları günahları sebebiyle hemen yakalayıvermişti. Şüphesiz ki Allâh** (düşmanlarından intikam almakta pek kuvvetli bir) **Kaviyy'dir,** (inkârcılara karşı) **azâbı çok şiddetli olan** (bir Zât)**dır.**

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌۙ ﴿٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 53

(ذٰلِكَ) (Ey Müslüman!) **İşte sana! Bu** (kâfirlerin başlarına gelen belâ), ne sebebiyledir, (بِاَنَّ اللّٰهَ) **şu sebepledir ki gerçekten Allâh,** (لَمْ يَكُ) **olmadı,** nedir olmadı? (مُغَيِّرًا) **değiştirici,** neyi? (نِعْمَةً) **bir nîmeti,** öyle nîmet ki, (اَنْعَمَ) **lütfetmişti,** neyi? (هَا) **onu,** kime? (عَلٰى قَوْمٍ) **bir kavme,** ne zamâna kadar değiştirici değildir? (حَتّٰى يُغَيِّرُوا) **onlar değiştirinceye kadar,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** nerededir? (بِاَنْفُسِهِمْ) **kendilerindedir,** bu azap daha ne sebepledir? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **bir de** (şu sebepledir ki) **muhakkak Allâh,** kimdir? (سَمِيعٌ) **Semî'dir,** yâni her şeyi hakkıyla işiticidir, daha kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir,** yâni her şeyi hakkıyla bilicidir.

Meâl-i Şerîf - 53

53- (Ey mümin!) **İşte sana! Bu** (kâfirlerin başlarına gelen belâ), **şu sebepledir ki; gerçekten Allâh, bir kavme lütfettiği** (küçük veyâ büyük) **herhangi bir nîmeti, onlar kendilerinde bulunan** (iyi hâlleri ve güzel ahlâk)**ı değiştirinceye kadar, onu** (sebepsiz yere) **değiştiren** (hiçbir zaman) **O olmamıştır. Şu da muhakkak ki Allâh** (inkârcıların sözlerini hakkıyla işiten bir) **Semî'dir ve** (hem yaptıklarını, hem de kalplerinde gizlediklerini çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَۙ وَالَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ
وَاَغْرَقْنَا اٰلَ فِرْعَوْنَۚ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمٖينَ ﴿٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 54

Yine bu kâfirlerin durumu ne gibidir? (كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ) **Firavun hânedânının âdeti gibidir,** daha kimlerin hâli gibidir? (وَالَّذٖينَ) **ve o kimseler**(in hâli) **gibidir ki,** kimden öncedirler? (مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan önce** (geçtiler), (كَذَّبُوا) **onlar yalanlamıştılar,** neyi? (بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ) **Rablerinin âyetlerini,** (فَاَهْلَكْنَا) **sonra Biz helâk etmiştik,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne sebebiyle? (بِذُنُوبِهِمْ) **günahları sebebiyle,** daha ne yaptık? (وَاَغْرَقْنَا) **ve suyla boğmuştuk,** kimi? (اٰلَ فِرْعَوْنَ) **Firavun hânedânını,** (وَكُلٌّ) **zâten her biri,** (كَانُوا) **olmuştular,** nedir olmuştular? (ظَالِمٖينَ) **zâlim kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 54

54- (Habîbim! Seni inatla inkâr eden bu kâfirlerin hâlleri) **Firavun hânedânının ve onlardan önceki o** (inkârcı) **kişilerin âdeti gibidir. Onlar Rablerinin âyetlerini yalanlamıştılar da sonra Biz kendilerini günahları yüzünden helâk etmiştik. Firavun hânedânını da suyla boğmuştuk.**

Zâten (inkâr eden fırkaların) **her biri** (kâfirlik ve günahlara dalarak kendilerine yazık etmiş) **zâlim kimseler olmuştular.**

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 55

(إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ) **Şüphesiz ki; hareket edebilen** (canlı nesne)**lerin** (en kötüsü ve) **şerlisi,** kim nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh nezdinde,** kimlerdir? (اَلَّذِينَ) **o kimselerdir ki,** (كَفَرُوا) **kâfir olmuşturlar,** (فَهُمْ) **artık onlar,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler.**

Meâl-i Şerîf - 55

55- Gerçekten de (yeryüzünde) **hareket edebilen** (canlı nesne)**lerin Allâh nezdinde** (en kötüsü ve) **şerlisi o kimselerdir ki kâfir olmuşturlar da artık onlar** (inkârda ısrarcı oldukları için kalpleri mühürlendiğinden hiçbir hakîkate) **îmân etmezler.** (Habîbim! İşte bunlar yaratılmışların en şerlisi olan kâfirlerin de en şerlileridirler. Bunu böyle bildiğine göre "Onlar niye îmân etmiyorlar" diye kendini üzme!)

اَلَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 56

Şerli olan o kâfirlerden bedel? (اَلَّذِينَ) **O kimselerdir ki,** (عَاهَدْتَ) **sen antlaşma yaptın,** kimlerle olduğu hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan bir kısmıyla,** (ثُمَّ يَنْقُضُونَ) **sonra bozuyorlar,** neyi? (عَهْدَهُمْ) **sözlerini,** nerede? (فِي كُلِّ مَرَّةٍ) **her bir kerede,** (وَهُمْ) **üstelik onlar,** (لَا يَتَّقُونَ) (yaptıkları vefâsızlığın âkıbetinden) **hiç sakınmıyorlar.**

Meâl-i Şerîf - 56

56- (O şerli kâfirler) **o kimselerdir ki;** (senin aleyhine düşmanlarına yardım etmeyeceklerine dâir) **sen onlardan bir kısmıyla antlaşma yapmıştın ama sonra her bir kere onlar sözlerini boz**(up Mekke müşriklerine yardımcı ol)**uyorlar. Üstelik onlar** (aldatmanın getireceği tenkit ve sövmelerden de, Allâh'ın azâbından da, Müslümanların ileride güçlenip kendilerine musallat olmasından da) **hiç sakınmıyorlar.** (İşte bunlar yaratılmışların en şerlileri olan kâfirlerin de en şerlileridirler.)

Bu âyet-i kerîmede zemmedilen kâfirler Kureyza Yahûdîleridir. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* onlarla ilk önce kendisiyle harp etmeyeceklerine ve ona karşı müşriklerle birlik olmayacaklarına dâir sözleşmişti.

Fakat onlar Mekke müşriklerine silah yardımı yaparak bu sözü bozdular. Sonra: "Unuttuk, hatâ ettik" dediler ve tekrar Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile muâhede yaptılar. Bu sefer de Hendek günü kâfirlerle birlik oldular ve reisleri Kâ'b ibnü Eşref Mekke'ye giderek Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile muhârebe husûsunda kâfirlerle antlaşma yaptı. İşte bu âyet-i celîle Allâh nezdinde en şerli yaratık oldukları bildirilen kâfirler içerisinden bu özel bir fırkayı kötü vasıflarıyla tanıtmaktadır. *(el-Beyzâvî, el-Âlûsî)*

فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِى الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 57

(فَاِمَّا تَثْقَفَنَّ) **Ya bir de rastlayıp kesinlikle gâlip gelirsen,** kime? (هُمْ) **onlara,** nerede? (فِى الْحَرْبِ) **harpte,** (فَشَرِّدْ) **hemen darmadağın et,** ne sebebiyle? (بِهِمْ) **onlar**(a yaptığın cezâlandırma) **sebebiyle,** kimleri? (مَنْ) **o kimseleri ki,** nerededirler? (خَلْفَهُمْ) **onların arkasındadırlar,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَذَّكَّرُونَ) **iyice öğütlensinler.**

Meâl-i Şerîf - 57

57- Artık ya bir de onlara harpte rastlayıp kesinlikle gâlip gelirsen, onlar(a yaptığın cezâlandırma) **sebebiyle hemen sen onların arkasında olan** (gâvur)**ları darmadağın et** (ve kendilerine çok kötü bir ölüm şekli revâ gör)**! Tâ ki onlar iyice öğütlensinler** (de bir daha sana karşı gelemesinler).

وَاِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ اِلَيْهِمْ عَلٰى سَوَٓاءٍ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَٓائِنِينَ ﴿٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 58

(وَاِمَّا تَخَافَنَّ) **Eğer gerçekten endişe edersen,** kimden? (مِنْ قَوْمٍ) **bir kavimden,** neye dâir endişe edersen? (خِيَانَةً) **bir hâinliğe** (dâir), (فَانْبِذْ) **hemen at,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** yâni sözleşmelerini boz, sen ne üzere olduğun hâlde? (عَلٰى سَوَٓاءٍ) **tam bir adâlet üzere** (bulunduğun hâlde), (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** (لَا يُحِبُّ) **sevmez,** kimleri? (اَلْخَٓائِنِينَ) **hâinleri.**

Meâl-i Şerîf - 58

58- (Habîbim!) **Eğer** (söz bozma yönünde beliren nişâneler görmen sebebiyle, antlaşmalı olduğun) **bir kavmin herhangi bir hıyânetinden gerçekten endişelenecek olursan, tam bir doğruluk üzere** ***/(bilgide) tam bir eşitlik üzere/*** **onlara** (sözleşmelerini) **at** (ve antlaşmayı feshettiğini harp öncesi kendilerine bildir ki, her iki tarafın da konuyla ilgili bilgisi eşit olsun ve böylece söz bozmayı senin başlattığın zannedilmesin)**. Şüphesiz ki Allâh** (söz bozan) **hâinleri sevmez** (ve onların bu yaptıklarına rızâ göstermez).

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُواۜ اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 59

(وَلَا يَحْسَبَنَّ) **Ve sakın sanmasın,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** yâni o kâfirler sanmasın, bu cümleden sonra bir mef'ûl mahzûftur ki takdîri (أَنْفُسَهُمْ) demektir, yâni kâfirler kendilerini sanmasın, nedir sanmasın? (سَبَقُوا) (Bizi) **geçtiler,** yâni kaçıp kurtuldular, (اِنَّهُمْ) **muhakkak ki onlar,** (لَا يُعْجِزُونَ) **âciz bırakamazlar.**

Meâl-i Şerîf - 59

59- Bir de o kâfir olmuş kimseler sakın (ha) **sanmasın**(lar) **ki** (kendileri Bizim azâbımızın önüne) **geçtiler** (de kaçıp kurtuldular). **Şüphesiz ki onlar** (intikam almaktan Bizi) **âciz bırakamazlar.**

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 60

(وَاَعِدُّوا) **Ve hazırlayın,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (اِسْتَطَعْتُمْ) **güç yetirdiniz,** o şey de neden olduğu hâlde? (مِنْ قُوَّةٍ) **kuvvet** (kazandıracak şeyler cinsin)**den,** daha neden? (وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ) **bağlı atlardan,** ne olduğunuz hâlde hazırlayın? (تُرْهِبُونَ) **korkutur olduğunuz hâlde,** ne sebebiyle? (بِهٖ) **onun sebebiyle,** yâni o hazırlığınız sebebiyle, kimi? (عَدُوَّ اللّٰهِ) **Allâh'ın düşmanlarını,** daha kimi? (وَعَدُوَّكُمْ) **ve sizin düşmanlarınızı,** daha? (وَاٰخَرِينَ) **ve diğerlerini,** öyle diğerleri ki, (مِنْ دُونِهِمْ) **onların dışında** (kalan), daha öyle kimseler ki, (لَا تَعْلَمُونَ) **siz** (şahsen tanımazsınız ve) **bilmezsiniz,** kimi? (هُمْ) **onları,** (اَللّٰهُ) **Allâh ise,** (يَعْلَمُ) **bilir,** kimi? (هُمْ) **onları**(n kim olduklarını), (وَمَا) **ne şeyi ki,** (تُنْفِقُوا) **infâk ederseniz,** neden olduğu hâlde? (مِنْ شَيْءٍ) (küçük-büyük) **herhangi bir şeyden,** nerede? (فِي سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** (يُوَفَّ) (karşılığı) **tastamam verilir,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** (وَاَنْتُمْ) **ve siz,** (لَا تُظْلَمُونَ) **zulme uğratılmazsınız.**

Meâl-i Şerîf - 60

60- (Ey müminler! Harp araç-gereçlerine yönelik) **kuvvet olarak güç yetirmiş olduğunuz şeyleri ve** (Allâh yolunda cihâd için beslemek ve eğitmek üzere) **bağlı** (bulunan) **atları o** (kâfirlerle, özellikle de söz boza)**nlar**(la savaşmak) **için hazırlayın ki, o** (hazırlığınız) **sebeb**(iy)**le hem Allâh'ın düşmanlarını, hem de sizin düşmanlarınız** (olan Kureyş içindeki gâvurlar)ı

korkutursunuz, bir de onların dışında kalan (Yahûdîler ve münâfıklar başta olmak üzere Araplardan olmayan) **diğerlerini ki; siz onları** (şahsen tanımadığınız için kim olduklarını) **bilmezsiniz, Allâh ise onları**(n kim olduğunu) **bilmektedir. Bir de siz** (az veyâ çok) **herhangi bir şeyden Allâh yolunda** (cihâd için) **ne verirseniz** (karşılığı) **size tastamam verilecektir ve** (ameliniz zâyi edilerek ya da sevâbınız eksiltilerek) **siz** (herhangi bir haksızlığa ve) **zulme uğratılmayacaksınız.**

وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 61

(وَاِنْ جَنَحُوا) **Ama eğer onlar meylederlerse,** nereye? (لِلسَّلْمِ) **barışa,** (فَاجْنَحْ) **sen de hemen meylet,** neye? (لَهَا) **ona,** daha ne yap? (وَتَوَكَّلْ) **ve tevekkül et,** kime? (عَلَى اللّٰهِ) **Allâh'a,** (اِنَّهُ) **şüphesiz ki O,** (هُوَ) **ancak O,** kimdir? (اَلسَّمِيعُ) **hakkıyla işiticidir,** daha? (اَلْعَلِيمُ) **ziyâde bilicidir.**

Meâl-i Şerîf - 61

61- (Habîbim!) **Ama eğer onlar barışa meylederlerse, sen de hemen ona meylet ve** (kendileriyle antlaşmaya giriş. Fakat tüm işlerini) **Allâh'a** (ısmarlayıp ancak O'na) **tevekkül et** (de "Bunlar barışa yanaştıklarını gösteriyorlar ama bana karşı bir hîle ve tuzak mı kuracaklar?!" diye endişeye kapılma)! **Şüphesiz ki O, ancak O** (onların gizli gizli söyledikleri hîlekârca sözlere varıncaya kadar her şeyi hakkıyla işiten bir) **Semî'dir,** (niyetlerini ve kararlarını çok iyi bilip, karşılığını hazırlayacak bir) **Alîm'dir.**

وَاِنْ يُرِيدُوا اَنْ يَخْدَعُوكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ هُوَ الَّذِى اَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 62

(وَاِنْ يُرِيدُوا) **Ve eğer isterlerse,** neyi? (اَنْ يَخْدَعُو) **hîle yapmalarını,** kime? (كَ) **sana,** (فَاِنَّ حَسْبَكَ) **o takdirde şüphesiz sana** (bütün işlerinde) **kâfî gelecek** (ve yeterli olacak Zât), kimdir? (اَللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** (هُوَ) **ancak O** (Allâh), kimdir? (اَلَّذِى) **öyle bir Zat'tır ki,** (اَيَّدَ) **güçlendirdi,** kimi? (كَ) **seni,** ne ile? (بِنَصْرِهِ) **yardımıyla,** daha kimle seni teyid etti? (وَبِالْمُؤْمِنِينَ) **ve müminlerle.**

Meâl-i Şerîf - 62

62- Ama eğer onlar sana hîle yapmak isterlerse, şüphesiz ki sana (bütün işlerinde) **kâfî gelecek** (ve yeterli olacak Zât) **ancak Allâh'tır.** (O hâlde onların tuzaklarını önemseme. Zîrâ) **ancak O, öyle** (kudretli) **bir Zâttır ki; Kendi yardımıyla ve müminler**(in desteği) **ile seni güçlendirmiştir.**

وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مَٓا اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْ اِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 63

(وَاَلَّفَ) **Ve ülfet yarattı,** yâni sevgi ve kaynaşma meydana getirdi, nerede? (بَيْنَ قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri arasında,** (لَوْ اَنْفَقْتَ) **sen infâk edecek olsaydın,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** nerededir? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** ne oldukları hâlde? (جَمِيعًا) (hep) **birlikte oldukları hâlde,** (مَٓا اَلَّفْتَ) **ülfet sağlayamazdın,** yâni birleştirme yapamazdın, nerede? (بَيْنَ قُلُوبِهِمْ) **kalplerinin arasında,** (وَلٰكِنَّ اللّٰهَ) **velâkin Allâh,** (اَلَّفَ) **ülfet meydana getirdi,** nerede? (بَيْنَهُمْ) **aralarında,** (اِنَّهُ) **Şüphesiz ki O,** kimdir? (عَزِيزٌ) **Azîz'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 63

63- Yine böylece O (Allâh-u Te'âlâ Evs ve Hazrec kabîlelerinin yüz yirmi senelik kan dâvâsından sonra) **onların kalpleri arasında ülfet** (muhabbet ve tam bir kaynaşma) **yaratmıştır. Sen** (onların içinde bulunan kin, nefret ve intikam hırsını gidermek için) **yer**(yüzün)**de bulunan her şeyi topluca harcayacak olsaydın, onların kalplerinin arasında bir ülfet** (sevgi ve buluşma) **sağlayamazdın velâkin** (bütün kalplerin yegâne Mâliki olan) **Allâh** (üstün kuvvetiyle) **onların arasında tam bir ülfet meydana getirmiştir. Şüphesiz ki O** (Rabbin sana tuzak kuranları kahredecek güce sâhip bir) **Azîz'dir,** (sana tâbi olanlara son derece yardım ederek, her konuda olduğu gibi bu hususta da hikmetini icrâ edecek bir) **Hakîm'dir.**

يَٓا اَيُّهَا النَّبِىُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 64

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِىُّ) **Ey o** (değerli) **Nebî!** (حَسْبُكَ) **sana** (bütün işlerinde) **kâfî gelecek** (ve yeterli olacak Zât), kimdir? (اَللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** daha kimdir? (وَمَنِ) **bir de o kimse ki,** (اِتَّبَعَ) **hakkıyla tâbi oldu,** kime? (كَ) **sana,** kimden? (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) **müminlerden.**

Meâl-i Şerîf - 64

64- Ey o (değerli) **Nebî! Sana** (bütün işlerinde) **kâfî gelecek** (ve yeterli olacak Zât) **ancak Allâh'tır, bir de sana hakkıyla tâbi olmuş o müminlerdir** */(Ey Peygamber!)* ***Sana da, müminlerden sana hakkıyla tâbi olmuş kimselere de kâfî gelecek*** *(Zât)* ***ancak Allâh'tır/.***

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنٖينَ عَلَى الْقِتَالِۜ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفًا مِنَ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 65

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ) **Ey o** (değerli) **Nebî!** (حَرِّضِ) **teşvik et,** kimi? (اَلْمُؤْمِنٖينَ) **îmân edenleri,** neye? (عَلَى الْقِتَالِ) **savaşa,** (اِنْ يَكُنْ) **eğer bulunursa,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** kim? (عِشْرُونَ) **yirmi** (kişi), öyle yirmi kişi ki, (صَابِرُونَ) **sabrediciler,** (يَغْلِبُوا) **gâlip gelirler,** kime? (مِائَتَيْنِ) (kâfirlerden) **iki yüz** (kişiy)**e,** (وَاِنْ يَكُنْ) **ve eğer bulunursa,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** kim? (مِائَةٌ) **yüz** (kişi), (يَغْلِبُٓوا) **gâlip gelirler,** kime? (اَلْفًا) **bin** (kişiy)**e,** öyle bin kişi ki kimden olan? (مِنَ الَّذٖينَ) **o kimselerden ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** ne sebebiyle gâlip gelirler? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebeple ki muhakkak o** (kâfir ola)**nlar,** kimdir? (قَوْمٌ) **bir toplumdur,** öyle toplum ki, (لَا يَفْقَهُونَ) **anlamazlar.**

Meâl-i Şerîf - 65

65- Ey o (değerli) **Nebî! Müminleri** (kâfirlerle) **savaşa teşvik et. İçinizden kendileri** (savaş zorluklarına) **sabredici** (olan) **yirmi kişi bulunursa, onlar** (kâfirlerden) **iki yüz** (kişiy)**e gâlip gelirler.**

Sizden (sabırlı) **yüz** (kişi) **bulunursa, onlar da o kâfir olmuş kimselerden bin** (kişiy)**i yenerler. Çünkü gerçekten onlar** (Allâh'tan yardım beklemedikleri için) **öyle** (basîretsiz) **bir toplumdur ki** (Allâh-u Te'âlâ'nın vaad ettiği müjdelere îmân etmedikleri için savaşı kazanmaları netîcesinde dünyâ ve âhirette neler kazanacaklarını) **anlamazlar.**

(Nitekim onlar sevap beklentisi içerisinde şuurlu bir şekilde savaşmadıklarından en ufak bir tehlike ânında cesâretlerini kaybederek kaçıp dağılırlar. Ama ey müminler! Siz Allâh-u Te'âlâ'nın cihâd edenler hakkındaki övgülerini ve müjdelerini bildiğiniz için ölümü göze alarak er meydanında sebât edersiniz ve kendinizden on kat fazla olan düşmana gâlip gelirsiniz.)

اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فٖيكُمْ ضَعْفًاۜ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرٖينَ ﴿٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 66

(اَلْـٰٔنَ) **Şu anda,** (خَفَّفَ) **hafifletti,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimden? (عَنْكُمْ) **sizden,** daha ne yaptı? (وَعَلِمَ) **ve bildi,** neyi? (اَنَّ فٖيكُمْ) **şüphesiz sizde vardır,** ne vardır? (ضَعْفًا) **bir zayıflık,** (فَاِنْ يَكُنْ) **artık eğer bulunursa,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** kim? (مِائَةٌ)

yüz (kişi)**,** öyle yüz kişi ki, (صَابِرَةٌ) **sabredici,** (يَغْلِبُوا) **gâlip gelirler,** kime? (مِائَتَيْنِ) (kâfirlerden) **iki yüz** (kişiy)**e,** (وَاِنْ يَكُنْ) **eğer bulunursa,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** kim? (اَلْفٌ) **bin** (kişi)**,** (يَغْلِبُوا) **gâlip gelirler,** kime? (اَلْفَيْنِ) **iki bin** (kişiy)**e,** ne ile? (بِاِذْنِ اللّٰهِ) **Allâh'ın izniyle,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh**(ın yardımı)**,** kimlerle berâberdir? (مَعَ الصَّابِرِينَ) **o sabredenlerle berâberdir.**

Meâl-i Şerîf - 66

66- (Ey müminler!) **Allâh sizde gerçekten** (sayı ve sağlık bakımından) **bir zayıflık bulunduğunu bilmiş ve şu anda**(n îtibâren bir kişinin, on kişiye mukāvemet yükümlülüğünü kaldırarak) **siz**(in bu yükünüz)**den hafifletme yapmıştır. Artık içinizden sabırlı** (ve dayanıklı) **yüz kişi bulunursa,** (kâfirlerden) **iki yüz** (kişiy)**e gâlip gelirler.**

Ayrıca aranızdan (sabırlı) **bin** (kişi) **bulunursa, Allâh'ın izni** (ve yardımı) **ile** (müşriklerden) **iki bin** (kişiy)**e gâlip gelirler. Zâten Allâh**(ın yardım ve desteği) **o sabredenlerle berâberdir.**

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَكُونَ لَهُ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِى الْاَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 67

(مَا كَانَ) **Olamaz,** kim için? (لِنَبِيٍّ) **hiçbir peygamber için,** ne? (اَنْ يَكُونَ) **bulunması,** kim için? (لَهُ) **onun için,** ne bulunması? (اَسْرٰى) **esirler,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يُثْخِنَ) (hak eden müşriklerden birçoğunu öldürerek) **ağırlık sağlayıncaya kadar,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** (تُرِيدُونَ) **siz istemektesiniz,** neyi? (عَرَضَ الدُّنْيَا) **dünyânın geçici menfaatini,** (وَاللّٰهُ) **Allâh ise,** (يُرِيدُ) **murâd ediyor,** neyi? (الْاٰخِرَةَ) **âhireti** (kazanmanızı)**,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (عَزِيزٌ) **Azîz'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 67

67- (İslâm'ı azîz kılmak üzere müşrikleri çokça öldürüp) **yer**(yüzün)**de ağırlık sağlayıncaya kadar */iyice güçlenmedikçe/* hiçbir peygamber için** (kâfirleri harpte öldürmeyip) **kendisine âit esirler** (hâlinde) **bulun**(durması ve İslâm'ın güçlenmesi için alacağı fidye mukābili salmak üzere onları hayatta bırak)**ması** (doğru ve düzgün bir şey) **olamaz. Siz dünyânın geçici menfaatini istemektesiniz** (bu yüzden Bedir Muhârebesi'nde yakalanan esirleri öldürmeyip, fidye karşılığı salıvermesi husûsunda Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e istişâre vermektesiniz).

Allâh ise âhiret (sevâbına nâiliyetinizi ve sizin elinizle dînini yüceltip, düşmanlarını kahretmey)**i murâd etmektedir** (ve onun için kâfirleri çokça öldürmenizi emretmektedir). **Zâten Allâh** (Kendi dostlarını düşmanlarına karşı gâlip etme gücüne sâhip bir) **Azîz'dir,** (her işinde olduğu gibi, dostlarına yaptığı bu sitemlerde de yegâne hikmet ve isâbet sâhibi bir) **Hakîm'dir.**

Beyzâvî ve Nesefî gibi müfessirlerin beyânı vechile; Bedir günü Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e aralarında amcası Abbâs ve Alî *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın kardeşi Akîl'in de bulunduğu yetmiş esir getirilince onlar hakkında Ebû Bekr *(Radıyallâhu Anh)* ile istişârede bulundu. O onlarla aralarında bulunan akrabâlık hukûkunu gözeterek, kendilerinden fidye alınıp sağ bırakılmalarını, hem bu sûretle tevbe etme ihtimâlleri de bulunduğunu söyledi.

Ömer *(Radıyallâhu Anh)* ise onların müşriklerin önderleri olduklarını ve Müslümanları sürgüne zorladıklarını söyleyerek boyunlarının vurulmasını önerdi. Hattâ "Alî, kardeşi Akîl'i, Hamza da kendi kardeşi Abbâs'ı öldürsün, ben de akrabamdan birini öldüreyim" dedi. Bunun üzerine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*ı İbrâhîm *(Aleyhisselâm)*a, Ömer *(Radıyallâhu Anh)*ı da Nûh *(Aleyhisselâm)*a benzettikten sonra: "İsterseniz onları öldürürsünüz, dilerseniz de fidye alıp salarsınız, fakat içinizden onlar kadar şehit verirsiniz" buyurunca, onlar fidye alıp şehit olmayı tercih ettiler, bu nedenle Bedir'de salınan esirlere mukâbil Uhud'da yetmiş kişi şehit oldu.

Fakat Allâh-u Te'âlâ onların bu tatbîkâtına rızâ göstermeyerek bu âyet-i kerîmeleri inzâl edince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)* ile berâber ağlamaya başladı. O sırada yanlarına gelen Ömer *(Radıyallâhu Anh)*: "Yâ Rasûlellâh! Neden ağladığını bana söyle, ağlayacak bir şey varsa ben de ağlayayım, değilse ben de ağlar gibi yapayım" deyince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Fidye alan arkadaşlarının durumuna ağlıyorum" buyurdu ve kendisine yakın bir ağacı göstererek: "Onların azâbı bana şu ağaçtan daha yakın bir yerde gösterildi, eğer gökten bir azap inecek olsaydı Ömer ile Sa'd ibnü Mu'âz dışında kurtulan olmayacaktı" buyurdu. İşte bu ve bir sonraki âyet-i kerîmelerin nüzûlü üzerine sahâbe-i kirâm aldıkları fidyelerden el çektiler. Daha sonra 69. âyet-i kerîme nâzil olunca ancak o zaman ganîmetlerden istifâde edebildiler. *(Müslim, rakam:1763; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:3632, et-Tirmizî rakam:1714; el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Âlûsî, 10/187-188)*

لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَٓا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 68

(لَوْلَا كِتَابٌ) **Bir yazı bulunmasaydı,** kim tarafından? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** öyle yazı ki, (سَبَقَ) **geçti,** yâni ezelde Allâh-u Te'âlâ'nın size azap etmeyeceğine dâir bir yazı bulunmasaydı, (لَمَسَّ) **elbette dokunacaktı,** kime? (كُمْ) **size,** ne hakkında? (فِيمَا) **o şeyler hakkındaki,** (اَخَذْتُمْ) (müşriklerden fidye olarak) **aldınız,** ne dokunacaktı? (عَذَابٌ) **bir azap,** öyle azap ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 68

68- Şâyet Allâh (tarafın)**dan** (size azap etmeyeceğine dâir Levh-i Mahfûz'da tespit edilen hükmü ifâde eden) **bir yazı geçmiş bulunmasaydı, aldığınız** (fidye ve benzeri) **şeyler hakkında çok büyük bir azap elbette size dokunurdu.**

Müfessirler Levh-i Mahfûz'da geçen yazının ne olduğu hakkında: "İctihâdında hatâ edene Allâh-u Te'âlâ'nın azap etmeyeceği", "Ne yapsalar da Bedir ehlinin peşînen affedildiği", "Bir şey açıkça yasaklanmadan önce yapanlara cezâ verilmeyeceği" ve "Aldıkları fidyelerin sonradan kendilerine helâl edileceği" şeklinde görüşler açıklamışlardır.

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 69

(فَكُلُوا) **Artık yiyin,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (غَنِمْتُمْ) **ganîmet aldınız,** ne olduğu hâlde yiyin? (حَلَالًا) **helâl olduğu hâlde,** daha? (طَيِّبًا) (gönlünüz) **hoş olduğu hâlde,** daha ne yapın? (وَاتَّقُوا) **ve hakkıyla sakının,** kimden? (اللّٰهَ) **Allâh'tan,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **Ğafûr'dur,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **Rahîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 69

69- Artık (fidyeler dâhil tüm) **ganîmet aldığınız şeylerden helâl ve** (içinize sinecek şekilde gönlünüz) **hoş olarak yiyin ve** (bilmediğiniz konularda) **Allâh** (adına karar açıklamak)**dan hakkıyla sakının. Şüphesiz ki Allâh** (evvelce yaptıklarınızı çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (ganîmetleri size helâl edecek derecede merhamet sâhibi olan bir) **Rahîm'dir.**

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي اَيْدِيكُمْ مِنَ الْاَسْرٰى اِنْ يَعْلَمِ اللّٰهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 70

(يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ) **Ey o** (değerli) **Nebî!** (قُلْ) **söyle,** kime? (لِمَنْ) **o kimselere ki,** olucudurlar, nerede? (فِي اَيْدِيكُمْ) **ellerinizde,** o kimseler de kimlerden? (مِنَ الْاَسْرٰى) **esirlerden,** onlara ne söyle? (اِنْ يَعْلَمْ) **eğer** (vâr olarak) **bilirse,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** nerede? (فِي قُلُوبِكُمْ) **kalplerinizde,** neyi var olarak bilirse? (خَيْرًا) **bir hayrı,** yâni îmân ve ihlâsı, (يُؤْتِ) **verir,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (خَيْرًا) **daha iyisini,** neden? (مِمَّا) **o şeylerden ki,** (اُخِذَ) **alındı,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** daha? (وَيَغْفِرْ) **ve** (günahlarınızı) **mağfiret eder,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **Ğafûr'dur,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **Rahîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 70

70- Ey o (değerli) **Nebî! Ellerinizde bulunan esirlere de ki: "Eğer** (samîmî bir îmâna sâhip olursanız ve) **Allâh kalplerinizde bir hayır**(ı, îmân ve ihlâsı mevcut olarak) **bilirse** (ki, zâten sizde iyi bir niyet varsa onu mutlaka bilir, o zaman) **sizden alınmış olan şeylerden daha iyisini size verir ve**

sizin için (günahlarınızı) **mağfirette bulunur. Zâten Allâh** (kâfirlikten ve günahlardan tevbe edip, îmân edenleri tamâmen bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (Kendisine itâatte bulunanları ziyâdesiyle esirgeyen bir) **Rahîm'dir.**"

وَاِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ فَاَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 71

(وَاِنْ يُرِيدُوا) **Ama eğer isterlerse,** neyi? (خِيَانَتَكَ) **sana hâinlik yapmayı,** (فَقَدْ خَانُوا) **muhakkak hâinlik yapmışlardı,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** (فَاَمْكَنَ) **ama** (Allâh sana) **imkân vermişti,** kimden intikam alman için? (مِنْهُمْ) **onlardan,** yâni onları sana yakalatmıştı ve seni onlara gâlip etmişti, (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 71

71- Ama eğer o (esir ola)**nlar** (fidye verme sözünü bozarak ya da seninle savaşa dönerek veyâ Müslüman olduktan sonra atalarının dînini özleyip irtidâd ederek) **sana hâinlik yapmak isterlerse, gerçekten onlar bundan önce** (Kālûbelâ'da her kuldan alınan îmân sözünü bozup kâfir olarak) **Allâh'a da hâinlikte bulunmuştular, fakat O** (Rabbin) **onlara karşı** (zafer kazanman için sana güç ve) **imkân vermişti.** (Demek ki sana karşı bir hâinlik düşünürlerse, seni de onlara gâlip edecektir.)

Zâten Allâh (gelecekte neler olacağını ve onların içlerinde taşıdıkları ahde vefâ yâhut söz bozma ve hıyânet niyetlerini ziyâdesiyle bilen bir) **Alîm'dir,** (şu anda kendileri hakkında verdiği kararlarında tam bir hikmet ve isâbet sâhibi olan bir) **Hakîm'dir.**

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا
وَنَصَرُوا اُولٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ
مِنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوا وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِى الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 72

(اِنَّ الَّذِينَ) **Şüphesiz o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَهَاجَرُوا) **ve hicret ettiler,** daha? (وَجَاهَدُوا) **ve cihâd ettiler,** neyle? (بِاَمْوَالِهِمْ) **mallarıyla,** daha? (وَاَنْفُسِهِمْ) **ve canlarıyla,** kimin yolunda? (فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (اٰوَوْا) (muhâcirleri) **barındırdılar,** daha? (وَنَصَرُوا)

ve yardım ettiler, (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar** (var ya); (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** nedirler? (اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın velîsidirler,** (وَالَّذ۪ينَ) **bir de o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** (وَلَمْ يُهَاجِرُوا) **ama hicret etmediler,** (مَا لَكُمْ) **sizin için olmadı,** neden? (مِنْ وَلَايَتِهِمْ) **onların velâyetlerinden,** ne? (مِنْ شَيْءٍ) **hiçbir şey,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يُهَاجِرُوا) **onlar hicret edinceye kadar,** (وَاِنِ اسْتَنْصَرُو) **ama eğer yardım isterlerse,** kimden? (كُمْ) **sizden,** ne husûsunda? (فِي الدّ۪ينِ) **dinde,** yâni akrabâlık ve tarafgirlik adına değil de din kardeşliği hakkı için yardım isterlerse, (فَعَلَيْكُمُ) **artık sizin üzerinize** (gerekli)**dir,** ne? (النَّصْرُ) **o yardım,** (اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ) **ancak bir topluma karşı müstesnâ,** öyle toplum ki, (بَيْنَكُمْ) **sizin aranızda vardır,** daha? (وَبَيْنَهُمْ) **ve onların arasında vardır,** ne vardır? (م۪يثَاقٌ) **bir sözleşme,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** (تَعْمَلُونَ) **yapmaktasınız,** yâni bütün yaptıklarınızı, kimdir? (بَص۪يرٌ) **ziyâde görücüdür.**

Meâl-i Şerîf - 72

72- Şüphesiz o kimseler ki (Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e ve Kur'ân'a) **îmân etmiştirler ve** (Allâh ve Rasûlü uğruna vatanlarını terk ederek) **hicret etmiştirler, üstelik** (kâfirlerle savaş için malzeme hazırlayarak ve bizzât harbe katılarak) **Allâh**(ın dînini yüceltme) **yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihâd etmiştirler, bir de o kimseler ki** (Mekke'den muhâcir gelen garipleri kendi yurtlarında) **barındırmıştırlar ve** (düşmanlarına karşı onlara) **yardım etmiştirler;** (Habîbim!) **işte sana! Onlar** (var ya); **gerçekten onların bâzısı** (mîras husûsunda) **diğer bir kısmın velî** (ve vâris)**leridir. Ama o kimseler ki îmân etmiştirler fakat hicret etmemiştirler, onlar** (en yakın akrabânız da olsalar) **hicret edinceye kadar kendilerinin** (mîrastan pay almalarıyla ilgili) **velâyet** (ve verâset)**lerinden sizin için hiçbir şey yoktur.**

Yine de şâyet onlar(la kâfirler arasında bir savaş çıkar da onlar akrabâlık ve ırkçılık nâmına değil de sâdece) **dinde** (kardeş olmanız hasebiyle, kendilerini şirke döndürmek isteyen müşriklerin baskıları karşısında îmânlarını muhâfaza edebilmeleri için) **sizden yardım isterlerse, artık o** (hicret vazîfesini terk etmiş kişilere) **yardım sizin üzerinize** (gerekli)**dir.**

Lâkin bir topluma karşı (onlara yardım etmenizin gerekli olması) **müstesnâdır ki, sizinle onlar arasında** (birbiriniz aleyhine yardımlaşmayacağınıza dâir) **bir sözleşme vardır. Zâten Allâh yapmakta olduğunuz** (vefâlılık ve hıyânet, barış ve savaş gibi) **şeyleri** (hakkıyla gören bir) **Basîr'dir.**

Âyet-i celîlede geçen: "Onlar (mîras husûsunda) birbirlerinin velî (ve vâris)leridirler"

cümle-i celîlesi, aralarında akrabâlık bağı olmasa da, hicretten sonra muhâcirlerle ensârın birbirlerine vâris olacaklarını beyân etmektedir. Lâkin daha sonra gelen yine bu sûrenin 75. âyet-i kerîmesindeki: "Rahim sâhipleri ise, Allâh'ın kitabında birbirine (vâris olmaya) daha yakındır(lar)" cümle-i celîlesiyle, sâdece aralarında soy bağı bulunanların yekdiğerlerine vâris olabilecekleri açıklanmış ve böylece bu âyet-i celîlenin ifâde ettiği "Din bağıyla birbirine vâris olma" hükmü neshedilmiştir (kaldırılmıştır). *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Celâleyn)*

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍۜ اِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِى الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌۜ ﴿٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 73

(وَالَّذِينَ) **Ama o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** nedirler? (اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın dostlarıdır,** (اِلَّا تَفْعَلُو) **eğer yapmazsanız,** neyi? (هُ) **onu,** yâni ey Müslümânlar! Kâfirler aralarında dostluk tesis etmişken siz İslâm dostluğunu işletmezseniz, (تَكُنْ) **meydana gelir,** ne? (فِتْنَةٌ) **büyük bir fitne,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)**de,** daha? (وَفَسَادٌ) **ve bir fesat,** öyle fesat ki, (كَبِيرٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 73

73- Ama o kimseler ki kâfir olmuşturlar, (yardımlaşmada ve verâset intikālinde) **onların bâzısı diğer bir kısmın dostlarıdır. Eğer siz** (kâfirlerle aranızdaki yakınlık bağlarını hiçe saymazsanız ve İslâm nispetini her şeyden üstün tutarak Müslümanların kaynaşmasıyla ilgili Allâh-u Te'âlâ'nın) **o** (buyruğu)**nu yapmazsanız, yer**(yüzün)**de** (İslâm'ın zâfiyeti ve kâfirliğin yükselmesi gibi) **büyük bir fitne ve** (musîbet, ayrıca Müslüman kanlarının oluk gibi akmasıyla sonuçlanacak) **çok büyük bir** (bozgun ve) **fesat meydana gelecektir.**

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوا
اُولٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّاۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 74

(وَالَّذِينَ) **Ve o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَهَاجَرُوا) **ve hicret ettiler,** daha? (وَجَاهَدُوا) **ve cihâd ettiler,** kimin yolunda? (فِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (اٰوَوْا) (muhâcirleri) **barındırdılar,** daha? (وَنَصَرُوا) **ve yardım ettiler,** (اُولٰئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الْمُؤْمِنُونَ) **müminlerdir,** ne olarak? (حَقًّا) **gerçek olarak,** (لَهُمْ) **onlar için vardır,** ne? (مَغْفِرَةٌ) **büyük bir mağfiret,** daha? (وَرِزْقٌ) **ve rızık,** öyle rızık ki, (كَرِيمٌ) **çok değerli.**

Meâl-i Şerîf - 74

74- Bir de o kimseler ki îmân etmiştirler, (din uğrunda vatanlarını terk etmiş, özellikle de Mekke'den Medîne'ye) **hicret etmiştirler ve Allâh'ın** (dâvâsını azîz kılma) **yolunda** (olanca güçlerini sarf ederek) **cihâd etmiştirler, yine o kimseler ki** (fakir muhâcirleri ev-bark sâhibi edip) **barındırmıştırlar ve** (düştükleri zor durumda kendilerine) **yardım etmiştirler; işte sana! Ancak onlar gerçek bir şekilde îmân** (ettiklerini ispat) **edenlerin ta kendileridir.**

(Beşeriyet gereği kaçınamadıkları günahlarından ötürü) **kendileri için** (ölçülüp biçilemeyecek derecede) **pek büyük bir bağışlanma ve** (mesûliyet gerektirmeyen, aynı zamanda başa kakılarak bulandırılmayan) **çok değerli bir rızık vardır.**

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْۜ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِى كِتَابِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 75

(وَالَّذِينَ) **Ve o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** neden sonra? (مِنْ بَعْدُ) **bundan sonra,** yâni hicretin akabinde, daha? (وَهَاجَرُوا) **ve hicret ettiler,** daha? (وَجَاهَدُوا) **ve cihâd ettiler,** kiminle berâber? (مَعَكُمْ) **sizinle berâber,** (فَاُولٰٓئِكَ) **artık işte sana! Onlar,** kimdendir? (مِنْكُمْ) **sizdendir,** (وَاُولُوا الْاَرْحَامِ) **rahim** (ve akrabâlık) **sâhipleri ise,** (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** nedir? (اَوْلٰى) **daha yakındır,** kime? (بِبَعْضٍ) **diğer bir kısma,** nerede? (فِى كِتَابِ اللّٰهِ) **Allâh'ın kitabında,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak ki Allâh,** neyi? (بِكُلِّ شَيْءٍ) **her bir şeyi,** kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 75

75- Yine o kimseler ki, bu (Medîne'ye ilk hicretin vukûu)**ndan sonra îmân etmiştirler ve hicret etmiştirler, üstelik sizinle birlikte cihâd etmiştirler;** (ey muhâcir veyâ ensârdan olan her bir kişi!) **işte sana! Onlar da sizdendirler.**

Rahim (ve akrabâlık) **sâhipleri ise, Allâh'ın** (hüküm ve taksîmini yazmış olduğu) **kitab**(ı olan Levh-i Mahfûz'da ve Kur'ân)**ında** (onlar hakkında yazılmış olan hükme gelince)**; onların bâzısı diğer bir kısma** (vâris olmaya) **daha yakındır**(lar).

Şüphesiz ki Allâh (evvelce verâset için İslâm'ı şart koşup, sonradan akrabâlığa îtibâr etmesinde bulunan hikmetler dâhil) **her bir şeyi** (hakkıyla bilen ve her şeyi yerli yerince yapan bir) **Alîm'dir.**

سُورَةُ التَّوْبَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَتِسْعٌ وَعِشْرُونَ اٰيَةً

DOKUZUNCU SÛRE-İ CELÎLE

et-TEVBE SÛRE-İ CELÎLESİ

Medenî'dir (Medîne-i Münevvere döneminde inmiştir).
Yüz yirmi dokuz âyet-i kerîmedir.

Bu sûrenin başında besmele bulunmamasının sebebi hakkında birkaç görüş nakledilmiştir. Katâde ve diğer bâzı müfessirlerden nakledildiğine göre; bu sûre Enfâl Sûresi ile bir sayıldığından aralarında besmele yazılmamıştır. Ama bu hususta sahâbe arasında ihtilâf olduğundan ikisi birleştirilmeyip arada fâsıla bırakılmıştır.

Fakat Âlûsî *(Rahimehullâh)* gibi bâzı âlimler ikisinin de müstakil birer sûre oldukları görüşünü tercih etmişler, besmele yazılmamasının sebebi olarak da Alî *(Radıyallâhu Anh)*ın: "Besmele bir emandır, Berâat Sûresi ise (kâfirlerin) kılıç(tan geçirilmesi) ile alâkalı olarak nâzil olmuştur" sözünü nakletmişlerdir. *(el-Âlûsî, 10/204)*

بَرَٓاءَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى الَّذ۪ينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۜ ﴿١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 1

(بَـرَٓاءَةٌ) (İşte bu) **bir berâattır,** bu kelimenin başında bir mübtedâ mahzûf olup takdîri (هٰـذِهِ بَـرَٓاءَةٌ) şeklindedir, yâni bu bir uzaklaşma bildirisidir, kimden? (مِـنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** daha kimden? (وَرَسُولِـهٖٓ) **ve Rasûlü'nden,** kime ulaştırılan? (اِلَـى الَّذ۪يـنَ) **o kimselere ki,** (عَاهَدْتُـمْ) **sözleşme yaptınız,** sözleşme yaptıklarınız da kimden olduğu hâlde? (مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ) **müşriklerden.**

Meâl-i Şerîf - 1

1- (İşte bu) **kendileriyle sözleşmiş bulunduğunuz** (fakat her seferinde sözlerini bozmuş olan) **o müşriklere Allâh ve Rasûlü'nden bir berâat** (ve ilişkiyi kesme ihtârı)**dır.** (Dolayısıyla evvelki antlaşmalar, Allâh-u Te'âlâ'nın izni ve Rasûlü'nün kabûlüyle oldu ise de artık Müslümanların o sözleşmeleri tanımamaları gerekir.)

فَس۪يحُوا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۙ
وَاَنَّ اللّٰهَ مُخْزِي الْكَافِر۪ينَ ﴿٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 2

(فَسِيحُوا) (Ey müşrikler!) **Artık seyahat edin,** nerede? (فِى الْاَرْضِ) **yer**(yüzün)-**de,** ne kadar? (اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ) **dört ay,** (وَاعْلَمُوا) **ama bilin,** neyi? (اَنَّكُمْ) **muhakkak siz,** ne değilsiniz? (غَيْرُ مُعْجِزِى اللّٰهِ) **Allâh'ı âciz bırakıcı kimseler değilsiniz,** daha neyi bilin? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz Allâh,** kimdir? (مُخْزِى الْكَافِرِينَ) **kâfirleri alçaltıcıdır.**

Meâl-i Şerîf - 2

2- (Ey müşrikler!) **Artık** (bugünden îtibâren) **yer**(yüzün)**de dört ay** (dilediğiniz gibi serbestçe) **seyahat edin. Ama bilin ki;** (size ne kadar mühlet verse de) **gerçekten siz Allâh'ı âciz bıraka**(rak yakalamasından kurtula)-**cak kimseler değilsiniz ve Allâh** (dünyâda öldürtmek ve esir ettirmek, âhirette ise azap etmek sûretiyle) **kâfirleri mutlaka alçaltıcıdır.**

Burada zikredilen dört ay; zülhicceden yirmi, muharrem, safer, rebîulevvel ve rebîulâhirin ilk on günü olarak tamamlanmaktadır. Rivâyete göre; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Mekke ehlinden olan olmayan tüm müşriklerle sözleşmeler yapmıştı fakat birkaç kabîle dışında ekseriyeti bu sözleri bozmuşlardı.

Hicretin sekizinci senesi Mekke fethedildikten sonra dokuzuncu sene Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*ı hac emîri tâyin ederek Mekke'ye gönderdi. Daha sonra bu âyet-i kerîme nâzil olunca Alî *(Radıyallâhu Anh)*ı peşinden göndererek bu îlânı yaptırdı. Buna göre Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile aralarında sözleşme olanlardan muâhede müddeti dört aydan aşağı olanların süresi dört aya çıkarıldı, belirli bir sözleşme süresi olmayanlarınki ise dört ayla sınırlandı ve bu süre kurban bayramı günü başladı. Hiç sözleşmesi bulunmayan müşriklerin süresi de haram ayların bitimine bağlandı.

Artık ondan sonra bu müşrikler için ya İslâm'ı kabullenmek ya da harbi kabullenmekten başka bir seçenek olmadığı kendilerine bildirilerek böylece onlara İslâm'a girmeleri husûsunda bir teşvik yapılmış oldu. Ayrıca Müslümanların gaddarlıkla ve ahde vefâsızlıkla suçlanmalarının önü kapatılmış oldu.

وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرٖٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ
وَرَسُولُهُۜ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الَّذٖينَ
كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ ﴿٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 3

(وَاَذَانٌ) **Ayrıca** (bu) **bir bildiridir,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** daha? (وَرَسُولِهٖٓ) **ve Rasûlü'nden,** kime? (اِلَى النَّاسِ) **insanlara,** ne zamanda? (يَوْمَ الْحَجِّ) **hac gününde,** öyle hac ki, (الْاَكْبَرِ) **en büyük,** o bildiri de nedir? (اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak ki Allâh,** kimdir? (بَرٖٓيءٌ) **berîdir** (tamâmen uzaktır), kimden? (مِنَ الْمُشْرِكٖينَ) **müşrikler**(e verdiği dokunulmazlık sözün)**den,** daha kim berîdir? (وَرَسُولُهُ) **Rasûlü de,** (فَاِنْ تُبْتُمْ) **artık eğer tevbe eder**(de îmân eder)**seniz,** (فَهُوَ) **işte o,** nedir? (خَيْرٌ) **çok**

hayırlıdır, kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ) **ama eğer yüz çevirirseniz,** (فَاعْلَمُوا) **artık bilin,** neyi? (اَنَّكُمْ) **şüphesiz siz,** kimlersiniz? (غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِ) **Allâh'ı âciz bırakıcı kimseler değilsiniz,** (وَبَشِّرِ) (Habîbim!) **bir de müjdele,** kimi? (الَّذ۪ينَ) **o kimseleri ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** ne ile müjdele? (بِعَذَابٍ) **pek büyük bir azapla,** öyle azap ki (اَل۪يمٍ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 3

3- (Yine bu antlaşmayı bozma karârı) **o en büyük hac günü Allâh'tan ve Rasûlü'nden insanlara** (ulaşan) **bir bildiridir ki, gerçekten Allâh da Rasûlü de o müşrikler**(in ahitlerini gözetmek)**den kesinlikle berîdir** (ve uzaktır). (Ey kâfirler!) **Artık eğer** (kâfirlikten ve hâinlikten) **tevbe ederseniz, bu sizin** (dünyâda ve âhirette kurtuluşunuz) **için tam bir hayırdır. Ama eğer** (tevbeden) **yüz çevirirseniz, bilin ki siz gerçekten de Allâh'ı** (size azap etmekten) **âciz bırakıcı kimseler değilsiniz.** (Habîbim!) **Bir de sen o kâfir olmuş kimseleri** (dört ay sonra öldürülmek, âhirette de cehenneme atılmak gibi) **çok acı verici pek büyük bir azapla müjdele.**

اِلَّا الَّذ۪ينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ اَحَدًا
فَاَتِمُّٓوا اِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ اِلٰى مُدَّتِهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّق۪ينَ ﴿٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 4

(اِلَّا الَّذ۪ينَ) **Ancak o kimseler**(e verdiğiniz sözlere riâyet) **müstesnâ ki,** (عَاهَدْتُمْ) **antlaşma yaptınız,** o kimseler de kimden olduğu hâlde? (مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ) **müşriklerden,** (ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُو) **sonra eksik etmediler,** kime? (كُمْ) **size,** neyi? (شَيْـًٔا) **hiçbir şeyi,** daha? (وَلَمْ يُظَاهِرُوا) **ve arka çıkmadılar,** kime karşı? (عَلَيْكُمْ) **sizin aleyhinize,** kime arka çıkmadılar? (اَحَدًا) **hiçbir kimseye,** (فَاَتِمُّٓوا) **öyleyse tamamlayın,** kime? (اِلَيْهِمْ) **onlara,** neyi? (عَهْدَهُمْ) **ahitlerini,** yâni kendilerine verdiğiniz sözü, ne zamâna kadar? (اِلٰى مُدَّتِهِمْ) **müddetlerine kadar,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** (يُحِبُّ) **sever,** kimi? (الْمُتَّق۪ينَ) **takvâ sâhiplerini.**

Meâl-i Şerîf - 4

4- Ancak müşriklerden o kimseler(e verdiğiniz sözlere riâyet) **müstesnâ ki; siz kendileriyle antlaşma yaptınız, sonra onlar size** (sözleşme şartlarından) **hiçbir şeyi eksik bırakmadılar ve** (düşmanlarınızdan) **hiçbir kimseye sizin aleyhinizde arka çıkmadılar; işte onlara, müddetler**(inin bitim)**ine kadar ahitlerini** (ve kendilerine verdiğiniz güvence sözünü) **tamamlayın** (ve onları söz bozanlarla bir tutmayın).

Şüphesiz ki Allâh (söz bozmaktan sakınan ve sözünde duranlarla durmayanları bir tutmayan) **o müttakî kimseleri sever** (ve onların bu yaptıklarına rızâ gösterir).

فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 5

(فَاِذَا انْسَلَخَ) **Artık sıyrıl**(ıp çık)**ınca,** ne? (اَلْاَشْهُرُ) **aylar,** öyle aylar ki, (اَلْحُرُمُ) **haram olanlar,** (فَاقْتُلُوا) **hemen öldürün,** kimi? (اَلْمُشْرِكِينَ) **o müşrikleri,** nerede? (حَيْثُ وَجَدْتُمْ) **bulduğunuz yerde,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَخُذُو) **ve yakalayın,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَاحْصُرُو) **ve hapsedin,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَاقْعُدُوا) **ve oturun,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** nerede? (كُلَّ مَرْصَدٍ) **her bir gözetim yerinde,** (فَاِنْ تَابُوا) **artık eğer** (kâfirlikten) **tevbe ederlerse,** daha? (وَاَقَامُوا) **ve hakkıyla kılarlarsa,** neyi? (اَلصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** daha? (وَاٰتَوُا) **ve verirlerse,** neyi? (اَلزَّكٰوةَ) **zekâtı,** (فَخَلُّوا) **artık tahliye edin,** yâni boşaltın, neyi? (سَبِيلَهُمْ) **onların yolunu,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **Ğafûr'dur,** daha? (رَحِيمٌ) **Rahîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 5

5- Artık (müşrikler için serbest dolaşma hakkı tanınan) **o haram aylar sıyrıl**(ıp çık)**ınca** (hak eden insanın bile yakalanıp öldürülmesinin yasak olduğu harem veyâ hıll demeden) **o** (söz boza)**nları bulduğunuz her yerde o müşrikleri öldürün, onları yakalay**(ıp esir al)**ın ve kendilerini hapsedin** (de memleketlerde rahat dolaşmalarına mâni olun) */ve (Mescid-i Harâm'a girmemeleri için) **onları engelleyin**/* **ve onlar**(ı kollayıp yakalamak) **için her bir gözetim yerinde** (ve geçiş noktasında) **oturun** (da rahatça dolaşmalarına mâni olun).

Ama eğer onlar (kâfirlikten) **tevbe ederler, o** (farz) **namaz**(lar)**ı hakkıyla kılarlar ve zekâtı verirlerse, artık onların yolunu tahliye edi**(p açarak, hapis ve esâret hayatlarına son veri)**n.**

Şüphesiz ki Allâh (kâfirlikten vazgeçip İslâm'a girenlerin eski inkâr ve aldatmalarını hakkıyla örten bir) **Ğafûr'dur,** (tevbeleri sebebiyle kendilerine sevap vaad edecek kadar merhamet sâhibi olan bir) **Rahîm'dir.**

وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتّٰى يَسْمَعَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 6

(وَاِنْ اَحَدٌ) **Ama eğer bir kimse,** öyle kimse ki kimden olucu? (مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ) **müşriklerden,** (اِسْتَجَارَ) **emân** (ve öldürülmekten korunma) **dilerse,** kimden? (كَ) **senden,** (فَاَجِرْ) **hemen emân** (ve güvence) **ver,** kime? (هُ) **ona,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَسْمَعَ) **dinleyinceye kadar,** neyi? (كَلَامَ اللّٰهِ) **Allâh'ın kelâmını,** (ثُمَّ اَبْلِغْ) **sonra ulaştır,** kimi? (هُ) **onu,** nereye? (مَأْمَنَهُ) **emniyet içinde bulunacağı yere,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bu** (şekilde muâmele yapman), ne sebebiyledir? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebepledir ki gerçekten onlar,** nedir? (قَوْمٌ) **bir topluluktur,** öyle topluluk ki, (لَا يَعْلَمُونَ) **bilmezler,** yâni İslâm'ın hak olduğunun delillerini **bilmemektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 6

6- (Habîbim!) **Ama eğer** (kendilerine saldırılması emredilen) **o müşriklerden biri senden** (öldürülmemesi için korunma ve) **emân dilerse, o kişi Allâh'ın kelâmını dinleyi**(p iyice anlayıncaya ve işin gerçeğini bili)**nceye kadar ona emân** (ve güvence) **ver, sonra** (yine de Müslüman olmazsa) **onu güven içinde bulunacağı yer**(in)**e** (ve yurduna) **ulaştır.** (Daha sonra istersen yine onunla savaş ve yakalarsan da öldür.)

İşte sana! Bu (kişiye özel emân verme müsâadesi) **şu sebepledir ki, gerçekten onlar** (câhil) **bir toplumdur ki** (Allâh'ın dîninin hakîkatini) **bilmezler.** (Bu nedenle hakkı anlayacak âyetleri duyma imkânı buluncaya dek onlara bir güvence verilmelidir.)

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِك۪ينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ رَسُولِه۪ٓ اِلَّا الَّذ۪ينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۚ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَق۪يمُوا لَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّق۪ينَ ﴿٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 7

(كَيْفَ) **Nasıl?** (يَكُونُ) **olabilir,** kim için? (لِلْمُشْرِك۪ينَ) **o** (söz bozan) **müşrikler için,** ne? (عَهْدٌ) **bir ahit,** yâni onlara verilen söze riâyet, kim nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh nezdinde,** daha? (وَعِنْدَ رَسُولِه۪) **ve Rasûlü nezdinde,** (اِلَّا الَّذ۪ينَ) **ancak o kimseler müstesnâ ki,** (عَاهَدْتُمْ) **antlaşma yaptınız,** nerede? (عِنْدَ الْمَسْجِدِ) **o Mescid'in yanında,** öyle mescit ki, (الْحَرَامِ) **Haram** (ve hürmetli) **olan,** yâni

Mescid-i Harâm'ın yanında, (فَمَا اسْتَقَامُوا) **artık onlar doğru** (düzgün davranır) **oldukları sürece,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (فَاسْتَقِيمُوا) **siz de doğru** (davranışlı) **olun,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** (يُحِبُّ) **sever,** kimi? (الْمُتَّقِينَ) **o takvâ sâhiplerini,** yâni söz bozmaktan hakkıyla sakınan o kişileri.

Meâl-i Şerîf - 7

7- O (ahde vefâsızlık ve gadr-ü hıyânet, sürekli huyları hâline gelmiş olan) **müşrikler için Allâh nezdinde ve Rasûlü katında bir ahd**(e vefânın gerekliliği sizin tarafınızdan) **nasıl** (düşünme konusu) **olabilir?!**

Ancak kendileriyle Mescid-i Harâm yanında antlaşmış olduğunuz (ve kendilerinden söz bozma emâresi zuhûr etmemiş olan) **kimseler müstesnâ!**

Artık onlar size (ahde vefâlılık göstererek) **doğru**(lukla hareket eden kimseler) **oldukları sürece, siz de onlara doğru** (davranan kimseler) **olun. Şüphesiz ki Allâh** (söz bozmaktan sakınan) **o müttakî kimseleri sever** (ve onların bu vefâlı davranışına rızâ gösterir).

Mescid-i Haram yanında kendileriyle sözleşme yapıldığı bildirilenlerden kimlerin kastedildiği hakkında birkaç görüş varsa da doğrusu bunlar, Bekiroğullarına mensup olan Huzeymeoğullarıyla, Damuraoğullarından Benû Müdlic ve Benû Di'l kabîleleridir. Bunlar Hudeybiye günü Kureyş ile yapılan antlaşmaya dâhil olmuştular, içlerinden sâdece Kureyş ile Benû Di'l antlaşmayı bozmuştular.

İşte bu âyet-i kerîmede o zamâna kadar kendilerinden bir vefâsızlık zuhûr etmemiş olan kabîlelerle savaşılmayıp onlara karşı, kendilerine verilen süreye kadar ahde vefâda bulunulması emredilmiştir. Zîrâ bu âyet-i kerîmeler Kureyş'in ahdi bozmasından sonra nâzil olmuştur ki bu da Mekke fethinden önce vukû bulmuştur. Dolayısıyla fethin akabinde artık onlara karşı bir ahde vefâ söz konusu olamayacağı âşikârdır.

كَيْفَ وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةً
يُرْضُونَكُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبٰى قُلُوبُهُمْ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 8

(كَيْفَ) **Nasıl** (müşriklerin sözleşmesine riâyet edilsin ki)? (وَاِنْ يَظْهَرُوا) **zâten eğer gâlip gelseler,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** (لَا يَرْقُبُوا) **gözetmezler,** kim hakkında? (فِيكُمْ) **sizin hakkınızda,** neyi? (اِلًّا) **bir akrabâlığı,** diğer bir tefsîre göre; **bir yemin**(e riâyet)**i,** daha? (وَلَا ذِمَّةً) **bir zimmeti de** (gözetir) **olmaz**(lar), (يُرْضُونَ) **râzı ederler,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne ile? (بِاَفْوَاهِهِمْ) **ağızlarıyla** (konuştukları laflarla), (وَتَأْبٰى) **hâlbuki** (sözde durmaktan) **çekinir,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **onların kalpleri,** (وَاَكْثَرُهُمْ) **onların ekserîsi de,** kimlerdir? (فَاسِقُونَ) **fâsık kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 8

8- (Hâlâ siz) **nasıl** (onların antlaşmalarına riâyeti kendinize gerekli görebiliyorsunuz)?! **Hâlbuki onlar size karşı gâlip gelseler, hakkınızda bir akrabâlığı**(n sağladığı hakları) ***/bir yemin****(e riâyet)****i/*** **gözetmezler, bir** (antlaşmanın sağladığı güvence ve) **zimmeti de** (gözetici) **olmaz**(lar).

(Bu müşrikler yeminlerine bağlı kalacaklarına dâir) **ağızları**(ndan çıkan sözler) **ile sizi râzı ederler. Hâlbuki kalpleri** (sözlerinde durmaktan) **çekinmektedir. Zâten onların birçoğu** (söz bozmaktan çekinmeyen şahsiyetsiz ve inançsız birtakım) **fâsık kimselerdir.**

Burada fâsıklık sıfatıyla mevsuf olanların tamâmı kâfir kimseler iken, kâfirlik ise fâsıklıktan daha pis ve daha çirkin bir vasıf olduğuna göre, onların fâsıklıkla kınanmaları bize şunu anlatmaktadır ki; bâzı kâfirler kendi dinleri çerçevesinde adâletli olabilirler, sözlerinde durabilirler ve kendi koydukları kurallara uyabilirler. Fakat öyle kâfirler de vardır ki, sözlerinde durmazlar, işlerine gelmeyince kendi koydukları kuralları da çiğnerler ve düşmanlıkta haddi aşarlar. İşte burada onların ekserîsinin fâsık olduğu belirtilerek, pek azının ahde vefâ edebileceğine işâret edilmiştir.

اِشْتَرَوْا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَل۪يلًا فَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِه۪ؕ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 9

(اِشْتَرَوْا) **Onlar satın aldılar,** neye karşılık? (بِاٰيَاتِ اللّٰهِ) **Allâh'ın âyetlerine karşılık,** neyi? (ثَمَنًا) **bir pahayı,** öyle paha ki, (قَل۪يلًا) **pek az olucu,** (فَصَدُّوا) **bu sebeple döndüler,** neden? (عَنْ سَب۪يلِه۪) **O'nun yolundan,** (اِنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** (سَٓاءَ) **ne kötü oldu,** ne? (مَا) **o şey ki,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَعْمَلُونَ) **yaparlar.**

Meâl-i Şerîf - 9

9- Onlar Allâh'ın âyetlerine (inanmaya) **karşılık** (canlarının isteklerini tatmin gibi basit bir menfaati ve) **çok az bir pahayı satın almıştırlar da, bu sebeple O** (Allâh-u Sübhânehû)**nun yolundan dönmüştürler** */(insanları Allâh'ın dînine girmekten, hacca ve umreye gitmekten)* ***engellemiştirler/.*** **Gerçekten de onların sürekli yapar oldukları o şey ne kötü olmuştur.**

لَا يَرْقُبُونَ ف۪ي مُؤْمِنٍ اِلًّا وَلَا ذِمَّةًؕ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 10

(لَا يَرْقُبُونَ) **Gözetmezler,** kim hakkında? (ف۪ي مُؤْمِنٍ) **hiçbir mümin hakkında,** neyi? (اِلًّا) **bir akrabâlığı,** diğer bir tefsîre göre; **bir yemin**(e riâyet)**i,** daha? (وَلَا ذِمَّةً) **bir zimmeti de** (gözetir) **olmaz**(lar), (وَاُو۬لٰٓئِكَ) **ve işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الْمُعْتَدُونَ) **haddi aşıcı kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 10

10- Onlar (sâdece sizin hakkınızda değil) **hiçbir mümin hakkında bir akrabâlığı**(n sağladığı hakları) ***/bir yemin(e riâyet)i/*** **gözetmezler, bir** (antlaşmanın sağladığı güvence ve) **zimmeti de** (gözetici) **olmaz**(lar ve fırsat bulduklarında hemen hâinliğe yönelirler). (Habîbim!) **İşte sana! Ancak onlar** (zâlimlikte ve şerlilikte) **haddi aşanların ta kendileridir.**

فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّينِۜ
وَنُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 11

(فَاِنْ تَابُوا) **Artık eğer** (kâfirlikten) **tevbe ederlerse,** daha? (وَاَقَامُوا) **ve hakkıyla kılarlarsa,** neyi? (الصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** daha? (وَاٰتَوُا) **ve verirlerse,** neyi? (الزَّكٰوةَ) **zekâtı,** (فَاِخْوَانُكُمْ) **artık sizin kardeşlerinizdir,** nerede? (فِى الدِّينِ) **dinde,** (وَنُفَصِّلُ) **ve Biz iyice açıklıyoruz,** neyi? (الْاٰيَاتِ) **bu âyetleri,** kim için? (لِقَوْمٍ) **bir toplum için,** öyle toplum ki, (يَعْلَمُونَ) **bilirler.**

Meâl-i Şerîf - 11

11- Ama eğer (kâfirlikten vazgeçip) **tevbe ederler, o** (farz) **namaz**(lar)**ı hakkıyla kılarlar ve zekâtı verirlerse, işte** (onlar) **sizin** (soyda olmasa da) **dinde kardeşlerinizdir.**

Biz de bu âyetleri (müşrikler ve zimmîler hakkında gözetilmesi gereken hükümleri) **bir toplum için iyice açıklıyoruz ki onlar** (doğruyu) **bilme**(yi ve hakîkati öğrenmeyi isteme)**ktedirler.**

وَاِنْ نَكَثُوا اَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِى دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا اَئِمَّةَ الْكُفْرِۙ
اِنَّهُمْ لَا اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 12

(وَاِنْ نَكَثُوا) **Ama eğer bozarlarsa,** neyi? (اَيْمَانَهُمْ) **yeminlerini,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ) (verdikleri söz ve) **ahidlerinden sonra,** (وَطَعَنُوا) **ve tenkitte bulunurlarsa,** ne hakkında? (فِى دِينِكُمْ) **dîniniz hakkında,** (فَقَاتِلُوا) **artık savaşın,** kimlerle? (اَئِمَّةَ الْكُفْرِ) **küfrün imamlarıyla** (ve kâfirlerin önderleriyle), (اِنَّهُمْ) **şüphesiz ki onlar,** (لَا اَيْمَانَ) **yeminler**(e riâyet) **yoktur,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (لَعَلَّهُمْ) **tâ ki onlar,** (يَنْتَهُونَ) **vazgeçsinler.**

Meâl-i Şerîf - 12

12- Ama eğer onlar (verdikleri söz ve) **ahidlerinden sonra yeminlerini bozarlar ve dîninizi**(in ihtivâ ettiği hükümleri ayıplayıp çirkin göstererek onun) **hakkında tenkite bulunurlarsa, artık o küfrün imamlarıyla** (ve kâfirlerin önderleriyle) **savaşın. Çünkü onlar; şüphesiz ki onlar için yeminler**(in önemi ve ahitlere vefâ diye bir şey) **yoktur. Tâ ki onlar** (bu yanlıştan) **vazgeçsinler.**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın beyânı vechile; bu âyet-i kerîme; Ebû Süfyân ibnü Harb, Hâris ibnü Hişâm, Süheyl ibnü Amr, Ebû Cehil, onun oğlu Ikrime ve diğer Kureyş liderleri hakkında nâzil olmuştur. Çünkü onlar sözlerini bozmuş ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i Mekke'den çıkarmaya kalkışmışlardır. Ama sonra, ismi geçenlerden Ebû Cehil dışındakilerin hepsi Müslüman olarak bu tehditten kurtulmuşlardır. İmâm-ı Mücâhid *(Rahimehullâh)*a göre; bunlar Fâris ve Rum milletleridir. Huzeyfe ibnü'l-Yemân *(Radıyallâhu Anh)* ise: "Henüz bu âyetin ehliyle savaşılmamıştır, zâten ehli de gelmemiştir" demiştir ki, onun bu sözüyle, âhir zamanda Deccâl ile birlikte çıkacak olan Yahûdîleri kastettiği düşünülmektedir. Zîrâ o zamanda kâfirliğin önderleri onlar olacaklardır. *(el-Hâzin)*

اَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُٓوا اَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِاِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَؤُكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۜ اَتَخْشَوْنَهُمْۚ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 13

(اَلَا تُقَاتِلُونَ) **Hâlâ savaşmayacak mısınız?!** kiminle? (قَوْمًا) **bir toplumla,** öyle tolum ki, (نَكَثُٓوا) **bozdular,** neyi? (اَيْمَانَهُمْ) **yeminlerini,** daha? (وَهَمُّوا) **ve azmettiler,** neye? (بِاِخْرَاجِ الرَّسُولِ) **o Rasûl'ü çıkarmaya,** (وَهُمْ) **üstelik onlar,** (بَدَؤُ) (söz bozmayı) **başlattılar,** kime? (كُمْ) **size,** (اَوَّلَ مَرَّةٍ) **ilk keresinde,** burada (فِى) mahzûftur, (اَتَخْشَوْنَ) **yoksa korkuyor musunuz?** kimden? (هُمْ) **onlardan,** (فَاللّٰهُ) **ama** (ancak) **Allâh,** kimdir? (اَحَقُّ) **ziyâdesiyle hak edendir,** neye? (اَنْ تَخْشَوْ) **korkmanıza,** kimden? (هُ) **O'ndan,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (مُؤْمِن۪ينَ) **îmân eden kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 13

13- Hâlâ öyle bir toplumla savaşmayacak mısınız ki; onlar yeminlerini bozmuşturlar ve o Rasûl'ü (yurdundan) **çıkarmaya azmetmiştirler, üstelik size karşı** (söz bozmayı ve savaşmayı) **ilk defâ kendileri başlatmıştırlar. Yoksa onlardan mı korkuyorsunuz?! Ama** (ancak) **Allâh, Kendisin**(in emrine muhâlefet)**den korkmanızı ziyâdesiyle hak edendir. Eğer îmân eden kimseler olduysanız** (Allâh'tan başka hiçbir şeyden korkmamanız gerekir. Zîrâ kâmil bir îmân bunu gerektirir).

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَۙ ﴿١٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 14

(قَاتِلُوا) **Savaşın,** kimlerle? (هُمْ) **onlarla,** (يُعَذِّبْ) **azap etsin,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne ile? (بِاَيْدِيكُمْ) **sizin ellerinizle,** daha ne yapsın, (وَيُخْزِ) **ve alçak etsin,** kimi? (هِمْ) **onları,** daha ne yapsın, (وَيَنْصُرْ) **ve yardım etsin,** kime? (كُمْ) **size,** kime karşı? (عَلَيْهِمْ) **onlara karşı,** daha ne yapsın, (وَيَشْفِ) **ve şifâ versin,** neye? (صُدُورَ قَوْمٍ) **bir kavmin kalplerine,** öyle kavim ki (مُؤْمِنِينَ) **müminler** (olan).

Meâl-i Şerîf - 14

14- O (kâfir ola)**nlarla savaşın ki; Allâh sizin ellerinizle onlara** (ölümü revâ görerek) **azap etsin ve kendilerini** (esir ettirerek) **alçak etsin, onlara karşı da size yardım etsin ve** (onlardan çektikleri eziyetler yüzünden) **müminler topluluğunun kalplerin**(de oluşan intikam alma hissinin verdiği derd)**e şifâ ver**(ip onları sevindir)**sin.**

وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْۜ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 15

(وَيُذْهِبْ) **Bir de gidersin,** neyi? (غَيْظَ قُلُوبِهِمْ) (müminlerin) **kalplerinin öfkesini,** (وَيَتُوبُ) **yine de tevbe nasip edecek,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kime? (عَلٰى مَنْ) **o kimselere ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 15

15- Bir de (siz kâfirle savaşın ki bu vesîleyle Allâh-u Te'âlâ) **o** (inana)**nların kalplerinin** (kâfirlere karşı olan intikam duygusunun) **öfkesini gidersin. Yine de Allâh dilediği kimselere tevbe** (ve îmân) **nasip edecektir. Zâten Allâh** (olmuş ve olacak her şeyi hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir,** (her yaptığını yerli yerinde hikmet üzere yapan bir) **Hakîm'dir.**

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةًۜ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 16

(اَمْ حَسِبْتُمْ) **Yoksa siz zannettiniz mi?!** neyi? (اَنْ تُتْرَكُوا) **bırakılacağınızı,** (وَلَمَّا يَعْلَمِ) **hâlbuki henüz şeçmedi,** İmâm-ı Semerkandî *(Rahimehullâh)*ın beyânı

vechile; bu âyet-i kerîmede geçen "İlim" fiili; "Temyîz (seçme ve ayırma)" mânâsına gelmektedir. *(es-Semerkandî, Bahru'l-'ulûm, 2/45; el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/322)* Kim seçmedi? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (اَلَّذِينَ) **o kimseleri ki,** (جَاهَدُوا) **cihâd ettiler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** daha ne yaptılar? (وَلَمْ يَتَّخِذُوا) **edinmediler,** kimden başka, (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** daha? (وَلَا رَسُولِهِ) **Rasûlü'nden de** (başkasını edinir) **olmadı**(lar), daha? (وَلَا الْمُؤْمِنِينَ) **müminlerden de** (başkasını edinir) **olmadı**(lar), ne edinir olmadılar? (وَلِيجَةً) **bir sırdaş,** (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** kimdir, (خَبِيرٌ) **Habîr'dir** (ziyâde haberdârdır), nelerden? (بِمَا) **o şeylerden ki,** (تَعْمَلُونَ) **yapmaktasınız.**

Meâl-i Şerîf - 16

16- (Ey müminler!) **Yoksa siz, henüz Allâh içinizden cihâd etmiş olanları ve Allâh'tan başka, Rasûlü'nden ve müminlerden de başka bir sırdaş edinmemiş olan o** (sâdık) **kişileri** (sahtekârlardan) **ayırmamışken** (ve bâzı imtihanlarla size de bunu göstermemişken cihâd emrinden vâreste) **bırakılacağınızı mı sandınız** (da, kâfirlerle savaşa isteksiz oldunuz)?!

Hâlbuki Allâh sizin yapmakta olduğunuz şeyleri (ve neleri ne niyetle yaptığınızı çok iyi bilen bir) **Habîr'dir.** (Dolayısıyla Rabbiniz, bilmediği şeyleri öğrenmek için sizi imtihan etmekte değildir, lâkin kimin ne gizli niyetlerinin olduğunu herkese göstermek için böyle yapmaktadır.)

İmâm-ı Semerkandî *(Rahimehullâh)*ın beyânı vechile; bu âyet-i kerîmede geçen "İlim" fiili; "Temyîz (seçme ve ayırma)" mânâsına gelmektedir. *(es-Semerkandî, Bahru'l-'ulûm, 2/45; el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 2/322)*

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدِينَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِۜ
اُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۚ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 17

(مَا كَانَ) (Yakışan bir şey) **olmadı,** kim için? (لِلْمُشْرِكِينَ) **müşrikler için,** ne? (اَنْ يَعْمُرُوا) **imâr etmeleri,** neyi? (مَسَاجِدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın mescitlerini,** ne oldukları hâlde? (شَاهِدِينَ) **şâhitler oldukları hâlde,** kim aleyhine? (عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ) **kendi nefisleri aleyhine,** ne ile? (بِالْكُفْرِ) **kâfirlikle,** (اُو۬لٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar** (var ya), (حَبِطَتْ) **boşa gitti,** ne? (اَعْمَالُهُمْ) (iyi) **amelleri,** (وَفِي النَّارِ) **üstelik o** (cehennem) **ateş**(inin) **içinde,** (هُمْ) **ancak onlar,** nedirler? (خَالِدُونَ) **ebedî kalıcı kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 17

17- (Açıkça kâfir olduklarını îtirâf etmeseler de, telbiyelerinde dahî putların ortaklığını telaffuz ederek) **kendi nefisleri aleyhine kâfirlikle şâhit**

kimselerken, müşrikler için Allâh'ın mescitlerini îmâr etmeleri (ve onarıp bakım yapmaları, inançlarıyla bağdaşan ve kendilerine yakışan bir şey) **olmamıştır.**

(Habîbim!) **İşte sana! Onlar ki, kendilerinin** (kâfirken yaptıkları misâfir ağırlama, hacılara su verme ve darda kalana yetişme gibi iyi) **amelleri boşa gitmiştir. Üstelik** (şirk suçunun büyüklüğünden dolayı) **o** (cehennem) **ateş**(inin) **içinde sâdece onlar ebedî kalacak kimselerdir.**

اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 18

(اِنَّمَا يَعْمُرُ) **Ancak îmâr eder,** neyi? (مَسَاجِدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın mescitlerini,** kim? (مَنْ) **o kimse ki,** (اٰمَنَ) **îmân etti,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha neye îmân etti? (وَالْيَوْمِ) **ve o güne,** öyle gün ki, (الْاٰخِرِ) **son olucu,** yâni kıyâmet gününe, daha ne yaptı? (وَاَقَامَ) **ve hakkıyla kıldı,** neyi? (الصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** daha? (وَاٰتَى) **ve verdi,** neyi? (الزَّكٰوةَ) **zekâtı,** daha ne yaptı? (وَلَمْ يَخْشَ) **ve** (kimseden) **korkmadı,** (اِلَّا اللّٰهَ) **ancak Allâh'tan** (korktu), (فَعَسٰٓى) **artık kuvvetle umuldu ki,** (اُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar** (hakkında umulur), ne umulur? (اَنْ يَكُونُوا) **olmaları,** kimlerden? (مِنَ الْمُهْتَدِينَ) **hidâyete eren kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 18

18- Allâh'ın mescitlerini ancak, Allâh'a ve o (dünyâ günlerinden) **son**(ra gelecek mahşer) **gün**(ün)**e îmân etmiş olan, o** (farz) **namaz**(lar)**ı da dosdoğru kılmış ve zekâtı vermiş olan, üstelik** (kulların memnûniyetiyle Allâh'ın rızâsı karşılaştığında) **Allâh'tan başkasın**(ın kızmasın)**dan hiç korkmamış olan kimseler îmâr eder** (ve bakımını üstlenerek maddî anlamda, ibâdetle ihyâ ederek de mânevî anlamda onları mâmur eder).

(Habîbim!) **İşte sana! O** (mescitleri her yönüyle mâmur ve bakımlı kılan Müslüma)**nların hidâyete erenlerden** (ve cennete girenlerden) **olmaları kuvvetle umulmuştur.** (Onların bile durumu korku ile ümit arasında kalmışken, ya müşriklerin câmilere yaptığı bâzı maddî bakımlardan faydalanmaları nasıl beklenebilir?!)

اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَٓاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجَاهَدَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَوُنَ عِنْدَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 19

(اَجَعَلْتُمْ) **Saydınız mı?** neyi? (سِقَايَةَ الْحَاجِّ) **hacılara su vermeyi,** daha neyi? (وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ) **o Mescid'in îmârını,** öyle mescid ki, (اَلْحَرَامِ) **Harâm** (ve hürmetli) **olan,** yâni bunları yapan kimseyi saydınız mı? kim gibi? (كَمَنْ) **o kimse gibi ki,** (اٰمَنَ) **îmân etti,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالْيَوْمِ) **ve o güne,** öyle gün ki, (اْلاٰخِرِ) **son olan,** daha? (وَجَاهَدَ) **cihâd etti,** nerede? (فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** (لَا يَسْتَوُنَ) **eşit olamazlar,** kimin nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nezdinde,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez,** kimi? (اَلْقَوْمَ) **o toplumu,** öyle toplum ki, (اَلظَّالِمٖينَ) **zâlim olanlar.**

Meâl-i Şerîf - 19

19- (Ey müşrikler!) **Yoksa siz, hacılara su vermeyi ve Mescid-i Harâm'ı**(n bakımını üstlenerek onu) **îmâr etmeyi, Allâh'a ve o** (dünyâ günlerinden) **son**(ra gelecek mahşer) **gün**(ün)**e îmân etmiş olan ve Allâh'ın** (dîninin yücelmesi) **yolunda** (olanca gücünü sarf ederek) **cihâd etmiş bulunan kimse**(nin îmânı ve sâlih amelleri) **gibi** (faydalı bir şey) **mi saydınız?! Bunlar Allâh katında eşit olamazlar. Zâten Allâh** (en büyük zulüm olan şirke bulaşmış) **o zâlimler toplumunu** (doğru yoldan haberdâr etse, kendileri o yola girmeyi istemedikleri sürece onları) **hidâyet etmez.**

Nu'mân ibnü Beşîr *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır: "Bir kere ben Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in minberinin yanında oturuyorken bir adam: 'Ben İslâm'a girdikten sonra Mescid-i Harâm'ın bakımı dışında ne amel edersem edeyim önemsemem' dedi. Bir diğeri: 'Allâh yolunda cihâd etmek sizin söylediğiniz şeylerden daha fazîletlidir' dedi.

Bunun üzerine Ömer *(Radıyallâhu Anh)* onları susturmak için: 'Bu cumâ gününde Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in minberinin yanında seslerinizi yükseltmeyin velâkin sen cumâyı kıldığın zaman Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in huzûruna girersin, ihtilâf ettiğiniz konuda ondan fetvâ sorarsın' deyince Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirerek, Allâh'a ve âhirete îmândan sonra Allâh yolunda cihattan daha fazîletli bir amel bulunmadığını, hacıları sulamanın ve Mescid-i Harâm'ın bakımıyla meşgul olmanın ise îmân ve cihâda denk olamayacağını beyân etti.

Bu âyet-i kerîmenin, Abbâs ibnü Abdilmüttalib'in Bedir'de esir düştüğü gün Alî *(Radıyallâhu Anh)*a söylediği sözlere cevap mâhiyetinde indiği de rivâyetler arasındadır. Nitekim Alî *(Radıyallâhu Anh)* onu Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile savaşması ve sıla-i rahmi kesmesi husûsunda kınayınca o: 'Bizim kötülüklerimizi anıyorsun da iyiliklerimizi neden anlatmıyorsun?!' dedi. O da: 'Sizin iyiliğiniz de mi var?!' deyince Abbâs: 'Biz Mescid-i Harâm'ı mâmur ediyoruz, hacıları suvarıyoruz ve darda kalmışa yardım ediyoruz' dedi. Abbâs bunlarla iftihâr edince Alî *(Radıyallâhu Anh)* da İslâm ve cihatla övündü.

Bunun üzerine Alî *(Radıyallâhu Anh)*ı tasdîk mâhiyetinde bu âyet-i celîle nâzil olarak; Mescid-i Harâm'ın bakımı ve hacılara su verilmesi gibi amellerin, şirkle birlikte yapılması durumunda kendilerine aslâ fayda vermeyeceğini, dolayısıyla onların hayır nâmına yaptıklarının bir fazîleti olmayıp aslında îmân ve iyi niyetle birlikte yapılan cihâdın fazîletli olduğunu beyân etti." *(el-Hâzin, en-Nesefî)*

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۙ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 20

(اَلَّذِينَ) **O kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** daha? (وَهَاجَرُوا) **ve hicret ettiler,** daha? (وَجَاهَدُوا) **ve cihâd ettiler,** nerede? (فِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** ne ile cihâd ettiler? (بِاَمْوَالِهِمْ) **mallarıyla,** daha? (وَاَنْفُسِهِمْ) **ve canlarıyla,** işte bu kimseler nedir? (اَعْظَمُ) **daha büyüktür,** ne bakımından? (دَرَجَةً) **derece bakımından,** kim nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh nezdinde,** (وَاُولٰٓئِكَ) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْفَٓائِزُونَ) **kurtuluşa erenlerdir.**

Meâl-i Şerîf - 20

20- O kimseler ki (inanılması gereken meselelere) **îmân etmiştirler ve** (dinlerini korumak için vatanlarından) **hicret etmiştirler ayrıca hem mallarıyla, hem de canlarıyla Allâh yolunda cihâd etmiştirler;** (işte onlar bu vasıfları kendilerinde toplamayan kişilere göre) **Allâh nezdinde derece bakımından daha büyüktür. Ve işte sana!** (Müşrikler değil) **ancak onlar** (Allâh nezdindeki güzel mükâfatları elde ederek) **kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.**

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌۙ ﴿٢١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 21

(يُبَشِّرُ) **Müjdelemektedir,** kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (رَبُّهُمْ) **Rableri,** ne ile? (بِرَحْمَةٍ) **geniş bir rahmet ile,** kim tarafından? (مِنْهُ) **Kendinden,** daha ne ile müjdeliyor? (وَرِضْوَانٍ) **ve büyük bir rızâ** (ve hoşnutluk) **ile,** daha? (وَجَنَّاتٍ) **ve çok değerli cennetlerle,** öyle cennetler ki, (لَهُمْ) **onlar için vardır,** nerede? (فِيهَا) **onların içerisinde,** ne vardır? (نَعِيمٌ) **büyük bir nîmet,** öyle nîmet ki, (مُقِيمٌ) **dâimî olan.**

Meâl-i Şerîf - 21

21- Rableri o (îmân edip hicret ve cihatta buluna)**nları, Kendi** (nezdi)**nden** (ihsân edeceği) **geniş bir rahmet ve büyük bir rızâ** (ve hoşnutluk) **ile ayrıca içerisinde kendileri için dâimî ve büyük bir nîmet bulunan cennetlerle müjdelemektedir.**

خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًاۜ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 22

Ne oldukları hâlde? (خَالِدِينَ) **Sonsuz kalıcı oldukları hâlde,** nerede? (فِيهَا) **orada,** yâni o cennetlerde, ne kadar? (اَبَدًا) **ebediyyen,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak ki Allâh,** (عِنْدَهُ) **sâdece O'nun nezdindedir,** ne? (اَجْرٌ) **pek değerli mükâfat,** öyle mükâfat ki, (عَظِيمٌ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 22

22- (Allâh-u Te'âlâ, îmân edip cihatta ve hicrette bulunan kullarını cennetlerle müjdelemektedir ki kendileri) **sonsuza kadar onların içinde ebedî kalıcı kimseler olarak** (cennet nîmetlerinden lezzetleneceklerdir)! **Şüphesiz ki Allâh;** (dünyâ mükâfatlarına nazaran çok değerli ve yapılan amellerin karşılığı olmaktan çok çok üstün olan) **pek büyük bir mükâfat sâdece Kendi nezdinde** (bulunan Zât-ı Zü'l-celâl)**dir.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوٓا اٰبَٓاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَٓاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى
الْاِيمَانِؕ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 23

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (لَا تَتَّخِذُوٓا) **edinmeyin,** kimleri? (اٰبَٓاءَكُمْ) **babalarınızı,** daha kimleri? (وَاِخْوَانَكُمْ) **ve kardeşlerinizi,** neler? (اَوْلِيَٓاءَ) **dostlar,** (اِنِ اسْتَحَبُّوا) **eğer onlar sevip tercih etmişlerse,** neyi? (الْكُفْرَ) **kâfirliği,** ne üzerine? (عَلَى الْاِيمَانِ) **îmân üzerine,** (وَمَنْ) **ve her kim,** (يَتَوَلَّ) **dost edinirse,** kimi? (هُمْ) **onları,** kimden olduğu hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** (فَاُولٰٓئِكَ) (ey mümin!) **işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (الظَّالِمُونَ) (kendilerine) **zulmedici kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 23

23- Ey îmân etmiş olan o kimseler! Eğer kâfirliği îmâna karşı sevip tercih etmişlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) **dostlar edinmeyin. İçinizden her kim onları dost edinir** (de, onlarla birlikteliği cihâd ve hicrete tercih eder)**se,** (ey mümin!) **İşte sana! Ancak onlar** (yanlış kimselerle dostluk ederek kendi nefsilerine karşı) **zulüm işleyenlerin ta kendileridir.**

قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَٓاؤُكُمْ وَاَبْنَٓاؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَاَمْوَالُۨ اقْتَرَفْتُمُوهَا
وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَٓا اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَجِهَادٍ ف۪ي
سَب۪يلِه۪ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِه۪ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 24

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** neyi söyle? (اِنْ كَانَ) **eğer oldu ise,** kim? (اٰبَاؤُكُمْ) **babalarınız,** daha? (وَاَبْنَاؤُكُمْ) **ve oğullarınız,** daha? (وَاِخْوَانُكُمْ) **ve kardeşleriniz,** daha? (وَاَزْوَاجُكُمْ) **ve eşleriniz,** daha? (وَعَشِيرَتُكُمْ) **ve akrabânız,** daha? (وَاَمْوَالُ) **ve mallar,** öyle mallar ki, (اقْتَرَفْتُمُوهَا) **zahmetle kazandınız,** neyi, (هَا) **onları,** daha? (وَتِجَارَةٌ) **ve bir ticâret,** öyle ticâret ki, (تَخْشَوْنَ) **korkmaktasınız,** neden? (كَسَادَهَا) **onun kesâdından,** yâni ticâretin durgunluğundan ve bozulmasından, daha? (وَمَسَاكِنُ) **ve meskenler,** öyle meskenler ki, (تَرْضَوْنَهَا) **beğeniyorsunuz,** neyi? (هَا) **onları,** eğer bu sayılanlar olduysa, nedir olduysa? (اَحَبَّ) **daha sevimli,** kime? (اِلَيْكُمْ) **size,** kimden? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh'tan,** daha? (وَرَسُولِهِ) **ve Rasûlü'nden,** daha neden? (وَجِهَادٍ) **ve cihâd etmekten,** nerede? (فٖى سَبٖيلِهٖ) **O'nun yolunda,** (فَتَرَبَّصُوا) **artık bekleyin,** ne zamâna kadar? (حَتّٰى يَأْتِىَ) **getirinceye kadar,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (بِاَمْرِهٖ) (azap) **emrini,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez,** kimi? (الْقَوْمَ) **bir toplumu,** öyle toplum ki, (الْفَاسِقٖينَ) (kâfirlerle dostluk ederek) **fâsıklar olan.**

Meâl-i Şerîf - 24

24- (Habîbim! Hicret etmemeye bahâne olarak: "Biz hicret edersek evlerimiz yıkılır, ticâretimiz durgunlaşır ve akrabâ ilişkilerimiz kopar" diyenlere) **de ki: "Eğer sizin babalarınız da, oğullarınız da, kardeşleriniz de, eşleriniz de, akrabânız da, kendilerini kazanmış olduğunuz mallar da,** (durgunlaşarak bozulmasından ve) **kesâdından korktuğunuz ticâret**(leriniz) **de, kendilerini beğenmekte olduğunuz** (yurtlar ve) **meskenler de, Allâh**(a itâat)**tan, O'nun Rasûlü'n**(e hicret)**den ve O'nun yolunda cihâd etmekten** (geri kalarak bahsi geçen şeylere bağlanıp kalmak) **size daha sevgili** (gelmekte) **ise, artık Allâh** (dünyâda da âhirette de sizinle alâkalı azap) **emrini getirinceye kadar bekleyin** (de başınıza gelecekleri görün)**! Zâten Allâh** (düşmanlarıyla dostluk kurarak emrinden çıkan) **o fâsıklar toplumunu** (iki cihanda da muratlarına eriştirmez ve doğru yolu bulmaya) **hidâyet etmez."**

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فٖى مَوَاطِنَ كَثٖيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرٖينَ ﴿٢٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 25

(لَقَدْ نَصَرَ) **Andolsun ki; muhakkak yardım etti,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** nerede yardım etti? (فٖى مَوَاطِنَ) **birtakım yerlerde,** öyle yerler ki, (كَثٖيرَةٍ) **çok olucu,** daha nerede? (وَيَوْمَ حُنَيْنٍ) **ve Huneyn gününde,** ondan bedel? (اِذْ اَعْجَبَتْ)

ucüb (ve kendini beğenme hissi) **verdiği zamanda,** kime? (كُمْ) **size,** ne? (كَثْرَتُكُمْ) **çokluğunuz,** (فَلَمْ تُغْنِ) **ama o** (çokluk) **defetmedi** (savuşturmadı), kimden uzaklaştırarak? (عَنْكُمْ) **sizden,** neyi? (شَيْـًٔا) (uğradığınız bozgundan) **hiçbir şeyi,** daha? (وَضَاقَتْ) **ve dar oldu,** kim üzerine? (عَلَيْكُمْ) **sizin üzerinize,** ne? (الْاَرْضُ) **yer**(yüzü), ne ile berâber, (بِمَا رَحُبَتْ) **geniş olmasıyla berâber,** (ثُمَّ وَلَّيْتُمْ) **sonra siz** (sırtlarınızı kâfirlere) **döndürmüştünüz,** buradaki fiilin iki mef'ûlü de mahzûftur ki takdîr: (ثُمَّ وَلَّيْتُمُ الْكُفَّارَ ظُهُورَكُمْ) "Sonra siz sırtlarınızı kâfirlere döndürmüştünüz" şeklindedir, nitekim (فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَ) âyet-i kerîmesinde bu iki mef'ûl zâhirde bulunmaktadır, ne olduğunuz hâlde? (مُدْبِرِينَ) **arka çevirip** (harp meydanından kaçıp) **giden kimseler olarak.**

Meâl-i Şerîf - 25

25- Andolsun ki; muhakkak Allâh birçok (savaş) **yerler**(in)**de ve** (özellikle) **Huneyn gününde size elbette yardım etmişti; bir vakit ki çokluğunuz size ucub** (ve kendini beğenme hissi) **vermişti de** (Allâh yardımını çekince) **bu** (kalabalığınız, düşmana yenik düşmekle ilgili) **hiçbir şeyi sizden uzaklaştırarak savuşturamamıştı ve** (bunca) **genişliğine rağmen yer**(yüzü) **size dar olmuştu. Sonra da siz** (bozguna uğrayarak düşmana karşı) **arka çevirip** (harp meydanından kaçıp) **gidenler hâlinde** (o kâfirlere sırtlarınızı) **döndürmüştünüz.**

ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَاَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُواۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 26

(ثُمَّ اَنْزَلَ) **Sonra indirdi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (سَكِينَتَهُ) **sekînetini,** yâni huzûru ve sâkinleşmeyi, kim üzerine? (عَلٰى رَسُولِهِ) **Râsulü üzerine,** daha? (وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ) **ve o müminler üzerine,** daha ne yaptı? (وَاَنْزَلَ) **ve indirdi,** neyi? (جُنُودًا) **çok kuvvetli birtakım orduları,** öyle ordular ki, (لَمْ تَرَوْ) **görmediniz,** neyi? (هَا) **onları,** daha? (وَعَذَّبَ) **ve azap etti,** kime? (الَّذِينَ) **o kimselere ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (وَذٰلِكَ) (Habîbim!) **ve işte sana ancak bu,** nedir? (جَزَٓاءُ الْكَافِرِينَ) **o kâfirlerin cezâsıdır.**

Meâl-i Şerîf - 26

26- Sonra Allâh, Rasûlü'nün üzerine de, o (Huneyn Muhârebesi'ne katılan) **müminler üzerine de** (kendisiyle huzur ve sükûnete kavuşacakları rahmet ve) **sekînetini indirmiş, kendilerini görmediğiniz çok kuvvetli birtakım** (melek) **orduları indirmiş ve böylece o kâfir olmuş kim-**

selere (öldürülmek ve esir alınmak gibi nice ağır cezâlarla) **azap etmişti.** (Habîbim!) **İşte sana! O kâfirlerin cezâsı ancak budur.**

Bu âyet-i kerîmeler Mekke ve Tâif arasında bulunan Huneyn Vâdîsi'nde cereyân eden bir muhârebeden bahsetmektedir ki, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Mekke fethinden sonra ramazan ayının sonunda, fetihte bulunan ve diğer kabîlelerden katılan on dört bin kişilik ashâbıyla birlikte, dört bin kişilik orduya sâhip olan Hevâzin ve Sakîf kabîlelerine karşı savaşa çıktı. Bu durumu gören bâzı sahâbîler: "Bugün sayımızın azlığından dolayı aslâ mağlup olmayız" diyerek çokluklarına güvendiler ve böylece şiddetli bir çarpışmaya giriştiler. Fakat çokluklarına güvenmeleri nedeniyle Allâh-u Te'âlâ onları bozguna uğrattı. Böylece herkes dağılmaya başladı. Hattâ bâzıları Mekke'ye kadar gitti. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ise Şehbâ adındaki katırı üzerinde tek başına merkezde sâbit duruyordu. Yanında sâdece amcası Abbâs ile Hâris isimli amcasının oğlu Ebû Süfyân ibnü'l-Hâris *(Radıyallâhu Anhümâ)* kaldı. Biri Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in merkebinin geminden, diğeri de üzengisinden tutuyordu. İşte bu hâdise Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in şecâat ve cesâretinin son derece fazla olduğunun en büyük bir şâhidiydi. Zîrâ dağlar yerinden oynuyordu da o aslâ kıpırdamıyordu.

Zâten yavaş bir hayvan olan katıra binmiş olması, kaçma niyetinde olmadığını ve her ne olsa da sebâtta kararlı olduğunu ortaya koymak içindi. Bu yüzden sahâbe-i kirâm Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in insanların en şecâatlisi olduğuna kesin karar vermişlerdi. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* o sırada Allâh'ın düşmanlarına hiç aldırmayarak: "O yalansız peygamber benim, Abdülmuttalib oğlu benim" diyordu.

Hazret-i Abbâs'ın sesi gür olduğu için Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ona: "İnsanlara bağır da toplansınlar" buyurdu. Bunun üzerine Abbâs *(Radıyallâhu Anh)*: "Ey Allâh'ın kulları! Ey (altında bîat yapılan) o ağacın adamları! Ey Bakara Sûresi'nin ashâbı!" diye nidâ etmeye başladı. Bu nidâyı duyan sahâbe-i kirâm tek vücut hâlinde: "Buyur, buyur" diyerek döndüler.

Rivâyetlerin farklılığına göre; o sırada Allâh-u Te'âlâ sayıları beş binle on altı bin arasında olan melek orduları indirdi. Ancak onların gelişi müminlere sebât ve şecâat vermek, müşrikleri de korkutarak rüsvay etmek içindi, yoksa savaşmak için değildi, zîrâ melekler Bedir günü dışında hiçbir zaman bi'l-fiil savaşmadılar. Onlar müşriklerle karşı karşıya gelince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "İşte bu, tandırın kızıştığı andır" buyurdu. Sonra bir avuç toprak alarak onlara attı ve: "Kâ'be'nin Rabbi hakkı için bozguna uğrayın" buyurdu. Bunun üzerine hepsi hezîmete uğradılar. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in o günkü duâlarından biri de: "Ey Allâh! Hamd Sana mahsustur, şikâyet ancak Sanadır, yardım talep edilecek de ancak Sensin" şeklinde olmuştu ki, Mûsâ *(Aleyhisselâm)*ın denizin yarıldığı gündeki duâsı da bu şekilde idi. *(el-Beyzâvî, en-Nesefî, el-Hâzin, el-Âlûsî)*

ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 27

(ثُمَّ يَتُوبُ) **Sonra tevbe nasip eder,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neden sonra? (مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bundan sonra,** kime? (عَلٰى مَنْ) **o kimselere ki,** (يَشَٓاءُ) **diliyor,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **Ğafûr'dur,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **Rahîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 27

27- (Habîbim!) **İşte sana! Sonra Allâh bunun ardından dilediği** (kâfir) **kimselere tevbe** (ve îmâna muvaffakıyet) **nasip eder.**

Zâten Allâh (onların geçmişte yaptıklarını çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (Kendisine bir şey zorla yaptırılamayacağı hâlde, kullarına çok acıdığı için fazl-u keremiyle onlara mükâfatlar verecek olan bir) **Rahîm'dir.**

Misver ibnü Mahreme *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edildiğine göre; Huneyn günü altı bin kişi esir edilmiş, sayısız deve ve koyun da ganîmet alınmıştı. Esirlerden bâzıları Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek İslâm üzere bîat ettiler ve: "Yâ Rasûlellâh! Sen insanların en hayırlısısın ve en iyilikseverisin. Âilelerimiz ve çocuklarımız esir edildi, mallarımız da ellerimizden alındı. (Bize bir iyilikte bulunmaz mısın?!)" dediler. Bunun üzerine Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Şüphesiz benim yanımda bulunanlar şu gördüklerinizdir. Gerçekten sözün en hayırlısı en doğru olanıdır, seçiminizi yapın; ya çocuklarınızı ve kadınlarınızı ya da mallarınızı alın" buyurunca, onlar: "Hiçbir şeyi soylarımıza denk tutamayız" dediler.

O zaman Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ayağa kalkarak sahâbeye hitâben: "İşte bu kişiler bize Müslüman olarak geldiler, biz de onları çocuklarıyla malları arasında muhayyer bıraktık, fakat onlar soylarına hiçbir şeyi denk tutmadılar. Artık kimin elinde bir esir varsa ve gönül hoşluğuyla onu geri verebiliyorsa kendisi bilir, değilse onu bize versin ve bu bizim üzerimizde bir borç olsun, nihâyet biz başka bir ganîmet aldığımızda yerine onu veririz" buyurdu.

Bunu duyan sahâbe-i kirâm: "Gerçekten biz râzı olduk ve kabûl ettik" dediklerinde Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Bilemeyiz, belki de aranızda râzı gelmeyenler (ve bunu bize söyleyemeyenler) olabilir, öyleyse kendi hâllerinizden en iyi haberdâr olan reislerinize söyleyin de bunu bize bildirsinler" buyurdu.

Sonra ileri gelenler onların gerçekten gönül hoşluğuyla râzı olduklarını Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e bildirdiler. *(el-Buhârî, el-Vekâle:7, rakam:2184, 2/810; Ebû Dâvûd, el-Cihâd:131, rakam:2693, 2/69)*

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَاۚ
وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْن۪يكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ٓ اِنْ شَٓاءَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 28

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوٓا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ) **müşrikler ancak,** nedir? (نَجَسٌ) **bir pisliktir,** (فَلَا يَقْرَبُوا) **bu sebeple yaklaşmasınlar,** nereye? (الْمَسْجِدَ) **o Mescid'e,** öyle mescid ki, (الْحَرَامَ) **Harâm** (hürmetli) **olan,** yâni Mescid-i Harâm'a, neden sonra? (بَعْدَ عَامِهِمْ) **senelerinden sonra,** öyle sene ki, (هٰذَا) **işte bu,** (وَاِنْ خِفْتُمْ) **ama eğer korkarsanız,** neden? (عَيْلَةً) **bir fakirlikten,** (فَسَوْفَ يُغْن۪ي) **yakında zengin edecektir,** kimi? (كُمْ) **sizi,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neden? (مِنْ فَضْلِه۪ٓ) **Kendi fazlından** (ve ihsânından), (اِنْ شَٓاءَ) **eğer murâd ederse,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (عَل۪يمٌ) **Alîm'dir,** daha kimdir? (حَك۪يمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 28

28- Ey îmân etmiş olan o kimseler! Müşrikler ancak bir pisliktir; bu sebeple işte bu senelerinden sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar.

Ama eğer (onların engellenmesinden dolayı ticâretleriniz bozularak) **bir fakirlik** (çekmek)**ten korkarsanız, dilerse Allâh** (görünen hiçbir sebep olmaksızın) **Kendi fazlından** (ve bol rızkından) **yakında sizi zengin eder. Şüphesiz ki Allâh** (sizin tüm hâllerinizi ve menfaatlerinizi hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir,** (vermesi ve engellemesi dâhil tüm işlerinde üstün hikmet sâhibi bir) **Hakîm'dir.**

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ
مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ
حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 29

(قَاتِلُوا) **Savaşın,** kimlerle? (اَلَّذِينَ) **o kimselerle ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmezler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha neye inanmazlar? (وَلَا بِالْيَوْمِ) **o güne de** (îmân edici) **olmaz**(lar), öyle gün ki, (اَلْاٰخِرِ) **son olan,** daha ne yapmazlar? (وَلَا يُحَرِّمُونَ) **ve yasak kabûl etmezler,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (حَرَّمَ) **haram etti,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** daha? (وَرَسُولُهُ) **ve O'nun Rasûlü,** daha ne yapmazlar? (وَلَا يَدِينُونَ) **ve din olarak kabûl etmezler,** neyi? (دِينَ الْحَقِّ) **hak olan** (İslâm) **dîni**(ni), onlar da kimler olduğu hâlde? (مِنَ الَّذِينَ) **o kimseler olduğu hâlde,** burada geçen (مِنْ) harf-i ceri beyâniyyedir, teb'îzıyye değildir. Bu böyle kabûl edilmediği takdirde insanı dinden çıkaracak mânâlar ortaya çıkabilir. Tafsîlât için meâlimizin îzâhına bakınız, (اُوتُوا) **verildiler,** neye? (اَلْكِتَابَ) **kitaba,** yâni kendilerine kitap verilen Yahûdî ve Hristiyanlarla savaşın, ne zamâna kadar? (حَتّٰى يُعْطُوا) **onlar verinceye kadar,** neyi? (اَلْجِزْيَةَ) **cizyeyi,** ne ile verici oldukları hâlde? (عَنْ يَدٍ) **elden** (ödemekle), (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (صَاغِرُونَ) **zelil kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 29

29- Siz kendilerine kitap verilmiş olan o (kâfir) **kimselerle savaşın ki; onlar Allâh'a îmân etmezler, o** (dünyâ günlerinden) **son**(ra gelecek mahşer) **gün**(ün)**e de** (îmân edici) **değil**(dirler), **Allâh'ın ve Rasûlü'nün haram ettiği şeyleri de yasak saymazlar ve hak** (olan İslâm) **dîni**(ni) **de din olarak kabûl etmezler.**

Tâ ki o (Yahûdî ve Hristiyan ola)**nlar zelil** (ve hakir) **kimseler hâlinde cizyeyi** (bizzât) **kendileri elden verinceye kadar** (bu savaşı sürdürün)**!**

Âyet-i celîlede geçen: "O kendilerine kitap verilmiş olan (Yahûdî ve Hristiyan)lar" ifâde-i celîlesinin başında geçen (مِنْ) harf-i ceri beyâniyyedir, teb'îzıyye değildir. *(el-Beyzâvî, Envâru't-Tenzîl; en-Nesefî, Medârikü't-Tenzîl -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 3/106; el-Âlûsî, 10/284)*

Ama birçok meâl sâhibinin bundan gaflet ederek, burada: "Ehl-i Kitap'tan îmân etmeyenler ..." şeklinde mânâ vermeleri çok yanlış ve sakıncalıdır. Nitekim günümüzde: "Yahûdî ve Hristiyanlardan da Allâh indinde îmânı makbul olanlar vardır ki, onlar bu hükümden hâriçtir" diyen bâzı ilâhiyatçılar bu türlü yanlış meâllere tutunmaktadırlar. Dolayısıyla bugün Ehl-i Kitap geçinenler, kendi dinlerinden uzaklaşarak İslâm'a girmedikçe bu âyet-i kerîmenin hükmüne dâhildirler.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 30

(وَقَالَتْ) **Ve dedi,** kim? (اَلْيَهُودُ) **Yahûdîler,** ne dediler? (عُزَيْرٌ) **Uzeyr,** kimdir? (اِبْنُ اللّٰهِ) **Allâh'ın oğludur,** daha? (وَقَالَتْ) **ve dedi,** kim? (اَلنَّصَارٰى) **Hristiyanlar,** ne dediler? (اَلْمَسِيحُ) **Mesîh** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*), kimdir? (اِبْنُ اللّٰهِ) **Allâh'ın oğludur,** (ذٰلِكَ) (ey Müslüman!) **işte sana bu,** nedir? (قَوْلُهُمْ) **onların söyledikleridir,** ne ile? (بِاَفْوَاهِهِمْ) **ağızlarıyla,** (يُضَاهِؤُنَ) (bu sözleriyle) **benziyorlar,** neye, (قَوْلَ الَّذِينَ) **o kimselerin sözüne ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** (قَاتَلَ) **katletsin** (ve kahretsin), kimi? (هُمْ) **onları,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (اَنّٰى) **nasıl da,** (يُؤْفَكُونَ) (haktan) **döndürülüyorlar?**

Meâl-i Şerîf - 30

30- (Uzeyr *(Aleyhisselâm)* yüz sene ölü kalmasının ardından diriltilerek kaybolan Tevrât'ı) **Yahûdîler**(e yazdırdı. Sonra Tevrât'ı bulduklarında bunun, onun yazdırdığına harfi harfine uyduğunu görünce onlar)**: "Uzeyr Allâh'ın oğludur" dedi**(ler)**. Hristiyanlar da** (Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın babasız yaratıldığını ve hârikulâde mûcizelerini görünce:) **"Mesîh Allâh'ın oğludur" dedi**(ler)**.**

(Ey mümin!) **İşte sana! Bu** (laflar)**, onların** (hiçbir delîle dayanmaksızın sâdece) **ağızlarıyla söyledikleridir.** (Bu sözleriyle) **onlar daha önce kâfir olmuş** (atalarının ve meleklere: "Allâh'ın kızlarıdır" diyen) **o** (müşrik) **kimselerin sözüne benze**(yen sözler söyle)**mektedirler.**

Allâh onları katletsin (ve kahretsin)**. Onlar nasıl da** (bile bile haktan bâtıla) **döndürülüyorlar?!**

Uzeyr *(Aleyhisselâm)*ın diriltilme ve Tevrât'ı yeniden yazdırma kıssası için bakınız: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, Bakara Sûresi:259*

اِتَّخَذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اِلٰهًا وَاحِدًا لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 31

(اِتَّخَذُوا) **O** (Yahûdî ve Hristiyan ola)**nlar edindiler,** kimi? (اَحْبَارَهُمْ) **hahamlarını,** daha kimi? (وَرُهْبَانَهُمْ) **ve râhiplerini,** neler edindiler? (اَرْبَابًا) **birtakım rabler,** öyle rabler ki kimden başka? (مِنْ دُونِ اللّٰهِ) **Allâh'tan başka,** daha kimi rab edindiler? (وَالْمَسِيحَ) **Mesîh'i de,** öyle Mesîh ki, (اِبْنَ مَرْيَمَ) **Meryem'in oğlu,** (وَمَا اُمِرُوا) **hâlbuki** (hiçbir şeyle) **emrolunmamıştılar,** (اِلَّا لِيَعْبُدُوا) **ancak ibâdet etmeleriyle** (emrolundular), kime? (اِلٰهًا) **bir İlâh'a,** öyle İlâh ki, (وَاحِدًا) **tek olan,** (لَا اِلٰهَ) **hiçbir ilâh yoktur,** (اِلَّا هُوَ) **ancak O** (vardır), (سُبْحَانَهُ) **O'nu tesbîh** (ve tenzîh etmek sûreti) **ile** (uzak tutun), neden? (عَمَّا) **o şeylerden ki,** (يُشْرِكُونَ) (Yüce Zâtına) **şirk koşuyorlar** (ortak kabûl ediyorlar).

Meâl-i Şerîf - 31

31- O (Yahûdî ve Hristiyan ola)**nlar Allâh'ı bırakıp, hahamlarını**(n) **ve rahiplerini**(n, Allâh'ın helâllerini haram, haramlarını ise helâl etmesine itâat ederek), **bir de Meryem oğlu Mesîh'i** (Allâh'ın oğlu bilerek) **birer rab edindiler. Hâlbuki onlar ancak tek bir İlâh** (olan Allâh)**a kulluk etmeleriyle emrolunmuştular ki,** (zâten) **O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.** (Yüce Zâtına ortak kabûl ederek) **şirk koşmakta oldukları şeylerden O'nu tesbîh** (etmek sûreti) **ile** (tenzîh ve takdîs edin)**!**

يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّٰهُ اِلَّا اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 32

(يُرِيدُونَ) **Onlar istiyorlar,** neyi? (اَنْ يُطْفِؤُا) **söndürmelerini,** neyi? (نُورَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nûrunu,** ne ile? (بِاَفْوَاهِهِمْ) **ağızlarıyla** yâni konuştukları laflarla, (وَيَأْبَى) **ama** (hiçbir şeye) **rızâ göstermiyor,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** (اِلَّا اَنْ يُتِمَّ) **ancak tamamlamasına,** neyi? (نُورَهُ) **Kendi nûrunu,** (وَلَوْ كَرِهَ) **hoş görmese bile,** kim? (اَلْكَافِرُونَ) **kâfirler.**

Meâl-i Şerîf - 32

32- Onlar Allâh'ın (peygamber gönderip kitap indirerek parlattığı) **nûrunu ağızları**(ndan çıkan şirk ve inkâr dolu birtakım sözler) **ile söndürmek istiyorlar. Ama o kâfirler hoş görmese de Allâh** (tevhîdi yüceltip İslâm'ı azîz kılarak) **nûrunu tamamlamaktan başka hiçbir şeye rızâ göstermez.**

هُوَ الَّذٖى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدٖينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّٖينِ كُلِّهٖ
وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 33

(هُوَ) **Ancak O** (Allâh), kimdir? (اَلَّذٖى) **öyle bir Zâttır ki,** (اَرْسَلَ) **gönderdi,** kimi? (رَسُولَهُ) **Rasûlü'nü,** ne ile? (بِالْهُدٰى) **hidâyet** (rehberi olan Kur'ân) **ile,** daha? (وَدٖينِ الْحَقِّ) **ve hak din** (olan İslâm) **ile,** niçin? (لِيُظْهِرَ) **üstün kılsın için,** neyi? (هُ) **onu,** ne üzerine? (عَلَى الدّٖينِ) **dinler üzerine,** (كُلِّهٖ) **hepsi**(nin), (وَلَوْ كَرِهَ) **hoşlanmasa bile,** kim? (اَلْمُشْرِكُونَ) **o müşrikler.**

Meâl-i Şerîf - 33

33- Ancak O, öyle (kudretli) **bir Zâttır ki; Rasûlü'nü hidâyet** (rehberi olan Kur'ân) **ve hak din** (olan İslâm) **ile göndermiştir ki, o müşrikler hoşlanmasa da âkıbet O onu dinlerin hepsine karşı üstün kılsın.**

Müfessirlerin beyânı vechile; Allâh-u Te'âlâ İslâm'ı gönderip onunla tüm dinleri yürürlükten kaldırmakla bu vaadi yerine getirmiştir. Zâten Îsâ *(Aleyhisselâm)*ın ineceği âhir zamanda İslâm'dan başka bir din bırakmayacaktır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ كَثٖيرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَالَّذٖينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ ﴿٣٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 34

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (اِنَّ كَثٖيرًا) **muhakkak ki birçoğu,** öyle çok kimseler ki kimden olucu? (مِنَ الْاَحْبَارِ) **hahamlardan,** daha? (وَالرُّهْبَانِ) **ve râhiplerden,** nedirler? (لَيَأْكُلُونَ) **elbette yemektedirler,** neyi? (اَمْوَالَ النَّاسِ) **insanların mallarını,** ne ile? (بِالْبَاطِلِ) **bâtıl** (ve gayr-i meşrû yollar) **ile,** daha? (وَيَصُدُّونَ) **ve** (insanları) **engellemektedirler,** neden? (عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolundan,** (وَالَّذٖينَ) **bir de o kimseler ki,** (يَكْنِزُونَ) **biriktirip saklıyorlar,** neyi? (اَلذَّهَبَ) **altını,** daha? (وَالْفِضَّةَ) **ve gümüşü,** daha ne yapıyorlar? (وَلَا يُنْفِقُونَ) **ve harcamıyorlar,** neyi? (هَا) **onları,** nerede? (فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** yâni zekâtlarını vermiyorlar, (فَبَشِّرْ) (Habîbim!) **artık sen müjdele,** kimi? (هُمْ) **onları,** ne ile? (بِعَذَابٍ) **pek büyük bir azapla,** öyle azap ki, (اَلٖيمٍ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 34

34- Ey îmân etmiş olan o kimseler! Gerçekten hahamlardan ve râhiplerden birçoğu (öyle kimselerdir ki); **insanların mallarını gerçekten** (rüşvet karşılığı fetvâ değiştirmek gibi) **bâtıl** (ve ğayr-i meşrû yollar) **ile**

yerler ve (böylece kendilerine uyan câhilleri) **Allâh'ın yolundan engellerler. Ayrıca o kimseler ki, altını ve gümüşü biriktirip saklıyorlar da onları Allâh'ın yolunda** (zekât vererek) **harcamıyorlar; işte sen onları çok acı verici pek büyük bir azapla müjdele!**

Âyet-i kerîmede zemmedilen "Malları yığma ve Allâh yolunda harcamama" vasfı, zekâtı verilmeyen mallar hakkındadır. Yoksa mutlak mânâda malı mülkü cemedip muhâfaza etme anlamında değildir. Nitekim hadîs-i şerîfte: "Zekâtı verilen herhangi bir mal yerin altında gömülü olsa da (bu âyette zemmedilen) kenz (ve gömü kabîlinden) değildir ama zekâtı verilmeyen bir mal açıkta da olsa kenzdir" buyrulmuştur. *(el-Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, ez-Zekât:2, rakam:7233, 4/140)*

Abdurrahmân ibnü Avf ve Talha *(Radıyallâhu Anhümâ)* gibi sahâbe-i kirâmdan bâzı zatlar mal biriktirirler ve ticâret yaparlardı, kimse de onları bu hususta tenkit etmezdi. Zâten en fazîletlisi mal yığmaktan uzak durmak ise de mal biriktirmek de mübah olduğundan, bir kınanmayı hakettirmez. *(en-Nesefî)*

Nitekim bu âyet-i kerîme nâzil olduğunda Müslümanlara çok ağır gelmiş, bunun üzerine Ömer *(Radıyallâhu Anh)*: "Ben sizden bu sıkıntıyı açayım" demiş, sonra durumu Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e arz edince o: "Allâh-u Te'âlâ zekâtı ancak kalan mallarınızı temizlemek için farz kıldı (dolayısıyla zekâtı verilen mal artık temizlendiği için yanınızda kalmasında sakınca yoktur)" buyurmuştur. *(Ebû Dâvûd, ez-Zekât:32, rakam:1664, 1/522)*

يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فٖى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ
هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 35

Onları ne zamandaki azapla müjdele? (يَوْمَ يُحْمٰى) (Allâh yolunda harcanmayan malların) **kızdırılma yapılacağı gün,** nerede? (عَلَيْهَا) **onlar**(ca malın) **üzerlerinde,** nerede? (فٖى نَارِ جَهَنَّمَ) **cehennemin ateşi içinde,** daha ne yapılacağı gün? (فَتُكْوٰى) **sonra dağlanacak,** ne ile? (بِهَا) **onlarla,** ne? (جِبَاهُهُمْ) **onların alınları,** daha? (وَجُنُوبُهُمْ) **ve onların yanları,** daha? (وَظُهُورُهُمْ) **ve onların sırtları,** işte o gün kendilerine şöyle denilir, (هٰذَا) **işte bu** (azap), nedir? (مَا) **o şeydir ki,** (كَنَزْتُمْ) **siz biriktirip sakladınız,** kim için? (لِاَنْفُسِكُمْ) **kendi nefisleriniz için,** (فَذُوقُوا) **haydi tadın,** neyi? (مَا) **o şeyleri**(n sebebiyet verdiği azâbı) **ki,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz, (تَكْنِزُونَ) **biriktirip saklarsınız.**

Meâl-i Şerîf - 35

35- (Allâh yolunda harcanmayan) **on**(ca gümüş ve altın)**ların üstlerinin cehennem ateşinin içerisinde iyice kızdırılacağı o günü** (hatırlayın) **ki; o** (zekât vermeyen) **kimselerin** (fakir gördüklerinde bozulan suratlarının) **alınları,** (muhtaçların ısrarlı istemesine karşı dönen) **yanları ve** (aşırı talep karşısında çevirdikleri) **sırtları onlarla dağlanacak da** (sonra kendilerine denilecektir ki):

"İşte bu (azap), **kendi nefisleriniz için biriktirip saklamış olduğunuz şey**(ler sebebiyle)**dir. Haydi,** (dünyâda) **biriktirip saklamış olduğunuz şeyleri**(n başınıza açtığı acıklı azâbı şimdi) **tadın** (bakalım)!"

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 36

(اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ) **Şüphesiz ki ayların sayısı,** kimin nezdinde? (عِنْدَ اللّٰهِ) **Allâh'ın nezdinde,** nedir? (اِثْنَا عَشَرَ) **on ikidir,** ne cihetinden? (شَهْرًا) **ay cihetinden,** nerede? (فِى كِتَابِ اللّٰهِ) **Allâh'ın** (her şeyi yazdığı en büyük) **kitabı** (olan Levh-i Mahfûz'u)**n-da,** ne zamandaki yazısında böyledir? (يَوْمَ خَلَقَ) **yarat**(maya başla)**dığı gündeki,** neyi? (اَلسَّمَاوَاتِ) **gökleri,** daha? (وَالْاَرْضَ) **ve yeri,** (مِنْهَا) **onlardan vardır,** ne vardır? (اَرْبَعَةٌ) **dört,** öyle dört ki, (حُرُمٌ) **haram olanlar,** yâni o on iki ay içerisinde dört tâne haram ay vardır, (ذٰلِكَ) (ey mümin!) **işte sana ancak bu** (sayı), nedir? (اَلدِّينُ) **hesaptır,** öyle hesap ki, (اَلْقَيِّمُ) **dosdoğru olan,** (فَلَا تَظْلِمُوا) **artık** (günah işleyerek) **zulmetmeyin,** nerede? (فِيهِنَّ) **onlarda,** yâni özellikle haram aylarda, kime? (اَنْفُسَكُمْ) **nefislerinize,** (وَقَاتِلُوا) **ve savaşın,** kimlerle? (اَلْمُشْرِكِينَ) **o** (sizinle haram aylarda savaşan) **müşriklerle,** ne olduğunuz hâlde? (كَافَّةً) **hep birlikte,** ne gibi? (كَمَا يُقَاتِلُونَ) **onlar savaştıkları gibi,** kiminle? (كُمْ) **sizinle,** ne oldukları hâlde? (كَافَّةً) **hep birlikte,** daha? (وَاعْلَمُوا) **ve bilin,** neyi? (اَنَّ اللّٰهَ) **gerçekten Allâh**(ın yardımı), kimlerle berâberdir? (مَعَ الْمُتَّقِينَ) **o** (sizin gibi) **takvâ sâhibi kimselerle.**

Meâl-i Şerîf - 36

36- Şüphesiz Allâh nezdinde ayların sayısı, Allâh'ın gökleri ve yeri yarat(maya başla)**dığı gündeki** (kesin karar bildiren) **yazısında** ***/Allâh'ın*** *(her şeyi yazdığı en büyük)* ***kitabı*** *(olan Levh-i Mahfûz'u)****nda/*** **ay olarak** (hiç-bir fazlalık bulunmaksızın tamı tamına) **on ikidir ki,** (hürmet edilmesi gerektiği için kendilerinde işlenen günahların katlandığı o) **haram olan dört de onlardandır.**

(Ey mümin!) **İşte sana! Bu** (hükmü kabûl ederek seneyi on iki ay sayıp, içlerinden dördünün haramlığına ve hürmetine riâyet etmeniz, İbrâhîm ve İsmâ'îl *(Aleyhimesselâm)*dan kalma) **dosdoğru dînin ta kendisidir** ***/ İşte sana! Ancak bu,*** *(değişme ihtimâli bulunmayan)* ***dâimî bir karardır/ İşte sana!*** *(Ayların haramlığını geciktirme konusunda müşriklerin yaptığı uygulama*

yanlış bir hesap olup) **sâdece bu** *(şekilde dört ayın haramlığını kendi vakitlerinde gözetmek), (Müslümanların oruç, hac ve bayram gibi, dinleriyle alâkalı konularda riâyet etmeleri gereken)* **dosdoğru bir hesaptır/.**

Artık (hiçbir ayda, özellikle de) **bunlar** (gibi hürmetli ve yasaklı kılınan haram aylar)**da** (günah işlemek ve ibâdetleri terk etmek sûretiyle canınızı cehenneme atarak) **nefislerinize zulmetmeyin. Bir de nasıl onlar sizinle hep birlikte savaşıyorlarsa, siz de** (korkaklığa kapılıp kaçmadan ve birbirinizden yardım elini çekmeden) **hep birlikte olduğunuz hâlde o müşriklerle savaşın ve bilin ki gerçekten Allâh**(ın yardımı, emirleri tutup haramlardan sakınan) **o takvâ sâhibi kimselerle berâberdir.**

Şu bilinsin ki; İslâm'ın, ayın burçlardaki seyrine mebnî kıldığı kamerî sene on iki ay olup bunlar; muharrem, safer, rebî'ulevvel, rebî'ulâhir, cemâdiyelûlâ, cemâdiyelâhira, receb, şa'bân, ramazân, şevvâl, zülka'de ve zülhiccedir ki, Müslümanlar oruçlarında, hac vakitlerinde, bayramlarında ve diğer işlerinde bu aylara îtibâr etmektedirler. Bu ayların günleri üç yüz elli beştir. Şemsî sene ise güneşin felekte tam bir devrini tamamlamasından ibâret olup, üç yüz altmış beş gün, altı saattir. Demek ki, ay senesi güneş yılından on gün eksik kalmaktadır. Bu yüzden hac ve oruç bâzen kışa bâzen de yaza denk gelmektedir.

Câhiliyet devrinde ise Araplar haram ayın hürmetini birbirine tehir ederlerdi, böylece hacları bâzen doğru vaktine (zülhıcceye) rastlar, bâzen de muharrem ve safer gibi aylara düşerdi. İşte bu âyet-i kerîmeyle Allâh-u Te'âlâ Müslümanların îtibâr etmesi gereken ayların sayısının, ayın burçlarındaki seyrine dayalı olan on iki ay olduğunu bildirmiştir. Âyet-i kerîmede bahsi geçen dört haram ayın üçü; hicrî senenin on birinci, on ikinci ve birinci ayları olan; zülka'de, zülhicce ve muharrem-i şerîftir ki bunlar peş peşedir. Tek olan diğeri ise cemâziyelâhir ile şa'bân-ı şerîf arasında bulunan receb-i şerîftir. *(el-Buhârî, Bed'ü'l-halk:2, rakam:3025, 3/1168)*

Bu ayların haramlığı, kendilerinde savaşın haram olmasıyla alâkalıdır. Ama Katâde, Atâ, Zührî ve Süfyân *(Rahimehumüllâh)* gibi tâbiînden birçok ulemânın kavline göre, bu âyet-i kerîmede zikredilen: "Müşriklerle topluca savaşın" cümle-i celîlesi bu harâmiyeti nesh etmiştir ki cumhûrun görüşü de budur, lâkin bu ayların haramlığı, kendilerinde yapılan ibâdetlerin daha fazîletli oluşu ve kendilerinde günahlardan sakınmanın önemi husûsunda bâkî kalmıştır. Nitekim Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in Huneyn Muhârebesi ve Tâif muhâsarası şevvâl ayında başlamış ve haram aylardan biri olan zülka'denin bir kısmında sürmüştür ki bu da bu aylarda savaşın harâmiyet hükmünün neshedildiğine delâlet etmektedir. *(el-Beyzâvî, el-Hâzin, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 3/118-119; el-Âlûsî, 10/314-315)*

إِنَّمَا النَّسٖيٓءُ زِيَادَةٌ فِى الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا
وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِؤُا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُ
زُيِّنَ لَهُمْ سُٓوءُ اَعْمَالِهِمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ ﴿٣٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 37

(إِنَّمَا النَّسٖيٓءُ) **Nesî ancak,** nedir? (زِيَادَةٌ) **bir ziyâdeliktir,** yâni artış ve ilerleme kaydetmektir, nerede? (فِى الْكُفْرِ) **kâfirlikte,** (يُضَلُّ) **saptırılır,** ne ile? (بِهِ) **onunla,** kim? (الَّذٖينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** (يُحِلُّونَ) **helâl sayarlar,** neyi?

(هُ) **onu,** ne zaman? (عَامًا) **bir sene,** daha ne yaparlar? (وَيُحَرِّمُونَ) **ve haram sayarlar,** neyi? (هُ) **onu,** ne zaman? (عَامًا) **diğer bir sene,** niçin böyle yaparlar? (لِيُوَاطِؤُا) **uyum sağlasınlar diye,** neye? (عِدَّةَ مَا) **o şeylerin sayısına ki,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (فَيُحِلُّوا) **böylece helâl saysınlar,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (حَرَّمَ) **haram kıldı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (زُيِّنَ) **iyice süslü gösterildi,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne? (سُوٓءُ اَعْمَالِهِمْ) **kötü amelleri,** (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez** (doğru yola eriştirmez), kimi? (اَلْقَوْمَ) **o toplumu,** öyle toplum ki, (اَلْكَافِرِينَ) **kâfir olanlar.**

Meâl-i Şerîf - 37

37- (Müşrikler tarafından uydurulan ve "Haram bir ayın yasaklığını başka bir aya erteleme" anlamına gelen) **nesî, ancak kâfirlikte bir ziyâdelik** (ve artış kaydetme sebebi)**dir ki, o kâfir olmuş kimseler** (eski sapıklıklarına ilâveten bir de) **onunla** (hareket ederek daha iyi) **saptırılır**(lar).

Onlar (haram olan dört aydan herhangi birinin haramlığını haram olmayan başka bir aya kaydırarak) **onu bir sene helâl sayarlar,** (değiştirmekte bir menfaatleri söz konusu olmadığı başka) **bir sene ise** (Allâh indindeki haramlığını koruyarak) **onu haram sayarlar;** (tâ) **ki Allâh'ın** (kendilerinde savaşı) **haram etmiş olduğu şeylerin** (o dört haram ayın sâdece) **sayısına uyum sağlasınlar ama** (böylece) **Allâh'ın haram kılmış olduğu şeyleri**(n özel mevsimlerini) **helâl sayabilsinler** (diye böyle yaparlar).

(İşte böylece) **onların kötü amelleri** (can çekici bir hâle getirilerek) **kendileri için iyice süslü gösterilmiştir. Zâten Allâh o kâfirler toplumunu** (doğru yoldan haberdâr etse de, kendileri o yola girmeyi istemedikleri sürece onları) **hidâyet etmez.**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ اِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِۜ
اَرَضِيتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 38

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ) **Ey o kimseler ki!** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** yâni ey müminler! (مَا) **ne şey,** kim içindir? (لَكُمْ) **sizin içindir,** yâni size ne oldu? ne zaman? (اِذَا قِيلَ) **denildiği zaman,** kime? (لَكُمُ) **size,** ne denildiği zaman? (اِنْفِرُوا) **çıkın,** nerede? (فِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** ne olduğunuz hâlde size ne oldu? (اِثَّاقَلْتُمْ) **ağırdan almış olduğunuz hâlde,** nereye meylederek? (اِلَى الْاَرْضِ) **yere,** yâni dünyânın menfaatine, (اَرَضِيتُمْ) **yoksa siz râzı mı oldunuz?** ne ile? (بِالْحَيَاةِ) **o hayat ile,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın olan,** buradaki dünyâ kelimesi (اَلدُّنُوّ) masdarından

alınmıştır, neyin yerine râzı mı oldunuz? (مِنَ الْاٰخِرَةِ) **âhiretin yerine,** (فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ) **ama o hayâtın metâı** (yaşantısı) **olmadı,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en alçak olan,** buradaki dünyâ kelimesi (دَنَاءَةٌ) masdarından alınmıştır, yâni o âdî dünyânın yaşantısı değildir, neyin yanında? (فِى الْاٰخِرَةِ) **âhiretin yanında,** yâni ona nisbetle, (اِلَّا قَلِيلٌ) **ancak pek az bir şeydir.**

Meâl-i Şerîf - 38

38- Ey îmân etmiş olan o kimseler! Size ne şey oldu ki, size: "Allâh'ın yolunda (cihâd için Tebûk seferine) **çıkın" denildiği zaman, yer**(yüzünün geçici güzelliklerin)**e meyledip** (cihâda çıkma işini) **ağırdan aldınız.**

Yoksa siz âhiret (ve onun sonsuz nîmetleri) **yerine, o en yakın** (ve peşin dünyâ) **hayât**(ın)**a mı râzı oldunuz?! Ama o en alçak** (dünyâ) **hayâtın**(ın lezzetleriyle) **metâ**(lan)**ı**(p yararlanmak) **âhiret yanında ancak pek az** (ve îtibarsız) **bir şeydir.**

اِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا
وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 39

(اِلَّا تَنْفِرُوا) **Eğer** (cihâda) **çıkmazsanız,** (يُعَذِّبْ) (Allâh) **azap eder,** kime? (كُمْ) **size,** ne ile? (عَذَابًا) **büyük bir azapla,** öyle azap ki, (اَلِيمًا) **çok acı verici,** daha ne yapar? (وَيَسْتَبْدِلْ) **ve** (sizi) **değiştirir,** kiminle? (قَوْمًا) **bir kavimle,** öyle kavim ki, (غَيْرَكُمْ) **sizden başka,** (وَلَا تَضُرُّو) **ama siz zarar veremezsiniz,** kime? (هُ) **O'na,** yâni Allâh'a, zarardan ne ile? (شَيْـًٔا) **en ufak bir şeyle,** bu kelime mef'ûl-ü mutlaktır ki takdîri (شَيْـًٔا مِنَ الضَّرَرِ) şeklindedir, (وَاللّٰهُ) **zâten Allâh,** ne üzerine? (عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ) **her bir şey üzerine,** kimdir? (قَدِيرٌ) **Kadîr'dir,** yâni ziyâde gücü yetendir.

Meâl-i Şerîf - 39

39- Eğer (emrolunduğunda ve gerektiğinde kâfirlerle savaşa) **çıkmazsanız, O** (Allâh-u Te'âlâ) **size pek acı verici büyük bir azapla azap eder ve** (sizi helâk etmesinin ardından) **sizden başka bir kavmi yerin**(iz)**e getirir.**

Ama siz (cihâda çıkmamakla zarar türlerinden) **en ufak bir şeyle dahî O'na zarar veremezsiniz. Zâten Allâh** (sizi helâk edip yerinize başkalarını getirme ve siz olmasanız da dînine yardım etme konuları dâhil) **her bir şey üzerine** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr'dir.**

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَاۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰىۜ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَاۜ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 40

(اِلَّا تَنْصُرُو) **Eğer yardım etmezseniz,** kime? (هُ) **ona,** yâni Benim peygamberime, (فَقَدْ نَصَرَ) **zâten muhakkak yardım etti,** kime? (هُ) **ona,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne zamanda? (اِذْ اَخْرَجَ) **çıkarttığı zamanda,** kimi? (هُ) **onu,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** o ne olduğu hâlde çıkarttıkları zaman? (ثَانِيَ اثْنَيْنِ) **iki kişinin biri olduğu hâlde,** o zamandan bedel? (اِذْ هُمَا) **o ikisi olduğu zaman,** nerede? (فِي الْغَارِ) **o mağarada,** o vakitten de bedel? (اِذْ يَقُولُ) **o zaman ki diyordu,** kime? (لِصَاحِبِهِ) **arkadaşına,** ne diyordu? (لَا تَحْزَنْ) **üzülme,** (اِنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh**(ın yardımı), kiminle berâberdir? (مَعَنَا) **bizimle berâberdir,** (فَاَنْزَلَ) **akabinde indirdi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (سَكِينَتَهُ) **sekînetini,** yâni kendisi ile huzur ve sükûnetin artacağı rahmetini, kim üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** daha ne yaptı? (وَاَيَّدَ) **ve destekledi,** kimi? (هُ) **onu,** ne ile? (بِجُنُودٍ) **çok büyük birtakım ordularla,** öyle ordular ki, (لَمْ تَرَوْ) **siz görmediniz,** neyi? (هَا) **onları,** daha ne yaptı? (وَجَعَلَ) **ve yaptı,** neyi? (كَلِمَةَ الَّذِينَ) **o kimselerin sözünü** (ve dâvâsını) **ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** ne yaptı? (اَلسُّفْلٰى) **en alçak,** (وَكَلِمَةُ اللّٰهِ) **Allâh'ın kelimesi** (ve dâvâsı) **ise,** (هِيَ) **ancak o,** nedir? (اَلْعُلْيَا) **en üstün olandır,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (عَزِيزٌ) **Azîz'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 40

40- Siz o (Peygamber-i Zîşâ)**na yardım etmezseniz** (bu ona hiçbir zarar vermez)**, zâten gerçekten Allâh ona** (her zaman ve mekânda ve her türlü zor şartlar altında) **yardım etmiştir. Bir vakit ki; o kâfir olmuş kimseler onu** (Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)* ile berâber) **iki kişinin biriyken** (Mekke'den) **çıkarmıştı; bir zaman ki, o ikisi o** (Sevr Dağı'ndaki) **mağaradaydılar; vaktâ ki, o** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*), (kendisini koruma telâşına düşen) **arkadaşına:**

"Üzülme! Muhakkak Allâh(ın koruma ve yardımı) **bizimle berâberdir" diyordu da, nihâyet Allâh onun üzerine** (kendisiyle huzur ve sükûnetinin artacağı rahmet ve) **sekînetini indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz çok güçlü birtakım** (melek) **ordular**(ıy)**la da onu desteklemiş ve böylece o kâfir olmuş kimselerin kelimesini** (ve dâvâsını) **en alçak yapmıştı.**

Allâh'ın kelimesi (olan Kelime-i Tevhîd ve İslâm dâvâsı) **ise,** (her zaman) **en üstün olanın ta kendisi ancak odur. Allâh** (hiç mağlup edilemeyen bir) **Azîz'dir,** (dostlarını azîz ve müşrikleri zelîl kılma gibi tüm karar ve uygulamalarında tam isâbet sâhibi olan bir) **Hakîm'dir.**

Beyzâvî ve Nesefî gibi birçok müfessirin naklettikleri vechile; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Mekke'den Medîne'ye hicreti sırasında, Mekke'ye bir saatlik mesâfede bulunan Sevr Dağı'nın tepesindeki bir mağarada Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)* ile üç gün gizlendiler.

-Bu îtibarla Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)* Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in mağaradaki arkadaşı olma şerefine nâil olmaktan öte, sahâbî oluşu da Kur'ân'ın nassıyla sâbit olmuştur. Nitekim Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ona: "Sen benim mağarada arkadaşımdın, Havz'ın başında da arkadaşımsın" *(et-Tirmizî, el-Menâkıb:16, rakam:3670, 5/613)* buyurarak kendisini övmüştür. Bu yüzden diğer sahâbîlerin Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile birlikteliğini inkâr eden kişi kâfir olmayıp, Ehl-i Sünnet dışına çıkmış bir mübtedi' olur, ama Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*ın sahâbîliğini inkâr eden ise kâfir olur.-

O sırada müşrikler mağaranın etrâfına gelip aramaya başlayınca Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*: "Bugün yakalanacak olursak Allâh'ın dîni gitti" diye düşünüp çok korkarak Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e: "Yâ Rasûlellâh! Onlardan birisi ayaklarına bakacak olsa bizi oracıkta görecek" deyince, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "İki kişi hakkındaki düşüncen (ve telâşın) nedir ki, onların üçüncüsü Allâh'tır?" buyurdu ve bu sözüyle Allâh-u Te'âlâ'nın yardım, koruma ve destek bakımından kendileriyle birlikte olduğunu açıklamış oldu.

Onlar mağaraya girer girmez Allâh-u Te'âlâ iki güvercin gönderdi de, onlar mağaranın aşağı tarafında yumurtladılar, bir de örümcek yolladı ki, o da hemen mağaranın ağzını kurduğu ağ ile örttü, o sırada Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Yâ Rabbi! Onların gözlerini kör et" diye beddua edince onlar uzun süre aramalarına rağmen hiçbir şey bulamayarak geri döndüler. İşte bu kıssada Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in tevekkülünün ne kadar büyük olduğu görüldüğü gibi, Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*ın da birçok fazîleti açığa çıkmıştır. Bu yüzden Ömer ibnü'l-Hattâb *(Radıyallâhu Anh)* Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*dan bahsederken: "İsterdim ki, benim amellerimin tamâmı onun bir günlük ve bir gecelik ameli kadar olsaydı" buyurmuş ve şöyle anlatmıştır: "Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ile mağaraya yürüdükleri gece o, içeride zarar verici bir şey varsa Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e dokunmasın diye mağaraya önce kendisi girdi ve içeriyi iyice süpürdükten sonra kenarda bulduğu bir deliği elbisesiyle tıkadı, bir şey bulamayınca kalan iki deliği de ayaklarıyla kapattı, sonra Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i içeriye çağırdı.

Böylece Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* mağaraya girip başını onun koynuna yaslayarak uykuya daldı. O anda delikte bulunan bir yılan onu ayağından soktuysa da Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* uyanmasın diye hiç kıpırdamadan durdu ve gayr-i ihtiyârî akıttığı gözyaşları Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in yüzüne düşünce: 'Ey Ebû Bekr! Ne oldu sana?' diye sordu.

O: 'Anam babam sana fedâ olsun, ısırıldım' deyince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* mübârek tükürüğüyle ağrıyan yeri sıvazladı ve o anda hissettiği tüm acılar kayboldu. Fakat vefât edeceği gün o zehir Ebû Bekr-i Sıddîk *(Radıyallâhu Anh)*ın şehit olmasına sebep oldu. İşte ben o gecesini kastediyorum. İmrendiğim günü ise, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* vefât edince, bâzı Arap kabîlelerinin zekâtı reddederek irtidâd etmeleri üzerine tek başına da olsa onlarla harp etme karârı aldığı gündür." *(el-Hâzin, el-Beyzâvî, en-Nesefî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 3/123-124)*

اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 41

(اِنْفِرُوا) (Cihâda) **çıkın,** ne olduğunuz hâlde? (خِفَافًا) **hafif kimseler,** daha ne olduğunuz hâlde? (وَثِقَالًا) **ve ağır kişiler,** daha ne yapın? (وَجَاهِدُوا) **ve cihâd yapın,** ne ile? (بِاَمْوَالِكُمْ) **mallarınızla,** daha? (وَاَنْفُسِكُمْ) **ve canlarınızla,** nerede? (فِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** (ذٰلِكُمْ) **işte size bu,** nedir? (خَيْرٌ) **çok hayırlıdır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (اِنْ كُنْتُمْ) **eğer olduysanız,** nedir olduysanız? (تَعْلَمُونَ) **biliyorsunuz.**

Meâl-i Şerîf - 41

41- (Allâh yolunda cihâda çıkmaya yetecek kadar imkân ve güce sâhipseniz) **gerek hafif kimseler, gerekse ağır kişiler** (sağlam ve hasta, zengin ve fakir, genç ve yaşlı, güçlü ve zayıf, silahlı ve silahsız) **olarak** (her hâlükârda cihâda) **çıkın ve hem mallarınızla hem de canlarınızla Allâh'ın yolunda** (O'nun dînini dünyâya hâkim kılmak için) **cihâd yapın.**

İşte size! Bu, kendiniz için (iki cihanda da) **tam bir hayırdır. Eğer siz** (hayrın nerede olduğunu) **bilmekte olduysanız** (elbette cihâd yapmayı evde oturmaya tercîh edersiniz).

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلٰكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ اَنْفُسَهُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 42

(لَوْ كَانَ) **Eğer** (çağrıldıkları o şey) **olsaydı,** nedir olsaydı? (عَرَضًا) **bir menfaat,** öyle menfaat ki, (قَرِيبًا) **çok yakın,** daha? (وَسَفَرًا) **ve bir yolculuk,** öyle yolculuk ki, (قَاصِدًا) **orta,** yâni ne çok uzak ne çok yakın, (لَاتَّبَعُو) **elbette iyice izlerlerdi,** kimi? (كَ) **seni,** (وَلٰكِنْ بَعُدَتْ) **velâkin uzak geldi,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (الشُّقَّةُ) **o zorluk**(la kat edilecek mesâfe), (وَسَيَحْلِفُونَ) **bir de yakında yemin edecekler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh**(ın adın)**a,** ne diye? (لَوِ اسْتَطَعْنَا) **şâyet güç bulabilseydik,** (لَخَرَجْنَا) **elbette çıkardık,** kiminle berâber? (مَعَكُمْ) **sizinle berâber,** (يُهْلِكُونَ) (böyle yaparak) **helâk edecekler,** kimi? (اَنْفُسَهُمْ) **kendi nefislerini,** (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** (يَعْلَمُ) **bilmektedir,** neyi? (اِنَّهُمْ) **muhakkak onlar,** kimdirler? (لَكَاذِبُونَ) **elbette yalancı kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 42

42- Eğer (çağrıldıkları şey, ulaşımı pek kolay ve) **çok yakın bir menfaat ve** (yakınla uzak arası) **orta bir yolculuk olsaydı, elbette seni iyice izlerlerdi. Fakat o zorluk**(la kat edilecek mesâfe) **kendilerine uzak geldi.**

Yakında o (cihattan geri kala)**nlar** (Tebûk seferinden döndüğünüzde): **"Güç** (ve imkân) **bulabilseydik elbette sizinle birlikte çıkardık" diye Allâh**(ın adın)**a yemin edecekler.** (Böylece) **onlar** (kendilerini azâba sürükleyerek) **nefislerini helâk edecekler. Hâlbuki Allâh bilmektedir ki; gerçekten onlar elbette yalancı kimselerdir.**

عَفَا اللّٰهُ عَنْكَۚ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذ۪ينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٤٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 43

(عَفَا) **Muâf tuttu,** burada (عَفَى) kelimesi, (عَافَا) fiili mânâsındadır, *(es-Semerkandî, Bahrü'l-'ulûm, 2/53)* kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kimi? (عَنْكَ) **seni,** yâni bu yaptığın işte seni herhangi bir siteme mâruz etmedi, (لِمَ اَذِنْتَ) **niçin izin verdin?** kime? (لَهُمْ) **onlara,** ne zamâna kadar izin vermeseydin? (حَتّٰى يَتَبَيَّنَ) **iyice belirinceye kadar,** kim için? (لَكَ) **senin için,** kim? (اَلَّذ۪ينَ) **o kimseler ki,** (صَدَقُوا) **doğru** (sözlü) **oldular,** daha ne zamâna kadar? (وَتَعْلَمَ) **ve sen bilinceye kadar,** kimi? (اَلْكَاذِب۪ينَ) **yalancıları.**

Meâl-i Şerîf - 43

43- (Habîbim! Önce şunu peşînen bil ki) **Allâh** (evlâ olanı terk etme kabîlinden yaptığın hiçbir işte seni kasıtlı bulmadığı için bu işte de) **seni** (herhangi bir siteme mâruz bırakmaktan) **muâf tuttu!**

Sen o (cihâda çıkmama bahânesi olarak imkânsızlıklarını ortaya atanlara ve Allâh adına yemini bu yalanlarına âlet yapa)**n** (münâfık)**lara** (cihattan geri kalmaları husûsunda) **niçin izin verdin?!**

Tâ ki (mâzeretlerini belirten sözlerinde) **doğru olan o kimseler sana iyice belirseydi ve sen o** (özürlerinde) **yalancı olan kişileri bilseydin** (de ona göre izin verseydin daha iyi olurdu)**!**

Bâzılarının sandığı gibi bu âyet-i kerîme, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in affı gerektiren bir günah işlediğine aslâ delâlet etmez.

Bilakis Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in Allâh-u Te'âlâ nezdinde en yüksek mertebeye sâhip bulunduğuna ve diğer peygamberlere karşı üstünlüğüne delâlet etmektedir. Zîrâ Allâh-u Te'âlâ hiçbir peygamberin muâmelesi hakkında daha söze başlamadan önce böyle bir af ifâdesi kullanmamıştır.

Bu âyet-i celîlede peygamberlerin, kendilerine vahiy gelmemiş olan bir konuda ictihâd yapabileceklerine dâir bir delil bulunmaktadır.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e daha önce Allâh-u Te'âlâ tarafından, Tebûk Muhârebesi'ne katılmamak için izin isteyenlere izin vermemesi husûsunda bir emir gelmediği için ve kendisine: "Onlardan dilediğine izin ver" *(en-Nûr Sûresi:62)* şeklinde genel bir yetki verildiğinden dolayı onlara izin verme konusunda bir ictihatda bulunmuştu. Ama Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmesiyle onların gizli niyetlerini kendisine bildirerek: "Sen izin vermesen de zâten onlar münâfık oldukları için harpten geri kalacaklardı lâkin sen bu yaptığından mesûl değilsin, zîrâ hakkında vahiy bulunmayan konularda dilediğini yapmakta muhayyersin" buyurmuş oldu. Dolayısıyla âyet-i celîlede geçen "Affetti" ifâdesi, "Suçunu bağışladı" anlamında olmayıp, ancak "Seni bu işten muâf tuttu" mânâsında anlaşılmalıdır. Nitekim Kāzî Iyâz, Kuşeyrî ve Semerkandî *(Rahimehumüllâh)* gibi râsih âlimlerin görüşleri de bu yöndedir ki bu mânâ İmâm-ı Şâfi'î *(Radıyallâhu Anh)* ile arasında bir râvî bulunan büyük müfessir ve muhaddis Ebû Sa'îd (Muhammed ibnü Ukayl) el-Firyâbî *(Rahimehullâh)*tan (v.285) nakledilmiştir. *(es-Semerkandî, Bahrü'l-'ulûm, 2/53; el-Kāzî 'Iyâz, eş-Şifâ, 1/79-80; el-Hâzin, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 3/133)*

Fahrurrâzî *(Rahimehullâh)* şöyle demiştir: "Bu âyet-i kerîme ictihadla alakalı bir konu hakkında olduğu için Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in bu fiili, evlâ ve ekmel olanı terk etme mânâsına hamledilir ki böylece kendisi 'İctihâdında hatâ edene bir ecir vardır' *(el-Buhârî, rakam:6919, 6/2676; Müslim, rakam:1716)* hadîs-i şerîfinin müjdesine nail olmuştur." *(er-Râzî, Mefâtîhu'l-ğayb, 16/58; et-Tıybi, Futûhu'l-ğayb, 7/256)*

Bu konuda geniş mâlûmât için bkz: *Rûhu'l-Furkān Tefsîri, 17/273-282*

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ يُجَاهِدُوا
بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 44

(لَا يَسْتَأْذِنُ) **İzin istemez,** kimden? (كَ) **senden,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (يُؤْمِنُونَ) **îmân ediyorlar,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالْيَوْمِ) **ve o güne,** öyle gün ki, (اَلْاٰخِرِ) **son olan,** yâni mahşer gününe, ne husûsunda izin istemez? (اَنْ يُجَاهِدُوا) **cihâd etmeleri husûsunda,** burada (فِى) harf-i ceri mahzûftur, ne ile cihâd etmeleri? (بِاَمْوَالِهِمْ) **mallarıyla,** daha? (وَاَنْفُسِهِمْ) **ve canlarıyla,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (عَلِيمٌ) **hakkıyla bilicidir,** kimi? (بِالْمُتَّقِينَ) **o takvâ sâhibi kimseleri.**

Meâl-i Şerîf - 44

44- Allâh'a ve o (dünyâ günlerinden) **son**(ra gelecek mahşer) **gün**(ün)**e kendileri** (gerçekten) **îmân etmekte olan o kimseler, mallarıyla ve canlarıyla cihâd etmeleri husûsunda senden izin** (bile) **istemez.**

(Bilakis izin beklemeden hiç tereddütsüz cihâda koşarlar.) **Zâten Allâh o takvâ sâhiplerini**(n amellerini ve niyetlerini çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

اِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ
وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 45

(اِنَّمَا يَسْتَأْذِنُ) **Ancak izin ister,** kimden? (كَ) **senden,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (لَا يُؤْمِنُونَ) **îmân etmiyorlar,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَالْيَوْمِ) **ve o güne,** öyle gün ki, (اَلْاٰخِرِ) **son olan,** daha öyle kimseler ki, (وَارْتَابَتْ) **iyice şüphelenmiştir,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **onların kalpleri,** daha? (فَهُمْ) **bu sebeple onlar,** nerede? (فِى رَيْبِهِمْ) **kuşkuları içerisinde,** nedirler? (يَتَرَدَّدُونَ) **sürekli tereddüt etmektedirler.**

Meâl-i Şerîf - 45

45- (Özürsüz yere cihâda çıkmamak için) **senden ancak o kimseler izin ister ki onlar Allâh'a ve o** (dünyâ günlerinden) **son**(ra gelecek mahşer) **gün**(ün)**e îmân etmezler, zâten onların kalpleri** (îmân husûsunda) **iyice şüphelenmiştir, bu sebeple onlar** (İslâm'ın hak olup olmadığı husûsundaki) **kuşkuları içerisinde sürekli tereddüt etmektedirler.**

وَلَوْ اَرَادُوا الْخُرُوجَ لَاَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلٰكِنْ كَرِهَ اللّٰهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 46

(وَلَوْ اَرَادُوا) **Ve eğer isteselerdi,** neyi? (اَلْخُرُوجَ) **çıkmayı,** (لَاَعَدُّوا) **elbette hazırlarlardı,** niçin? (لَهُ) **onun için,** ne hazırlarlardı? (عُدَّةً) **bir techîzât,** (وَلٰكِنْ كَرِهَ) **velâkin hoş görmedi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اِنْبِعَاثَهُمْ) **onların çıkışa kalkışmalarını,** (فَثَبَّطَ) **nihâyet engelledi,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَقِيلَ) **ve** (şeytan tarafından onlara) **denildi,** ne denildi? (اُقْعُدُوا) **oturun,** kimlerle berâber? (مَعَ الْقَاعِدِينَ) **o** (cihâda çıkmayarak) **oturanlarla berâber.**

Meâl-i Şerîf - 46

46- Zâten onlar (cihâda) **çıkmak isteselerdi, elbette onun için** (yolcuya gereken binek ve azık gibi) **bir techîzât** (önceden) **hazırlarlardı. Velâkin Allâh onların çıkışa kalkışmalarını hoş görmedi de, kendilerini** (tembelliğe ve isteksizliğe sevk ederek) **engelledi.**

Yine (böylece Allâh-u Te'âlâ'nın imtihan hikmetine dayalı müsâadesine binâen, şeytan tarafından onlara): "(Kötürümler, çocuklar ve kadınlar gibi evlerinde) **oturan o kimselerle birlikte siz de oturun" denildi.**

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ اِلَّا خَبَالًا وَلَاَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 47

(لَوْ خَرَجُوا) (O münâfıklar) **çıkmış olsalardı,** nerede? (فِيكُمْ) **sizin içinizde,** (مَا زَادُوا) **ziyâde etmezlerdi,** yâni artış yapmış olmazlardı, kime? (كُمْ) **size,** yâni sizin hiçbir şeyinizi artırmazlardı, (اِلَّا خَبَالًا) **ancak şer ve fesat bakımından** (artırırlardı), (وَلَاَوْضَعُوا) **ve elbette** (at) **koştururlardı,** nerede? (خِلَالَكُمْ) **aranızda,** ne oldukları hâlde? (يَبْغُونَ) **aramakta oldukları hâlde,** kime? (كُمُ) **size,** neyi? (اَلْفِتْنَةَ) **fitneyi,** (وَفِيكُمْ) **zâten içinizde vardır,** kimler? (سَمَّاعُونَ) **çokça kulak veren** (câsus kimse)**ler,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (وَاللّٰهُ) **ama Allâh,** kimdir? (عَلِيمٌ) **hakkıyla bilicidir,** kimi? (بِالظَّالِمِينَ) **o zâlimleri.**

Meâl-i Şerîf - 47

47- O (münâfık ola)**nlar sizin içinizde** (savaşa) **çıkmış olsalardı, size** (korku ve güçsüzlük vererek düzen bozmaktan,) **şer ve fesattan başka bir şeyi artırmazlardı ve elbette** (aranızda görüş ayrılığı çıkarma ve kovuculuk yaparak sizi birbirinize düşürme faaliyetlerine teşebbüs ederek) **size fitne** (ulaştırmayı) **aramakta oldukları hâlde aranızda** (at) **koştururlardı. Zâten içinizde onlar adına** (câsusluk yapmak üzere sizin söylediklerinize) **çokça kulak ver**(ip kendilerine nakled)**enler vardır** ***/zâten içinizde onları iyice dinley****(ip etkilenerek sözlerine itâat ed)****en*** *(zayıf kalpli kimse)****ler vardır/.*** **Ama Allâh o zâlimleri**(n yaptıklarını da yapacaklarını da, tüm niyetlerini de hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir.**

لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْاُمُورَ حَتّٰى جَٓاءَ الْحَقُّ
وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٤٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 48

(لَقَدِ ابْتَغَوُا) **Andolsun ki; elbette aramıştılar,** neyi? (اَلْفِتْنَةَ) **fitneyi,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** daha ne yapmıştılar? (وَقَلَّبُوا) **ve çevirmiştiler,** kim için? (لَكَ) **senin için,** neyi? (اَلْاُمُورَ) **nice işleri,** (حَتّٰى جَٓاءَ) **nihâyet gelmişti de,** ne? (اَلْحَقُّ) **o hak** (olan zafer), daha ne oldu? (وَظَهَرَ) **ve belirgin bir şekilde gâlip olmuştu,** ne? (اَمْرُ اللّٰهِ) **Allâh'ın emri** (olan dîni), (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (كَارِهُونَ) (bunu hiç) **istemeyen kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 48

48- Andolsun ki; muhakkak o(münâfık ola)**nlar bu** (Tebûk Gazâsı)**ndan önce de** (sahâbenin dağılması ve ordunun paramparça olması gibi) **fitne**(ler) **aramıştılar ve elbette senin** (dâvânı iptâl) **için nice** (hîle ve tuzaklar kurup kötü) **işler çevirmiştiler.**

Nihâyet (Allâh'ın vaad ettiği) **o hak** (olan yardım ve zafer) **gelmişti de, Allâh'ın emri** (dîni ve şerîatı) **belirgin bir şekilde gâlib olmuştu. Hâlbuki onlar** (bunu hiç) **istemeyen kimselerdir.**

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِى وَلَا تَفْتِنِّىۜ اَلَا فِى الْفِتْنَةِ سَقَطُواۜ
وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 49

(وَمِنْهُمْ) **Ve o**(münâfık ola)**nlardan vardır,** kim? (مَنْ) **öyle kimse ki,** (يَقُولُ) **der,** ne der? (ائْذَنْ) **izin ver,** kime? (لِى) **bana,** daha? (وَلَا تَفْتِنْ) **ve fitnelendirme,** kimi? (نِى) **beni,** (اَلَا فِى الْفِتْنَةِ) (Habîbim!) **haberin olsun ki; fitnenin tam içerisine,** (سَقَطُوا) **düştüler,** (وَاِنَّ جَهَنَّمَ) **zâten cehennem,** nedir? (لَمُحِيطَةٌ) **elbette kuşatıcıdır,** kimi? (بِالْكَافِرِينَ) **o kâfirleri.**

Meâl-i Şerîf - 49

49- O (münâfık ola)**nlardan kimi de: "Bana** (cihattan geri kalmam için) **izin ver de, beni** (emrine muhâlefete mecbur bırakarak, işimin gücümün bozulmasına sebep olarak ve bu sıcakta yola çıkararak) **fitneye düşürme" der.** (Habîbim!) **Haberin olsun ki; onlar** (bu türlü sudan bahânelerle ve yalan mâzeretlerle izin isteme cüretini göstererek fitneden kaçalım derken) **fitnenin tam içerisine düştüler. Zâten şüphesiz ki cehennem o kâfirleri** (daha onlar dünyâda iken) **elbette çepeçevre kuşatıcıdır.**

Bu âyet-i kerîme Cedd ibnü Kays hakkında nâzil olmuştur, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Tebûk seferine hazırlandığı zaman münâfıklardan olan bu kişiye: "Ey Cedd ibnü Kays! Rumlarla savaşa var mısın?" deyince o: "Yâ Rasûlellâh! Gerçekten benim kavmim bilmektedir ki ben kadın sevgisine müptelâ bir adamım, korkarım Rum kızlarını gördüğümde dayanamam, sen beni onlarla fitneye düşürme" dedi. İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)* şöyle anlatmıştır: "Cedd ibnü Kays'ın münâfıklıktan başka bir illeti yokken ortaya böyle bir bahâne atınca Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ondan yüz çevirdi ve: 'Hadi sana izin verdim' buyurdu. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirerek o münâfığı rezil-ü rüsvâ etti." *(İbnü Ebî Hâtim, 6/1809; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 12654; Ebû Nu'aym, Hılyetü'l-evliyâ, 1/512; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/394-395)*

اِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْۚ وَاِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَا اَمْرَنَا
مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 50

(اِنْ تُصِبْ) **Eğer isâbet ederse,** kime? (كَ) **sana,** ne? (حَسَنَةٌ) **güzel bir şey,** (تَسُؤْ) **kötü eder,** kimi? (هُمْ) **onları,** daha? (وَاِنْ تُصِبْ) **ve isâbet ederse,** kime? (كَ) **sana,** ne? (مُصِيبَةٌ) **bir musîbet,** (يَقُولُوا) **derler,** ne derler? (قَدْ اَخَذْنَا) **muhakkak**

biz (sağlama) **almıştık,** neyi? (اَمْرَنَا) (tedbirle ilgili) **işimizi,** neden önce? (مِنْ قَبْلُ) **bundan önce,** daha ne yaparlar? (وَيَتَوَلَّوْا) **ve** (toplandıkları meclisten) **dönerler,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** nedirler? (فَرِحُونَ) **ferahlanıcı** (sevinçli) **kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 50

50- (Habîbim! Bâzı muhârebelerinde) **sana** (zafer ve ganîmet gibi) **güzel bir şey ulaşırsa,** (sana karşı besledikleri aşırı kıskançlık ve düşmanlıktan dolayı) **bu onları kötü eder. Ama** (bâzen) **sana** (bozgun ve hezîmet gibi) **bir musîbet isâbet edecek olursa** (kendi yaptıklarını beğenerek): **"Gerçekten biz daha önce** (bu felâketi gördüğümüz için cihâda gitmeyerek, tedbir ve sakınmayla ilgili) **işimizi** (sağlama) **almıştık" derler ve böylece onlar** (senin başına gelene sevinen ve yaptıklarıyla keyiflenen) **ferahlanıcı kimseler hâlinde** (toplantılarından) **dönerler** */(Habîbim! Senin yanından)* ***dön**(üp gid)**erler/.***

Câbir ibnü Abdillâh *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır: "Cihattan geri kalan münâfıklar Medîne'de fitne çıkararak: 'Muhammed *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ve ashâbı yolculuklarında çok büyük sıkıntılar çekmişler ve perişân olmuşlar' diye kötü haberler yaydılar. Bunu duyan diğer münâfıklar da sevinerek: 'Akıllılık etmişiz de onlarla birlikte yola çıkmamışız' diye kendi görüşlerini beğendiler. Daha sonra Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ve ashâbının âfiyet haberleri gelince onların yalancılığı ortaya çıktı. İşte Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmeyi bu hususta inzâl buyurmuştur." *(İbnü Ebi Hâtim, 6/1810; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/399-400)*

قُلْ لَنْ يُصِيبَنَٓا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَاۚ هُوَ مَوْلٰينَاۚ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 51

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (لَنْ يُصِيبَ) **aslâ isâbet edemez,** kime? (نَا) **bize,** (اِلَّا مَا) **ancak o şeyler müstesnâ ki,** (كَتَبَ) **yazdı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kim için? (لَنَا) **bizim için,** (هُوَ) **ancak O,** kimdir? (مَوْلٰينَا) **bizim Mevlâmız'dır,** (وَعَلَى اللّٰهِ) **ve ancak Allâh'a,** (فَلْيَتَوَكَّلِ) **artık tevekkül etsin,** kim? (اَلْمُؤْمِنُونَ) **mümin kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 51

51- (Habîbim!) **De ki: "Allâh'ın bizim için yazmış olduğu** (ve takdîr buyurduğu ya yardım ve zafer ya da şehitlik ve ebedî nîmetlere mazhariyet gibi) **şeylerden başkası bize aslâ isâbet edemez. Ancak O bizim Mevlâmız** (sâhibimiz ve yardımcımız)**dır. Îmân edenler de artık sâdece Allâh'a tevekkül etsin**(ler ve her konuda yalnız O'na güvenip, tüm işlerini sâdece O'na ısmarlasınlar)**."**

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَٓا اِلَّٓا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِۜ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُصِيبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِه۪ٓ اَوْ بِاَيْدِينَاۘ فَتَرَبَّصُٓوا اِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 52

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (هَلْ تَرَبَّصُونَ) **siz beklemiyorsunuz,** kiminle ilgili? (بِنَا) **bizimle ilgili,** (اِلَّا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ) **ancak iki güzel şeyden birini** (bekliyorsunuz), (وَنَحْنُ) **hâlbuki biz,** (نَتَرَبَّصُ) **bekliyoruz,** kim hakkında? (بِكُمْ) **sizin hakkınızda,** neyi beklemekteyiz? (اَنْ يُصِيبَ) **isâbet ettirmesini,** kime? (كُمْ) **size,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi isâbet ettirmesini? (بِعَذَابٍ) **büyük bir azâbı,** öyle azap ki, kim tarafından olucu? (مِنْ عِنْدِهٖ) **Kendi nezdinden,** yâhût kimden göndereceği azâbı? (اَوْ بِاَيْدِينَا) **yâhut bizim ellerimizle** (göndereceği azâbı bekliyoruz), (فَتَرَبَّصُوا) **öyleyse bekleyin,** (اِنَّا) **şüphesiz biz,** kiminle berâber? (مَعَكُمْ) **sizinle berâber,** kimleriz? (مُتَرَبِّصُونَ) **bekleyicileriz.**

Meâl-i Şerîf - 52

52- (Habîbim!) **De ki: "Siz bizimle ilgili ancak o en güzel iki şeyin** (ya zaferin ya da şehitliğin) **birini beklemektesiniz. Hâlbuki biz sizin hakkınızda** (en kötü iki âkıbetin birini) **Allâh'ın size Kendi tarafından** (vâsıtasız gelecek) **veyâ bizim ellerimizle** (gerçekleşecek) **büyük bir azap isâbet ettirmesini beklemekteyiz. Öyleyse siz** (bizim âkıbetimizi) **bekleyin. Şüphesiz ki biz de sizinle birlikte** (başınıza gelecekleri) **bekleyen kimseleriz."**

قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَّلَ مِنْكُمْ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 53

(قُلْ) (Habîbim!) **Söyle,** ne söyle? (اَنْفِقُوا) **infâk edin,** ne olduğunuz hâlde? (طَوْعًا) **gönüllü olarak,** daha ne olduğunuz hâlde? (اَوْ كَرْهًا) **yâhut hoşlanmayarak,** (لَنْ يُتَقَبَّلَ) (verdikleriniz) **aslâ kabûl olunmayacak,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** (اِنَّكُمْ) **gerçekten siz,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (قَوْمًا) **bir toplum,** öyle toplum ki, (فَاسِقِينَ) **fâsık kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 53

53- (Habîbim! O gösteriş için yardım teklif eden münâfıklara) **de ki: "Gönüllü olarak ya da hoşlanmayarak** (mallarınızı cihâd yoluna) **infakta bulunun.** (Her iki durumda da bu harcamalarınız) **sizden aslâ kabûl edilmeyecektir. Çünkü siz gerçekten de** (emre itâatten çıkmış) **fâsıklar toplumu oldunuz."**

Bu âyet-i kerîme de Cedd ibnü Kays hakkında nâzil olmuştur; çünkü o, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den cihâda gitmemek için izin isterken: "Ben kadınları görünce sabredemem, fitnelenirim, lâkin sana malımla yardım edeyim" diyerek maddî destek teklifinde bulunmuştu. İşte bu âyet-i kerîme onun hakkında nâzil oldu. *(İbnü Cerîr et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 11/499; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/403)*

Böylece Mevlâ Te'âlâ onun bu infâkının Allâh için olmadığını beyân ederek kabûle şâyân olmayacağını açıkladı ki bu, o kişinin yapacağı yardımdan dolayı hiçbir sevap kazanamayacağını beyân ettiği gibi, bu yardımın ondan alınmaması gerektiğine de işâret etmiştir. *(el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 10/371)*

وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّٓا اَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَبِرَسُولِه۪ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 54

(وَمَا مَنَعَ) **Ve engel olmadı,** kime? (هُمْ) **onlara,** onlardan bedel? (اَنْ تُقْبَلَ) **kabûl olunmasına,** kimden? (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne kabûl olunması? (نَفَقَاتُهُمْ) **harcamaları,** yâni onların harcamalarının kabûl olmasına mâni olmadı, (اِلَّٓا اَنَّهُمْ) **ancak** (şu mâni oldu ki) **gerçekten onlar,** (كَفَرُوا) **inkâr ettiler,** kimi? (بِاللّٰهِ) **Allâh'ı,** daha? (وَبِرَسُولِه۪) **ve Rasûlü'nü,** daha şu mâni oldu ki, (وَلَا يَأْتُونَ) **ve gelmezler,** neye? (الصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**a,** (اِلَّا وَهُمْ) **ancak hâlbuki onlar,** nedirler? (كُسَالٰى) **üşengeç kimselerdir,** daha şu mâni oldu ki, (وَلَا يُنْفِقُونَ) **infakta bulunmazlar,** (اِلَّا وَهُمْ) **ancak hâlbuki onlar,** kimlerdir? (كَارِهُونَ) (vermeye karşı) **isteksiz kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 54

54- Ayrıca onlar(ın riyâ için yaptıkları hayırlar)**a;** (ve sâdece gösteriş niyeti barındıran o) **harcamalarının kendilerinden kabûl edilmesine engel olmuş olan şey, ancak** (ve ancak) **gerçekten onların Allâh'ı ve Rasûlü'nü inkâr etmiş olmaları, kendilerinin** (ağırlanan) **üşengeç kimseler olmaktan başka bir hâlde namaza gelmemeleri ve onların** (sevap ummayan, azaptan da korkmayan) **isteksiz kimseler olmaktan başka bir sûretle infakta bulunmamalarıdır.**

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْۜ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 55

(فَلَا تُعْجِبْ) (Habîbim!) **Artık hayrân bırakmasın,** kimi? (كَ) **seni,** ne? (اَمْوَالُهُمْ) **onların malları,** daha? (وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ) **çocukları da** (hayrân bırakıcı) **olmasın,** (اِنَّمَا يُر۪يدُ) **ancak murâd ediyor,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? Onlara (dünyâlık mâl ve evlâd) vermeyi, burada mef'ûl mahzûftur, takdîri (إِعْطَائَهُمْ) "Onlara vermeyi" şeklindedir, *(el-Âlûsî)* niçin onlara vermek murâd ediyor? (لِيُعَذِّبَ) **azap etmesi için,**

buradaki (لِ) harfi ta'lîl içindir, zâide kabûl edenler de olmuştur ki meâldeki mânâ ona göre verilmiştir, kime azap etmesi için? (هُمْ) **onlara,** ne sebebi ile? (بِهَا) **onlar sebebiyle,** nerede? (فِى الْحَيٰوةِ) **o hayatta,** öyle hayat ki, (اَلدُّنْيَا) **en yakın olan,** daha neyi murâd ediyor? (وَتَزْهَقَ) **ve zorla çıkmasını,** ne? (اَنْفُسُهُمْ) **onların canları,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (كَافِرُونَ) **kâfir kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 55

55- (Habîbim!) **Onların malları seni hayran bırakmasın, çocukları da** (seni hayran bırakıcı) **olmasın.**

Allâh (onlara çok mal ve çocuk vererek kendilerinin iyiliğini irâde etmemiş lâkin) **bunlar sebebiyle onlara ancak o en yakın** (dünyâ) **hayât**(ın)**da azap etmeyi ve kendileri kâfir kimseler oldukları hâlde canlarının zorla çıkmasını murâd etmektedir.**

Allâh-u Te'âlâ'nın dünyâda münâfıkları azâba uğratması birçok yönden îzâh edilebilir; nitekim onların bunca malı toplayıp koruma uğrundaki gayret ve çabaları, onlara karşı aşırı düşkünlük yüzünden ellerinden çıkar korkusuyla taşıdıkları endişeleri ve istemeyerek de olsa Müslüman olduklarını göstermek için onlardan hayır yollarına harcama mecbûriyetinde kalmaları, gerçekten onların mal ve evlât yüzünden dünyâda uğradıkları musîbetlerden bâzılarıdır.

وَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْؕ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 56

(وَيَحْلِفُونَ) **Bir de yemin ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh** (adın)**a,** ne diye? (اِنَّهُمْ) **şüphesiz onlar,** kimdendir, (لَمِنْكُمْ) **elbette sizdendir,** (وَمَا هُمْ) **hâlbuki onlar olmadı,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** (وَلٰكِنَّهُمْ) **velâkin onlar,** kimdir? (قَوْمٌ) **bir toplumdur,** öyle toplum ki, (يَفْرَقُونَ) **korkmaktalar.**

Meâl-i Şerîf - 56

56- Bir de o (münâfık ola)**nlar Allâh** (adın)**a yemin ederler ki; gerçekten kendileri elbette** (îmân konusunda) **sizdendirler. Hâlbuki onlar** (kalplerinde îmân bulunmadığı için) **sizden değildirler. Velâkin onlar öyle** (cesâretsiz) **bir toplumdur ki sürekli** (sizin, müşriklere yaptığınız öldürme, esir etme ve ganîmet alma muâmelelerini onlara da revâ görmenizden) **korkmaktadırlar.** (Bu yüzden de takıyye yoluyla Müslüman olduklarını gösterip, yalan yeminlerle sizi buna inandırmaya çalışmaktadırlar.)

لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَاً اَوْ مَغَارَاتٍ اَوْ مُدَّخَلاً لَوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 57

(لَوْ يَجِدُونَ) **Şâyet bulsalar,** neyi? (مَلْجَـًٔا) **bir sığınağı,** daha? (اَوْ مَغَارَاتٍ) **ya da mağaraları,** daha? (اَوْ مُدَّخَلًا) **yâhut zorla girilebilecek herhangi bir yeri,** (لَوَلَّوْا) **elbette yönelirlerdi,** nereye? (اِلَيْهِ) **oraya,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** (يَجْمَحُونَ) **süratlice koşmaktadırlar.**

Meâl-i Şerîf - 57

57- Eğer onlar (sizden kurtulacakları) **herhangi bir sığınak ya da mağaralar veyâ** (tüneller ve yuvalar gibi) **zorla girilebilecek herhangi bir yer** (dahî) **bulsalardı, elbette kendileri** (hiçbir şeyin geri çeviremeyeceği inatçı ve azgın bir atın çabukluğuyla) **süratlice koşar oldukları hâlde ona doğru yönelirlerdi.**

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِى الصَّدَقَاتِۚ فَاِنْ اُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا
وَاِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَٓا اِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 58

(وَمِنْهُمْ) **Yine o** (münâfık ola)**nlardan vardır,** kim? (مَنْ) **öyle kimse ki,** (يَلْمِزُ) **ayıplar,** kimi? (كَ) **seni,** ne hakkında? (فِى الصَّدَقَاتِ) **sadakalar**(ı dağıtman) **hakkında,** (فَاِنْ اُعْطُوا) **artık onlara verilirse,** neden? (مِنْهَا) **ondan bir şey,** (رَضُوا) **râzı olurlar,** daha ne yaparlar? (وَاِنْ لَمْ يُعْطَوْا) **ama eğer onlara verilmezse,** neden? (مِنْهَا) **ondan bir şey,** (اِذَا هُمْ) **birdenbire onlar,** (يَسْخَطُونَ) **kızarlar.**

Meâl-i Şerîf - 58

58- O (münâfık ola)**nlardan öylesi de vardır ki, sadaka** (ve zekât)**lar**(ı dağıtman) **hakkında seni ayıplamaktadır. Artık onlara ondan bir şey verilecek olursa hoşnut olurlar** (ve senin bu taksîmini beğenirler)**, fakat kendilerine ondan bir şey verilmezse birdenbire onlar kızarlar.**

Ebû Sa'îd el-Hudrî *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; bu âyet-i kerîme ileride Alî *(Radıyallâhu Anh)*ın kendileriyle harbedeceği Hâricîlerin başını çeken Zü'l-Huveysıra hakkında nâzil olmuştur. Şöyle ki; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Mekke ehlinin gönlünü almak için onlara Huneyn ganîmetlerinden bol pay verince, o: "Yâ Rasûlellâh! Adâletli ol" dedi. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de: "Yazık sana! Ben adâletli değilsem kim adâletli davranacak?!" buyurdu. Bunu duyan Ömer ibnü'l-Hattâb *(Radıyallâhu Anh)*: "Yâ Rasûlellâh! Bırak beni de şu münâfığı öldüreyim" deyince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "İnsanların, ashâbımı öldürttüğümü (sanarak aleyhime) konuşmasından Allâh'a sığınırım. Gerçekten bu ve arkadaşları Kur'ân okuyorlar ama boğazlarını geçmiyor. Ok avdan (kan bulaşmadan süratle) çıktığı gibi onlar da dinden çıkacaklar" buyurdu. İşte bu âyet-i celîle bu kişiler hakkında nâzil oldu. *(el-Buhârî, rakam:6933, 9/17; Müslim, rakam:1063, 2/740; İbnü Cerîr et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 11/507-508; İbnü Ebî Hâtim, 6/1815)*

وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوا مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْتِينَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ وَرَسُولُهُٓ اِنَّٓا اِلَى اللّٰهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 59

(وَلَوْ اَنَّهُمْ) **Ama eğer gerçekten onlar,** (رَضُوا) **râzı olsalardı,** neye? (مَٓا) **o şeye ki,** (اٰتٰى) **verdi,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** daha? (وَرَسُولُهُ) **ve Rasûlü,** daha ne yapsalardı? (وَقَالُوا) **ve deselerdi,** ne deselerdi? (حَسْبُنَا) **bize kâfî gelecek,** kimdir? (اَللّٰهُ) **ancak Allâh'tır,** (سَيُؤْتِى) **yakında verecek,** kime? (نَا) **bize,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** neden verecek? (مِنْ فَضْلِه۪) **fazl**(-u ihsân)**ından,** daha kim verecek? (وَرَسُولُهُٓ) **Rasûlü de,** (اِنَّٓا) **şüphesiz ki biz,** kime? (اِلَى اللّٰهِ) **ancak Allâh'a,** kimleriz? (رَاغِبُونَ) **rağbet edici kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 59

59- Eğer gerçekten onlar Allâh'ın ve Rasûlü'nün (ganîmet ve sadaka mallarından) **kendilerine vermiş olduğu şeye râzı gelseydiler ve: "Bize kâfî gelecek ancak Allâh**(ın bizim için ayırdığı pay)**dır, yakında Allâh da bize fazl**(-u ihsân)**ından verecek, Rasûlü de. Şüphesiz ki biz yalnızca Allâh**(ın ikrâmın)**a rağbet edici kimseleriz" deseydiler** (elbette bu kendileri için çok hayırlı ve kârlı olurdu).

اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَٓاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 60

(اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ) **Sadakalar**(ın kısımlarından biri olan zekâtlar) **ancak,** kim için tahsîs edilmiştir? (لِلْفُقَرَٓاءِ) **fakirler için,** daha? (وَالْمَسَاكِينِ) **ve miskinler** (hiçbir şeyi olmayan yoksullar) **için,** daha? (وَالْعَامِلِينَ) **ve çalışma yapan** (memur)**lar için,** ne üzerine? (عَلَيْهَا) **onlar üzerine,** yâni zekât mallarını toplama vazîfesinde çalışanlar için, daha? (وَالْمُؤَلَّفَةِ) **ve alıştırılacak kimseler için,** ne? (قُلُوبُهُمْ) **kalpleri,** yâni kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenen kimseler için, zekâtlar daha nerede sarf edilir? (وَفِى الرِّقَابِ) **ve boyunlar**(ı kölelikten kurtarma) **uğrunda,** daha kim için tahsîs edilmiştir? (وَالْغَارِمِينَ) **ve borçlular için,** daha nerede kullanılır? (وَفِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **ve Allâh'ın yolunda,** daha kim içindir? (وَابْنِ السَّبِيلِ) **ve yolda kalmış içindir,** zekâtlar ne olarak verilir? (فَرِيضَةً) **bir farz olarak,** kim tarafından? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh** (tarafın)**dan,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (عَلِيمٌ) **Alîm'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 60

60- Sadakalar(ın kısımlarından biri olan zekâtlar) **ancak** (bir miktar malı yâhut kazancı bulunsa da, yeterli gelmeyen) **fakirlere,** (hiçbir malı ve kazanma imkânı bulunmayan yoksula ve) **miskinlere,** (zengin de olsalar) **onlar**(ın toplanması) **üzerine çalışma yapan** (memur)**lara, kalpleri** (İslâm'a) **alıştırılacak olanlara,** (yazışmalı kölelerin) **boyunlar**(ının kurtarılması) **uğrunda, bir de borçlulara, ayrıca Allâh'ın yolunda** (gazâ, hac ve ilim tahsîli gibi vazîfelere çıkmış muhtaç kimselere) **ve** (memleketlerinde zengin de olsalar herhangi bir nedenle) **yolda** (mağdur) **kalmışa mahsustur.** (Zekâtların bu sınıflara dağıtılması) **Allâh'tan bir farz olarak** (hükme bağlanmıştır)**! Zâten Allâh** (insanların durumlarını ve neyi hak ettiklerini hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir,** (her işini hikmet üzere yapan, bu yüzden hakları sâhiplerine sevk eden bir) **Hakîm'dir.** *(Parantez içi mânâlar için bkz: 'Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 7/383; el-Âlûsî)*

Münâfıklar Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in ganîmet taksîmini kınayınca, Mevlâ Te'âlâ Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in icrâatını tasvip mâhiyetinde bu âyet-i celîleyi indirdi.

Ziyâd ibnü'l-Hâris *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatıyor: "Ben Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gidip bîat ettim, o sırada bir adam gelerek zekâttan bir hisse isteyince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: 'Allâh-u Te'âlâ zekâtlar(ın dağıtımı) hakkındaki hükmü ne bir peygambere ne de hiçbir kimseye bırakmak istemeyip bizzât Kendisi onlar hakkındaki hükmünü açıklamış ve onları sekiz parçaya ayırmıştır. Eğer sen o sınıflardan biri(ne dâhil) isen sana hakkını veririm' buyurdu." *(Ebû Dâvûd, rakam:1630, 1/512)*

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ
وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٦١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 61

(وَمِنْهُمْ) **Yine o** (münâfık ola)**nlardan vardır,** kim? (اَلَّذِينَ) **öyle kimseler ki,** (يُؤْذُونَ) **eziyet ederler,** kime? (اَلنَّبِيَّ) **o Nebî'ye,** daha yaparlar? (وَيَقُولُونَ) **ve derler,** ne derler? (هُوَ) **o,** nedir? (اُذُنٌ) **bir kulaktır** (ne söylenirse inanır), (قُلْ) (Habîbim!) **söyle** (o benim peygamberim), nedir? (اُذُنُ خَيْرٍ) (kulaktır ama) **hayrın ta kendisi olan bir kulaktır,** kim için? (لَكُمْ) **sizin için,** (يُؤْمِنُ) **îmân eder,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha ne yapar? (وَيُؤْمِنُ) **ve inanır,** kime? (لِلْمُؤْمِنِينَ) **müminler**(in söylediklerin)**e,** daha nedir? (وَرَحْمَةٌ) **ve büyük bir rahmettir,** kim için? (لِلَّذِينَ) **o kimseler için ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kimden oldukları hâlde? (مِنْكُمْ) **sizden,** (وَالَّذِينَ) **ama o kimseler ki,** (يُؤْذُونَ) **eziyet ediyorlar,** kime? (رَسُولَ اللّٰهِ) **Allâh'ın Rasûlü'ne,** (لَهُمْ) **ancak onlar için vardır,** ne? (عَذَابٌ) **çok büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 61

61- Yine o (münâfık ola)**nlardan öyleleri vardır ki: "O** (Peygamber), (herkese inanan saf bir kişi ve her söyleneni dinleyen) **bir kulaktır" derler de o Nebî'ye sürekli eziyet ederler.**

(Habîbim!) **De ki:** "(O Rasûl bir kulaktır ama) **sizin için hayrın tâ kendisi olan bir kulaktır ki, hem Allâh'a îmân eder, hem de** (kendisinde samîmiyet gördüğü) **müminler**(in sözlerin)**e inanır.**

Ayrıca (o) **sizin içinizden îmân** (ettiğini îlân) **etmiş olan kimseler**(in zâhirî beyanlarını kabulle yetinip sır perdelerini açmadığı) **için büyük bir rahmettir."**

Ama o kimseler ki (herhangi bir sûretle) **Allâh'ın Rasûlü'ne eziyet etmektedirler; çok acı verici pek büyük bir azap onlara mahsustur.**

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْۚ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُۤ اَحَقُّ اَنْ يُرْضُوهُ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 62

(يَحْلِفُونَ) **Yemin ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh**(ın adın)**a,** kime karşı? (لَكُمْ) **size karşı,** niçin yemin ederler? (لِيُرْضُو) **râzı etmeleri için,** kimi? (كُمْ) **sizi,** (وَاللّٰهُ) **hâlbuki Allâh,** daha? (وَرَسُولُهُۤ) **ve Rasûlü,** nedir? (اَحَقُّ) **ziyâde hak sâhibidir,** neye? (اَنْ يُرْضُو) **râzı etmelerine,** kimi? (هُ) **O'nu,** (اِنْ كَانُوا) **eğer olduysalar,** nedir olduysalar? (مُؤْمِنِينَ) **îmân edici kimseler.** Yâni eğer gerçek mânâda inanıcı kimseler olduysalar ancak Allâh'ı ve Rasûlü'nü râzı etmeye çalışsınlar.

Meâl-i Şerîf - 62

62- (Ey müminler!) **O** (münâfık ola)**nlar sizi râzı etsinler diye size karşı Allâh**(ın adın)**a yemin ederler** (siz de işin iç yüzünü bilmediğinizden onların bu yalan yeminlerine kanıp kendilerinden memnun kalabilirsiniz).

Ama (sizi memnun etmek için uğraşmasınlar. Zîrâ ancak) **Allâh; Kendisini râzı etmelerini ziyâdesiyle hak edendir.**

Rasûlü(nü râzı etmeleri) **de** (böylece gerekmektedir. Zâten sizi ne kadar râzı etseler de hak meydana çıkınca bu hoşnutluğunuz dünyâda bile geçersiz kalacaktır). **Eğer** (gerçek mânâda) **îmân edici kimseler olduysalar** (ancak Allâh'ı ve Rasûlü'nü râzı etmeye çalışsınlar).

Bu ve öncesindeki âyet-i kerîmeler münâfıklardan bir cemâat hakkında nâzil olmuştur. Bir kere aralarında Cülâs ibnü Süveyd ve Vedî'a ibnü Sâbit'in de bulunduğu bir münâfık topluluk Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* hakkında yakışıksız sözler sarf ettiler. İçlerinden biri: "Muhammed'in dedikleri haksa o zaman biz eşeklerden beteriz" dedi.

Diğer biri: "Böyle konuşmayın, korkarım bu sözler kendisine ulaşır da o da bizim aleyhimize bir şeyler söyler" dedi. Cülâs: "Biz istediğimizi söyleriz, sonra da gider ona söylemedik diye inkâr ederiz. Bir de yemin ettik mi o da bizi tasdîk eder, çünkü Muhammed her söyleneni dinleyip kabûl eden bir kulaktır" deyince, yanlarında bulunan Âmir ibnü Kays isimli ensardan bir genç bu sözü duydu ve gazaplanarak: "Vallâhi, Muhammed'in dedikleri haktır, zâten siz eşekten betersiniz" dedi. Onlarsa ona hakâretler yağdırdılar. Sonra o Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e giderek bu durumu bildirince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* onları çağırttı ve duyduklarının doğru olup olmadığını sordu. Onlar hemen inkâr ederek: "Âmir yalancıdır" diye yemin ettiler.

Âmir de onların yalancı olduklarına dâir yemin etti. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* bir kişinin yeminine karşılık o kadar adamın yeminini göz ardı edemeyince, Âmir *(Radıyallâhu Anh)*: "Ey Allâh! Doğruyu tasdîk et, yalancıyı tekzip et" diye duâya başladı. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyetleri inzâl buyurdu. *(es-Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-beyân, 13/454-455; İbnü Cerîr et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 10/170; İbnü Ebî Hâtim, 6/1826; el-Vâhidî, Esbâbü'n-nüzûl, sh:254-255)*

اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدًا فِيهَاۜ ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 63

(اَلَمْ يَعْلَمُوا) **Bilmediler mi?!** neyi? (اَنَّهُ) **muhakkak ki şân**(ına önem verilmesi gereken husus**)**; nedir? (مَنْ) **her kim,** (يُحَادِدِ) **karşı durursa,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (فَاَنَّ لَهُ) **artık şüphesiz ki ancak onun için vardır,** ne vardır? (نَارَ جَهَنَّمَ) **cehennem ateşi,** o kişi ne olduğu hâlde? (خَالِدًا) **ebediyyen kalıcı olduğu hâlde,** nerede? (فِيهَا) **onun içerisinde,** (ذٰلِكَ) (ey münâfık!) **işte sana bu** (şekilde cehennemde ebedî kalmak), nedir? (الْخِزْيُ) **ancak bir rüsvaylıktır,** öyle rüsvaylık ki, (الْعَظِيمُ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 63

63- O (münâfık ola)**nlar şu gerçeği hakîkaten bilmediler mi ki; kim Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı durursa, şüphesiz onun için ancak, içerisinde ebediyyen kalacağı cehennem ateşi vardır.** (Ey münâfık!) **İşte sana! Bu** (şekilde ebedî azâba mâruz kalmak)**, çok büyük bir rüsvaylığın ta kendisidir.**

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْۜ
قُلِ اسْتَهْزِؤُاۚ اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 64

(يَحْذَرُ) **Sakınır,** kim? (اَلْمُنَافِقُونَ) **o münâfıklar,** neden? (اَنْ تُنَزَّلَ) **indirilmesinden,** kim üzerine? (عَلَيْهِمْ) **onlar üzerine,** ne? (سُورَةٌ) **bir sûre,** öyle sûre ki, (تُنَبِّئُ)

tam mânâsıyla haber verecek, kime? (هُمْ) **onlara,** neyi? (بِمَا) **o şeyleri ki,** nerededir? (فِى قُلُوبِهِمْ) **kalplerinde,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (اِسْتَهْزِؤُا) **alay edin** (bakalım), (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (مُخْرِجٌ) **çıkarıcıdır,** neyi? (مَا) **o şeyleri ki,** (تَحْذَرُونَ) **sakınmaktasınız.**

Meâl-i Şerîf - 64

64- O münâfıklar (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in doğruluğuna yakînen inanmasalar da, doğru olabileceği endişesini devamlı taşımaktadırlar, bu yüzden ağızlarından çıkan şirk ve nifak sözleri bir yana) **kalplerinde bulunan** (gizli sırlara âit) **şeyleri onlara tam mânâsıyla haber verecek bir sûrenin kendileri aleyhine indirilmesinden** (dâimâ) **sakınmaktadır**(lar).

(Habîbim!) **De ki: "Siz** (her zaman yaptığınız gibi, benim verdiğim haberlerle yine) **alay ed**(erek münâfıklığınıza devâm ed)**in** (bakalım)**! Şüphesiz ki Allâh sakınmakta olduğunuz o şeyi** (açığa) **çıkarıcıdır."**

Münâfıklar kendi aralarında müminleri kötü vasıflarla anarlar fakat kendileri hakkında âyet iner de onları rezîl eder endişesiyle bunu gizlerlerdi. Katâde *(Radıyallâhu Anh)* buyurmuştur ki: "Tevbe Sûresi münâfıkları rezîl-ü rüsva ettiği için 'el-Fâzıha', onların haberlerini eşeleyip meydana çıkardığı için 'el-Müba'sira', rüsvaylıklarını ve rezilliklerini yaydığı için de 'el-Müsîra' isimleriyle anılmıştır." *(İbnü Ebî Hâtim, 6/1829; 'Ömer en-Nesefî, et-Teysîr, 7/398)*

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)* şöyle buyurmuştur: "Allâh-u Te'âlâ bu sûrede yetmiş münâfığı kendi isimleriyle ve babalarının adlarıyla bildirmişti, sonra birbirlerini ayıplayarak mümin olan çocukları mahcup olmasın diye Allâh-u Te'âlâ îmân edenlere acıyarak o isimleri neshetti. Zîrâ çocukları ihlaslı Müslüman olmuştular." *(el-Vâhidî, el-Besît, 10/533; el-Beğavî, Me'âlimü't-Tenzîl, 4/68; 'Ömer en-Nesefi, et-Teysîr, 7/398)*

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُۜ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيَاتِه۪ وَرَسُولِه۪ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٦٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 65

(وَلَئِنْ سَاَلْتَ) (Habîbim) **andolsun ki; bir de sen** (aleyhine niçin konuştuklarını) **soracak olsan,** kime? (هُمْ) **onlara,** (لَيَقُولُنَّ) **yemin olsun ki; muhakkak derler,** neyi derler? (اِنَّمَا كُنَّا) **biz ancak olduk,** nedir olduk? (نَخُوضُ) **dalıyoruz,** daha? (وَنَلْعَبُ) **ve oynuyoruz,** (قُلْ) (Habîbim) **söyle,** neyi söyle? (اَبِاللّٰهِ) **yoksa Allâh ile mi,** daha? (وَاٰيَاتِه۪) **ve O'nun âyetleriyle mi?** daha? (وَرَسُولِه۪) **ve O'nun Rasûlü ile mi,** (كُنْتُمْ) **oldunuz,** nedir oldunuz? (تَسْتَهْزِؤُنَ) **sürekli alay etmektesiniz.**

Meâl-i Şerîf - 65

65- (Habîbim!) **Andolsun ki; bir de sen**(in aleyhine niçin konuştuklarını) **onlara soracak olsan, yemin olsun ki elbette: "Biz ancak** (lafa) **dalıyorduk ve** (eğlenip) **oynuyorduk** (yoksa senin hakkında kötü bir niyetimiz yoktu)**" derler.**

(Habîbim! Sen) **de ki: "Yoksa siz, Allâh ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun Rasûlü ile mi sürekli alay etmekte idiniz?!"**

Katâde *(Radıyallâhu Anh)*dan nakledildiğine göre; münâfık bir topluluk Tebûk Gazâsı'nda Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in yanından geçerken: "Şu adamı görmüyor musunuz, Şam'ın köşklerini ve kalelerini fethetme peşinde, heyhât!" dediler.

Allâh-u Te'âlâ bunu Habîbi'ne bildirince kâfileyi durdurup onları çağırttı ve: "Siz böyle böyle dediniz" buyurdu. Onlar ise: "Hayır! Vallâhi biz ne seninle ne de ashâbınla alâkalı bir mevzûda değildik. Lâkin yolu kısaltalım diye birbirimizle şakalaşıyorduk" dediklerinde bu âyet-i celîle nâzil oldu. *(İbnü Ebî Hâtim, 6/1830; İbnü Cerîr et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, 11/544-545)*

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ اِنْ نَعْفُ عَنْ طَٓائِفَةٍ مِنْكُمْ
نُعَذِّبْ طَٓائِفَةً بِاَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 66

(لَا تَعْتَذِرُوا) **Özür dilemeyin,** (قَدْ كَفَرْتُمْ) **muhakkak kâfir oldu**(ğu)**nuz**(u açıkladınız), neden sonra? (بَعْدَ اِيمَانِكُمْ) **îmânınız**(ı açıkladık)**dan sonra,** (اِنْ نَعْفُ) **Biz affetsek bile,** yâni cezâlandırmaktan vazgeçsek de, kimi cezâlandırmaktan? (عَنْ طَٓائِفَةٍ) **bir tâifeden,** öyle tâife ki? (مِنْكُمْ) **içinizden,** (نُعَذِّبْ) **azap edeceğiz,** kime? (طَٓائِفَةً) **başka bir cemâate,** ne sebebiyle? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebeple ki gerçekten onlar,** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (مُجْرِمِينَ) (nifakta ısrarcı) **mücrim kimseler.**

Meâl-i Şerîf - 66

66- (Artık boşuna) **özür dile**(mekle kendinizi meşgul et)**meyin. Gerçekten de siz îmânı** (açıklama)**nızın ardından kâfir**(liğinizi meydana çıkarmış) **oldunuz.**

İçinizden bir cemâati(n samîmiyetle tevbe edeceğini bilerek, kendileri-ni) **affetsek bile, diğer bir tâifeye azap edeceğiz. Çünkü gerçekten onlar** (münâfıklıkta ısrarcı) **mücrim kimseler olmuşturlar.**

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ
وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 67

(اَلْمُنَافِقُونَ) **Münâfık erkekler,** daha? (وَالْمُنَافِقَاتُ) **ve münâfık kadınlar,** nedirler? (بَعْضُهُمْ) **onların bâzısı,** kimden bir parçadır? (مِنْ بَعْضٍ) **diğer bir kısımdan parçadır,** (يَأْمُرُونَ) (onlar) **emrederler,** neyi? (بِالْمُنْكَرِ) **münkeri,** daha? (وَيَنْهَوْنَ) **ve nehyederler,** neden? (عَنِ الْمَعْرُوفِ) **mâruftan,** daha ne yaparlar? (وَيَقْبِضُونَ) **ve sıkıca**

yumarlar, neyi? (اَيْدِيَهُمْ) **ellerini,** (نَسُوا) **unuttular,** yâni terk ettiler, kimi? (اَللّٰهَ) **Allâh'ı** (zikretmeyi ve tâatı ile amel etmeyi), (فَنَسِيَ) **bu sebeple O da terk etti,** Allâh-u Te'âla hakkında unutma sözkonusu olmadığından burada ki (نَسِيَ) fiili "Terk etti" mânâsındadır, kimi? (هُمْ) **onları,** (إِنَّ الْمُنَافِقِينَ) **gerçekten münâfıklar,** (هُمْ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْفَاسِقُونَ) **fâsıklardır.**

Meâl-i Şerîf - 67

67- Münâfık erkeklerle münâfık kadınlar (var ya); **onların bâzısı** (hem görünüşte, hem gerçek mânâda) **diğer bir kısmın parçası** (gibi nifakta ortak)**dır. Onlar** (peygamberi inkâr gibi, aklen ve dînen reddedilen) **münker** (şeyler)**i emretmektedirler,** (kelime-i şehâdeti ikrâr gibi, hem aklen hem de şerîat tarafından makbûl sayılan) **mâruftan da nehyetmektedirler ve** (Allâh'ın yolunda harcama yapmaktan) **ellerini sıkıca yummaktadırlar.**

Onlar Allâh(a itâat)**ı unutmuşturlar** (ve onu zikretmeyi terk etmiştirler)**, bu sebeple Allâh da** (rahmetini ve fazlını taksîm ederken) **kendilerini terk etmiştir. Gerçekten de ancak o münâfıklar** (itâatten çıkış husûsunda zirveye ulaşmış) **fâsıkların ta kendileridir.**

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَاۜ
هِيَ حَسْبُهُمْۚ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌۙ ﴿٦٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 68

(وَعَدَ) **Vaad etti,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kime? (اَلْمُنَافِقِينَ) **o münâfık erkeklere,** daha? (وَالْمُنَافِقَاتِ) **ve o münâfık kadınlara,** daha? (وَالْكُفَّارَ) **ve bütün kâfirlere,** neyi vaad etti? (نَارَ جَهَنَّمَ) **cehennem ateşini,** ne oldukları hâlde? (خَالِدِينَ) **ebediyyen kalıcı oldukları hâlde,** nerede? (فِيهَا) **onun içerisinde,** (هِيَ) **ancak o** (cehennem), nedir? (حَسْبُهُمْ) **onlara kâfidir,** (وَلَعَنَ) **ve lânet etti,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim, (اَللّٰهُ) **Allâh,** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** ne vardır? (عَذَابٌ) **bir tür azap,** öyle azap ki, (مُقِيمٌ) **devâm edici.**

Meâl-i Şerîf - 68

68- Allâh o münâfık erkeklerle o münâfık kadınlara, bir de tüm kâfirlere, içinde ebediyyen kalacak oldukları cehennem ateşini vaad etmiştir. Ancak o, onlara yeterli gelecektir. Üstelik Allâh (rahmetinden uzaklaştırarak) **onlara lânet etmiştir.** (Dünyâda ise) **kendileri için** (münâfıklığı gizlice sürdürme uğrunda çektikleri sıkıntılar gibi) **devâm edici bir tür azap da vardır.**

كَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُٓوا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَاَكْثَرَ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًاۜ فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذ۪ي خَاضُواۜ اُو۬لٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 69

(Ey münâfıklar! Siz kimler gibisiniz?) (كَالَّذ۪ينَ) **o kimseler gibi ki,** kimden önceydiler? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önceydiler,** (كَانُٓوا) **olmuştular,** nedir olmuştular? (اَشَدَّ) **daha güçlü,** kimden? (مِنْكُمْ) **sizden,** ne bakımından? (قُوَّةً) **kuvvet bakımından,** daha ne olmuştular? (وَاَكْثَرَ) **ve daha çok,** ne bakımından? (اَمْوَالًا) **mallar,** daha? (وَاَوْلَادًا) **ve çocuklar,** (فَاسْتَمْتَعُوا) **böylece faydalanmıştılar,** ne ile? (بِخَلَاقِهِمْ) (dünyâdan) **bol nasipleriyle,** (فَاسْتَمْتَعْتُمْ) **işte siz de faydalandınız,** ne ile? (بِخَلَاقِكُمْ) **kendi bol nasîbinizle,** ne gibi? (كَمَا اسْتَمْتَعَ) **faydalandığı gibi,** kim? (الَّذ۪ينَ) **o kimseler ki,** kimden önce olucu? (مِنْ قَبْلِكُمْ) **sizden önce,** ne ile faydalandığı gibi? (بِخَلَاقِهِمْ) **bol nasipleriyle,** (وَخُضْتُمْ) **ve** (bâtıl yollara) **daldınız,** kim gibi? (كَالَّذ۪ي) **o kimseler gibi ki,** burada (اَلَّذ۪ينَ) ,(اَلَّذ۪ي) mânâsındadır, (خَاضُوا) **daldılar,** (اُو۬لٰٓئِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Onlar** (var ya); (حَبِطَتْ) **boşa çıktı,** ne? (اَعْمَالُهُمْ) **onların amelleri,** nerede? (فِي الدُّنْيَا) **dünyâda,** daha? (وَالْاٰخِرَةِ) **ve âhirette,** (وَاُو۬لٰٓئِكَ) **ve işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْخَاسِرُونَ) **hüsrâna uğrayanlardır.**

Meâl-i Şerîf - 69

69- (Ey münâfıklar! Siz tıpkı) **kendinizden önceki** (helâk edilen ümmet)**ler gibi**(siniz) **ki, onlar kuvvetçe sizden daha güçlü, mallar ve çocuklar yönünden de** (sizden) **daha fazla olmuştular ve böylece** (dünyâdaki âdî ve fânî olan) **bol nasipleriyle iyice faydalanmıştılar.**

İşte sizden öncekiler (hasîs ve fânî olan) **bol nasipleriyle iyice faydalandığı gibi, siz de** (âkıbetinizi düşünmeksizin ve hakîkî lezzetleri kazanmaya çalışmaksızın, tamâmen onlara benzeyerek) **bol nasîbinizle çokça yararlandınız** (da âhirete hiçbir lezzet bırakmadınız) **ve o** (asılsız bâtıl yollara) **dalmış olan kimseler toplumu gibi siz de** (o batağa) **daldınız.**

(Habîbim!) **İşte sana! Onlar ki,** (îmânlı olarak yapsalardı, kendilerine büyük sevaplar kazandıracak olan) **amelleri dünyâda da âhirette de boşa çıkmıştır.**

Yine işte sana! Ancak onlar, (zarar ve ziyânın tüm sebeplerini ve netîcelerini kendilerinde toplayarak) **hüsrâna uğrayan kimselerin ta kendileridir.**

Müffesirler bu âyet-i kerîmede geçen: "Kâfirlerin amelleri boşa gitmiştir" kavl-i şerîfini: "Onlar misâfir ağırlama ve fakire yardım gibi işlerinden sevap alamayacakları gibi, dünyâda kendilerine verilen sağlık ve zenginlik gibi nîmet şeklinde görünen şeyler de gerçekte onları azâba sevk eden birer istidractır. Zâten bunun böyle olduğu da yakında kendilerine belirecektir" diye tefsir etmişleridir. *(el-Âlûsî, Rûhu'l-me'ânî, 10/411-412)*

اَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَاُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ اِبْرٰهِيمَ وَاَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ اَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 70

(اَلَمْ يَأْتِ) **Gelmedi mi?!** kime? (هِمْ) **onlara,** ne? (نَبَاُ الَّذِينَ) **o kimselerin önemli haberi ki,** kimden öncedirler? (مِنْ قَبْلِهِمْ) **onlardan önce,** onlardan bedel? (قَوْمِ نُوحٍ) **Nûh kavminin** (haberi), daha? (وَعَادٍ) **ve Âd'ın** (başına gelenler), daha? (وَثَمُودَ) **ve Semûd'un,** daha? (وَقَوْمِ اِبْرٰهِيمَ) **ve İbrâhîm'in kavminin,** daha? (وَاَصْحَابِ مَدْيَنَ) **ve Medyen ahâlisinin,** daha? (وَالْمُؤْتَفِكَاتِ) **ve o ters döndürülen** (karye)**-lerin** (halkının), (اَتَتْ) **getirmişti,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (رُسُلُهُمْ) **rasülleri,** neyi? (بِالْبَيِّنَاتِ) **pek açık mûcizeleri,** (فَمَا كَانَ) **ama olmadı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** nedir olmadı? (لِيَظْلِمَ) **zulmeder,** kime? (هُمْ) **onlara,** (وَلٰكِنْ كَانُوا) **velâkin kendileri oldular,** kime? (اَنْفُسَهُمْ) **ancak kendi nefislerine,** nedir oldular? (يَظْلِمُونَ) **zulmederler.**

Meâl-i Şerîf - 70

70- O (münâfık ola)**nlara, o kendilerinden öncekilerin;** (tûfân, kasırga ve zelzele gibi felâketlerle helâk edilen) **Nûh ve Âd ile Semûd kav**(i)**m**(ler)**i-nin, bir de** (sivrisinek ordularıyla farklı bir şekilde telef edilen) **İbrâhîm'in kavminin, ayrıca** (yıldırımlarla helâk edilen) **Medyen ahâlîsinin ve o** (Cibrîl *(Aleyhisselâm)*ın kanatlarıyla) **ters döndürülen** (Lût kavmine âit karye)**lerin** (halkının) **önemli haberi gelmedi mi?! Rasülleri onlara pek açık mûcizeler getirmişti** (de, onlar inkârda inat edip direnmişti, bu sebeple de Allâh-u Te'âlâ onları helâk etmişti). **Fakat Allâh** (böyle yaparak) **onlara haksızlık eder olmamıştı. Velâkin onlar** (kendilerini ebedî azâba sürükleyecek gâvurluğu tercîh ederek) **ancak nefislerine zulmeder olmuştular.**

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُولٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 71

(وَالْمُؤْمِنُونَ) **Ve îmân eden erkekler,** daha? (وَالْمُؤْمِنَاتُ) **ve îmân eden kadınlar** (var yâ), (بَعْضُهُمْ) **onların bir kısmı,** nedir? (اَوْلِيَاءُ بَعْضٍ) **diğer bir kısmın dostlarıdır,** (يَأْمُرُونَ) **emrederler,** neyi? (بِالْمَعْرُوفِ) **mârufu,** daha? (وَيَنْهَوْنَ) **ve nehyederler,** neden? (عَنِ الْمُنْكَرِ) **münkerden,** daha? (وَيُقِيمُونَ) **ve dosdoğru kılarlar,** neyi? (الصَّلٰوةَ) **o** (farz) **namaz**(lar)**ı,** daha? (وَيُؤْتُونَ) **ve verirler,** neyi? (الزَّكٰوةَ) **zekâtı,** daha? (وَيُطِيعُونَ) **ve itâat ederler,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (اُولٰئِكَ) (Habîbim!) **işte sana! Onlar,** (سَيَرْحَمُ) **kesinlikle rahmet edecektir,** kime? (هُمُ) **onlara,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** (اِنَّ اللّٰهَ) **şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (عَزِيزٌ) **Azîz'dir,** daha kimdir? (حَكِيمٌ) **Hakîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 71

71- Îmân eden erkeklerle îmân eden kadınlar ise, onların bir kısmı diğer bir kısmın dostlarıdır. Onlar (Allâh'a ve Rasûlü'ne inanıp itâat etmek gibi, aklen ve şer'an iyi bilinen) **mârufu emretmektedirler,** (şirk ve isyân gibi, hem akıl, hem de din yönünden kabûl görmeyen) **münkerden de nehyetmektedirler, ayrıca o** (farz) **namaz**(lar)**ı dosdoğru kılmaktadırlar, zekâtı da** (tastamam) **vermektedirler, Allâh'a ve Rasûlü'ne de** (tüm emirlerini tatbik husûsunda) **itâat etmektedirler.**

(Habîbim!) **İşte sana! Onlar ki, Allâh kesinlikle onlara rahmet edecektir. Şüphesiz ki Allâh** (yapmak istediği herhangi bir şeye engel olunamayacak güce sâhip bir) **Azîz'dir,** (lânet ve rahmet dâhil tüm yaptıklarını yerli yerinde yapan bir) **Hakîm'dir.**

Münâfıkların birbirleriyle dostlukları, liderlerini ve büyüklerini taklit nedeniyle, bir de nefsânî arzuları ve tabîatları gereği olduğundan onlar hakkında: "Münâfık erkeklerle münâfık kadınlar birbirlerindendir" buyrulmuş, ama müminler arasında bulunan uyum, kendi içlerinden gelen bir istek ve yaratılışları gereği olmayıp Allâh-u Te'âlâ'nın tevfîk ve hidâyetiyle olduğundan, bu âyet-i kerîmede onlar hakkında: "Îmânlı erkeklerle îmânlı kadınlar birbirlerinin velîleridir" buyrulmuştur.

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ
طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 72

(وَعَدَ) **Vaad etti,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** kime? (الْمُؤْمِنِينَ) **mümin erkeklere,** daha? (وَالْمُؤْمِنَاتِ) **ve mümin kadınlara,** neyi söz verdi? (جَنَّاتٍ) **çok kıymetli cennetleri,** öyle cennetler ki, (تَجْرِى) **sürekli akıyor,** nereden? (مِنْ تَحْتِهَا) (ağaçlarının ve

köşklerinin) **altlarından,** ne? (الْأَنْهَارُ) **nehirler,** ne oldukları hâlde? (خَالِدِينَ) **ebedî kalıcı kimseler oldukları hâlde,** nerede? (فِيهَا) **onların içerisinde,** Allâh onlara daha neyi vaad etti? (وَمَسَاكِنَ) **ve meskenleri,** öyle meskenler ki, (طَيِّبَةً) **çok hoş olan,** daha öyle meskenler ki, nerede olucu? (فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ) **Adn cennetlerinde,** (وَرِضْوَانٌ) **pek az bir rızâ ise,** kim tarafından? (مِنَ اللّٰهِ) **Allâh** (tarafın)**dan,** nedir? (أَكْبَرُ) **daha büyüktür,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana bu,** (هُوَ) **ancak bu,** nedir? (الْفَوْزُ) **kurtuluştur,** öyle kurtuluş ki, (الْعَظِيمُ) **çok büyük.**

Meâl-i Şerîf - 72

72- Allâh o îmân eden erkeklere ve îmân eden kadınlara; (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akan ve içinde ebediyyen kalacak oldukları cennetleri, bir de** (o cennetin en gözde ve güzîde yeri olan) **Adn cennetlerinde bulunan pek hoş meskenleri vaad etmiştir.**

Allâh'tan (gelecek) **pek az bir rızâ** (ve hoşnutluk) **ise,** (cennetlerden ve tüm nîmetlerden) **daha büyüktür.**

(Habîbim!) **İşte sana! Ancak bu** (cennetlere girmek ve Allâh-u Te'âlâ'nın rızâsına erişmek), **çok büyük kurtuluşun ta kendisidir** (ki, buna nisbetle dünyânın hiçbir nîmetine erişmek kurtuluş addedilemez).

Ebu'd-Derdâ *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: "Adn (cenneti), Allâh-u Te'âlâ'nın özel yurdudur ki orayı hiçbir göz görmemiş ve hiçbir beşerin kalbinden de geçmemiştir.

Orası Allâh-u Te'âlâ'nın (husûsî tecellîlerinin) meskenidir. Âdemoğullarından orada O'nun (tecellîleri) ile birlikte peygamberler, sıddîklar ve şehitlerden başkası bulunmayacaktır. Allâh-u Tebârake ve Te'âlâ (ona hitâben): 'Sana girene müjde olsun! buyurmaktadır." *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, rakam:16959, 6/417)*

İmrân ibnü Husayn ve Ebû Hureyre *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e bu âyet-i kerîmedeki "Hoş meskenler"den sorulunca buyurdu ki: "İnciden bir saraydır ki, içerisinde kırmızı yâkuttan yetmiş dâire vardır, her bir dâirede yeşil zebercedden yetmiş oda, her odada yetmiş taht, her taht üzerinde ise her renkten yetmiş döşek, her döşek üzerinde de hûrilerden bir eş bulunmaktadır. Ayrıca her bir odada yetmiş sofra, her sofra üzerinde de yetmiş çeşit yemek mevcuttur." *(et-Taberî, Câmi'u'l-Beyân, rakam:16956, 6/416; İbnü Ebi Hâtim, 6/1839-1840; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/438-440)*

Ebû Sa'îd el-Hudrî *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allâh-u Tebârake ve Te'âlâ cennet ehli (cennete girdiklerinde kendileri)ne: 'Ey cennet ehli!' (diye hitap) buyurur, onlar da: 'Ey Rabbimiz! Buyur, tekrar tekrar emrine âmâdeyiz' derler. O: 'Râzı oldunuz mu (hayâtınızdan memnun musunuz)?' buyurur, onlar: 'Biz nasıl râzı olmayız ki, Sen yarattıklarından hiçbir kimseye vermediklerini bize verdin?!' derler. O zaman O: 'Ben size işte bunlardan daha üstününü vereceğim' buyurur. Onlar: 'Yâ Rabbi! Hangi şey bundan daha fazîletli olabilir?' derler. O da: 'Rızâmı (ve hoşnutluğumu sizi kaplayacak şekilde şimdi) üzerinize indiriyorum, artık bundan sonra ebediyyen size hiç kızmayacağım' buyurur." *(el-Buhârî, rakam:6183, 5/2398; Müslim, rakam:2829, 4/2176)*

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 73

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ) **Ey o** (değerli) **Nebî!** (جَاهِدِ) **cihâd et,** kimlerle? (اَلْكُفَّارَ) **kâfirlerle,** daha? (وَالْمُنَافِقِينَ) **ve münâfıklarla,** daha ne yap? (وَاغْلُظْ) **ve sert ol,** kime karşı? (عَلَيْهِمْ) **onlara karşı,** (وَمَأْوٰيهُمْ) **onların sığınakları,** nedir? (جَهَنَّمُ) **ancak cehennemdir,** (وَبِئْسَ) **ve ne kötü oldu,** ne? (اَلْمَصِيرُ) **o varış yeri.**

Meâl-i Şerîf - 73

73- Ey o (değerli) **Nebî! Kâfirlerle** (savaş ederek), **münâfıklarla da** (delîle dayalı bir yolla) **cihâd et ve onlara karşı sert ol.** (Çünkü onlar dünyâda senin elinle azâba uğratılacaklardır, âhirette ise) **onların sığınakları ancak cehennemdir ve o ne kötü varış yeri olmuştur!**

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُواۜ وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُواۚ وَمَا نَقَمُوا اِلَّٓا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهٖۚ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْۚ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۚ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 74

(يَحْلِفُونَ) **Yemin ederler,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh** (adın)**a,** ne diye? (مَا قَالُوا) **söylememişler,** (وَلَقَدْ قَالُوا) **hâlbuki andolsun ki; elbette muhakkak söylediler,** neyi? (كَلِمَةَ الْكُفْرِ) **kâfirlik kelimesini,** daha? (وَكَفَرُوا) **ve kâfir oldu**(k)**lar**(ını açıkladılar), neden sonra? (بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ) **İslâm**(ı ikrar)**larından sonra,** daha ne yaptılar? (وَهَمُّوا) **ve azmettiler,** neye? (بِمَا) **o şeye ki,** (لَمْ يَنَالُوا) **erişemediler,** (وَمَا نَقَمُوا) **ve onlar** (her şeyi beğendiler de ancak) **beğenmediler,** neyi beğenmediler? (اِلَّٓا اَنْ اَغْنٰى) **ancak zengin etmesini** (beğenmediler), kimi? (هُمُ) **onları,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** daha? (وَرَسُولُهُ) **ve Rasûlü,** neden vererek? (مِنْ فَضْلِهٖ) **fazlından** (ve ihsânından), (فَاِنْ يَتُوبُوا) **artık eğer tevbe ederlerse,** (يَكُ) **olur,** nedir olur? (خَيْرًا) **çok hayırlı,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (وَاِنْ يَتَوَلَّوْا) **ama eğer yüz çevirirlerse,** (يُعَذِّبْ) **azap edecek,** kime? (هُمْ) **onlara,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** ne ile? (عَذَابًا) **büyük bir azapla,** öyle azap ki, (اَلِيمًا) **çok acı verici,** nerede azap edecek? (فِي الدُّنْيَا) **dünyâda,** daha? (وَالْاٰخِرَةِ) **ve âhirette,** (وَمَا لَهُمْ) **ve onlar için olmadı,** nerede? (فِي الْاَرْضِ) **yerde,** ne olmadı? (مِنْ وَلِيٍّ) **hiçbir yakın dost,** daha? (وَلَا نَصِيرٍ) **gerçek bir yardımcı da olmadı.**

Meâl-i Şerîf - 74

74- O (münâfık ola)**nlar** ("Vallâhi! Medîne'ye dönersek, şerefliler alçakları oradan çıkaracak" gibi laflar ederler, sonra da o sözleri) **söylemediler diye Allâh'a yemin ederler; hâlbuki andolsun; gerçekten onlar** (bu gibi) **kâfirlik kelimesini elbette söylediler ve İslâm**(ı ikrar)**larından sonra kâfir ol**(duklarını ortaya koy)**dular, üstelik** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e sûikast yapmak gibi) **erişemedikleri bir şeye azmettiler.**

Ama onlar (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in Medîne'yi teşrîfinden önce fakir ve muhtaç durumdayken, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in teşrîfiyle zengin olmuştular. Bunu çok takdîr etmeleri ve gereken şükrü îfâ etmeleri beklenirken, ayıplama konusu olarak bula bula) **ancak Allâh'ın ve Rasûlü'nün, fazlından** (kazandırdığı ganîmetlerle) **kendilerini zengin etmesini** (buldular da böylece şımarıp nankörlük ederek İslâm'ı) **beğenmediler. Artık eğer** (bu münâfıklıktan) **tevbe ederlerse bu, kendileri için tam bir hayır olacaktır.**

Ama eğer (münâfıklıkta ısrâr ederek tevbeden) **yüz çevirirlerse, Allâh onlara dünyâda da âhirette de çok acı verecek büyük bir azap ile azap edecektir. Zâten onlar**(dan bu azâbı kaldırmak) **için yer**(yüzün)**de yakın bir dost yoktur, gerçek bir yardımcı da yoktur.**

Urve, İbnü Sîrîn ve Mücâhid *(Radıyallâhu Anhüm)*dan nakledildiğine göre; bu âyet-i kerîme münâfıklardan bir cemâat hakkında nâzil olmuştur.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in Tebûk seferi iki ay kadar sürdü, o sırada sürekli kendisine cihattan geri kalan münâfıkları ayıplayan vahiyler iniyordu ve yanında gelen münâfıklardan bâzısı bunları duyuyordu. Bunlardan biri de Cülâs ibnü Süveyd idi. Bir kere Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Tebûk'te okuduğu hutbesinde münâfıklardan bahsedip onları birer pislik olarak niteleyince Cülâs: "Muhammed'in dedikleri hak ise o zaman biz eşeklerden beteriz" dedi.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Medîne'ye dönünce Âmir ibnü Kays *(Radıyallâhu Anh)* kendisine gelerek Cülâs'ın bu sözlerini haber verdi. O zaman Cülâs, Âmir'i yalanlayınca Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* onlara minberin yanında yemin etmelerini emretti. İkindiden sonra Cülâs minberin yanında dikilip: "Kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allâh adına yemin ederim ki, ben bu sözü söylemedim. Âmir bana iftirâ etti" diye yemin etti. Sonra Âmir *(Radıyallâhu Anh)* kalkarak o da, onun bu sözü söylediğine ve kendisinin ona iftirâ etmediğine dâir aynı lafızlarla yemin etti. Bunun üzerine Âmir *(Radıyallâhu Anh)* elini semâya kaldırarak: "Ey Allâh! İçimizden doğru olanın tasdîkini Rasûlün'e indir" diye duâ etti. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* ve müminler de "Âmîn!" dediler.

Daha onlar minberin yanından ayrılmadan Cibrîl *(Aleyhisselâm)* bu âyet-i celîleyi indirdi. Âyet-i kerîme: "Eğer tevbe ederlerse bu kendileri için çok hayırlı olur" cümlesine ulaşınca Cülâs ayağa kalkıp: "Yâ Rasûlellâh! Duyuyorum ki Allâh-u Te'âlâ bana tevbe teklîf ediyor. Evet, Âmir ibnü Kays bu söylediklerinde doğrudur, ben bu lafları ettim ama şimdi Allâh'tan mağfiret talep ediyorum ve O'na tevbe ediyorum" dedi. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de onun bu tevbesini kabûl etti, o da tevbesinde sebât etti. *(İbnü İshâk, es-Sîre, 1/519-520; İbnü Ebî Hâtim, 6/1843, 1846; 'Abdürrezzâk, el-Musannef, 18303; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/443-446)*

Huzeyfe ibnü'l-Yemân, Urve ve Nâfi' ibnü Cübeyr *(Radıyallâhu Anhüm)*ün nakline göre; âyet-i celîlede geçen: "Erişemedikleri şeye azmettiler" cümle-i celîlesi, on iki münâfık hakkında nâzil olmuştur ki, onlar Tebûk'ten Medîne'ye dönüş yolunda kılık değiştirerek karanlık bir gecede bir tepenin üstüne çıkmışlar ve Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* oradan geçerken kendisine saldırarak onu bineğinin sırtından vâdîye doğru yuvarlamayı kararlaştırmışlardı.

Cibrîl *(Aleyhisselâm)* Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e onların bu gizli niyetini bildirip onları kaçırtacak kimseleri üzerlerine göndermesini emretti. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* Huzeyfe *(Radıyallâhu Anh)*ı onların üzerine gönderdi, o onları yoldan uzaklaştırıp geri dönünce Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "İçlerinden kimi tanıdın?" diye sordu. O, kimseyi tanımadığını söyleyince Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* tek tek adlarını saydı. Huzeyfe *(Radıyallâhu Anh)*: "Onları öldürecek kimseleri üzerlerine göndermeyecek misin?" deyince: "Arapların (benim hakkımda): 'Güçlenince kendi adamlarını öldürmeye başladı' demelerini istemem. Allâh onlara karşı mide çıbanıyla bize kâfî gelecektir" buyurdu. *(el-Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, 5/256-261; İbnü Ebi Hâtim, 6/1844; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/447-452)*

Huzeyfe *(Radıyallâhu Anh)* Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in onlar hakkında şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Ümmetim içerisinde on iki münâfık vardır ki, cennete giremeyeceklerdir ve deve iğnenin deliğinin içerisine girinceye kadar cennetin kokusunu dahî duyamayacaklardır. Onlardan sekizine ateşli yaralar kâfî gelecektir ki o yaralar omuzlarında belirecek ve göğüslerinden görünecektir." *(Müslim, rakam:2779, 4/2143-2144)*

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا مِنْ فَضْلِه۪ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٧٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 75

(وَمِنْهُمْ) **Ve o**(münâfık ola)**nlardan vardır,** (مَنْ) **öyle kimse ki,** (عَاهَدَ) **söz verdi,** kime? (اللّٰهَ) **Allâh'a,** ne diyerek? (لَئِنْ اٰتٰى) **andolsun ki; eğer verirse,** kime? (نَا) **bize,** neden? (مِنْ فَضْلِه۪) **fazlından** (ve ihsânından), (لَنَصَّدَّقَنَّ) **elbette kesinlikle sadaka vereceğiz,** daha? (وَلَنَكُونَنَّ) **ve elbette muhakkak olacağız,** kimlerden? (مِنَ الصَّالِح۪ينَ) **sâlih kimselerden.**

Meâl-i Şerîf - 75

75- O (münâfık ola)**nlardan kimi de: "Andolsun; eğer O** (Rabbimiz), **fazlından** (ve kereminden) **bize** (çok mal) **verirse elbette kesinlikle sadaka** (ve zekât) **vereceğiz ve şüphesiz ki mutlaka** (sıla-i rahimde bulunarak, hacca giderek ve Allâh'ın yolunda gazâya yardımcı olarak) **sâlih kimselerden olacağız" diye Allâh'a söz vermişti.**

فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ بَخِلُوا بِه۪ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 76

(فَلَمَّٓا) **Ama ne zaman ki,** (اٰتٰى) **verdi,** kime? (هُمْ) **onlara,** neden? (مِنْ فَضْلِه۪) **fazlından** (ve ihsânından), (بَخِلُوا) **cimrilik ettiler,** ne ile? (بِه۪) **onunla,** daha ne yaptılar? (وَتَوَلَّوْا) **ve yüz çevirdiler,** (وَهُمْ) **zâten onlar,** kimlerdir? (مُعْرِضُونَ) **yüz çevir**(meyi âdet ed)**ici kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 76

76- Fakat O (ihsân sâhibi Rableri) **onlara fazlından** (ve lütfundan zenginlik) **verince** (sözlerinde durmayarak) **onunla cimrilik ettiler** (de Allâh'ın hakkını vermediler) **ve** (Allâh'a itâattan) **yüz çevirdiler. Zâten onlar yüz çevir**(meyi âdet edin)**ici kimselerdir.** (Dolayısıyla bu yaptıklarına şaşılmaz.)

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فٖى قُلُوبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَٓا اَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوهُ
وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 77

(فَاَعْقَبَ) **Nihâyet** (Allâh-u Te'âlâ) **âkıbetini yaptı,** kimin? (هُمْ) **onların,** ne yaptı? (نِفَاقًا) **bir nifak** (münâfıklık), öyle münâfıklık ki, nerede yerleşici? (فٖى قُلُوبِهِمْ) **kalplerinin içerisinde,** ne zamâna kadar yerleşici olduğu hâlde? (اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَ) **kavuşacakları güne kadar,** kime? (هُ) **O'na,** ne sebebiyle böyle yaptı? (بِمَٓا اَخْلَفُوا) **bozmaları sebebiyle,** kime karşı? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** neyi bozmaları? (مَا) **o şeyi ki,** (وَعَدُو) **söz vermiştiler,** kime? (هُ) **O'na,** daha ne sebebiyle? (وَبِمَا كَانُوا) **ve olmaları sebebiyle,** nedir olmaları? (يَكْذِبُونَ) **yalan söylerler.**

Meâl-i Şerîf - 77

77- Nihâyet O (Allâh-u Te'âlâ) **da onların** (yaptıkları bu cimriliğin kötü bir netîcesi olarak) **âkıbetlerini,** (ölüp de) **Kendisine kavuşacakları güne kadar kalplerinin içerisinde** (yerleşen kötü inanç ve gizli kâfirlikten ibâret) **bir nifak** (ve münâfıklık) **yapmıştır. Şu sebeple** (böyle yapmıştır) **ki; onlar Allâh'a karşı, O'na vaad etmiş oldukları o şeyi bozmuştular, bir de şu nedenle ki onlar sürekli yalan söyler oldular.**

اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 78

(اَلَمْ يَعْلَمُوا) **Bilmediler mi?** neyi? (اَنَّ اللّٰهَ) **muhakkak Allâh,** (يَعْلَمُ) **bilmektedir,** neyi? (سِرَّهُمْ) **sırlarını,** daha? (وَنَجْوٰيهُمْ) **ve fısıldaşmalarını,** daha neyi bilmediler mi? (وَاَنَّ اللّٰهَ) **ve şüphesiz ki Allâh,** kimdir? (عَلَّامُ الْغُيُوبِ) **tüm gaybları hakkıyla bilendir.**

Meâl-i Şerîf - 78

78- O (münâfık ola)**nlar bilmediler mi ki, gerçekten Allâh onların** (içlerinde gizledikleri nifak) **sırlarını da,** (İslâm ve Müslümanlar aleyhine yap-

tıkları) **fısıldaşmalarını da bilmektedir ve şüphesiz ki Allâh** (kullardan gizli kapalı olan) **tüm gaybları hakkıyla bilendir.**

اَلَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِى الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ اِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 79

(اَلَّذِينَ) **O kimselerdir ki,** burada bir mübtedâ mahzûftur ki; takdîri (هُمُ الَّذِينَ) şeklindedir, yâni münâfıklar öyle kimselerdir ki, ne yaparlar? (يَلْمِزُونَ) **ayıplarlar,** kimi? (اَلْمُطَّوِّعِينَ) **çokça gönüllü bağış yapanları,** kimden oldukları hâlde? (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) **müminlerden,** ne hususta ayıplarlar? (فِى الصَّدَقَاتِ) (verdikleri) **sadakalar husûsunda,** daha kimi ayıplarlar, (وَالَّذِينَ) **o kimseleri de ki,** (لَا يَجِدُونَ) **bulamıyorlar,** neyi? (اِلَّا جُهْدَهُمْ) **güçlerinin yettiğinden başkasını,** daha ne yapmaktadırlar? (فَيَسْخَرُونَ) **bir de alay etmektedirler,** kiminle? (مِنْهُمْ) **onlarla,** (سَخِرَ) **alay etmelerinin cezâsını verdi,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kime? (مِنْهُمْ) **onlara,** (وَلَهُمْ) **ve onlar için vardır,** ne vardır? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 79

79- O (münâfıklar öyle) **kimselerdir ki,** (zekât dışında) **çokça gönüllü bağış yapan müminleri** (gösteriş yapmakla suçlarlar) **ve güçlerinin yetebildiğinden başkasını bulamayan o** (samîmî) **kimseleri** (de verdikleri) **sadakalar**(ın azlığı) **husûsunda sürekli ayıplarlar ve onlarla alay ederler. Allâh onların alay etmelerinin cezâsını**(n ne olacağına karar) **verdi ve** (nitekim) **çok acı verici büyük bir azap sâdece onlar içindir.**

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 80

(اِسْتَغْفِرْ) (Habîbim! Dilersen) **istiğfâr et** (mağfiret talep et), kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ) **yâhut istiğfâr etme,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için** (bir şey değişmez), (اِنْ تَسْتَغْفِرْ) **eğer mağfiret talep etsen,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** ne kadar? (سَبْعِينَ) **yetmiş,** ne cihetinden? (مَرَّةً) **kerre cihetinden,** yâni yetmiş defâ onların günahlarının affını Benden istesen de, (فَلَنْ يَغْفِرَ) **aslâ bağışlamada bulunmayacaktır,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** (ذٰلِكَ) **işte sana**

bu, ne sebebiyledir? (بِاَنَّهُمْ) **şu sebeple ki gerçekten onlar,** (كَفَرُوا) **inkâr ettiler,** kimi? (بِاللّٰهِ) **Allâh'ı,** daha? (وَرَسُولِهٖ) **ve Rasûlü'nü,** (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** (لَا يَهْدِى) **hidâyet etmez,** kimi? (الْقَوْمَ) **bir toplumu,** öyle toplum ki, (الْفَاسِقِينَ) **fâsıklar olan.**

Meâl-i Şerîf - 80

80- (Habîbim! Dilersen) **o** (münâfık ola)**nlar için istiğfarda bulun ya da kendileri için mağfiret talep etme.** (Zîrâ onlar hakkında değişecek bir şey yoktur.) **Sen onlar için yetmiş kere bağışlanma talep etsen de, Allâh onları aslâ bağışlayacak değildir.**

İşte sana! Bu (münâfıkların affedilmemeleri), **onların Allâh'ı ve Rasûlü'nü gerçekten inkâr etmiş olmaları sebebiyledir.**

Zâten Allâh (îmân etmek istemeyen ve kâfirlikte sınır tanımayan) **o fâsıklar toplumunu** (doğru yoldan haberdâr etse de, inanma yolunda tercih kullanmadıkları sürece onları) **hidâyet etmez.**

İbnü Abbâs *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan nakledildiğine göre; münâfıkların reîsi olan Abdullâh ibnü Übeyy'in oğlu Abdullâh *(Radıyallâhu Anh)* samîmî Müslümanlardandı. Babası hastalanınca Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den onun için istiğfarda bulunmasını istedi. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de onun bu isteğini yerine getirince bu âyet-i kerîme nâzil olarak onlar için yetmiş kere de istiğfâr etse Allâh-u Te'âlâ'nın onları affetmeyeceğini bildirdi.

Bu sefer Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "O zaman ben de yetmişten fazla yaparım" deyince, "Onlar için istiğfâr etmişsin yâhut mağfiret talebinde bulunmamışsın, onlara göre eşittir (çünkü hiçbir sûretle bağışlanacak değillerdir)" *(el-Münâfıkûn Sûresi:6)* âyet-i kerîmesi nâzil olarak bu sayıdan, tahdît değil, teksîr (sınırlama değil, çokluk bildirimi) kastedildiğini açıklamış oldu. *(en-Nehhâs, en-Nâsih, sh:523-524; el-Buhârî, rakam:1366, 4671; et-Tirmizî, rakam:3097; el-Beyzâvî, -Mecmû'atü't-tefâsîr-, 3/167)*

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِى
سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِى الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 81

(فَرِحَ) **Sevindi,** kim? (الْمُخَلَّفُونَ) **o** (Tebûk seferinde) **geri bırakılmış kimseler,** ne ile sevindi? (بِمَقْعَدِهِمْ) **oturmalarıyla,** nerede? (خِلَافَ رَسُولِ اللّٰهِ) **Rasûlüllâh'ın ardında,** daha ne yaptılar? (وَكَرِهُوا) **ve hoş görmediler,** neyi? (اَنْ يُجَاهِدُوا) **cihâd etmelerini,** ne ile? (بِاَمْوَالِهِمْ) **mallarıyla,** daha? (وَاَنْفُسِهِمْ) **ve canlarıyla,** nerede? (فِى سَبِيلِ اللّٰهِ) **Allâh'ın yolunda,** daha? (وَقَالُوا) **ve dediler,** ne dediler? (لَا تَنْفِرُوا) (harbe) **çıkmayın,** nerede? (فِى الْحَرِّ) **bu sıcakta,** (قُلْ) (Habîbim!) **söyle,** ne söyle? (نَارُ جَهَنَّمَ) **cehennemin ateşi,** nedir? (اَشَدُّ) **daha şiddetlidir,** ne bakımından? (حَرًّا) **harâret bakımından,** (لَوْ كَانُوا) **şâyet olsaydılar,** nedir olsaydılar? (يَفْقَهُونَ) **iyice anlarlar.**

Meâl-i Şerîf - 81

81- O (İlâhî hikmet netîcesi, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in müsâadesiyle Tebûk seferinden) **geri bırakılmış kimseler Rasûlüllâh'ın ardında**(n cihâda gitmeyip geride) **oturmalarıyla** ***/Rasûlüllâh'a muhâlefet için oturmalarıyla/*** **sevindi**(ler) **de, mallarıyla ve canlarıyla Allâh'ın yolunda cihâd etmelerini hoş görmediler ve** (birbirine): **"Bu sıcakta** (gazâya) **çıkmayın" dediler.**

(Habîbim!) **De ki:** "(Cihâda çıkmamanız sebebiyle düşeceğiniz) **cehennemin ateşi harâret bakımından** (Tebûk seferinde karşılaşacağınız sıcak havadan) **daha şiddetlidir."**

Eğer onlar (bu gerçeği) **iyice anlar olsaydılar** (elbette azıcık bir rahatlığı sonsuz azâba tercih etmezlerdi).

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلاً وَلْيَبْكُوا كَثِيرًاۚ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 82

(فَلْيَضْحَكُوا) **Artık** (dünyâda) **gülsünler** (bakalım), ne kadar? (قَلِيلاً) **çok az,** daha ne yapsınlar? (وَلْيَبْكُوا) **ve** (âhirette) **ağlasınlar,** ne kadar? (كَثِيرًا) **çok,** niçin böyle yapsınlar? (جَزَٓاءً) **tam bir cezâ olsun için,** neye karşılık? (بِمَا) **o şeylere ki** (كَانُوا) **oldular,** nedir oldular? (يَكْسِبُونَ) **kazanırlar.**

Meâl-i Şerîf - 82

82- Artık onlar (dünyâda) **biraz gülsünler,** (âhirette ise) **çokça ağlasınlar. Onların sürekli kazanmakta oldukları** (kötü) **şeylere karşı tam bir cezâ olsun için** (âhirette ağlatılacaklardır)!

فَاِنْ رَجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَٓائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ اَبَدًا وَلَنْ
تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّاۜ اِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 83

(فَاِنْ رَجَعَ) **Ama eğer döndürürse,** kimi? (كَ) **seni,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** nereye? (اِلٰى طَٓائِفَةٍ) **bir fırkaya,** öyle fırka ki, (مِنْهُمْ) **onlardan,** daha? (فَاسْتَأْذَنُو) **sonra izin isterlerse,** kimden? (كَ) **senden,** ne için? (لِلْخُرُوجِ) (cihâda) **çıkmak için,** (فَقُلْ) (Habîbim!) **sen de söyle,** ne söyle? (لَنْ تَخْرُجُوا) **aslâ çıkmayacaksınız,** kiminle berâber? (مَعِيَ) **benimle berâber,** ne kadar? (اَبَدًا) **ebedî olarak,** daha ne yapmayacaksınız? (وَلَنْ تُقَاتِلُوا) **ve aslâ savaş**(a çık)**mayacaksınız,** kimle berâber?

(مَعِىَ) **benimle berâber,** kime karşı? (عَدُوًّا) **herhangi bir düşmana karşı,** (اِنَّكُمْ) **çünkü muhakkak siz,** (رَضِيتُمْ) **râzı oldunuz,** neye? (بِالْقُعُودِ) **oturmaya,** ne zaman? (اَوَّلَ مَرَّةٍ) **ilk defâ(sın)da,** (فَاقْعُدُوا) **öyleyse oturun,** kimle berâber? (مَعَ الْخَالِفِينَ) **o geri kalanlarla berâber.**

Meâl-i Şerîf - 83

83- Ama eğer Allâh seni (Tebûk seferinden sağ-sâlim olarak kurtarıp) **onlardan bir fırkaya döndürecek olur da, sonra onlar senden** (başka bir gazâya) **çıkış için izin isterlerse, sen de de ki:** "(Yaşadığım müddetçe) **aslâ benimle berâber ebediyyen** (hiçbir sefere) **çıkmayacaksınız ve benimle birlikte hiçbir düşmana karşı kesinlikle savaşmayacaksınız. Çünkü gerçekten siz ilk kere de** (benimle gelmeyip) **oturmaya râzı oldunuz. Öyleyse** (bundan böyle) **o geri kalan** (kadınlar ve çocuk)**larla birlikte siz de oturun."**

وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖ اِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨٤﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 84

(وَلَا تُصَلِّ) (Habîbim! Cenâze) **namaz(ı) kılma,** kim üzerine? (عَلٰٓى اَحَدٍ) **hiçbir kimse üzerine,** öyle kimse ki, (مِنْهُمْ) **onlardan,** daha öyle kimse ki, (مَاتَ) **öldü,** ne zamâna kadar namaz kılma? (اَبَدًا) **ebediyyen,** daha ne yapma? (وَلَا تَقُمْ) **ve ayakta durma,** ne üzerinde? (عَلٰى قَبْرِهٖ) **onun kabri üzerinde,** (اِنَّهُمْ) **çünkü gerçekten onlar,** (كَفَرُوا) **inkâr ettiler,** kimi? (بِاللّٰهِ) **Allâh'ı,** daha? (وَرَسُولِهٖ) **ve Rasûlü'nü,** daha ne yaptılar? (وَمَاتُوا) **ve öldüler,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (فَاسِقُونَ) **fâsık kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 84

84- O (münâfık ola)**nlar içerisinden ölmüş olan hiçbir kimse üzerine ebediyyen** (cenâze) **namaz**(ı) **kılma.** */(Âhirette Müslümanlar gibi güzel hayat yaşayamayacağı için)* ***ebediyyen ölmüş olan o kişilerden hiçbiri üzerine*** *(cenâze)* ***namaz****(ı)* ***kılma./*** **Kabri üzerinde de** (ziyâret için) **ayakta durma. Çünkü gerçekten onlar Allâh'ı ve Rasûlü'nü inkâr etmiştirler ve kendileri** (kâfirlikte ısrâr ederek haddi aşmış) **fâsık kimseler olarak ölmüştürler.**

Ömer ve İbnü Ömer *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edildiğine göre; münâfıkların reîsi Abdullâh ibnü Übeyy ölünce, oğlu Abdullâh, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek babasını kefenlemesi için gömleğini vermesini istedi, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de verdi.

Daha sonra Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den cenâze namazını kıldırmasını istedi. Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* cenâzeyi kıldırmak üzere başında durunca Ömer *(Radıyallâhu Anh)* kalkıp Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in elbisesini çekerek: "Yâ Rasûlellâh! Rabbin seni buna duâ yapmaktan nehyetmişken sen ona duâ mı yapacaksın?!" dedi.

Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* de: "(Allâh beni bundan menetmedi) ancak Allâh: 'Onlar için istiğfarda bulun yâhut kendileri için istiğfâr etme. Sen onlar için yetmiş kere de istiğfâr etsen Allâh aslâ onları bağışlayacak değildir' buyurdu. Ben de yetmişten fazla yapacağım" dedi.

Bunun üzerine Ömer *(Radıyallâhu Anh)* o münâfığın İslâm aleyhinde sarf etmiş olduğu sözleri birer birer sayınca Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* (Ömer *(Radıyallâhu Anh)*ın dînî konulardaki bu hassâsiyetinden memnûniyetini ifâde etmek üzere) tebessüm buyurarak: "Bırak beni yâ Ömer!" buyurdu ve cenâze namazını kıldırıp geri çekildi. Çok zaman geçmeden Tevbe Sûresi'nin (bu ve bir sonraki) iki âyeti (Ömer *(Radıyallâhu Anh)*ı tasdîk mâhiyetinde) nâzil olarak (bir daha böyle bir şey yapmaktan) Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*i nehyetti. Ömer *(Radıyallâhu Anh)*: "Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e karşı nasıl böyle cüretkâr davrandığıma sonradan çok şaşırdım" derdi. *(el-Buhârî, rakam:4393-4394, 4/1715-1716; Müslim, rakam:2400, 2774; İbnü Mâce, rakam:1523; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:4680)*

وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِى الدُّنْيَا
وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 85

(وَلَا تُعْجِبْ) **Ve hayrân bırakmasın,** kimi? (كَ) **seni,** ne? (اَمْوَالُهُمْ) **onların malları,** daha? (وَاَوْلَادُهُمْ) **çocukları da** (hayrân bırakmasın), (اِنَّمَا يُرِيدُ) **ancak murâd ediyor,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** neyi? (اَنْ يُعَذِّبَ) **azap etmeyi,** kime? (هُمْ) **onlara,** ne sebebiyle? (بِهَا) **onlar sebebiyle,** nerede? (فِى الدُّنْيَا) **dünyâda,** daha neyi murâd ediyor? (وَتَزْهَقَ) **ve zorla çıkmasını,** ne? (اَنْفُسُهُمْ) **onların canları,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** kimlerdir? (كَافِرُونَ) **kâfir kimselerdir.**

Meâl-i Şerîf - 85

85- (Habîbim!) **Ayrıca onların malları ve çocukları seni hayran bırakmasın. Allâh** (onlara çok mal ve çocuk vererek kendilerinin iyiliğini murâd etmemiş) **ancak bunlar yüzünden onlara dünyâda azap etmeyi ve kendileri kâfir kimseler oldukları hâlde canlarının zorla çıkmasını murâd etmiştir.**

Allâh-u Te'âlâ'nın dünyâda münâfıklara azap etmesinin birçok îzâhı vardır. Nitekim onların bunca malı toplayıp koruma uğrundaki gayretleri, onlara karşı aşırı düşkünlük yüzünden taşıdıkları ellerinden çıkma endişesi ve istemeyerek de olsa Müslüman olduklarını göstermek için onlardan hayır yollarına harcama mecbûriyetinde kalmaları, gerçekten onların mal ve evlât yüzünden dünyâda uğradıkları musîbetlerden bâzılarıdır.

وَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ اَنْ اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 86

(وَاِذَٓا اُنْزِلَتْ) **Ve indirildiği zaman,** ne? (سُورَةٌ) **bir sûre,** ne diye? (اَنْ اٰمِنُوا) **îmân edin,** kime? (بِاللّٰهِ) **Allâh'a,** daha ne yapın? (وَجَاهِدُوا) **ve cihâd edin,** kimle berâber? (مَعَ رَسُولِهِ) **O'nun Rasûlü ile berâber,** (اِسْتَأْذَنَ) **izin istedi,** kimden? (كَ) **senden,** kim? (اُولُوا الطَّوْلِ) **zenginlik sâhipleri,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** daha ne yaptılar? (وَقَالُوا) **ve dediler,** ne dediler? (ذَرْ) **bırak,** kimi? (نَا) **bizi,** (نَكُنْ) **olalım,** kimle birlikte? (مَعَ الْقَاعِدِينَ) **o oturanlarla berâber.**

Meâl-i Şerîf - 86

86- (Habîbim! Sana:) **"Allâh'a îmân edin ve Rasûlü ile birlikte cihâd edin" diye** (emir getiren) **bir sûre indirildiği zaman, içlerinden zenginlik sâhipleri senden izin istedi**(ler) **ve:**

"Bırak bizi de o (kadınlar ve çocuklar gibi) **oturanlarla birlikte olalım" dediler.**

رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 87

(رَضُوا) **Râzı oldular,** neye? (بِاَنْ يَكُونُوا) **olmalarına,** kimlerle berâber? (مَعَ الْخَوَالِفِ) **o geri kalanlarla berâber,** (وَطُبِعَ) **böylece mühür basıldı,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri üzerine,** (فَهُمْ) **bu sebeple onlar,** nedirler? (لَا يَفْقَهُونَ) **iyice anlayamazlar.**

Meâl-i Şerîf - 87

87- Onlar o (cihattan) **geri kalan** (çocuk ve kadın)**larla birlikte olmalarına râzı oldular.**

Böylece (kâfirlik ve münâfıklığı seçtikleri için) **onların kalpleri üzerine mühür basıldı da bu sebeple kendileri** (Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* in emrine uyarak cihâda katılmaktaki bahtiyarlığı ve geri kalmakta bulunan bedbahtlığı) **iyice anlayamazlar.**

لٰكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 88

(لٰكِنِ الرَّسُولُ) **Lâkin o Rasûl,** daha? (وَالَّذِينَ) **ve o kimseler ki,** (اٰمَنُوا) **îmân ettiler,** kimle berâber? (مَعَهُ) **onunla berâber,** ne yaptılar? (جَاهَدُوا) **cihâd ettiler,** ne ile? (بِاَمْوَالِهِمْ) **mallarıyla,** daha? (وَاَنْفُسِهِمْ) **ve canlarıyla,** (وَاُولٰٓئِكَ) **ve** (Habîbim!) **işte sana! Onlar,** (لَهُمُ) **ancak onlara âittir,** ne? (اَلْخَيْرَاتُ) **bütün hayırlar,** (وَاُولٰٓئِكَ) **yine işte sana! Onlar,** (هُمُ) **ancak onlar,** kimlerdir? (اَلْمُفْلِحُونَ) **felâha erenlerdir.**

Meâl-i Şerîf - 88

88- (Bu münâfıklar cihattan geri kaldılarsa da) **lâkin** (onlardan daha hayırlıları cihâda katıldılar. Nitekim) **o Rasûl ve onunla birlikte îmân etmiş olan kimseler mallarıyla ve canlarıyla** (kâfirlere karşı) **cihâd ettiler.**

(Habîbim!) **İşte sana! Onlar** (var ya; nusret, zafer, ganîmet ve cennet gibi dünyevî ve uhrevî) **tüm hayırlar sâdece kendilerine âittir. Yine işte sana!** (Çarçabuk elden çıkacak bâzı dünyevî menfaatleri elde edenler değil de) **ancak onlar** (maddî-mânevî tüm isteklerini elde ederek) **felâha erenlerin ta kendileridir.**

اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٨٩﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 89

(اَعَدَّ) **Hazırladı,** kim? (اَللّٰهُ) **Allâh,** kim için? (لَهُمْ) **onlar için,** neyi hazırladı? (جَنَّاتٍ) **çok değerli cennetleri,** öyle cennetler ki, (تَجْر۪ي) **sürekli akıyor,** nereden? (مِنْ تَحْتِهَا) **onların altından** (zemininden), ne? (اَلْاَنْهَارُ) **ırmaklar,** ne oldukları hâlde cennet onlar için hazırlandı? (خَالِد۪ينَ) **ebedî kalıcı kimseler oldukları hâlde,** nerede? (ف۪يهَا) **onların içerisinde,** (ذٰلِكَ) (Habîbim!) **işte sana ancak bu,** nedir? (اَلْفَوْزُ) **kurtuluştur,** öyle kurtuluş ki, (اَلْعَظ۪يمُ) **çok büyük olan.**

Meâl-i Şerîf - 89

89- Allâh, çok kıymetli cennetleri, o (mallarıyla ve canlarıyla cihâd etmiş ola)**nlar için hazırlamıştır ki,** (o cennetlerin köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır. İçlerinde ebedî kalıcı kimseler olarak** (o cennetlere gireceklerdir)**! İşte sana! Ancak bu** (müjdelere nâiliyet)**, çok büyük kurtuluştur.**

وَجَٓاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذ۪ينَ كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ
سَيُص۪يبُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٩٠﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 90

(وَجَٓاءَ) **Ve geldi,** kim? (اَلْمُعَذِّرُونَ) **özür bahâne edenler,** kimden oldukları hâlde? (مِنَ الْاَعْرَابِ) **bedevîlerden,** niçin geldi? (لِيُؤْذَنَ) **izin verilsin diye,** kime? (لَهُمْ) **onlara,** daha? (وَقَعَدَ) **ve oturdu,** kim? (اَلَّذِينَ) **o kimseler ki,** (كَذَبُوا) **yalan söylediler,** kime? (اَللّٰهَ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولَهُ) **ve Rasûlü'ne,** (سَيُصِيبُ) **muhakkak isâbet edecek,** kime? (اَلَّذِينَ) **o kimselere ki,** (كَفَرُوا) **kâfir oldular,** kimden oldukları hâlde? (مِنْهُمْ) **onlardan,** ne isâbet edecek? (عَذَابٌ) **büyük bir azap,** öyle azap ki, (اَلِيمٌ) **çok acı verici.**

Meâl-i Şerîf - 90

90- O bedevîler içerisinden (fakirliklerini ve çoluk çocuklarının çokluğunu öne sürerek) **özür bahâne edenler de kendilerine** (cihattan geri kalmak için) **izin verilsin diye geldi**(ler). **Allâh'a ve Rasûlü'ne** (îmân dâvâsında) **yalan söylemiş olan o kişiler ise** (mâzeret beyân etmek üzere sana gelmeye bile ihtiyaç hissetmeksizin) **oturdu** (kaldılar). **Onlar içerisinden o kâfir olmuş kimselere, muhakkak çok acı verici büyük bir azap isâbet edecektir.**

Tefsîrlerde zikredildiğine göre; Arap kabîlelerinden Esed ve Ğatafân, Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelip fakirliklerini ve çoluk çocuklarının çokluğunu öne sürerek cihattan geri kalma müsâadesi istediler. Âmir ibnü Tufeyl'in kavmi de özür beyân etmek üzere gelerek: "Ey Allâh'ın Rasûlü! Biz seninle gazâya çıkarsak, korkarız ki Tayy kabîlesinin bedevîleri bizim çocuklarımıza, dostlarımıza ve sürülerimize saldırıp onları yağmalarlar" dedikleri zaman bu âyet-i celîle onların haberlerini bildirmek üzere nâzil olmuştur.

Âyet-i celîlede geçen: "Allâh'a ve Rasûlü'ne yalan söylemiş olanlar ise oturdu" cümle-i celîlesinden anlaşıldığı üzere; özür beyân etmeye gelenler gerçekten meşrû mâzereti bulunanlardır. Îmân iddiâlarında yalancı olanlar ise zâten özür dileme gereği bile hissetmemişlerdir. Gerçi ulemâdan bâzısı özür beyân edenlerin de meşrû mâzereti bulunmaksızın yalan yere bahâne uydurduklarını söylemiş, Allâh'a ve Rasûlü'ne yalan söyleyenlerin ise bu konuda değil de, îmân iddiâsı konusunda yalancı olan diğer bedevî münâfıklar olduğunu açıklamışlardır. *(el-Beğavî, Me'âlimü't-tenzîl, 3/93; Kâzî Senâullâh, et-Tefsîru'l-Mazharî, 4/256)*

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَٓاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ اِذَا
نَصَحُوا لِلّٰهِ وَرَسُولِهِۜ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌۙ ﴿٩١﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 91

(لَيْسَ) **Olmadı,** kim üzerine? (عَلَى الضُّعَفَٓاءِ) **zayıf kimseler üzerine,** daha? (وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى) **hastalar üzerine de olmadı,** daha? (وَلَا عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler üzerine de olmadı ki,** (لَا يَجِدُونَ) **bulamıyorlar,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (يُنْفِقُونَ) **harcayacaklar,** bunlar üzerine ne olmadı? (حَرَجٌ) **hiçbir günah,** ne zaman? (اِذَا

(نَصَحُوا) **samîmî oldukları takdirde,** kime karşı? (لِلّٰهِ) **Allâh'a,** daha? (وَرَسُولِهِ) **ve Rasûlü'ne,** (مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ) (Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı samîmî davranarak) **güzel amel işleyen o kullar aleyhine yoktur,** ne yoktur? (مِنْ سَبِيلٍ) **hiçbir** (sitem) **yol**(u), (وَاللّٰهُ) **ve Allâh,** kimdir? (غَفُورٌ) **Ğafûr'dur,** daha kimdir? (رَحِيمٌ) **Rahîm'dir.**

Meâl-i Şerîf - 91

91- (Gizli ve âşikâr her hâlükârda îmân ve itâatte bulunarak) **Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı samîmi oldukları takdirde,** (yaşlılar ve yola çıkamayacak derecede bünyesi güçsüz) **zayıf kimseler üzerine hiçbir günah yoktur.** (Körlük, kötürümlük ve topallık gibi müzmin) **hasta**(lıklara tutulan)**lar üzerine de** (hiçbir günah) **yoktur.**

Ayrıca (cihâda çıkmak için gereken hazırlık uğrunda) **harcayacakları bir şey bulamayan o kimseler üzerine** (de hiçbir günah) **yoktur.** (Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı samîmi davranarak) **güzel amel işleyen o kullar aleyhine** (sitem ve kınamayla ilgili) **hiçbir yol yoktur.**

Zâten Allâh (meşrû mâzereti nedeniyle cihattan geri kalan kullarının yaptıkları diğer kusurları da çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (kullarına çok acıdığı için mâzurların özrünü kabûl eden bir) **Rahîm'dir.**

وَلَا عَلَى الَّذِينَ اِذَا مَا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَٓا اَجِدُ مَٓا اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ
تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 92

Daha kimler üzerine hiçbir günah yoktur? (وَلَا عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler üzerine de** (hiçbir günah) **yoktur,** ne zaman? (اِذَا مَا اَتَوْ) **geldikleri zaman,** kime? (كَ) **sana,** niçin geldikleri zaman? (لِتَحْمِلَ) **sen** (cihâda çıkmak üzere bir merkeb vererek) **bindiresin diye,** kimi? (هُمْ) **onları,** (قُلْتَ) **sen demiştin,** ne demiştin? (لَٓا اَجِدُ) **ben bulamıyorum,** neyi? (مَٓا) **o şeyi ki,** (اَحْمِلُ) **bindireceğim,** kimi? (كُمْ) **sizi,** ne üzerine? (عَلَيْهِ) **onun üzerine,** işte sen onlara bu sözü söylediğin zaman, (تَوَلَّوْا) **dönmüştüler,** (وَاَعْيُنُهُمْ) **hâlbuki gözleri,** (تَفِيضُ) **dolup taşıyordu,** *(el-Âlûsî, 10/467)* neden? (مِنَ الدَّمْعِ) **gözyaşından,** niçin ağlıyorlardı? (حَزَنًا) **büyük bir üzüntü**(lerin)**den dolayı,** neye? (اَلَّا يَجِدُوا) **bulamadıklarına,** neyi? (مَا) **o şeyi ki,** (يُنْفِقُونَ) **harcayacaklar.**

Meâl-i Şerîf - 92

92- O kimseler üzerine de (hiçbir sorumluluk) **yoktur ki; kendilerini** (binek hayvanlara) **bindiresin diye sana geldikleri zaman: "Sizi üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum" demiştin de, onlar** (binek teminine) **harcayacakları bir şey bulamadıkları için büyük bir üzüntüden dolayı gözleri yaşla dolup taşarak** (senin huzûrundan) **dönmüştüler.**

Zührî ve Yezîd ibnü Rûmân *(Rahimehümellâh)* gibi bir kısım âlimlerden nakledildiğine göre; Müslümanlardan bâzı fakir zatlar Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e gelerek kendisiyle birlikte cihâda çıkmak için onlara zayıf da olsa bir binek temin etmesini istediklerinde Rasûlüllâh *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*: "Sizi üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum" deyince ağlayarak dönmek zorunda kaldılar ve bu yüzden "Çok ağlayan kimseler" diye adlandırıldılar.

Bunlar Amr ibnü Avfoğullarından Sâlim ibnü Umeyr, Hâriseoğullarından Ulbe ibnü Zeyd, Mâzin ibnü Neccâroğullarından Ebû Leylâ künyeli Abdurrahmân ibnü Kâ'b, Selemeoğullarından Amr ibnü Humâm ibni Cemûh, Vâkıfoğullarından Heremî ibnü Amr, Müzeyneoğullarından Abdullâh ibnü Muğaffel, Fezâreoğullarından ise Irbâz ibnü Sâriye *(Rıdvânullâhi Aleyhim Ecma'în)* hazarâtı olmak üzere yedi kişidir. *(İbnü İshâk, es-Sîre, 2/518; es-Süyûtî, ed-Dürru'l-mensûr, 7/487-488)*

اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَاْذِنُونَكَ وَهُمْ اَغْنِيَٓاءُۚ رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِۙ
وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

Âyet-i Kerîmenin Kelime Mânâsı - 93

(اِنَّمَا السَّبِيلُ) **O** (azarlama) **yol**(u) **ancak,** kimin aleyhinedir? (عَلَى الَّذِينَ) **o kimseler aleyhinedir ki,** (يَسْتَاْذِنُونَ) **izin istiyorlar,** kimden? (كَ) **senden,** (وَهُمْ) **hâlbuki onlar,** nedirler? (اَغْنِيَٓاءُ) **zengin kimselerdir,** (رَضُوا) **râzı oldular,** neye? (بِاَنْ يَكُونُوا) **olmalarına,** kimlerle berâber? (مَعَ الْخَوَالِفِ) **o geri kalanlarla berâber,** (وَطَبَعَ) **böylece mühür bastı,** kim? (اللّٰهُ) **Allâh,** ne üzerine? (عَلٰى قُلُوبِهِمْ) **onların kalpleri üzerine,** (فَهُمْ) **bu sebeple onlar,** nedirler? (لَا يَعْلَمُونَ) **bilemezler."**

Meâl-i Şerîf - 93

93- O (sitem ve cezâ) **yol**(unu tâkip) **ancak o kişiler aleyhinedir ki; onlar** (seninle birlikte cihâda çıkma imkânına sâhip) **zengin kimseler oldukları hâlde** (cihattan geri kalmak için) **senden izin istemektedirler.** (Böylece) **onlar o** (cihattan) **geri kalan** (çocuk ve kadın)**larla birlikte olmaya râzı oldular.**

Allâh da (kâfirlik ve münâfıklığı seçtikleri için) **onların kalpleri üzerine mühür bastı da bu sebeple onlar** (kötü netîceden gâfil oldukları için iki cihanda kendilerine yararlı ve zararlı olacak şeyleri) **bilemezler.**

SÛRE-İ CELÎLELER